

ALEXANDRU MIHALCEA

SALCIA
UN LAGĂR AL MORTII

FUNDAȚIA ACADEMIA CIVICĂ

Îi mulțumim domnului Alexandru Mihalcea pentru a ne fi pus la dispoziție manuscrisul volumului
Salcia, un lagăr al morții

Text: ©Copyright 2022 Fundația Academia Civică

Imagini: Lagăr Salcia – Sursa Costică Petriuc

This file is licensed under the Creative Commons Attribution-Share Alike 4.0 International license.
(https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Colonia_salcia.jpg)

Ediție pe hârtie: EDITURA EX PONTO, 2009, 978-973-644-889-8

Tehnoredactare și format PDF: Ana Damian.

Toate drepturile rezervate Fundației Academia Civică pentru ediția digitală.

© 2022 Fundația Academia Civică pentru versiunea.pdf Acrobat Reader

Este permisă descărcarea liberă, cu titlu personal, a volumului în acest format. Distribuirea gratuită a cărții prin intermediul altor situri, modificarea sau comercializarea acestei versiuni fără acordul prealabil, în scris, al *Fundației Academia Civică* sunt interzise și se pedepsesc conform legii privind drepturile de autor și drepturile conexe, în vigoare.

Fundația Academia Civică: www.memorialsighet.ro

ALEXANDRU MIHALCEA

SALCIA,
UN LAGĂR AL MORTII

2022

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE	8
LAGĂRELE DE EXTERMINARE	14
CUM SE RECOLTAU „BANDIȚII”: „TOV. HOSU DĂDEA TELEFON TOV. TEOHARI”	18
LA CANALUL DUNĂRE – MAREA NEAGRĂ, CA LA BELOMORKANAL	26
UN AN ZBUCIUMAT	34
„COMPLETUL SPECIAL VOLANT” ÎN ACȚIUNE	39
DAR PARTIDUL CE FĂCEA?	44
VICTIMELE	48
„LA PUȘCĂRIE CU TINE, C-AȘA VREAU EU!”	53
MINCIUNILE COLONELULUI BACIU	59
ALTĂ ȘARJĂ DE MINCIUNI SFRUNTATE	70
„DEȚINUȚII ERAU BĂTUȚI ÎN AȘA HAL ÎNCÂT PIERDEAU CARNEA DE PE EI”	81
DE LA PANTIUȘA ȘI NICOLSKI CITIRE	87
„ȘCOALA” DE LA POARTA ALBĂ	92
„DECÂT SĂ PLÂNGĂ MAMA, MAI BINE SĂ PLÂNGĂ MĂ-TA!”	102
BRIGADIERUL – BRAȚUL DE NĂDEJDE AL ADMINISTRAȚIEI	125
MORȚII	150
ACTE MEDICALE FALSE	156
„ÎN TIMP CE-L BĂTEAU ÎI CÂNȚAU «VEȘNICĂ POMENIRE»!”	163
MEDICI DE CIRCĂ ȘI MEDICI DEȚINUȚI	179
BESTIALITĂȚILE DIN BALTĂ IES LA IVEALĂ	198
RECHIZITORIUL	204
„DISPUNEM INTEROGAREA COL. COLER, A COL. BACIU ȘI CITAREA LUI ALBON AUGUSTIN”	256
„ACTE DE TEROARE PRIMEJDIOASE PENTRU SECURITATEA STATULUI”	259
SENTINȚA	268
DE LA PUȘCĂRIE LA CASA DE ODIHNĂ	271
„FIII CREDINCIOȘI AI CLASEI MUNCITORE” – PORTRET DE TORȚIONAR	278

ALTE DESTINE	286
NEGLIJENȚĂ ȘI HOȚIE, MIXTURĂ DE TIP COMUNIST	288
ANEXE	293
CONTINUITATEA RĂULUI	293
ANA BLANDIANA „PROIECTE DE TRECUT“ – (FRAGMENT)	299
BUCUR BRAȘOVEANU – „LA MIDIA ERAM PÂNDIȚI CUM ÎȘI PÂNDEȘTE FIARA PRADA”	313
MIHAI MURGU – „PINGUINULE, SE VEDE AGAUA PRIN URECHILE TALE”	317
O ROABĂ DE MANDATE	317
RITMUL SOCIALISMULUI BIRUITOR	323
DEZNĂDEJDEA PINGUINILOR	327
FEREAȘTRĂ CĂ TRELUME	332
PETRE NEAGU – MEMBRU AL AFDPR CONSTANȚA – „IAD LA PENINSULA, IAD ȘI LA POARTA ALBĂ”	333
MAX BĂNUȘ – „PLOAIE, FOAME, SCLAVIE” (FRAGMENTE)	340
„COBORĂȚI, VĂ ROG!”	340
DRUMUL MORTII!	344
PLOILE – NOROIUL	348
IMPOSIBIL?	349
„O PORȚIE DUBLĂ PENTRU DOMNUL!”	350
„CLAUDIUS CEL BĂTRÂN”	352
„AMARIEI AVEA DREPTATE”	354
PROFESORUL SÂRBU	356
„AVE MARIA!”	358
„NIMENI N-ARE VOIE SĂ IASĂ VIU PE POARTA ASTA”	359
IATĂ PENTRU CE MUNCIM NOI!	363
„HAI, CĂ O SĂ ÎNCHID OCHII!”	365
IOSIF CORPAS, „FOAMEA ESTE ORGANUL RODITOR AL COMUNISMULUI”	370
DIVERSE	370
COLONIA DE MUNCĂ STOIENEȘTI	381

IANCU SAUL – „SALCIA“	388
„GIRONDE”	400
„SALCIAMURĂTURILORFIERTE“	410
„ACADEMIA STOENEȘTI“	416
IOAN IOANID, „INSTRUMENTELE CHIRURGICALE FĂCUTE LA POTCOVĂRIE“	429
AUREL SERGIU MARINESCU – „STRÂMBA ȘI SALCIA – LAGĂRE DIN BALTĂ“	468
ALEXANDRU MIHALCEA, „SALCIA, VARIANTĂ A IADULUI”	481
ALEXANDRU MIHALCEA – „MOARTEA UNUI DEȚINUT ANONIM”	508
MAIORUL FURIOS: IS-ARUPT CRAVAȘA PE DEȚINUȚI	509
SUBLINȚOLIUL UITĂRII.....	511
ALEXANDRU MIHALCEA – „I SE SPUNEA «MAÎTRE»: ION OMESCU”	513
ALEXANDRU MIHALCEA – „ÎN TIMPUL SCHIMBULUI MEA A ÎNVIAT HRISTOS!”	517
ALEXANDRU MIHALCEA – „IADUL DIN BALTĂ”	519
DORU NOVACOVICI – „LA LUCIU-GIURGENI, SECȚIA BAC”	526
ION PALĂ „SALCIA”	542
ELIBERAREA.....	545
FLORIN CONSTANTIN PAVLOVICI - „COADĂ LA BĂTAIE”	547
D.PHILLIP – MOARTE LENTĂ ÎN „OSTROVUL SÂNGELUI“	607
FLORI STĂNESCU – SALCIA: UN LAGĂR DE MUNCĂ FORȚATĂ.....	620
EMIL CĂPRARU – „DREPTUL DE A MURI”	621
SALCIA. UN LAGĂR PRINCIPAL.....	621
NOPTILE ÎN BALTĂ	623
MACEDONENII	625
REALIZAREA PLANULUI.....	627
NU ESTE BINE SĂ EXAGEREZI	629
COȘMARUL ÎNDESTULĂRII	633
DIN ORDINUL DOMNULUI OFIȚER POLITIC	635
ELIBERAREA	637

MILTIADE IONESCU – „NU SUNTEM NEGUȚĂTORI DE ORORI”.....	642
FOAMEACELULARĂ.....	642
„TRAGICUL MISTER”.....	644
RELAXARE ȘI REPRESIUNE	645
ULTIMA SUTĂ DE METRI.....	650
FLORIN ALEXANDRU STĂNESCU – „ÎNCHISORI PLUTITOARE – LAGĂRE PENTRU DEȚINUȚII POLITICI”	654
VIRGILIU TOMA – „MĂRTURII ACUZATOARE PRIVIND REGIMUL DE EXTERMINARE ÎN LAGĂRUL DE LA SALCIA“	663
CONSTANTIN TRIFAN -„AM FĂCUT CHIRURGIE CU UN CUȚIT DE CIZMĂRIE”	676

CUVÂNT ÎNAINTE

Este exagerat să afirmăm că lagărele de muncă forțată – de fapt de exterminare – din România dată pradă comuniștilor au luat, virtual, ființă în momentul când Churchill și Stalin au bătut palma la Moscova, la 9 octombrie 1944, înțelegându-se în privința delimitării zonelor de influență în Peninsula Balcanică? Spunând că destinul României a fost mișelește pecetluit și în februarie 1945, la Ialta, de data aceasta de troika dirijată de Stalin, flancat de primul ministru britanic și de iresponsabilul Roosevelt (prin destin înțelegem tot cursul postbelic al istoriei noastre, în care intră și uriașa expansiune a gulagului), nu facem decât să repetăm un adevăr tot mai estompat de-a lungul deceniilor. În înțelegerea anti-natură a Celor Trei Mari a fost conținut, precum programul distructiv într-o celulă canceroasă, șirul evenimentelor politice care au împins țara noastră într-o prăpastie din care nici acum nu a ieșit pe deplin.

Este greu de găsit, în decursul istoriei universale, un act de infamie cu consecințe atât de grave precum cedarea conducătorilor Statelor Unite și Angliei în fața pretențiilor lui Stalin (care puteau fi, și la Moscova, și la Ialta măcar amendate, dar, vorba românului, nu e prost cine cere!). Occidentalii au călcat atunci în picioare toate principiile sacrosancte ale credo-ului politic, în primul rând ideea de libertate și de drepturi ale omului. I-au dat mână liberă unui satrap de sorginte asiatică să-și impună politica în Europa de Est. O politică deja experimentată pe un teritoriu imens, din Ucraina până la Vladivostok, constând, în esență, din transformarea popoarelor în sclavi, mai lipsiți de drepturi și mai expuși la pierderea vieții decât robii

antichității. Nu se poate aduce argumentul că intențiile lui Stalin în ce privește soarta statelor abandonate nu erau cunoscute. Nu se pot invoca susținerile rușilor în sensul că popoarelor urmând a intra în orbita Moscovei nu li se va impune comunismul. Statul bolșevic numit URSS nu poate fi conceput fără comunism – iar comunismul nu poate fi conceput fără teroare. De la Lenin și Dzerjinski citire, teroarea s-a confundat cu însăși politica partidului comunist, Stalin perfecționând-o și extinzând-o la scara întregii vieți sociale. Bolșevicii și-au urmat cu strictețe programul de organizare, după normele lor, a societății, chiar dacă uneori au fost nevoiți să facă, vremelnic, mici pași înapoi: colectivizarea forțată, cu prețul distrugerii țărănimii (ceea ce s-a și urmărit) și a milioane de morți (oricum viața oamenilor nu conta), extinderea sistemului concentraționar la dimensiuni greu de imaginat, construcțiile faraonice inutile cu mână de lucru servilă, distrugerea elitelor, ateismul de stat – toate aceste monstruoziități care, însumate, au instituit un tip de statalitate anti-umană nemaîntâlnit. Conducătorii democrațiilor occidentale au fost informați încă din anii '30 în legătură cu ceea ce însemna „Imperiul Răului” (și, la fel, și cu grozăviile naziste). Serviciile de informații le-au făcut cunoscute guvernanților vestici crimele dictaturii de la Kremlin, există destule referințe la acestea în presa internațională a vremii. Repetabilitatea programului leninist-stalinist în toate republicile compunând URSS nu putea rămâne necunoscută. Era, deci, sigur faptul că Stalin va aplica același program în țările date lui pe tavă în estul Europei. Nu există îndoială că liderii occidentali au știut ce se va întâmpla în teritoriile lăsate pe mâna bolșevicilor. De ce au făcut-o? Au fost încercate mai multe variante de răspuns la această întrebare, inclusiv cele de natură conspiraționistă care spun că, în spatele faptelor aparente, îndărătul documentelor publicate, există înțelegeri de alt nivel, superior celui vizibil. Noi credem că este vorba de un monstruos cinism, evident, de altfel, în scrisoarea ultrasecretă, adresată de către Roosevelt, la 20 februarie 1943, lui Zabrowski și Weiss, conducători sioniști care aveau să-l întâlnească pe Stalin. În pofida legăturii

directe dintre Casa Albă și Kremlin, președintele SUA comunică, prin cei doi activiști sioniști de rang înalt, cu dictatorul, sprijinindu-i „în dificila lor misiune, de a-l convinge pe Stalin să accepte crearea unui cămin pentru nefericitul popor evreu, expulzat din patria sa și pribeag pe tot globul de atâta amar de secole” (cf. Nicolae Baci, „Yalta și crucificarea României”, Ed. Europa, Roma, 1983, pag. 36). Liderul american îi împuternicește pe cei doi sioniști să-l asigure pe Stalin că „Statele Unite și Marea Britanie sunt dispuse, – fără nici un fel de rezervă morală (subl. ns. Al. Mihalcea) – să dea egalitate de vot absolută URSS-ului în viitoarea organizare a lumii după război. Ea va fi membră – așa cum primul ministru britanic a comunicat la Adana, înmânându-i anteproiectul său – a grupului conducător în sânul Consiliului Europei și al Consiliului Asiei. La aceasta o îndreptățește nu numai întinderea intercontinentală a URSS-ului, dar și marea luptă contra fascismului, care va merita elogiile istoricilor (...) Lui Stalin îi rămâne un vast câmp de expansiune în țările mici ale Europei orientale” (subl. ns.). „Țări mici” printre care se află și România. Ce vrea Roosevelt (care vorbește și în numele lui Churchill) în schimbul libertății acordate Kremlinului de a dispune cum vrea de țările în chestiune și al recunoașterii lui Stalin ca beneficiar „al unei poziții atât de înalte în Tetrarhia Universului”? „Stalin ar trebui să fie mulțumit și nicidecum să-și reînnoiască pretențiile (...). Deci, continentul american va rămâne în afara oricărei propagande sovietice și sub influența exclusivă a Statelor Unite, așa cum am făgăduit aliaților noștri continentali”. Așadar Roosevelt știe ce înseamnă „propaganda sovietică”, eufemism pentru exportul de comunism. Din partea lui, lumea poate fi lăsată – cu excepția SUA, Angliei și unor state vest-europene – pradă bolșevismului. În acest joc drăcesc al împărțirii sferelor de influență, România este aruncată, ca o pană într-un vârtej nebun, în gura hămesită a Imperiului Roșu. În ce-l privește pe Churchill, secondat de Anthony Eden, ministrul britanic de Externe, lucrurile sunt prea cunoscute ca să mai insistăm. A făcut înconjurul globului istoria „jumătății de coală de hârtie” pe care Churchill a scris: „România (:) Rusia 90%,”

ceilalți 10%”. În „Memorii de război”, autorul abjectei propunerii continuă: „Totul s-a tranșat în mai puțin decât ar fi fost necesar să te așezi pe un scaun. După aceea a urmat o lungă pauză. Hârtia stătea la mijlocul mesei. În cele din urmă, rupând tăcerea, am zis: Nu va apărea oare prea cinic dacă se va afla că am dispus de soarta a milioane de oameni într-o manieră atât de neobișnuită? Hai să ardem această hârtie. Nu, mi-a răspuns Stalin, ține-o la dumneata”. Cinism? Este, pur și simplu, înfiorător să te gândești că peste o sută de milioane de europeni au fost azvârliți în câteva clipe într-o existență fără orizont, dominată de teroare și de sărăcie. S-au făcut eforturi uriașe ca să se ascundă adevărul despre vânzarea țărilor din est. Un formidabil aparat de propagandă, format la școala minciunilor Cominternului, a țesut o gigantică plasă de falsuri, fabricând o istorie fără legătură cu realitatea. Unul dintre scopurile înmulțirii unităților penitenciare, aidoma metastazelor cancerului, a fost tocmai anihilarea elitelor care nu puteau fi mințite în privința adevăratelor raporturi istorice cu Imperiul de la Răsărit. Teroarea instituită prin arbitrarul internărilor în spațiul concentraționar a fost un instrument fără de care strămutările și deportările de populație, naționalizarea fabricilor și a imobilelor, colectivizarea, supravegherea societății românești în ansamblu nu ar fi fost cu putință; și nici fără organizarea unui sistem concentraționar necunoscut până la invadarea României de către Armata Roșie și instalarea slugilor Kremlinului la putere. (Fenomenul este prezent, în grade diferite, și în celelalte țări căzute, grație Occidentalilor, pradă Ciumei Roșii. Nicăieri însă, cu ura și brutalitatea cu care ocupantul și slugile sale au acționat în România.) Toate momentele esențiale ale degradării societății românești după 1944 până la apariția comunismului așa-zis național, deci timp de aproape două decenii, au avut loc pe fondul prezenței trupelor sovietice de ocupație, a reprezentanților serviciilor secrete și a omnipotenților consilieri, garanți ai aplicării *ad litteram* ai deciziilor Kremlinului și supraveghetori, totodată, ai fidelității prepușilor Moscovei, indiferent că aparțineau grupului „doftaniștilor”, ca Gheorghiu-Dej

și acoliții săi, rămași în țară în timpul războiului, sau clicii celor veniți „pe tancurile sovietice” precum Ana Pauker, Vasile Luca alias Lukacs Laszlo, Leonte Răutu, Walter Roman-Neulander ș.a. Tot sovieticii au inițiat, organizat și supravegheat Gulagul românesc, cu participarea fără rezerve a numeroși trădători autohtoni, din rândurile cărora nu puțini și-au întrecut maestrul. Lucrurile sunt, în general, cunoscute. Rostul acestei cărți este de a-i informa pe cititori în legătură cu „colonia de muncă” Salcia, de fapt un lagăr de exterminare cu nimic mai prejos decât cele din URSS sau din Germania nazistă, precum și – în subsidiar – cu alte unități penitenciare din Balta Brăilei și din Dobrogea.

În încheierea acestor considerații, aș vrea să atrag atenția celor interesați asupra apariției câtorva lucrări cel puțin bizare – unele încercând vădit să falsifice adevărul istoric, sub masca „cercetării științifice” – care repun în discuție personalități ale perioadei introducerii și înstăpânirii comunismului în România. Se bate monedă pe o pretinsă opunere la excesele din timpul colectivizării, la metodele Securității, la dislocarea a mii de cetățeni etc. Au existat, într-adevăr, nuanțe, deosebiri conjuncturale de vederi – dar numai în ce privește forma, nu fondul. Nimeni dintre cei a căror imagine se încearcă să se cârpească astăzi nu s-a opus cu hotărâre și înfruntând orice risc, bolșevizării. Pentru autorul acestor rânduri, trecut, în șirul pușcăriilor, și prin iadul de la Salcia (în a doua perioadă a existenței aceluia sinistru perimetru al morții), indivizi ca Gheorghe Gheorghiu-Dej, Ana Pauker, Vasile Luca, Teohari Georgescu, Nicolae Ceaușescu – pentru a nu-i aminti decât pe cei mai importanți dintre monștrii comunismului impus țării noastre, servi ai Moscovei, nu sunt decât o infernală bandă de criminali, în egală măsură vinovați față de poporul în sânul căruia s-au născut și pe care l-au îngenunchiat și l-au distrus. Existența lor s-a consumat între lupta pentru putere și frica de a nu-l irita pe Stăpân.

Răul pe care l-au făcut poporului român, în numele căruia au pretins cu cinism că diriguiesc țara spre un viitor luminos, suferințele pricinuite nenumăratelor victime ale comunismului nu pot fi exprimate în cuvinte.

Alexandru Mihalcea

LAGĂRELE DE EXTERMINARE

Copiarea practicilor staliniste în materie de justiție, legislație și detenție a dus la apariția unui sistem penitenciar de dimensiuni monstruoase. Prin decretul nr. 221/30 august 1948, a fost înființată Securitatea Poporului, a cărei conducere superioară era alcătuită în totalitate „din agenți ai serviciilor de securitate sovietice”, supervizați, la rândul lor „de consilieri al Ministerului sovietic al Securității Statului” (cf. Dennis Deletant, *„România sub regimul comunist”*, Fundația Academia Civică, București, 2006, p. 98 și urm.). Șeful noii instituții, generalul-locotenent Gheorghe Pintilie („Pantiușa”) este astfel descris de Aurel Sergiu Marinescu, autor al mai multor lucrări importante de istorie recentă: „Cel care trebuie să fie considerat numărul unu în acțiunea de înființare a monstruoasei instituții comuniste numită Securitate și cel care a dirijat-o și controlat-o mulți ani, cel care a fost implicat în toate atrocitățile ce s-au petrecut în beciurile de anchetă cât și pe întreg teritoriul României, cel care a instituit teroarea, necunoscută până atunci, a fost agentul sovietic INU (Inostrannoe Upravlenie-Directoratul Exterior, serviciul sovietic de spionaj, specializat în exportul de revoluție, subordonat direct al lui Beria până în 1953 – n.n.), cetățean sovietic până la moartea sa, Pantelie Bodnarenko. Se pare că s-a născut în Ucraina și că ar fi fost de origine ucraineană, cu o vagă nuanță românească, primul său nume fiind Pintilie Bodnarenko. Ca adolescent, a luptat în Gărzile Roșii, în războiul civil, iar prin 1920 a fost recrutat de serviciile externe CEKA (strămoșul NKVD) sub numele Pantelimon Bodnarenko, nume pe care nu l-a folosit mulți ani căci a primit altul, fictiv, folosit în acțiuni subversive în țările vecine cu URSS, în special România. A fost însă reperat de Siguranță încă din anul 1920, după unirea Basarabiei cu țara, ca făcând parte dintr-un așa-zis

guvern basarabean în exil, cu sediul la Tiraspol. A fost amestecat în unele acțiuni teroriste și tulburări din Basarabia, la Tatar-Bunar, Cișmele, Nerusai, din 1924 până în 1930 când, cu documente de cetățean român, a venit clandestin în România cu misiuni de spionaj și cu sarcina de a reanima anemicul partid numit pe atunci Secțiunea română a Internaționalei a 3-a, devenit apoi Partidul Comunist din România, aflat în ilegalitate din 1924. Imediat după sosirea în România a fost arestat și condamnat la o lungă perioadă de închisoare” (*„Prizonier în propria țară”*, vol. I, Ed. Vremea, Buc. 1997, p. 43 și urm.). Cei doi adjuncți ai lui Gheorghe Pintilie, Alexandru Nicolski (nume real: Boris Grünberg, „evreu basarabean, vorbitor de limbă rusă”, cf. Dennis Deletant, idem, p.98) și Vladimir Mazuru erau tot spioni sovietici. Brutalitatea, remarcă Deletant, era „trăsătura caracteristică a oamenilor aleși de Moscova pentru a conduce Securitatea din România”. La ordinul lui Dej, Pintilie l-a ucis cu mâna lui pe fostul secretar general al PCdR, Ștefan Foriș, zdrobindu-i capul cu ranga, Nicolski – o ființă înfiorătoare, apocaliptică, cu fizionomie lombroziană, așa cum apare în cunoscutul episod din „Memorialul Durerii” realizat de doamna Lucia Hossu-Longin – este unul dintre inspiratorii și regizorii infernalei „reeducări” de la Pitești (în care postură i-a întrecut până și pe mentorii săi de la Lubianka). Cu astfel de șefi, „recolta” Securității rezultată din valurile de represiune abătute asupra poporului român nu a mai încăput în vechile așezăminte penitenciare. Pe lângă lagărele de la Târgu-Jiu și Ghencea, au apărut altele, cu zecile. Dimensiunile fenomenului penitenciar, raportate la mărimea populației și la întinderea țării, devin aberante. Detenția, trimiterea la închisoare sau lagăr, ca și groaza diseminată în mentalul colectiv de sinistra perspectivă de a fi închis devin o armă de bază a Puterii în ceea ce propaganda numește „construcția socialistă a noii societăți”. Harta Sistemului concentraționar din România, publicată de Romulus Rusan în volumul *„Cronologia și geografia represiunii comuniste în România. Recensământul populației concentrațonare (1945-1989)”* (Ed. Fundației Academia Civică, Buc., 2007) înregistrează un număr de 141 de locuri

de detenție (penitenciare, lagăre de muncă forțată, centre de deportare, localuri de anchetă, azile psihiatrice cu caracter politic) cărora li se adaugă – atâtea câte au putut fi identificate – locuri de execuție și gropi comune. Numărul cel mai mare de locuri de deportare și de lagăre de muncă forțată se află în sud-estul țării, într-un perimetru care cuprinde estul Bărăganului, Insula Mare a Brăilei, centrul platoului dobrogean, pe linia Cernavodă-Constanța (traseul canalului), brațul de nord al Dunării, Chilia, cu temuta Peripravă. Rațiunea de a fi a acestui adevărat Gulag românesc de inspirație sovietică este, la fel ca în Țara Socialismului Victorios, dublă: concentrarea și anihilarea „dușmanilor de clasă” și totodată, rezervor de mână gratuită de lucru, necesară șantierelor faraonice cum a fost Canalul Dunăre-Marea Neagră. „Stalinismul – afirmă Victor Frunză – dacă nu are un dușman în fața sa, pe care să-l ostracizeze și să-l lichideze, trebuie să-l și inventeze” (*Istoria stalinismului în România*, Ed. Humanitas, Buc., 1990, p. 383). „Dușman” putea fi oricine: țăranii săraci care nu-și mai puteau preda cotele obligatorii, chiaburii (elita satelor, aduși deliberat în situația de a nu putea recolta cât li se cerea), bănăștenii din apropierea frontierei cu Tito, deportații care părăseau locul unde li se fixa domiciliul obligatoriu, ofițerii Armatei Regale, studenții, preoții, membrii partidelor istorice... În primii ani ai procesului de bolșevizare, masele de cetățeni mânați către pușcării și lagăre au fost victimele unor decrete privind unele categorii de infracțiuni. A urmat faimosul articol 209, de inspirație enkavedistă, în temeiul căruia absolut oricine putea fi arestat și condamnat la ani grei de închisoare pentru infracțiuni politice printre care „faptele de ponegrire, calomniere sau defăimare în public cu privire la orânduirea socială și de stat, la instituțiile de stat și organizațiile obștești, când acestea sunt săvârșite fie de o singură persoană și în mod organizat, fie de către două sau mai multe persoane asociate” (în acest caz, pedeapsa era între 3-10 ani de închisoare corecțională; în mod intenționat nu există nici o definiție a delictului, nici o precizare din care să reiasă conținutul acțiunii de ponegrire, calomniere sau defăimare a orânduirii etc. tocmai

pentru ca anchetatorii să-l poată încadra nestingheriți în paragraful invocat pe orice cetățean devenit, dintr-un motiv sau altul, inclusiv de natură personală, indezirabil sau suspect în ochii Securității). Paragraful menționat constituie partea „benignă”, „clementă” a articolului 209; celelalte trei paragrafe, incriminând inițierea sau constituirea de organizații în scopul schimbării ordinii sociale sau formei de guvernământ „democratic”, subminarea economiei naționale și sabotajul contrarevoluționar prevedeau pedeapsa cu închisoare până la 25 de ani sau, dacă erau circumstanțe agravante, cu moartea. Articolul 209 din vechiul Cod Penal al RPR era, totuși, un text de lege. Nu se va cunoaște niciodată numărul celor trimiși după gratii fără judecată, luați de acasă, din întreprinderi, de la birou, de pe stradă și închiși fără nici o formă legală. Și fără să fi comis vreo infracțiune. Erau victimele „metodelor extrajudiciare”.

CUM SE RECOLTAU „BANDIȚII”: „TOV. HOSU DĂDEA TELEFON TOV. TEOHARI”

În primăvara anului 1968, Nicolae Ceaușescu, succesorul lui Dej, a ordonat să se constituie o comisie care să cerceteze crimele săvârșite în timpul domniei predecesorului său. Modelul era de inspirație hrușciovistă: nu demascase în 1956 Nikita Sergheievici atrocitățile comise sub Stalin? Gheorghiu-Dej, care se temea de destalinizare ca dracul de tămâie, declarase ritos: „Noi nu avem pe cine reabilita!”, omițând, deliberat, cazurile Foriș, Kofler și Lucrețiu Pătrășcanu. Așadar, partidul comunist nu ar fi avut a judeca situații precum cele generate de regimul stalinist. Cât a trăit Dej, Ceaușescu a făcut proba celei mai scârboase, mai slugarnice obediențe față de binefăcătorul său. La trei ani de la moartea primului dictator comunist al României, urmașul îl atacă: „Vreme îndelungată ne-am obișnuit să gândim și să declarăm public, cu multă satisfacție, că noi nu avem nimic de reabilitat, că în România nu s-au petrecut abuzuri și încălcări ale democrației de partid și ale legislației socialiste” (*Cuvântare la adunarea activului de partid al municipiului București*, 26 aprilie 1968, E.P. 1979). În statele comuniste, demolarea predecesorului este o regulă; Ceaușescu, martor și părtaș la fărădelegile lui Dej (ca și Hrușciov la cele ale lui Stalin) nu face excepție. Ținta principală este, însă, rivalul său, Alexandru Drăghici. Comisia, condusă de Vasile Patilineț și Gheorghe Stoica, vechi activiști cu funcții înalte, va convoca și va audia funcționari superiori din Ministerul Afacerilor Interne și din Securitate, printre aceștia aflându-se colonelul Ilie Bădică (în momentul audierii era trecut în rezervă: îndeplinise diferite funcții în cadrul Direcției Generale a Lagărelor și Coloniilor de Muncă, inclusiv pe cea de șef al producției în Direcția Închisori și Penitenciare, în 1953, și prim locțiitor al șefului Direcției Penitenciare, Lagăre și Colonii în 1954 și

1955). Bădică le explică lui Patilineț și Stoica (avem serioase motive să credem că aceștia știau, ca și Ceaușescu, ce se întâmplase în lagăre și pușcării dar ipocrizia de partid obligă...) ce însemnau măsurile extrajudiciare: *„Unitățile de muncă se ocupau cu astfel de deținuți (decât cei condamnați în urma unui proces – n.n.), erau internați în colonii de muncă. Au fost vreo trei asemenea colonii separate de penitenciare și făceau muncă pe la grădinării (sic), canal. Aceștia erau internați pe baza Deciziei nr. 9 a MAI-ului – nu era nici o hotărâre a Consiliului de Miniștri, sau Lege ci o hotărâre făcută de Teohari și păstrată până s-a desființat. Termenul era de 1-5 ani.”* „Nu. De la două luni la cinci ani” este replica lui Patilineț. „Cine stabilea?” întreabă Gh. Stoica. *„Un colectiv condus de Dulgheru care prezenta tabele și nu știu dacă exista o comisie care să judece pentru că veneau tabelele aprobate nu știu de la cine și se dădea ordin pe regiuni câți să fie trimiși și noi mergeam la gară ca să-i primim”,* răspunde Bădică. Stoica: *„Decizia aceasta avea la bază vreun decret?”* Bădică: *„Nu, pe nici o bază. Era o decizie de internare. În afară de faptul că avea MAI Decretul, paralel cu aceste unități de muncă există și unitatea-canalul, condusă de Direcția penitenciare unde erau duși oamenii condamnați sau preventivi; erau mulți în penitenciare și debușeu era canalul și Bicazul care înghițeau deținuții. La unități veneau oamenii care erau reacționari care vorbeau rău, care nu dădeau cotele obligatorii pentru stat – era vorba de țărani, de tăinuitori ș.a.m.d. Au mai venit studenți, în special de la București care au frecventat biblioteca franceză și erau în număr de 500 unde se spunea că a fost focar de spioni”.* (Fragment din „Stenograma declarației date în fața Comisiei de partid la data de 18 martie 1968 de către tovarășul Bădică”, CNSAS, fond ASRI, P. 1189 – Procesul Salcia). Cu două zile înainte, același colonel (r) Bădică Ilie semnase o „Informare”, remisă tot Comisiei de partid, document din care, deocamdată, transcriem următorul fragment:

„În anul 1950, luna martie, a luat ființă în cadrul Ministerului Afacerilor Interne – Direcția Unităților de Muncă, al cărei director am fost numit. Această direcție se ocupa cu deținerea și trierea

la diferite munci a celor arestați de organele MAI, fără să fi fost judecați sau condamnați, ci numai în baza unei decizii a Ministerului de Interne, care își arogase dreptul de a deține diferite elemente dușmănoase până la 5 ani. *Majoritatea dintre ei erau țărani (subl. ns.), o parte intelectuali, mai vârstnici, foști negustori, mici meseriași și femei. În rândul femeilor erau multe tinere, din rândul bărbaților mulți erau dintre aceia care nu dăduseră cotele (subl. ns.)* Între ei se găseau așa-ziiși reacționari și legionari, iar unii dintre ei erau socotiți tăinuitori acelor din munți. Conducerea lagărului nu avea de unde să cunoască faptele săvârșite de fiecare, întrucât *nu avea nici mandat de arestare și nici vreo altă formă pentru reținere și veneau pe bază de tabel (subl. ns.)*. Foarte mulți dintre ei nu știau pentru ce au fost arestați la unii li s-a dat drumul, după o perioadă de 1 sau 2 ani, fără ca să fi știut vreodată cauza arestării. Arestările acestor deținuți se făceau după nevoie și în special pentru nevoile necesare (sic) construcției canalului Dunăre-Marea Neagră. *Dacă la canal trebuiau 5000 de oameni, tovarășul Hosu, directorul general al canalului, dădea telefon tov. Teohari și apoi intra în funcțiune aparatul colonelului Dulgheru, de la Direcția Anchete, care împărțea sarcinile, stabilind ce număr de deținuți să aducă fiecare regiune. Știu aceasta, pentru că lagărul de la Rahova era anunțat dinainte să se ducă cu dubele la gară, să aștepte trenul X din regiunea Y, adică arestările se făceau după nevoile canalului și nu după vina anumitor elemente dușmănoase regimului*". Începând din momentul reținerii, pentru administrația penitenciară arestatul devenea automat *dușman al poporului, bandit*. Și era tratat în consecință, mulți pierzându-și viața în urma bătăilor și a înfometării. Colonelul Bădică mai declară, în aceeași informare: „În nenumărate rânduri am raportat tov. Pintilie, ministru adjunct, aspecte diferite în sensul că erau aduși oameni, *unii în locul altora (subl. ns.)*, prin confuzie sau asemănare de nume, fie că consideram pe câte unul că e prea bătrân sau că e nevinovat, ni se spunea că nu e treaba noastră și să nu ne amestecăm. Treaba noastră este aceea de a face numai administrație.” Personajul însărcinat de gen. Pintilie – Pantiușa să instruiască o

serie de ofițeri „în mod special cum să se comporte cu deținuții” a fost directorul Sepeanu, afirmă Bădică.

În declarațiile colonelului Bădică apar, până în acest punct al relatării noastre, pe lângă numele lui Pintilie, încă trei nume: Teohari Georgescu, Dulgheru și Sepeanu. Teohari Georgescu, inițiatorul arbitrării hotărâri menționate de Bădică, a făcut parte din „grupul interior” zis și al „doftaniștilor” care au gravitat în închisoare în jurul lui Gheorghiu-Dej. Tipograf de meserie, este arestat de mai multe ori pe termene scurte, până în 1941 când, condamnat la 10 ani pentru activitate subversivă, este închis până la 23 august 1944. În toamna lui 1944 intrase în guvernul de atunci, ca secretar general al Ministerului de Interne și director al Siguranței Generale (cf. A.S. Marinescu, op. cit., p. 64; va fi primul ministru comunist la Interne). A fost, fără îndoială, agent sovietic INU, recrutat – afirmă A.S. Marinescu – de Pantiușa, în 1943, pe când erau închiși împreună la Caransebeș. Doina Jela situează în alt timp și loc recrutarea de către ruși: „Din 1937 până în 1938 lucrează ca tipograf la ziarul *Adevărul* și la Imprimeria Națională. În august 1940 este trimis la Moscova pentru a primi instrucțiuni de la NKVD, la ordinele lui Gheorghiu Dimitrov, secretar al Cominternului, asupra codificării mesajelor și folosirii unei tehnici speciale de scriere pe sticlă (...) În mai multe lucrări se consemnează originea evreiască a personajului. Un istoric englez o preia dintr-un document emis de misiunea politică britanică în 1946: «Câteva surse serioase pretind că, deși botezat în religia ortodoxă, (Georgescu) era de origine evreiască și că numele său adevărat era Burah Tescovici (...) Din 30 decembrie 1947 până în 28 mai 1952, când este înlocuit de Alexandru Drăghici, este ministrul Afacerilor Interne»” (cf. *Lexiconul negru*, Ed. Humanitas, 2001)

Dennis Deletant afirmă că „era de etnie română” (op. cit., p. 129). Nici apartenența etnică, nici faptul că fusese închis împreună cu Gheorghiu-Dej în timpul războiului nu l-au scăpat de încadrare

în grupul „deviatorilor de dreapta”, alături de evreica Anna Pauker și de ungurul Vasile Luca, și de epurarea survenită în 1952. În fruntea Internelor, a avut destul timp să facă rău poporului român, supervizând un fluviu de ticăloșii, în spiritul declarației date în sensul că noul regim va curăța țara de „elementele reacționare”. Colonelul Mișu Dulgheru (nume schimbat din Dulberger), șeful Direcției G – Anchete Penale din MAI, este implicat într-un lung și de crime, începând cu contribuția la înscenarea procesului lui Pătrășcanu. Dulgheru a fost și el ofițer acoperit al INU, agent sovietic din 1924 (când s-a refugiat în URSS, în urma eșecului provocării comuniste de la Tatar Bunar, revenind în țară în 1944; în „Lexiconul negru” se menționează că „printre deținuții care l-au văzut pe vremea când venea în inspecții la Zarca de la Aiud, un ofițer de marină l-a recunoscut și a relatat despre el următoarele: în 1924, când a izbucnit, la instigația comuniștilor, răscoala de la Tatar Bunar, eșecul ei s-a datorat trădării unui tânăr evreu care și-a vândut concetățenii pe o bonetă plină cu bijuterii confiscate de la evreii arestați sau morți. Acel tânăr Iuda ar fi fost viitorul Mișu Dulgheru”). A colaborat cu viitorul general Nicolae Doicaru, șeful Securității Constanța, la înscenarea procesului „sabotorilor de la canal”, încheiat cu pedepse grele, inclusiv condamnări la moarte și executarea unor nevinovați. A supervizat, în sensul dorit de Dej, ancheta în cazul Pătrășcanu „spre concluzii dinainte stabilite”. Unul dintre cei mai cunoscuți deținuți politici, celebrul pastor Richard Wurmbrandt (evreu creștinat, ca și părintele Nicolae Steinhardt), a fost anchetat de Dulgheru în 1948 în privința contactelor cu membrii Misiunii Bisericii Anglicane. „Dulgheru – relatează prelatul – era un barbar rafinat, croit după modelul diplomaților sovietici pe care îi frecventase. Regret ori de câte ori ordon tortura, îmi spuse el”. Numai că nu a regretat dar, după ce l-a palmuit el însuși pe pastor, l-a însărcinat pe faimosul Brânzaru, spaima anchetaților, o „huidumă”, cum îl califica chiar șeful tortionarului, să-l chinuie pe pastor prin toate metodele practicate de Securitate, inclusiv privare de somn, de apă, bătaia la tălpi, biciuirea... După trei ani

de detenție, din care doi complet izolat, Wurmbrandt, grav bolnav de tuberculoză, începe să scuipe sânge. Dulgheru ordonă transferarea lui la spitalul închisorii Văcărești, spunându-i arestatului: „Noi nu suntem asasini ca naziștii. Vrem să trăiești și să suferi“ („Mes prisons avec Dieu“, Ed. Casterman, Tournai, 1969, p. 69). Alt nume amintit de Bădică este cel al lui Sepeanu, profesorul torționarilor. Spre deosebire de Teohari, a cărui instrucție se oprise la sfârșitul clasei a IV-a primare, Tudor Sepeanu avea nu numai diploma de bacalaureat ci și brevetul de sublocotenent activ de cavalerie. Corupt, luând bani de la evrei în timpul războiului, a plecat din armată în 1941, prin demisie, intrând în 1944 în gărzile patriotice comuniste, sub comanda lui Bodnăraș. La înființarea Securității este numit șef al Direcției Regionale București, după ce fusese anchetator în procesul lui Iuliu Maniu. În 1950 devine șeful serviciului Inspecției în Direcția Generală a Penitenciarelor (cf. Doina Jela, op. cit.). Este probabil, momentul în care începe să-i școlească, la Jilava, pe torționari. (La sfârșitul lunii august 1959, am simțit pe pielea proprie nivelul calității programei de învățământ a instituției: după ce am fost scoși din văgăunile fortului pe un teren viran, firește în urlete și sub o ploaie de lovituri cu ciomagul, cu cizma, cu mănunchiul de chei de la imensele broaște ale camerelor, toți cei care trebuia să plecăm pe trenul-dubă spre o destinație necunoscută am fost dați pe mâna elevilor, ca material didactic. Cred că tema zilei era „Percheziția corporală“. Tablou grandios: caralii adâncurilor stăteau pe margine, sprijiniți în bâte, printre ei apărând câinarii cu dulăi-lupi în lesă, mârâind amenințător, în timp ce profesorii își supravegheau atent învățăceii pentru ca nu cumva să uite careva vreo traistă necălcată în picioare, vreun tiv nepipăit, vreun posterior neinspectat ori neizbit dușmănește cu cizma, vreun ac neconfiscat sub o ploaie de pumni... Ce m-a izbit, și la figurat, și la propriu, e că-i învățaseră și lovituri de karate, pe care le exersau acum izbind stângaci, dar țeapăn, în grumazurile noastre descărnate). Sepeanu este unul dintre sceleratii care au supervizat cumplita „reeducare“ de la închisoarea Pitești. (În procesul prin care regimul comunist

a încercat să șteargă urmele implicării Securității în grozăviile pe care le inspirase Moscova și le puseseră în practică zbirii de la București, în primul rând Pintilie și Nicolski, Tudor Sepeanu a jucat rolul țapului ispășitor, fiind condamnat la 8 ani, pedeapsă din care nu a făcut decât o parte). În 1950 avea putere mare, din moment ce nici măcar lui Ilie Bădică, șef în Direcția Penitenciare, nu i se permite să intre în celulele speciale de la închisoarea Ocnele Mari care erau sub exclusivă supraveghere a serviciului „D”, subordonat direct lui Sepeanu. Bădică fierbe de indignare (?) relatând Comisiei de partid, la 16.03.1968, că i s-a refuzat accesul la acele încăperi secrete: „... locot. Aramă mi-a raportat că aceasta este o treabă a serviciului «D» și că el nu poate să deschidă celulele, pentru că este secret și că numai tov. Director Sepeanu poate intra înăuntru. Am repezit pe ofițer, determinându-l să deschidă. Am văzut înăuntru lucruri care m-au îngrozit, oameni cu capetele umflate, mâini rupte de bătaie, unii zăceau pe jos văitându-se și am luat măsura interzicând, din momentul acela, să se mai practice asemenea metode fasciste, după care ofițerul a și plecat la București să raporteze despre amestecul meu în această acțiune. La București, Sepeanu mi-a atras atenția că nu mai este cazul să mă amestec, că aceasta este o acțiune mare pe care o conduce tov. Ministru adjunct Pintilie“. O mărturie prețioasă despre Sepeanu și regimul de exterminare aplicat deținuților politici ne oferă cartea de memorii a fostului comandant legionar Nistor Chioreanu (16 ani de închisoare în condiții groaznice), intitulată „Morminte vii“ (Institutul European, Iași, 1992, p. 229): „La vreo două-trei luni după cea de-a doua tentativă de asasinare a mea, eram tot la Zarka, tot singur și slăbisem, de-abia mă mai țineam pe picioare. Într-o zi aud mai mulți pași pe coridor, care s-au oprit în dreptul ușii mele.

- Cine este aici? a întrebat o voce.
- Chioreanu, a răspuns altă voce.

- Dar Petrașcu unde e?

- Tocmai în partea cealaltă, în fund. Acela e prăpădit de tot, trebuie să-l băgăm în infirmerie, că nu se mai poate ridica de jos.

- Dă-l în p... mă-sii! Toți ăștia trebuie să moară în termen de șase luni! Auzi? Toți! Ia, deschide aici! Când am auzit că umblă la celula mea, m-am ridicat în picioare. Era colonelul Sepeanu, cu directorul și altă suită după el.

- Ce faci, domnule Chioreanu? m-a întrebat.

- Vă fac pe plac, domnule colonel, mor. Încet, dar vă fac pe plac!

- De, domnule, dumneata ți-ai ales calea asta, nu eu!"

Am schițat până acum portretele câtorva dintre cei care - imitând experiența sovietică, uneori chiar depășind-o, au conceput, au pus în practică și au supravegheat vastul sistem de represiune din care făcea parte și lagărul Salcia.

Vom întâlni și alții. Nu trebuie să ne grăbim dându-i colonelului Ilie Bădică certificat de inocență și onorabilitate.

Demascatorul patetic din 1968 nu este câtuși de puțin lipsit de păcate. A avut norocul să scape de fălcile Molohului comunist care i-a înșfăcat, pe lângă imensa masă a nevinovaților, și pe câțiva dintre criminali. I-a clănțănit - dar nu i-a și devorat, ca pe victimele care zac în gropi neștiute ci, după ce le-a arătat măselele de oțel, i-a regurgitat. Cu timpul, și-au recăpătat privilegiile, gradele, funcțiile - așa cum vom vedea ce curs a avut procesul lotului „Salcia“. Vom vedea și ce declară inculpații și martorii despre șefii Direcției din MAI sub jurisdicția căreia se aflau „coloniile de muncă“, „unitățile de muncă“, blajin eufemism sub coaja căruia sângerau deținuții din lagărele de exterminare.

LA CANALUL DUNĂRE – MAREA NEAGRĂ, CA LA BELOMORKANAL

Legalmente – în sensul legalității socialiste – așa-numitele colonii de muncă au luat ființă prin decretul nr. 6/6 ianuarie 1950, emis de Prezidiul Marii Adunări Naționale (președinte Constantin I. Parhon), urmând să înceapă a funcționa de la 14 ianuarie același an. Este încă un exemplu de ipocrizie a comuniștilor: în realitate, lagăre existau și înainte de data oficială a începerii activității lor. Potrivit lui A.S. Marinescu, după manifestația de la 8 noiembrie 1945, la care au luat parte zeci de mii de cetățeni în semn de atașament față de Regele Mihai I, a cărui zi onomastică era, siguranța comunistă „a întocmit liste cu elevii și studenții participanți, după care au urmat eliminări din școli, arestări, judecări și condamnări, cât și privarea de libertate prin închiderea în lagăre, chiar fără judecată. Se aflase deja de existența lagărelor de la Caracal, Roșu, Slobozia, Plătărești, Popești-Leordeni, Ghencea, Miercurea-Ciuc, Vaslui, Chirnogi, Urziceni, unele mai vechi, altele nou-înființate care, după impunerea guvernului Groza, au devenit neîncăpătoare. Pentru a liniști oarecum populația, cât și pentru străinătate, Teohari Georgescu a transmis un comunicat greu de verificat la vremea aceea – susținând că lagărele au fost desființate și că, din totalul de 2400 de arestați, 1900 au fost puși în libertate, restul luând calea tribunalelor și implicit, a închisorilor” (op. cit., p. 95). Decretul din 6.06.1950 nu făcea decât să „legalizeze” o stare de fapt. Nici în materie de lagăre și muncă forțată comuniștii din România nu aduceau vreo inovație. Modelul era dat – ba chiar poruncit – de Marele Frate. Este cunoscut pasajul din „Cel mai iubit dintre pământeni”, excepționala carte a lui Marin Preda, în care este relatată întâlnirea dintre Dej și Stalin, în timpul căreia dictatorul de la Kremlin îl „sfătuiește” pe șeful comuniștilor din România să construiască un canal între Dunăre

și Marea Neagră, ca mână de lucru avându-i pe burghezii care își băteau joc de partid. Există un precedent: construirea marelui Belomorkanal (în rusă Belomorsko-Baltiiski Kanal imeni Stalina, totodată titlul cărții semnate de 36 de scriitori, cu Gorki în frunte „care fuseră autorii rușinoasei lucrări consacrate canalului, prima carte din literatura rusă care a celebrat munca robilor“ – Soljenițin, în „L'Archipel du Gulag“, Seuil, Paris, 1974; mii de deținuți au murit pe șantierul deschis, la ordinul Țarului Roșu, între Marea Baltică și Marea Albă. La noi s-a găsit tot un mare scriitor să-și pângărească numele cu elogiul partidului care folosește sclavi – și tot la un canal: Petru Dumitriu cu „Drum fără pulbere“). Munca forțată în Rusia Sovietică ar fi fost rezultatul ideii unui industriaș, Naftali Aronovici Frenkel, transmisă Stăpânului și însușită de acesta cu entuziasm: „La începutul perioadei NEP, Frenkel pusese pe picioare, la Odessa, o uzină de motoare. La mijlocul anilor 20, a fost arestat și expedit la Solovki (insulele Solovki – lagăre pe insule din Marea Albă – n.n.). Din lagărul unde se afla, îi trimise lui Stalin un proiect genial (...) Proiectul trata în detaliu – sprijinit pe argumente tehnice și economice – despre folosirea imensei mase de deținuți la construirea drumurilor, a barajelor, a centralelor electrice, a rezervoarelor de apă. Nepmanul – deținut deveni general al M.G.B. (Ministerul de Interne – n.n.) «Patronul» a știut să-i aprecieze ideea la justa valoare“ (Vasili Grossman „Vie et destin“ – Julliard/L'Age d'Homme, Paris, 1980, pag. 794, traducerea pasajului – Al. Mihalcea).

Această viziune grandioasă a unei lumi transformate în lagăr și pușcărie, a sistemului penitenciar confundându-se cu statul însuși o regăsim și la Giovanni Papini în „Gog și Magog“, cu referire la Lenin, la Orwell („1948“) și în scrierile lui Soljenițin. Din păcate, nu este vorba de un simplu exercițiu de imaginație ci de o realitate pe care doar moartea lui Stalin a împiedicat-o să se înfăptuiască până la ultimele consecințe. Cum un sistem penitenciar gigantic nu poate exista fără mase imense de deținuți – condamnați sau nu – mașinăria represivă trebuie să-i

adune din toate straturile societății, sub o minimă aparență de legalitate (în unele cazuri, nu e nevoie nici măcar de atât). În URSS, din 1918 până în 1953 (anul în care a murit Stalin, la 5 martie), represiunea a fost ascendentă, într-un crescendo diabolic, fără pauză, în disprețul normelor juridice și morale general acceptate, ca să nu mai vorbim de sfidarea logicii. Guvernul Kerenski abolise pedeapsa capitală, aplicată oricum într-un număr extrem de redus de cazuri în timpul ultimelor decenii ale perioadei țariste (și atunci doar pentru crime grave și acte de terorism); bolșevicii au reintrodus-o începând cu iunie 1918, sub presiunea lui Lenin și Troțki. Din acel moment și până în octombrie 1919, în 20 de provincii centrale au fost executate – cu sau fără judecată – cca 16 mii de oameni. Un decret (28 mai 1920) a împuternicit CEKA, monstruoasa creație a lui Lenin și Dzerjinski, să împuște persoane arestate fără a le deferi justiției. Pe măsura trecerii timpului și înstăpânirii autocrației staliniste, execuțiile vor căpăta dimensiuni apocaliptice (după calculele unor foști responsabili de grad înalt ai NKVD, dintre milioanele de arestați în 1937-1938, vârful terorii antebelice, au fost împușcați cca un milion). Ca variație, un decret din 17 aprilie 1943 a instituit spânzurarea. (Informațiile sunt extrase din Aleksandr Soljenițin, „L'Archipel du Goulag“, Seuil, 1974, vol. I). Tot atunci a fost reintrodus în vocabularul penal, cuvântul Katorga – ocnă, dispărut încă de pe timpul ocârmuirii țariste.

Înăsprirea măsurilor represive, care numai blânde nu fuseseră până atunci – și aceasta încă de la începutul instaurării puterii bolșevicilor – survine după înfrângerea germanilor la Stalingrad, accentuându-se pe măsură ce Armata Roșie înainta către Berlin.

Înainte de război, regimul stalinist promovase aceeași politică de intensificare, de escaladare a represiunii, necruțându-i nici măcar pe enkavediști, până la cele mai înalte nivele. (Abakumov, ministru al Securității sub Stalin, este destituit și întemnițat sub domnia acestuia și ar fi fost, cu

siguranță executat dacă nu murea Iosif Vissarionovici, fapt care i-a mai acordat un an de viață, fiind împușcat sub Hrușciov; Iakov Agranov, adjunctul șefilor NKVD Iagoda și Iejov, unul dintre principalii regizori ai marilor procese din 1936, 1937, 1938 în care au fost condamnate vârfuri ale partidului și ale armatei, în cap cu mareșalii Tuhacevski și Blucher, a primit „9 grame de plumb“ în ceafă în 1939; șef al NKVD din 1934, Iagoda a fost condamnat și împușcat în 1937, soartă împărtășită și de succesorul său Nikolai Iejov, membru al Comitetului Central, șef al NKVD între 1936-1938, când a fost înlocuit cu Beria și împușcat. Probabil că Beria ar fi fost executat sub Stalin dacă Tătucul n-ar fi murit, astfel încât sarcina suprimării lui și-au asumat-o Hrușciov și ciracii acestuia. Infamiile comise, asasinatele săvârșite la ordinul Dictatorului, deportările în masă, slugărnicia față de tiran nu i-au salvat de acuzația de dușmani ai poporului, agenți ai spionajului britanic, una mai fantasmagorică decât alta, în consecință – de „cele 9 grame“). În tot acest timp, propaganda de partid vorbea despre succese după succese pe calea construirii socialismului pe fondul entuziasmului general, al participării întregului popor la epocala operă întreprinsă de partidul bolșevic însuflețit de genialele învățături ale lui Stalin. Fapt cel puțin ciudat, pe măsură ce societatea sovietică avansa spre culmi de bunăstare și fericire, ieșeau la iveală noi și noi comploturi antistatale, noi și noi grupuri de dușmani, noi și noi cazuri de legături criminale cu imperialiștii, în special englezi, fărădelegi pe care bravele Organe le reprimau fără cruțare. Cum se explică acest paradox? Zadarnic am căuta răspunsul în literatura oficială poststalinistă de partid. În monumentală colecție de minciuni și de falsuri grosolane intitulată „Istoria Partidului Comunist al Uniunii Sovietice“ (Ed. Politică, București, 1960, un volum masiv de 844 de pagini), crimele stalinismului devin „greșeli și lipsuri generate de cultul personalității“, „urmări dăunătoare ale acestui cult“, „aspecte negative ale activității tovarășului Stalin“, „denaturări grosolane care au pricinuit serioase prejudicii cauzei partidului, cauzei poporului“ (p. 737) care greșeli și prejudicii

„deosebit de serioase aduse muncii de conducere a partidului și statului nu puteau, contrar născocirilor mincinoase ale dușmanilor socialismului, să schimbe și n-au schimbat cu nimic caracterul profund democratic, cu adevărat popular, al orânduiri sovietice“. Nimic din raportul secret al lui Nikita Hrușciiov la Congresul XX (februarie 1956), nu exhaustiv, nici nu era posibil într-un singur document, dar totuși bogat în relatări despre crimele perioadei staliniste, nu transpare în lucrarea amintită. Așadar nu în acea „Istorie...“ trebuie căutat răspunsul ci în gândirea tiranului de tip asiatic care a stăpânit, până la 5 martie 1953, Imperiul Roșu.

Explicația s-ar putea să stea, pe de o parte în caracterul lui Stalin, iar pe de altă parte în convingerea Corifeului că, pe măsură ce societatea sovietică merge către comunism, lupta de clasă se intensifică, „se ascute“, ca să folosim o expresie pe care cei din generația mea, obligați să studieze, conspectându-l, „Cursul scurt de istorie a PC(b)“ au întâlnit-o foarte des. Stalin este bănuitor, închis, tăcut, văzând pretutindeni dușmani. „Adevărul este că Stalin e un țăran solid, echilibrat, care-și caută încet motivația dar de neclintit de îndată ce a făcut-o, refuzând «să vorbească doar ca să vorbească», nevorbind decât ca să spună ceva și, din clipa aceea, neconcepând ceva care să nu fie eficace. Taciturn, meticulos, bănuitor față de tot ce este frivol, el e contrariul dezordonatului și impetuosului Troțki, care se întrerupea uneori în cursul unei declarații sau al unei dispute lăsându-se purtat de reverii. Dar acest țăran și-a petrecut toată viața în comploturi, țesându-le sau dejucându-le. Și-a jucat, ca să zicem așa, zilnic capul timp de patruzeci de ani. Și a devenit mai mult decât dur și veninos: pericolul permanent a hrănit în el o cruzime abstractă, o atroce insensibilitate prea des explicată prin cinism (...) El cultivă deliberat teroarea pe care știe că o inspiră, după atâția morți peste care a trecut (...) Viața pe care a ales-o este dușmanca oricărei distracții. La cincisprezece ani, vârstă la care Churchill era un licean turbulent și vesel la Harrow iar Roosevelt – trimis la aristocraticul Colegiu Groton, și unul și celălalt răsfățați și plini de speranțe,

el organiza celule teroriste, era hăituit de poliție, participa la lovituri numite «exproprieri» împotriva băncilor imperiale. Duritatea lui, dacă n-a fost din naștere, s-a format de la sine: acesta este portretul pe care i-l face istoricul francez Arthur Conte în „Yalta ou le partage du monde“, Ed. Robert Laffont, Paris, 1964. Generalul de Gaulle spunea despre el: „În același timp este și un Ivan cel Groaznic și Petru cel Mare“. Pentru popoarele Uniunii Sovietice și pentru cele ale țărilor pe care lașitatea, indiferența conducătorilor occidentali, ca și presiunile cercurilor înaltei finanțe internaționale din spatele acestora, manevrându-l în special, pe foarte bolnavul Roosevelt, le-a dat pe tavă Monstrului de la Kremlin, rezultanta cea mai vizibilă a sintezei celor două personaje îngemănate în portretul schițat de Charles de Gaulle este conducerea maselor prin înfricoșare, teroarea ca instrument de guvernare. Acesta este modelul pe care l-a preluat șeful comuniștilor români, Gheorghe Gheorghiu-Dej, personaj viclean, abil, cinic, obligat la o echilibristică pe muchie de cuțit pentru a-și demonstra devotamentul de câine credincios față de stăpân, gata să se lase bătut dar nu alungat. Dej a murit la 12 ani după moartea idolului său de la care a învățat să distrugă elitele vechii societăți, să-și anihileze adversarii – potențiali sau reali – mergând până la suprimare fizică, să folosească poliția secretă ca osatură a regimului, să-și aservească total justiția „de clasă“.

Nu a avut precum Mentorul, un spațiu imens, de sălbăticie Siberiei dar s-a descurcat cu ce avea România mai neprimitor, mai sălbatic, mai depopulat ca potențiale „insule“ ale Gulagului. Cu inestimabilul ajutor al consilierilor sovietici, zbirii au stabilit acele zone cât mai departe de populația civilă, iar acolo unde a fost posibil – în locuri pustii, ca la Periprava, pe brațul Chilia al Dunării, ori la Luciu-Giurgeni, tot pe Dunăre, unde la secția „Bac“, prezențe umane erau doar deținuții și administrația penitenciară. Pentru umplerea lagărelor și pușcăriilor arestările au urmat un curs susținut până în 1961-1962, cu foarte rare momente de stagnare, determinate de situația internațională, așa cum s-a întâmplat în 1955, pentru ca evenimentele de la Budapesta (noiembrie

1956) să aducă în pușcării un val imens de deținuți. Folosind sintagme ca „dușmani de clasă” pe la mijlocul anilor 60, apoi „dușmani ai poporului” – care, în permanență, au fost „elemente dușmănoase”, comuniștii s-au străduit din răzputeri să inducă în mentalul colectiv ideea că victoriile în drumul către socialism, cuceririle pe calea spre „viitorul luminos” sunt posibile numai cu condiția sporirii vigilenței față de mulțimile dușmanilor dinăuntru și dinafară. Ca și Stalin, Dej a aplicat cu feroare principiul „ascuțirii luptei de clasă”.

Iată ce afirma secretarul general al PMR în 1950: „Se știe că lupta de clasă este legea oricărei societăți împărțite în clase antagoniste. Dar lupta de clasă se întetește tot mai mult și ia forme tot mai înverșunate în perioada de trecere de la capitalism la socialism. *Lichidarea claselor exploatare, adică construirea societății socialiste, are loc în condițiile ascuțirii luptei de clasă* (subl. ns.). (...) Elementele chiaburești, care își văd îngădită posibilitatea de a jefui pe oamenii muncii, trec la acte teroriste, la acte de sabotare a colectărilor și însămânțărilor, la încercări de compromitere a cooperativelor și în special a tinerelor gospodării colective. (...) La baza politicii partidului nostru stă ideea stalinistă că «nu trebuie să ascundem contrazicerile orânduiri capitaliste ci trebuie să le scoatem la iveală și să le limpezim, să nu stingem lupta de clasă ci s-o ducem până la capăt» (...) *Sdrobirea împotrivirii dușmanului de clasă și izolarea lui de masa țărănimii pe baza întăririi alianței clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare, în scopul atragerii acesteia pe făgașul socialismului, constituie în țara noastră conținutul principal al luptei de clasă în condițiile regimului de democrație populară*”. (Gh. Gheorghiu-Dej, „Lupta de clasă în România în etapa actuală”, articol publicat în „Pentru pace trainică, pentru democrație populară”, nr. 14/7.04.1950, reprodus în „Articole și cuvântări”, ed. a III-a, E.P.L.P., București, 1952). Proliferarea lagărelor, umplerea închisorilor peste capacitatea lor, cu oameni din toate straturile sociale, distrugerea fizică și morală a deținuților, teroarea exercitată asupra întregului corp social în numele unei ideologii aberante, inumane, sunt expresia obsedantei „ascuțiri a luptei

de clasă în procesul trecerii de la capitalism la socialism“, concept inventat de Lenin ca să justifice crimele comise de partidul bolșevic pentru a-și consolida puterea, dezvoltat de Stalin și aplicat la scara întregului edificiu social. Stalinist sută la sută, Dej credea în existența dușmanilor și în necesitatea „istorică“ de a-i nimici.

Realitatea din spatele frazelor limbii de lemn este hâdă – instituirea terorii; sub o formă sau alta, poporul român va fi guvernat prin teroare până la 22 decembrie 1989.

UN AN ZBUCIUMAT

1952 este un an încărcat de evenimente îngrijorătoare. În plan internațional, momentul a fost marcat de răsunătorul proces politic intentat lui Rudolf Slansky, secretarul general al Partidului Comunist Cehoslovac, și unui grup de înalți demnitari de partid și de stat, totul – la indicația expresă a lui Stalin, dată încă din 1951: adjuncți ai lui Slansky, miniștri, activiști ai aparatului comunist internațional, dintre care câțiva cunoscuseră ororile lagărelor naziste în timpul războiului. „Consilierii sovietici și subalternii lor locali torturară pe rupte ca să pună la punct un mare proces-spectacol. Au reușit, și la 20 noiembrie 1952 a putut începe la Praga «procesul conducerii centrului de conspirație împotriva statului...». La 27 noiembrie tribunalul a pronunțat verdictul: unsprezece acuzați au fost condamnați la moarte, trei – pe viață (...) După cele ale conducătorilor bolșevici de la Moscova, în anii 30, procesul Slansky este cel mai spectaculos și cel mai comentat din istoria comunismului” (cf. Stéphane Courtois, Nicolas Werth, Jean-Louis Panné, Andrzej Paczkowski, Karel Bartosek, Jean-Louis Margolin – „Le livre noir du communisme“, Ed. Robert Laffont, Paris, 1997, p. 466-467). Autorii monumentalei lucrări vorbesc despre o componentă antisemită a represiunii staliniste împotriva unor înalte personalități comuniste. „În România, soarta Kominternistei evreice Ana Pauker a fost hotărâtă în 1952. Ea făcea parte din «troika» conducătoare, împreună cu Gheorghiu-Dej, șeful partidului, și Vasile Luca. După o mărturie neconfirmată de alte surse, Stalin, cu prilejul unei întâlniri cu Dej în 1951, s-ar fi mirat că n-au fost încă arestați în România agenții titoiști și sioniști și ar fi cerut «o mână de fier». Astfel, Vasile Luca, ministrul de Finanțe, a fost revocat în mai 1952, împreună cu Teohari Georgescu, ministrul de Interne, apoi condamnat la

moarte, pedeapsă comutată în închisoare pe viață în timpul efectuării căreia a decedat. Ana Pauker, ministru al Afacerilor Externe, a fost destituită la începutul lui iulie, arestată în februarie 1953, apoi eliberată în 1954 (...)” (op. cit. p. 473). În plan intern, debarcarea Anei Pauker, a lui Luca și Georgescu este, fără îndoială, evenimentul cel mai important, receptat ca atare de opinia publică. („Scânteia”, care nu constituia nici pe departe lectura noastră de căpătâi, a fost literalmente vânată de noi, elevii liceului bucureștean „Ion Neculce” în zilele când au apărut buimăcitoarele comunicate ale Biroului Politic. Ni se părea că se scufundă o lume, nu mai știam ce să credem și, în naivitatea noastră, ne așteptam să se termine comunismul. Și la 1 Mai, și la 23 august 1951, „agitatorii” coloanelor de manifestați zbieraseră din răspuțeri faimoasa lozincă „Ana, Luca, Teo, Dej/ Au băgat spaima-n burgheji!” Nici măcar un an nu trecuse și Dej se descotorosise de trei dintre personajele mobilizatoarei strigături...). Epurarea celor trei a fost precedată de alt eveniment politic important: Plenara Comitetului Central din 29 februarie-1 martie 1952, în cadrul căreia au fost lansate atacuri vehemente împotriva lor. Dej nu a făcut decât să ducă la îndeplinire „indicații” venite din partea lui Stalin. „Acuzațiile împotriva «deviaționiștilor», așa cum fuseseră etichetați Pauker, Luca și Georgescu, au fost pregătite de către Miron Constantinescu, Iosif Chișinevski și Alexandru Moghioroș sub stricta supraveghere a consilierilor sovietici, principalul dintre aceștia fiind Aleksandr Mihailovici Saharovski, consilier sovietic în probleme de securitate în cadrul Ministerului de Interne” (cf. Dennis Deletant, „România sub regimul comunist”, Fundația Academia Civică, Buc., 2006, p. 130). 1952 este și anul promulgării unei noi Constituții. Până la publicarea textului Legii fundamentale în Buletinul Oficial al RPR nr. 1 din 27.09.1952, apar câteva decrete care îngăduiesc sever dreptul țăranilor de a dispune liber de produsele pământului lor.

Astfel decretul nr. 306/6.09.1952 al Prezidiului MAN precizează, la art. 6, că „Este interzis comercianților particulari să practice comerțul de consignație și să comercializeze următoarele

produse: cereale, făină de cereale, vite, cabaline, porcine, ovine și caprine, carnea și preparatele din carnea acestora, pește, ulei, untură, slănină, piei de orice fel, încălțăminte de piele, bumbac și țesături de bumbac, lână și țesături din lână, țesături de mătase, semințe de plante furajere, semințe de oleaginoase, petrol și produse petroliere, hârtie și articole de librărie și papetărie.” Petrol înseamnă în primul rând, gazul lampant din prăvăliile sătești. Este limpede că micii comercianți primesc o lovitură nimicitoare, monopolul statului extinzându-se la dimensiuni nemaivăzute în România. La fel și producătorii. Aplicarea decretului avea să furnizeze, sub acuzația de comerț ilicit sau speculă, noi „contingente” pușcăriilor și lagărelor. Un alt decret, nr. 131/18.06.1952, reglementează predarea cotelor (definite ca „produse agricole supuse colectării”) și urmărirea silită a nepredării. Condițiile impuse producătorilor (țăranilor săraci, mijlocași, chiaburi) sunt draconice. Nerespectarea obligațiilor de predare *în termen* „atrage după sine răspunderea materială constând în obligarea acestora, *pe cale judecătorească* (subl. ns.) la plata unei amenzi civile a cărei sumă poate atinge până la de 2 ori valoarea produselor nepredate în termen, *socotită la prețul pieței neorganizate*”(subl. ns.; cum poate fi stabilit ca preț de referință un preț de pe piața clandestină?). Decretul mai precizează că, în afară de amendă, instanța va dispune executarea silită în natură a cantității de produse nepredate în termen. Dar ce se întâmplă dacă datornicul nu are produse „supuse colectării”, adică grâu, orz, ovăz, porumb, floarea-soarelui și „celelalte produse agricole supuse colectării” (care sunt acelea nu se specifică!)? Decretul răspunde simplu și clar: tot instanța intervine prompt și dispune executarea silită pentru cantitățile existente iar pentru restul produselor, până la concurența cantităților restante, instanța va dispune executarea silită pentru valoarea lor, *socotită tot la prețul pieței neorganizate!* Este vorba despre o jefuire sistematică, organizată a țărănimii, greu – dacă nu imposibil – de imaginat de cei ce nu au trăit acele vremuri. Cu atât mai puțin de tinerii născuți după revoluție!

Precizăm că, la nivelul administrației centrale, exista un Comitet de Stat pentru Colectarea Produselor Agricole, însărcinat cu supravegherea spolierii producătorilor la scara teritoriului național. Victimele decretului 131 vor umple lagărele, cel mai adesea sub învinuirea de sabotaj. Calificarea juridică era mult mai dură dacă țărani se opuneau cu violență la colectarea cotelor. În raport cu impunerea comunistă la cote, tergiversările lui Moromete, celebrul personaj al lui Marin Preda, războiul lui cu perceptorul venit să încaseze „foncierea” par a aparține unor vremuri idilice. Revenind la decretul în chestiune: articolul 3 precizează că „răspunderea civilă nu exclude, *în caz de rea credință* (subl. ns.) răspunderea penală. În acest scop, împuternicitul raional va sesiza organele de urmărire penală în vederea pornirii procesului penal.” Organele de urmărire penală – adică miliția și procuratura. Legiuitorul a avut grija să impună excluderea oricărei manifestări de înțelegere, de omenie din partea instanței: decretul precizează, la articolul 5, că judecătorii nu au dreptul să acorde scutiri, amânări sau eșalonări de predare a cantităților de produse supuse colectării. „Umanismul” noii orânduiri este cu prisosință demonstrat de acest act normativ care a trimis mii de țărani în spatele rețelelor de sârmă ghimpată.

Culmea cinismului o reprezintă textul noii Constituții, publicat la 27 septembrie. Articolul 1 nu lasă nici un dram de îndoială asupra statutului de colonie sovietică al țării: „Republica Populară Română a luat naștere ca urmare a victoriei istorice a Uniunii Sovietice asupra fascismului german și a eliberării României de către glorioasa Armată Sovietică, eliberare care a dat putință poporului muncitor, în frunte cu clasa muncitoare condusă de Partidul Comunist, să doboare dictatura fascistă, să nimicească puterea claselor exploatoare, să făurească statul de democrație populară care corespunde pe deplin intereselor și năzuințelor maselor populare din România”.

„Dreptul de proprietate personală asupra veniturilor și economiilor provenite din muncă,

asupra casei de locuit și gospodăriei auxiliare de pe lângă casă, asupra obiectelor casnice și de uz personal, cât și dreptul de moștenire asupra proprietății personale sunt ocrotite prin lege“, se stipulează la art. 18. Cinism? Nerușinare? Suntem în epoca azvârlirii unor familii de intelectuali în stradă, a rechiziționării multor imobile, a instalării unor sedii de *geaseuri* și *geaceuri* – gospodării agricole de stat, gospodării agricole colective, de *semeteuri* (stațiuni de mașini și tractoare), în locuințele unor „burghezi“; ne aflăm în epoca în care activiștii de partid și ofițerii de securitate și miliție se instalează cu forța în case ai căror proprietari iau drumul lagărului sau domiciliului forțat. Este începutul degradării, nu o dată ireversibilă, a unor edificii – monumente de arhitectură și istorice, este vremea jefuirii tablourilor, argintăriei, mobilei, covoarelor din casele încăpute pe mâna „noii clase“. Tabloul evenimentelor desfășurate de-a lungul anului 1952 este completat de reorganizarea MAI prin împărțirea în Ministerul Securității Statului și Ministerul Afacerilor Interne; astfel decretul 322, publicat în Buletinul Oficial al RPR nr. 48/20 septembrie, consacră, de fapt, nu o împărțire ci o monstruoasă înmulțire prin sciziparitate a instrumentelor bolșevizării României.

„COMPLETUL SPECIAL VOLANT“ ÎN ACȚIUNE

În același involburat an 1952, al înființării lagărului de la Salcia (dar și a acelor de la Chilia Veche, Chilia, Tătaru, Periprava, dovadă a faptului că motoarele represiunii funcționau la turație maximă), justiția „de clasă” își concentrează atenția către pedepsirea infracțiunilor comise „în legătură cu colectarea produselor agricole vegetale”. Magistrații devin parte integrantă din uriașul aparat de partid și de stat însărcinat cu jefuirea muncii producătorului agricol. Este vremea propagandei deșănțate, a jurnalelor de actualități înfățișându-i pe țăranii săraci, aliați de nădejde ai clasei muncitoare, ducând, alături de cei „mijlocași”, la arie grânele în căruțe trase de cai împodobiți cu panglici și flori, este timpul lozincilor mobilizatoare gen „Nici un bob rămas pe câmp!”, „Jos chiaburii – lipitorile satelor!”, al sosirii echipelor de muncitori de la oraș ca să repare uneltele și mașinile agricole în vederea recoltării „holdelor de aur”, hrana poporului angajat pe drumul construirii socialismului... Difuzoarele aruncă în eter subproducții muzicale precum „Marinică, zis codașul”, „Ilenuța tractorista” sau „Să facem colectiva” (în care copia colhozului este reprezentată ca un izvor de bucurie, un tărâm al neîncetatei sporiri a roadelor). În spatele bombardamentului propagandistic asupra unui popor tot mai oprimat se află realitatea hâdă a atotputerniciei partidului și securității, nesiguranța zilei de mâine, frica de a fi oricând deposedat de bruma de strânsură, monstruosul sistem concentraționar. În directă relație cu subiectul nostru, Salcia – în fond un lagăr printre cele multe, e drept unul exponențial – vom cita două documente: *Raportul Parchetului Tribunalului Tulcea nr. 8503/2.01.1952 către Parchetul General al RPR și Raportul Parchetului Curții Constanța (11 ianuarie 1952) către Parchetul*

General și Ministerul Justiției. Cităm din primul document: „ (...) Am arătat că din punct de vedere legal, Parchetul Tulcea sprijină colectarea produselor agricole dela chiaburii care nu și-au predat cotele, autorizând miliția din comunele în care domiciliu chiaburii să aplice sechestrare cu ridicata“. (În raport se specifică faptul că autorizația de sechestrare „cu ridicata“ are ca obiect exclusiv produsele agricole vegetale, nu și brânza, vinul și lâna pe care milițienii le ridicau la grămadă, laolaltă cu cerealele...).

Procurorul șef își informează superiorul că dispoziția de a se ridica totul fusese dată de un anume „tov. Gavriliuc, delegatul guvernului și al Comitetului Central PMR“.

De fapt ce însemna a fi chiabur? Ne spune chiar documentul amintit: erau chiar și „*țăranii care aveau pământ mai puțin dar sunt chiaburi prin faptul că exploatează brațe de muncă pentru paza turmelor de oi – exemplul chiaburului Tudorache Munteanu din com. Chilia Veche care are numai 4,500 ha teren arabil și 200 de oi, 3 cai, 6 vite cornute.*“ (În condițiile Dobrogei, cu populație puțină și mari întinderi cultivabile, suprafața de 4,5 ha este un fleac!). Documentul precizează un lucru foarte important, anume că tuturor categoriilor de țărani, inclusiv chiaburilor, li se aplicaseră reduceri procentuale ale cotelor în temeiul urmărilor secetei, care bântuise în 1951 dar organele însărcinate cu colectarea i-au exceptat pe chiaburi: „*Ceialți chiaburi (în afară de Tudorache Munteanu, deja amintit – n.n.) care s-au judecat până în prezent au declarat că au fost somați să predea – în 24 de ore – cotele așa cum au fost prevăzute în obligația de predare deși până atunci li s-a cerut să predea numai 20% din aceste cote.*“ Din Raport mai aflăm că în raionul Măcin „*colectarea produselor agricole vegetale se bazează pe alte temeuri. În acest Raion procentul stabilit de comisia de constatarea efectelor secetei s-a aplicat la toate păturile țăranimii, inclusiv chiaburime.*“ Două unități de măsură diferite în aceeași chestiune? Cum însă unii chiaburi și mijlocași (subl. ns.) nu-și predaseră nici cotele reduse, în raionul

amintit au fost emise ordine de percheziție, miliția trebuind să pună și sechestrul asigurător, în care sens s-au emis 39 de ordine de sechestrul cu ridicata. Finalul documentului este o dovadă elocventă a mentalităților impuse magistraților de către statul bolșevic: *„Parchetul având sarcina de a supraveghea aplicarea legilor în RPR este interesat ca toți acei care se sustrag în orice mod de la predarea cotelor către Stat să fie nu numai sancționați, dar și ca cerealele sustrate să intre în posesia Statului. Calea prin care se readuc în posesia Statului cerealele ce i se cuvin, nu poate fi alta decât cea fixată de lege. Ori legea în RPR reprezintă voința clasei muncitoare și este aplicată tuturor cetățenilor, indiferent de starea lor materială sau socială, dozarea pedepselor urmând a se face în raport cu pericolul pe care-l reprezintă fapta sau inculpatul față de societate în spiritul luptei de clasă”*. (Urmează semnătura indescifrabilă a procurorului-șef). Al doilea document, emis de Parchetul Curții Constanța la 11 ianuarie 1951, prezintă *„activitatea pe teren a completelor volante”*, în urma hotărârii pe care o luaseră, la 3 decembrie 1951, reprezentanții C.C. al PMR și ai Guvernului privind *„judecarea la fața locului, a infractorilor chiaburi ce nu-și îndeplinesc obligațiile către stat cu privire la predarea cotelor de cereale”*. După tipicul dărilor de seamă comuniste, raportorul (Procuror Șef Curte D. Popovici) menționează că *„munca pe teren a echipelor de judecată a avut... părți pozitive dar și lipsuri”*. Tot după tipic, se începe cu lipsurile. Timpul neîndestulător nu a permis să se discute, cu ocazia instructajului anterior deplasării, probleme precum *„quantumul pedepselor și întinderea confiscărilor”*. În spirit autocritic, procurorul-șef arată: *„Consecințe directe a (sic) acestei lipse au fost pronunțarea în prima zi de activitate în raioanele Medgedia (sic) și Constanța a unor pedepse minore, între 3 și 7 luni, precum și confiscarea de către organele locale a altor bunuri decât cereale – vin, nuci, săpun, bulion, etc.”* (Nu există nici o indicație privind destinația bunurilor confiscate, altele decât cereale, dar putem bănuși la cine ajungeau). Pentru remedierea *„deficiențelor”*, șeful procurorilor constănțeni s-a deplasat *„în teren”* și a rezolvat atât problema confiscărilor cât și *„a numărului de chiaburi ce trebuie judecați pe loc”*; astfel

„lucurile au intrat în normal”. Raportorul afirmă, cu satisfacție, că „hotărârea judecării la fața locului a fost bine primită de masse”, fapt dovedit prin prezența sătenilor în sălile de judecată, devenite „neîncăpătoare” la Cobadin, Negru-Vodă, Traian Val (sic), Negrești și Băneasa. La mobilizarea „voluntară” a țăranilor la Căminul Cultural, strânși de milițian, președintele Sfatului Popular comunal și activiștii de partid, a asistat, în adolescență, și autorul cărții. La fel, la plimbarea forțată a chiaburilor pe ulițele satului. Este criticată tendința unor „organe locale” de a-i trece pe unii chiaburi în rândurile mijlocașilor. Între 3 decembrie 1951 și 1 ianuarie 1952, în cinci raioane (Constanța, Băneasa, Hârșova, Istria și „Medgedia”) au fost pronunțate 132 de sentințe de condamnare la închisoare. Cuantumul condamnărilor variază de la un raion la altul și de la complet la complet. Cele mai mici pedepse au fost date în raionul Constanța (15 condamnări între 3 și 9 luni, restul de 17 – între 1 și 6 ani). Din cele 22 de sentințe pronunțate în raionul Băneasa, nici o condamnare nu coboară sub 3 ani, cele mai multe înșirându-se între 5 și 11 ani. O situație similară prezintă raionul Hârșova (14 condamnări între 2 și 10 ani). Cu un total de 41 de condamnări, raionul Istria nu înregistrează decât 3 condamnări sub un an și o amendă de 50.000 lei, celelalte sancțiuni înscriindu-se între 1 și 12 ani. Cât privește „Medgedia”, toate cele 23 de condamnări sunt însoțite de câte o amendă. *„Menționăm – raportează vajnicul D. Popovici – că, în 15 cazuri s-a declarat recurs de către parchet pentru majorarea pedepselor”*. Este arătat, cu patriotică mândrie, că „după începerea acțiunii”, adică după ce completele volante au demarat acțiunea de condamnare a chiaburilor, a țăranilor „recalcitranți”, în general, în decembrie s-a remarcat „un vădit progres la colectări față de noiembrie. Totodată, în această perioadă au crescut (sic) cererile de înscriere în gospodăriile colective”. (Se putea altfel? Ar mai fi fost Dobrogea prima regiune complet colectivizată? Trebuie să-i recunoaștem fostului croitor din Ceamurlia, tovarășul Vasile Vâlcu, ajuns prim-secretar la Constanța, slugă credincioasă a lui Dej, meritul de a fi dat un puternic impuls „organelor” în dificila lor misiune de a alege grâul de neghină întru înfăptuirea

mărețelor sarcini ale Plenarei din 9-13 mai 1949 care exprimau dorința partidului de a fericii țărănimea, schimbându-i radical viața). Documentele, sumar prezentate, ar merita un studiu sociologic larg. Dacă într-o singură lună, în numai cinci raioane au fost pronunțate 132 de sentințe de condamnare la închisoare, câte vor fi fost date la nivelul întregii țări? Indiferent de cuantumul pedepselor și, cum vom vedea, de vârstă și de starea de sănătate, victimele justiției de clasă, instrument docil al partidului comunist, vor fi trimise în lagărele de muncă forțată, hulpave consumatoare de mână de lucru. Nu puțini dintre condamnați vor fi ajuns la Salcia și în celelalte lagăre din Balta Brăilei.

DAR PARTIDUL CE FĂCEA?

Partidul ținea ședințe, precum cea organizată la 19 noiembrie 1952, când Gheorghiu-Dej a convocat Biroul Politic al C.C. al PMR, în următoarea componență: I. Chișinevski, Al. Moghioroș, Gh. Apostol, Miron Constantinescu, Chivu Stoica, E. Bodnăraș, Petre Borilă și Constantin Pârvulescu, în scopul *„de a pune puțină ordine în situația închisorilor și lagărelor”* (subl. ns.) De fapt, scopul adevărat era transferarea răspunderii pentru arestările abuzive în sarcina grupului „deviatorilor de dreapta”, Ana Pauker, Luca și Teohari Georgescu, de care Dej izbutise, cu binecuvântarea lui Stalin, să se descotorosească. Oricum, un lucru este cert: la cel mai înalt nivel, partidul cunoștea adevărul. Însuși secretarul general recunoaște, în fața Biroului Politic, că s-au făcut arestări abuzive, că sunt oameni „care stau în prevenție, nejudecați, necercetați”: „Lucrurile sunt mult mai grave decât ne închipuim noi. Una este când arestezi o bandă de spioni, sabotori, care dau foc, fac un act criminal (...) și alta este când aplici o politică fără să fi făcut o analiză temeinică – desigur legile trebuie respectate – cum s-a întâmplat în cursul anului 1951, când au fost numiți împuterniciți și când s-au făcut arestări abuzive. (Un astfel de împuternicit este „tov. Gavriliuc”, amintit în raportul Procuraturii – n.n.). În loc să stea de vorbă cu oamenii, să fie convinși (...) s-a dat lozinca arestărilor fără lege”. Dej pretinde că „Ana” a făcut acele lucruri împotriva legii, în absența lui: „Mi se pare că noi n-am fost aici (?! n.n). Dispoziția a fost așa dată: să se aresteze în fiecare comună 1-2-3 chiaburi – a fost o normă – cum și pentru ce anume nu interesa, ci să se aresteze, să se facă judecată la fața locului, să fie convocați țăranii. Aceasta ca un mijloc de represiune asupra țăranilor. Faci acest lucru însă legal. Dar așa cum s-au dat dispozițiile a împins la acte abuzive. Au invitat țăranii

la judecată, în multe locuri s-au (sic) cerut unora din țărani din sală să ia cuvântul și să condamne atitudinea și acțiunea chiaburului și în loc de aceasta nu lua nimeni cuvântul, în plus, când le dădea 10-15 ani de muncă silnică, începea un hohot de plâns de femei, neținându-se seama de relațiile chiaburului, de influența lui. *În loc să ai efectul dorit, ai o solidarizare politică foarte puternică cu chiaburul*” (subl. ns.). Dej face o destăinuire extraordinară: „Cei care sunt condamnați sunt condamnați însă culmea, discutând cu organele Justiției, Procuraturii și Securității Statului, despre faptul că merge (sic) încet cercetarea și judecarea oamenilor, că o să dureze 5-10 ani din cauza neputinței aparatului, că sunt pline închisorile, *a venit ideea de a se face pe raioane noi închisori*” (n.a.). Idee pe care secretarul general o respinge cu indignare: „noi construim socialismul, nu construim închisori”. (Ceea ce nu i-a împiedicat pe tovarăși ca, în chiar anul în chestiune, să înmulțească numărul „coloniilor”, de fapt tot închisori). Dej cunoaște bine și situația așa-zisilor chiaburi: „Sunt și azi cazuri când chiaburul n-are cu ce însămânța, vine la Tribunal, la Miliție, la organele de stat și cere să fie băgat în închisoare că n-are cu ce să însămânțeze. Este o situație reală. Pentru că au fost făcute sechestrări, s-au luat toate obiectele, totul, pentru îndeplinirea obligațiilor la colectări, i-au luat vitele, porcii, i-a vândut și și-a cumpărat cereale și a dat. Alții n-au avut, n-au dat și s-au dus la pușcărie. Sunt multe cazuri din acestea.” În privința eliberării celor arestați abuziv, aceștia trebuie convinși că a fost o greșeală dar, atenție, „Nu în sensul că s-a făcut o greșeală că au fost arestați. Ei să vadă prin măsura aceasta o măsură de mărinimie luată de guvern (...)”

Efectele vor fi benefice fiindcă „Mergând acasă, el cât a stat în prevenție și *a văzut ce grozăvie e să stea la închisoare* (subl. ns.) a doua oară o să stăruie să nu mai intre acolo (...)”. (Așadar nr.1 din PMR, forța conducătoare în RPR, știa că în închisori „e grozăvie!” – n.a.) Dar ce se întâmplă – întreabă *tov. Chivu – dacă sunt condamnări pronunțate? Înțelept, tov. Gheorghiu Dej răspunde: „Aceasta este*

o altă chestiune. Sunt condamnați la 5-15 ani de muncă silnică pentru fapte trase de păr (subl. ns.). Aceasta este o altă problemă, o s-o ridic după ce ne pronunțăm în problema acesta". Conducătorii PMR știau foarte bine cu cine erau umplute pușcăriile: „(...) au mai fost arestați mii de oameni care nu trebuiau să fie arestați și în special țărani muncitori, ei sunt majoritatea, mai mulți decât chiaburii. *Țăranii săraci și mijlocașii luați cu muncitorii sunt majoritatea zdrobitoare*", afirmă șeful partidului. Cum rămâne, atunci, cu „doctrina” stalinistă a ascuțirii luptei de clasă în procesul construcției socialiste? Recunoașterea cutremurătorului adevăr că partidul a trimis după gratii membri ai clasei muncitoare și țărani „aliați” ar fi trebuit, logic, să-l oblige pe Dej ca măcar tacit să abandoneze ideea lui Stalin. Cum însă Marele Dascăl al omenirii trăia, Gheorghiu Dej nu vroia să-și riște capul sub ghilotina acuzației de revizionism și deviere. (Probabil că-l treceau sudori reci numai la gândul că Tătuca ar fi putut întreba, trăgând tacticos din pipă: kakaia deviația? În plus, Dej era informat în legătură cu ancheta în cazul Slansky, șeful comuniștilor cehoslovaci, aflată în desfășurare la Praga exact în momentul când la București avea loc ședința Biroului Politic. Rudolf Slansky, spânzurat din ordinul lui Stalin, îndrăznise să vorbească despre revoluția „națională și democratică”. Așadar „deviație”). Dej știa și că „s-au făcut abuzuri foarte mari cu cei din coloniile de muncă. Deși inițial s-a dat linia ca cei care vor avea comportarea prescrisă de regulamentul coloniilor și dau tot interesul pentru munca lor în loc de un an executat li se socoteau 3 și munceau foarte frumos. S-a părăsit acest principiu, n-au mai muncit frumos, au început să tânjească, n-au mai fost puși în libertate, nu li s-au mai dat avantajele prevăzute (...). Aceasta acum se îndreaptă”. În realitate, nu s-a „îndreptat” o situație ale cărei rădăcini țineau de esența comunismului: sclavie și teroare. În dezbaterile ședinței, nimeni nu vorbește despre reparații morale și materiale, despre pedepsirea celor vinovați de lipsirea de libertate, nu de puține ori de moartea unor oameni. Participanții își bat capul să găsească modalitatea de a-i face pe cei întemnițați pe nedrept să-i

mulțumească, plini de recunoștință, partidului comunist pentru că-i readuce la starea naturală a omului – libertatea. La ședință s-a hotărât să se facă eliberări selective, dându-li-se drumul „celor arestați pentru fapte fără caracter politic – pentru că n-au însămânțat la timp, n-au plătit la timp impozitele, n-au achitat cotele de colectare la timp, nu s-au priceput să mânuiască gestiunea la cooperative, au comis mici delictе silvice și de pășunat, precum și mici meseriași arestați (...)”. Cei eliberați n-au reprezentat decât o mică parte din populația penitenciară. De altfel, rezistența la colectivizare avea să aducă iar suprapopularea lagărelor. Sub raportul regimului de detenție – ca să ne referim doar la Balta Brăilei – bătaia și alte forme de tortură au continuat. (Textul integral al stenogramei ședinței Biroului Politic din 19.11.1952 a fost publicat de Eugen Denize, semnatarul articolului „Partidul și politica de represiune” – revista Memoria, nr. 1/2004).

VICTIMELE

Câți oameni vor fi trecut prin lagărele „de muncă” între 1944-1989? Probabil că nu se va ști niciodată numărul real. De câte ori a fost posibil, Securitatea a șters urmele. Estimări rezonabile, însă, se pot face, în care sens este notabilă lucrarea domnului Romulus Rusan „Cronologia și geografia represiunii comuniste în România. Recensământul populației concentraționare (1945-1989)” – Fundația Academia Civică, 2007. Foarte importantă este observația autorului: „Mii de cetățeni români, maghiari, germani și austriaci au fost internați, începând din octombrie 1944 (subl. ns.), în lagărele de la Tg. Jiu, Caracal, Slobozia, în cadrul defascizării. Între ei, o mare parte nu aveau nici o legătură cu fascismul dar, fiind anticomuniști, erau considerați ca atare pe baza falsului silogism: « dacă antifasciștii sunt comuniști, atunci anticomuniștii sunt fasciști»”. Executorul reținerii și internării acelor persoane a fost Brigada Mobilă, comandată de Pantiușa și Nikolski; concomitent au acționat și unii agenți ai Serviciului Special de Informații, controlat de vechiul agent INO Emil Bodnăraș. „Multe arestări și asasinate în această primă perioadă au fost făcute chiar de membri ai FND (Frontul Național Democrat era coaliția care cuprindea, în jurul Partidului Comunist, câteva partide și organizații satelit)” (op.cit., p. 13-14). Este, în consecință, rectificată ideea că represiunea ar fi început după instalarea guvernului Groza (6 martie 1945). Așadar comuniștii nu au pierdut vremea ci au trecut hotărât la măsuri de represiune, sub scutul oferit de prezența ocupantului în țară. În paralel cu dirijarea fluxului de arestați către penitenciare (Gherla, Pitești, Craiova, Miercurea-Ciuc etc.), au fost umplute lagărele. Cităm din lucrarea domnului Rusan: „« *Legea pentru purificarea administrațiilor de stat*» din 30 martie 1945, după ce enumera criteriile

și motivele epurării, prevedea la articolul 10 «lagăre speciale» pentru munca obligatorie a salariaților îndepărtați din serviciu. Era vorba de o primă formă, nebuloasă, a condamnărilor administrative, exercitate direct de MAI, fără proces juridic, doar pe baza întocmirii unei liste. Această formă extrajudicială de punițiune a făcut mai târziu sute de mii de victime, internate în unități, colonii și locuri de muncă obligatorie, atât în anii 1950-1954 (edictate prin HCM. nr. 2/3 ianuarie 1950, HCM nr. 104 din 22 august 1952, – în ajunul Marii Sărbători! – n.n., HCM nr. 337 din 11 martie 1954), cât și în anii următori, 1958-1962 (Decretul Prezidiului MAN nr. 89/17 februarie 1958). În privința legalității acestor forme de detenție, trebuie spus că multe dintre ele nici măcar nu au fost înregistrate, mobilul lor fiind adesea nici măcar politic, ci de natură personală («eliberarea» unei locuințe, scăparea de un vecin sau rival incomod)“. O adevărată avalanșă de acte normative pretins legale menite să alimenteze cu „materie primă“ șantierele unor construcții precum Canalul sau hidrocentrala de la Borzești. O idee cu totul aproximativă despre dimensiunile valurilor de arestări ne putem face din relatarea lui Petru Groza însuși care i-a spus ziaristului britanic Archie Gibson că în primele două luni ale guvernării sale au fost făcute 90.000 de arestări (idem, pag. 16). Am arătat mai sus, pe baza unor mărturii din interiorul Securității, cum erau recrutați deținuții destinați șantiierelor Canalului Dunăre – Marea Neagră. Arbitrarul lipirii acestora de libertate este de neînchipuit. Filiera era simplă: era nevoie de atâtea brațe de muncă, cererea era transmisă Ministerului de Interne, acesta însărcina Direcția de Anchete cu „operațiunea“, ordinul ajungea la direcțiile regionale de securitate care, în principal cu concursul delatorilor, făceau liste cu „reacționarii“ și „dușmanii poporului“ de pe teritoriul lor, listele erau înaintate unei comisii formate din șapte generali și colonei care, printr-o simplă semnătură, lipseau mii, zeci de mii de oameni de libertate, fără proces. Condamnărilor administrative erau exprimate în luni (între 12-60 de luni).

„Au fost zeci și sute de mii de astfel de condamnări extrajuridice. Numai pe șantierele Canalului Dunăre – Marea Neagră, după unele estimări minimale, au fost în fiecare moment 40.000-60.000 de deținuți. Dar «internații CR» (contrarevoluționarii) puteau fi «repartizați» pe alte zeci și sute de șantiere, în întreprinderi agricole, mine, fabrici. Numărul persoanelor care au suferit internările administrative nu va putea fi vreodată stabilit cu precizie, din lipsa inițială a evidenței și din cauza distrugerii pe parcurs a numeroaselor probe, fapt sesizat de toate comisiile însărcinate să studieze problema. Sinteze făcute în anii 1953, 1955 și 1968 în interiorul MAI, respectiv al Consiliului Securității Statului, la cererea Partidului, au fost efectuate doar pe baza documentelor obținute în momentul respectiv de comisiile de anchetă și – lucru foarte important – numai pe baza evidenței de la ieșirea din detenție, nu pe baza actelor (listelor) de intrare. Liste au fost de ordinul miilor și fiecare cuprindea zeci și sute de nume. Câți au murit până la eliberare este încă și mai greu de stabilit”. (op. cit. pag. 24-25) Regretatul Marius Lupu, Cornel Nicoară și Gheorghe Onișoru, autorii lucrării „*Cu unanimitate de voturi*” (Fundatia Academia Civică, 1997) avansează, în temeiul unor calcule posibile, la momentul respectiv, pe baza datelor găsite în extrem de puținele documente oficiale, cifre îngrozitoare: „... Am ajuns la concluzia că numai în perioada 1949-1960, în România au avut loc *134.150 procese politice* în care au fost judecate *cel puțin 549.400 persoane*. Pedepsa medie, după excluderea celor condamnați la moarte sau la muncă silnică pe viață, a fost de 5,5 ani, deci în total s-au dat peste 3.000.000 de ani de închisoare” (op. cit. pag. 22).

Un număr apropiat (600.000 persoane), pentru perioada 1948-1960 avansează profesorul Gheorghe Boldur-Lățescu, cunoscută personalitate a lumii foștilor deținuți politici anticomuniști. Se poate, însă, trage o linie de hotar între procesul politic și cel de „drept comun” într-un regim în care justiția și procuratura nu fac decât să execute orbește ordinele partidului și securității? Să luăm, de exemplu, cazul cetățeanului Constantin Șerpeanu din comuna Lespezi, județul Baia, prezent,

în calitate de inculpat, într-o serie de dosare penale judecate în intervalul 1948-1960. Astfel, prin decizia penală nr. 968/6.07.1948, Curtea Botoșani ia act de învinuirile aduse lui C.Ș., anume că „în ziua de 5 martie 1948 inculpatul participa la o serbare cu care ocazie urma să fie o conferință cu un delegat al partidului în vederea alegerilor. În timpul conferinței, inculpatul a spus că o să-i vină și lui apa la moară și o să-i curețe pe comuniști ca pe niște iepuri, apoi «vai de voi comuniștii dacă sunteți în partid, ce speranțe mai aveți până la alegeri și are să vină valul și vă îneacă pe toți comuniștii și toți aceia care sunt azi democrați, când se va schimba regimul vor merge la spânzurătoare. Că după votarea constituției se vor lua vitele de la oameni și că de aceea le-a vândut, ca să nu aibă deloc»”, casează sentința nr. 853/1948 a Tribunalului Baia și aplicându-i circumstanțe atenuante (era la prima infracțiune), reduce pedeapsa inițială de 1 an la 5 luni închisoare corecțională, considerând că „inculpatul se face vinovat de uneltire contra ordinii sociale”, nu de „propovăduire prin viu grai a schimbării formei de guvernământ a statului”. Curtea este o instanță civilă, ca și Tribunalul Baia. După nici două luni, la 30 august 1948, prin decretul nr. 221 lua ființă, în cadrul Ministerului de Interne, Direcția Generală a Securității Poporului. Prin articolul 2 al actului normativ se stipulează că noul organ al statului „are ca îndatoriri: Apărarea cuceririlor democratice și asigurarea securității RPR contra uneltirilor dușmanilor din interior și exterior”. Noțiunea de „dușman” nu este definită, omisiune deliberată. Același inculpat Constantin Șerpeanu este implicat, doi ani mai târziu, într-un nou proces, de data asta de sabotaj. Proprietar de tractor, este arestat și inculpat întrucât „având contract pentru arătură cu tractorul său la gospodăria agricolă de stat Stolniceni Ghițescu din jud. Baia nu s-a prezentat la timp pentru a face arăturile respective în ziua de 25 martie 1950, sabotând astfel regimul însămânțărilor”. Faptul că plouase timp de șase zile și, deci, nu se putea ara nu este luat în considerație de Tribunalul Baia care, prin sentința penală nr. 743/1950, îl condamnă la șase luni de închisoare corecțională. Ceea ce este un banal litigiu între două părți contractante devine

o afacere penală cu conotație politică – „sabotarea regimului înșămânțării” (!), judecătorii reținând ca „evidentă” intenția dolosivă a inculpatului astfel încât, prin „Sentința penală nr. 760 – sabotaj” (21 iulie 1950) Curtea Botoșani respinge recursul formulat împotriva hotărârii instanței de fond (vom regăsi numele lui Constantin Șerpeanu peste ani, în sentința penală nr. 33/1960 prin care Tribunalul Militar Iași îl condamnă la șase ani închisoare corecțională și confiscarea totală a averii, de data asta pentru „delictul de uneltire contra ordinii sociale p.p. de art. 209 pct. 2 lit. a c.p.” – faimosul articol 209 care, începând din 1948 până la sfârșitul dictaturii comuniste, a trimis sute de mii de oameni după gratii. Constantin Șerpeanu se va adăuga foarte multor deținuți care, odată intrați în vizorul Securității, vor sta mai mult prin pușcării decât acasă, fapt obișnuit în România bolșevizată). Cazul lui Constantin Șerpeanu – preluat din lucrarea „Cu unanimitate de voturi” – ni se pare tipic pentru „îmbrăcarea” unor fapte banale, fără implicații infracționale într-un regim normal, în haine politice.

„LA PUȘCĂRIE CU TINE, C-AȘA VREAU EU!”

Constantin Șerpeanu a trecut totuși, prin fața unui complet de judecată. Au existat, însă, nenumărate cazuri în care, pe baza deciziei unui ofițer de securitate, fără nici o formă de proces, cetățenii au fost închiși ani de zile. De pildă, cei înscriși în secret pe „*Tabelul de elemente propuse pentru încadrarea în U.M.*”, alcătuit, la 14 aprilie 1950, de Serviciul Securității Poporului Bistrița pendinte de Direcțiunea Regională a Securității Poporului Cluj (U.M. înseamnă *unități de muncă*, expresie eufemistică pentru lagărele de exterminare). La nr. 1 apare Mareș Gheorghe, (n. 31.08.1898) colonel deblocat, origine socială: mic burghez, propus pentru internare pe doi ani pentru că: „la 18.04.1947 s-a manifestat împotriva Uniunii Sovietice și a adus ofense tov. Ana Pauker: la 30.12.1947, la fel a adus cuvinte jignitoare la adresa URSS și a guvernului român; la 31.12.1947, a răspândit zvonul că comuniștii vor cădea și a sfătuit țărani să nu predea cota de floarea-soarelui; la 10.01.1950 este semnalat că căuta (sic) cetățeni, în special țărani să le scrie scrisori în străinătate, prin intermediul cărora să lanseze zvonuri alarmiste; la 5.04.1950, are ieșiri împotriva Partidului și a tov. din conducerea Partidului”. La nr. 2 este înscris Pop Nicolae „(n. 25.03.1895), origine socială: țărani chiaburi, avocat comprimat, apartenență politică: fost PNT, în prezent neîncadrat, propus pentru încadrarea în UM pe termen de doi ani. Motive: la 12.08.1949 are ieșiri ostile (sic) împotriva organelor democratice; la 19.11.1949 se manifestă șovin și ostil împotriva regimului; la 10.03.1950 a discutat cu farmacistul Bancu L. știrile posturilor de radio Londra și Vocea Americii și că România a violat drepturile omului călcând prin aceasta drepturile internaționale”. Loy Francisc, nr. 16 (n. 4.10.1897), origine socială: mic burghez, de profesie mecanic, exclus din PMR, este propus pentru un an de UM

pentru că: „la 1.08.1949 s-a exprimat către numitul Imreh Gavril că regimul se va schimba și va arăta el bolșevicilor cine este; din declarația numitului Pop Ivan reiese că acesta a spus că nu se împăca cu (sic) conducerea prin faptul că în afară de Gheorghiu-Dej, toți sunt jidani la fel și la județeană PMR Bistrița; la 15 ianuarie 1950 s-a exprimat că Partidul din RPR nu se ghidează după ideologia marxistă și că dacă Marx ar trăi i-ar împușca pe toți”. Mult mai tânărul Banyai Adalbert (n. 2.12.1921 din părinți muncitori), de profesie pictor, propus pentru un an la UM, „s-a exprimat, în 1945, că va răsturna conducerea poliției, voind să ia el conducerea siguranței, la fel a bătut pe un evreu Simion Desideriu, și tot în acel an a vrut să fugă în Ungaria; la 12.11.1949 s-a exprimat către Finger Mișu că pavoazările care se fac sunt o prostie, aducând ofense conducerii PMR și înjurând regimul; la 12.01.1950, cu ocazia inaugurării gospodăriei colective din Jeica a instigat populația împotriva colectivizării și a provocat scandal”. Nici „mijlocașii”, categoria intermediară a țărănimii, nici săracii, nici chiaburii, nu erau feriți de intrarea în lagăr. Gabor Gheorghe (nr. 18 pe lista securității, n. la 26.08.1908), „agricultor mijlocaș”, este propus pentru un an de UM deoarece, în septembrie și octombrie 1949 și în februarie 1950 „în ședințe cu Martorii lui Iehova și în afara acestor ședințe s-a manifestat împotriva regimului... La 1.03.1950 a fost în propagandă religioasă în jud. Mureș, unde a bârfit regimul și Partidul, căutând a denigra organizațiile democratice”, iar „la 1.04.1950 și 5.04.1950 duce o vie propagandă ca, credincioșii acestui cult să se ocupe cu religia, lăsând însămânțările și arăturile de primăvară la o parte”. Înviniuirile, scoase din dosarele de urmărire informativă, sunt dintre cele mai subiective, absurde, chiar fanteziste, generalități turnate în formele adânc înrădăcinate în jargonul poliției politice, unele calchiate după limbajul NKVD-iștilor: discuții dușmănoase, vie propagandă contra colectivizării, defăimarea Puterii de stat, elemente reacționare (în limbajul securității termeni precum „cetățean” sau „om” nu încap; în anchete, pe copertile dosarelor și în documente cuvântul consacrat este „element”, la fel și în cuvântările șefilor din partid). Colonelul „deblocat” Burghilea Mihai (nr. 28 pe listă; n. la

25.01.1898) trebuie trimis pentru 2 ani în lagăr fiindcă „este în legătură cu elementele deblocate (...) cu care discută numai știrile de la radio Londra și America” și se manifestă împotriva regimului „făcând lagărul socialist o șleahtă” și refuzând să ia vreun serviciu deoarece „nu va intra ca conțopistul unui analfabet”. Pușcarciuc Ștefan (nr. 15, n. la 7.08.1918), mic burghez, funcționar, fost membru PNT, „a fost propus pentru încadrare în UM, pe termen de 1 an”, între altele fiindcă „la 25 februarie 1950 s-a căsătorit cu fiica criminalului de război col. deblocat Cârlan Vasile, în prezent dispărut”. Buta Dumitru (nr. 19, n. la 18.07.1897), profesiunea: „Țăran chiabur. Factor poștal 20 ha”, fost țărănist, simpatizant liberal, la 5.04.1950 „și-a bătut joc de muncitori” și nu a predat tutunul la cooperativă, fiind necesară „a doua intervenție a comit. proviz. pentru a-l preda”. Un anume Sălăgean Constantin declară că „în funcția de factor poștal servește intelectualitatea și elementele chiaburești” (!).

Alt „element” „în 1946, fiind gardian public, a votat cu PNT Maniu și a dus o propagandă în favoarea acestui partid” (propus pentru doi ani); altcineva, țăran mijlocăș, „înjură regimul democratic și membrii CC ai PMR spunând că aceștia sunt niște proști și că nu știu carte”. Se rețin în sarcina celor care vor fi ridicați de acasă și duși în lagăre învinuiri precum: „a fost delegat la secția de votare din partea PNT Maniu”, „lansează zvonuri alarmiste și bancuri jignitoare la adresa Guvernului și URSS-ului, în casă la el a ținut ședințe un grup de studenți subversivi (sic), este un element dușmănos regimului și un element periculos”; cineva (dotat, fără îndoială, cu har profetic) „s-a exprimat către soția unui organ al nostru «dacă-ți crește copilul și îl lași să umble la școală, atunci o să învețe despre Stalin, așa cum învață astăzi copiii despre Hitler, că a fost un bandit»”; (din păcate a trebuit să treacă patruzeci de ani până să se împlinească profeția – n.a.). Un caz aparte îl prezintă „elementul” cu nr. 26, Kandel David (n. la 13.10.1904), un mic burghez, funcționar comercial. „Apartenența politică: În trecut membru în org. «Ichud», în prezent exclus PMR”. Kandel este propus pentru internare pe durata a 18 luni întrucât: „la 27.10.1947 aduce injurii Partidului, camuflează pe un criminal de război, are

mai multe manifestări șovine; la 4.12.1950 este exclus din PMR că a fost exploatare și sionist când s-a manifestat cu mulțumire pentru acest fapt, făcând nebuni membrii de Partid; la 23.02.1950 se exprima că se pe Partid și că conducerea de azi e o porcărie; asculta radio Londra și Vocea Americii în cercul de sioniști, a discutat cu aceștia despre bomba hidrogenică (sic), prin care americanii își vor putea impune punctul lor de vedere; cât a fost în Partid a fost cureaua de transmisie dintre Partid și evreii sioniști, punându-i la curent cu toate probleme și măsurile pe care le ia Partidul.” (Cazurile au fost preluate din lista publicată în volumul „Colectivizarea agriculturii în România. Represiunea, 1949-1953” de Dan Cătănuș și Octavian Roske, apărut sub egida Institutului Național pentru Studiul Totalitarismului, Buc., 2004). Simpla lectură a listei de la Bistrița rectifică o idee preconcepțată. Se crede, îndeobște, că supravegherea societății românești de către poliția politică a început în 1948, după înființarea Securității. În realitate, operațiunea a demarat după ce comuniștii, sub conducerea ocupantului sovietic, au început să strângă informații despre „elementele dușmănoase” – practic despre oricine privea critic noul regim. Foarte multe note informative ale Siguranței, puse la dispoziția noii puteri și sub controlul unor agenți ai Moscovei precum Gheorghe Pintilie și Alexandru Nicolski, sunt transferate în arhiva Securității. Astfel se explică faptul că Serviciul de securitate Bistrița este informat, la 14 aprilie 1950, despre intenția pictorului Banyai Adalbert, exprimată în 1945, de „a răsturna conducerea poliției, vrând să ia conducerea siguranței”, tot în anul menționat vrând „să fugă în Ungaria”, ori despre injuriile aduse partidului, la 27 oct. 1947, de către David Kandel. (Este adevărat, crearea Securității a potențat, la dimensiuni nemaîntâlnite până atunci, acțiunea de supraveghere a corpului social). De ce am prezentat, în lucrarea noastră despre lagărul Salcia, cazurile amintite? Nu știu dacă vreunul dintre cei vizați în listă a ajuns la Salcia sau în alt lagăr din Balta Brăilei, dar aproape toți au discutat – firește „negativ” – despre colectivizare, despre cote, fiind susceptibili de acuzația de sabotaj precum unii dintre deținuții – cu sau fără proces – din lagărul de care ne ocupăm în principal. (De altfel, nu

știm să mai existe, în arhivele Direcției Generale a Lagărelor și Coloniilor de muncă, vreo evidență a tuturor deținuților care au fost închiși acolo între 1952 și 1964, când Salcia a fost desființată, admitând că asemenea documente vor fi fost arhivate). Oricum, liste precum cea de la Bistrița au fost întocmite în toată țara.

A mai existat o categorie de „lăgăriști”, numeroasă – anume cei care, după executarea unei pedepse cu închisoarea, „au fost puși în libertate” și internați imediat, pe termene mergând până la 60 (șase zeci) de luni, adică cinci ani, în lagăr, ajungând, nu o dată, să depășească durata condamnării fixate prin proces. Este cazul fostului deținut politic Dumitru Rățoi din Pașcani, condamnat prin sentința nr. 951/1950 a Tribunalului Militar Iași, la 3 ani închisoare corecțională și 3 ani de interdicție pentru infracțiunea de activitate în organizația subversivă «Vulturii Munților». Făcând recurs, pedeapsa i-a fost redusă la 2 ani de închisoare corecțională. „La data de 26.9.1952 a fost pus în libertate și în continuare, prin Decizia MAI nr. 19/1952, a fost încadrat într-o colonie de muncă pe o perioadă de 12 luni, majorându-i-se cu încă 12 luni termenul de internare, conform Deciziei MAI nr. 605/1953. La data de 27.05.1954 prin adresa MAI nr. 0051397 din 20.5.1954 a fost eliberat de *comisia specială a MAI*” (conform adresei M.I. nr. 75607/10.11.1990). Arestat la 27.09.1950, Dumitru Rățoi ar fi trebuit să fie liber la 27.09.1952. Cu trei zile înainte de termenul legal al ispășirii pedepsei, D. Rățoi a fost transferat „într-o colonie de muncă” – a se citi lagăr de exterminare – unde și-a început osânda extrajudiciară. Documentul a fost publicat în „Cu unanimitate de voturi!”. (Am avut șansa să-l contactez telefonic pe domnul Rățoi care mi-a relatat istoria periplului său prin închisori și lagăre. Victimă a securității, care a creat „organizația subversivă”, așa cum s-a întâmplat în sute de alte cazuri, deținutul Dumitru Rățoi a fost încarcerat la închisoarea Suceava, apoi la Galata – Iași de unde a fost dus la proaspăt construita închisoare militară, cu mortarul pereților încă umed. De acolo a ajuns la Aiud, de unde, în martie 1951, a fost transferat la Poarta Albă, unde legea o făceau criminalii

de drept comun care-i terorizau pe politici și le jefuiau rarele pachete. La Canal a cunoscut încă o dată ororile „coloniilor“ de la Galeș și Peninsula. A fost pus în libertate de la un mare atelier mecanic unde erau reparate tractoarele de pe șantierele Canalului. Nu a existat nici o diferență de regim de detenție între condamnați și „internați“. Aceleași norme calculate ca să nu poată fi făcute, aceleași barăci insalubre, foame, bătaie, izolare. Aceleași interdicții. „Să ferească Dumnezeu să te fi găsit cu un capăt de creion sau o bucată de hârtie!“ mi-a spus venerabilul fost deținut politic. Judecând după perioada când a fost închis, nonagenarul de astăzi ar fi putut trece și pe la Salcia).

MINCIUNILE COLONELULUI BACIU

E suficient să privești harta sistemului concentraționar din România în perioada dintre 1945-1989 ca să-ți dai seama că majoritatea centrelor de detenție s-au aflat în sud-estul țării. Pe documentul atașat lucrării elaborate de dl. Romulus Rusan, în perimetrul incluzând partea de est a Câmpiei Bărăganului, brațul Chilia al Dunării la nord și linia Canalului Dunăre – Marea Neagră la sud, există cea mai mare concentrare de lagăre: 111 din totalul de 141 de puncte ale Gulagului marcate pe o hartă cu conotații sinistre. Partidul comunist și „brațul său înarmat”, Securitatea, n-au avut la dispoziție imensitățile Siberiei, cu temperaturi până la - 50°, pustietăți în care, la porunca lui Stalin, NKVD a trimis la moarte zeci de milioane de oameni (după unele surse, cca. 40 de milioane, printre care basarabeni, bucovineni și prizonieri de război români).

Gheorghiu-Dej și Securitatea a trebuit să se „mulțumească” cu Bărăganul și Dobrogea, ținuturi izolate, slab populate, aride vara și bântuite de ger și de crivăț, iarna. Din capul locului, lagărele au fost destinate sclavilor regimului comunist, deținuților trimiși la muncă forțată. Așa cum se va vedea, scopul nedeclarat al înființării acelor pușcării rudimentare, în care oamenii viețuiau precum vitele în staule, a fost exterminarea. Munca de rob nu a fost decât mijlocul, nu scopul primordial. (Dacă de pe urma mâinii de lucru gratuite mai rămânea ceva – de exemplu, digul din Insula Mare a Brăilei, cu atât mai bine! În cazul Canalului Dunăre – Marea Neagră, lucrare faraonică, cel mai mare șantier din România unde comuniștii au folosit deținuți, în cea mai mare măsură politici, rezultatul a fost – în ciuda imenselor concentrări de oameni – un fiasco!)

Dunărea, fluviul sfânt al străbunilor noștri, a fost transformat, sub dictatura bolșevică, în ax în funcție de care, într-un tărâm devenit malefic, încărcat de chin și blesteme, au fost dispuse așezămintele Răului, ale supliciilor și morții, de la Luciu-Giurgeni până la Periprava. Și tot la Dunăre se raportează existența lagărelor dintre Cernavodă și Peninsula. Pe Dunăre se afla, ancorată aproape de Luciu-Giurgeni, pușcăria plutitoare „Gironde”, bac francez împrumutat României în timpul alianței din Primul Război, și tot pe marele fluviu au fost aduși la Salcia, pe fundul unor bacuri cu care se cărase piatră, miile de deținuți plecați cu trenul-dubă de la Jilava către Insula Mare, cu un popas în închisoarea de la Galați, unde oamenii au fost înghesuiți claie peste grămadă în biserica profanată, cu splendidele, cândva, picturi în ulei făcute de meșteri care cunoscuseră arta rafaelită, distruse până la înălțimea la care ajunseseră, după venirea comuniștilor, priciurile. Autorul acestei cărți făcea parte dintr-unul din acele convoaie...

Revenim la începuturile Salciei: așa cum am arătat, lagăre de concentrare, expresie a dictaturii, au existat și înainte de 1950. În acel an s-a „intrat în legalitate”, în sensul emiterii unui act normativ, decretul nr. 6 din 6 ianuarie, dat de Prezidiul Marii Adunări Naționale, document extrem de interesant întrucât data înființării „coloniilor de muncă” este fixată la 13 ianuarie iar începerea efectivă a activității lor – la 14 ianuarie! Nu există o mai bună recunoaștere a faptului că perimetrele înconjurate cu sârmă ghimpată existau deja și funcționau! Cum însă regim comunist fără ipocrizie de stat nu există, decretul nu ne miră.

Cum au luat ființă coloniile de pe firul Dunării? La 25.04.1953, directorul general al Direcției Generale a Lagărelor și Coloniilor de Muncă, colonelul Ion Baciuc, înaintează conducerii MAI un raport privind crearea „coloniilor” și asigurarea acestora cu mână de lucru. Documentul este ilustrativ pentru haosul ascuns îndărătul formulei „planificare socialistă”, pentru lipsa de

coordonare dintre diferitele componente ale Direcției și pentru defectuoasa funcționare a legăturii DGLCM cu organismele civile interesate. De îndată ce s-a decis, de către Gheorghiu-Dej și cei mai apropiați colaboratori ai acestuia, construirea Canalului Dunăre – Marea Neagră, o masă enormă de deținuți a fost dusă pe șantierul viitoarei căi de apă, fără ca vreunul din marii șefi de partid și de stat să-și pună întrebări privitoare la condițiile de viață ale „efectivelor de muncă”. Raportul col. Baciuc este revelator: „Prin înființarea Coloniilor de la Direcția Generală a Canalului, au fost trimiși un număr important de deținuți începând cu anul 1949 care la începutul înființării acestor Colonii nu au avut asigurate posibilitățile de cazare și nici materialele de construcție, de aceea am fost nevoiți să facem corturi cu împrejmuire, unde au fost cazați deținuții și apoi au început lucrul și am început să primim materialele cu care a început (sic) construcțiile. *Coloniile de la Canal n-au putut să ocupe toate efectivele de deținuți și deci se mai găsea un număr important de deținuți în penitenciare* (subl. ns.). Pentru aceasta am luat legătura cu Ministrul Agriculturii și am înființat colonii agricole (...). Insistând din nou la Ministerul Agriculturii, să ni se mai predea terenuri pentru MAI, tov. Ministru Vidrașcu a spus că este dispus să ne repartizeze Gospodăria Salcia din Balta Brăilei, pentru că nici acolo nu au posibilități de a lucra, lipsind mâna de lucru și această Gospodărie este permanent deficitară. Gospodăria Salcia urmând să treacă la MAI, în întregime, iar planul pe 1952 să fie executat pentru Ministerul Agriculturii (...). În luna februarie 1952 am trimis la Salcia pe Lt. Colonel Bădică Ilie, Lt. Colonel Cosmici Eftimie, pentru a studia posibilitățile înființării Coloniei de la Salcia, iar la întoarcere mi-au raportat că sunt posibilități tot așa de mari ca și la Chilia și că se poate organiza Colonia în bune condițiuni. La început fiind nevoie de a se trimite efective mai mici pentru a începe muncile agricole și construcțiile necesare, repararea tractoarelor și a uneltelor agricole care în bună parte nu funcționau. Am intervenit la Ministerul Agriculturii să ni se cedeze Gospodăria Salcia și astfel Ministerul Agriculturii ne-a predat-o la data de 13 Martie 1952

conform Hotărârii Consiliului de Miniștri nr. 296 din 7.III. 1952. La preluarea coloniei au fost de față: Lt. Colonel Bădică Ilie, Lt. Colonel Cosmici Eftimie, fostul Director Adjunct Albon Augustin și Lt. Major Pavel Ion care împreună cu Ing. Maxim Constantin și contabilul șef Pușcașu Gheorghe, au trecut la predarea și primirea Coloniei cu întreg pasivul și activul, precum și cu planul de producție. La întoarcerea Tovarășilor, după cca. 4-5 zile mi-a raportat că au luat măsuri de cazarea efectivelor și a pazei pentru un număr de cca. 200 de deținuți, pentru care erau amenajate și asigurate condiții de cazare. Am luat măsuri și am trimis efectivele de pază și deținuții, alimente, cazarmament, *peste necesar* (subl. ns.), cu care sa (sic) început lucrul atât în agricultură cât și la construcții (...) În primăvara anului 1952, fiind lipsă de alimente, iar alimentele fiind obținute cu greu din partea spatelui MAI, am luat măsuri și am colectat alimente din plusurile penitenciarelor, (!? n.a.) trimițându-se la Salcia și am mai procurat și din sectorul socialist, asigurând în felul acesta în bune condițiuni hrana deținuților. Datorită faptului că nu puteam trimite carne de la Brăila, am luat măsuri și sa înființat un abator la Frecăței, 4 km distanță de Salcia și astfel prin Unitățile Comcarului a fost asigurată carnea la Colonie, iar de la Direcția Generală a Penitenciarelor sau trimis cantități mari de arpacaș, fasole, făină, mazăre, brezură (sic – brizură, n.a.) de orez și altele, a fost o perioadă foarte scurtă când au lipsit o parte din alimente ca uleiul și zahărul, iar când am fost anunțați am luat măsuri și am asigurat și aceste alimente. În controlul făcut de Lt. colonel Bădică Ilie la data de 13 mai 1952, în procesul verbal al ședinței de lucru responsabilul cu Administrația Lt. Popa Ion arată că hrana este bună, că alimentele sunt suficiente (sic) și că în mod excepțional lipsește zahărul și uleiul. Tot Lt. Popa Ion mai arată în această ședință, cităm: «suntem aprovizionați cu echipament pentru deținuți și cadre și că deținuții au fost echipați în fața Lt. Popa Ion». El mai arată că avea posibilități să facă 2 feluri de mâncare, dar nu avea cazane deși Lt. colonel Bădică Ilie a găsit un cazan de cca. 400 de litri la secția grădină care era nefolosit și se mai arată că masa a lăsat de dorit

în ceea ce privește punctualitatea și că aceasta a fost pusă la punct luându-se măsuri să fie trimisă la timp în câmp sau la alte secții. Tot în acest proces verbal Lt. colonel Bădică Ilie constată că nu se consumă întreaga rație a deținuților și atrage atenția în mod serios că din rația deținuților să nu se oprească făcându-se economii, pentru că deținuții nehrăniți bine, nu pot să muncească. Se mai atrage atenția asupra pachetelor și a scrisorilor pe care deținuții nu le primesc și că, Conducerea Coloniei nu respectă Regulamentul și ordinele date de Direcția Generală a Penitenciarelor. Tot în acest proces verbal se mai trasează ca sarcini, ca din zarzavaturi să se dea la cazan și să nu se facă economii *mai ales când este vorba de zarzavaturi care nu pot fi trimise pe piață* (subl. ns.)“. Vom reveni la raportul colonelului Ion Baci, ofițerul cu cele mai înalte responsabilități din Direcția însărcinată cu organizarea Gulagului din România. Documentul este conceput după schema clasică a dărilor de seamă comuniste: „există mari succese dar și câteva neajunsuri iar noi ne luăm angajamentul să le remediem, tovarășii!“ Realitatea era cu totul alta, așa cum reiese din alte documente. (Înainte de a le prezenta, ne vom referi succint la un personaj nou apărut în trama cărții: Augustin Albon, născut la Turda la 22.05.1910, care – conform „Lexiconului negru“ – era, în 1954, Director General al Penitenciarelor. Când participă la predarea Salciei către MAI era adjunctul colonelului Baci. În 1949 fusese numit șeful trupelor de securitate-pază de pe traseul Canalului în șantierele căruia „a inițiat «stâlpul infamiei». Deținutul pedepsit la acest supliciu trebuia pălmuit, scuipat și batjocorit în variate feluri de către tovarășii lui de suferință, urmând exemplul gardienilor și al brigadierilor... A.A. făcuse în vechiul regim parte din siguranță. Deținuții care l-au recunoscut au trimis o scrisoare conducerii Securității. A ajuns astfel el însuși în închisoare, pentru puțină vreme. Foștii deținuți de la Canal își amintesc de ticul lui verbal: «Cu gamela să săpați Canalul, bandiților!». A omorât în bătaie, cu lopata, mai mulți prizonieri“. (Cf. Doina Jela, op. cit) Reproduc din mărturia unui fost deținut, dl. Iosif Moldoveanu, condamnat la 7 ani pentru trecerea frauduloasă a frontierei, mărturie înregistrată

de mine pe bandă de reportofon și publicată în „Jurnal de ocnă“, volum apărut la ed. Albatros, în 1994: „Am ajuns la canal, pe șantierul de la Poarta Albă, unde venise primul lot de politici. Foști miniștri, profesori universitari, preoți, generali – i-au dat pe mâna unui bandit care a azvârlit oameni în cuptoare de var, un țigan, criminal de drept comun, Stănciugel, l-a împușcat o femeie la liberare... Munceam ca robii, încărcam pământul și-l căram cu roaba până sus, în vârful taluzului, unul împingea de coarne, ălălalt trăgea la un jug pe care-l trecea peste piept. Comandant era unul Albon, croitor din Câmpia Turzii, îi puneam pe securiști să-i bată pe deținuți cu cozi de lopată, l-am văzut cum a dat cu cazmaua în capul unui om care, de slab, nu se putea urca în camion. După Revoluție, m-am dus la Câmpia Turzii unde i-am găsit urma. E copilul unei servitoare, făcut cu un negustor, jumătate evreu, jumătate ungar, Fülöp... Acum e în București bestia, are o firmă de croitorie. În timp ce-l căutam pe Albon, i-am dat de urmă și lui Koler, comandantul de la Aiud, care cică ar fi murit între timp, dar eu nu cred. Tot evreu și ăsta“ (pag. 134-135). Încheiem prezentarea monstrului cu un fragment din declarația angajatului civil Nicolae Balcan, șeful secției „Muncă și salarii“ din cadrul Formațiunii MAI 0957 Dăeni, transferat la Salcia: „În luna iulie 1952 a venit aici la Salcia un Tov. Colonel însă îmbrăcat civil care se numea Albon. Am văzut pe acesta cum bătea cu piciorul lovind în testicole pe un deținut Gojin Ion care s-a eliberat în martie 1953“. (Declarația a fost dată la Procuratura Militară, în preliminariile procesului „Lotului Salcia“ despre care vom vorbi în alt capitol).

Așadar, conform amplului raport al directorului general col. Baci, există unele deficiențe dar, în general, lucrurile merg bine. În ciuda faptului că Ministerul Agriculturii nu a răspuns decât cu „un slab ajutor care s-a rezumat la o parte din piesele de schimb și ceva materiale de construcții“ la solicitarea de a se asigura „medic veterinar, ingineri și zootehnicieni“, Direcția a rezolvat problema: „Datorită organizării în condițiuni bune, trimiterii unui efectiv mare de ofițeri și Milițieni, trimiterea

de deținuți de specialitate la ambele colonii (Salcia și Chilia, n.a.) ca: ingineri, zootehnicieni, medici umani și veterinari și datorită controlului făcut și sprijinului dat, sa reușit să fie executate planurile de culturi date de Ministerul Agriculturii și planul complementar (...).“ Care au fost condițiile de cazare și ce materiale de construcții au fost folosite la barăcile care aveau să adăpostească sutele de deținuți aduși la Salcia începând cu luna martie 1952? La 11 februarie 1953, deținutul Meiltz M. Marcel din comuna Hălăucești, raionul Pașcani, condamnat la 5 ani închisoare corecțională pentru delapidare, declară în fața procurorului Mihai Chirvase de la Procuratura Galați, în legătură cu „construcțiile“ de la Salcia: „Am ajuns în colonia Salcia la 25 Dec. 1952. Am fost repartizat la secția grădină într-un lot de 200 de deținuți. Din primele zile de viață în această colonie am regretat foarte mult că am cerut să plec din penitenciar și că am avut ghinionul să fiu repartizat în această colonie, pentru următoarele motive: Cazarea noastră s-a făcut într-o baracă de paiantă acoperită cu trestie, pe paturi construite din nuiete împletite peste care s-au așternut paie, fără saltele, fără perne, fără cearceafuri. Acest gen de paturi erau suprapuse, astfel încât cei care dormeau dedesubt se trezeau dimineața acoperiți cu un strat de paie și praf, scuturat de către vecinul de deasupra. Într-un compartiment de 5x10 m dormeam 80-100 de deținuți. Soba era proastă, scotea fum și lemne nu existau în colonie pentru încălzit, ele trebuiau să fie tăiate de pe traseul unde circulam dintre colonie și șantier de către noi, când ne întorceam de la lucru. Dacă noi nu aduceam astfel de lemne seara, riscam să ne culcăm fără foc. În baraca aceasta unde după cum am arătat dormeau 80-100 deținuți, nu exista decât o singură lampă cu petrol, fără sticlă și care scotea toată noaptea un fum înecăcios și arunca o lumină slabă în jurul ei, astfel că cei ce ne aflam cu paturile în colțurile mai îndepărtate, ne culcam și ne sculam pe întuneric, îmbrăcați, din cauza frigului și din cauză că dimineața în zorul deșteptării riscam să nu ne mai găsim pe întuneric lucrurile personale.“ În ce privește hrana – ale cărei componente le enumeră cu generozitate colonelul Baci, scăpându-i,

totuși, fraza antologică „din zarzavaturi să se dea la cazan și să nu se facă economii mai ales când este vorba de zarzavaturi care nu pot fi trimise pe piață” – a se citi legume putrezite – Meiltz declara: „Hrana se compunea din mâncare de cartofi zilnic, de 2 ori pe zi când s-a făcut excepție. (Mă refer la perioada 26 Dec. 1952 – 15 Ian. 1953) Acești cartofi erau curățați în fiecare noapte (700-800 kg) de către 2 brigăzi prin rotație o brigadă până la 12-1 noaptea, a doua brigadă de la 1 noaptea până dimineața (...) Dimineața plecam în mod normal la lucru, deși eram nedormiți și înghețați de frig, deoarece cartofii îi curățam într-o baracă fără geamuri (sparte) și fără ușă, în gerurile de iarnă, și acești cartofi fiind mărunți de tot și plini de noroi. În ultimul timp cartofii mărunți erau puși la fiert fără a mai fi curățați de coajă și amestecați cu paie. Această mizerie de mâncare ce îți provoca greață o mâncam totuși, deoarece eram peste măsură de flămânzi.”

Deținutul Nicolae Zidaru, din Pitești, a sosit la Băndoiu (lagăr-satelit al Salciei) la 21 decembrie 1952. Între 28 ianuarie și 7 februarie 1953, efectivele au fost reduse, la Băndoiu rămânând doar o parte dintre deținuți, puși să încarce un bac. „Mâncarea – declară Zidaru la 11 februarie 1953 la Procuratură – era compusă din cartofi cu paie și $\frac{1}{4}$ de pâine toată ziua, fără mămligă. Din cei rămași, 28 am căzut bolnavi la pat.” Grăitoare este și mărturia milițianului Florian Fetea, prezent la colonie de la începuturile acesteia. La 16 februarie 1953, Fetea declara, în fața procurorului militar: „Prestez serviciul în Colonia MAI Salcia după (sic) data de 14-15 Martie 1952, de la care dată am fost repartizat la Secția Grădina Frecăței, care secție era comandată de tov. Slt. Ilinca. Ce am observat eu la această secție este că Slt. Ilinca se purta foarte murdar față de milițieni. În acest timp cât am stat în această subunitate, deținuții o duceau foarte prost din punct de vedere al alimentației.” Prețioasă este și mărturia sergentului Petru Cordoș, și el aflat în serviciu de la înființarea coloniei: „Declar că în luna Ianuarie 1953, când din cauza inundației a fost evacuată o parte din Colonie la Frecăței sub comanda Slt. Ilinca Tudor timp

de două săptămâni deținuții nu au primit decât o rație de 250 grame de pâine pe zi. Mâncarea ce se pregătea deținuților era din cartofi înghețați, necurățați și se băgau la cazan plini de noroi. La acestea comandantul (Slt. Ilinca Tudor) răspundea că nu are alimente de-ajuns până când îi va trimite de la centrul Salcia. În acest timp deținuții mâncau din cauza foamei sfeclă crudă, morcovi, ceapă și cartofi așa înghețați cum erau, din care cauză au început să se îmbolnăvească deținuții în masă.“ (19.02.1953)

Subofițerul Cordoș, un criminal, așa cum vom vedea, nu poate fi bănuit de nici măcar o umbră de simpatie față de deținuți; mărturia sa este cu atât mai importantă. Medicul deținut Gheorghe Scramka (născut la 5.04.1914 în Osita – Cehoslovacia) a fost adus la Salcia – centrul de colonii – la 21 mai 1952, la aproximativ două luni de la înființare.

În luna iulie a fost transferat la cabinetul medical de la colonia Băndoiu. „Odată cu începerea lucrărilor de diguri și a frigului, numărul deținuților bolnavi a început să crească. Din cauza lucrului și a frigului precum și a alimentației deținuții se îmbolnăveau din ce în ce mai mult.“ (Fragment din declarația dată la 11.02.1953, în fața procurorului M. Chirvase)

Cu referire exclusiv la hrană și cazare, reproducem dintr-o notă strict secretă, alcătuită de un colectiv al Consiliului Securității Statului (CSS), datată la 17.03.1968, un fragment din declarația de martor dată la Procuratură (8.04.1953) de medicul deținut de la Salcia, dr. Nicolae Rizeanu: „Organele de conducere din București au fost în control în mai multe rânduri și au văzut situația grea în care trăiau deținuții și nu s-a luat nici o măsură. Colonelul Albon a venit în repetate rânduri și odată a stat în colonie o lună. Colonelul Sloboda căruia i-am raportat personal situația, ducându-l chiar în dormitor unde nu puteau sta mai mult de 100 deținuți, dar erau cazați peste 300. El personal i-a văzut noaptea pe deținuți *cum dorm în picioare și pe jos* (subl. ns.). A promis că va lua

măsuri, dar situația nu s-a îmbunătățit, dimpotrivă au continuat să vină loturi noi de deținuți fără a se mări capacitatea de cazare.” Cea mai puternică dezmințire a afirmațiilor colonelului Baciuc vine de unde acesta nu s-ar fi așteptat: din partea fostului său subordonat, locotenentul-major Pavel Ion, persoană care cunoștea perfect realitatea. Reamintim că Ion Pavel este primul comandant de la Salcia, membru al comisiei MAI care ia în primire „activul și pasivul” fostei gospodării agricole de stat. Iată ce declară Pavel (aflat sub stare de arest la 6.04.1953, când este anchetat la Procuratura Militară; va fi condamnat la muncă silnică pe viață): „De la început deținuții care i-am primit dormeau foarte des în barăcile pe care le-am făcut din trestie, neavând loc suficient. Când luau ființă celelalte Colonii ca Strâmba, Frecăței, Băndoiu și Cojocaru tot la fel nu aveam unde caza nici deținuții nici cadrele, deoarece era câmp liber și nu aveam unde să-i cazăm, pentru aceasta i-am cazat în bordei de pământ pe care l-am făcut noi. În perioada cât am fost eu la Salcia adică dela 10 Martie și până la 12 Octombrie 1952 am avut deținuți bolnavi mai mulți pe care i-am tratat cu greu neavând medicamente și nici doctor salariat, plus că nu am avut nici o baracă unde să facem infirmerie. Toate locuințele pe care le-am făcut în toate 5 colonii le-am făcut din materialele locale iar deținuții în această perioadă au dormit în proaste condiții, neavând dormitoare suficiente pentru ei. În luna septembrie în toate Coloniile de la gospodăria Salcia erau posibilități de a caza deținuții pe care i-am lăsat în Colonie în număr de 1700 în condiții satisfăcătoare. Fiecare Colonie avea făcute dormitoare necesare pentru a caza deținuții care erau în incinta gospodăriei. După plecarea mea, adică după 12 Oct. 1952 datorită faptului că trebuia să se facă un dig, au mărit numărul de deținuți până la 3000 deținuți, nemai construind alte barăci pentru a caza deținuții. Dl. Lt. Col. Sloboda și Lt. Col. Coler au fost la Salcia în luna Decembrie înainte de a planifica deținuții pentru majorarea efectivului dar nu au studiat dacă au unde să-i cazeze. Deci la sfârșitul lunii Decembrie deținuții dormeau foarte îngrămădiți, neavând cazarmament (adică pături și saltele) și

nici îmbrăcăminte. Menționez că în perioada Noiembrie – Decembrie și Ianuarie deținuții de la Salcia nu au avut bocanci și nici îmbrăcăminte iar frigul și noroiul care era peste 40 de cm a făcut să îmbolnăvească mulți deținuți.“ Și Pavel Ion minte. Minte când afirmă că, în luna septembrie 1952, 1700 de oameni erau cazați în condiții corespunzătoare, contrazicându-și propria afirmație făcută în fraza anterioară. Minte și când afirmă că „la data de 12 Octombrie 1952 deținuții în toate coloniile erau sănătoși și nu prezentau nici un pericol.“ Pentru că tot nu mai avea ce să piardă, Ion Pavel denunță persoanele din conducerea Direcției care au inspectat Salcia după plecarea lui, survenită la 12.10.1952: Koler și cpt. Dumitrescu din DGLCM au fost la Colonie „dar nu au luat măsuri în legătură cu deținuții bolnavi.“ Arestatul profită de ocazie ca să-și toarne foștii colegi, lt. Manciulea Petre și mr. Maxim Dumitru, că, în ianuarie 1953, „au ținut deținuții în câmp fără a avea pături și saltele“, oamenii fiind obligați să doarmă „fără a avea barăci decât numai niște dosuri de stuf, deși era foarte frig și afară era zăpadă.“ (Ne întrebăm ce înseamnă, în condițiile date, „afară“!) Precizările pe care le-am făcut, sprijinindu-ne strict pe documente, aduc raportul colonelului Baciuc, pudic intitulat „În legătură cu unele probleme din penitenciare“, la dimensiunile lui reale, acelea ale unei minciuni criminale. Un „amănunt“ deosebit de important în ce-l privește pe Baciuc: încrederea lui Dej, Nikolski și Pantiușa îi este acordată fără rezerve, fiind trimis la Sighet să-i transmită lui Vasile Ciolpan, sinistrul director al închisorii, modul cum trebuie aplicat regimul, îngroparea sub anonim – cf. „Dicționarul penitenciarelor din România comunistă“, pag. 468.

ALTĂȘARJĂ DE MINCIUNI SFRUNTATE

În raportul pe care l-a înaintat col. Ion Baciuc conducerii MAI, problema sanitară apare ca „asigurată”. Există un „Serviciu central care se compunea din 2 medici, iar la unele Penitenciare mai mari, Serviciul sanitar era asigurat de către medici care mai aveau și alte angajamente la spitalele din localitățile respective. La penitenciarele mici, în majoritatea cazurilor serviciul sanitar era asigurat prin oficanți sanitari. *La Coloniile de pe Canal nu am avut decât un singur medic care era în imposibilitate de a asigura serviciul sanitar la toate Coloniile* (subl. ns. Un medic la câteva zeci de mii de deținuți!). În anul 1950-1951 am intervenit în nenumărate rânduri la Ministerul Sănătății pentru a ne repartiza medici, felceri și oficanți sanitari pentru a asigura problema sanitară (...). În acest scop s-au deplasat la Ministerul Sănătății Lt. colonel Coler Ștefan, Directorul Direcției Cadre cât și medicul șef Tomorug Epaminonda, dar care de fiecare dată au venit fără rezultate, spunându-li-se că Ministerul Sănătății nu poate să ne asigure cu personal sanitar Unitățile noastre pentru că au probleme mult mai importante de a asigura centrele muncitorești și comunele rurale. Am solicitat să ni se dea oficanți sanitari *dar nici de aceștia nu ni s-au dat*, motivând că Școlile Ministerului Sănătății nu reușesc să acopere nevoile Ministerului.”

„Față de această situație, afirmă col. Baciuc – am luat măsuri și am recrutat din rândul Milițienilor, formând astfel o școală teoretică și practică pe lângă Spitalul Văcărești”. Școală care a dat „elemente destul de slab pregătite din punct de vedere profesional”, după cum recunoaște însuși raportorul. Slab pregătite – dar căror le era subordonat medicul deținut! Așa se face că la Salcia a

fost repartizat serg. Baltag Nicolae, nominalizat în raport. „La Chilia și Salcia, sau trimis medici deținuți, iar pentru supravegherea și asigurarea serviciului sanitar, au fost trimiși medici din cadrul Direcției Generale, câte 15-30 zile prin rotație, cum a fost Dr. Husaru, Dr. Constantinescu Franc, Dr. Popescu și alții“. Col. Baci se contrazice flagrant căci, la începutul paragrafului relativ la „problema sanitară“, afirmase că Serviciul central se compunea din doi medici. „În controlul ce l-am efectuat în luna Mai la Colonia Salcia, n'am constatat că au fost trimiși deținuți inapți cu boli contagioase sau cronice. Controlând infirmeria Coloniei, am constatat 5-6 cazuri de bolnavi la care medicul mia răspuns că sunt 4-5 cazuri de gripă ușoară și un singur caz mai grav, un bolnav cu apă la stomac, pentru care am dat ordin să fie trimis la un Spital în Brăila“, continuă Baci. Așadar, în luna mai 1952 șeful DGLCM în persoană descinde la Salcia unde găsește o „situație sanitară“ cel puțin fericită. Contrazisă, însă, de declarația dr. Rizeanu, deținut care afirmă că, în primăvara anului 1952, bolile frecvente la Salcia au fost: gripa infecțioasă, diaree din cauza apei (enterocolite și enterocolite dezinteriforme), stări gripale, hepatite epidemice icterigene (gălbenare), erizipel flictenular, congestii pulmonare (aprindere la plămâni). Sintagma „boli frecvente“ contrazice puternic percepția idilică a lui Baci care, e limpede, a văzut doar ce voia să vadă. În vara aceluiași an – notează dr. Rizeanu – cazurile frecvente au fost hepatitele epidemice și stările gripale. Toamna a adus „reumatisme articulare și poliarticulare, congestii pulmonare (aprindere de plămâni), gripe infecțioase, TBC pulmonar, diaree din cauza apei, sifilis (lues latent), erizipel flictenular, și în special oameni slăbiți fizicește“. În iarna 52/53, cabinetul medical a înregistrat „diarei foarte multe, TBC pulmonar, congestii pulmonare din cauza răcelii, foarte mulți deținuți slăbiți și extenuați de oboseală, gripe pulmonare, erizipel, gălbenare, reumatisme articulare și poliarticulare“. Situația, adaugă medicul deținut, a fost cam aceeași și la Băndoiu, Strâmba, Frecăței și Cojocaru, „cam tot aceleași maladii.“ La 6 februarie 1953, data declarației medicului de la Salcia, situația bolnavilor care

aveau nevoie de intervenție chirurgicală neîntârziată era disperată „deoarece fiind departe de centre spitalicești, cazuri care necesită urgență operatorie sunt sortiți morții.“

În ce privește igiena, la Salcia ca și la Strâmba ori la Băndoiu „lipsește cu desăvârșire baia corporală, spălatul rufelor de corp, repaosul de odihnă al deținuților“. Există „cazane care alterează alimentele din cauză că nu sunt cositorite cu toate că în nenumărate rânduri a raportat dl. sergent Baltag celor în drept.“

În cuprinsul aceluiași document, dr. Rizeanu enumeră 43 de cazuri de deces din care cinci de moarte violentă: trei morți în urma bătailor (Georgescu Sotir, Ciura Vasile și Ciont Ladislau), unul sinucis prin spânzurare (Răsbeli Gheorghe) și un împușcat în timpul unei „tentative de evadare“ inexistente (Câmpeanu Ioan). Alte diagnostice: hepatită congestială, emaciere prin diaree cronică, miocardită, stenoză pilorică, cașexie – anemie secundară, congestie pulmonară-meningită, de cinci ori TBC pulmonar, anemie pernicioasă – diaree cronică, emaciere excesivă, ocluzie intestinală în perforație...

În cazul unora dintre aceste diagnostice, se ascund, de fapt, decese survenite în urma maltratărilor. Crime. Iar șeful Direcției își prezintă raportul, intitulat pudic „În legătură cu unele probleme din penitenciare“ la 25 aprilie 1953, când ancheta Procuraturii Militare se afla în toi, iar la Jilava erau încarcerați cu mandate de arest preventiv ofițerii Pavel Ioan, Popa Ioan, Manciulea Petre, Simionescu Constantin, Tudoran Mihai, Ilinca Tudor, Cârliga Ion, Enache Dumitru, foști comandanți la Salcia sau în lagărele-satelit, subofițerii Cordoș Petre, Limbău Gheorghe, Moroșan Gheorghe, milițienii Bucoveanu Gheorghe, Popa V. Ioan, Sofronie Mihai, Dobre Marin și brigadierii deținuți Croitoru Ioan, Scripcaru Vasile, Constantinescu Petre, Prunescu Tudor, Grigoraș Gheorghe, Popovici Valerian, Rădulescu Gheorghe, pe numele cărora procurorii militari emisese mandate

începând cu 25 martie (deci cu exact o lună înainte ca Baciul să-și prezinte edulcorata dare de seamă). Tot la Jilava erau depuși, la dispoziția anchetatorilor, sublocotenentul Gușoiu Nicolae, milițianul Vișan Constantin și brigadierii Balasz Iosif, Iliescu Gheorghe și Spoială Constantin de la colonia de muncă Ițcani – Suceava, unde fusese mutat lt. maj. Pavel Ion, tot în calitate de comandant, cu puțin înainte de a fi arestat. (De fapt, Pavel constituie trăsătura de unire dintre Salcia și Ițcani în cadrul lotului) Nici despre adevărata situație sanitară din lagărele presărate în cuprinsul Bălții Brăilei, nici despre bătăile crunte și celelalte feluri de maltratare a deținuților din acel vast perimetru concentraționar Baciul nu scrie vreun rând. Mai mult, afirmă, ingenuu, că „în munca de control ce am făcut-o la Salcia, stând de vorbă cu câțiva deținuți, i-am întrebat cum este hrana, cum li se aplică regimul și n-am avut cazuri care să-mi raporteze că hrana nu este bună și că deținuții sunt bătuți”. Firește că nimeni nu a riscat să-i destăinuie realitățile din lagăr, știind ce-l așteaptă după plecarea șefului cel mare (admițând că deținuților li s-a spus cine este și ce rang are). Este imposibil ca directorul general al Direcției Lagăre și Colonii (cum fusese rebotezată, în octombrie 1952, Direcția Generală a Penitenciarelor, Coloniilor și Unităților de Muncă) să nu fi fost pus la curent cu declanșarea cercetărilor privind starea de lucruri de la Salcia. În mod normal, ar fi trebuit să știe tot ce mișcă în sectorul lui de răspundere. Astfel încât frazele însăilate de col. Baciul în raport, cel puțin relativ la Salcia, par a fi expresia unei manevre de ocolire a unui subiect jenant pentru MAI. Fără a mai pune la socoteală faptul că recunoașterea crimelor se putea întoarce împotriva lui însuși. În otrăvita atmosferă de intrigi, dușmăniei coclitate îndelung, pâră și suspiciune în care viețuiau „tovarășii” din Minister, totul era posibil. Baciul știa ce știa! Că grozăviile de la Salcia îi erau cunoscute, nu încapă îndoială. La 18 martie 1968, colonelul Ilie Bădică, fost adjunct al lui Baciul, a fost chemat în fața unei comisii din care, pe lângă Vasile Patilineț, responsabil în cadrul Biroului Politic al CC al PCR (noul – de fapt, vechiul – nume al partidului unic, după venirea lui Ceaușescu

la conducere) cu Armata, Securitatea, Miliția, Justiția, funcție foarte înaltă care-i permitea să controleze activitatea „organelor de represiune“, făceau parte Gheorghe Stoica, Ion Stănescu, ministrul de Interne și adjunctul acestuia, generalul Grigore Răduică, și chestionat în legătură cu atrocitățile din închisori și lagăre pe timpul lui Dej. Mărturia lui Bădică – încredințat că poate vorbi deschis și fără teamă în cadrul comisiei de partid – întărește ceea ce se bănuia sau, în anumite cazuri și la nivel înalt, se știa, anume că bătaia și, în general, relele tratamente aplicate deținuților nu erau câtuși de puțin un fenomen sporadic, expresie a izbucnirii spontane a vreunui comandant sadic, confundând pușcăria cu o feudă personală, sau a cutărui gardian coleric, ci un fapt cotidian, o permanență în viața carcerală sub regimul comunist, nu numai tolerată ci *poruncită de sus*. „Ce se întâmpla în penitenciare?“ întreabă, retoric, Bădică și continuă: „Cele mai mari crime care s-au văzut și s-au întâlnit în perioada anilor 1949-1951, și este vorba aici de așa-zisa demascare care era condusă personal de tovarășul Pintilie.” (Este vorba despre faimoasa „reeducare”, despre care s-a scris mult și cu competență, astfel încât nu vom face decât să constatăm că *sus* adevărul era cunoscut). „Într-o bună perioadă de timp au venit în lagăr nu elementele reacționare ci tocmai oamenii cinstiți despre care legionarii spuneau că au fost – legionarii pe cei adevărați nu-i spuneau și se băteau între ei. Erau metode fasciste. Mi-am întrerupt inspecția și am venit la col. Baci și i-am spus că acolo se omoară oamenii între ei. El spune că știe pentru că și la Pitești și în alte părți este la fel. Mie mi-a spus să nu mă amestec în treaba asta. În 1951 se apropia de sfârșit – *ce fusese de aflat se aflase și tov. Pintilie a dat ordin să se termine*” (subl. ns.)

Stenograma înregistrează și cuvintele *tov. Gh. Stoica*: „Deci acest regim de schingiuri, de maltratare care a mers până acolo încât oamenii au fost omorâți în bătaie pornea din interiorul diferitelor lagăre și închisori dar a fost pe baza unor ordine, nu din inițiativa celor din închisori, pentru că unii cred că a fost din închisori.” *Tov. Bădică*: „Acțiunea a fost organizată”. *Tov. Gh. Stoica*:

„Comandanții au primit instrucțiuni și pentru realizarea dispozițiilor și-au ales elemente din rândul deținuților. Deci pe baza acestor ordine s-a făcut. Problema mergea mai sus” (subl. ns.). Tov. Bădică: „Cred și părerea mea este că și tovarășii de mai sus cunosc. Au acceptat această chestiune. Era prin 1951. De fapt ea începea din 1948-1949 când era Teohari la Interne, și a mai continuat o perioadă dar nu s-au sfârșit definitiv atrocitățile. A mai continuat și după devierea de dreapta.” Bădică se referă la eliminarea „grupului de deviatori” format din Ana Pauker, Vasile Luca și Teohari Georgescu (în principal, fiindcă pe lângă aceștia au mai căzut câteva capete). Esențială, în declarația adjunctului Direcției Lagăre și Colonii de Muncă, dată în fața reprezentanților celei mai înalte instanțe comuniste, partidul, este recunoașterea continuității, a permanenței torturii în spațiul concentraționar, nu doar aprobată ci chiar ordonată *de sus*. Chiar dacă, temporar, între 1952-1956, în închisorile de executare a condamnării, „nu se mai bătea, nu se mai schingiua ca în cadrul coloniilor”, așa cum afirmă Bădică, totuși „în colonii nu încetase”. Comandanții, explică Ilie Bădică, „foloseau în continuare aceleași metode”. Mai mult, omorau cu sânge rece „pe cei care evadau, asta ca să nu se mai întâmple și îi dădea ca exemplu ca scăpați de sub escortă”. Asemenea cazuri ar fi fost în număr de vreo șapte, zice Bădică, fapt care l-a făcut pe „tov. adjunct Jianu” să-i mustre pe comandanți, convocați la Poarta Albă, cu care ocazie „i-a atenționat să nu se mai întâmple așa ceva”. El, Bădică, i-ar fi recomandat ministrului adjunct „să le zică că (*sic*) nu au voie să împuște pe nimeni ci să prindă viu când vrea să fugă, pentru că altfel îi va împușca pe capete”. (Fără să vrea, Bădică îi învinuiește de crimă pe comandanții care ordonau împușcarea deținuților „în curs de evadare”). De fapt, au fost, cu o singură excepție – din câte s-a auzit, o evadare izbutită, fugarul nefiind prins – mai mult tentative de evadare, unele înscenate chiar de cadrele MAI. Au fost împușcați oameni chiar în interiorul lagărului, în apropierea rețelei de sârmă ghimpată. Cel mai cunoscut caz din această categorie este cel al profesorului Ion Siminonescu, medic reputat, fost subsecretar de stat, deținut la Canal care, fiind chinuit de „reeducați”, de disperare

s-a îndreptat către „zonă”, delimitată de primul rând de pari cu sârmă ghimpată dinspre interior, fiind ucis de soldatul de pază din foisor. Este vorba de o sinucidere, nu de o tentativă de evadare. Au mai existat situații asemănătoare; fenomenul este evocat de Nicolae Ivan în articolul „Sinuciderile în închisorile comuniste din România”, publicat în revista „Memoria”, nr. 1/38 din 2002: „Față de teroarea și duritatea pedepselor – dr. Ion Costinescu a murit în timpul anchetei – unii deținuți au dat dovadă de un curaj și o rezistență eroică. Astfel, la Aiud, împușcarea în plină zi a deținutului Ioan Pop, care în timpul plimbării zilnice s-a apropiat de sârma ghimpată strigând că «vrea să evadeze» a determinat o revoltă a deținuților și inspecția ministrului de interne Drăghici... În atmosfera de tensiune dusă în unele închisori până la teroare, violențele verbale și fizice, pedepsele cu izolare, înfometare, suprimarea corespondenței și vizitelor familiei, prelungirea detenției au fost surse sau ocazii de nesupunere, automutilare, tentative suicidare și sinucideri sau evadări. Cele mai groaznice condiții de detenție s-au constatat la Canalul Dunăre – Marea Neagră și lagărele de muncă dobrogene... La condițiile naturale nefavorabile – căldură ori frig excesive, ploi, zăpadă, noroi – se adaugă cazarea neigienică, alimentația insuficientă și normele grele de muncă fizică, dar în special brutalitatea șefilor de echipe – condamnați de drept comun și a comandanților de lagăre înclinați să pedepsească și să bată. Epuizările, accidentele de muncă și îmbolnăvirile erau zilnice, iar asistența medicală era asigurată de medici deținuți lipsiți de medicamente. La Canal suferința, bolile, rănirile și moartea erau surse de disperare individuală și colectivă. Tentativele suicidare și sinuciderile erau frecvente. Ilustrarea disperării o reprezintă sinuciderile a doi țărani, un dobrogean ce se aruncă din bacul plutitor în Dunăre și altul de lângă Cluj, tată a doi copii, care, lucrând în colonia Cernavodă, aruncă târnăcopul, înjură și sare în Dunăre, ambii fiind împușcați de soldații de pază. Sinuciderea doctorului Ion Simionescu, brutalizat, terorizat, invitat să se sinucidă, cu refugierea la gardul de sârmă ghimpată și împușcarea de către santinelă a determinat o revoltă a deținuților de la

Peninsulă, cu strămutarea torționarilor veniți de la Pitești”. Este vorba despre schingiuatorii din echipele de „reeducare” trimiși de Securitate la Canal. Împingerea eminentului medic la sinucidere este evocată și de regretatul Banu Rădulescu, în „Memoria”, nr. 2. Tot în „Memoria”, nr. 2-3/2004, dr. Florin Alexandru Stănescu, fost deținut la Salcia-Băndoiu pe timpul când Balta Brăilei fusese populată cu „politici” și care a „locuit”, în condiții mizerabile pe un șlep ancorat pe canalul Filipoiu, derivat din Dunărea Veche, scrie despre câteva cazuri de tentativă de evadare sau chiar evadare de pe alt bac, „Gironde”. Este vorba despre deținutul Bucălău, împușcat în timpul tentativei, și de fostul ofițer de marină Scurtu, prins, pare-se, foarte târziu, după ce reușise să părăsească România. «Ar fi existat – mai scrie dr. Stănescu – din câte am auzit, un caz de evadare de pe un bac a unui deținut la Periprava. Acesta făcea de mult timp un fel de antrenament în dormitor: își umplea castronul de aluminiu, din dotare! cu apă și își ținea cât mai mult fața în apa din castron, cu gura și nările închise. Într-o zi, spre disperarea și alarma gărzilor și a subofițerilor, a sărit în Dunăre, și spre a nu fi văzut, a înotat pe sub apă și, deși s-au tras mai multe focuri după el, dus a fost. Nu s-a știut nimic despre el, dar s-au auzit zvonuri printre deținuți, privite totuși cu neîncredere – era posibil ca unele zvonuri să fi fost lansate de administrație – că ar fi murit împușcat sau că ar fi reușit să treacă Dunărea și frontiera înspre URSS și că acolo ar fi fost prins de Miliția Sovietică și predat autorităților din RPR». În vara lui 1962, la zece ani de la crimele în serie de la Salcia, eram la Gherla și lucram la „munci interioare”, adică în brigada de instalatori, electricieni, zidari, fierari-betoniști care se ocupa cu întreținerea uriașului complex de edificii, aproape cât un cartier de mare și în care, cu indulgență, ar fi putut fi cazați 3000 de deținuți; în urma valului de teroare și arestări consecutiv revoluției budapestane, se zvonea că populația penitenciarului ar fi ajuns la aproape 9000 de suflete! Într-o zi, un caraliu a venit în curtea „muncilor” și a întrebat cine știe să facă magiun (pușcăria avea și mari suprafețe de teren, printre care și o livadă de pruni). Sătul de îndoit fiare, am zis imediat că știu –

deși singurele mele informații în materie datau din vremea copilăriei, când o pândeam, împreună cu fratele meu Emil, pe bunica maternă pe când făcea magiun, așteptând să se îndepărteze ca să putem fura din marea căldare unde fierbea ademenitoarea magmă un polonic-două ca să ne ascundem cu prada, așteptând să se răcească. Al doilea fabricant de magiun a fost Ianoș, un tânăr cam brunet de felul lui, care a declarat, cu tot atâta tupeu, că magiunul nu are secrete pentru el. Ni s-au dat două cazane uriașe, lemne, prune în cantități industriale, chiar și un ajutor însărcinat cu întreținerea focului. Nu a trecut mult și impostura a fost descoperită, arsura din cazane trebuind să fie trecută la capitolul „pierderi” de către administrație. Cu câteva înjurături, doar, episodul întâmplându-se într-o perioadă de destindere, fabricanții mincinoși au fost trimiși la vechile îndeletniciri: eu la strâmbat fiare, treabă pe care o făceam împreună cu Ion Radu, fost deținut la mina de la Căvnic, coechipierul – nu mai știu la ce. Important este altceva: Ianoș, tânărul cu ten măsliniu și mișcări de felină, un băiat înzestrat cu o remarcabilă inteligență, mi-a povestit cum ajunsese la „politici”. Inițial fusese închis pentru o infracțiune oarecare, de drept comun. Fusese, carevasăzică, *dreptcomunist*, cum ziceam noi. Ajunsese la tăiat stuf în deltă, muncă periculoasă și istovitoare, la Periprava, cred, cazat pe un bac. Dreptul comun era mult mai slab păzit decât politiciii. Și-apoi unde să fugi? „Piste tot e numai apă și șărchi” cum, înțelept, spunea un caraliu bătrân. Cum să evadezi și încotro, în asemenea pustietate? Colegul meu mi-a povestit că și-a luat inima în dinți și a înotat în singura direcție în care, măcar pentru moment, socotea că nu-l caută „potera”: spre malul sovietic. A avut noroc, a scăpat neprins. A evitat satele, a mers numai noaptea, ziua dormind ascuns pe unde apuca. S-a hrănit cu ierburi și fructe. A fost prins de niște țărani care l-au găsit într-o căpiță de fân. Dormea, frânt de oboseală. S-a trezit cu niște haidamaci bărboși care țineau furcile îndreptate amenințător către el. Colhoznicii au chemat miliția. A fost adus din post în post până la granița cu România, după ce l-au descusut ce și cum la o anchetă prelungită. Nu, nu l-a atins nimeni nici cu un deget, doar nu era *șpion*! Dimpotrivă, l-au tratat cu

ceai și pesmeți. Tânărul își imagina, în acest timp, nu fără îngrijorare, momentul revederii cu șeful și subofițerii lagărului, știind ce-l așteaptă. A fost salvat de la ruperea oaselor, culmea! de către Securitate. „Organele” l-au anchetat scurt și l-au dat pe mâna tribunalului militar pentru infracțiunea, politică, de trecere frauduloasă a frontierei. Acestea aveau să se petreacă însă, pe când politiciii erau majoritari în baltă și deltă, la șapte-opt ani după asasinatele de la Salcia și de pe Canal printre care și uciderea unor oameni sub pretextul unor inexistente evadări, fapt asupra căruia vom reveni. Întorcându-ne la mărturia colonelului Bădică și la dezvăluirea lui făcută, credem, în scopul de a arunca răspunderea pe umerii altora, evocăm un moment cutremurător: evadarea deținutului Dumitrache de la Peninsula, capturarea și aducerea acestuia în lagăr. Conform legii, Dumitrache ar fi trebuit deferit justiției și condamnat pentru infracțiunea de evadare. Ofițerul politic, o bestie numită Chirion, a decis, însă, că trebuie ucis, spre înfricoșarea tuturor celor care s-ar mai fi gândit să fugă. „A fost ucis, după torturi îndelungate, țintuire la stâlpul infamiei și umilire, într-un beci cu cartofi”, relatează Doina Jela în „Lexiconul Negru”. A fost împușcat noaptea dar nu de Chirion ci de brigadierul –șef Constantin Madan, tot deținut politic, ca și Dumitrache, arma crimei fiind pistolul dat călăului de ofițer. Cadavrul a fost aruncat în gardul de sârmă ghimpată, sugerându-se că Dumitrache a încercat din nou să evadeze. La Salcia, în perioada cât lagărul, cu anexele sale, a fost lăsat pradă instinctelor criminale ale comandantului Pavel Ioan și a bandei sale de ucigași, ofițeri, subofițeri și brigadieri deținuți, au fost împușcați doi oameni pentru „evadare”. Cum se va vedea, nu a existat nici măcar tentativă de evadare. Cu sprijin medical și juridic, acoperiți de acte suspecte – dacă nu de-a dreptul false, asasinii au scăpat de răspundere. În ochii clicii de sclerați care dispuneau, după vrerea lor, de sclavii regimului comunist, viața unui om nu avea nici o valoare. Expresia lor stereotipă, auzită și de valul postbudapestan de arestați din care am făcut parte, era: „Te trimet în plic acasă!” ...

Relativ la *tov. adjunct Jianu* despre care Bădică spune că ar fi dat, la Poarta Albă, ordin ca evadații să fie prinși vii, contrar „metodei” de a-i împușca, acest vajnic campion al legalității este implicat până în gât în monstruoasa „reeducare” de la Pitești și de la Gherla. Se știe puțin despre individ, fost secretar general al MAI, apoi ministru adjunct. Cert este că fost un executant docil al ordinelor „tov. Pintilie”, adică ale spionului KGB Pantiușa, asasinul lui Foriș ajuns stăpân peste Ministerul Groazei, și ale lui Nicolski. „Marin Jianu este unul dintre cei mai implicați șefi ai Internelor în toate acțiunile represive ale epocii staliniste: procesele de la Canal, Piteștiul, Sighetul, deportările, asasinatele din închisori” (cf. Doina Jela, „Lexiconul Negru”). Astfel încât „atenționarea” de la Poarta Albă, pe care o evocă Bădică pare mai mult o expresie a grijii de a nu fi decimate brațele de muncă decât manifestarea unui puseu de umanism.

„DEȚINUȚII ERAU BĂTUȚI ÎN AȘA HAL ÎNCÂT PIERDEAU CARNEA DE PE EI“

Printre înalții funcționari audiați (în unele cazuri chiar interogați) în 1968 de comisia de partid, cel mai important este Ștefan Pavel. Fost ilegalist, și-a asigurat locul printre mărimile comuniste și datorită legendei țesute în jurul soției sale, Elena Pavel, ucisă de germani („moartă, în realitate, la bombardamentul din 1944, și nu cum spuneau manualele școlare despre «eroina clasei muncitoare»”). Pavel a făcut carieră – cu suișuri și coborâșuri – pe linie de stat și de partid, ca să folosim o expresie des întâlnită în limbajul de lemn al epocii comuniste. A fost ministru al Silviculturii (probabil că urmându-i în funcție altui ilegalist, Petre Angheliu, trecut pe linie moartă și arestat în urma căderii în dizgrație a „grupului deviatorilor de dreapta”. Autorul acestor rânduri l-a cunoscut la Gherla, în camera 87, fiind vecini de pat. Angheliu, un ins cu o voință puternică, era imobilizat, având un picior fracturat; se șoptea că fractura era urmarea altercației cu un tânăr în fabrica de mobilă a închisorii, în urma unei turnătorii. Putea fi și un simplu zvon de pușcărie, încurajat probabil de faptul că omul considera partidul ca fiind infailibil – doar oamenii greșeau. Făcuse patru ani sub „burghezie” și zece sub comunismul pentru care luptase. La Văcărești lucrase la tâmplărie, împreună cu spionii sovietici, fapt de care se mira până ce i-a spus un coleg de cameră – da cu cine-ați fi vrut să vă bage, dumneavoastră ce erați!?) După Silvicultură, Ștefan Pavel este numit ministru de Interne, de la 24 ianuarie 1953 până la 24 martie 1957 (date precizate în „Lexiconul Negru”). Figura lui este prezentată într-o carte memorabilă, „Drumul Damascului”, opera autoarei „Lexiconului”. La 18 martie 1968, când este chemat în fața comisiei formate de Prezidiul Permanent ca să facă „un scurt istoric” al faptelor de

la Salcia, nu avea nici o calitate oficială. (Evocarea conflictelor pe care le avusese cu Alexandru Drăghici, ținta reală a comisiei instituite la ordinul lui Ceaușescu, va contribui, probabil, la reintegrarea lui în guvern, la Transporturi, pentru puțin timp). Mărturia fostului ministru de Interne (la 18.03.1968) este categorică: „Din septembrie 1952 până în octombrie 1953, un an de zile, Colonia Salcia era în subordinea Ministerului Afacerilor Interne și se ocupa în Bălțile Brăilei cu agricultura. În această perioadă mi-au venit câteva rapoarte și în special col. Stoilescu care mi-a spus că acolo s-ar comite o serie de atrocități și nu numai la Salcia ci și în celelalte lagăre de la Tătaru, Brăila, Poarta Albă și altele. Era un sistem de a bate fără milă, în mod barbar. Am avut câteva ședințe cu comandantii lagărelor și închisorilor la care am cerut ca neapărat să se pună capăt acestor metode deoarece în trecut s-au întâmplat chestiuni groaznice: deținuți erau bătuți în așa hal încât pierdeau carnea de pe ei. (...) Mi-a venit informația că la Brăila oamenii sunt bătuți crunt iar cadavrele erau cărate pe târgi din două bețe. Am trimis pe tov. Stan Gheorghe să vadă care este situația. S-a făcut o anchetă la care a participat și colonelul Stoilescu și cu dosarul respectiv pe cei vinovați i-am trimis în judecată. Ancheta a stabilit că comandantii și subalternii băteau deținuții și încurajau bătaia cu deținuți atrași de ei să facă asemenea lucruri. Medicamentele care trebuiau date deținuților bolnavi pentru a fi în stare de lucru erau valorificate de ei. De fapt era o bandă de asemenea escroci care valorifica aceste medicamente compusă din comandant, loțiitor politic, unii ofițeri și subofițeri. Situație similară era și la celelalte lagăre“.

Nu avem alte informații despre Stan Gheorghe; despre Coman Stoilescu, știm că acesta era, în 1952, lt.-colonel, loțiitor director pentru munca operativă în Direcția Lagăre și Colonii de Muncă. A semnat, împreună cu șeful Serviciului operativ și regim, căpitanul Grecu Ovidiu, propunerea ca „Pentru lichidarea definitivă în viitor a bătăilor și schingiuirilor, la judecarea procesului celor ce se fac vinovați de bătăi, schingiuri și crime să fie invitați câte unul sau doi delegați din personalul

tuturor Coloniilor și Lagărelor de Muncă“ (Ce efect va fi avut această propunere ne putem da seama după faptul că, în 1959, la 4 ani după proces, în același lagăr Salcia eram ruși în bătaie pentru neîndeplinirea normei, hrana era mizerabilă, la fel ca și condițiile de cazare: regimul era tot de exterminare). Stoilescu a anchetat și abuzurile de la Colonia de muncă Ițcani.

Un punct sensibil din declarația dată de Ștefan Pavel în fața lui Vasile Patilineț și Gheorghe Stoica este precizarea lui în privința raporturilor cu securitatea: „În relațiile dintre noi și securitate au fost discuții serioase, pentru faptul că făceau arestări fără o bază legală și ni-i trimiteau nouă (...) Aceasta a fost o linie de a aresta și schingiui fără să existe vreo învinuire. Când intra pe mâna celor de la securitate, erai vai și amar“.

După ce a plecat de la Interne, spune Pavel, a fost citat ca martor la Tribunalul Militar, în procesul unei femei: „Mi-am reamintit că femeia aceea era doctora Simionescu care deținea funcția de medic al lagărelor și care în loc să ia măsuri și să ceară comandanților să dea medicamente și îngrijiri deținuților încuraja înstrăinarea lor și participa efectiv la aceste afaceri. Am spus în continuare că eu mă mir că mai există la ora actuală colonelul Slobodă și Baci. Eu am cerut să fie dați afară pentru că nu au luat măsuri și dimpotrivă au participat efectiv la aceste mârșăvii“. (În „Lexiconul Negru“ este amintită o anume *Simionescu Eugenia* – medic legist la colonia de la Cernavodă, unde, în anii Canalului, s-au comis crime atroce. Pentru fiecare dintre ele, a eliberat certificat de deces în care consemna că «moartea a fost reală și nu sunt bănuieli de crimă». Să fie vorba de una și aceeași persoană?)

Din mărturia lui Ștefan Pavel reies câteva fapte esențiale pentru cunoașterea sistemului penitenciar comunist: atotputernicia securității, stăpână pe viața și libertatea cetățenilor, disprețul acestei instituții față de lege (cu acordul tacit al lui Gheorghe-Dej: „Cei de la securitate nu s-au

împiedicat de măsurile luate de mine. Le priveau tocmai contrar. Eu informam pe Gheorghiu Dej sub aspectul acesta și zicea da, dar totuși nu se puneau ordine. Gheorghiu Dej ducea o politică de aprobare a trecutului...“ – în sensul că nu a întreprins nimic pentru remedierea unei stări de lucruri caracterizate prin teroare, existență încă de la începuturile regimului comunist.)

Întrebat direct de Gheorghe Stoica dacă este posibil ca „aceste lucruri“ adică schingiuirile să vină de la deținuții schingiuitori, „de la ei, de la instinctele lor sau au fost organizate, dirijate de cineva și cine a organizat și dirijat“, Pavel dă un răspuns evaziv: „Tot ce se întâmplă, părerea la care am ajuns și măsurile care le-am luat se datora și faptului că în primul rând conducerea închisorilor și lagărelor era formată din elemente care, nu știu, dacă merita această funcție. Majoritatea erau recrutați din rândul țăranilor și făcuți ofițeri, cu o serie de instincte și fără să înțeleagă rostul. Ca orice om slab, când nu ai argumente recurgi la forță. Așa făceau aceștia. În al doilea rând, datorită acestor apucături a lor că erau incapabili, sigur bătaia aceasta se practica și intrase în obișnuință; așa că nu mai era o chestiune care apăruse atunci și se continua în același mod și în perioada respectivă. Ei în loc să-și apropie oamenii care erau atașați regimului, dar care aveau greșeli mici, fără să vrea se înconjurau de elemente care erau împotriva noastră și duceau o politică dură“. Gheorghe Stoica încearcă să-l aducă pe interlocutor acolo unde vroia comisia să ajungă: la incriminarea lui Drăghici, așadar indirect a lui Gheorghiu-Dej și aproape că-i suflă răspunsul: „Totuși era un ministru, un ministru adjunct care nu era străin de lucrurile care se petreceau. *Înseamnă că acest sistem a venit de undeva* (subl. ns.; frază sibilinică, putând însemna orice, inclusiv că «a venit» de la Răsărit). Am stat și noi cu cele mai rele elemente, cu pleava societății dar erau gardieni care stăpâneau închisoarea“. Răspunsul „tov. Pavel Ștefan: „Dar cine era comandant? Era un om cu pregătire, nu un țăran“.

În clar, amândoi se referă la anii de pușcărie făcuți sub „burghezo-moșierime“, în condiții care nu suportă nici o comparație cu mizeria înfiorătoare și cu tortura din închisorile comuniste.

În continuare, Stoica încearcă să-l facă pe Pavel să se pronunțe fără echivoc: „Toate aceste crime sunt produsul acestor elemente care nu puteau fi stăpânite sau a fost o anumită linie care, indiferent ce formă i se dădea: interese superioare de stat....știi cum se învâluiește toată această problemă?“ „*Tov. Pavel Ștefan*: Părerea mea este următoarea: că oamenii puși să conducă aceste închisori și lagăre nu au fost ținuți în mână și nu li s-a pus în vedere cum trebuie să se comporte“. Pavel se înșală. Dimpotrivă, li s-a explicat și chiar poruncit „cum trebuie să se comporte“: morții de la Pitești, Salcia, Periprava, Peninsula... sunt victimele acelor explicații. Instrumente – criminale, infame, e drept – dar instrumente, acei indivizi autoexcluși din rândul oamenilor au ascultat de o voință diabolică. Și comisia, și Pavel joacă teatru. Un teatru al absurdului. Toți știu adevărul, nimeni nu îndrăznește să-l recunoască în întregime, cu glas tare, să spună că tortura, umilințele, bestialitățile, au fost ordonate de oamenii Kremlinului, că Pantiușa, Nicolski și celelalte fiare din jurul lor au supervizat crima, că Ceaușescu însuși, asasin în 1946 ca și la colectivizare știa. Ilegalistul Ștefan Pavel, ținut zece ani în dizgrație sub Dej, cunoscător al tainelor vieții de partid, știe multe dar vorbește puțin.

Spre cinstea acestui om, torturat de îndoieli și de hidoșenia represiunii, trebuie să spunem că, încă din 1952, îi atrăsese atenția lui Dej asupra samavolniciei unor arestări. „Am stat de vorbă cu tov. Pavel Ștefan, mi-a spus că sunt pline închisorile de oameni de diferite vârste“, afirmă Gheorghe Gheorghiu-Dej la ședința Biroului Politic de CC al PMR din 19.11.1952 (cf. revistei „Memoria“, nr. 1/2004). Există și alte mărturii privind atitudinea lui critică față de politica arestărilor cu toptanul. Din păcate, cu o floare nu se face primăvară...

Într-un punct, mărturia lui este de-a dreptul antologică: însuși Drăghici-chiar Drăghici, ministrul securității, cel cu care „se freca”, e vorba de fricțiuni pe chestiunea amestecului securității în treburile Internelor, i-a vorbit despre o ispravă buimăcitoare, greu de mistuit chiar și de revoluționarii de profesie, care auziseră, văzuseră și pățiseră multe la viața lor: Jianu-Marin Jianu, dirijorul din umbră al grozăviilor de la Pitești, sluga lui Nicolski, „mergea până acolo că organiza pe deținuți de strigau «Stalin și poporul rus, libertate ne-a adus!». Să vedeți și dvs. până unde s-a ajuns: îi snopeau în bătaie pe deținuți și după aceea îi puneau să strige «Stalin și poporul rus, libertate ne-a adus!».”

DE LA PANTIUȘA ȘI NICOLSKI CITIRE

La 13 ani după procesul lotului „Salcia”, înalți activiști de partid se prefac a încerca să afle adevărul despre crimele din timpul lui Dej, Teohari și Drăghici, în care scop îi audiază pe tovarășii ieșiți din aceeași matrice. Se simulează surprinderea, neîncrederea, indignarea, pe buzele tuturor stăruie întrebarea: cum de a fost posibil?

În realitate, membrii comisiei știau, chiar dacă nu în amănunt, că în închisorile românești se petrecuseră fapte groaznice. „...Era un lucru revoltător, se întâmplau lucruri care pur și simplu te uimeau; dacă s-a ajuns până acolo să i se dea deținutului să mănânce materii fecale și să i se urineze în gură. Pe urmă au început cu măsuri drastice și s-a soldat cu ordinul acela”, afirmă, în fața comisiei, Pavel Ștefan. Asemenea fapte înfiorătoare au avut loc în timpul reeducării, deci înainte ca audiatul să fi fost ministru de Interne (începând din 24 ianuarie 1953). Nu știm să se fi întâmplat astfel de lucruri groaznice și după reeducare. Să facă fostul ministru o confuzie? Întrucât nu vorbește în calitate de martor ocular, ca Bădică, mărturia sa este susceptibilă de a fi rezultatul unor informații, unor zvonuri circulând în medii restrânse din cauza caracterului deosebit de periculos al faptelor. Indeniabilă este, oricum, realitatea „lucrurilor revoltătoare”. De fapt încă de pe timpul instalării instrumentelor NKVD gen Nicolski-Grünberg la comanda poliției, apoi a securității s-a bătut, atât la anchete cât și în închisori (e drept, mai puțin, până la îndepărtarea vechilor gardieni de pe timpul „burghezo-moșierimii” cărora li s-au pus în sarcină fapte pe care nu le săvârșiseră, unul dintre cei care i-au incriminat fiind chiar mincinosul colonel

Baciu). Culmea grozăviilor a reprezentat-o torturarea deținuților supuși „reeducării” în închisorile unde deținuților politici li s-au aplicat de către slugile din țara vasală măsurile ordonate de NKVD. Încă înainte de faza „Pitești”, când atrocitățile au atins cel mai înalt grad, la Suceava, unde erau anchetați arestații din Moldova, încarcerăți în urma raziei de proporții declanșate în noaptea de 14 spre 15 mai 1948, se bătea crunt. În „Moara dracilor. Amintiri din închisoarea de la Pitești”, Eugen Măgirescu relatează că „unii deținuți erau dezbrăcați, atârnați cu picioarele în sus, bătuți cu parul la tălpi, palme și șezut. Pe ciomegele cu care erau loviți scria «Calea adevărului». El înșiră și alte metode de tortură folosite la Suceava: șocurile electrice până la leșin, înfigerea acelor sub unghii și bătaia cu creionul la testicule” (citată de Alin Mureșan, în „Pitești. Cronica unei sinucideri asistate”, Ed. Polirom, Iași 2007, p. 23). Dacă la Suceava urletele de durere ale celor anchetați erau „zgomotul de fond” al vieții în închisoare, la Pitești tortura a devenit modalitate generală și continuă a existenței. Cruzimile practicate în penitenciarul desemnat ca laborator în vederea distrugerii elitei studențimii și pentru crearea „omului nou” – Homo sovieticus, desigur, – îngrozesc prin barbaria rece, calculată, aplicată în urma elaborării unui program riguros, de către creiere diabolice. Programul a fost conceput la cel mai înalt nivel al securității și a fost, fără îndoială cunoscut și supervizat la „vârful” partidului. Există multe lucrări privind crimele de la Pitești din care unele sunt mărturii directe. Vom reproduce, însă, nu din ele ci din „*Nota privind atrocitățile săvârșite în Penitenciarele de la Pitești, Gherla și Suceava de unii deținuți legionari în cadrul activității de «reeducare» în perioada 1948-1952*”. Clasificată la data redactării (18.03.1968) ca „Strict secret de importanță deosebită”, nota enumeră supliciile la care i-a supus „un grup de 22 deținuți contrarevoluționari în frunte cu Eugen Țurcanu” pe ceilalți deținuți: „bătaie cu ciomege, cu vâna de bou, curele, frânghii, picioare de la paturi și cozi de mătură, ținerea deținuților în poziții chinuitoare, timp îndelungat, cu ochii la bec, cu bagaje de 20-40 kg în spate, cu fața la perete, cu mâinile întinse la picioare, smulgerea părului din cap și a

mustăților cu mâna sau cu ajutorul unui nasture prins de o ață; strivirea degetelor de la mâini și picioare; punerea unei cantități exagerate de sare în mâncare fără să li se dea apă deținuților; obligarea deținuților sub teroare și tortură să mănânce materii fecale, fie ale lor, fie ale altora și să bea urină; obligarea deținuților să se bată cap în cap unii cu alții; punerea deținuților cu capul în WC și cu picioarele în sus, una sau mai multe zile, precum și altele”, atrocități având ca rezultat „uciderea a peste 30 de deținuți, maltratarea și schingiuirea a peste 780 de deținuți, dintre care circa 100 au rămas cu infirmități foarte grave, unii s-au sinucis pentru a scăpa de torturi, iar alții au înnebunit datorită presiunilor psihice și fizice la care erau supuși”. (Trebuie remarcat că lista, copiată din rechizitoriul nr. 2214/20.09.1954, întocmit de căpitanul procuror Alexandru Gheorghe în vederea judecării „lotului Țurcanu”, proces având ca scop suprimarea celor ce știau prea multe despre criminala acțiune, nu cuprinde suplicii de o factură aparte precum obligarea preoților și teologilor să „sfințească” conținutul tinetelor, falusuri făcute din săpun, sărutarea reciprocă în anus, linsul mâncării de pe jos, privarea îndelungată de somn, picătura chinezească...). Extraordinarul interes al acestui document constă în recunoașterea de către instituții ale statului comunist – pentru prima dată, din câte știm – că activitatea lui Țurcanu și a celorlalți torționari „a fost cunoscută și tolerată de către organele administrației închisorilor și chiar de unele organe ale securității statului care au pus la dispoziția acestor bande de asasini camere speciale de torturi și «anchetă» unde s-au luat declarații sutelor de deținuți zile și nopți, săptămâni și luni, smulgându-li-se prin teroare și schingiuire tot felul de mărturisiri”. În nota redactată de securiștii CSS apar numele unor funcționari ai Internelor care „au colaborat” cu Țurcanu, instrumentul principal al „reeducării”, directori de închisoare, ofițeri politici precum Ion Marina (nume real Ițicovici), inspectori ai Direcției Penitenciarelor, gardieni. Deși cu caracter strict secret de importanță deosebită, adresată unui număr restrâns de persoane din eșalonul întâi al partidului, în notă nu sunt dezvăluite numele inițiatorilor

„programului de reeducare“. Sunt menționate „cadre cu funcții de conducere în MAI“: fostul ministru adjunct Marin Jianu, col. Tudor Sepeanu, lt. col. Czeller (Cseller, Zeller Ludovic, în „Lexiconul Negru“), precum și inspectorii Iosif Nemeș, Farcaș ori Ionescu (?) „care deși au luat cunoștință de atrocitățile săvârșite de legionari nu au luat nici un fel de măsuri“. Autorii notei nu știu – sau se prefac a nu ști – că indivizii amintiți nu erau decât supraveghetorii îndeplinirii „programului“, inițiatorii fiind mult deasupra lor. Reputatul istoric Dennis Deletant este de părere că „natura (programului de reeducare) sugerează o inspirație sovietică, probabil Beria, dar posibil Stalin însuși“ („*România sub regimul comunist*“, Fundația Academia Civică, Buc, 2006, p. 121). Un cercetător avizat al „Fenomenului Pitești“, Alin Mureșan, trece în revistă, în cap. „Concluzii“ (p.225-242) opiniile celor care, dinăuntru sau dinafara „fenomenului“ au încercat să-i identifice pe inspiratori. Un nume des repetat este cel al lui Boris Grünberg alias Alexandru Nicolski. Adevărul întreg, conchide autorul, nu va fi aflat probabil niciodată în lipsa documentelor. Faptul important, în construcția lucrării noastre, pe deplin documentat, imposibil de tăgăduit, este cunoașterea de către ministerul de Interne, subordonat secției de resort din Comitetul Central al partidului, a stării reale de lucruri din penitenciare. Nici asasinatelor de la Pitești, nici cele din Balta Brăilei nu au fost comise fără ca persoane din conducerea Internelor să nu știe. Nimic nu se mișca în universul carceral fără ca administrația să fie informată, în condițiile în care până și posesia unui ac de cusut ori a unei mine de creion însemna riscul de a fi băgat la izolare (ceea ce, nu de puține ori, ducea la pneumonie sau, în cazul unor oameni mai puțin rezistenți, slăbiți deja de îndelungații ani de pușcărie, chiar la moarte).

De cei aflați în detenție se ocupau ofițerii politici, care îi spionau cu ajutorul informatorilor. Conducerile lagărelor și pușcăriilor erau spionate, la rândul lor, și încă la modul strict: o spune un oficial care cunoaște dedesubturile sistemului, colonelul Bădică, întrebat de faimoasa comisie de partid dacă „bătaia venea de sus“ și dacă „acești comandanți de colonii de muncă au fost lăsați să-

și facă de cap“. La întrebarea lui Patilineț, Bădică răspunde fără ezitare: „Eu cred că de sus a existat o influență pentru că Pintilie avea un serviciu special care îi dădea rapoarte – era Serviciul «D» care informa – și dacă un comandant de unitate bea o țuică mai mult, și despre asta știa tovarășul Pintilie“ (Declarația din 18.03.1968).

„ȘCOALA” DE LA POARTA ALBĂ

Bătaia și alte modalități de tortură au fost practicate și de personalul de „îndrumare și control” din Direcția de Lagăre și Colonii de Muncă, în care sens există documente de netăgăduit. Vom cita, în primul rând, declarații oficiale, date de cadre MAI de la Salcia și din alte lagăre, procurorilor militari. Teribila înghesuială, dormitul în picioare (există mărturii!), obligarea bolnavilor și bătrânilor la munci grele chiar și pentru un om în putere sunt, fără îndoială, chinuri. Șefii lagărelor aruncau vina pe cei de la Direcție iar aceștia afirmau că nu puteau refuza să execute ordinele date de Pantiușa și Teohari. Dar superiorii comandanților i-au supus ei înșiși, direct, la suplicii pe deținuți, ceea ce a permis subalternilor să afirme, când s-a declanșat ancheta Procuraturii Militare, că nu au făcut decât să urmeze exemplul șefilor. Am văzut că fostul ministru Ștefan Pavel se mira, în 1968, că Baciș și Slobodă nu fuseseră dați afară, fiindcă participaseră efectiv „la aceste mârșăvii”.

La începutul anului 1953, când procurorii militari au declanșat cercetările privind crimele de la Salcia, ancheta a fost focalizată, aproape imediat, pe faptele imputate fostului comandant Pavel Ioan, locotenent-major în acel moment. Întrebat de ce a folosit bătaia, Pavel dă un răspuns care sintetizează un amplu fragment din istoria regimului aplicat deținuților în pușcăriile comuniste: „Când am ajuns la Poarta Albă în Colonie, în anul 1949, cu Compania care făcea pază, am văzut ofițerii din Bat. 1 Securitate care băteau anumiți deținuți care evadau și care nu ieșeau la număr. Plus de aceasta, în anul 1949, în Col. Poarta Albă se întrebuița obiceiul de a scoate deținuții la număr cu câinii lupi și chiar pe teren șefii de escortă mai întrebuițau. Acești ofițeri erau Cpt. *Buceag Arcadie*

și toți care intrau în competența conducerii Companiei în anul 1949, Serg. Major *Boboc Ioan*, Serg. Major *Ghindea Dumitru* și alții. Din salariații de pe atunci care erau în conducerea administrației așa cum era Slt. *Hârjan Dumitru*, atunci el era referent tehnic și el întrebuița această metodă, plus fostul comandant *Lupu Gheorghe*, actualmente în Constanța. Din conducerea Centrului întrebuițau pe atunci această metodă tov. *Cozmici* care atunci era civil, plus tov. *Albon Augustin* care în mai multe rânduri avea asemenea ieșiri. După un timp și în special în anul 1951, când am fost numit ajutor de comandant, am început și eu să practic acest lucru și nu numai eu ci mai mulți, așa după cum sunt: Lt. Major *Mihalcea Aurel*, Lt. *Haibidis* care era secretar de Grefă, chiar am văzut de mai multe ori pe comand. *Timofte Gh. care în momentul actual se afla la Direcție*” (subl. ns.).

Așadar fostul comandant de la Salcia și alte colonii a învățat să bată la Poarta Albă, în 1949, anul începerii Canalului, într-o companie faimoasă.

Despre „tov. Cozmici“, în realitate Cosmici Eftimie, care și-a început cariera la Poarta Albă, primind ulterior grad militar (la trecerea în rezervă era locotenent-colonel) aflăm, din „Lexiconul Negru“, că era de o rară cruzime: „Mai mult ca la alții, întrucât făcea parte din eşaloanele de sus ale puterii, mai aproape de locul de unde emanau ordinele, la Eftimie Cosmici, cruzimea este sarcină de serviciu. La o întrunire a ofițerilor de securitate responsabili cu Canalul, Cosmici le-a comunicat cifrele planului lor de muncă: un milion de dușmani de clasă exterminați «pentru a putea construi cea mai bună și mai dreaptă dintre societăți». Te duci cu gândul imediat la Eichmann! Cosmici apare și în declarația lui Pavel Ștefan, cu numele stâlcit dintr-o eroare de dactilografiere, probabil. „Îmi amintesc – relatează ex-ministrul – că eu am dat ordinul 101, mi se pare și luasem o serie de măsuri... De exemplu, a fost scoaterea lui *Cusmin* (sic), a colonelului Slobodă care era la lagăre...“. Și lt. major Aurel Mihalcea se bucură de „cinstea“ de a figura în „Lexiconul Negru“; fiu de preot, originar

din Dobrogea, era „înalt, frumos, cu o căutătură ce se voia autoritară“ (Octavian Tomuță, „*Memorialul ororii*“). „Cu un dezechilibru psihic și obsedat de originea lui familială, avea ieșiri de dement“. Era ginerele lui Goiciu, alt criminal, pe care îl urmase la Gherla unde sadicul socru fusese mutat de la Galați. Se spune că Aurel Mihalcea era singurul din banda de asasini de la marea pușcărie transilvană care terminase liceul. (În toamna lui 1962, când am trecut de pe celular la fabrica de mobilă, era șeful acestei unități, cu grad de căpitan. Știind de la colegii mai vechi că avea intempestive accese de violență, m-am ferit ca dracul de tămâie să dau ochii cu el, știind că similitudinea patronimelor îl poate înfuria cumplit. Și am reușit, datorită schimbului de noapte și prafului înecăcios din secția de șlaif unde nici măcar caraliul responsabil cu acea parte a fabricii nu intra, mulțumindu-se să arunce, rareori, o privire din ușă... și cu casetele care i se strecurau ca să ne lase în pace, să putem vorbi nestingheriți în franțuzește.) În primăvara lui 1963 m-am eliberat fără să fi avut „plăcerea“ unui contact direct cu tizul meu. În ce-l privește pe Gheorghe Timofte, transferat, tot comandant, la Capul Midia (1949-1951), acesta a ieșit la pensie colonel având funcția de șef al Serviciului Evidență din D.L.C.M. „Reputația lui în materie de cruzime, considerabilă, a pălit totuși, comparată cu cea a succesurului său, Liviu Borcea“ („*Lexiconul Negru*“). Cu asemenea profesori și fiind un învățăcel destoinic, nu e de mirare că Pavel Ion și-a asigurat un loc de seamă în galeria monștrilor din sistemul penitenciar comunist. Către sfârșitul anchetei, Pavel Ioan – de data aceasta aflat în arest preventiv la Jilava – dă, la 6 aprilie 1953, o declarație în care îi arată cu degetul pe foștii superiori din Direcție. Arestatul aruncă vina pentru cele întâmplate la Salcia pe șefii de la București: Slobodă și Coler, sosiți în lagăr în decembrie 1952 „înainte de a planifica deținuții pentru majorarea efectivului dar nu au studiat unde să-i cazeze“. Coler și Slobodă sunt și autorii planului de producție care cerea efectuarea normei de „4 metri cubi pentru fiecare deținut, neținând cont că deținuții care vin din penitenciare nu pot să execute

această normă decât cu mari sacrificii nefiind antrenați“. (Două observații: 1) 4 metri cubi de pământ excavat și transportat, pentru construirea unui dig, de către un deținut, chiar tânăr și puternic, în condițiile de cazare și hrană de la Salcia, înseamnă invenția unei minți dementiale, a creierului unui criminal patologic, nu o normă calculată după criterii științifice – desigur, în afară de cazul în care se urmărea deliberat uciderea deținuților; spun aceasta în calitate de fost sclav la Salcia, în 1959, la construcția digului început pe vremea lui Pavel Ion; 2) Prevenitul înșiruie, logic, toate motivele pentru care deținuții nu puteau face norma, omițând să spună că, pentru acea „vină“, a dispus maltratarea lor, soldată cu zeci de morți. Declarația din 6 aprilie îl arată pe fostul comandant ca pe un umanist, aproape luptător pentru drepturile deținuților!) Printre funcționarii Direcției învinuiți de inocentul Pavel Ion, este amintit „dl. Lt. Col. Coler“. Ștefan Coler (Koler, Koller, Coller) „al patrulea în conducerea Direcției Lagăre și Colonii de Muncă“ în 1952 („Lexiconul Negru“), făcuse parte din brigăzile internaționale roșii în Spania anulului 1936, ca și alt scelerat vestit, criminalul Mihai Patriciu (Weiss), șeful securității clujene, care a ordonat asasinarea a sute de oameni. Din Direcție Koler a fost trimis la șefia uneia dintre cele mai temute pușcării, cea de la Aiud. „Teroarea lui nu se exercita prin înjurături și bătăi ci prin înfometare“ („Lexiconul Negru“).

În vol. II din „Închisoarea noastră cea de toate zilele“ (Ed. Albatros, Buc. 1991), Ion Ioanid îl amintește mai întâi într-un episod memorabil: momentul în care chemat la o anchetă în chiar biroul șefului, a avut în mână, fapt senzațional, carnetul de partid al colonelului. Apoi, ajuns la Jilava, excepționalul memorialist îl amintește pe Coler în contextul procesului „Salcia“, relatând cele spuse de un fost brigadier, („nea Gheorghe“ căruia Ion Ioanid îi uitase numele de familie), martor al acuzării, reținut temporar în temnița subpământeană.

În temeiul relatărilor lui „nea Gheorghe“ de la proces, Ioanid scrie următoarele: „Într-una din

zile, fostului comandant de la Salcia i s-au cerut explicații în privința unui ordin pe care îl dăduse și care costase viața mai multor deținuți. Fostul comandant de la Salcia a respins acuzația, aruncând toată vina asupra colonelului Coler (cel pe care îl întâlnisem ca director la Aiud și care avea în sarcina lui și toate lagărele de muncă forțată din țară) și asupra directorului general al penitenciarelor. (Cred că pe acesta îl chema Baciuc). În timpul unei inspecții la Salcia, cei doi îi reproșaseră (spunea el) neexecutarea unor lucrări și neîndeplinirea planului. Comandantul justificase rămânerea în urmă a lucrărilor prin iarna grea și timpurie care se abătuse asupra regiunii. I se replicase că munca cu deținuții se face pe orice vreme. El le explicase că lagărul nu primise echipamentul de iarnă prevăzut pentru deținuți și că aceștia refuză să iasă la muncă dezbrăcați și desculți. Aici, comandantul de la Salcia a citat în instanță cuvintele lui Coler (pe care le reproduc și eu întocmai cum le-am aflat de la nea Gheorghe):

– Aici nu-i muncă voluntară, tovarășe! Pune parul pe ei și scoate-i la muncă imediat!

Fostul comandant se considera absolvit de orice culpă, cerând aducerea lui Coler în instanță, spre a mărturisi în fața tribunalului că îi dăduse acest ordin, pe care el, ca subaltern, nu făcuse decât să-l execute. Cu toate că spusele lui Coler au fost confirmate din boxă de încă unul din ofițerii lagărului, care fusese de față când le rostise, judecătorul n-a ținut seamă de aceste declarații. A dat limpede de înțeles că responsabilitățile pentru crimele de la Salcia se opresc la nivelul membrilor administrației lagărului, cu atât mai mult cu cât fostul comandant nu putea prezenta tribunalului un ordin scris din partea lui Coler“ (op. cit. p.191).

Revenind la declarațiile fostului comandant Pavel: acesta înfățișează situația din complexul de lagăre Salcia, întins pe 50 de kilometri, așa cum era ca urmare a ordinelor șefilor de la Direcție: supraaglomerație, barăci improprie pentru locuit, lipsă de păături și saltele, lipsă de haine,

încălțăminte, medicamente. „În perioada 10 martie 1952 până la 12 octombrie 1952, dl. Lt. Col. *Slobodă* și dl. Lt. Col. Coler Ștefan nu au venit niciodată să vadă greutățile prin care trece gospodăria (...) și s-au dus după ce a venit apa“, mai declară Pavel. (În legătură cu inundațiile din octombrie – noiembrie 1952 a avut loc unul dintre cele mai zguduitoare episoade din istoria lagărului, aspect asupra căruia vom reveni). Ar fi fost posibil ca ofițerul din boxă, care a confirmat declarația lui Pavel în legătură cu spusele lui Coler, să fi fost Manciulea I. Petre? La Procuratura Militară, Manciulea declară, la 7 aprilie 1953, că, din ordinul „forurilor superioare“ au fost trimiși din penitenciare să construiască diguri „contra inundației“ „oameni bolnavi și schilozi fără vizită medicală din informații vizita medicală a fost făcută de către un ofițer sanitar“ Manciulea face o mărturie importantă, anume că „forțat de împrejurări, adică amenințat de apă“, el i-a băgat la dig: „Norma la dig a fost fixată la 3 metri jumătate de către inginerul Barbu din Direcție socotind că în termene de 70 de zile nu ași putea preciza, să fie terminată toată lucrarea, ulterior a mai dat un termen mai lung“. (La 12 octombrie 1952 Pavel fusese transferat la colonia Ițcani – Suceava, în locul lui rămânând Manciulea). Urmarea: „Timpul fiind nefavorabil și deținuții bolnavi și mâncare insuficientă adică puțină pentru munca pământului a dus și mai mult la slăbirea lor, din care cauză au început să moară“. De fapt „au continuat să moară“ ar fi trebuit să scrie Manciulea – dar nu exprimarea semianalfabetului ofițer al Republicii ne interesează aici ci realitatea descrisă de el. Nu știm nimic altceva despre acel „inginer Barbu din Direcție“ dar este suficient ce spune Manciulea ca să-l înscriem în lista marilor criminali din personalul Direcției căreia partidul i-a dat pe mână viața și moartea deținuților. S-a dovedit, în 1959, când am lucrat la digul Salcia, că nici norma de 3,200 m.c. nu putea fi făcută – și acest lucru era cunoscut de administrația lagărului, ceea ce nu-i împiedica pe căpitanul Mălăngeanu, o brută pocită, și pe liota de caralii pe care o conducea să pună ciomagul pe deținuții care nu puteau îndeplini norma, cazul aproape tuturor sclavilor de la dig, cu

excepția câtorva sinucigași idiotizați de făgăduiala mincinoasă că vor pleca acasă la terminarea uriașului val de pământ, bieți naivi care și-au lăsat sănătatea în pustietățile Insulei Mari. Ce mai spune Manciulea? „Știu că la Colonia Băndoiu când eram eu cu Col. Coler a adus Lt. Popa 3 deținuți și erau bătuți. Când l-a întrebat Col. Coler pe Popa că cine i-a bătut a spus că nu știe, nu știu ce măsuri s'au luat“. Este încă o dovadă a faptului că la nivelul Direcției se știa că deținuții sunt maltratați. Și în privința lui Albon (pe atunci șef la Centrul Zonal MAI de la Constanța) Manciulea furnizează o mărturie, e drept – indirectă, declarând că a auzit de la sublocotenentul Man Valerian că „directorul Albon a bătut pe deținutul Gogiu și l-a călcat în picioare, l-am văzut și eu înjurând și trântind scaunele în birou la Băndoiu“. (Păcat că procurorul anchetator n-a insistat în acest punct al declarației: am fi aflat mai multe despre acel criminal trimis spre încarcerare la Jilava de către însuși ministrul Drăghici, dar pentru alte pricini decât atrocitățile de la Salcia. Și Lt. Tănase Constantin, loțiitor politic la Salcia, îl amintește pe Albon: a ordonat ca deținuții să lucreze și duminică.) Tot Manciulea vorbește despre un alt act samavolnic al lui Coler care „în cursul lui Ianuarie a venit în control și la Colonia Strâmba a dat alarmă și a ținut deținuții în ismene și cămașă culcați cam o oră“. (Am transcris din dactilograma declarației locotenentului Manciulea Petre, dată la 6 aprilie 1953 în fața căpitanului procuror Filimon Ardeleanu; cum scria în realitate ofițerul Manciulea se vede din reproducerea declarației olografe). Din boxa acuzaților, sublocotenentul Ioan Cârliga ar fi putut întări declarația lui Pavel în legătură cu „instrucțiunile“ date de superiorii din Direcție: „La 13 aug. 1952 am fost trimis la Col. Strâmba ca șef de secție. Aici am văzut pe Lt. Simionescu bătând deținuții cu palmele și picioarele. Știind că nu-i voie să-i batem l-am întrebat de ce îi bate. *Mi-a spus că eu nu știu cum e în Colonie și că dacă nu batem nu facem treabă cu deținuții fiindcă și Col. Baciș Ioan, fost director General al Penitenciarelor i-a spus să-i piște și să pună parul pe ei că ni se urcă deținuții în cap.* (subl. ns.) Despre acest lucru mi-a spus și Durcău, Lt. Popa, Slt. Duma Gh.“ Și Cârliga a asistat la

exercițiul de autoritate al șefului din Direcție: „În luna ianuarie 1953, a venit la Secția Strâmba col. Coler împreună cu locțiitorul politic Szabo. Seara, după orele 9 a dat o alarmă, scoțând 300 de deținuți în cămașă, ismene, desculți și în capul gol, ținându-i în curtea Coloniei o oră și ceva, culcați pe burtă, înconjurați de sentinele. După acest «exercițiu» a doua zi, am avut 50 de deținuți bolnavi, care nu au putut ieși la lucru“. Subliniem, era în luna ianuarie.

În declarațiile salariaților MAI anchetați de Procuratură apare și numele maiorului Dumitru Maxim. Era, în 1953, comandant al formațiunii Dăieni (de fapt Salcia, UM 0957 în scriptele DGLCM). Personajul este controversat. Sublocotenentul Ioan Cârliga, fost șef de secție la Strâmba, relatează că „Maiorul Dumitru Maxim, venind în control la secție, când i-am raportat că deținuții sunt desbrăcați din lipsă de efecte, mi-a spus că acei care nu vor să muncească să fie desbrăcați de hainele calde ce mai au pe ei și lăsați să înghețe pe dig. Acest lucru a fost spus în fața deț. brigadierii care a doua zi au pus în practică ordinul Maiorului Maxim, eu personal găsind doi deținuți desbrăcați în ismene și cămașă de Prunescu pe dig. Aceasta era în luna Ianuarie 1953 și era un ger mare.“ Sublocotenentul Ilinca Tudor afirmă că „Eu am văzut pe maiorul Maxim în luna Dec. 1952 când eram împreună cu Lt. Popa, când la punctul Moldoveanca, găsind doi deținuți pe dig că nu munceau, i-a bătut cu palma, pumnul și piciorul (cisma) și a dat ordin să fie desbrăcați de hainele de deținuți, rămânând în hainele lor, compuse (*sic*) dintr'o cămașe și ismene. Cei doi deținuți au rămas astfel, în cămașe și ismene, în frig cca. 15 minute. După aceasta Maiorul Maxim ne-a ordonat mie și Lt. Popa ca acei deținuți (care) nu muncesc să fie desbrăcați și să-i ținem pe dig.“

Unul dintre cei mai crunți torționari de la Salcia, locotenentul Petre Manciulea, fost comandant (de la 12 oct. până la 24 dec. 1952, când a devenit adjunct, fiind înlocuit cu maiorul Dumitru

Maxim) declară despre maior că nu l-a văzut bătând sau înjurând „dar a fost de acord cu propunerile ca să desbrace deținuții și să-i țină pe dig“, specificând că nu știe „de unde a venit aceste propuneri“. Tot de la Manciulea aflăm că Maxim nu cunoscuse munca de colonie sau de penitenciar. Popa Ion, milițian de escortă, spune și el că nu l-a văzut pe Maxim bătând și nici nu a auzit că ar fi bătut. Fostul comandant Pavel, arestat, declară că nu el a dat dispoziția să se dezbrace deținuții iarna. „Această dispoziție am fost informat că a dat-o Maior Maxim Dumitru comandant al Coloniei Salcia“. Așadar unii spun una, alții declară altceva. Îi găsim numele în nota CSS strict secretă din 17.03.1968 privind regimul de detenție din fostele colonii de muncă «Salcia», «Cernavodă» și «Capul-Midia», în perioada anilor 1952-1953: fostul lt. colonel, șeful serviciului producție din Direcția lagăre și colonii, depune mărturie în fața Tribunalului Militar, relativ la mijloacele de cazare de la Salcia, arătând că, deși capacitatea lagărului era de 2000 de deținuți, se trimitea un număr dublu, „în mare parte istoviți și bolnavi. În urma convoaielor erau câte unii aduși pe pături sau sprijiniți pentru că abia se putea ține“. (Pentru acești nefericiți, moartea era o chestiune de săptămâni, uneori de zile). Așadar maiorul fusese avansat între timp, apoi trecut în rezervă, ca și fostul director general Baci, martor și el la proces. Un *Maxim Dumitru* apare și în *Lexiconul Negru*, cu o caracterizare succintă: „Angajat în DRSP București încă de la înființarea acesteia, din august 1948. A început cu gradul de maior și funcția de șef serviciu. Fusese înainte contabil.“ Să fie unul și același cu personajul care a participat la numirea faimosului Nicolae Moromete ca director la Jilava? „Transformarea regimului concentraționar într-unul deosebit de dur a fost o sarcină trasată de Partidul Comunist, după cum însuși Moromete mărturisește într-un memoriu din 1959 (...). Moromete a fost luat de acasă cu mașina de locotenent-colonelul Marin Constantinescu și de maiorul Maxim Dumitru și dus la Jilava, unde a fost numit comandant de gardă. La numire, cei doi i-au spus: «... să aplici la deținuți o disciplină neîntânită (*sic*) până acum la Jilava în rândul deținuților (...) ... să nu existe o

șoaptă în rândul deținuților (...) să nu ia legătura unul cu altul (...) să nu uiți că ești pus aici de partid și nu uita de lupta de clasă.» Prin acele instrucțiuni mi s-a dat linia la Jilava și tonul cu care trebuie să muncesc acolo (...) căutam să aplic întocmai și chiar mai tare, să dovedesc că sunt în stare să fac, nu am uitat că sunt trimis, de partid și de lupta de clasă“ (Dicționarul penitenciarelor din România comunistă, 1945-1967, ISCCR, ed. Polirom, Iași, 2008, p. 362-363). Oricum, fie și numai pentru dezbrăcarea oamenilor pe dig, în ianuarie, Maxim este un criminal.

„DECÂT SĂ PLÂNGĂ MAMA, MAI BINE SĂ PLÂNGĂ MĂ-TA!“

De îndată ce și-au dat seama că procurorii militari nu glumesc și că încadrează faptele săvârșite de unii dintre ei în categoria crimelor de omor prin tortură „comise în mod organizat, sistematic, în proporție de masă și prin acte de cruzime, iar ceilalți în categoria abuzurilor continuative în serviciu, și a vătămarilor foarte grave continuative în scopul de a crea o stare de teroare în mijlocul deținuților încredințați pazei și reeducării lor“, banda de asasini formată din ofițeri, subofițeri, milițieni de la pază și supraveghere și brigadieri a intrat în panică. Din stăpâni absoluți asupra vieții deținuților s-au trezit pe neașteptate în postura umilitoare de anchetați. A trebuit să dea declarații în scris, umilință și corvoadă totodată. Corvoadă fiind semianalfabeți și nu numai atât: sunt obligați să și gândească! La ce vor scrie, ce să răspundă la întrebările precise ale anchetatorilor, cum să se disculpe. S-a manifestat, ca întotdeauna când e vorba de întunecata lume a bandiților – a celor veritabili căci, altfel, „bandiți“ din 1945 până în 1989 n-au fost decât cei care, sub o formă sau alta, s-au opus comunismului sindromul lașității duse la paroxism cunoscut sub formularea sintetică „Decât să plângă mama, mai bine să plângă mă-ta“. Elegant spus – călcarea pe cadavre întru salvarea pielii personale. (E o manifestare a lipsei oricărei umbre de simț moral pe care au evocat-o Soljenițin și ceilalți autori care au descris viața din lagărele sovietice unde, spre a li se face existența și mai amară, politiciii erau amestecați cu cei mai răi dintre criminalii de drept comun, „blatnoi“, preferați de NKVD în funcția de brigadieri pentru aceleași rațiuni pentru care o bestie ca Marin Stănciugel a fost uns brigadier-șef la Canal). S-au „turnat“ reciproc, așa cum au făcut și la proces. Nu și-au recunoscut faptele decât confrunțați cu probele și cu declarații incriminatorii.

Sintetizând, am putea spune: „Ceilalți au făcut, eu aproape nimic, și numai constrâns“. Am văzut ce spunea comandantul Pavel despre șefii din Direcție. Să vedem ce afirmă același Pavel despre cadrele din colonie: „În mai multe ordine de raport am dat dispozițiuni să nu se mai bată, deoarece fusesem sesizat că Lt. Popa Ioan bătuse pe teren mai mulți deținuți când se ducea în control. Slt. Ilinca deasemeni și el când a fost ajutor de comandant la centrul gospodăriei, bătea deținuții plus Lt. Simionescu care era la Col. Strâmba. (...) Menționez că din cele discutate cu deț. Popa Ioan, Cârliga Ioan și Ilinca, Lt. Manciulea Petre și Maiorul Maxim Dumitru în luna Ianuarie au ținut deținuții în câmp fără a avea barăci, decât numai niște dosuri de stof fără a avea pături și saltele.“ După cum se vede, Pavel are un puternic simț critic. Dar și simțul autocritic, propriu oricărui comunist adevărat: „În toate coloniile unde am fost, recunosc că am întrebuințat metode de a bate *cu palma* (subl. ns.), lucru care l-au aplicat și subalternii, *lucru care nu era frumos* (sic) și nu avea nimic comun cu calitățile și atitudinea unui comandant. După ședința din Ianuarie 1953 *nu am mai întrebuințat această metodă deși foarte greu mă abțin, deoarece devenise o obișnuință* (subl. ns.), dar m'am luptat cu mine singur și am reușit să nu mai întrebuințez această metodă care este în contradicție cu linia partidului.“

Manciulea I. Petre declară: „Știu că în momentul când colonia Băndoiu era inundată Lt. Popa și Slt. Ilinca nu a dat drumul la deținuți 2 zile și 2 nopți să se culce. Eu am ajuns seara la Băndoiu și am dat ordin ca deținuții să fie lăsați să doarmă și să se pună patrulă (...) S-a constatat ulterior că la Col. Băndoiu s-ar fi luat alimente din mâncarea deținuților dar nu au vrut să recunoască Slt. Ilinca și nici deținutul care era cu magazia. (...) Am fost sesizat de către membrii de partid că Slt. Ilinca bate deținuții fără să aibă vreo vină.“ Ca și Pavel, Manciulea nu uită să-și facă autocritica:

„mergeam printre deținuți și îi înjuram când nu vrea să iese la muncă (...) Mâncarea era foarte proastă din cauză că nu am controlat la timp pe bucătari să vadă cum împart mâncarea, adică ei dă la unii mai mult și la alții mai puțin“ (altfel spus nu calitatea mâncării, infectă, nici măcar ca pentru animale, era de vină ci reaua-credință a deținuților bucătari; de fapt, nu ei împărțeau preferențial mâncarea ci brigadierii – n.n.). „Mă mai fac vinovat că nu mi-am corijat comportarea de a bate mai demult și să trag la răspundere pe ceilalți și m-am complăcut în această situație un timp după ce am văzut situația dezastruoasă“.

În declarația lui Manciușea există și un pasaj tragicomic: „Despre Slt. Cârlița pot spune că nu l-am văzut bătând dar când s'a evacuat o parte din deținuți la Piatra Frecăței, am văzut vreo 4 deținuți cu nasurile jdrelite, i-am chemat pe deținuți și i-am întrebat că cine i-a bătut el mi-a spus că nu i-a bătut nimeni și că a căzut din pat“. Și Manciușea recunoaște că a bătut „cu palmele“ dar „nu cu paru sau cu alte obiecte.“ El, în calitate de locțiitor al comandantului de centru, nu a ordonat să fie scoși deținuții în picioarele goale la dig, alții au făcut-o: „Ordin pentru scoaterea deținuților desculți a fost dat de către fiecare comandant de Colonie Slt. Cârlița, Lt. Popa, Plut. Bojoagă Aurel...“ De altfel, „deținuții care au murit nu au murit din bătae și (sic) din cauza timpului și muncii grele la pământ“. Dacă „s-a dat la deținuți în majoritatea timpului numai mazăre“ e fiindcă nu existau „alte zarzavaturi“.

La 7 iulie 1952, sublocotenentul *Cârlița Ioan* a fost transferat de la penitenciarul Gherla la Salcia, ca responsabil cu batozele la aria Agaua. După o săptămână e trimis la Strâmba, comandant, înlocuindu-l pe lt. Simionescu Constantin. Acolo află, „din partea tovarășilor milițieni“, că „tov. Lt. a bătut *fără rost* (subl. ns.) deținuții, împreună cu Lt. Major Pavel.“ A reacționat imediat: „în urma

căruia eu am ținut ședință cu toți milițienii din cadrul Col. Strâmba ca să pot să interzic cu desăvârșire a se mai practica bătaia. Și în cadrul acestei colonii nu s'a mai practicat bătaia deloc." Dar nu chiar „deloc“ fiindcă spune chiar el că „a mai dat o palmă la un deținut care a scăpat pluta cu lemne și cu 15 deținuți și un milițian care erau în situația de a fi înecați“ și „a mai dat cu o nuia la un deținut care a căutat să saboteze cu tăiatul papurei, deși această papură salva una dintre cele mai importante clădire pe care o aveam.“ Am citat din declarația dată de Cârliga la 23 februarie 1953. La 6 aprilie 1953, Cârliga arată modul cum a fost „instruit“ de Manciulea: „Lt. Manciulea Petre a ales în fața mea circa 30-40 de deținuți și a început să-i bată cu pumnul și picioarele arătându-mi că așa trebuie să fac și eu pentru a face treabă cu ei. A bătut așa de rău pe unul, lovindu-l în inimă cu pumnul de a început să se sbată la pământ, făcând spume la gură și tremurând. Acești 30-40 deținuți, care erau slăbiți în ultimul grad, că atunci când i-am ridicat de pe bac a trebuit să-i ducem pe brațe, au fost din nou repartizați, la secția Băndoiu“. După spusele lui, Cârliga le-a interzis brigadierilor Prunescu, Cârstea (Cristea?) și Ionașcu „a mai umbla cu vergea“ (eufemism pentru par). „Prunescu a desbrăcat în cămașe doi deținuți pentru că nu au vrut să muncească. Imediat am dat ordin să fie îmbrăcați.“ Despre Manciulea mai afirmă că „prin dec. 1952 a bătut pe un deținut în biroul comandantului de pază cu palmele, picioarele și l-a dat cu capul de perete“. Tot în declarația din 6 aprilie revine asupra celei din februarie, când „aflase din partea tovarășilor milițieni“ ce făcea Simionescu și arată că l-a văzut pe acesta bătând deținuții cu palmele și picioarele. „Știind că nu-i voie să batem l-am întrebat de ce îi bate“. Răspunsul, reprodus de noi anterior, îl incriminează pe fostul director general al penitenciarelor care i-a spus să-i „piște“ pe deținuți și „să pună parul pe ei“, altfel „li se urcă în cap“.

Sublocotenentul *Enache Dumitru* a fost repartizat de Pavel, la 15 iulie 1952, la nou înființata secție Saivane – Stoienești. „Acolo cât timp am stat din 15 Iulie până la 10 Oct. nu am bătut pe nimeni. Luând în primire, la 3 ianuarie 1953, secția Salcia, „ca Comandant“, a bătut pe deținutul Diaconescu „care nu a vrut să iasă la muncă spunând că nu are bocanci deși i se dăduse cu o zi mai înainte bocanci, care el motiva că i-a furat, în al doilea rând spunând că este bolnav însă a fost consultat de doctor și doctorul a spus că nu are nimic, este sănătos și nu vrea să iasă la muncă. Bătaia a fost, i-am dat două palme prin faptul că punând mâna pe el și spunându-i să iasă la muncă m'a prins de mâini ținându-mă crâșnind (sic) din dinți“. În opinia lui Enache, conflictele se desfășoară pe picior de egalitate, dă deținutul, răspunde și el la lovituri. Cum ar veni, bătaie în parte! L-a luat, afirmă el, pe „capul“ unui grup de recalcitranți: „... Când a venit ultimul lot de deținuți dela Văcărești, care a doua zi de dimineață o brigadă întreagă nu a vrut să iasă la lucru, motivând că ei au venit pentru munci ușoare și nu au venit pentru exterminare. Eu atunci am luat pe capul lor care instiga mai mult *Mihalache* și lam dat *Serg. Dumitriu Petre* să-l ducă în vagon, deținutul atunci se trage din mâini spunând că nu merge cu el, acolo dând cu cotul m'a lovit peste gură, eu atunci lam lovit cu palmele și l-am dus în vagon“. (O construcție din scânduri, un soi de izolator colectiv, neîncălzit, în care puteau fi băgați claie peste grămadă, zeci de oameni; vara oamenii riscau să se înăbușe, iarna înghețau. Cei pedepsiți cu „vagonul“ adăugau, la extenuarea pricinuită de munca de peste zi, chinul nopților nedormite din cauza zăpușelii sau a gerului – n.n.)

„(...) În perioada (în) care am fost la Saivane Stoienești, tov. Lt. Major Pavel când a venit în control și deținuții nu lucrau în bune condițiuni îi bătea cu bățul și cu palmele de multe ori“. Enache mai arată că l-a văzut și pe Lt. Ilinca „mai de multe ori“ bătând „cu palma“. A aflat de la milițienii de escortă că, într-o zi, au fost aduși în pas alergător, „cu deținuți cu tot“, până la colonie (3 km) fiindcă pleaseră cu o jumătate de oră mai devreme „neavând ceas“. L-a văzut și pe sergentul

Cordoș Petru iuțindu-i pe deținuți: „de multe ori călca deținuții pe picioare cu cisma să se miște mai repede“. La Salcia l-a văzut pe Manciușea bătând patru deținuți „care au dat cu picioarele în vagon unde erau închiși până a spart toate geamurile să iasă afară“. Ofițerul, care admite că și cadrele au mai dat cu palma, trece grosul maltratărilor în contul brigadierilor: „Bătaia care a fost mai mare a fost dela brigadieri și în special la Băndoiu și Strâmba în luna lui Ianuarie când apele veneau să inundeze, grăbindu-se munca brigadierilor punându-se în vedere de tov. Lt. Popa Ion că dacă nu se va face norma vor fi băgați la carceră, ei atunci la câmp au început să bată la care fiind la Salcia am văzut că a venit de la Băndoiu și Strâmba spunând că li-a frânt mâna brigadierii *Grigoraș* și cu *Popovici*. Mai arăt că au fost și la Salcia brigadierul *Olaru* și *Diaconescu* care băteau deținuții care împreună cu tov. Loț. politic li-au pus în vedere că vor fi trimiși la Suceava (unde fusese mutat lt. maj. Pavel – n.n.) ei tot nu s-au lăsat fiind băgați la carceră și cercetați de tov. Slt. Nestian“. (Numele sublocotenentului Nestian – sau Neștian? – apare de mai multe ori în diverse declarații fără a fi clar ce funcție avea).

Enache își încheie declarația cu această frază demnă de literatura absurdului: „Mai menționez că un lucru care a făcut ca deținuții să nu poată munci a fost că din ordinul tov. Lt. Popa s'a făcut la deținuții care nu puteau face norma numai un fel de mâncare, iar pentru cei care făceau norma 3 feluri de mâncare pentru a-i face să muncească însă ei cu toate că mâncarea era slabă dădeau și pâinea pe țigări, nemâncând, nu mai puteau munci făcând ca brigadierii să-i bată fără a ști conducerea“.

Pentru umorul ei involuntar, declarația locotenentului *Simionescu Costică*, dată la 26.02.1953, pe când se afla încă în libertate, ar trebui transcrisă integral. Fusese comandant al secției Strâmba

unde a bătut un deținut căruia îi uitase numele „cu palma“ fiindcă acesta furase „niște pâine“ pe care a dat-o pe haine civile, să aibă când se eliberează. Înainte de a fi comandant, a avut funcția de educator al deținuților, „în care scop am întrebuițat bătaia“. Și exemplifică: „Astfel în cursul lunii Iunie a fost o tentativă de evadare la Colonia Salcia, unde au vrut să evadeze 4 deținuți, unii după prinderea lor au fost băgați în baracă și bătuți de către mine cu pumnul care la unul din acești deținuți bătuți de mine a căzut jos în mână rupându-și mâna, fapt pentru care mă fac vinovat.“ Și adaugă imediat că inșii în chestiune au fost bătuți și de Lt. Popa, plut. Moise și milițianul Pomișor. Prin luna iulie 1952 l-a văzut pe Pavel Ion, venit în control la Strâmba, luându-i la bătaie pe șefii de grupă (deținuți) cu pumnul; la Salcia l-a văzut pe Lt. Popa bătând cu pumnul „și chiar cu bățul“. Când era comandant la Strâmba a ordonat să nu se mai bată și „în urma ordinului“ nu a mai bătut nici el și nici subalternii – dar își face autocritica pentru a nu fi tras la răspundere pe nici un milițian. Nu recunoaște că a ordonat milițienilor sau brigadierilor „să se meargă cu deținuții târâș prin Colonie sau pe punctele de lucru“ și nici să li se oprească mâncarea celor care nu-și îndeplineau norma. Cu atât mai puțin că ar fi pus deținuții „la țânțari“ – adică dezbrăcați și expuși înțepăturilor miriadelor de insecte din mlaștinile bălții, și nici nu știe din al cărui ordin „au fost puși la țânțari.“

Locotenentul *Popa Ion*, încă în serviciu la Salcia când este interogat de procurori la 22.02.1953, adoptă poziția negării totale a învinuirilor care i se aduc. Nu a dat ordin să fie dezbrăcați deținuții în pielea goală, nici nu a văzut dezbrăcați decât doi deținuți „care tov. Maior *Maxim* mi-a dat ordin să le schimb efectele bune prin faptul că nu au vrut să muncească și să le dau la alții care muncesc și pe acelora la care li s-au dat aceste efecte cele slabe s-au dat la

care nu muncesc față de tov. Maior.“ Logica lui Popa este specială: „Nu am bătut nici un deținut cu ciomagul adus de milițianul *Fetea Florian* și nici de altul. La confruntarea cu Mil. *Fetea Florian* nu am recunoscut acest fapt, deși milițianul spunea că eu l-am bătut (...) Am făcut ruperi de rânduri cu deținuții ce i-am găsit dormind și care s-au găsit nelucrând. Nu am făcut culcări cu deținuții și iam fugărit eu stând pe cal călare. La confruntarea cu Mil. *Bucoveanu Gheorghe* nu am recunoscut și nici nu recunosc că i-am fugărit cu calul.“ Popa „nu a dat ordin“ milițienilor să pună ciomagul pe cei care „nu vor să muncească“ și, în concepția lui, faptul că nu a recunoscut afirmațiile lui *Bucoveanu* (care declară contrariul) este suficient ca demonstrație că nu a ordonat vreodată să se bată. Ce l-a determinat să-l lovească pe normatorul brigăzii conduse de brigadierul *Banciu* și să-i bată cu bățul pe *Ene Radu*, *Suciu* și *Croitoru Ion* căruia i-a spart capul în două locuri? Evident, așa ceva nu s-a întâmplat fiindcă Popa nu recunoaște! „Eu cu bățul nu am bătut pe nimeni, nici cu capul spart de mine nu am văzut“. Nici că l-ar fi bătut pe un brigadier pe dig nu recunoaște „deși la confruntarea avută cu Slt. *Ilinca* acesta susține că l-am bătut cu bățul și că l-am schimbat din funcție“. Amenințarea unui civil prins cu vitele la sorgul coloniei, în curtea căruia a intrat, scoțând pistolul, împreună cu *Ilinca*, și lovirea aceuia sunt invenții. De altfel, obligarea cetățenilor la corvezi precum transportul gratuit, timp de cinci zile, al fânului de pe teritoriul gospodăriei-lagăr a fost făcută „cu aprobarea și știința Centrului“.

Pe aceeași poziție de negare a învinuirilor care i se aduc se așază inițial și sublocotenentul *Tudor Ilinca*: nu le-a ordonat brigadierilor să-i dezbrace, iarna, pe deținuții „care nu vor să muncească“, mai mult – nici nu a văzut vreun deținut dezbrăcat; nici vorbă să-i fi ordonat milițianului *Tighici Aurel* să ducă brigada în fugă (3 km!), doar i-a spus „să ia puțin pas alergător“. La întrebarea (transcrisă

de anchetat): „ce te-a determinat să bați cu furca în stare gravă pe deținut Cosma îngrijitor de boi care după 8 zile a decedat?“, Ilinca răspunde: „Nu cunosc pe acest deținut că l-am bătut și dacă a murit a fost controlat de doctorul particular și postul de Miliție cu avizul procuraturii și al medicului deținut“. („Doctorul particular“ este medicul civil al circumscripției sanitare). În cursul cercetării penale, Ilinca recunoaște totuși că a bătut „cu palma și cu pumnul“, nu și cu bățul și parul. Da, i-a alungat pe milițianul Tighici și pe deținuții comandați de acela, el fiind călare, da, le-a ordonat „să meargă (sic) în pas alergător“ dar „cam 1 km“. Da, i-a dat ordin deținutului Schwartz să reducă mîncarea deținuților care nu îndeplineau norma – ordin executat „de multe ori“. Dezbrăcarea deținuților găsiți pe dig „că nu munceau“ a fost ordonată de maiorul Maxim, care i-a lăsat în hainele lor „compuse dintr-o cămașe și ismene“ cca. 15 minute. (Era în decembrie 1952!) Recunoaște că „în luna Ianuarie 1953 când ne-au evacuat, nu am dat deținuților de mîncare decît 250 gr. pîne zilnic și cartofi, înghețați, necurățați“, completând: „această situație se datorește faptului că Lt. Popa a dat ordin ca numai aceste alimente să fie distribuite“. Și încheie: „Alte fapte din câte am declarat mai sus, declar că nu am mai făcut.“

În haita de ucigași de la Salcia nu există practic nici o deosebire între brutele care o alcătuiesc. Ofițeri, subofițeri, milițieni, (ultimii fiind treapta, ierarhic vorbind, de jos) sunt o apă și-un pământ: cvasianalfabeți, unii de-abia reușind să-și scrie numele și să se iscălească, îndotrinați politic în egală măsură. Este, totuși, de remarcat că subofițerii: plutonieri, sergenți, caporali sunt – în circumstanțele particulare ale procesului „Salcia“ – mai expuși sancțiunilor decît ofițerii pentru simplul motiv că aveau în permanență contact direct cu deținuții atît la muncă: ridicarea digului, corvezi, desecări, agricultură, cât și în interiorul lagărului. Milițienii și militarii care asigurau paza

și escorta intrau și ei permanent în contact nemijlocit cu oamenii din spatele rețelelor de sârmă ghimpată. De aici, din condiția acestei prezențe permanente derivă presiunea pe care subofițerii și milițienii au exercitat-o asupra deținuților. Direct sau, în multe cazuri, prin intermediul brigadierilor.

Deosebirea de rang în nomenclatorul DGPCM nu înseamnă însă câtuși de puțin o limitare a puterilor straturilor inferioare ale personalului MAI asupra ființelor umane lăsate la discreția lor. Dar când se pune problema răspunderii, cei „mici“, mânați de temerea ancestrală că totul se va sparge în capul lor, că ei vor plăti până la urmă oalele sparte, nu vor ezita: vor spune tot ce știu și încă ceva pe deasupra.

Sergentul *Moroșan Gheorghe*: „(...) Comandantul Coloniei Strâmba, Slt. *Cârliga Ioan* n'a luat nici o măsură asupra milițienilor din corpul de pază și asupra deținuților șefi de echipă care întrebuițau (sic) bătaia, cu toate că comandantul cunoștea că se întrebuițează bătaia de către aceștia. O metodă care deasemeni era întrebuițată pe scară largă, a fost aceea că comand. Coloniei, Slt. *Cârliga Ioan* a dat ordin brigadierilor ca, deținuții care nu muncesc sau au alte abateri să fie desbrăcați în ismene și cămașe și să fie ținuți să stea pe dig în plin ger timp de mai multe ore.“ Moroșanu își amintește că deținuții desbrăcați au fost băgați la carceră, fiind ținuți și cinci ore în ger. La acest gen de tortură a recurs sergentul *Ghețău Nicolae*, șeful pazei. Astfel, în ianuarie 1953, Ghețău a băgat la carceră șase deținuți care, la ora 10 dimineața, după cca. 3 ore, nemaiputând îndura frigul „au spart carcera și au fugit în dormitor“ unde *Cârliga* și *Ghețău* „i-au bătut cu bătele în stare gravă, lovindu-i pe toate părțile corpului nemaiținând cont de cap, gură, ochi etc.“ Cu o lună înainte, *Cârliga*, furios că un grup de 20 de inși a refuzat să intre în apă ca să taie papură, l-a bătut pe unul cu bâta „în stare gravă“.

În spirit autocritic, Moroșan recunoaște că „mai întrebuița bătaia cu palma“ dar asta fiindcă a fost influențat de Cârliga și Ghețău „care bătea pe deținuți cu bâta în stare gravă“ iar el, Moroșan, „văzând aceasta“ a fost încurajat „oarecum“.

Prezent la Salcia încă de la înființare (14 martie 1952), sergentul *Cordoș Petru* fixează ca început al aplicării „metodei bătaii“ momentul prinderii deținutului Tufiș (?) care evadase (aprilie 1952). Prinsul a fost bătut de comandantul Pavel și de plutonierul Albulescu, șeful biroului grefă, cu pumnii și cu cizmele. „Pe lângă aceștia un mare număr de milițieni au tăbărât asupra deținutului bătându-l care cu ce au apucat la mână, în urma căreia bătaia deținutului n'a fost apt de muncă o bucată de timp“, spune, pudic, sergentul. Remarcabila memorie a lui *Cordoș când e vorba de alții* reține că:

- milițianul Spirea Ion (Jean – n.n.) a bătut deținuții în timp ce pliveau grâul;
- în iulie 1952, într-un lot transferat de la Strâmba la Băndoiu, a fost adus un deținut grav bătut care, a doua zi, a murit: *Cordoș* a aflat că omul fusese bătut de brigadierul *Grigoraș*, transferat și el. „În brigada acestuia, după 5 sau 6 zile de la primul caz de moarte, a mai murit un deținut care bănuiesc că a murit tot din cauza unei bătaii groaznice“; „relații precise“, zice *Cordoș*, poate da milițianul *Sofronie Mihai*.
- După ce Slt. *Ilinca Tudor* a preluat comanda secției Băndoiu, bătaia s-a intensificat: „se bătea în mod barbar atât de dânsul cât și de toți milițienii“. *Ilinca* era categoric: una din două – „deținuții ori să-și facă norma, ori să fie omorâți în bătaie“. Șeful secției știa una și bună: muncă în nu contează ce condiții sau bătaie! „Deseori un număr de deținuți care nu

aveau cu ce se încălța erau des bătuți, unii erau bolnavi și timpul era geros și zăpadă ca în luna Decembrie. Dânsul nu ținea cont de toate acestea și dădea ordin ca să fie toți deținuții scoși afară la muncă în urma căruia fapt a început să sporească mortalitatea în rândul deținuților”; lozinca lui Ilinca era: „ori să iasă la muncă, ori să fie omorâți în bătaie!”.

- Nu s-ar putea spune că Ilinca ar fi practicat discriminarea în relațiile cu deținuții: „a bătut pe toți care îi cădeau în mână, cu pumnul, cu ciomagul sau cu orice alte obiecte ce le avea la îndemână”.
- Cordoș evocă și el episodul fugăririi brigăzii păzite de milițianul Tighici Aurel, surprinsă de Ilinca pe când se întorcea de la câmp; ofițerul sare cu calul de-a valma, inclusiv peste milițian, furios că oamenii plecaseră ceva mai devreme de la muncă. Îngroziți, deținuții se împrăștie „printr-un lan de mătură de unde era ușor pentru a putea fi produsă evadarea”;
- Ilinca a rechiziționat un cal prins pe terenul coloniei, folosindu-l timp de zece zile; nu i-a dat drumul nici după ce proprietarul a plătit taxa de obor, cerându-i acestuia să-i dea și lui 70 de lei. „Cetățeanul a spus că mai bine se lipsește de cal și a plecat. După câteva zile, calul a plecat singur acasă”. Urmarea: „În luna Ian. 1953 Lt. *Popa Ion* împreună cu Slt. *Ilinca* au plecat într'una din serile acestei luni la cetățeanul în cauză cu calul, în stare de ebrietate, cerându-i să le dea vin să beie. Acesta le-a spus că nu are; dâșii au început să-l înjure, soția cetățeanului a pus mâna pe sapă, la aceasta Lt. *Popa Ion* a scos pistolul și l-a pus în piept, spunându-le că dacă mai face vreo mișcare îi împușcă pe amândoi. Ținându-i astfel sub amenințarea pistolului s-a bătut pe rupte. În acest caz Lt. *Popa* îi ținea sub amenințarea pistolului și Slt. *Ilinca* îi bătea spunându-le să stea în poziție de drepti”. (Se cuvine să insistăm asupra acestui fapt. Chiar în condițiile anului 1952,

intrarea neautorizată în casa cuiva era infracțiune. Cei doi, însă, cadre MAI, se consideră deasupra legii, cum și erau, și, beți morți, violează domiciliul cetățeanului, siguri că nu li se poate întâmpla nimic. Anchetat de procurorii militari, întrebat ce l-a determinat să se ducă la cetățeanul *Valeriu Constantin* din comuna „Tăcău” – evidentă eroare, procurorul a dictat, la transcrierea declarației olografe, „Agaua” iar dactilografa a înțeles greșit -, Popa oferă o versiune diametral opusă celei a lui Cordoș: s-a dus cu Ilinca la cetățean fiindcă sublocotenentul avea la birou „declarație că i-au fost prins cu vitele în sorg și și-a luat angajamentul că pentru această faptă face 5 zile transport în Colonie. Și m'am dus la dânsul pentru a-l anunța să vină să facă transport de grâu... Fiind chemat de soția dânsului în curte, amândoi după ce am intrat i-am spus să vină pentru a-și presta zilele la fân, spunându-mi că dânsul nu vine și să plecăm din curtea dânsului. După ce am plecat dar fără să pun mâna pe dânsul și pistol nici nu am avut la mine. Așa că nu lam bătut nici nu m-am apropiat de dânsul și nici pistol nu am avut nici unul. Dânsul venind spre noi eu i-am spus ca să nu se apropie de mine că am pistol dar fără să am nici un pistol ținând mâna în buzunar la manta și pistoale nici nu aveam la Colonie”. În privința stării de ebrietate, nu mai insistăm. Direcția Penitenciarelor și Lagărelor era, probabil, singura instituție a statului democrat – popular ai cărei angajați veneau beți la serviciu – sau se îmbătau acolo. Și nu tolerați ci încurajați. I-am văzut beți criță la Jilava, alcoolul făcându-i și mai feroși, potențându-le cruzimea înăscută, a multora ancestrală, din neamul lor recrutându-se preponderent călăii, până în 1989; i-am văzut la Giurgeni unde, paradoxal, faptul că de-abia se țineau pe picioare când ne-au „primit” la transferul nostru de la Salcia, ne-a salvat de la ruperea oaselor, scăpându-le parii din mână de beți ce erau; i-am văzut la Grădina, „încălzindu-se” de la sticla de rachiu ținută în buzunarul mantăii).

- Sergentul Cordoș mai arată că, în ianuarie 1953, când o parte dintre deținuții de la Băndoiu au fost evacuați, din cauza inundației, la Piatra-Frecăței, cei rămași sub comanda lui Ilinca nu au primit decât 250 grame de pâine pe zi plus o „mâncare făcută din cartofi înghețați, necurățați și se băgau la cazan plini cu noroi“, situație explicată de comandant prin netrimiteră de alimente de la centrul Salcia. „În acest timp, deținuții mâncau din cauza foamei sfeclă crudă, morcovi, ceapă și cartofi așa înghețați cum erau, din care cauză au început să se îmbolnăvească deținuții în masă.“ Mărturia este cu atât mai prețioasă cu cât vine de la un subofițer al administrației.

Ca și ceilalți, Cordoș evită pe cât poate să vorbească despre el însuși; când o face, își găsește circumstanțe atenuante. Interesant la acest subofițer, al cărui scris pune lectorul la epuizante eforturi de descifrare – este faptul că relatările sale sunt directe, cuprinzătoare, schițând un tablou înfricoșător al vieții de lagăr. Și în mărturia lui găsim accente autocritice, „elegant“ – în comparație cu vorbirea altora dintre învinuiți – exprimate: „N'aș putea spune că eu personal nu am întrebuințat bătaia asupra deținuților însă aceasta am făcut-o din ordinul comandantului...“ Tot ce a făcut rău a făcut la ordin, inclusiv scoaterea bolnavilor din dormitoare, la porunca locotenentului Popa: „Atunci eu i-am scos pe toți afară, unii desculți cu mâinile și picioarele degerate, alții cu hainele rupte de tot. Mi-a dat ordin să-i scot pe toți pe dig. Eu am executat ordinul și i-am scos așa desculți pe dig. Aceasta s'a petrecut în luna Dec. 1952 și luna ianuarie 1953. Acest lucru îl făceam de câte ori eram ofițer de serviciu“. Ceea ce, în limbaj profan, înseamnă foarte des.

Plutonierul *Bojoacă Aurel*, fost „educator“ la Salcia, apoi comandant al secției Băndoiu, iar din 22 oct. 1952 șeful pazei la centrul Salcia, își amintește că un evadat, prins și predat de către niște

ciobani, a fost bătut de sergentul Cordoș. „Pe urmă – adaugă Bojoacă – l-am luat și eu și l-am dus în birou unde am început cercetările cum a evadat și motivul, însă el nu a vrut să spună adevărul, căutând să nege adevărul, după care am început să-i dau și eu câteva palme și nici după asta nu a recunoscut. L-am legat cu mâinile la spate și a fost predat sentinelei, iar a doua zi după ce a fost legat mai serios cu mâinile la spate a spus să-i dăm drumul că declară tot și adevărat.” (Cine e cât de cât la curent cu ororile din lagărele de muncă nu-și poate stăpâni un fior de groază: tentativa de evadare – nu mai vorbim de evadarea consumată, nu o dată soldată cu împușcarea pentru „fugă de sub escortă” – care putea să nici nu fie reală ci doar rodul unei turnătorii din partea celor aparținând mocirlei absolute era un „păcat capital” pedepsit cu o bătaie soră cu moartea, din speța cea mai periculoasă a bătăilor „neorganizate”, în decursul cărora victima era lovită bestial de o haită năpustită asupra individului încătușat, lipsit total de apărare, izbit în cap, în ficat, în organele genitale fără să aibă puțința de a și le proteja; de-abia pe urmă venea „cercetarea” astfel încât povestea cu recunoașterea adevărului după legarea „mai serioasă” a mâinilor la spate este o istorie de adormit copiii. Să ne amintim de teribilele chinuri îndurate de Dumitrache după evadarea de la Peninsula, în martie 1951 și de sfârșitul acestui martir, împușcat de brigadierul Madan cu pistolul dat de ofițerul politic Chirion). Evadatul, mai arată Bojoacă, era în legătură cu încă doi deținuți „care vroia să evadeze toți trei și să se retragă în munții Făgărașului”. Luați și ei „la întrebări”, la început „nu au vrut să recunoască până ce au fost și ei bătuți de Serg. *Cordoș Petru* fără să știu eu, numai mi-a raportat că și cei doi declară adevărul.”

Așadar și în cazul lor tehnica de persuasiune a lui Cordoș are efecte rapide! Cât privește aplicarea ei fără știința lui Bojoacă, în acel moment comandantul secției, minciuna este cusută cu ață albă astfel încât nu mai pierdem vremea cu demontarea ei. Altfel, plutonierul nu ezită să-i numească pe cei ce schingiuiu: brigadierul Grigoraș, Lt. Simionescu și, din auzite, „dela tov. Militari cum tov.

Lt. Popa Ion comand. Coloniei Salcia, fugărea deținuții la câmp în timpul secerișului dânsul depe cal.“ El, Bojoacă, a fost aspru criticat de Pavel Ion la analiza muncii „de felul cum procedez cu deținuții, spunând că ar fi un familiarism și că nu-i constrâng pe deținuți așa cum trebuie.“ În declarația pe care o avem în vedere, plutonierul nu scrie nimic despre sine. Când e vorba de alții devine critic, deplângând faptul că „aspectul care a fost în colonia MAI Salcia nu a avut un aspect educativ“. Umanul Bojoacă Aurel, acuzat de crimă de omor prin tortură, a fost condamnat la 15 ani muncă silnică.

Prin luna martie 1960, la Salcia, într-o sâmbătă, adventiștii au fost scoși din lagăr într-un iureș de lovituri cu cizma și cu ciomagul și puși să se târască, în cămașă și izmene, pe un câmp plin de spini rămași de peste vară. Erau așa-numiții „sâmbătari”, care refuzau categoric să muncească sâmbăta. Indiferent de pedeapsă. Târâș prin noroiul clisos al Insulei Mari, sub ploaia de urlete animalice, înjurături de cele sfinte, ciomăgiți, n-au scos un geamăt. Când li s-a poruncit să se ridice, piepturile le erau acoperite cu o mâzgă roșiatică, amestec de pământ cu sânge. Același procedeu a fost aplicat cu opt ani în urmă, cu același rezultat ca și pe timpul cât am fost la Salcia: sectanții au îndurat chinurile fără să crâcnească, refuzând munca spre admirația noastră, a dreptcredincioșilor, a ortodocșilor care nu ne-am opus niciodată când eram scoși duminica la lucru. Este fapt remarcat și de milițianul *Bucoveanu Gheorghe* în declarația dată la 18 februarie 1953: „În timpul cât am fost în gardă în Colonia Salcia, era printre deținuți un număr de 10 deținuți adventiști dintre care nici unul dintre aceștia nu voiau să muncească Sâmbăta, menținându-se în credința lor. În fiecare Sâmbătă acești zece deținuți adventiști erau chemați de Lt. Major Pavel Ion în biroul său pe care îi bătea în mod crunt, umplându-i chiar de sânge. Chiar eu personal cât și alți milițieni am văzut

pe acești deținuți umpluți de sânge când ieșeau din biroul Lt. Major Pavel Ion. Cu toată bătaia pe care o primeau acești deținuți refuzau să muncească Sâmbăta și astfel erau puși să muncească Duminica. Bătaia acestor deținuți s'a repetat 4 Sâmbete la rând, de fiecare dată umpluți de sânge de Lt. Major *Pavel Ioan*." Lui Bucoveanu i s-a ordonat de către Lt. Popa „să pună bățul pe deținuți” dar el „nu a executat acest ordin”; „totuși arată milițianul la acest punct al declarației – am bătut pe unii deținuți cu palma, nu cu bățul”. Pavel și Popa îi alergau călare pe civili, primul fugărindu-i și chiar bătându-i pe cei care pășteau oile pe terenul coloniei, al doilea urmărindu-i pe culegătorii de spice rămase pe miriște și confiscându-le sacii, căldările, traistele. Pavel avea preferații săi, de care nu înțelegea să se despartă și lângă care, nu peste mult timp, va compărea în boxa acuzaților: brigadierii Olaru, Prunescu și Grigoraș. Când au fost „puși pentru transfer”, Pavel s-a opus spunând că „are nevoie de ei”. Olaru și Croitoru erau, dintre brigadieri, cei pe care Bucoveanu i-a văzut bătând foarte des deținuții. Lui Olaru, care bătea cu palma „dar mai ales cu bățul”, milițianul i-a spus să nu mai bată „căci va fi omorât de aceștia când se vor elibera” dar brigadierul „nu i-a dat ascultare”. În ce-l privește pe el, Bucoveanu, căruia nimeni din conducerea Coloniei nu i-a atras atenția „ca să nu mai bată”, acesta declară că a bătut pe unii deținuți „însă numai cu palma, fără a folosi bățul”. *

Nu numai Bucoveanu aduce lămuriri privind cărdășia administrației cu brigadierii. Alt milițian, *Popa V. Ion*, declară că, în vara anului 1952, în timp ce escorta brigada condusă de *Grigoraș Gheorghe*, l-a văzut pe acesta bătându-l pe deținutul Moscu Ciurariu: „După ce l-a bătut l-au acoperit cu pământ iar pe față i-au pus o gamelă pe care gamelă ce acoperea fața lui Moscu Ciurariu am pus și eu piciorul”. Hidoșenia gestului este atât de evidentă încât ne dispensează de orice comentariu.

Stupefiantă este fraza următoare: „Nu am putut ca să iau nici o măsură împotriva brigadierului deținut Grigoraș deoarece comandantul Coloniei, Lt. Simionescu a dat ordin escortelor să nu se atingă de brigadieri orice ar face aceștia cu deținuții.” Ce-i putea face tortionarului din moment ce el însuși pusese piciorul pe gamela care-l înăbușea pe deținutul supus supliciilor, amenințat cu asfixierea? „Eu personal – continuă milițianul – i-am raportat Lt. Simionescu de mai multe ori că brigadierii bat deținuții și el mi-a răspuns să nu mă amestec în treburile brigadierilor și să las pe aceștia să-și facă *meseria de brigadieri* (?subl. ns.) așa cum știi ei.” Astfel, Popa îi arată cu degetul pe Manciușea și, din nou, pe Simionescu („bătea rău de tot, cu bățul și cu coada sapei”). Și încheie „Eu nu am bătut pe nimeni”. În acest caz, cei 6 (șase) ani de închisoare corecțională la care l-a condamnat Tribunalul Militar sunt, fără îndoială, expresia unei regretabile erori.

Numele caporalului *Limbău Gheorghe* apare pentru prima dată în declarația milițianului *Dobre Marin*. Vom reveni pe larg asupra lui Limbău, coleg de cameră la Jilava cu Ion Ioanid, marele memorialist zugrăvind-l ca prototip al tagmei din care fostul (și – nimeni nu avea cum să știe atunci, în 1955, viitorul) tortionar făcea parte: subumana lume a caraliilor. Luat la anchetă, Dobre devine justițiar, denunțându-i de-a valma pe bătauși, cadre MAI și brigadieri deopotrivă: Simionescu, urmat la Strâmba de Cârliga, „sub care bătaia a continuat mai departe”, milițianul Iancu Ștefan, „tov. sergent” Ghețău Gheorghe, șeful pazei, brigadierii Popovici, Rusu, escorta care îi supraveghea pe deținuții desbrăcați și desculți, culcați iarna pe dig. Și încheie, autocritic: „Printre care au bătut pe deținuți am fost și eu Milițian *Dobre I. Marin* care am bătut asemenea cu palma câțiva deținuți, pentru faptul că nu vrea să muncească sub nici un fel de muncă”.

Declarația milițianului *Sofronie D. Mihai* prezintă un interes aparte. Nu pentru ceea ce știm deja, anume că lt. Simionescu bătea aproape zilnic cu bâta „în stare foarte gravă”; că lt. Popa le-a ordonat brigadierilor să-i bată pe deținuți „pentru cea mai mică greșală, să-i desbrace și să-i țină în ger pe dig cât cred de cuviință” ci pentru încercarea de a furniza date cât mai exacte și pentru rememorarea unor evenimente importante care scot în evidență sadismul diabolic al torționarilor. De pildă: „ În ziua de 10 sau 11 iulie 1952, comandantul Coloniei Strâmba, lt. Simionescu a format o brigadă de 70 de deținuți pentru a-i trimite să cosească grâu la Colonia Cistia (...) După ce cei 70 de deținuți au fost încolonați, comandantul i-a întrebat care dintre ei știe să cosească iar deținuții n’au răspuns nici unul nimic. Atunci comandantul a luat o bâta groasă cât mâna și lungă de un metru și jumătate și a început să-i bată pe deținuți cât putea el de tare. Astfel a bătut vreo 13 deținuți foarte grav iar restul de deținuți când au văzut că comandantul continuă cu bătaia au fugit din fața lui răspândindu-se prin Colonie. După aceea i-a încolonat din nou pe deținuți și i-a întrebat, acum știți să cosiți, atunci deținuții au răspuns că știu să cosească, întrebând din nou pe un deținut baptist al cărui nume nu-l cunosc, dacă știe să cosească, atunci deținutul a răspuns că nu știe, iar comandantul l-a scos afară din brigadă și i-a dat coasa în mână deținutului să vadă dacă știe sau nu să cosească. Deținutul a început să cosească iar comandantul a zberat la el să lase coasa jos, lovindu-l în același timp de vreo 7 ori grav peste gât și peste spate cu bâta cu care i-a bătut mai înainte pe ceilalți deținuți”.

Martor ocular la moartea lui Ciont Ladislau, în urma maltratărilor la care l-a supus brigadierul Grigoraș, Sofronie descrie o scenă surprinzătoare: ajuns în colonie cu deținuții care l-au dus pe o targă improvizată pe Ciont, el, Sofronie, l-a chemat pe Grigoraș și i-a spus că a omorât deținutul și are să fie tras la răspundere „și el mi-a spus că eu am să fiu tras și eu atunci l-am înjurat pe Grigoraș” (care a fost scos din funcția de brigadier și pus în lanțuri de către Bojoacă, în

acel moment comandant; lucrurile s-au petrecut în octombrie 1952). A urmat o anchetă, făcută la centru de lt. maj. Pavel și de către însuși Albon. (Ne vom ocupa de crimă și de rezultatele anchetei într-un capitol separat – n.n.) De o atenție specială din partea lui Sofronie se „bucură” sublocotenentul Ilinca, cel care, printre alte acte criminale, l-a bătut crunt cu o furcă pe Cosma, îngrijitor de cai, astfel încât acesta a murit; milițianul îi indică cu exactitate pe toți colegii lui care cunosc circumstanțele morții deținuților Pană Ion și Deac Karol, ca urmare a bătăii date de brigadierul Dumitru C. Dumitru la 18 ianuarie 1953. Ofițerii Ilinca și Popa l-au bătut, pe dig, pe brigadierul Diaconescu cu o coadă de lopată. Motivul: nu avea un par în mână: „V-am dat ordin că fiecare brigadier trebuie să aibă câte un par în mână că numai așa putem face treabă cu ăștia, să-i omori cu parul (...)” Cei doi, a căror stare permanentă era beția, erau beți și în acea zi, 6 sau 7 ianuarie 1952, când s-a petrecut episodul amintit. Sofronie nu ezită să-i numească și pe milițienii care „băteau frecvent cu bâta, cu pumnul și cu palmele”: Dumitru Ion, Cioc Mihai, Luca Toader, cărora li-l adaugă și pe sergentul Cordoș. În ce-l privește, declarantul e categoric: cât a fost la Strâmba, „nu a întrebuințat bătaia asupra deținuților”. Instanța a găsit, totuși, suficiente motive pentru o condamnare severă – 10 ani de muncă silnică...

Nu dispunem de o declarație a sergentului *Ghețău Nicolae* care să fi fost dată înainte de arestarea sa, survenită la 17 ianuarie 1953, când a fost încarcerat la Jilava. Avem, în schimb, cererea pe care acesta i-o adresează Procurorului General, scriindu-i: „Respectos vă rog să fiu anchetat și trimis în judecată pentru faptele care mise impune, care până în prezent nu știu ce acuzații mi-se aduc și pentru a ști fapte am comis de stau în Jilava de 14 luni fără anchetă”. Ghețău fusese reținut în urma ordonanței emise la 12 iunie 1953 de către cpt. procuror Filimon Ardeleanu care constatase

că rămânerea în libertate a sergentului Ghețau, caporalului Limbău Gheorghe și a fostului brigadier Rădulescu Gheorghe, (eliberat între timp la expirarea condamnării) nu se justifică, tustrei comițând „fapte de o gravitate mult mai mare decât acelea reținute de către organele anchetatoare ale Dir. Lagăre și Colonii“. Prevenitul nu se referă la nici o învinuire care i s-ar fi adus, ocolind cu grijă acest subiect. El declară, pur și simplu, că nu știe de ce se află în închisoare. Comandant provizoriu la secțiile Cojocaru și Băndoiu și șeful pazei la Strâmba, sub comanda lui Cârliga, Ghețau descrie succint condițiile groaznice („lipsă de dormitoare și echipamente“) în care erau obligați deținuții să facă „o normă stabilită de 6,40 m² (sic) de pământ fără să țină cont de etatea acestor deți (sic) la care nu aveam nici un fel de asistență medicală prin faptul că nu aveam nici doctor în acel timp în colonie și nici medicamente pentru a trata boala de dizenterie care exista și timpul nefavorabil și munca obligatoriu (sic) care dispozițiunile erau date de comd. Centrului și comd. Secției Strâmba și Lt. Tudoran care era răspunsabil (sic) cu digul și venit în control de sprijin, care luau aceste măsuri conducere a mucii (sic) planificate“.

Traducând: „răspunsabili“ de nenorocirile care au dus la moartea unor deținuți sunt cei de deasupra lui, șefii ierarhici, inclusiv „comd. centrului“, nu el, Ghețau Nicolae. În „Extrasul din dosarul nr. 22990/Arhiva Consiliului Securității Statului privind abuzurile și crimele săvârșite la colonia de muncă Salcia, document strict secret de importanță deosebită“ – 1968, regăsim numele lui Ghețau într-un fragment reprodus din declarația acestuia dată la 17.06.1953, la Procuratura Militară: „Eu am găsit în carceră 4 deținuți băgați de slt. *Cârliga* doi în picioare și doi cu capul în jos. Toți deținuții aveau fiare pe picioare. Bârlădeanu a fost introdus în carceră cu capul în jos. L-am scos afară și peste două ore a murit.“

În tabelul cuprinzând „elemente foste cadre MAI“ condamnate în procesul „Salcia“ (1968), sublocotenentul *Gușoiu Nicolae* apare la nr. 20 iar milițianul *Vișan Constantin* – la nr. 10. Nici Gușoiu, nici Vișan nu au lucrat în Baltă. Amândoi au făcut parte din personalul coloniei de muncă de la Ițcani-Suceava. Trăsătura de unire între Salcia și Ițcani o reprezintă, cum am spus deja, lt. major Pavel, transferat – după propria declarație – la 12 octombrie 1952, în aceeași calitate ca la precedentul loc de muncă.

Moartea deținutului Stroiescu Virgil, în colonia bucovineană, a dus la integrarea lui Gușoiu și Vișan în lotul Salcia, Procuratura sesizând prilejul de a conexe cele două dosare de crimă. Pe lângă aceștia au mai fost învinuiți, prin rechizitoriul nr. 7/25.02.1954, întocmit de maiorul procuror Nicolae Stănescu, de rele tratamente aplicate deținuților, brigadierii Balasz Iosif, Iliescu Gheorghe și Spoială Constantin. În contextul acestui capitol, ne vom referi la manevrele „cadrelor“ în sensul a ceea ce s-ar putea numi transfer de subiect.

Astfel, Gușoiu (sau Gușoi? În actele oficiale, numele este transcris „Gușoiu Nicolae“. În declarațiile olografe ale învinuitului – „Gușoi Niculai“! Cum e de presupus că individul își cunoaște numele mai bine decât oficialii, am fi tentați să-l scriem și noi așa. Numai că ofițerul servise Patria și la colonia Mogoșoaia, al cărei nume îl reține sub forma fantezistă „Mogșoi“. Astfel încât „Gușoiu“ sau „Gușoi“ chiar că nu contează din moment ce e vorba de una și aceeași persoană), Gușoiu, deci, începe prin a declara că, la Ițcani, metoda de a-i face să muncească pe cei care „nu dădeau un randament prea mare“ sau care refuzau să muncească „din cauza gerului“ era „reținerea rațiilor de mâncare caldă și în special a rației de pâine“. Considerându-se, probabil, că nu este suficient, „pe lângă aceste metode mai era aplicată și bătaia“. Firește, comandantul Pavel Ion nu scapă de

incriminările subalternului: personalului MAI îi recomanda „să-i prindă pe la colțuri“ pe cei ce nu vroiau să muncească – dar cu discreție – „să nu vadă nimeni“. Același sfat i l-a dat și lui: „să pui ciomagul pe ei dar pe șest și să nu mă vadă nimeni“. Nu recunoaște că ar fi bătut deținuții din ordinul lui Pavel. Recunoaște, însă, cu onestitate, că a avut anumite „atitudini greșite“: „Am înjurat deținuții de multe ori, când treaba nu mergea, fiind presat de comand. Lt. Major Pavel și din când în când mai băgam la carceră pe aceia care nu munceau și erau recalitranti“.

De moartea lui Stroiescu este vinovat milițianul Vișan: „am auzit că l-ar fi ținut în ger cu mâinile legate de spate timp de cca. 10 minute, iar după ce i-a dat de mâncare am auzit că a murit imediat“. Vișan a mai legat și alți deținuți, pe unul l-a găsit chiar el, Gușoiu, pe șantier, cu mâinile legate la spate – dar nu-și amintește numele. „Aceste fapte se petreceau în luna Decembrie când la Ițcani era ger de minus 25-30 grade“. I-a raportat lui Pavel dar fără rezultat: comandantul era protectorul lui Vișan.

Este de la sine înțeles că milițianul *Vișan Constantin* nu se face vinovat de nici una dintre faptele pe care i le pune în sarcină Gușoiu: „Eu personal pe punctul de lucru nu am bătut nici un deținut și nu am legat și ținut în ger pe acei deținuți care nu munceau, ori pentru faptul că erau bolnavi sau simulau boala. Cunosc că tov. Slt. Gușoiu (sic) dese ori dădea ordin ca deținuții să fie legați și ținuți în ger, acest lucru executându-l brigadierii deținuți“ (cu trimitere nominală la Iliescu – n.n.).

... Ca și la Salcia, ca peste tot în lumea întunecată a criminalilor MAI și a slugilor lor, faimoasa expresie „Decât să plângă mama, mai bine să plângă mă-ta (sau mă-sa)“ fusese ridicată, de „cadrele“ noii societăți la rangul de principiu de viață.

BRIGADIERUL – BRAȚUL DE NĂDEJDE AL ADMINISTRAȚIEI

În lagărele comuniste de muncă forțată, brigadierii au jucat un rol similar celui de Kapo din lagărele naziste. În mare majoritate s-au comportat ca niște brute, scutind administrația de sarcina de a supraveghea direct fiecare brigadă. La Canal, în Balta Brăilei, în Deltă, la Bicz s-au găsit deținuți care să pactizeze cu administrația, depășindu-i uneori în ferocitate pe caralii. Faptul a fost înregistrat și la dreptul comun, și la politici. Pe șantierul Canalului, administrația a numit brigadieri, cu drept de viață și de moarte asupra deținuților, dintre criminali. Este cazul celebrului Stănciugel, de pildă. Dar și un „politic”, teologul Constantin Madan, uns prim-brigadier la Peninsula, a devenit criminal, fapt prea cunoscut pentru ca să mai insistăm. La Salcia și în punctele de muncă subordonate (ca și la Ițcani, de altfel), brigadierii – cu o excepție – nu sunt în pușcărie pentru crime. Condamnările lor inițiale sunt relativ mici, unele chiar derizorii precum a lui Dumitru Dumitru – 1 an pentru complicitate la furt (născut în 1914, este cel mai vârstnic dintre brigadierii condamnați pentru atrocitățile comise în lagăr). La procesul din 1955, acești deținuți prinși la mijloc, între masa colegilor de suferință – pe care îi trădează – și oamenii administrației, capabili să calce, la propriu, pe cadavre, altfel n-ar fi acceptat și chiar râvnit meseria de temnicer, sunt obligați să aleagă între a apăra „cadrele” sau a spune adevărul. Decizie grea, existențială. Blidul de mâncare în plus, spațiul separat în baracă, scutirea de muncă – toate se vor răzbuna. Finalmente se va dovedi că avantajele efemere n-au fost decât o capcană de pe urma căreia unii au schimbat o condamnare aproape expirată cu o sentință de MSV (muncă silnică pe viață). Cum nu mai aveau ce pierde, vorbesc. Spun tot ce știu. Crezul bandiților: decât să plângă mama, mai bine să plângă mă-ta, este și

al lor. Și-l însușesc în noua lor calitate. O fac adoptând tactica mentorilor, a cadrelor MAI – totul despre alții, nimic despre tine!

Tudor Prunescu (n. 1925, în comuna Urechești – Tg. Jiu, agricultor, necăsătorit) fusese condamnat la 8 (opt) ani pentru tentativă de crimă. A îndeplinit, timp de doi ani și patru luni, funcția de brigadier, la Strâmba fiind chiar „prim”, brigadier-șef. La 20 februarie 1953, Prunescu este anchetat de procurorul Mihai Chirvase, în fața căruia scrie: „La Strâmba bătea deținuții Slt. Cârliga, cu parul, cu coada de lopată, cu cravașa (...). Serg. Ghețău comandantul de pază – bătea în stil barbar cu ce îi venea la îndemână. Mulți deținuți în urma bătăilor primite în fiecare zi, au încetat din viață, deoarece Milițienii Limbău și Dobre Marin, (indescifrabil) Ionescu Ștefan Dumitru Ion îi bătea în pept cu pumnul, *spunea că-i consultă* (subl. ns.). Slt. Cârliga scotea deținuții desbrăcați numai în cămașă pe dig în timpul (indescifrabil) unde îi ținea până seara”. Ghețău și Cârliga, lucrând în tandem, începeau să chinuiască și nu se opreau decât epuizați de efort: „au bătut 5 deținuți pentru că nu voiau să mai lucreze până ce ea (sic) desfigurat complet”. Au dat cu parul, relatează Prunescu, apoi „2 din ei iau trimis la Centru nu știu dacă mai trăesc, deoarece erau bătuți foarte rău. Știu că în urma bătăilor rămâneau vineți, plini de sânge ect. (sic)”. Prunescu precizează că la Strâmba îi băteau pe deținuți „de la cel mai mic în frunte cu comandantul, nimeni nu interzicea bătaia”.

Desigur, declarantul, personal, nu bătea cu parul; doar cu palma. Culcări însă îi puneau pe deținuți să facă și „broasca prin ciulini” (adică sărituri ca ale broaștei prin câmpurile de mărăcini din specia cu ace galbene care sfâșiau carnea și de care erau pline câmpurile Insulei Mari). Mai recunoaște că, prin ianuarie 1953, „din ordinul slt. Cârlig”, i-a băgat la carceră pe Ionescu și

(indescrifribil) în cămașă și pantaloni, legați cu mâinile la spate. „La carceră, după circa o oră, ea (sic) luat la bătae sl. Cârlig“ (este vorba de criminalul Cârliga – n.n.). Cei doi au fost ținuți la carceră timp de 48 de ore.

În tabelul cu brigadierii condamnați în 1955 pentru atrocitățile de la Salcia, *Popovici Valerian* figurează la nr. 8. Era născut la 12.07.1928 în Băișești – Suceava, fiul lui Gheorghe și Domnica, și fusese condamnat inițial la 3 (trei) ani pentru dezertare. Fusese, timp de câteva luni, la Strâmba, șeful unei brigăzi de inapți și bolnavi. Starea lor – arată Popovici – nu-l împiedica, însă, pe slt. Cârliga, să-i scoată la muncă: ofițerul dăduse ordin ca nimeni să nu rămână în colonie. Pe șantier, „deținuții care nu puteau să muncească erau dezbrăcați și ținuți jos pe pământ și în zăpadă, fie din ordinul comandantului sau a (sic) domnilor șefi de escortă“. Venind pe șantier și găsind vreo 25 de deținuți care nu munceau, Cârliga a ordonat să fie puși la câte 2 metri unul de altul („pentru a îngheța de frig“) și, când au fost duși în lagăr au fost băgați la carceră (unde era la fel de frig – n.n.). Popovici își amintește numele lui Panait Mircea, Hâlcu, Petrescu, Vais (Weiss – n.n.), Sârbu ș.a., dezbrăcați din ordinul șefilor de escortă „domnii milițieni Dobre și Limbou (Limbău – n.n.) precum și dl. sergent Mureșan și dl. sergent Ghețău“ care dispuneau ca deținuții să fie ținuți „până o îngheța o oră“. Și el „personal“, Popovici, l-a dezbrăcat „în mod forțat pe deținutul Vais (Weiss – n.n.) care nu a vrut să se dezbrace singur la ordinul d.lui Milițian Dobre“. Popovici nu ezită să refere despre alți brigadieri schingiuitori precum Prunescu – dar nu uită să le (să-și) găsească circumstanțe atenuante: „de menționat este faptul că însuși (sic) brigadierii erau bătuți la rândul lor cu coada dela sapă sau altceva de către dl. fost comandant *Simionescu* care deasemeni alerga călare după deținuți, uneori punându-i pe acești să meargă

târâș prin spini“. Unul dintre supliciile despre care auzeam vorbindu-se la Salcia, în 1959, că s-ar fi practicat acolo în 1952, era expunerea la înțepăturile țăntarilor. Brigadierul Popovici confirmă că, într-adevăr, așa s-a întâmplat: „Tot în cadrul Coloniei Strâmba deținuții care nu puteau îndeplini norma din diferite motive erau desbrăcați noaptea în pielea goală, legați și ținuți afară pentru a-i mânca țăntarii, aceste fapte erau făcute de către d-nii milițieni, așa cum este cazul d.lui Milițian Letea la ordinul d.lui comandant“. Fiindcă tot venise vorba, Popovici își amintește, „în legătură cu comportamentul brigadierului Bugoi“, că în brigada acestuia „erau deseori deținuții desbrăcați și ținuți în frig“ sau „li se oprea (sic) mâncarea sau pâinea“ pentru neîndeplinirea normelor. Tot de la Popovici aflăm că unora dintre cei băgați la carceră „li se punea o banderolă pe care era scris «periculos». Hâlcu, bolnav, stătea pe dig; ca să-l „activeze“, „dl Locotenent a venit cu tractorul și l-a speriat“ apoi mai mulți „d.ni milițieni l-au legat cu o sârmă de tractor și a pornit tractorul câțiva pași și spunea căci (sic) dacă muncește îi dă drumul“. Referitor la cazul deținutului Iancear Mihai, obligat să lucreze la cărat pământ cu mâna fracturată, brigadierul recunoaște că, văzându-l, la 2 ianuarie 1953, că stă de vorbă cu alt deținut, el, Popovici, l-a lovit cu o coadă de casma peste mâna stângă „care datorită acestei lovituri s-a rupt în două locuri“. După ce l-a mai bătut și „pe corp“, l-a luat în primire prim-brigadierul Prunescu, apoi acesta i l-a trimis lui Limbău: „O dată ajuns la d-l șef de escortă acesta l-a băgat într'o groapă unde l-a bătut din nou pe Iancear până când acesta și-a făcut necesitățile pe el“. După care a fost trimis să muncească așa cum se afla, cu mâna ruptă.

Inițial, *Grigoraș Gheorghe* (n. la 2.02.1930, la Botoșani, fiul lui Grigore și al Mariei, fost „funcționar“) era, ca și Popovici, condamnat la 3 ani de închisoare corecțională pentru dezertare. În

urma „tratamentului“ aplicat deținuților ca brigadier, s-a ales cu muncă silnică pe viață. Grigoraș dă, la Procuratura Militară, cinci declarații, între 5 și 18 februarie 1953. La 1 februarie o dăduse pe prima, celelalte fiind răspunsuri la întrebările puse de anchetator în urma acelei declarații. Aflăm, astfel, că l-a bătut pe deținutul *Cordescu* fiindcă el, brigadierul, era „persecutat și înjurat de administrație“ din cauza aceluia „aflându-se într-o groapă pe care o folosea ca adăpost“ – astfel spus, se sustrăgea de la muncă astfel încât l-a lovit și cu o lopată, ba și cu piciorul „prin faptul căci aveam numai nemulțumiri din partea lui deoarece raportând de situația lui căci este desculț, dl. Slt. *Ilinca* am fost obligat să-l iau la câmp, iar la câmp, pe șantier raportându-i de acest deținut după 2-3 ore mi s-a răspuns de dl. Slt. *Ilinca* că dacă nu lucrează poate să moară, atunci i-am răspuns căci eu nu răspund de aceasta“.

Când nu se victimizează direct, Grigoraș încearcă să lase impresia că acționează sub imperiul unor forțe cărora nu li se poate opune, în fond nefăcând mare lucru: “Referitor la deținutul *Obadă*, în una din zile, în luna Ianuarie, pentru faptul căci nu a vrut să lucreze, dl. Milițian *Alexandroaie* a dat ordin să-l ia un deținut în spate iar altul să-l lovească cu ciomagul, între timp apar și eu, unde dl. Milițian *Alexandroaie* îmi spune «ia dă-i tu Grigoraș vreo câteva bețe» și i-am dat așa după cum mi s-a spus“. *Obadă*, însă, n-a avut parte doar de „câteva bețe“ căci Grigoraș l-a supus, într-o anumită împrejurare, unui tratament special, amintind de judecățile medievale întrucât „a fost bănuț (subl. ns.) că ar fi furat pijamaua deținutului *Moscuroa Ioan* am luat următoarele măsuri: l-am legat cu o sârmă cu mâinile la spate de la coate în sus, răsucind sârma cu un băț, după aceea l-am deslegat și i-am dat câteva palme, în urma legăturii deținutul *Obadă Teodor* mi-a spus căci mâna îi este amorțită din urma legăturii. L-am lovit cu un ciomag peste umăr și l-am purtat prin dormitor și punându-l să strige «Cine a furat ca mine, ca mine să pățească»“ (Nu trebuie înțeles că *Moscuroa* își punea, seara pijamaua. Oamenii dormeau îmbrăcați cu ce aveau pe ei ziua. Dar e posibil ca păgubașul s-o fi

avut în sarsanaua cu bulendre și să fi dispărut de acolo...) Procedând precum ispravnicii de pe vremuri, justițiarul Grigoraș îl dă pe bănuț prin târg!

În cazul „Moscu Giuraru“ (în alte documente ale anchetei – „Ciurariu“ sau „Ciuraru“), procurorul trebuie să insiste pentru a se lămuri contribuția lui Grigoraș la un act de schinguire oribilă. Pe scurt: deținutul a fost acoperit cu pământ, pe față punându-i-se o gamelă. Prima versiune a lui a lui Grigoraș: „Despre deținutul Moscu Giuraru (formularea denotă că declarația brigadierului este răspunsul la o întrebare a procurorului, deja informat) în vara anului 1952, aflându-mă cu brigada în Colonia Strâmba la prășit de porumb, un șef de grupă îmi raportează căci deținutul vrea să-i dea lui o haină ca șeful de grupă să mi-o dea mie, ca eu să vorbesc cu dl. comandant pentru a-l trimite la Salcia, atunci sesizat de acest fapt căci el ar vrea să mă mituiască, raportez d-lui Milițian Popa, întorcându-mă în cadrul Brigăzii de la locul de unde ne aflam deținutul *Aldea Nicolae* îl acoperise cu pământ, trăgând pământ cu sapa, iar dl. Milițian Popa s-a urcat cu picioarele pe fața lui, deoarece era pusă pe față o gamelă, iar pe ea pământ, iar eu i-am dat câteva palme“ (Cui? Milițianului Popa? Lui Aldea? Gamelei? Greu de luptat cu logica și stilul lui Grigoraș!).

Procurorul, însă, era informat așa că-l supune pe brigadier unui tir de întrebări, rezultatul fiind o cu totul altă versiune, cea adevărată: după reiterarea episodului cu tentativa de mituire, Grigoraș arată că „l-am chemat la mine pe deținutul *Moscu Giuraru* dându-i câteva palme și câteva picioare, atunci dânsul a spus căci nu mai lucrează și că raportează d-lui comandant Lt. *Simionescu* și s-a pus jos atunci eu am spus să pună pământ pe dânsul și să-l acopere cu o gamelă, pe față pentru a-i fi fața ferită de pământ, atunci dl. Milițian Popa, s-a urcat cu picioarele pe gamela ce acoperea fața deținutului *Moscu Giuraru*, dându-se imediat jos“. Pe deținutul Eparjol (greșeală de dactilografieră? Pârjol? – n.n.) – recunoaște Grigoraș, sub presiunea probelor strânse de procuror –

l-a aruncat într-un râu „cu apă înghețată“ după care l-a obligat să continue lucrul: la măsurătoare, s-a descoperit că făcuse la îndiguiri, punctul Moldoveanca, „încă cu doi deținuți, un metru jumătate cub de pământ“; înainte de a-l arunca în apa înghețată, declară Grigoraș, „l-am luat la bătaie“.

... Pe lista morților de la Salcia, Ciont Ladislau (45 de ani, din Erimeni-Mureș, fiul lui Beniamin și Estera, agricultor) figurează la poziția 8. Întrebat de anchetator despre cauzele decesului, brigadierul răspunde: „L-am bătut de câteva ori prin faptul că își vindea pâinea pe țigări (...). Tot referitor la Ciont, mai știu că după un timp de o lună s-a îmbolnăvit de care boală dânsul pomenea căci are reumatism cu apă, într-o duminică plecând la tăiat de papură am fost obligat a-l scoate la lucru, deoarece nu era permis a lăsa vreun deținut în Colonie, deținutul Ciont Ladislau îmi raportează la punctul de lucru căci se simte foarte slab, atunci i-am spus să stea jos, pe când să plecăm la Colonie susnumitul deținut raportează căci nu poate merge pe picioare, atunci se oferă deținuții Ioan Dănăilă și Cucer Alexandru căci dâșii rămâne pentru a-i ajuta transportarea a celui deținut la Colonie“. Pe drum – continuă Grigoraș – s-a întâmplat un fapt pe care el nu și-l poate explica – Ciont s-a transformat în mod miraculos: „nu mai era acela care l-am lăsat și l-am adus cu urme de lovituri; după o lună și jumătate îmi spune dl. Milițian *Sofroni Mihai* căci s-a luptat mult cu deținutul Ciont, deoarece l-a mușcat cu dinții de cismă și l-ar fi apucat de reverul de la veston, despre aceasta mi-a spus și deținutul Dănăilă Ioan“. Aceasta este versiunea brigadierului. Ce se poate înțelege din acest galimatias? Că i-a arătat bolnavului toată înțelegerea, apoi nu l-a mai văzut și de-abia într-un târziu a aflat de la caraliul Sofroni (Sofronie – n.n.) despre apucăturile canine ale bolnavului (Nu este clar ce e cu acele urme de lovituri). Din nefericire pentru Grigoraș, versiunea sa este vehement contrazisă de martorii audiați de procurori. La 10.02.1953, Diaconescu C. Tudor declară procurorului Mihai Chirvase că Grigoraș bătea deținuții cu pumnul și parul, protejat de Sofronie. „Mai știu – afirmă Diaconescu – că deținuții Georgescu și Ciont au murit bătuți de el“. În „Caietul

secret“ al dr. Rizea, înscris prezentat procurorilor și judecătorilor (document redactat cu mari riscuri de către medicul deținut de la cabinetul Centrului Salcia), numele lui Ciont Ladislau figurează la nr. 5, cu mențiunea: „decedat la 3 august 1952 la Strâmba, cu dg. echimoze în reg. temporală stg. și deasupra ambelor fose orbitare, (sic) cauzate de traumatisme forte“. La fel și în reg. apendicelui xifoid. Autopsie = hemoragie puternică în cavitatea craniană“. La nr. 4 este înregistrată moartea lui *Georgescu Sotir*, „54 ani, decedat la 23 iulie 1952 la Băndoiu, cu dg. traumatisme multiple în dif. regiuni ale corpului și capului, care au agravat maladia cardiacă de care suferea bolnavul“. Grigoraș prezintă astfel lucrurile: „Pe deținutul Georgescu, vine la mine în brigadă, pentru nemulțumirile făcute de dânsul l-am bătut în nenumărate rânduri, într-o zi îmi spune deținutul Georgescu căci pot să-l omor căci el nu poate lucra și atunci i-am răspuns față de fostul domn Milițian actualmente Serg. Major *Murgu* căci poate să se omoare singur dacă are poftă și atunci fiind cu sapa în mână și-a tras cu muchia de sapă de două sau trei ori în cap“ (!). De aici, probabil, hemoragia...Numai că nici procurorii, nici judecătorii militari nu și-au însușit versiunea lui Grigoraș. Altfel, acesta este atent la ce fac alți brigadieri și „domnii cadre“ și alcătuiește un inventar destul de larg al activităților acelor: brigadierul *Tecu* de la Băndoiu „l-a lovit în plină putere cu o cazma“ pe deținutul *Rostaș*; lt. *Popa* „l-a bătut pe Ghinea cu pumnii în cap“; în iulie „dl. Milițian Iancu“ de la Strâmba „a bătut pe deținutii *Ionescu Jurgan*, *Baica*, *Vișineac Filip*, *Tecu*, *Tinca Alexandru*, de față cu milițienii *Niță Florea* și *Sabodi*; *Zamfirescu Constantin* „a fost bătut de dl. Mil. *Murgu* în nenumărate rânduri pentru că ar fi încercat să evadeze cu acest motiv era bătut zi de zi“, în prezența deținuților *Ciubudean Ștefan* și *Mureșan Ion*. Calitatea nesatisfăcătoare a prestației lui *Negoescu Iancu*, care „nu lucra așa bine ca ceilalți“, i-a atras acestuia o corecție din partea slt. *Enache* care „a rupt două bețe pe dânsul“, de față cu tehnicianul deținut *Gh. Ardeleanu*. „În nenumărate rânduri“, serg. *Cordoș* bătea „cu ce apuca“; de pildă, pe *Ardeleanu* l-a lovit cu ciomagul peste umăr „de nu a mai putut lucra

vreo 2-3 zile“; în aceeași seară, Cordoș l-a bătut pe Lepădatu – dar schimbând ciomagul cu o coadă de sapă. Tot Cordoș, și tot, în nenumărate rânduri“, înciudat că nu poate lovi deținuții „fiindcă fugeau“, îi fugărea și pe care-l prindea îl punea jos bătându-l „cu picioarele cu cisme“: „dintre cei bătuți cu cisma de dl. Serg. Cordoș, este deținutul Roșianu Ispas, în vârstă de 60 de ani“. El, Grigoraș, a fost trimis la infirmerie cu deținutul Alupoai, „fost evadat“, bătut la tălpi cu un ciomag de salcie verde“ („I-am spus d-lui milițian *Luca* să nu-l bată la tălpile picioarelor goale și să-l lase cu bocancii în picioare“), după care „dl. mil. *Darie* l-a lovit tot cu acel ciomag peste picioare și peste spate“ (probabil că *Luca* obosise – n.n.), treaba fiind terminată de „dl. mil. *Cioc* (care) l-a bătut cu un băț peste vârful degetelor până ce i-a rupt unghiile“; de față la suplicii au fost deținuții Brânzei Cornel și Ardeleanu Gheorghe. Grigoraș mai declară că auzit „căci deținutul *Cozman*“ (*Cosma* – n.n.) a fost bătut tot de *Cioc*, „după care la vreo două săptămâni deținutul a murit“. Foarte interesantă este și relatarea unei instigări la evadare cu intenții criminale: „Am văzut pe dl. Lt. *Simionescu* la Col. Strâmba îndemnând pe deținutul *Cramu* să fugă, scoțând pistolul din buzunarul din dos al vestonului pentru faptul căci *Cramu* nu ar fi vrut să muncească, spunându-i totodată *căci îl trimite în plic acasă*“. (subl. ns.)

Brigadierii n-ar fi bătut dacă ei înșiși n-ar fi fost bătuți ca să bată, lasă se înțeleagă Grigoraș. Demersul didactic al caraliilor – ofițeri, subofițeri, milițieni – a fost fructuos: „În privința bătăilor, au pornit din partea d-lui Slt. *Ilinca*, arătându-ne totodată cu ciomagul, cum se bate, bătându-ne pe noi ca brigadieri, ca noi să știm să batem, ne mai îndemna să batem dl. Serg. Cordoș, mai băteau și alți domni milițieni care nu-i cunosc nominal și *dl. elev*, la fel bătea și dl. Lt. *Popa* cu ciomagul“ („Dl. elev“? Este desigur, vorba de vreun derbedeu sanguinar, cu origine sănătoasă, cursant al școlii de caralii de la Jilava, trimis în practică în Insula Mare). „De asemenea, – continuă brigadierul – la începutul Coloniei am fost învățați să batem de către dl. Lt. Maj. *Pavel*, strigându-ne ori se face om,

ori moare. (Adică ori muncește deținutul, ori piere – n.n.). La fel și dl. Lt. Simionescu la Strâmba ne bătea pe noi brigadierii la ficat ca noi să știm unde să lovim fără a lăsa urme“. Simionescu avea obsesia acestui gen de lovitură; Grigoraș arată că el, Prunescu, Ardeleanu „eram învățați (de locotenent) să bătăm pe deținuții răi voitori (sic) de muncă fără ciomag și să-i bătăm cu pumnul la plex, adică la ficat“.

Ei, Grigoraș și Prunescu, n-ar fi vrut să bată dar n-au avut încotro fiindcă Simionescu i-a amenințat „căci sare cu calul pe noi de ne bagă în pământ“; decât să vină la colonie „fără normă“, mai bine să-și caute o potecă, să fugă! Și la Salcia, și la Băndoiu – ca în fiecare lagăr din Baltă, programul instruirii brigadierilor este de o remarcabilă simplitate, esența fiind exprimată de lt. major Pavel: Puneți parul pe ei! Când lt. Popa preia, în decembrie 1953, șefia secției Băndoiu, prima sa măsură e să-i cheme pe brigadieri și să le spună „să pună parul pe hoț“; până să se ajungă la el, la comandant, brigadierii sunt liberi să întrebuințeze orice metodă, „bătuți, desbrăcați, să nu le dăm mâncare absolut deloc căci cine nu muncește moare, asta era lozinca dânsului în colonie“. Comportamentul locotenentului Popa i-a adus porecla care a făcut înconjurul Bălții, fiind reținută și de securiștii care au redactat sintezele din 1968: „Datorită faptului căci bătea într-un hal neomenos, l-am botezat deținuții cu denumirea de «Obositor» pentru că bătea până obosea“. Mai elaborată și mai sugestivă pare porecla dată milițianului Bucoveanu: „Atila sau călăul din iadul galben“, motivată „prin faptul căci bătea într-un mod barbar cu ce apuca ciomag, unealtă, îi gonia în pas alergător la câmp și înapoi, pe o distanță de 5-6 km“. Dându-și seama că situația lui nu este câtuși de puțin liniștitoare, că nu mai are nimic de pierdut, Grigoraș se hotărăște să-și deșearte sacul: pune pe hârtie tot ce știe despre imensele pierderi în produse agricole, lăsate să putrezească pe câmp pe suprafețe de ordinul sutelor de hectare, despre incuria comandanților, despre harababura pricinuită de măsurile luate de inginerul-șef deținut

Gavrilescu....Randamentul coloniilor din Baltă este, însă, o chestiune (foarte importantă întrucât se înscrie în “construcția socialismului”) asupra căreia ne vom apleca mai târziu.

În tabelul din 1968 cu „elemente foste cadre MAI și deținuți brigadieri condamnați în procesul SALCIA”, *Croitoru C. Ion* apare la nr. 2. Date de identificare: fiul lui Constantin și Ioana, n. la 8 iunie 1930 în Craiova; fusese condamnat la 3 ani, pentru sustragere. În declarația pe care o dă la Văcărești, unde fusese transferat de la Salcia, afirmă că fusese condamnat inițial pentru complicitate la dezertare. Importantă nu este această inadvertență ci afirmația că Olaru Constantin – brigadier care avea să primească o condamnare pe viață – i-a dat câteva lovituri la palmă cu bățul – „dar nu așa tare”. Și adaugă – răspuns la o întrebare – „nu am fost niciodată de Olaru cu furca bătut”. Strădania de a-l apăra pe Olaru este evidentă. În ce-l privește, nu are prea multe de spus, „cam prin luna august 1952 am dat o palmă deținutului Rășeanu pentru motivul că plecase de la punctul de lucru fără să anunțe”. Tot o palmă i-a dat lui Stoica Ion prin noiembrie 1952, de ciudă că lt. Manciulea îi dăduse o zi de carceră fiindcă Stoica nu voia să muncească (Nu spune, însă, ce va fi pățit Stoica pentru refuzul de muncă; povestea cu „o palmă” este absolut fantezistă). Știe, de la deținuții Baciuc și Chirișescu, ambii de la colonia Salcia, că brigadierul Diaconescu „a bătut pe deținutul *Stoian Ion* cam prin luna decembrie 1952 cu un baston de lemn” pe care-l purta în permanență și după câteva ore aceasta a decedat”. (Nu știm dacă era același Stoian pe care îl pălmuiseră în luna noiembrie). Mai cunoaște că „deținutul Găină a murit în front într-o seară, prin luna Decembrie 1952 pentru că era bolnav de dizenterie”. (Este vorba de Găină Ezachel, n. 1903 în Bontaru de Sus – Caransebeș, tapițer condamnat la 2 ani pentru furt din avutul obștesc; în „Caietul secret” al dr. Rizeanu, data decesului era 1 ianuarie 1953 – „moare la Salcia, cu dg. de miocardită? – moare în front în timp ce

se făcea numărul. Olaru i-a oprit mâncarea și pâinea 7 zile“).

Relatând procurorilor moartea deținutului *Pintilescu Florea*, Croitoru face proba unei imaginații ieșite din comun: „Pintilescu a decedat în urma faptului că a băut 5 gamele de apă luate pe 5 țigări de la deținutul Trifu Gheorghe (...) După 2 ore a făcut congestie pulmonară, a înnebunit și după alte două ore a decedat“ (Dr. Rizeanu notează, la nr. 7: „Pintilescu I. Florea, 42 ani, decedat la 16 august 1952 la Salcia, cu dg. ocluzie intestinală spasmiformă? este bătut la câmpul de muncă de Olaru“. Nu avem date despre condamnare, în tabelul Securității figurând doar numele și vârsta.)

Pe cât e de zgârcit Croitoru cu relatarea propriilor fapte, pe atâta este de dispus să scrie despre alții. Comandantul Pavel i-a strigat brigadierului Olaru – „Pune parul pe bandiți Olarule că dacă nu pun eu pistolul pe tine“. Lt. Popa umbla călare „din brigadă în brigadă“, pe timpul strânsului recoltei, și bătea pe rupte, de pildă pe Ene Radu și pe Suciu, din brigada lui Olaru, cărora le-a administrat „peste 30 de bețe pe spinare, până a țâșnit sângele. Chiar lui, deși era brigadier, i-a spart capul, în două locuri“ fiindcă furase niște paie. Venind de la vânătoare (luase deprinderi burgheze fiul poporului muncitor, n.n.), lt. Manciulea s-a abătut pe la brigada lui unde l-a văzut pe Stoian Ion stând lângă targă. „L-a trântit jos dintr-o lovitură ce i-a dat-o în coaste cu piciorul...“ Manciulea (un criminal sinistru, condamnat pe viață în procesul Salcia) „într-o seară a adunat toți oamenii bolnavi din brigadă și i-a băgat în nomol (sic) până la brâu după care i-a băgat în dubă unde i-a ținut timp de 2 zile după care i-a scos și i-a băgat pe toți într-o brigadă și i-a scos la câmp, când i-a adus seara au murit 11 oameni“. („La dubă“ înseamnă că au fost siliți să intre în vagonul de care am vorbit deja). Afirmția că au murit în aceeași zi 11 oameni trebuie privită cu rezervă: în „Caietul secret“ al dr. Rizeanu, morți în aceeași zi sunt înregistrați în două rânduri: la 21 ianuarie 1953 – Demeter Iosif, Folea V. Vasile și Zeciu Constantin, care au murit în infirmeria de la Centrul

Salcia, fiind aduși de la Strâmba și Băndoiu, la 29 ianuarie 1953 – Lunca Dionisie și Matiușcă Iacob la Băndoiu și Dovleac Vasile, la Piatra-Frecăței. În realitate, așa cum aflăm din rechizitoriul Procuraturii Militare, „În ianuarie 1953, lt. *Manciulea Petre* a scos la lucru la punctul Porcul circa 100 deținuți inapți de muncă, bătrâni și bolnavi după ce mai înainte îi purtase prin noroi, care ajungea până la genunchi, și după aceea îi ținuse noaptea într-un vagon. O mare parte din acești deținuți bolnavi și nemâncați au fost duși pe brațe de către ceilalți deținuți la locurile de muncă și de asemenea aduși tot pe brațe seara înapoi în colonie. Doi dintre ei și anume Baican Cornel și Ciosnar Simion au murit a doua zi, după ce fuseseră bătuți crunt, Ciosnar de către brigadierul Olaru, iar Baican de către Olaru și brigadierul Chiforescu.” (De ce va fi exagerat Croitoru numărul morților, în rest faptele fiind corect descrise? În tot timpul procesului, între cadrele MAI și brigadieri – la fel de ticăloși și de criminali și unii, și ceilalți – a existat o luptă surdă, fiecare încercând să arunce răspunderea pentru nelegiuirile săvârșite în spinarea celorlalți. În plus, Croitoru nu-i iartă lui Manciulea ziua de carceră pe care o pomenește repetat, astfel încât să bucuroș declarații împotriva ofițerului, așa cum face și împotriva lui Pavel și Popa). Ca și în 1959 și 1960, când am fost la Salcia, în 1952-1953 avea loc, după intrarea brigăzilor în curtea lagărului, ceremonialul vespéral al „scoaterii în poartă”. Altfel spus, chemarea celor ce nu-și făcuseră norma, după listele brigadierilor și ale sergenților supraveghetori la punctele de lucru, și aplicarea – cu sau fără cearșaf – pe fesele nefericiților, a numărului de loviturilor de ciomag prescris de administrație. Chemarea „la poartă” nu prevestea nimic bun. Croitoru pomenește și el, în declarație, de „raportul în poartă” la care ducea deținuții „care nu voia să muncească” (deși foarte mulți nu puteau să muncească!) și pe care, acolo, „îi lua la bătaie dl. slt. Enache, Srg. Lungu, Mil. Bucuveanu”

Olaru D. Constantin (n.12.11.1917, la Bilciurești – Dâmbovița), „plugar, fiu de plugar”, fusese condamnat la 6 (șase) ani închisoare corecțională pentru tâlhărie. La Salcia fusese adus din lagărul 9 Culme de pe șantierul Canalului Dunăre-Marea Neagră. Așadar avea experiența durtății vieții în condițiile „Canalului Morții”. Așa se explică de ce, imediat după transfer, lt. maj. Pavel l-a uns șef peste brigada disciplinară compusă din infractori având la activ „diferite acțiuni ale lor, evadări, instigări, hoți, recidiviști etc.”. Încă de la investire, Pavel – fără îndoială informat în legătură cu capacitățile lui Olaru – și Popa îi atrag atenția „în mod serios” să pună parul pe cei ce nu ar vrea să muncească. În acest sens, este și școlit de comandantul-adjunct Popa: „Pentru a ne învăța cum să batem, ne-a bătut și ne-a amenințat pe toți brigadierii pe toți deținuții a alergat și cu calul după noi și lovindu-ne cu grebla sau cu cei intra în mână”. Demersul didactic al lui Popa a dat roade căci, declară Olaru, „După acesta am folosit în permanență bătaia, și eu personal, bătând pe unii deținuți cu palma, cu nuiua”. Dar, completează el, nu și cu ciomagul, „așa cum se vorbește prin colonie”. Brigadierii băteau, cu ce le intra în mână, afirmă Olaru, dar nu numai ei ci și „unii dintre d-nii Milițieni”, de ex. Bucoveanu care-i alerga cu calul, îi înjura și-i bătea pe cei ce-l rugau să le permită să aducă apă „în timpul verii, spunându-le că nu le dă nici o apă”. El, personal, susține, la 5.02.1953, „cu toată tăria” că el nu l-a bătut pe Găină Ezechiel (mort la număr, cel despre care dr. Rizeanu notează că Olaru l-a lipsit de mâncare și de pâine o săptămână), nici pe Baican (Dr. Rizeanu: „Baican Cornel 42 de ani, decedat la 15 ianuarie 1953 la Salcia, este opera lui Olaru în exclusivitate care nu respectă scutirea medicală și-l scoate bolnav la câmp”). La 19 februarie 1953, aflat de data asta la Văcărești, Olaru îi arată cu degetul, indignat, pe ofițerii și subofițerii tortionari: lt. Popa (i-a bătut pe Murea Mirică cu parul și pe Lucăcescu cu grebla „până a căzut jos”; de altfel, bătea zilnic „cu tot ce nimerea la îndemână” și nu

se oprea până când cei loviți cădeau jos), milițianul Bucoveanu (care, în iulie 1952, „a bătut cu un ciomag pe Suciu Simion și Ene de la Col. Salcia, până le-a plesnit cămășile pe spinare, ducându-i la dl. Lt. Popa care și el a început să-i bată pentru că au fumat”). În plin sezon de cosit, Popa, „cu pistolul întins către mine mi-a spus «ori cosești 25 ha și-mi aduci 30 de morți, ori te împușc pe tine»”. (Insistența în privința locotenentului Popa, amintit fiindcă, prin august 1952, sărise cu calul pe niște cetățeni liberi care, în apropiere de Gârliciu, adunau spice de grâu rămase pe câmp, se explică, bănuim, prin faptul că ofițerul l-a bătut cu o stinghie, spărgându-i capul, „pentru că nu se îndeplinise norma fixată de deținutul Gavrilescu inginer”). Olaru amintește și el de isprava locotenentului Manciuța care, în plină iarnă, „a băgat în noroi până mai sus de genunchi pe deținuții bolnavi pentru motivul că nu au eșit la lucru, plimbându-i în noroi până s’au înămolit de tot. După aceea i-a băgat pe toți în vagonul de afară și peste noapte toți au înghețat”. În a doua declarație din 19 februarie 1953, brigadierul neagă cu înverșunare că i-ar fi torturat pe deținuții Baican, Găină, Stoica, Rășianu, Pintilescu (despre care știe că era „un element muncitor”, precizând că niciodată n-a bătut cu furca, lopata sau parul ci doar cu palma sau cu bățul, corecție aplicată, de pildă, lui Ghinea Ion și Polac, precum și altor trei-patru cărora le-a uitat numele, fiindcă „munceau rău la câmp, stricând recolta de porumb și grâu”).

Preocupat de bunul mers al treburilor coloniei, Olaru îi denunță și în anchetă pe „deținutul Gavrilescu, inginer, deținutul Rizeanu, doctor, fostul Cpt. Radu, deasemeni deținut, și deținutul infirmier Leoveanu (care) se adunau cu toții în cabinetul medicului și îndemnau pe toți deținuții ce veneau la consultații să nu mai meargă la muncă”. Înainte de transferul de la Văcărești, îi raportase același lucru și unui sublocotenent pe nume Duma (politic? contrainformator? – nu reiese de nicăieri funcția acestuia), insistând asupra faptului că cei turnați stăteau cu ușa încuiată, și avusese satisfacția de a-i vedea băgați la carceră pentru 24 de ore, cu excepția inginerului Gavrilescu. În

privința învinuirii că i-ar fi bătut pe cei care cereau voie să bea apă din Dunăre, Olaru o respinge cu fermitate. Neconsiderându-se vinovat, brigadierul va fi fost extrem de surprins când Tribunalul Militar l-a condamnat la muncă silnică pe viață.

În declarația (fără dată) pe care o dă la Procuratura Militară, brigadierul *Constantinescu Petre zis Paul* (n. 8.04.1920 în București, fiul lui Petre și Vasilica, având o condamnare de 3 ani pentru furt) își expune versiunea proprie în privința cauzelor morții deținutului Scarlat Ion, în vârstă de 47 de ani, țăran din Bărcănești – Slatina, închis 8 ani pentru sabotaj. La Salcia, relatează Constantinescu, se aflau bolnavi care trebuia să plece la spitalul-penitenciar Văcărești; după ieșirea brigăzilor la lucru, inapții rămâneau la corvezi în interior. Contrar dispozițiilor, într-o dimineață plutonierul Bojoagă Aurel i-a băgat în vagon, sub pretextul că printre ei sunt și apți de muncă dar care se sustrag. Erau în număr de 98. „Au stat toată ziua fără să li se dea nici un fel de mâncare până seara când urma să se facă numărul pe colonie. La verificarea brigăzilor și la totalizarea numărului s-a văzut că lipsesc trei. Atunci s'a găsit de cuviință că numărul trebuie să fie greșit la vagon. Numărul îl făcea dl. Serg. Lungu și cu un domn elev. S'au dus la vagon ca să-i dea jos și să facă numărul, au venit și dl. comandant Lt. Manciulea, dl. plut. Bojoagă, dl. slt. Duma și dl. mil. Bucoveanu care s'a suit în vagon să dea oamenii jos pentru număr la ușa vagonului mă afluam și eu căci mă chemase dl. Lt. Manciulea să iau scândurile din vagon care formau paturile pe care dormeau deținuți, din ordinul dl. Manciulea. Pentru că vagonul nu avea scară oamenii săreau din vagon. La numărul care dl. Milițian Bucoveanu îl făcea la ușa vagonului, la un moment dat un deținut nu a putut să sară pentru că era slăbit și când i-a făcut vânt din vagon dl. Milițian Bucoveanu a căzut în noroi cu fața în jos. Văzându-l jos dl. Lt. Manciulea mi-a dat ordin să-l iau în spate și să-l duc la

infirmierie, lucru pe care l-am făcut. Dimineța am auzit că pe acest deținut îl cheamă Scarlat și a decedat“. Adevărul a fost stabilit la anchetă și este cu totul altceva decât varianta brigadierului: Constantinescu i-a băgat pe inapți în vagon, după ce fuseseră tăvăliți prin noroi de către Manciulea. După o zi de nemâncare, Scarlat nu a putut ieși, fiind bolnav. Brigadierul s-a urcat după el, l-a târât afară din vagon iar Scarlat a căzut în stratul gros de noroi. „Învinuitul Constantinescu Petre în acest timp l-a luat la bătae pe deținut cu ciomagul iar deținutul fiind băgat în infirmerie a doua zi a murit“.

La activul lui Constantinescu Petre zis Paul se adaugă și bătaia administrată, cu ciomagul și picioarele, lui Leonida Constantin, bolnav în dormitor. Transportat la Spitalul orășenesc Brăila, ceea ce înseamnă că pacientul era în stare foarte gravă, Leonida a murit după aproape o lună. (Conform foii de observație clinică nr. 180, „deținutul Leonida Constantin, 52 de ani, muncitor, cu domiciliul în Col. Salcia, internat la 19.01.1953, a decedat la 14.02.1953 dg. intrare Limfangită cu oedeme ale ambelor gambe. Dg. ieșire Fibroză pulmonară. Peritonită pulmonară. Peritonită bacilară“. Bolnavul prezenta, în antecedente, tifos exantematic, febră recurentă și malarie; suferea de hernie inghinoscrotală stânga – iar Direcția Penitenciarelor îl trimisese să care pământ la dig! În document nu sunt menționate urmele loviturilor aplicate de Constantinescu).

Brigadierul adaugă: „Recunosc că eu personal am bătut deținuții cu palma, pe considerentul că îi găseam pela bucătărie și brutărie și nu puteam să-i conving să plece la brigăzile lor. Declar nesilit de nimeni că nu am bătut cu parul sau cu bățul“. Următoarele fragmente din declarația sa, pe care le reproducem fără comentarii, spun totul despre caracterul lui Constantinescu: „Într-o anumită zi, ducându-mă afară la locuințele personalului unde aveam oameni care lucrau la locuințelor domnilor Milițieni am intrat în locuința d-lui Milițian ... (îi dă numele real – n.n.) și am rugat-o pe

soția lui să-mi cumpere și mie niște țuică. Lucru pe care l-a acceptat și peste câteva zile mi-a adus ¼ litră de rom și 5 pachete de țigări. Mai știu că deținuții ... și ... (le dă numele – n.n.) care erau în brigada mea, unul de meserie sobar și celălalt vopsitor, cât timp au lucrat afară la locuințele personalului ar fi avut legături sexuale cu doamna (de mai sus, căreia îi repetă numele – n.n.) lucru pe care îl știe și deținutul (nume real – n.n.) care se află la Colonia Piatra-Frecăței. Declar cu voia mea nesilit de nimeni. Deasemeni soția lui dl. Lt. Manciușea mi-a dat într'o zi să beau când dânsul nu era acasă niște secară (e vorba de o băutură infectă, tare, extrem de populară prin anii 50, numită „secărică” – n.n.) și în repetate rânduri câte o bucată de pâine și anumite lucruri de ale mâncării“.

... Prin 1957, Constantinescu Petre zis Paul se afla la Jilava de unde, prin 1959, ar fi plecat pe dubă (trenul-dubă) spre altă pușcărie. Colegul meu de la Salcia Ion Varlam, aflat în altă cameră a temniței subterane, în vecinătatea celei unde sălășluia fostul brigadier, condamnat în lotul Salcia la 12 ani, l-a auzit urlând în toiul nopții. „Vin apele!” Avea adesea coșmaruri în timpul cărora retrăia scenele apocaliptice din timpul năvalei apelor Dunării, când deținuții au fost obligați să astupe cu trupurile lor, mulți pierzându-și viața, spărturile din dig. Constantinescu și-a asigurat o tristă celebritate prin metoda de identificare a cadavrelor pe care o inventase: scria numele mortului pe o scândură ruptă dintr-o lădiță de marmeladă, o ascuțea la un capăt și o bătea cu ciocanul în capul cadavrului. Adânc, ca să nu se piardă.

Scripcaru Vasile (n. la 24.09.1926, fiul lui Dumitru și al Mariei, agricultor, condamnat la un an pentru „călcare de consemn”) repetă ce spuseseră și ceilalți brigadieri – anume că ofițerii și ceilalți angajați ai MAI băteau cu parul, cu cizmele, alergau cu calul oamenii pe câmp, îi schilodeau –

așa cum i s-a întâmplat deținutului Miron pe care comandantul Pavel l-a bătut până l-a lăsat surd. A bătut și el „la ordin“, și tot la porunca șefilor i-a palmuit pe deținuți și a făcut culcări cu ei. „De asemenea recunosc că din ordinul domnului milițian *David Cornel* am luat târnăcopul și am spart gheața unde au fost deținuții puși cu piciorul în apă. Mai recunosc că d-l Serg. *Reileanu* (Răileanu – n.n.) a venit pe șantier la dig unde eu i-am raportat că o parte de deținuți nu vor să muncească, pe care d-l Serg. *Reileanu* i-a bătut rău cu bățul“. În schimb, Scripcaru nu recunoaște că l-a bătut pe Aron Constantin din brigada pe care o conduce. Nu recunoaște fiindcă Aron a murit în condiții pe care Rizeanu le descrie astfel: „Nr. 31 Aron N. Constantin 47 ani decedat la 20 ianuarie 1953 la Salcia – este adus dela câmp în comă – înghețat – hainele ude pe el până la brâu și înghețate. Brigadierul Scripcaru este autorul“. La anchetă, adevărul a fost stabilit în toată hidoșenia lui: Scripcaru l-a bătut crunt pe Aron, spunându-i să care pământ cu targa până când moare. În urma bătăii, deținutul n-a mai putut ieși la muncă și i s-a oprit mâncarea. Internat la infirmerie, a murit. Astfel cazierul tânărului Scripcaru înregistrează, pe lângă „călcare de consemn“, și o crimă, pedepsită cu o condamnare la 10 ani muncă silnică.

Reproducem câteva dintre declarațiile martorilor la procesul din 1955. Menționăm că am selecționat acele depoziții care se referă la fapte cu totul deosebite, dincolo de bătăi, dezbrăcare pe dig în toiul iernii, privarea pedepșiților de pâine și de fiertura de cartofi degerați cu paie numită mâncare etc. – intrate în banalitatea existenței cotidiene în lagăr. Unele declarații nu sunt datate. „Fiind pe șantier brigadierul ne bătea cu ciomagul, de ex. brigadierul *Grigoraș* care a omorât doi oameni în vara anului 1952, unul care l-am adus eu în spate, fiind la tăiat de stuf, acest om a căzut în apă și brigadierul *Grigoraș* în loc să-l scoată s'a dus și a mai dat și el cu el în apă la ora 12

l-am adus eu în spate până în dormitor și acolo a murit, după aceea în ziua cealaltă m'am dus și eu la lucru, și m-a îngropat în pământ mi-a pus gamela pe ochi și a pus șefi de grupă și m'a jucat cu picioarele, după o oră m'au scos din pământ și eu m'am dus la lucru, iar în ziua ceialaltă eu m'am îmbolnăvit și i-am spus d-le brigadier eu sunt bolnav și nu pot lucra așa cum trebuie și el m'a luat la bătae cu unelte și m'a bătut ca o oră, după aceea mi-a dat cu bățul peste gură și a spus că nu e nimic că el mă plătește și pe mine dar doi dinți ai mei, nu mi-a dat de mâncare pe toată ziua și seara m'a băgat la carceră în pielea goală și dimineața m'a scos la lucru nemâncat și am lucrat toată ziua nemâncat“ (*Uscătescu Victor*, com. Dănești, 3 ani pentru dezertare).

„În ziua de 2 ianuarie 1952, pe la orele 4 după masă mă aflam afară la câmpul muncii, fiind bolnav de dezinterie eram foarte slăbit și cum am ajuns la groapă de unde căram pământ am pus jos targa și era pe (la – n.n.) spatele meu un cunoscut și am cerut să-mi împrumute până diseară sârma și am oferit 2 țigări numai să-mi deie că eram slăbit. În timpul acesta era chiar acolo și brigadierul Popovici, avea în mână un par gros și prima dată m-a lovit la mână și a dat 5-6 lovituri până mi-a rupt amândouă oasele la stânga la antebraț și eu am simțit o durere mare am început să plâng. A venit un domn milițian Dobre care era șef de escortă m'a dus pe mine într'o groapă și a spus să nu îndresnesc să plâng și dânsul m'a bătut până am scăpat în mine la pantaloni. A doua zi (Popovici) zicea că să spun că am căzut cu targa, eu am ascultat pe el și asta am spus și la medic“.

(*Ianciar Mihai*, din Hunedoara, „condamnat 5 ani pentru homosexualitate administrativ“ – declarație dată la 25.01.1953. Explicație: „sârma“ era hamul petrecut pe după ceafă atașat la targă, pentru a fi ridicată și cărată mai ușor. Tot hamuri de sârmă foloseam și noi, la digul de la Salcia, în 1959-1960, când unul trăgea iar celălalt împingea roaba prin cumplitele noroaie ale Insulei Mari. În

1959 economia socialistă înregistrase progrese notabile: nu mai căram pământul cu targa ci cu roaba – n.n. Al. M.)

„În august 1952 pe când mă aflam la secerat a venit dl. Lt. Popa călare pe cal alb și cu parul la spinare, cu care m-a bătut ca să fug repede cu snopii în mână (...) După aceia lt. Popa a dat ordin brigadierului «Mitică» Dumitru C. Dumitru să nu-mi dea apă să beau și să mă pună să merg în pas alergător, spunându-i în continuare «dacă moare să-llași să moară»“.

(*Mija Traian*, Roșiorii de Vede, 2 ani pentru delapidare; declarație dată la 22.02.1953).

„În ianuarie 1953, în timp ce lucram la dig, dl. Serg. Cordoș m'a lovit cu vreo 10 lovituri în cap cu o coadă de lopată pentru faptul că i-am raportat că un deținut ce fusese evadat și lucram cu el nu putea munci, deoarece era cu lanțuri la picioare și avea mâinile umflate“.

(*Kislinger Ioan*, n. 1898 în com. Părincea – Bacău, 4 ani pentru sabotaj; declarație dată la 22.02.1953)

„Deținutul Aron Constantin îndemnat de brigadierul Scripcaru și-a vândut paltonul pe 200 de țigări pe care le-au fumat împreună. După ce s'au terminat țigările deț. Aron a început să fie bătut zilnic cu coada de cazma și cu pumnii în special în piept. În zilele de 21-22 Ianuarie am lucrat la punctul numit Gâsca. Aici deținutul Aron a fost bătut în continuare de brig. Scripcaru care împreună cu Mil. Covrig l-au băgat în apă spărgând ghiața.

În ziua de 21 Ianuarie deț. Aron Constantin care se băgase într'o groapă pentru a se feri de frig a fost bătut și călcat în picioare de brig. Scripcaru (...) A doua zi Aron nu mai putea să vorbească și a rămas în Colonie. Pentru faptul că nu a putut muncii, deț. Aron i s'a oprit mâncarea atât în ziua de 21 Ian. cât și în ziua de 22 Ian. Fiind internat în infirmerie deț. Aron a decedat". (*Petre Ivan*, com. Chiajna – București, 1 an pentru nepredare de cote, declarație dată la 22.02.1953).

„Am auzit că la secția Strâmba se făceau gropi circulare adânci cât e talia unui om apoi se băga deținutul acolo se turna pământ și apoi acest pământ se bătea cu un mai. Aceasta se zice că ar fi făcut-o Serg. Cordoș Petre. (...) Am văzut cum Lt. Popa la punctul de lucru Stoenesti cum un deținut a fost legat de mâini cu lanțul și apoi de coada calului care în fuga mare târâia deținutul prin miriștea de ovăz”.

(Balcan Nicolae, angajat civil, șeful Direcției Muncă și Salarii din Formațiunea MAI 0957 Dăieni; declarația dată la 11.02.1953. Nicolae Balcan mai declară că în iulie 1952 a venit la Salcia, îmbrăcat în civil, colonelul Albon: l-a văzut lovindu-l cu piciorul în testicule pe deținutul Gojin Ion, care urma să se elibereze în martie 1953).

La 15 octombrie 1952, după o zi de arat, tractoristul deținut Loacă G. Stelian a vrut să alimenteze tractorul. La alt deținut, Boitar Toader, se aflau patru bujii pe care Leoacă le-a cerut, celălalt refuzându-l. A intervenit escorta lui Leoacă, milițianul Suru Gheorghe; cum Boitar persista în a nu da bujiile, milițianul a început să-l fugărească, în jurul tractorului, amenințându-l cu «pistolul „Orița”» – de fapt, un pistol-mitralieră. „Spunând Boitar Toader că să nu se joace cu

pistolul că «Orița» sunt periculoase și să încarcă singure, Dnul Milițian Suru Gh. a arătat că astea nu sunt pistoale vechi ci sunt noi și au siguranță, a început să arate lui Boitor și ceilalți deț. care au fost în jurul lui și eu mă găseam la 5 mtr. lângă tractor. La un moment dat am văzut o salbă (sic) de foc înaintea mea și 2 cartușe m'au lovit în mâna dreaptă, am fost imediat (sic) transportat la infirmeria coloniei pentru pansament și imediat am fost transportat la spitalul Brăila unde am stat 30 de zile până când m'am vindecat, și astăzi am rămas cu mâna dreaptă infirmă”.

(*Loacă G. Stelian*, 22 ani, din Brabova – Craiova, 4 ani pentru „sustragere”; declarație dată la 11.02.1953).

„Îmi amintesc de un fapt concret când Lt. Manciulea a ținut mai multe ore cu picioarele în apă deținuții ce erau condamnați pentru credință (advențiști). Era timp de iarnă. Martor era cap. Gologan care îi păzea. (...) Am auzit vorbindu-se despre faptul fostului Procuror Sotir Georgescu, cum că ar fi fost îngropat de viu și bătut până a sucombat. Lucrul s'ar fi întâmplat la Secția Strâmba. Noi credeam toate acestea că sunt de domeniul fanteziei țărănești. (...) Într'una din zilele anului 1952 am auzit că un deținut a încercat să fugă și a fost împușcat de cap. Spirea Jean. Cum împușcătura nu era mortală și din afirmația medicului deținut se putea salva, am auzit mult mai târziu că ar fi fost împiedicat în aș exercita meseria de către Plutonierul Silișter”.

(*Cârciulescu Gheorghe*, angajat civil, contabil la colonia MAI Salcia; declarație dată la 11 februarie 1953).

„Am cunoscut, din cele spuse de Bonilă F. Gh. din colonie brigada spărgători, care mia spus că odată după ce a fost fugit un condamnat care era și cam prostuț a fost găsit de un milițian și adus la Milițianului (sic) ce locuiește aici în ultima casă lângă colonie a bătut pe acest condamnat până la lăsat mai mult mort văzând că este aproape mort la împușcat și conducerea coloniei a încheiat acte că la împușcat când a fugit ori el a fost împușcat când a fost găsit (...)”.

(*Constantinescu Vasile*, 30 de ani, din Brusturi – Neamț, fost procuror la Trib. Dorohoi – 2 ani pentru „abuz de serviciu”. Brigada de „spărgători” – se referă, desigur, la o brigadă alcătuită din spărgători de normă, care primeau mâncare în plus (din rația celor care nu făceau norma). „Spărgători de normă” au existat și în 1959-1960 la Salcia, în special dintre naivii care credeau minciunile sfruntate ale administrației – „cum terminați digul, cum plecați acasă!”. În zadar am încercat să le deschidem ochii... În principiu acești oameni, în mare majoritatea țărani, victime ale paraziților criminali din Direcția Lagărelor și din administrația Centrului Salcia: mr. Anton, cpt. Mălăngeanu ș.a. fie și-au lăsat pielea în Baltă, fie au contractat boli grave, din cauza eforturilor supraomenești pe care le făceau ca să se întoarcă într-o lume în care nu mai exista aproape nimic din bunurile pe care le avuseseră).

„Nu avea voie nimeni să fie bolnavi. Ca brigadier mi se cerea să prezint notă de cei care le-am reținut pâinea sau mâncarea pentru că unii fiind debili nu puteau îndeplini norma care era destul de mare. Erau două norme – Norma prevăzută de Ministerul Muncii și Norma MAI care nu știu de cine era făcută dar știu că era de odată și jumătate cât cealaltă a M. Muncii”.

(*Barbu R. Hristache*, n. 1916 în Stoborăști – Roșiorii de Vede, fost subofițer de administrație la Comandamentul Trupelor de Grăniceri, 8 ani pentru „delictul de sustracție”. Foarte exactă

observația privind cele două categorii de norme. În viziunea Securității (de care depindea D.G.P.), existau chiar două feluri de organisme: ale muncitorilor liberi și ale deținuților politici, din moment ce, în mediul toxic din anumite secții ale întreprinderilor, primii lucrau 6 ore iar noi, în fabrica de mobilă de la Gherla, în secții hipertoxice, lucram 8 sau chiar 10 ore – n.n. Al. M.).

„Am lucrat la targă cu deținutul Imbrea și fiindcă nu puteam să merg pas alergător am fost bătut și lovit cu parul pe picioare, în burtă și pe față de brigadierul Popovici, din care cauză am dureri la picioare, plăcile din gură sunt avariate pentru care aztăzi nu pot mânca normal și sufăr permanent cu stomacul (...) am mai fost bătut cu parul de un domn Milițian Limbău (...) Mai declar următoarele: Domnul Milițian Limbău spunea următoarele, că nu contează un om! O hârtie este mai scumpă decât un deținut și că în Republică cine a fost condamnat nu mai este bun pentru Republică, după părerea mea cred că toate acestea ce s'au întâmplat în colonia Strâmba au fost acte de sabotaj și contra intereselor Republicei.

A mai fost bătut un deținut Chitaru Samoil tot cu parul și Dl. Sergent Mureșan a zis că nu contează să fie bătut un jidan“.

(*Blumenfeld M. Isac* care își încheie declarația olografă cu formula „Trăiască Republica Populară Română“).

MORȚII

În cursul lunilor decembrie 1952 și ianuarie și februarie 1953, la Salcia au murit, conform unui tabel redactat de „Plot“ Gheorghe Silișter, șeful Biroului Evidență și cazier de la Formațiunea MAI 0957 Dăeni, 47 de deținuți. În decembrie, numărul decedaților este de 3; în luna următoare – 33 iar în februarie 11. Tabelul indică, laconic, calificarea penală „Sab“ (sabotaj) în dreptul a 19 dintre decedați. 27 sunt încadrați la „D.C.“ (drept comun – alte infracțiuni: furt, delapidare ș.a.). Unul, Popa Zaharia, (nr. matricol 7/Salcia și nr. de ordine 37 pe tabel), poartă mențiunea „inter. D.G.P.“ ceea ce înseamnă că era „administrativ“, deci băgat după rețelele de sârmă ghimpată fără a fi condamnat. „Sabotori“, în contextul vremii, sunt țăranii care nu și-au predat cotele, trimiși la pușcărie în urma unor procese aidoma celor descrise când a fost vorba despre completele volante. În această categorie se înscriu: Mincu Vasile, Pascal Vasile, Gureanu Grigore, Cozma Dumitru, Primenescu Tudor, Laszlo Martin, Costică Ioan, Burlacu Dumitru, Demeter Iosif, Mihăescu Petre, Ciosnar Simion, Stoian Ioan, Scarlat Ioan, Stoian Tudor, Stănculescu Ioan, Burcea Ioan, Szabo Alexandru, Domitianos Sterian, Radu Vasile. De la „dreptul comun“ sunt înregistrați: Pânzaru Dumitru, Ciufu Ioan, Tănase Aurel, Matei Ștefan, Pană Iorgu, Belea Vasile, Găvan Ioan, Zeciu Constantin, Răzel Gheorghe, Moisiu Gheorghe, Aron Constantin, Baican Cornel, Găină Ezachel, Petrof Nicolae, Gană Marin, Cerșeu (în realitate Corșeu) Constantin, Hâlcu Alexandru, Luncă Dionisie, Mantașcă Iacob, Dovleac Vasile, Diak Carol, Gyöngyöși Ștefan, Vârlan Tofan, Damian Ghiță, Bârlădeanu Gheorghe, Pătrulescu Ioan, Pinte Dumitru. Tabelul, cerut de Procuratura Militară Galați, a fost certificat ca fiind „conform cu originalul“ de către un locotenent-major procuror a cărui

semnătură este indescifrabilă. (În documente vom întâlni unele nume scrise diferit. Dovleac Vasile apare ca „Durleac“, Knal devine „Cual“, plutonierul Silișter – „Siliște“. Persoanele au, însă, aceleași date de stare civilă).

Mult mai târziu, în 1968, la ordinul comisiei însărcinate cu investigarea crimelor săvârșite pe timpul lui Gheorghiu Dej, cercetare parțială, și, în mod vădit, poruncită în scopul scoaterii lui Alexandru Drăghici din viața politică, anchetatorii au alcătuit un nou „Tabel cuprinzând deținuții ce au decedat la Colonia «Salcia» în perioada iunie 1952-1953“. Documentul este imprecis, în ciuda faptului că include, pe lângă clasică rubrică „Numele și pronumele (sic). Date de identificare“, și rubrici privind etatea în momentul decesului și pedeapsa (cu motivul condamnării). Acest tabel conține 63 de nume. În mod normal, ar trebui să le găsim printre ele pe toate cele figurând în primul act. Apar, în plus, numele: Bogdan Iordache, Ciont Ladislau, Câmpeanu Ion, Dache Nicolae, Fit Florian, Georgescu Sotir, Leonida Constantin, Ranacu Anton, Knal Carol, Ciurea Vasile, Tcaciuc Erast, Anghel Vasile, Pintilescu Florea, Pană Marin, Corbu Gheorghe, Bradea Petre. Aceștia vor fi decedat din iunie până în decembrie 1952. Ipoteza pare logică. Tabelele nu cuprind însă toate numele morților de la Salcia întrucât unii deținuți au fost duși la Spitalul orășenesc Brăila unde au murit. Pe fișa lor medicală, recuperată de la spital de Procuratura Militară, nu sunt menționate nici fapta penală, nici condamnarea. Este „firesc“, în atmosfera de obsedantă secretomanie care înconjură și cele mai banale acțiuni ale MAI. Cine au fost și de ce au fost condamnați oamenii pe care îi găsim pe tabelele cu decedați? Ce pedepse aveau? Vasile Dovleac (27 de ani), de pildă, are de făcut un an și șase luni închisoare corecțională pentru dezertare. Ioan Găvan, 53 de ani, agricultor din Giurești – Bârlad, execută o pedeapsă de 8 luni pentru viol. Ciont Ladislau, de 45 de ani, din Erimeni – Regiunea Mureș – Autonomă Maghiară, este condamnat la un an pentru furt. La 51 de ani, Dumitru Burlacu a ajuns la Salcia pentru abandon familial, cu o pedeapsă de șase luni. La

rubrica „Pedeapsă ce execută” din tabelul din 1968, în dreptul lui Dumitru Cosma, de 24 de ani, din Valea Seacă – Suceava, scrie: „1 an închis corect. pt că nu a cărat la timp bușteni” (!?). Va fi lucrat într-o cooperativă, va fi fost angajat la vreun ocol silvic și a fost acuzat de sabotaj? Termenul „sabotaj” apare la: Vasile Nincu, 58 de ani, din Chizdia – Lugoj, agricultor (un an și șase luni), Radu Vasile din Morile Miresii – Brăila, 48 de ani, agricultor (7 ani), Stoian Tudor, 60 de ani, din Dobrotești – Caracal, agricultor (un an), Ion Stănciulescu, 60 de ani, agricultor din Beriteștii de Jos – Galați (6 luni), Tcaciuc Erast, 63 de ani, agricultor din Ulma – Rădăuți (6 luni), Anghel Vasile, 45 de ani, din Sulița – Botoșani (4 luni). Pentru „nepredarea cotelor” au fost închiși: Costică Ion, 61 de ani, din Potlogeni – Corabia (1 an și 6 luni), Ciosnar Simion, 55 de ani, din Vama – Suceava (6 luni), Dache Nicolae, 56 de ani, din Dăieni – Galați, (o lună!), Mihăescu Petre, 46 de ani, din Cioroiși – Băilești (6 luni), toți „agricultori”. Alți câțiva se află într-o situație specială. În dreptul numelor lor scrie „Depus cu mandat prevent. Nu rezultă condamnarea”. Este firesc să nu rezulte condamnarea din moment ce încă nu fuseseră judecați! Altfel ce sens ar avea mandatul preventiv? Aceștia sunt sighișoreanul Ion Câmpean, 24 de ani, Grigore Gureanu, 44 de ani, din Peștișani – Gorj, Constantin Leonida, bucureștean, 52 de ani, „depus pentru vagabondaj” dar fără să rezulte condamnarea, Vasile Pascal, 60 de ani, din Găveni – Buhuși, Nicolae Petrof, 43 de ani, din Cogealac – Constanța, Popa Zaharia zis Corniș, 49 de ani, din Loscovița – Timișoara, „internat pentru 24 de luni de D.M.R. Constanța” (să fie vorba de Direcția Miliției Regionale?). Nici în ce-l privește pe Vârlan Tofan, 41 de ani, agricultor din Stăvilești – Huși, „nu este indicat cuantumul pedepsei”; rezultă, însă, fapta: condamnat pentru delapidare. Suntem convingși că membrii echipei de anchetatori din 1968 au scormonit prin toate documentele relative la morții de la Salcia păstrate în arhivele MAI. Notațiile lor reprezintă tot ce se putea găsi în acel moment. Nici nu este nevoie de mai mult pentru a ne da seama de harababura care domnea în birocrăția Direcției Lagărelor.

Comisia nu a putut stabili, în privința a 8 decedați, decât vârsta, decesul rezultând din procesele-verbale aflate în dosarul nr. 22990 din Arhiva MAI (transferat la CNSAS). Aceștia sunt Resbel Gheorghe, 38 de ani, Stoian Ion, 48 de ani, Sabu (Szabo?) Alexandru, 50 de ani, Domițianu Stelian, 53 de ani (transformat de fantezia onomastică a plutonierului Silister în „Domițianos Sterian“), Moșoiu Gheorghe, 45 de ani („Moisiu“ la Silister), Pintilescu Florea, 42 de ani, Corbu Gheorghe, 61 de ani, și Bradea Petre, 28 de ani.

În ce categorie de vârstă se înscriu oamenii ale căror nume figurează în tabelul decedaților de la Salcia în intervalul iunie 1952 – februarie 1953? Și de ce tocmai acest interval? Înainte și după limitele fragmentului de timp în chestiune nu s-a întâmplat nimic în sinistrul lagăr din Insula Mare? Nu a mai murit nimeni? Cei mai mulți decedați aveau între 40-50 de ani: 24. Un număr de 14 aveau între 50-60 de ani; 5 aveau peste 61 de ani. Cei mai tineri, până în 30 de ani, sunt relativ puțini, 11. Cel mai vârstnic – la fel ca și cel mai tânăr – nu a murit la Salcia ci la Spitalul din Brăila, după ce fusese evacuat din lagăr la pușcăria din orașul dunărean. În foaia de observație 10302/3144 întocmită de dr. Pâslaru (al cărui scris, nu numai inteligibil ci de-a dreptul caligrafic, spulberă ideile stereotipe despre scrisul medicilor), sunt notate următoarele: „Deținut Popescu Neagu, 78 de ani. Domiciliu Penitenciarul Brăila. Dg. intrare – Pelagră. Dg. ieșire – Cașexie pelagroasă. Internat 7.XI/952. Decedat 14.XI/952. Zile spital 8. Motiv internării: dureri generalizate în articulație și mușchi (...) Istoricul boalei: Boala datează din Septembrie 1952 a debutat cu dureri în picioare, în articulații și astenie pronunțată. (...) Evoluția boalei: Bolnavul prezintă la internare oedeme generalizate. Scaune diareice inapetență“. Cașexia este definită ca starea de slăbiciune extremă, cu degradare gravă a stării generale, pricinuită de o boală sau de subalimentare, în faza terminală

a maladiilor grave (cf. dicționarului Petit Robert 1, Paris, 1983); aceeași lucrare caracterizează pelagra ca fiind „o boală pricinuită de o deficiență alimentară a vitaminei PP (avitaminoză PP) caracterizată prin leziuni eczematoase ale pielii părților descoperite (mâini, față), inflamarea mucoasei gurii, tulburări digestive și nervoase. Pelagra atinge mai ales populațiile care nu se hrănesc decât cu porumb“. Neștiind ce condamnare avea, nici de când făcea pușcărie, ne limităm la a semnală cazul, cu datele puține de care dispunem. (Cât privește vârsta înaintată la care se afla închis, autorul cărții nu este cătuși de puțin mirat: în vara anului 1959, în camera 17 de la Jilava l-am întâlnit pe venerabilul muzician Nicolae Saxu, fost profesor al Regelui Mihai I, om, atunci, în vârstă de 86 de ani, pe care tribunalul comunist nu se sfiise să-l trimită după gratii pentru „discuții dușmănoase“).

Un doctor Graur îi întocmește foaia de observație cu nr. 10932/3354 deținutului Gheorghe Gheorghe, de 16 ani, cu domiciliul la Penitenciarul Brăila, fiul lui Gheorghe și al Reghinei, internat la 28.11.1952 și decedat la 31.11.1952, după trei zile de spitalizare. Bolnavul s-a internat cu diagnosticul de colită spastică și cefalee, dureri în tot corpul și mai ales în membrele inferioare. „Diagnosticul la eșire“: „Hepatită icterigenă, pneumonie dr. nu se putea ține pe picioare“. La 29 noiembrie, a doua zi după internare, „prezintă stare septică generală, cu limba prăjită, este ușor delirant“. Spre deosebire de Popescu Neagu și Gheorghe Gheorghe, deținutul Ratz Tudor, de 57 de ani, este înregistrat la spital ca având domiciliul în „Col. Salcia“. Dr. Vasilache notează în foaia de observație nr. 153 că a fost internat la 21.01.1953, cu diagnosticul „TBC pulmonar, hemoptizie masivă“, acuzând „dureri toracice și epigastrice“. „Istoricul bolii: Boala a început acum o lună, cu vărsături, scaune negre, anorexie“. Pacientul prezintă „debilitate și dispnee de efort“. În a noua zi de spitalizare, Ratz Tudor moare (29.01.1953). Întrucât nu a decedat în colonie, plutonierul Gheorghe Silișter, șeful Biroului evidență și cazier, nu se simte obligat să-l înregistreze, în tabelul amintit, printre morții lunii ianuarie 1953. Nu a murit în „parohia“ lui, nu-l interesează! După cum nu-l

interesează nici Leonida Constantin (al cărui nume figurează, totuși, pe tabelul din 1968; nu ne putem explica de ce a fost omis, din acel document, numele lui Ratz Tudor, trimis și el din lagăr direct la Spital fără a mai trece prin pușcăria brăileană). În tabelul alcătuit în 1968, numele lui Leonida Constantin, 52 de ani, apare la poziția 28, cu mențiunea „ns. la 22.09.1901, în Buc. fiul lui Constantin și Elena, depus pentru vagabondaj. Nu rezultă condamnarea“. În foaia de observație nr. 519/180, sunt notate următoarele date: „Internat la 19.01.1953, decedat la 14.02.1953“. A fost adus la spital pentru „oedeme ale membrilor inferioare“ fiind diagnosticat cu „limfangită“ (inflamație a vaselor limfatice – n.n.) cu oedeme ale ambelor gambe. La ieșire: Fibroză pulmonară. Peritonită bacilară“. Dr. Vasilache, cel care a întocmit fișa, notează că pacientul are, ca antecedente, tifoș exantematic, febră recurentă și malarie, adăugând „condiții de viață și muncă, agricultor“. (Știam deja că fusese „depus“ pentru vagabondaj; înclinăm să credem că nici nu fusese condamnat. Fiind născut în București, este puțin probabil să fi fost agricultor, cum notează medicul. În lipsa dosarului nu putem, totuși, exclude nici această posibilitate). Sănătatea îi este ruinată: are oedeme ale membrilor inferioare, iar pe mâini eriteme pelagroase. La acestea se adaugă o hernie inghinoscrotală stângă. Articulația scapulohumerală dreaptă (omoplatul drept – n.n.) este dureroasă la atingere, ca și articulațiile picioarelor. Numai bun de muncă! În ce-i privește pe Popescu Neagu și Gheorghe Gheorghe, presupunem – în lipsa altor precizări – că au fost trimiși din lagăr la penitenciarul Brăila și de acolo la spital. Altfel nu se explică prezența actelor medicale – foi de observație – între documentele din dosarul nr. VI al „Lotului Salcia“ – acte medicale – întocmit de Procuratura Militară.

ACTE MEDICALE FALSE

În perioada pe care o au în vedere procurorii (iunie 1952 – februarie 1953), la Salcia au funcționat doi medici deținuți: dr. Rizeanu Nicolae, la cabinetul medical de la centru, și dr. Scramka Gheorghe, la centru între 21 mai 1952 – 12 iulie 1952, dată la care a fost transferat la secția Băndoiu. Pe lângă dr. Rizeanu a funcționat, în calitate de sanitar, deținutul Vasile Leoveanu.

La cererea autorităților, s-au deplasat la Salcia și medici cu funcții oficiale în structurile sanitare din raionul Măcin (aflat în componența regiunii Galați). Aceștia sunt: dr. Constantin Cerbulescu, medicul circumscripției sanitare Dăeni, dr. Gheorghe Calmuschi, medicul circumscripției Turcoaia, dr. Leizer Pitar, medicul circumscripției Mărașu și dr. Emil Mocanu, șef de problemă – boli epidemice – la raionul Măcin. În acte oficiale aflăm și numele oficiantului sanitar Petre N. Matei, de la Dăeni, care s-a deplasat la 29 decembrie 1952 la Salcia, la ordinul Procuraturii Măcin, pentru a constata decesul deținutului Pascal Vasile. Pentru întreaga colonie, cu toate secțiile, presărate pe un teritoriu considerabil, din partea MAI nu există decât un sanitar, sergentul Toader Baltag. (În acte apare o dată și numele oficiantului sanitar Băncilă Stanciu, având gradul de plutonier).

Cel mai des se deplasează la Salcia dr. Cerbulescu, a cărui circumscripție se află peste... fluviu (adică de cealaltă parte a Dunării Vechi – sau Dunării Moarte, cum îi ziceam noi brațului care formează o buclă imensă, de-a lungul căreia erau presărate, în anii 60, coloniile-satelit ale Salciei. Vedeam, în vara lui 1959, din curtea lagărului, dincolo de apele măloase ale Dunării, comuna Dăieni și ni se părea, sub lumina calmă a amurgului de vară, o copie terestră a Paradisului...). Nu

știm de câte ori se va fi dus la Salcia medicul de la Dăeni. Suntem în posesia a șase procese-verbale de constatare și verificare a tot atâtor decese. Expresiile „constatare și verificare” și „nu am constatat nici o urmă de violență (plagă sau echimoze)” sunt prezente în toate actele semnate de medic, cu excepția celui relativ la sinuciderea lui Răsbelei Gheorghe (transcriem numele așa cum apare în procesul-verbal din 26.01.1953) care s-a spânzurat în baracă cu un fular și care prezintă „echimoze circulare în regiunea gâtului, urmele lațului, de strangulare”.

(Medicul confundă spânzurarea cu strangularea – gâtuirea – cuiva de către altcineva, în care caz nu mai este vorba de sinucidere ci de crimă. Oricum, în cazul amintit, deținutul, în vârstă de 38 de ani, și-a pus capăt zilelor. Nimeni n-a stat să cerceteze motivul). Nici un deces nu-i trezește vreo suspiciune doctorului. La 18 august 1952, constată și verifică moartea deținutului *Pintilescu I. Florea* „în urma bolii de care suferea cu diagnosticul de «ocluzie intestinală spazmii formă» după informațiile culese de la Tov. săi de muncă și după simptomatologia pe care a prezentato. Examinând amănunțit cadavru, care aparține unui individ în vârstă de 40 de ani, nu am constatat nicio urmă de violență (plagă sau echimoze). Am făcut această constatare în prezența Tov. Plut. Albulescu Ioan”. (Erorile se explică prin faptul că nu dr. Cerbulescu a dactilografiat documentul). După câteva zile, la 27 august, același medic se deplasează la Salcia, delegat de Procuratura Măcin, pentru „a constata și verifica moartea deținutului Anghel Vasile”. În prezența „Tov. Plut. Siliter Gh, Serg. Sanitar Baltag Teodor dela susnumita Colonie și Tov. Cap. Reang. Moise Ion dela postul de Miliție Dăieni”, dr. Cerbulescu constată că decedatul, în vârstă de 45 de ani, „emaciat după o suferință de mai mulți ani”, nu prezintă, „la examenul amănunțit al cadavrului” semne de violență sau traumatism. „Din scriptele infirmeriei Coloniei reese că susnumitul deținut suferea de tuberculoză și că a fost internat în infermeria Colomiei dela data de 24 August 1952 și că a încetat din viață, la infermerie, printr'un

colaps cardiac, cu o temperatură de 41,2 gr.” Nici când examinează „amănunțit” cadavrul lui Tcacioc (sic) Erast, 63 de ani, dr. Cerbulescu nu constată „vreun semn de traumatism sau violență (contuzii sau echimoză)” după care arată că „Din declarațiile personalului sanitar și din scriptele serviciului de infermerie a coloniei reese că susnumitul suferea de enterocolită dezinteriformă, diaree cronică, emaciere excesivă până la stare de casecșie (sic) și că a fost internat în infermerie dela data de 13 septembrie 1952”. Moartea a survenit la 4 octombrie. Următorul proces-verbal este datat la 10 ianuarie 1953, în ziua morții deținutului Găvan I. Ion, 53 de ani; ca de obicei, cadavrul este examinat „amănunțit” și, tot ca de obicei, „nu are nici un fel de leziuni traumatice (contuzii sau echimoze) și totodată verificând în scriptele Coloniei MAI Salcia reese că susnumitul deținut suferea de t.b.c. pulmonar – nefrită cu edem generalizat – astenie”. Următorul cadavru examinat „amănunțit” era al deținutului Demeter I. Iosif, 51 de ani care a „decedat din viață” la 20 ianuarie 1953, orele 8. Nu mai e nevoie să precizăm că nu există urme de violență. „Verificând în scriptele Coloniei MAI Salcia, reese că susnumitul deținut suferea de Casexie și Emaciere execivă (sic) și Diaree cronică”.

Ceea ce nu știa dr. Cerbulescu – și nimeni din lagăr desigur, căci dacă s-ar fi aflat, cel în cauză ar fi fost, probabil, pedepsit cumplit, este faptul că medicul deținut Nicolae Rizeanu notase într-un caiet secret numele și starea generală a decedaților și, în mai multe cazuri constatate personal, cauza reală a decesului. La 25 mai 1953, după ce crimele de la Salcia au intrat în ancheta Procuraturii Militare, căpitanul de justiție Filimon Ardeleanu din Direcția Procuraturilor Militare a constatat că înscrisurile fuseseră făcute până la pagina 61 inclusiv, caietul fiind declarat corp delict. Înainte de magistratul militar, documentele fuseseră citite și vizate, filă cu filă, de către procurorul civil Mihai

Chirvase de la Procuratura regiunii Galați. Referindu-ne strict la deținuții a căror moarte a fost „controlată și verificată“ de dr. Cerbulescu, remarcăm că dr. Rizeanu notează următoarele, în ce-l privește pe „Pintilescu I. Florea, decedat la 16 august 1952 la Salcia. Diagnostic: ocluzie intestinală spasmiformă ??? Bolnavul este adus la infirmeria noastră în stare lipotimică cu convulsii și spasme exagerate, într'o căruță la ora 18.20. Examenul fizic: la prima vedere se observă exoftalmie pronunțată, *FACIES CE EXPRIMĂ GROAZA* (subl. ns.), temperatură 41°C, convulsii periodice foarte exagerate (sic), vărsături fecaloide, balonare abdominală. Abdomenul la palpate are o duritate caracteristică. Bolnavul făcea parte din brigada deținutului Olaru Constantin – din informațiile culese se spune că bolnavul ar fi fost lovit în abdomen și aruncat de pe șira de pae“. Este, vizibil, cu totul altceva decât afirmațiile medicului Cerbulescu.

La fila 24 din „caietul secret“ este descris cazul lui Găvan I. Ioan: „Decedat la 10 Ianuarie 1953, la Salcia – este bătut crunt în poartă de Dl. Locot. (urmează o ștersătură care împiedică citirea numelui – n.n.) până omul a căzut jos și nu s-a mai putut scula. Este luat de 4 deținuți și adus la infirmerie. Moare după ½ oră. Martori oculari ing. deținut Gavrilescu Virgil și Plutonier Albușescu Ioan de la greafă“. Medicul adaugă, așa cum va mai face în câteva cazuri, numele încă unui martor ocular: sanitarul Leoveanu Vasile.

Pe o filă luată dintr-un registru de contabilitate, dr. Rizeanu adaugă relativ la cazul Găvan, următoarele: „Hainele îi sunt pline de noroi și ude și se observă pe obrazul drept o tumefacție și urmele unor lovituri. Îi administrăm câteva cardiotonice dar bolnavul decedează la orele 20.30“. Cum se explică enorma diferență dintre constatările semnate de Constantin Cerbulescu și notațiile secrete ale medicului Nicolae Rizeanu? La 7 ianuarie 1954, Vasile Leoveanu, fostul deținut care îndeplinise funcția de sanitar la Salcia, mâna dreaptă a lui Rizeanu, declară, în calitate de martor

liber, în fața procurorului Nicolae Stănescu de la Procuratura Militară pentru unitățile MAI, că a lucrat în infirmeria lagărului central în intervalul 6 august 1952 – 21 aprilie 1953. Leoveanu, care își menține declarațiile anterioare (îndosariate în vol. 3 al dosarului 424/1953, semn că la data reaudierii lui, ancheta în ceea ce devenise „Cazul Salcia“ înaintase considerabil), afirmă: „Tot timpul cât am stat la Salcia nu am văzut acolo decât o singură dată pe medicul Cerbulescu, prin oct. 1953, când a venit și a dat un aviz medical de concediu pentru Plutonierul Siliște Gh. de la grefă precum și altădată am văzut un civil bătrân care cred că a văzut cadavrul deținutului Pascal Vasile pe care l-am ridicat și a văzut vânătăile de pe spinare“. (Din nefericire, nu am găsit procesul-verbal de constatare a morții deținutului menționat, așadar nu cunoaștem identitatea „civilului bătrân“). Leoveanu afirmă că, în alte dăți, nu a văzut nici medici, nici oficanți sanitari veniți să examineze pe vreun deținut mort la Salcia. Fostul sanitar dezvăluie un fapt important: toți deținuții decedați în secțiile Salciei: Bândoiu, Strâmba, Frecăței, Grădina și Cojocaru erau aduși la Salcia și îngropați în cimitirul cătunului Agaua. „Știu precis că actele – procese-verbale din vol. IV care mi s-au arătat erau bătute la mașină de medicul deținut Rizeanu și apoi pleca cu acele acte oficiantul sanitar Băncilă Stanciu de la Salcia peste Dunăre la Miliție și la Serviciul Sanitar unde erau iscălite de milițieni și medici fără să se deplaseze vreunul la fața locului, așa că toate acele acte nu sunt adevărate. Eu trebuia să văd dacă erau examinate cadavrele de medic pentru că eu îngropam cadavrele și eram acolo oficiant sanitar. În nenumărate rânduri plut. Băncilă și în special Lt. Manciulea mi-au ordonat și am executat că am îngropat pe mulți deținuți morți fără să primesc actul-proces verbal semnat de medic precum și adeverința de înhumare dată de Sfat (Primărie, în terminologia comunistă a vremii – n.n.) pe baza actului-proces verbal medical. Mi-au dat ordin să îngrop pe morți spunându-mi că până vin procesele verbale semnate de medic și adeverințele de la Sfat morții se împrut“.

Cutremurătoarea mărturie a lui Vasile Leoveanu aruncă o lumină macabră asupra grozăviilor

de la Salcia și asupra falsurilor comise de administrație – aceasta, ca și forul superior, D.G.P, fiind simple anexe ale Securității. Declarația nu explică, însă, izbitoarele greșeli din procesele verbale și nu ne referim la ortografie ci la scrierea unor termeni medicali, ceea ce ne face să credem că nu un medic le-ar fi dactilografiat. Prezentăm și declarația pe care dr. Cerbulescu Constantin, de ani 32, de profesie medic uman, cu domiciliul în com. Dăieni, raionul Măcin, reg. Galați o dă, la 13 ianuarie 1954, la Procuratura Militară pentru unitățile MAI. O cităm integral: „Din 17 aug. 1952 am fost medicul circ. Dăieni. În această calitate, la ordinul Procuraturii Măcin m'am deplasat în mai multe rânduri la Colonia Salcia cu barca peste Dunăre și am constatat cauzele morții mai multor deținuți din Colonia Salcia. Mi s'a arătat de Procurorul anchetator care mă ascultă astăzi toate procesele verbale semnate de mine ca medic privind moartea deținuților Corbu Gh., Ciosnar Simion, Ciufu Ioan, Stoian Ion, Bârlădeanu Gh., Laslo Martin, Primenescu Tudor, Pană Iorgu, Scarlat Ioan, Aron Const., Hâlcu Alexandru, Deac Carol, Lunca Dionisie, Baican Cornel, Popa Zaharia, Dache Niculae, pe acesta din urmă tot eu l-am văzut deși la dosar nu e procesul-verbal semnat de mine, dar nu-mi amintesc ce diagnostic i-am pus. Declar următoarele: TOATE DIAGNOSTICELE DATE DE MINE ÎN PROCESSELE-VERBALE NU SUNT REALE PENTRU CĂ APROAPE TOȚI DEȚINUȚII DECEDAȚI AU FOST BĂTUȚI (subl. ns. – Al. Mihalcea) dar nu am aflat acest lucru decât la urmă când l-am văzut pe Dache Niculae despre care se spunea că a fost bătut la secția Grădina denumită și Frecăței. Deasemeni în ultimul timp mi-a spus fostul caporal (indescifrabil) Gh. de la Salcia despre bătăile care se dădeau deținuților de către fostul comandant Lt. Popa, iar de alții nu mi-a povestit. Eu nu am putut constata urmele loviturilor pentru că totdeauna eram chemat la mai multe zile de la moartea deținutului așa că deținuții morți examinați de mine aveau deja apărute petele lividice cadaverice cari acopereau orice urmă de lovituri sau echimoze. (*Rânduri lipsă la finele paginii din cauza xeroxării defectuoase* – n.n. – Al. M.) m-am deplasat la Salcia și că nu am iscălit nici un act fără ca să văd

cadavrul deținutului. Este adevărat că nu am făcut nici o autopsie, pentru că nu aveam ordin de la Procuratură pentru autopsie. Am fost de față pe câmp unde a fost împușcat deținutul Bradea și deși deținutul era împușcat, Procurorul nu mi-a dat ordin să fac autopsia. Când mă duceam la Salcia îl întâlneam pe medicul deținut Rizeanu, dar pe deținutul sanitar Leoveanu nu îl cunosc și nu i-am auzit de nume. Mulți deținuți mi se prezentau la examinare în pielea goală sau numai în cămăși. Am văzut mult mai mulți deținuți morți examinați de mine și pot spune că din 17.08.1952 până în Martie 1953 am văzut aproape 60 de deținuți morți, dacă nu chiar mai mulți. Din partea (rând lipsă, ca pe pagina precedentă) foștii comandanți și până azi am avut vreo 4 sau 5 cazuri mortale printre deținuți sau chiar mai puțini și îmi amintesc de unul împușcat în evadare și de altul mort de TBC pulmonar. Poate fi martor că am semnat actele secretara Purcărea Maria de la Salcia. Altceva nu mai știu.” Așadar declarații – toate oficiale, date sub jurământ – care se bat cap în cap. Ca și afirmații care trebuie privite cu rezervă, de pildă că procesele verbale arătate de anchetatori sanitarului Vasile Leoveanu ar fi fost bătute la mașină de medicul deținut Rizeanu și duse „peste Dunăre” unde erau semnate de milițieni și medici. Oricât de slab dactilograf ar fi fost dr. Rizeanu, era exclus să scrie numele bolilor cu greșelile pe care le găsim în documente. Faptul cel mai important, în afara oricărei îndoieli, este că toate diagnosticele deținuților asasinați au fost falsificate. Cu excepția celor din caietul secret al medicului Rizeanu.

„ÎN TIMP CE-L BĂTEAU ÎI CÂNTAU «VEȘNICĂ POMENIRE»!“

Printre însemnările doctorului Rizeanu există următoarea notă: „*Câmpeanu Ioan*, 24 de ani, decedat la 17 iulie 1952 la Salcia cu dg. plagă împușcată prin armă de foc, în reg. sterno-cleido-mastoidiană stg. Tentativă de evadare. Este împușcat de milițianul Spirea Jean după ce l-a prins și l-a bătut.“ Circumstanțele împușcării deținutului sunt relatate în variante diferite, în funcție de raportor. Medicul *Emil Mocanu*, șef de problemă (boli epidemice) la raionul Măcin, declară (la 16.01.1954) în fața procurorului Nicolae Stănescu din Procuratura Militară pentru unitățile MAI că a fost la Salcia o singură dată, în iulie 1952, „Când am examinat cadavrul deținutului împușcat Câmpeanu Ioan (...) Nu am făcut autopsia pentru că nu am avut ordin pentru autopsie. Moartea a provenit numai din împușcare, dar la asemenea cazuri trebuie să se facă o autopsie prin care să se stabilească științific medical cauza morții. Dr. Rizeanu nu mi-a spus că (sic) Câmpeanu a fost bătut și încercând să fugă ca să scape de bătaie a fost împușcat de un milițian sergent. Lt. Maj. Pavel Ion mi-a spus că Câmpeanu Ion a fost împușcat fiindcă a încercat să evadeze și că a fost împușcat de la 500 de metri. Eu nu pot preciza distanța ca medic, dar traiectoria glontelui fiind orizontală s'a tras de la oarecare distanță pe care nu o pot aprecia dacă poate fi de aproape sau de departe. Urme de lovituri nu am putut constata deoarece am văzut cadavrul după 3 zile de la moarte, când petele livide cadaverice se confundă cu orice urmă de contuzie respectiv nu se confundă ci petele livide cadaverice de culoare verzui-gălbui acoperise tot corpul așa că nu se mai puteau cunoaște vânătăile (contuziile) și numai la autopsie aș fi putut să observ existența vreunui hematom adică (sic) colecția de sânge în viscere“. (Cauza morții ar fi impus și examenul balistic. Cine să-l facă,

epidemiologul Mocanu, care constată că traiectoria proiectilului este orizontală dar nu poate aprecia, în temeiul acestei constatări, dacă s-a tras de aproape sau de departe? Comandantul Pavel Ion care minte cu nerușinare și care, cum vom vedea, era serios implicat în asasinarea deținutului? Și care îi spune medicului că s-a tras de la 500 de metri deși pistoalele din dotarea de atunci a efectivelor MAI – ca și ale Ministerului Forțelor Armate, de altfel, recte T.T.-uri, Tulski Tokariov, de fabricație sovietică, nu băteau cu precizie decât până la 25 de metri?) Când a fost adus deținutul împușcat în lagăr, la infirmerie se aflau dr. Rizeanu și dr. Scramka. Din declarația acestuia din urmă, dată la 19 februarie 1953 în fața procurorului civil Mihai Chirvase, aflăm că, în momentul aducerii, Câmpeanu trăia. „Am încercat să-l readucem la viață și să-i dăm îngrijirile necesare. De față mai erau mai mulți D-nii milițieni, precum și Dl. Plutonier Siliște – de la grefa coloniei. După ce a fost consultat am văzut pe corpul deținutului urme de lovituri pe mâini și pe spate și atunci am întrebat: Deținutul acesta întâi a fost bătut și pe urmă împușcat sau întâi a fost împușcat și pe urmă bătut. Dl. plut. Siliște care era de față a început să mă înjure și să mă bată cu pumnii când a auzit acest lucru. De văzut acest lucru au văzut mai mulți deținuți. Mai mult încă a dat cu cioma(gul) și în deținutul care era împușcat”. Rechizitoriul, redactat de procurorul militar Nicolae Stănescu, sintetizează astfel împrejurările evenimentului cu urmări tragice: „În iulie 1952, învinuitul serg. Spirea Jean, a împușcat mortal pe deținutul Câmpeanu Ioan, care a decedat la Colonia de Muncă «Salcia» în ziua de 17 iulie 1952. Învinuitul Serg. Spirea Jean în declarația sa (...) arată că deținutul Câmpeanu Ioan fugea printre sălcii dincolo de dig, și fiind observat de către Milițianul Lepădatu și alți deținuți, au strigat cu toții la el și atunci deținutul Câmpeanu Ion a venit la Milițianul Lepădatu și i-a spus că merge la «Salcia». Milițianul Lepădatu l-a pus pe deținutul Câmpeanu la coasă, dar acesta a refuzat. După aceea Milițianul Lepădatu l-a dus pe deținutul Câmpeanu sub escortă la el, învinuitul serg. Spirea Jean. Că el, învinuitul

Serg. Spirea Jean, căutând o sfoară să lege pe deținutul Câmpean Ion, în timpul acesta deținutul Câmpean s-a depărtat cam 40 mtr. și atunci a tras un foc de armă în sus, dar deținutul nu s-a oprit și văzând că deținutul vrea să evadeze a tras al doilea glonț de armă împușcându-l mortal în gât.

Apărarea învinuitului Serg. Spirea Jean este în contradicție cu însuși conținutul declarației lui pentru că dacă într-adevăr deținutul Câmpeanu ar fi vrut să evadeze, atunci nu mai venea la Milițianul Lepădatu atunci când acesta l-a chemat și deținutul era mai departe și afirmativ fugea printre sălcii dincolo de dig. Este evident că este reală depoziția medicului Rizeanu Nicolae (...) care a declarat că victima deținutul Câmpeanu Ioan, fugise de la munca de pe câmp din cauza bătăilor brigadierilor și se îndrepta spre «Salcia». Că fiind văzut de învinuitul Serg. Spirea Jean, acesta l-a întrebat «ce cauți pe acolo?» și a început să-l bată. Că deținutul Câmpeanu ferindu-se de lovituri s'a îndepărtat de învinuitul Serg. Spirea Jean, și atunci acesta în furia lui a tras un foc de armă care l-a nimerit pe deținut în gât, producându-i moartea, după ce mai înainte învinuitul Serg. Spirea Jean mai trăsese un glonț asupra deținutului dar nu-l nimerise. Medicul Rizeanu Nicolae mai arată că orificiul de intrare al glonțului este prin partea din față a gâtului, iar cel de ieșire prin partea din spate, așa că este imposibil de pus teza evadării din moment ce deținutul a fost împușcat din față. Asupra traiectoriei glonțului, arătăm că din avizul medical (...) dat de medicul Mocanu Emil, și care concordă cu nota medicală (...) a medicului Rizeanu Nicolae rezultă că proiectilul a pătruns prin marginea posterioară a sterno-cleido-mastoidianului stâng, a trecut prin corpul vertebrei III cervicale și a eșit prin masa mușchiulară a suboccipitalului drept la trei laturi de deget sub occipitalul lateral drept. Din această traectorie a glonțului rezultă că ea nu este direct din față înspre spate așa cum arată medicul Rizeanu, ci este, într-o poziție înclinată și oblică, între poziția directă din față spre spate și poziția laterală. Această poziție a traectoriei glonțului ne arată că, în nici un caz deținutul Câmpeanu Ion nu a fost

împușcat din spate și nici măcar din poziție laterală, ci a fost împușcat tot din față, însă victima deținutul Câmpeanu Ion, ferindu-se de lovituri s'a îndepărtat de învinuit cu fața înspre el și din mișcările capului a fost împușcat în gât, nu direct din față înspre spate, ci tot din față însă într-o poziție înclinată a capului și totodată puțin întoarsă, astfel că, glonte a avut direcția oblică din față înspre spate, arătată. (...) Este stabilit, în fapt, că deținutul Câmpeanu Ion nu a încercat să evadeze, acest lucru rezultând după cum am arătat din însăși declarația învinuitului Serg. Spirea Jean, care spune că deținutul Câmpeanu în timp ce fugea printre sălcii spre dig la o distanță mare de grupul deținuților care lucrau pe câmp, a venit atunci când a fost chemat de milițianul Lepădatu. Dealtminterea am arătat de asemenea, că medicul Rizeanu a depus că deținutul nu a fost în nici un fel de evadare, ci dimpotrivă a fost bătut de către învinuit și ferindu-se de lovituri, a fost împușcat de învinuit mortal în gât.

Din starea de fapt expusă mai sus, rezultă că în sarcina învinuitului Serg. Spirea Jean stă fapta de omor săvârșită asupra deținutului Câmpeanu Ion cu intenție". (Rechizitoriu, pp. 30-32). Așadar sergentul Spirea trage în Câmpeanu cu scopul de a-l omorî; nimic nu justifică gestul său, deținutul se îndreptase disperat către „Salcia“, adică spre lagăr, probabil ca să se plângă conducerii că este bătut, oricum ca să scape de bătaie. Incidentul se petrece în „perimetru“ adică în zona marcată prin prezența pazei de securitate, teritoriul în interiorul căruia se face munca la câmp. Absolut nimic nu indică vreo intenție de evadare. Atunci de ce a tras Spirea? Evident de furie că deținutul nu stă să fie bătut! Actul apăsării pe trăgaci are loc pe fondul convingerii întărite zi de zi prin comportamentul criminal al cadrelor, care rămâne fără urmări, că „banditului“ i se poate face orice. Poate fi bătut, pus în lanțuri, dezbrăcat în plină iarnă, înfometat. Poate fi chinuit, ucis – „trimis în plic acasă“. Convingerea impunității este generală, „cadrele“ știu că superiorii le permit orice. N-au bătut și ei deținuți în timpul „inspecțiilor“? Revenind la focul tras asupra deținutului: Câmpeanu

este rănit grav – dar nu ucis pe loc. Este transportat la infirmeria lagărului unde medicii Rizeanu și Scramka încearcă să-l salveze. Comandantul, lt. maj. Pavel, interzice ajutorul medical. Procurorii militari stabilesc, cu probe indubitabile, că „învinuitul Lt. Maj. Pavel Ion l-a oprit pe medicul deținut Rizeanu Nicolae de a aplica mai departe tratament cu penicilină deținutului împușcat mortal Câmpeanu Ion, există la dosar depoziția ca martor a medicului Rizeanu Nicolae dată la Direcția Procuraturilor Militare care arată că învinuitul a oprit să continue tratamentul cu penicilină aplicat deținutului Câmpeanu Ion și că dacă i se făcea acestui deținut în continuare tratament cu penicilină și era transferat la Brăila pentru intervenție chirurgicală, putea să scape cu viață“. Așadar, actul criminal al sergentului Spirea a fost finalizat prin ordinul, la fel de criminal, al șefului lagărului. Putea fi transportat rănitul la Brăila? Când a fost împușcat, la 2 octombrie 1952, în condiții cel puțin suspecte, deținutul Petru Bradea, procurorului Aurel Avram, de la Procuratura raionului Măcin, i s-a trimis mașina coloniei, „pusă la dispoziție“. Sergentul Spirea Jean (despre care vom mai vorbi și pe care îl vom reîntâlni în cu totul alte circumstanțe), în vârstă de 25 de ani (născut la Pitești, la 6 noiembrie 1927, fiul lui Alexandru și al Jenicăi), fără avere, căsătorit, având doi copii, absolvent a 4 clase primare, nu avusese, înainte de a fi primit în MAI, nici o calificare demnă de a fi reținută la rubrica „ocupație“ din rechizitoriu. Victima, Câmpeanu Ion, avea cu un an mai puțin decât criminalul. Era născut la Sighișoara, la 16 februarie 1928, fiul lui Ștefan și al Viorichii. În tabelul din 1968, în dreptul numelui său (nr. 7), există o notă lapidară: „Depus cu mandat prevent. Nu rezultă condamnarea“. Altfel spus, nu era condamnat la închisoare. Cu atât mai puțin la moarte.

În aceeași listă, la nr. 14, este menționat numele lui *Georgescu Sotir* „ns. la 21.06.1909 în Brăila, fiul lui Grigore și Steliana, funcționar, fost procuror, 44 ani, 4 ani închis corect. pentru

delapidare“.

În însemnările dr. Rizeanu găsim numele deținutului Sotir Georgescu în două rânduri. La 11.02.1953, procurorul Mihai Chirvase își pune semnătura pe centralizatorul din „caietul secret“ în care, la nr. 4, apare defunctul: „decedat la 23 Iulie 1952 la Băndoiu cu dg. traumatisme multiple în dif. regiuni ale corpului și capului cari au agravat maladia cardiacă de care suferea bolnavul.“ Același medic redactase, cu câteva zile mai înainte (06.02.1953) un recapitulativ al bolilor și deceselor din lagăr, notând „multiple contuziuni forte în diferite regiuni ale corpului, cari au agravat maladia cardiacă“. Mai târziu, la 10 iunie 1953, Vasile Leoveanu, sanitar, a declarat că „Brigadierul Grigoraș a bătut până la exterminare pe deținutul Georgescu Sotir. După ce l-a bătut a fost pus pe o targă în care bătuse piroane de fier. Când l-a adus la infirmerie mort de la Băndoiu, corpul lui Georgescu Sotir era în întregime perforat“. Maiorul procuror N. Stănescu, în rechizitoriu (p. 44) coroborează declarațiile milițianului Sofronie Mihai, ale dr. Rizeanu și ale lui Vasile Leoveanu și conchide: „Învinuitul brigadier Grigoraș Gheorghe a bătut crunt zilnic pe deținutul Georgescu Sotir și l-a pus pe o targă în care erau bătute piroane, așa că trupul lui Georgescu Sotir a fost complet perforat“. Relatări înfiorătoare, aducând aminte, prin analogie, de suplicii medievale gen „Fecioara de fier“! Întâmplarea face ca, în afară de fostul procuror Georgescu, la Salcia să se afle încă un ex-procuror, Vasile Constantinescu, în vârstă de 30 de ani, care funcționase pe lângă tribunalul raionului Dorohoi. Avea de ispășit o condamnare de doi ani pentru „abuz de serviciu“ și fusese adus în lagăr la 5 august 1952. Fosta lui funcție nu numai că nu-l pune la adăpost de bătaie și batjocură, ci dimpotrivă, îl supunea supliciilor. Declarația lui clarifică, cutremurător, împrejurările morții lui Sotir Georgescu. (Atragem cititorilor care nu au apucat vremurile acelea atenția asupra faptului că agramatisme din depoziția ex-magistratului sunt monedă curentă într-o epocă în care aparatul de represiune, ca și ceilalți funcționari ai statului și armata, treceau

prin ceea ce comuniștii numeau „transformări revoluționare“, în speță înlocuirea vechilor specialiști cu studii serioase cu „cadre“ luate din producție, nu de puține ori din lumpenul orașelor, din zona mahalalelor sau din sărăcimea satelor; condiția esențială, alături de originea socială „sănătoasă“, era adeziunea fără rezerve la politica partidului). Iată ce-i declară Vasile Constantinescu procurorului Chirvase, la 11 februarie 1953: „Când am ajuns în colonie mi s-a spus că n'o să scap cu viață că procurorii sunt grav chinuiți și bătuți și m'a informat Mureșanu Leon care acum este la Băndoiu cum că brigadierul Grigoraș a bătut pe fostul procuror Georgescu până la omorât îl îngropa în țărână după ce bătea și puneă niște elemente ce nu munceau săi cânte în loc de popă veșnică pomenire apoi îl scotea și l bătea iar până la omorât și nimeni nu sa sesizat“. Angajatul civil Cârciulescu A. Gheorghe, contabil la Colonia MAI Salcia, declară că a auzit „vorbinduse despre faptul fostului Procuror Sotir Georgescu, cum că ar fi fost îngropat de viu și bătut până a sucombat. Lucru s'ar fi întâmplat la secția Strâmba. Noi credeam toate aceste că sunt de domeniul fanteziei țărănești“. Din păcate nu era vorba de fantezie, ci de o realitate atroce. Grigoraș Gheorghe, un criminal feroce, pus brigadier la Strâmba, apoi la Băndoiu, secții ale lagărului Salcia, era născut la 2 februarie 1930, la Botoșani. Condamnat la 3 ani pentru dezertare. Fusesse „funcționar“, calificare incertă.

Lunca Dionisie avea 21 de ani. Era născut la 10 ianuarie 1932 în Săcele – Eliseni, raionul Sighișoara. Fusesse condamnat la un an închisoare corecțională pentru furt. În tabelul din 1968 apare ca „muncitor“. A murit la 26 ianuarie 1953, în lista medicului Rizeanu diagnosticul fiind „Debilitate fizică – enterocolită dezinteriformă“. Cumnatul lui, Andrei Rădulea, aflat la Salcia cu aceeași condamnare pentru aceeași faptă, relatează împrejurările în care a fost ucis Dionisie Lunca:

„Într'o seară din luna ianuarie 1953, a fost bătut de către dl. Lt. Popa cu parul și apoi a ordonat brigadierului Popovici (deținut) să-l bată până îl va omorî. După ce l-a bătut l-a băgat la carceră în pielea goală, iar a doua zi dimineață l-a scos mort din carceră. Știu că dl. Lt. Popa bătea pe deținuți numai cu parul până-i lăsa jos“. Transferat la Văcărești din ordinul Procuraturii Militare, Cader Gheorghe (născut la 8.12.1906 în Aldia – Odorhei, condamnat la doi ani pentru abuz de încredere) depune la 22 februarie 1953, sub jurământ, următoarea mărturie: „În luna ianuarie 1953, am lucrat la construirea digului din colonia Băndoiu și într'o noapte a venit d-l Lt. Popa cu un ciomag în mână. Eu căram la targă cu deț. Gabriel (indescifrabil). Dl. Lt. Popa atunci a spus să dăm pas alergător cu targa și eu fiind bătrân și era și noroiul mare nu am putut să fug. Dl. Lt. Popa mi-a dat cu ciomagul mai multe lovituri până a rupt ciomagul în două și eu am căzut jos într-o groapă adâncă de 1 $\frac{1}{2}$ m. A mai dat și în deținutul Gabriel și pe urmă a sărit cu picioarele pe mine în groapă, lovindu-mă cu picioarele în spate. Din groapă m-a scos deținutul Rădulea Andrei care pe urmă a fost bătut și el de d-l Lt. Popa. Tot în luna Ianuarie 1953 am văzut când dl. Lt. Popa a bătut pe deținutul Lunca Dionisie pentru că nu putea să muncească. După aceea a dat ordin să-l bată și brigadierul Popovici, care l-a bătut cu ciomagul și cu picioarele iar seara l-a băgat la carceră în pielea goală și dimineața am văzut când l-a scos mort.“ Tânărul Lunca Dionisie nu e singura victimă a lui Popovici. Pe Hâlcu Alexandru (născut la 3 iunie 1931 în Gozeni – Mizil, muncitor) l-a omorât cu încetul, bătându-l zilnic până ce tânărul și-a dat duhul. Avea o condamnare mică, șase luni pentru furt. În „caietul secret“, dr. Rizeanu notează: „Nr. 40 Hâlcu I. Alexandru, 22 ani, martor sanitar Leoveanu Vasile. Decedat la 28 ianuarie 1953 la Salcia – vine de la Strâmba unde a fost distrus de brigadierul Popovici – zilnic era bătut măr. A stat câteva zile la internat și după câteva zile moare. A fost văzut de Dl. Slt. Nestianu Vasile.“ La nr. 43, în același caiet figurează cealaltă victimă, Lunca Dionisie, „decedat la 29 Ianuarie 1953 la Strâmba – antebrațul drept fracturat în 1/3 inf. – cianoze

și echimoze.“ Popovici Valerian, născut la 12.07.1928, în Băișești – Fălticeni, era de profesie „agricultor“.

Printre morții de la Salcia se află unii care, în tabelul întocmit de Securitate în 1968, au înscris, la rubrica „Pedeapsa ce execută“, motivații cel puțin bizare. Astfel, Cosma Dumitru, născut la 14.09.1929 în Valea Seacă – Suceava – în vârstă, deci, de 24 de ani în momentul decesului – avea de executat „1 an închis corecț. pt. că nu a cărat la timp bușteni.“ (În lipsa oricăror alte date, putem presupune că lucra la o exploatare forestieră și, probabil, o banală neglijență în serviciu a fost sancționată de miliție, apoi de judecători, ca fiind act de sabotaj; exprimarea sibilinică din tabel face posibilă o astfel de interpretare. Dacă membrii comisiei speciale numite de către președintele Consiliului Securității Statului de atunci, Ion Stănescu, având acces la absolut toate documentele, nu au notat altceva decât ce am reprodus noi, înseamnă că nu au găsit acte care să precizeze în limbaj juridic culpa muncitorului forestier sucevean). În tabel figurează numele a 63 de morți (în realitate au fost mai mulți) iar printre aceștia, doisprezece fuseseră condamnați pentru nepredarea cotelor sau sabotaj. (Am arătat mai sus de ce considerăm că aceste infracțiuni aveau tentă politică; de altfel, un argument puternic în acest sens îl oferă înseși documentele procesului lotului „Salcia“, așa cum se va vedea). Este posibil să mai fie și alți condamnați pentru cele două infracțiuni printre cei care figurează doar cu numele în tabelul Securității, fără specificarea condamnării și a motivului. Certitudine nu avem decât în privința celor doisprezece. Aceștia sunt: *Costică Ion* (61 de ani, din Potlogi – Corabia, agricultor – 1 an și 6 luni închis. corecț. pt. nepredarea cotelor), *Ciosnar Simion* (55 de ani, din Vama – Suceava, agricultor, 6 luni închis. corecț. pentru nepredarea cotelor), *Dache Nicolae* (56 de ani, din Dăieni – Galați, agricultor, una lună închis. corecț. pt. nepredarea cotelor),

Mihăiescu Petre (46 de ani, din Cioroiși – Băilești, agricultor, 6 luni închis. corect. pentru nepredarea cotelor), *Nincu Vasile* (58 de ani, din Chizdia – Lugoj, agricultor, 1 an și 6 luni închis. corect pt. sabotaj), *Radu Vasile* (48 de ani, din Morile Miresii – Brăila, agricultor, 7 ani închis. corect. pentru sabotaj), *Scarlat Ion* (47 de ani, din Bărcănești – Slatina, agricultor, 8 ani închis. corect. pt. sabotaj), *Stoian Tudor* (60 de ani, din Dobrotești – Caracal, agricultor, închis. corect. pentru sabotaj), *Ciurea Vasile* (44 de ani, din Caracal, agricultor, 8 luni închis. corecțională pt. sabotaj), *Stănciulescu Ion* (60 de ani, din Beriteștii de Jos – Călmățui, Galați, agricultor, 6 luni închis. corect. pentru sabotaj), *Tcaciuc Erast* (63 de ani, din Ulma – Rădăuți, agricultor, 6 luni închis. corect. pentru sabotaj), *Anghel Vasile* (45 de ani, din Sulița – Botoșani, agricultor, 4 luni închis. corect. pt. sabotaj). Cu două excepții, condamnările sunt mici sau foarte mici. O situație aparte are Dache Nicolae, nu numai fiindcă are cea mai mică pedeapsă – o lună – ci și pentru că din lagărul de la Salcia vede zilnic comuna de unde e, Dăieni, pe un deal, de cealaltă parte a Dunării Vechi, locul spre care i se îndreaptă, neîncetat, gândurile, tărâmul miraculos al libertății de care nu-l despart decât zilele enumerabile pe degete. Cum și de ce a murit Dache Nicolae, cioban din Dăeni, condamnat la 30 de zile de închisoare? În declarația în care recunoaște că le-a pus morților diagnostice false, dr. Cerbulescu – de la circumscripția Dăeni – amintește și numele lui Dache: „Pe acesta din urmă tot eu l-am văzut deși la dosar nu e procesul verbal semnat de mine, dar nu-mi amintesc ce diagnostic i-am pus“. Cunoaștem, în schimb, diagnosticul stabilit de dr. Rizeanu și înscris în foaia de observație clinică a „Spitalului“ Salcia (exprimare pompoasă aparținând Direcției Sanitare a MAI; de fapt este vorba despre o infirmerie instalată într-o baracă). Medicul deținut notează că bolnavul „a intrat la 3 Martie 1953 și a ieșit în ziua de 12 martie 1953 cu diagnosticul Nefrită acută – uremie formă delirantă -, tuberculoză fibro- (indescifrabil) cronică -, sindrom miocardic cronic. Starea la ieșire: Decedat“. Pacientul prezenta „oedem generalizat, cu predilecție la față, astenie, polakiurie cu

hematurie, dureri în ambele loji renale, dispnee la cel mai mic efort.“

Ciobanul Nicolae Dache a mai trăit cât să-i spună medicului că nu a suferit „în tinerețe sau mai înainte de aceasta, niciodată“. „Boala prezentă, notează dr. Rizeanu, survine acum trei săptămâni cu ocazia faptului că a fost lovit de brigadierul său la secția Grădina, unde a căzut și a rămas în nesimțire câteva ceasuri. De la această dată simte dureri care pe zi ce trece se accentuează. După două săptămâni se observă că fața i se oedemizează, urina este foarte puțină și neregulată. Ulterior oedemizarea se observă și la membrele inferioare“. La nivelul lojelor renale pacientul simțea „o presiune sau o durere cu caracter surd. De aici și culoarea urinei care devine ruginie.“ Altfel spus, bolnavul urina cu sânge, din cauza bățăilor la care fusese supus. Conform aceleiași foi de observație clinică, antecedentele subiectului: fiziologice, patologice ori heredocolaterale erau fără importanță. Omul fusese sănătos de-a lungul celor 56 de ani de existență. Până ajunsese în lagărul morții, la Salcia.

La 2 octombrie 1952, ora 4 a.m., la punctul numit Stoenеști care aparține de comuna Dăeni, Aurel Avram, procuror instructor de la Procuratura Raionului Măcin, a dresat procesul-verbal de constatare a circumstanțelor morții deținutului *Bradea F. Petru* de la Colonia Salcia. Procurorul se deplasase „cu mașina pusă la dispoziție de colonie“. Avram arată că „însoțit de tov. Comandant al gospodăriei Salcia lt. maj. Pavel Ioan, cât și de medicul circ. sanitare Cerbulescu Constantin, am găsit cadavrul numitului deținut în a treia zi de (sic) deces (...) prezentând două plăgi (orificii) la locul de intrare al cartușelor (sic): una localizată în regiunea axilară stângă și una în spațiul V intercostal stâng. În partea dreaptă în spațiul V intercostal se găsește o plagă sdrențuită, de calibru mai mare (orificiul de ieșire al cartușelor), cadavrul fiind tot timpul păzit până la sosirea noastră

de un milițian de la această colonie“. Comandantul și martorii declară, sub jurământ, că „Auzindu-se în noaptea de 30 sept. a.c. împușcături dinspre satul Stoenesti de către caporalul de schimb de la colonia Salcia tov. Mănica Victor a raportat aceasta tov. comandant al coloniei, care imediat a dat ordin ca să plece cu o mașină la punctele de lucru unde se lucra noaptea tov. plutonier Silișter Gheorghe și tov. plut. Albulescu Ioan pentru a vedea ce s'a întâmplat. Controlând ei două puncte au găsit la punctul al doilea într'o groapă un foc făcut de deținuți care ședea în jurul lui, care erau escortați de milițianul Statache Tudorache care i-a adunat imediat pe toți în acea groapă după ce a auzit acele împușcături venite dinspre pădurea Rața. Nevăzându-l plutonierul Silișter pe milițianul care escorta acei deținuți din cauza întunericului, fiind ora 2 noaptea și luna apusă și crezând el pe de altă parte că acele împușcături care le-a auzit cu o jumătate de oră înainte au provenit fie din mijlocul deținuților sau din partea altor inși din afară cu intențiunea de a ataca deținuții resp. Colonia și nefiind nici el somat de cineva pentru a-și arăta calitatea, s'a apropiat de acel grup de deținuți, care stăteau în jurul focului, alarmat de acea situație în care se găsea a tras mai multe focuri milițianul Statache Tudorache înspre plutonierul Silișter Ghe. Crezând că este atacat cu grupul său de deținuți de anumiți răufăcători cari în ultimul timp au apărut în această regiune, nimerindu-l dintr-o evidentă greșală pe deținutul Bradea Petre care stătea în dreptul armei sale și care după scurt timp a și decedat. Atât din impresia noastră personală cât și din declarațiile martorilor ascultați nu se poate stabili nici o vină în sarcina milițianului Statache Tudorache date fiind împrejurările în care s'a petrecut accidentul“. Procurorul dă chiar certificat de excelență șefilor și caraliilor de la Salcia, scriind: „Cu această ocazie am constatat că la această colonie domnește din punct de vedere al pazei o desăvârșită ordine, personalul de pază făcându-și datoria în condițiuni cât se poate de potrivite din punct de vedere al securității deținuților cât și al bunului mers al coloniei“. Este greu de explicat de ce, solicitat într-o cauză clară – lămurirea împrejurărilor

în care s-a produs moartea violentă a unui deținut – procurorul face aprecieri despre „bunul mers al coloniei“, în afară de un răspuns de complezență la posibile insistențe ale comandantului Pavel (care, în aceeași lună, avea să fie mutat la Ițcani). Oricum, povestea cu atacarea deținuților de către „răufăcători“ care ar fi fost înarmați, este de o tâmpenie greu de egalat. Moartea violentă a lui Bradea Petru impunea ordonarea autopsiei. Nu numai că nu se face dar, ca de obicei, simulacrul de cercetare are loc după trei zile. „Am fost de față pe câmp unde a fost împușcat deținutul Bradea și deși deținutul era împușcat, Procurorul nu mi-a dat ordin să fac autopsia“, declară dr. Cerbulescu la Procuratura Militară (la 13 ianuarie 1954). Nu s-a făcut nici o schiță. Expertiză balistică, nici atât!

Procurorul însăilează „explicația“ pe care i-au dat-o Pavel și milițianul plus martorii deținuți, fără îndoială instruiți ce să spună (după modelul „fii atent ce declari că ăia se duc în p... măsii și tu rămâi cu noi“, vorba sublocotenentului Gușoiu de la Ițcani când a murit, lăsat să înghețe, deținutul Stroescu). Concluzia lui Avram: „Întreg incidentul se reduce la o întâmplare fatală de care acest personal nu poate fi făcut responsabil“. Cât privește împușcăturile – cine, de ce și de unde a tras – este o chestiune despre care nici Pavel, nici procurorul nu suflă un cuvânt, deși era vorba de un eveniment care trebuia raportat. Reproducem relatarea deținutului Mihai Murgu, mecanic care lucra, noaptea, la arat: „Într-o seară sumbră de toamnă, echipa de tractoriști, cu normatorul Petru Bradea, mergea spre Stoenеști, Gardian era un tânăr cumsecade și tăcut. Pe drum, Băloiu îl întreabă: «Dom'șef, dacă unul ar vrea să evadeze, ce ați face, ați avea inimă să trageți în el?» «Nu, măi băieți (s-a adresat tuturor) nu aș trage, nu vreau sa-mi încarc conștiința. Ducă-se! De prins, tot îl prinde și va suferi mai mult, că îl pune în lanțuri și va fi și bătut rău!» Ajunși la locul de arat iar gardianul și Bradea au rămas la marginea lotului. Pe acolo trecea drumul ce ducea de la Stoenеști la Mărașu. Erau mai multe gropi de diferite mărimi, dar nu mai adânci de două, trei cazmale. Bradea, adunând niște spini uscați a aprins focul într-un colț al gropii, apoi s-a așternut la o margine a gropii să

doarmă. Într-un târziu, era noapte de-acum, s-au auzit împușcături. Gardianul a intrat în panică, a oprit primul tractor ce era în apropiere, cerându-i tractoristului să-i cheme și pe ceilalți la el. Când s-au adunat cu toții, a ordonat să stea lângă el deoarece s-au auzit împușcături și el știe că sunt partizani în baltă. Nu peste mult timp s-au auzit niște pași în apropiere. Gardianul l-a somat: «Stai, cine ești, dă parola!» «Spune-o tu», fu răspunsul din întuneric. Gardianul a somat a doua oară, dar fără rezultat. Între timp, străinul s-a apropiat și în noapte s-a văzut silueta unui om. Gardianul a deschis focul... Din groapă de unde dormea, trezit pentru o clipă, două, s-a ridicat Petru Bradea, în bătaia armei. Străpuns de gloanțe a adormit pe veci. Gardianul văzând ce s-a întâmplat a aruncat arma și a început să plângă ca un copil. Umbra din întuneric s-a apropiat: era șeful grefei (plutonierul Albert Vereș?) care, *băut fiind* (subl. ns.) venise noaptea la «arat». Ce căuta acolo? Petru Bradea fusese condamnat pentru deturnare de fonduri și mai avea cred, 1 an până la eliberare. Astăzi, dacă ar fi trăit ar fi fost bunic ca și mine, poate are nepoți, și să știe și ei că bunicul lor n-a fost hoț“. („Pinguinule, se vede Agaua prin urechile tale“)

Așadar, reprezentantul legii comite un dublu fals: când afirmă că trimișii lui Pavel au plecat cu mașina la punctul de lucru și când afirmă că străinul s-a apropiat de grupul de deținuți „nefiind somat pentru a-și arăta calitatea“. Este vorba nu de plutonierul Vereș, ci de plutonierul Silișter, șeful Biroului evidență. La somație – repetată – a răspuns golănește, încredințat că milițianul va recunoaște superiorul. A venit singur. Unde era mașina, unde era plutonierul Albulescu? E clar că povestea a fost ticluită de Pavel iar procurorul a înghițit-o pe nemestecate. Memorialistul are dubii doar în privința identității „străinului“, de aceea și pune semnul întrebării. Nu a fost Vereș, s-a stabilit de către procurori că a fost Silișter. Ne întrebăm de ce Procuratura Militară nu l-a trimis în judecată pe acest criminal care, conform declarației dr. Rizeanu, l-a lovit pe Câmpeanu în trupul căruia viața se mai ținea într-un fir după ce fusese împușcat cu sânge rece de către „caraliul Spirea,

un țigan din Ploiești“ (cf. Mihai Murgu, articolul citat). Bradea Petre a fost ucis, din imprudență, la vârsta de 28 de ani. Fiindcă plutonierul Silișter a încălcat regulile militare nerăspunzând la somație.

Împreună cu învinuții de la Salcia au fost trimiși în judecată sublocotenentul *Gușoiu Nicolae*, fost șef de punct de lucru la colonia de muncă Ițcani, milițianul *Vișan Constantin* și brigadierii *Balasz Iosif*, *Iliescu Gheorghe* și *Spoială Constantin* de la aceeași colonie. Acuzațiile care li se aduc sunt, în esență, aceleași: maltratare, dezbrăcarea deținuților la muncă în plină iarnă, forțarea bolnavilor să facă munci grele, lipsirea de hrană. Un complex de tratamente pe care Iliescu îl numește, generic, „complex de măsuri represive asupra deținuților pentru a-și îndeplini norma de 4 m³ de pământ, dată de Biroul Producție“ (normă aberantă din moment ce s-a dovedit că nici norma de 3,2 metri cubi nu putea fi îndeplinită). În declarația pe care o dă la 10 februarie 1953 privind moartea deținutului Stroescu Virgil, brigadierul arată următoarele: „În Decembrie 1952 a fost un ger foarte puternic, fostul deținut Stroescu Virgil se găsea bolnav pe șantier deoarece nu a fost oprit în colonie, spunându-se că nu are nici pe dracului (sic). Deținutul Stroescu nu a putut munci și brigadierul lui, Păpară, a început să îl plimbe pe șantier. La un moment dat a fost chemat în baracă de către dl. Slt. Gușoiu să se încălzească unde l-a ținut câțva timp după aceia (sic) l-a dat afară chemându-mă pe mine și pe brigadierul Păpară să-l luăm să-l plimbăm și să nu îl mai prindă prin baracă, că le ... muma în... la toți bandiții că el nu mai poate să lucreze din cauza unuia și altuia. După ce l-am plimbat câțva timp, i-am dat drumul unde eu m-am îndreptat înspre brigada mea, unde după câțiva pași am fost chemat de șeful de escortă Milițianul Vișan unde mi-a ordonat să stau ca să iau pe deținutul Stroescu Virgil să-l duc unde îmi va ordona. În același timp a cerut o sârmă dela dulgherul Drăgan unde l-a legat cu mâinile la spate ordonându-mi să-l duc și să-l așez jos

în fes (?) până când o vrea să muncească iar d-lui a plecat pe șantier“. Ce va fi însemnat „să-l plimbe“? Și cum se explică brusca trecere a lui Gușoiu de la starea de milostivire la expulzarea deținutului în ger pentru „plimbare“? Iliescu nu intră în subtilități. Dar, până la acest punct al declarației, adevărata hibă a narațiunii stă în faptul că nu Vișan, ci el însuși, Iliescu, i-a cerut dulgherului sârma ca să-l lege pe deținutul deja înghețat. Brigadierul continuă: „După ce d-lui (Gușoiu – n.n.) a plecat, deținutul Stroescu a început să strige deslegați-mă că mor. Eu m'am dus și l-am deslegat, dându-i și o țigară. El a plecat pe șantier. L-am văzut în timpul mesei unde i s'a dat o gamelă de arpacaș fiert strigând să i se dea pâinea, unde îi fusese oprită de Milițianul Vișan. După ce a mâncat, deținutul Stroescu a murit“. Nu credem că ar mai fi ceva de comentat. A murit și gata! Cât valora viața unui deținut? În schimb, urmarea merită să fie relatată. Au venit toți ofițerii „la fața locului“, au întrebat cum a murit, iar noi toți – scrie Iliescu – am arătat că din cauza gerului. A urmat o serie de alți vizitatori „la fața locului“, de data asta din exterior; un procuror, un medic plus „un domn locotenent de Miliție“. După ce au fost interogați numai cei chemați de Gușoiu, el, Iliescu, plus alții „vreo câțiva“ care „au confirmat“ că Stroescu „murise din cauza gerului și că își vindea pâinea pe țigări“, declarantul se duce la șeful de șantier, tot deținut, și-l întreabă cum a fost. Răspunsul este buimăcitor: acela îi spune nedumeritului brigadier că pe mort îl cunoaște de afară – adică din libertate – că a fost fecior de popă și chiabur, că a murit că i-a fost lene să muncească... Declarația brigadierului Iliescu ar putea fi încadrată în literatura absurdului. Din nefericire, sub aparenta incongruență a textului se ascunde viclenia unui criminal care încearcă din răspuțeri să scape de răspundere după ce a contribuit la moartea unui om.

MEDICI DE CIRCĂ ȘI MEDICI DEȚINUȚI

Asasinii care au condus lagărul de la Salcia au avut grijă să anunțe moartea deținuților după un anumit timp, astfel încât urmele violențelor să se estompeze până la a fi interpretate drept „pete lividice“, caracteristice procesului natural al degradării țesuturilor. În general, medicul civil delegat de Procuratură sosea la colonie după trei zile. Așa s-a ajuns ca rapoartele medicale de constatare a decesului să înregistreze – cu câteva, foarte puține, excepții, de pildă în cazurile de împușcare sau de sinucidere prin spânzurare, cum s-a întâmplat când s-a sinucis în dormitor Răzbeli Gh. Gheorghe (nr. 38 în lista dr. Rizeanu; decedat la 25.01.1953 după ce fusese transferat la Salcia de la Strâmba) – drept cauză a morții o boală, de cele mai multe ori cronică. Medicul constatator, trimis de procuror, acesta din urmă absent în cvasitotalitatea situațiilor (fiindcă anunțul telefonic al comandantului lagărului nu menționa, evident, violența) este, nu odată, obligat să dreseze acte oficiale în temeiul relatărilor unui sergent sanitar și ale bestialului plutonier Silișter de la Biroul evidență, starea cadavrului – ținut într-o magazie, nu într-o morgă special amenajată – nemaipermițând punerea unui diagnostic adevărat. Se ajunsese chiar la formulări grotești, de pildă în textul procesului verbal dresat la 26.07.1952, relativ la moartea deținutului Georgescu Sotir. Dr. Gheorghe Calmuschi, medic de circă la Turcoaia, trimis de Parchetul Tribunalului Brăila cu delegația nr. 1462/24.07.1953, ajunge la Salcia la 26 iulie. În prezența plutonierului Silișter și a sergentului sanitar Baltag Toader, medicul (care a urmat cursul de medicină legală ca student dar nu este specialist!) „examinează amănunțit corpul“ unui individ de 43-45 de ani, cu o constituție foarte slabă și, cu excepția unei cicatrici superficiale, de ½ cm pe coapsa dreaptă „care nu interesează decât pelea (sic) nu găsește

nici o urmă de violență (plagă sau echimoză)“. Mortul suferea de inimă, afirmă medicul, invocând în acest sens „declarația Tov. Serg. Sanitar care la văzut în agonie (în comă și cu spume la gură)“. Chiar mortul a confirmat „înainte de a deceda că suferă de inimă (spunea că are bătaie de inimă)“ – informație pe care sergentul i-o transmite medicului în forma pe care am reprodus-o. Concluzia, urmată de semnătura lui Calmuschi: „Individul Georgescu Sotir a decedat subit în urma unui acces *cardic* (miocardită decompensată)“. Interlocutorul „de specialitate“ al medicului delegat este sergentul sanitar Baltag, produs al faimosului curs de oficianți de la Văcărești a căror pregătire profesională era deplânsă până și de șeful lagărelor, colonelul Baciuc. Calmuschi este, însă, medic. În ciuda calificării, semnează un act în care decesul *subit* al unui bolnav survine după „*agonie (comă)*“! Defunctul fusese obiectul sadismului patologicului criminal Grigoraș, care l-a bătut zilnic și l-a pus pe o targă în care erau bătute piroane, torturi în urma cărora fostul procuror a murit. Și totuși, nu există urme de violență! Cum își explică medicul concluziile? „Diagnosticile date sunt reale, dar din ce cauză a avut acces cardiac Georgescu Sotir și dacă a survenit acest lucru în urma bătăii nu pot să știu. Despre Ciont (Ladislau, celălalt deținut al cărui cadavru a fost examinat de dr. Calmuschi – n.n.) hemoragia cerebrală i-a provenit în urma loviturilor dar nu cunosc cum s-au produs acele lovituri. După ce am văzut pe cei doi morți nu m'am mai dus, pentru că mi s'a spus de către un casier sau contabil de la Salcia că morțile sunt suspecte și atunci nu am mai primit sarcinile de a face autopsia. După ce am fost de două ori la Salcia, am auzit dela oameni că la Salcia se bat deținuții până îi omoară. Eu eram și atunci medic la circ. Turcoaia, unde sunt și azi. După ce am refuzat, au fost chemați alți medici“ (declarație dată la 14.01.1954, la Procuratura Militară pentru Unitățile MAI). Lucrurile încep să se lămurească – și se lămuresc și mai mult când citim declarația medicului Cerbulescu de la Dăeni care spune de-a dreptul că a făcut falsuri, dar le-a făcut involuntar: „*Toate diagnosticile date de mine în procesele verbale nu sunt reale pentru că aproape toți deținuții*

decedați au fost bătuți“ (subl. ns.) și continuă: „dar nu am aflat acest lucru decât în urmă când l-am văzut pe Dache Niculae, despre care se spunea că a fost bătut la secția Grădina“. A aflat înainte de a dresa procesul-verbal sau după? Din păcate, nu avem decât foaia de observație clinică întocmită de dr. deținut Rizeanu, cu diagnosticul „Nefrită acută, uremie formă delirantă – tuberculoză fibro- (indescifrabil) cronică -, sindrom miocardic cronic“, la intrarea în infirmerie, și „Decedat“ la ieșire – 12 martie 1953. Este foaia oficială, pentru uzul conducerii lagărului și al autorităților D.G.L.C.M. Pentru eventualitatea că demersul său va fi cândva util, dr. Rizeanu ține o „contabilitate“ paralelă a morților în registrul neoficial – „caietul secret“, cum l-am denumit, bine ascuns. Care au fost raporturile medicilor deținuți cu administrația? Dar cu ceilalți deținuți? Mentalitatea comandantului de lagăr este a despotului care are putere de viață și de moarte asupra deținuților-banșiți, dacă e vorba de politici, hoți în ce-i privește pe cei de la dreptul comun. (Și aceștia pot fi considerați bandiți de către cadrele MAI, care nu se încurcă în subtilități. Un chiabur va fi întotdeauna un bandit). Ajuns dincolo de gratii, medicul este în primul rând deținut, apoi doctor. În ciuda diplomei, este la cheremul sanitarului oficial, trogloditului semianalfabet produs de „școala medicală“ de la Văcărești, care îl supraveghează, îl șicanează aducându-i permanent aminte de condiția lui. Are, desigur, privilegii care îl distanțează de masa amorfă a celor de la dig sau de la lucrările agricole, în primul rând scutirea de ucigătoarea muncă brută, de noroiul infernal, de parul brigadierilor – dar avantajele sunt, totodată, un mijloc de presiune, de șantaj din partea administrației. Poate fi băgat la izolare, poate fi chiar lovit dacă îi scutește pe deținuții bolnavi de ieșirea la dig sau la alte munci grele. Ultimul caraliu își poate bate joc de decizia lui, întemeiată pe constatarea stării jalnice a deținuților distrofici, unii neîn stare să meargă. Cea mai mare primejdie cu care poate fi oricând confruntat este reacția furibundă a administrației când se încapățânează să treacă în registrul infirmeriei, în caz de deces, diagnosticul real. Este clipa decisivă, clipa când se dovedește, precum

doctorul Victor Gordan, unanim respectat în lumea lagărelor din Baltă – vrednic de jurământul hipocratic sau, dimpotrivă, jalnic sperjur. Între medicul credincios adevărului, încercând cu disperare să aline suferințele bolnavilor, obligat adesea să asiste neputincios la agonia și moartea unor oameni cărora comandantul le-a refuzat trimiterea la spital, și administrație se poartă un război surd, cu arme inegale. Teoretic, medicul răspunde de starea sanitară a lagărului și a compartimentelor acestuia, de bucătărie, în primul rând, care, în condițiile din Baltă, putea deveni oricând un focar de infecție, de respectarea regulilor de igienă – alimentară, corporală... Teoretic. Dr. Gheorghe Scramka a fost trimis în iulie 1952 de la centrul Salcia la Băndoiu ca să asigure asistența la „cabinetul medical al deținuților“, de fapt un spațiu dintr-o baracă insalubră. Cere administrației să se pună butoaie cu apă în fața dormitoarelor, pentru ca oamenii să se poată spăla măcar pe mâini și să-și poată astâmpăra setea – dar se izbește de refuzul comandantului de secție, sublocotenentul Ilinca. Mai mult, acesta interzice să se curețe cartofii și zarzavaturile, ordonând să se bage la cazan cu pământ cu tot. A reușit să-i raporteze ofițerului politic de la centru, sublocotenentul Gâlmă, acesta i-a spus lui Ilinca să procedeze așa „când deținuții vor fi porci“ și interdicția a fost ridicată. Dar imediat ce a plecat Gâlmă, comandantul l-a bătut pe medic cu ciomagul. Pedepsit a fost și când i-a făcut unui bolnav injecție fără aprobarea expresă a lui Ilinca: a fost băgat la carceră. La hrana proastă și insuficientă s-au adăugat frigul toamnei, apoi gerurile iernii și începerea lucrărilor de îndiguire. „Conform ordinilor centrului repartizam deținuții mai puțin bolnavi la munci ușoare prin planificarea de seară. Dl. Sublocot. Ilinca însă îi scotea la lucru la dig, iar seara veneau de la câmp pe targă (...) În luna Decembrie paturile comune din 2 dormitoare au fost scoase, iar dacă am raportat Dlui. Sublocot. Ilinca Teodor că deținuții nu pot dormi pe pământ, am fost bătut. Din această cauză am avut foarte mulți bolnavi de congestie pulmonară. Deținuții scutiți seara și internați în infirmerie erau scoși a doua zi de dimineață la câmp la lucrări de

îndiguiri, iar seara veneau și mai bolnavi și duși de alții în spate, boala lor agravându-se din zi în zi“ (Declarație dată la 11.02.1953).

Dr. Scramka a fost transferat la secția Piatra Frecăței, înființată la 28 ianuarie 1953. Medicul Rizeanu de la Salcia i-a comunicat că există o dispoziție conform căreia fiecare colonie trebuie să aibă propriul cabinet medical. „Arhitectul deținut deasemeni mi-a comunicat același lucru și conform planului barăcii infirmerie s'a început lucrul la cabinetul medical, care s-a terminat. După terminarea lui a venit Dl. Director Lt. Manciușea și a dat ordin să se strice acest cabinet pentru că nu are scânduri pentru așa ceva. Deși am insistat să se lase acest cabinet întrucât am peste 50-70 de vizite medicale pe zi și tratamente de făcut, precum și medicamente de păstrat, mi-a dat ordin să tac și să nu mai vorbesc nimic.“ (Declarație dată la 19.02.1953)

Medicul își aduce aminte și descrie și cazul deținutului împușcat de Serg. Spirea, petrecut cu mai bine de o jumătate de an în urmă, în iulie 1952, înainte de transferul lui la Băndoiu, când lucra la Salcia împreună cu dr. Rizeanu. Câmpeanu era încă în viață când a fost adus la infirmeria unde amândoi doctorii au făcut ce le-a stat în putință ca să-l salveze. „De față – relatează Scramka – erau mai mulți Dni. milițieni, precum și Dl. plutonier Siliște (Silișter – n.n.) dela grefa Coloniei. După ce a fost consultat am văzut pe corpul deținutului urme de lovituri pe mâini și pe spate și atunci am întrebat: Deținutul acesta întâi a fost bătut și pe urmă împușcat sau întâi a fost împușcat și pe urmă bătut“. Reacția lui Silișter: l-a înjurat și l-a lovit cu pumnul, l-a amenințat că-l „aranjează el“ pe medic, apoi l-a lovit cu ciomagul pe deținutul împușcat. Mărturia dr. Scramka concordă cu a celuilalt medic deținut, adâncind nedumerirea noastră: de ce n-au ordonat procurorii arestarea bestiei numite Silișter Gheorghe? (A fost doar interogat, la 23 mai 1953. Formularul Procuraturii arată că întrebările i-au fost puse în calitate de inculpat). Silișter declară că deținuții cărora le

expirase pedeapsa mai erau ținuți în lagăr „1, 2, 3 zile în plus deoarece nu erau mijloace de transport“, situație cunoscută inclusiv de șefii Direcției, Baci și Coler. Explicația ar fi plauzibilă dacă cei în cauză ar fi rămas în lagăr, scoși de la muncă, sau ar fi putut circula liberi în jur. Deținutul Ciosnar Simion, fără mandat definitiv, i-a raportat plutonierului că trebuia să se elibereze. Răspunsul: trebuie să-l trimită la penitenciarul de unde venise, să-i clarifice cei de acolo situația. Dar trebuia un mijloc de transport care, momentan, nu exista. „A 3-a zi, după ce i-am făcut formele, deținutul Ciosnar, în vârstă de 30-40 (de ani) condamnat pentru sabotaj, a încetat din viață. Interesându-mă de ce a murit, deținutul medic Rizeanu Nic. mi-a spus că a venit înghețat de la câmp“. Ciosnar, în vârstă de 55 de ani, avea de făcut 6 luni pentru nepredarea cotelor. Suferea de miocardită și insuficiență renală. În rest, Silișter face și el ce fac celelalte „cadre“: aruncă vina pe șefi, în speță pe Lt. Manciulea care „bătea“ și care a scos la muncă un lot de 192 inapți pe care el, plutonierul, voia să-i trimită la spital; de soarta lor însă nu s-a interesat: „nu era de resortul meu“. A auzit că ofițerii îi băteau pe deținuți, îi fugăreau cu calul. El personal a bătut vreo câțiva deținuți, prinși din evadare „pentru că nu au recunoscut că și-au vândut efectele la un civil“. Coler și Slobodă cunoșteau condițiile mizerabile de cazare. Cât privește diagnosticele, el, Silișter, nu a insistat să se treacă altele „decât cele reale“. Există și un proces-verbal de confruntare între Silișter și dr. Rizeanu, dresat la 25 mai 1953 de procurorul militar cpt. Filimon Ardeleanu care constatase „nepotriviri“ între declarațiile celor doi. Rizeanu: „«Plut. Silișter a fost de față când s-a făcut autopsia cadavrului deț. Georgescu Sotir care a murit din cauza hemoragiei cerebrale, provenită din loviri. Dânsul nu a fost de acord că a murit din bătaie și ne-a cerut să dăm alt diagnostic întrucât în procesul-verbal nu se putea trece că a murit din bătaie». Silișter: «În unele cazuri mi s'a spus că deținuții au murit din lovituri. Eu făceam adresă la procuratură – se chema medicul și ei făceau formele. Eu nu întocmeam procesul-verbal»“. Așadar o instigare clară la falsificare de acte, fapt penal de pe urma

căruia instigatorului nu i se întâmplă nimic.

Leoveanu Gh. Vasile, fost sanitar deținut la Salcia (6.08.1952 – 21.05.1953) este audiat întâi de procurorul civil Mihai Chirvase, apoi de procurorul militar Nicolae Stănescu. La 11.02.1953, când dă prima declarație, era încă în lagăr.

La 17.12.1952, a fost adus un lor mare, de 626 de oameni, în cea mai mare parte bolnavi, imediat repartizați în secțiile lagărului. După cca. 10 zile, a trebuit să fie evacuați. În acest timp, foarte mulți au murit. Explicația: „bătae, bătae și eară bătae“. Pe cadavre, care toate i-au trecut prin mână, erau urme de traumatisme. Pe cei care-și așteptau spitalizarea sau evacuarea, nemaifiind scoși la muncă fiindcă nu se mai putea, „fiind întrun (sic) hal de nedescris, de slăbit și distrus în bătae, totuși dl. Plut. Bojoacă cu Parul îi bătea – după (indescifrabil) ereau băgați întrun vagon – acolo ereau tunși și dați cu gaz fără niciun fel de mâncare, indiferent cum erea ea, și în acest vagon nu avea loc nici 25-30 de oameni Dl. Plut. Comandant al Coloniei Salcia de pe atunci a băgat 87 de deținuți bolnavi istoviți de ultima vlagă, ca seara să avem un mort pe Ciufu N. Ion care seara trebuind să facă numărul a fost tras din vagon de Dl. Milițian Bucoveanu căruia i se spune biciul lui Atila și isbit de vagon cu capul care după ½ oră acest bolnav distrus a murit“. (În „Caietul secret“, Ciufu N. Ioan, 56 de ani, apare la nr. 19 – „Decedat la 9 ianuarie la Salcia. Cu o zi înainte este tuns și uns cu gaz de plut. Bojoacă iar milițianul Bucoveanu îl bate și îl isbește cu capul de o rangă de fier. – Seara moare. Martorisantar Leoveanu V-le și Constantinescu Petre“.)

Leoveanu propune, în această primă declarație, ca morții să fie deshumați, „să vadă și onorata Procuratură Realitatea în goliciunea sa“. La 7.01.1954, fostul sanitar este audiat la București. Între timp, fusese eliberat. Prima informație importantă: deținuții Gordeanu Constantin și Bobec Orest au fost transferați, în stare gravă, fiind bătuți, de la Salcia la penitenciarul Brăila: „delegatul care i-a dus

a venit după 2 zile spunând că cei doi au murit“. Leoveanu confirmă ceea ce stabilisem deja, anume că morții de la Salcia (sau de pe urma maltratărilor din secțiile lagărului) sunt mai mulți decât numărul de 63. (De altfel, în rechizitoriu este reținut un număr de 68, nici acesta definitiv.) Repetăm informația, deja menționată, anume că mulți decedați au fost îngropați fără acte, fără procesul-verbal semnat de medic și fără adeverința de înhumare dată de Sfatul Popular, pe baza primului document. Motivul: plutonierul Băncilă „și în special Lt. Manciulea“ i-au ordonat să procedeze așa. „Până vine procesele-verbale semnate de medic și adeverințele dela Sfat morții se împut“.

La 11.02.1953, fostul procuror *Vasile Constantinescu*, deținut la Salcia, declară, în fața procurorului Chirvase, următoarele: „Doctorul coloniei nu îi tratează pe bolnavi, nu (le) dă nici o atenție, a propus să se dea regim și supraalimentație la persoane care nu iau parte la muncile mai grele unde oameni sunt slăbiți, regim și supra alimentare primea Brig. Croitoru, Diaconescu și alți care sunt cât niște tauri și ziua și noaptea băteau oameni, cum Croitoru acum vreo săptămână a bătut timp de 2 ore pe condamnatul Vreju pentru că acesta susținea că nu poate eși la lucru din cauză că fusese bătut și mai înainte tot de Croitoru și lovit peste o mână, primesc regim cismari și croitori care muncesc în cameră și cărora le vin și pachete de acasă lunar“. Ex-procurorul formulează acuzații grave, cel puțin în ordine morală, la adresa medicului Rizeanu. Nu este singurul. Lt. Manciulea afirmă că i-a bătut pe niște deținuți care spunea că sunt bolnavi dar Dr. Rizescu i-a declarat sănătoși.

În vederea anchetei, care a început în februarie 1953, dr. Rizeanu a fost transferat la penitenciarul din Brăila. Era în timpul executării condamnării la 5 ani, având, în cauza Salcia,

calitatea de martor. La 6.04.1953, căpitanul anchetator Filimon Ardeleanu emite mandatul nr. 12959 privind transferul de urgență al deținutului Rizeanu Nicolae la penitenciarul Jilava, la dispoziția Procuraturii Generale a RPR – Direcția Procuraturi Militare. Același procuror emite, la 22 aprilie 1953, o ordonanță care explică motivul transferului la Jilava (închisoarea unde fuseseră deja depuși membrii lotului Salcia, cei mai mulți la 25 martie 1953, alții fiind încarcerati la 2 aprilie): „(...) din declarațiile deținuților Olaru și Constantinescu Petre rezultă că susnumitul a comercializat penicilina care trebuia administrată bolnavilor. Efectuându-se cercetări în cauză, s'a constatat că deținutul Olaru a furat penicilină din infirmeria Coloniei și a fost demascat de către Rizeanu că bate deținuții.

Întrucât din tot probatoriul administrat în cauză nu rezultă că Rizeanu Nicolae să fi bătut vreun deținut sau să fi întrebuințat față de ei alte metode de tortură;

Că penicilina se aplică bolnavilor pe baza unui proces-verbal, și că există o ură personală între Olaru, Constantinescu și deținutul Rizeanu, declarațiile acestora urmează, sub acest aspect, a fi înlăturate;

Că neexistând în sarcina sa fapte care să impună deținerea pe mai departe în Penit. Jilava, urmând a-și executa pedeapsa în regimul de drept comun (DISPUNEM) Anularea mandatului de transferare No. 12959 din 6.IV.1953 și a mandatului de arestare No. 12872 din 7.IV.1953.

Se va emite pe data de azi 22.IV.1953 mandat de transferare a deținutului Rizeanu Nicolae la Penit. Văcărești și se va comunica Penit. Jilava anularea mandatelor mai sus menționate“.

Text edificator, care pune serios sub semnul întrebării și argumentul invocat de Lt. Manciulea pentru a-i tortura pe deținuți. (Așadar Rizeanu își va continua detenția *în regim de drept comun*,

recunoaștere indirectă a diferenței de regim dintre închisoarea politică Jilava și închisoarea Văcărești, unde existau pachete și vorbitor. De altfel, așa cum vom vedea, unul dintre ofițerii arestați este de-a dreptul indignat că a fost băgat la Jilava cu „dușmanii poporului“ ...).

Ar rămâne învinuirile aduse de fostul procuror Vasile Constantinescu. Nu sunt, firește, neglijabile. Sunt și reale? În ampla sa declarație există multe afirmații exacte; nu le reproducem fiindcă se referă la fapte de-acum știute: înfometare, bătăi, obligarea unor deținuți să se rostogolească, în pielea goală, prin spini, barăci insalubre, neîncălzite. Așa era – numai că Vasile Constantinescu pune toate acestea pe seama faptului că „*aici s-a condus colonia după placul reacțiunii*“ (subl. ns.). „În colonie – scrie mai jos Constantinescu – s-a condus lucruri ca în trecut, toți cei cu pedepse mari au fost puși în posturi de răspundere toți majuri toți care au fost ofițeri în armata burgheză sau alte posturi sub burghezie și au dat mâna și sunt în posturi de răspundere scutiți de orice corvezi (...) Conducerea până la Locot. nou venit Manciușea nu s-a atins să deranjeze acești domni care își făceau cele mai bune recomandări că au muncit și muncesc și corespund, și atunci când conducerea *găsa* (sic) și câte unul din rândurile muncitorilor condamnați să fie pus în post de răspundere imediat îi puneau motiv și trimetea la muncă brută, sau izolat în dormitoare aproape izolate unde stau numai ei au pus câte un chiabur planton și fac politică ne stingheriți de nimeni, că nimeni nu este între ei neverificat de dânși toți oamenii trecutului, iar când vreun muncitor le spunea ceva, patru-cinci din ei spun că acesta vorbește contra regimului și și ei o făceau pe democrați continu stârnesc svonuri de le insuflă de par apărute de la cei săraci toate acestea din cauză că nu s-a ocupat nimeni de viața oamenilor din interiorul cordonului iar șnapani sunt strânși legați între ei pentru că e de ajuns să afle că a fost ofițer în trecut și e deblocat. că au toată încrederea în el. noi cei săraci nu avem nici un indici ca să pot să te unești pentru că chiar un element sărac te trădează lor. și ei de (te – n.n.) prelucră delicat de mori și mori văzut și vinovat“.

Lt. Manciușea este în admirația ex-procurorului fiindcă „a scos de câteva ori toți șnapani de la birouri la lucru lea luat hainele pentru că pe a lor le păstrau purtau pe a coloniei iar noi umblam goi pentru că așa știa Locot. Popa și Pavel să aplice lupta de clasă în colonie (...)”. Că Manciușea a omorât oameni cu parul nu pare să-l impresioneze pe ex-omul legii: important e că individul a aplicat lupta de clasă!

(Altfel, când nu este bătut de fantoma reacțiunii care conduce lagărul, Vasile Constantinescu aduce amănunte revelatoare despre cruzimea animalică a brigadierilor; Năstase, Olaru, Dumitru, Croitoru îl chinuiau zilnic pe un biet contabil: „Îl băteau toți cu bețe peste picioare fiindcă era tare debil și îi satisfăcea țipătul pițigăiat și disperat al aceluia, apoi puneau doi inși încălțați săl ia unul de o mână și altul de o mână și să fugă cu el desculț prin spini la fel săl audă țipând...” Înfiorător).

Concluzia Procuraturii Militare în ce-l privește pe dr. Rizeanu este clară; oricum, este greu de crezut că un om în stare să-și riște pielea ținând, în secret, evidența cauzelor reale ale deceselor, într-un document care a contat considerabil la proces, demontând multe minciuni ale torționarilor, este capabil să săvârșească fapte reprobabile precum cele care i s-au pus în sarcină.

Revenind la prestația medicilor și la tragicul bilanț al morților, așa cum sunt reflectate în rechizitoriu, trebuie să constatăm câteva inadvertențe. Procurorii au stabilit că, între iunie 1952 și martie 1953, frecvența deceselor a cunoscut o anume intensificare, unele fiind cazuri de crimă, în mod direct. Există două perioade: iunie-octombrie 1952, interval în care au murit 16 deținuți, dintre care pentru 5 există probe indubitabile de crimă, noiembrie 1952 – martie 1953, în care perioadă au murit încă 52 de deținuți, pentru 16 existând probe indubitabile de crimă (ca și pentru Leonida Constantin, mort la spitalul Brăila din cauza torturilor suferite în lagăr). Alți patru deținuți

au fost duși la același spital, fără însă ca, în ce-i privește, să existe probe de crimă. Reproducem din rechizitoriu (pag. 53-54): „Grupând pe deținuții morți după faptele de omor săvârșite de învinuiți, aveam următoarea situație:

1. Deținutul Lunca Dionisie omorât de Lt. Popa Ioan și brigadierul Popovici Valerian.
2. Deținutul Hâlcu Alexandru omorât de brigadierul Popovici Valerian.
3. Deținutul Stoian Ioan omorât de Lt. Manciulea Petre.
4. Deținuții Găvan Ion și Popa Zaharia omorâți de Lt. Manciulea Petre și Plut. Bojoagă Aurel.
5. Deținutul Ciosnar Simion omorât de Lt. Manciulea Petre și brigadierul Olaru Constantin.
6. Deținutul Baican Cornel omorât de Lt. Manciulea Petre și brigadierii Olaru Constantin și Chiforescu Gheorghe.
7. Deținutul Găină Zachele omorât de brigadierul Olaru Constantin.
8. Deținutul Pintilescu Florea omorât de brigadierii Olaru Constantin și Croitoru Ion.
9. Deținutul Cosma Dumitru omorât de sublocotenent Ilinca Tudor.
10. Deținutul Bârlădeanu Gheorghe omorât de locotenentul Cârligă Ion.
11. Deținutul Câmpeanu Ion omorât de sergentul Spirea Jean.
12. Deținutul Ciufu Ion, omorât de milițianul Bucoveanu Gheorghe.
13. Deținuții Scarlat Ioan și Leonida Constantin omorâți de brigadierul Constantinescu Petre.

14. Deținuții Pană Iorgu și Deac Carol omorâți de brigadierul Dumitru C. Dumitru.
15. Deținutul Laslo Martin omorât de brigadierul Prunescu Tudor.
16. Deținuții Ciont Ladislau, Ciura Vasile și Georgescu Sotir omorâți de brigadierul Grigoraș Gheorghe.
17. Deținutul Stroescu Virgil omorât de milițianul Vișan Constantin și brigadierul Iliescu Gheorghe.“

Actul de acuzare nu exclude posibilitatea ca și alți deținuți să fi fost uciși. Dar, dintre cei decedați probe există numai în privința celor enumerați. Pentru nici unul nu există, însă, la dosarul lotului, acte medicale constatatoare ale cauzelor adevărate ale morții, diagnosticele stabilite de medicii civili nefiind reale. Mai exact spus, toate sunt false. Dintre decedați, majoritatea au fost *văzuți* de dr. Cerbulescu; din cauza neanunțării la timp a morții, de către direcția lagărului, 4 cadavre au fost văzute la trei zile după încetarea din viață iar 2 – după două zile. Pe alți cinci morți, însă, medicul de la Dăeni i-a văzut a doua zi, iar pe doi – în chiar ziua decesului. Este cazul lui Găvan Ioan, mort la 10 ianuarie 1953, în ziua în care medicul, trimis cu ordinul nr. 6/8 al Procuraturii raionului Măcin, a trecut Dunărea cu barca și a examinat „amănunțit“ cadavrul care, de obicei, „nu are nici un fel de leziuni traumatice, contuzii sau echimoze“, cauza morții fiind găsită în scriptele lagărului, din care „reese că susnumitul suferea de t.b.c. pulmonar – nefrită cu edem generalizat – asthenie“. Cu totul altul este diagnosticul pus de dr. Rizeanu în „caietul secret“: „22. Găvan I. Ioan, 53 de ani, decedat la 10 ianuarie 1953 la Salcia, este bătut crunt în poartă de Dl. Locot. Manciulea până omul a căzut jos și nu a mai putut să se miște. Este luat de 4 deținuți și adus la infirmerie. Moare după ½ oră. Martori oculari ing. deținut Gavrilescu Virgil și Plut. Albulescu Ioan (grefă)“. Mai e valabilă, *în acest caz*, teoria petelor lividice care acoperă orice urme de lovituri? Și cum rămâne cu

afirmația că el, dr. Cerbulescu, a fost *întotdeauna* chemat la mai multe zile de la decesul deținutului?

Un fapt curios: doctorul declară, la 13 ianuarie 1954, că i s-au arătat de către procuror *toate* (subl. ns.) procesele-verbale semnate de el ca medic privind moartea a 16 deținuți. Normal ar fi trebuit să i se arate și certificatul privindu-l pe Găvan Ioan. Dar nu i se arată – și nici el nu-i menționează numele alături de celelalte, ceea ce înseamnă că nu i s-au arătat *toate* certificatele pe care le semnase. Dar probabil că este vorba de o neglijență a anchetatorului. În registrul oficial al infirmeriei, dr. Rizeanu notează: „Bolnavul Găvan Ioan este adus la (indescifrabil) astăzi 10 ianuarie 1953 orele 19,45, în stare lipotimică. La examenul obiectiv se constată că individul este într-o stare de asthenie și debilitate fizică generală. Este adus de patru deținuți pe brațe – inconștient. Hainele îi sunt pline de noroi și ude și se obsearvă (sic) pe obrazul drept o tumefacție și urmele unor lovituri. Îi administrăm câteva cardiotonice dar bolnavul decedează la orele 20,30“.

Logic, înseamnă că medicul civil a venit la colonie noaptea, trecând Dunărea după căderea întunericului, act de temeritate în condiții de iarnă. Oricum fapt neobișnuit. Nu putea să amâne deplasarea pe-a doua zi? Este vorba de unul dintre cazurile despre care vorbea Leoveanu – certificat *doar* semnat de medic?

Cert este că doctorul de la Dăeni a semnat mai multe certificate de deces decât cele care i-au fost arătate la anchetă, în calitate de martor (și pe care le enumeră în declarația dată la 13.01.1954). Printre acestea – cel privindu-l pe „deținutul Pintilescu I. Florea, (decedat) în urma bolii de care suferea cu diagnosticul de «Ocluzie intestinală spazmiformă» după informațiile culese de la Tov. săi de muncă și după simptomatologia pe care a prezentato“. Nu s-a observat, desigur, nici o urmă de violență. (În „caietul secret“, Pintilescu I. Florea figurează la nr. 7, cu mențiunea: „decedat la 16 august 1952 la Salcia, cu dg. ocluzie intestinală spasmiformă? – este bătut la câmpul

de muncă de Olaru“). Omisiuni există nu numai în declarația dr. Cerbulescu ci chiar în rechizitoriu. Circumstanțele reale ale uciderii – din culpă – a deținutului Bradea Petre nu au fost cercetate temeinic, anchetatorii mulțumindu-se cu superficialul proces-verbal încheiat de delegatul procuraturii Măcin. Iar numele lui Corșeu Constantin (nr. 41 în caietul doctorului Rizeanu, cu mențiunea „42 ani, decedat la 29 ianuarie 1953 la Băndoiu – se obsearvă (sic) pe întreg corpul numai traumatisme cauzate de lovituri“) nu este menționat, deși indicii din caietul medicului deținut ar fi trebuit să îndrume la descoperirea celui care a aplicat loviturile. O confuzie greu de înțeles este făcută în cazul morții deținuților Ciura Vasile și Ciont Ladislau. Primul a decedat la 6 iulie 1952, în urma unor „contuzii forte pe fața antero-internă a coapsei drepte și în regiunea hepatică“; celălalt – la 3 august, din cauza „traumatismelor forte în regiunea temporală și deasupra foselor orbitare (sic) și în epigastru“. Amândoi – uciși de brigadierul Grigoraș Gheorghe. Cel care a stabilit diagnosticele este dr. Rizeanu, care, interogat, arată: „Făcând autopsia cadavrului lui *Ciura*, am constatat o hemoragie cerebrală abundantă cauzată de traume forte, în regiunea temporală și împrejurul foselor orbitale“. Din păcate, nu am găsit procesul-verbal al operațiunii. În privința lui *Ciont Ladislau*, medicul arată că l-a consultat și l-a îngrijit timp de două zile, a constatat că bolnavul prezenta grave echimoze și traumatisme. Coapsa dreaptă era tumefiată iar în regiunea ficatului erau echimoze. „Prin palpare – declară dr. Rizescu – s'a constatat o diformare a ficatului, și *probabil* (subl. ns.) o ruptură a lui, în urma traumatismelor“. Și termină rândurile relative la Ciont cu propoziția: „*Nu i s-a făcut autopsia*“ (subl. ns.). Este logic: dacă trupul ar fi fost autopsiat, medicul n-ar mai fi recurs la palpare ca mijloc de investigație; n-ar mai fi existat acel „probabil“.

Cum se pot explica, atunci, afirmațiile doctorului Calmuschi, medicul de circă de la Turcoaia, care declară (la 14 ianuarie 1954) următoarele: „În cazul lui Ciont Ladislau am constatat *la autopsia pe care i-am făcut-o* (subl. ns.) că a decedat în urma hemoragiei cerebrale și mi s-a justificat de

către cadrele militare de la Salcia că i-a venit rău la lucru și a fost adus pe o targă sus pe umeri și a fost scăpat de pe targă și s'a lovit la cap. Am constatat urme de lovituri în regiunea capului din care cauză i-a pornit hemoragia care i-a cauzat moartea"? Rechizitoriul reține că și cadavrul deținutului Ciont a fost autopsiat, de către dr. Calmuschi, pe baza declarațiilor acestuia. Nici în ce-l privește pe Georgescu Sotir, omorât cu bestialitate de Grigoraș, lucrurile nu sunt foarte limpezi. Referiri la moartea procurorului există, în primul rând, în Caietul doctorului Rizeanu: „4) – 54 ani decedat la 23 iulie 1952 la Băndoiu cu dg. traumatisme multiple în dif. regiuni ale corpului și capului, care au agravat maladia cardiacă de care suferea bolnavul“. Apoi, în declarația pe care o dă dr. Rizeanu la 11 februarie 1953, în fața procurorului M. Chirvase: „De la Colonia Băndoiu la data de 23 August 1952 este adus cadavrul deț. *Georgescu Sotir*. La examenul cadavrului s-au putut observa foarte clar echimoze în reg. temporală dreaptă și stângă, la fel și împrejurul ochiului drept. *Decid efectuarea autopsiei acestui cadavru și la autopsia craniului găsim hemoragie puternică în cavitatea craniană; aceasta este consecința loviturilor, pe care le-a primit decedatul în cap cu un corp tare*“ (subl. ns.). Anterior, în registrul oficial al infirmeriei, cu menționase prezența traumatismelor multiple care au agravat boala cardiacă de care suferise Sotir – mențiune curajoasă, ca și înregistrarea încunoștiințării superiorului – „am atras atenția D-lui Serg. Sanitar Th. Baltag“! Moartea lui Sotir Georgescu face și obiectul antologicului proces-verbal semnat de dr. Calmuschi în care este vorba despre un deces subit în urma „agoniei (comă cu spume la gură)“, așa cum îl informase „Tov. Serg. Sanitar Baltag Theodor“. Medicul civil certifică, firește, absența oricărei urme de violență. Nici un cuvânt despre autopsia craniului, practică de colegul său de după sârma ghimpată. Nu avem nici un motiv să punem la îndoială spusele medicului deținut – care practicase o autopsie fără îndoială neautorizată. Nu va fi văzut medicul de la Turcoaia capul secționat?

Semne de întrebare stăruie și în jurul decesului lui Fit Florian. La 20 iunie 1952, dr. Pitar (care

nu-și scrie și prenumele: Leizer, pe avizul medical), medicul de circă de la Mărașu, examinează cadavrul la punctul Piatra-Frecăței din comuna Ostrov, constatând prezența unor plăgi superficiale pe brațul stâng și a unei plăgi, tot superficială, în regiunea hemitoracelui drept. „Moartea – conchide medicul – se datorește asfixiei provocată prin înecarea decedatului“. A doua zi, Sfatul Popular al comunei Ostrov emite adeverința nr. 16, atestând că „în registrul de acte de moarte, (...) s'a înregistrat moartea deținutului Fit Florian, în vârstă de 31 de ani (...). Cauza morții: Înecat în dunăre“. Cum a ajuns în apele fluviului? Va fi făcut parte dintre deținuții semiliberi, putând să se miște fără pază în anumite limite? Era singur – sau cu mai mulți și n-a sărit nimeni să-l salveze? Neavând drept sursă despre moartea lui Fit decât cele două acte, preferăm să nu ne pierdem în supoziții. Oricum, este greu de crezut că un pușcăriaș putea intra de capul lui în Dunăre. (O întâmplare din vara lui 1960, la care am fost martor ocular, a stârnit vâlvă: prin iulie sau august, pe o căldură de foc, câțiva deținuți de la Luciu-Giurgeni, secția Bac – e vorba despre bacul „Gironde“ la bordul căruia locuiam, au intrat în apă, bălăcindu-se în spațiul dintre mal și navă. S-a dat alarma, au venit soldați de la pază înarmați până-n dinți, au apărut turbați de furie, locotenentul-major Teodor Cristea, comandantul, o brută bețivă, și diabolicul plutonier Tucă, țiganul care ne primise cu parul în mână la venirea de la Salcia, care au dat verdictul: tentativă de evadare în grup! Nici că se putea ceva mai grav, o asemenea învinuire era urmată, de obicei, de ruperea oaselor. La propriu. Și totuși s-a produs un miracol: cu un curaj extraordinar, Iancu Saul, un tânăr inteligent și calm, le-a explicat că numai canicula era de vină, că ei se aflau într-un spațiu păzit, nici vorbă, deci, de tentativă de fugă. Au scăpat!)

Rechizitoriul se referă, pe spații ample, la chestiunea responsabilității medicilor semnatari ai certificatelor de constatare a morții. Procurorii scot în evidență faptul că, exceptând diagnosticul dat de dr. Calmuschi în cazul lui Ciont Ladislau, celelalte diagnostice nu sunt reale. Pun însă nerealitatea

concluziilor medicale pe seama faptului că administrația lagărului anunța târziu decesul. (Noi am arătat că nu în toate cazurile, lucrurile s-au petrecut astfel.) În al doilea rând – spune actul de acuzare – la nerealitatea diagnosticelor a dus și superficialitatea medicilor. Și exemplifică: „Un caz tipic de superficialitate este cazul deținutului Ciufu Ioan care a fost trântit cu capul de scara vagonului de către milițianul Bucoveanu, deși medicul l-a vizitat a doua zi după moarte, totuși nu a văzut puternica lovitură de la cap, pentru că s'a uitat superficial la cadavru numai la suprafață (sic). Cu toate că avem temeinice motive să conchidem că învinuții cadre militare ascundeau *chiar și medicului* (subl. ns.) datele reale ale morții deținuților pentru a-i induce în eroare și a ascunde astfel urmele crimelor, totuși dacă medicul Cerbulescu lucra cu mai multă diligență putea să constate de la caz la caz starea cadavrului și să tragă concluzia timpului morții. Totuși față de împrejurarea că învinuții cadre militare în frunte cu conducerea, pe lângă faptul că întârziu în mod voit chemarea medicului, dar și cadavrele deținuților erau prezentate în stare de necurățenie, așa cum deținuții fuseseră bătuti și schingiuiți târâți și murdăriți în nămol și în plus fiind temeiuri puternice că se ascundea data reală a morții deținuților, așa că nu putem fi siguri că medicul Cerbulescu sau alți medici ar fi văzut vreun cadavru al vreunui deținut chiar în ziua morții sau a doua zi după moarte, rămânând singurul caz tipic de superficialitate, cazul deținutului Ciufu Ion lovit puternic la cap de scara vagonului, *din toate aceste împrejurări nu putem desprinde o ușurință atât de gravă în sarcina medicilor care să constituie fapte penale*“. Firește că sclerații ascundeau „chiar și medicului“ datele reale ale morții deținuților. În primul rând medicului! Cum era să-i spună sublocotenentul Cârliga medicului constatator – scrieți acolo că Bârlădeanu a murit fiindcă l-am băgat cu picioarele înlănțuite în sus și capul în jos la carceră, pe ger de crăpau pietrele?! Sau Constantinescu Petre că i-a dat cu bâta în cap lui Sotir Georgescu? Nu numai superficialitatea îi va fi împiedicat pe doctorii civili să pună diagnosticul corect. În atmosfera de teroare generalizată care se înstăpânise în țară, de arestări și internări abuzive în lagăre și pușcării,

este de crezut că medicii trimiși să-și pună semnătura pe documente cu caracter atât de delicat, vor fi rămas imuni la starea de frică și de nesiguranță în care viețuia societatea românească? Ne este greu să credem că nu au știut, că nu au bănuț, măcar, ce se întâmpla la Salcia. Avem proba că dr. Rizeanu a rămas credincios adevărului, riscând enorm și altfel decât ținând caietul incriminator: medicul Emil Mocanu de la Direcția sanitară Măcin, superiorul lui Cerbulescu, Calmuschi și Pitar, șef de problemă în materie de boli epidemiologice, declară că i s-a comunicat de către confratele său deținut că Ion Câmpeanu „a fost bătut și încercând să fugă ca să scape de bătaie a fost împușcat de un milițian sergent“. Este greu să-i judecăm astăzi pe acei medici civili de acum jumătate de secol. Repetăm, nu toți pot avea tăria morală și curajul unor Victor Gordan, Eusebiu Munteanu, Romitan, Constantin Trifan, Miltiade Ionescu, Emil Căpraru ori Margareta Danielescu, medicul oficial al penitenciarului Târgu-Ocna.

BESTIALITĂȚILE DIN BALTĂ IES LA IVEALĂ

Cele trei procese ale Reeducării au fost proiectate și montate de securitate în scopul ștergerii urmelor, al ocultării adevăraților autori aflați în umbră, în spatele lui Țurcanu și al bandeii sale de torționari. Sunt regizate în beneficiul partidului comunist și al „brațului său înarmat”. Toată lumea știe cum stau în realitate lucrurile, și regizorii, mai ales ei, și actorii, sacrificați, aceștia, în temeiul unei perversități devenite tradiție, în spirit stalinist. Este posibil ca procesul lotului Salcia să fi răspuns unei dorințe a regimului de a salva aparențele, de a demonstra Occidentului că abuzurile nu rămân nepedepsite, că torturile, munca forțată, înfometarea deținuților din coloniile de muncă sunt străine politiciii partidului, fiind expresia unor inițiative personale criminale. Excludem posibilitatea ca Procuratura Militară pentru Unitățile MAI să fi acționat în afara controlului partidului. Cercetarea ordonată de Ceaușescu în 1968 – în scopul îndepărtării lui Drăghici din fruntea Internelor și trecerii lui pe linie moartă, nicidecum reparării urmărilor crimelor din epoca lui Gheorghiu-Dej – scoate la iveală, chiar dacă episodic, lupta surdă dintre Securitate, pe de o parte, și Interne, în timpul ministeriatului lui Pavel Ștefan. Nu este exclus să se fi dus și între Securitate și Procuratură o luptă asemănătoare, camuflată, desigur, conform ipocriziei comuniste.

La Pitești asasinii acționează într-o lume exclusiv politică, de resortul Securității. La Salcia, în lumea deținuților de drept comun (am arătat că eticheta aceasta nu poate fi totuși lipită pe fiecare dintre cei din lagăre), crimele și schingiuirile nu au conotație politică. Aceasta nu înseamnă, însă, că demersul Procuraturii Militare nu-i va fi iritat pe mai-marii Securității. De altfel, până la urmă

Alexandru Drăghici va obține eliberarea tuturor condamnaților, cadre ale Direcției Lagăre și Colonii de Muncă, atât ofițeri, subofițeri, milițieni de escortă cât și brigadieri deținuți. (Vom reveni asupra faptului că securitatea și miliția au recurs, șantajându-i sau plătindu-i, la indivizi de cea mai josnică factură, aparținând lumii interlope, fie ca să informeze, fie chiar pentru a elimina fizic persoane socotite indezirabile pentru statutul totalitar. În cazul brigadierilor, fără aceste instrumente lipsite de orice omenie organizarea și prestațiile masei de sclavi din lagăre nu ar fi fost posibile). Cum s-a ajuns la declanșarea anchetei asupra situației de la Salcia de către procurori? Despre atrocitățile săvârșite în lagărele de pe Canal, înființate încă din anul 1949, se aflase și se vorbea. În șoaptă – dar se vorbea. Câtă vreme era vorba doar de zvonuri care generau stare de frică și nesiguranță în rândurile populației, regimului comunist îi convenea această situație. Să ne reamintim de însemnătatea pe care Lenin, Dzerjinski și Stalin o acordau – în cel mai pur spirit al despotismului asiatic – terorii ca principiu și metodă de guvernare. Important nu era ca oamenii să nu sufere, să nu moară – în comunism viața unui om nu are nici o valoare, în pofida fariseiceii lozinci marxiste care îl declară pe om ca fiind „cel mai prețios capital”; esențial era ca nimic să nu se afle și, mai ales, să nu se afle în lumea liberă. Ceea ce se întâmpla la Salcia ar fi putut să rămână încă mult timp un secret păstrat în perimetrul de sârmă ghimpată al lagărului dacă vreo câțiva deținuți grav bolnavi n-ar fi fost internați la Spitalul de adulți Brăila după ce fuseseră transferați la penitenciarul din acest oraș. În rechizitoriul întocmit la 25 februarie 1954 (dosar nr. 424/1953), maiorul Nicolae Stănescu din Procuratura Militară pentru Unitățile MAI nu menționează împrejurările în care decesele și relele tratamente din complexul de lagăre din Baltă au atras atenția Procuraturii. Le putem însă reconstitui după documentele procesului. Cronologic, primul act este procesul-verbal redactat la 6 februarie 1953 de procurorul Paul Nicola de la Procuratura raionului Măcin (în jurisdicția căreia se afla Salcia). Fapt foarte important, procuratura Măcin nu s-a autosesizat, așa cum ar fi fost firesc și legal, ci eșalonul superior, Procuratura Regiunii

Galați, a ordonat deschiderea unei prime cercetări, în urma reclamației unor deținuți internați la spitalul amintit. Plângerile au ajuns la procuratura regională nu direct ci prin intermediul procuraturii orașului Brăila. Nu este exclus ca deținuții spitalizați să fi fost ajutați în demersul lor de către personalul spitalului. Reproducem pasajele esențiale: *„S-au lua declarație la mai mulți deținuți, brigadieri mai jos notați (...) și din cercetări rezultă că sunt învinuiți pentru aceste maltratări brigadierii Dumitru C. Dumitru din secția Piatra Frecăței, Diaconescu din secția Salcia, Ardeleanu din Secția Piatra Frecăței, Prunescu Tudor din Secția Strâmba, iar Olaru D. Constantin, Odor D. Gheorghe și Valerian Gh. Popovici din Secția Salcia. S'au audiat deținuții brigadieri Olaru D. Constantin, Odor D. Gheorghe, Popovici Valerian și deținutul Bereștianu E. Teodor a cărui declarație s-a atașat la dosar, ceilalți învinuiți nu s'au putut audia fiind repartizați la alte Secții, unde lucrează în prezent. Cu această ocazie s'a constatat că norma de lucru era de 4 m.c. iar când trebuia să se care pământ peste distanța de 30 m. atunci norma scădea la 3,50 m apoi se constată că deținutul Olaru bătea cu varga la palmă pe deținuți iar pe unul la (sic) lovit cu furca în cap și peste corp de mai multe ori și în general lovea când îi cădea ocazia. Deasemeni mai toți brigadierii băteau pe deținuți“.*

Până la 6 februarie 1953 muriseră zeci de oameni, alții rămăseseră infirmi pe viață, deținuții fuseseră înfometate, trăiau ca vitele. Nimic din toate aceste orori în actul constatator! Faptul cel mai grav reținut de procuror este bătaia „cu varga la palmă“, aproape... didactică, și lovirea unui deținut cu furca. Unde va fi luat procurorul Nicola declarații celor menționați în procesul-verbal? În absența indicării exprese a locului, putem bănuși că la centrul formațiunii, la Salcia, fără să se fi deplasat și la celelalte colonii. Superficialitatea actului este evidentă. Anterior documentului citat, procuratura Măcin îi raportase, la 24 decembrie, prim-procurorului Nicolae Barbăalbă de la „regionala“ Galați că „a început mortalitatea în număr mare a deținuților din Colonia de Muncă MAI Salcia“ și, ca urmare, Barbăalbă îi ordonă procurorului Zecheru Gheorghe (posibil șeful instituției de la Măcin) să se deplaseze „la

fața locului – Colonia «Salcia»“ pentru a cerceta și stabili „cauza mortalității deținuților“. Nici de data asta procuratura Măcin nu răspunde așteptărilor șefilor de la regiune: „Din cercetările efectuate de Procurorul Raionului Măcin, se constată că deținuții nu primesc țigări și cărți poștale, însă nu a adâncit cercetările“ privind numărul mare de decedați. Cel care constată lipsa de seriozitate a procuraturii Măcin este Mihai Chirvase de la „regională“ care, la 11 februarie 1953, încheie un proces-verbal în care, pentru prima dată, sunt dezvăluite atât faptele brigadierilor cât și ale cadrelor MAI. Tot de la procurorul Chirvase aflăm că Barbăalbă s-a deplasat personal, însoțit de semnatarul actului, la Salcia, în urma unui ordin telefonic primit de la Procuratura Generală a RPR. În prezența șefului procuraturii regionale, deținuții au spus tot. Au vorbit și despre actele de cruzime ale cadrelor MAI. I-a revenit lui Mihai Chirvase sarcina de a redacta sinteza mărturiilor. Dintre cadre, sunt amintiți sublocotenentul Ilinca Teodor, în primul rând, ca autor al celor mai multe acte de brutalizare a deținuților, apoi lt. Popa Ion, sergenții Cordoș, Ghețău, lt. Manciulea (cel care a ordonat să fie demolată infirmeria pe care dr. Scramka o realizase cu atâta trudă), milițienii Limbău, Spirea Jean, Sofronie, Bucoveanu, Bojoacă, Marin, Iancu. (Mărturiile culese de procurorul Chirvase întăresc faptul că printre *meaiștii* de la Salcia s-a aflat și unul care s-a comportat omenește: sublocotenentul Gâlmă, cu funcție de ofițer politic, cel care le-a interzis bucătarilor să respecte ordinul lui Ilinca de a se arunca în cazane cartofi necurățați, plini de pământ și de paie; din păcate, sublocotenentul a fost mutat la scurt timp; de altfel, imediat după plecarea ofițerului politic, dr. Scramka a fost bătut cu ciomagul de către Ilinca, bestia putând astfel să se răzbune). Departe de a epuiza, în cele cinci pagini ale raportului său, crimele de la Salcia, Mihai Chirvase schițează, totuși, pentru prima dată un tablou cutremurător al stării de lucruri de la centrul de lagăre: deținuți obligați să iasă la lucru iarna flămânzi, desculți, dezbrăcați, bolnavi, bătaii sălbătice cu parul aplicate de cadre și brigadieri, cazare mizerabilă, dormitoare din care se scot paturile doar ca oamenii să fie obligați să doarmă pe jos, crime. Procesul-verbal scoate în evidență constatări

pe care actul de acuzare (redactat peste un an, la terminarea anchetei) le va confirma. *Întâi – că decesele, în majoritate, au fost cauzate de bătăi și alte acte de violență, inclusiv împușcarea, ca în cazul deținutului Câmpeanu, ucis de milițianul Spirea Jean. În al doilea rând – că starea de mizerie, de cvasianimalitate, în care trăiau deținuții era deliberat creată și întreținută de organele MAI. Trei – că brigadierilor li se dăduse de către administrație mână liberă fără nici o restricție în brutalizarea deținuților, violența acelor monștri fiind nu numai tolerată ci încurajată și chiar ordonată de cadre. Iată încheierea procesului-verbal:*

„CONCLUZII: Din cercetările făcute până în prezent, se constată că se fac vinovați de faptele mai sus arătate deținuții brigadieri din Colonia de Muncă «Salcia», Raion Măcin, Reg. Galați și anume Prunescu I. Tudor, Iliuță Ștefan, Grigoraș Gheorghe, Olaru Constantin, Dumitru C. Dumitru, Vismag Filip, Scripcaru D. Vasile, Diaconu Gheorghe, Constantinescu Petre, Papanici (sic) Gheorghe Valeriu și Croitoru Ioan. Toți acești fiind audiați, recunosc faptele lor mârșave unii dintre ei în întregime, iar alții numai în parte.

PROPUNERI: Propunem să fie trimiși în judecată instanțelor judecătorești militare, deoarece faptele lor sunt săvârșite împreună cu militari, deci fiind o conexitate de infracțiuni.“

Ca procuror civil, Mihai Chirvase sugerează doar, nu propune direct, și trimiterea în fața justiției militare a gradaților MAI – dar are grijă să amintească, fie și în treacăt, că infracțiunile au fost săvârșite de ambele categorii de făptuitori, civili și militari. De remarcat că numele unor brigadieri și ajutoare ale acestora ale căror fapte sunt amintite în sinteză nu apar și în lista finală cu propuneri de trimitere în judecată (de ex. Andronache Ion, Rusu (?), Romanic Ion, Reslusen (?), Vasile, Leibu, Rădulescu Gheorghe). „Papanici“ nu este decât dactilografierea fantezistă a patronimului brigadierului Popovici. Pe de altă parte, în rechizitoriu nu apar numele brigadierilor

Vismag Filip și Iliuță Ștefan, neinculparea lor fiind rezultatul unei decizii a anchetatorilor militari pe care nu o cunoaștem.

Cum spuneam, cercetările procurorului Chirvase s-au desfășurat la Salcia, punctul central, nu și în lagărele-satelit. Ne închipuim că i se vor fi pus destule piedici de către administrație. De data aceasta, însă, lucrurile nu mai putea fi mușamalizate. Nu numai că se aflase, la procuratura regiunii Galați, de neobișnuit de multe decese din lagărele din Baltă dar se auzise până „sus“, la Procuratura Generală. Ne este greu să credem că procurorul general nu va fi fost informat – iar acest demnitar era, totodată, un personaj investit cu înalte funcții la nivelul superior al partidului. Începând din momentul în care intră „pe fir“ Procuratura regională, transferul cauzei la procuratura specială militară pentru unitățile MAI este iminent.

RECHIZITORIUL

Prin actul de acuzare sunt trimiși în fața judecătorilor militari 9 ofițeri, 7 subofițeri, 5 milițieni de escortă și 14 brigadieri deținuți; în total 35 de inculpați. Dintre ei, un ofițer, un milițian și trei brigadieri se aflau la colonia de muncă Ițcani – Suceava în momentul punerii sub învinuire. Din motivele arătate mai sus, au fost integrați în „Lotul Salcia“. La 25 februarie 1954, data definitivării rechizitoriului, 4 cadre se aflau în libertate; dintre brigadieri, trei își executau pedeapsa inițială în colonia de muncă, în așteptarea judecării pentru infracțiunile nou săvârșite. Ceilalți 28 de inculpați se aflau în arest preventiv la penitenciarul Jilava. Am păstrat, din actul întocmit de maiorul de justiție procuror Nicolae Stănescu, lista acuzaților cu indicarea datelor de stare civilă, expunerea infracțiunilor reținute în sarcina fiecărui inculpat precum și rezumatul faptelor de cruzime comise la Salcia și în coloniile-satelit în intervalul iunie 1952 – martie 1953. Am renunțat la partea tehnică a probatoriului, din rațiuni de spațiu. De asemenea, și la câteva pasaje relative la responsabilitatea medicilor-liberi sau deținuți – deoarece am consacrat un capitol întreg acestei chestiuni; reproducerea lor nu ar fi adus elemente noi.

I.

Învinuții dela colonia de muncă Salcia:

1. Lt. Maj. M.A.I. PAVEL IOAN, pe funcție de Maior, fost comandant al Coloniilor de Muncă

Salcia și Ițcani, fiului lui Petre și al Mariei, născut la 7 septembrie 1925, în comuna Beștepe, Raionul Tulcea, Regiunea Galați, de naționalitate și cetățenie română, tâmplar, necăsătorit, fără avere, nepedepsit, de origine socială chiabură, părinții posedând 25 ha. pământ arabil, are 4 clase profesionale, cu ultimul domiciliu în comuna Ițcani, actualmente deținut în arestul preventiv în Penitenciarul Jilava dela 25 Martie 1953;

2. Lt. M.A.I. POPA IOAN, fost ajutor de comandant la Colonia de Muncă Salcia, și apoi comandant al Secției Băndoiu din aceeași Colonie de Muncă, fiul lui Lazăr și al Elenei, născut la 7 septembrie 1922, în comuna Arpașul de Sus, Raionul Făgăraș, Regiunea Sibiu, de naționalitate și cetățenie română, căsătorit, are un copil, origina socială de țăran sărac, nepedepsit, are 7 clase elementare, strecurat în P.M.R. cu ultimul domiciliu la Salcia, actualmente deținut în arestul preventiv în penitenciarul Jilava dela 25 Martie 1953;
3. Lt. M.A.I. MANCIULEA PETRE, fost comandant al Coloniei de Muncă Salcia și apoi ajutor de comandant la aceeași colonie, fiul lui Ivan și al Mariei, în vârstă de 26 de ani, născut în comuna Slatina, Raionul Slatina, Regiunea Pitești de naționalitate și cetățenie română, muncitor necalificat căsătorit, are un copil, fără avere, nepedepsit, are 4 clase elementare și 3 profesionale, cu ultimul domiciliu în Salcia, actualmente deținut în arestul preventiv în Penitenciarul Jilava, dela 7 Aprilie 1953;
4. Lt. M.A.I. SIMIONESCU CONSTANTIN, fost educator în Colonia de Muncă Salcia, apoi comandant al Secției Strâmba din aceeași colonie, fiul natural al Nastasiei, născut la 5 Februarie 1927, în comuna Galați, de naționalitate și cetățenie română, muncitor necalificat, fără avere, necăsătorit, nepedepsit, are 4 clase elementare, cu ultimul

domiciliu în comuna Salcia, actualmente deținut în arestul preventiv din Penitenciarul Jilava, dela 25 Martie 1953.

5. Lt. M.A.I. TUDORAN MIHAL, fost organ de control al Direcției Lagăre și Colonii de Muncă din București, în muncă de control și sprijin la Colonia de Muncă Salcia, fiul lui Ioan și al Anei, născut la 8 Mai 1929, în comuna Slănic, Raionul Tg. Ocna, Regiunea Bacău, de naționalitate și cetățenie română, mecanic ajustor, fără avere, cu ultimul domiciliu în București, str. Teodor Speranță Nr. 87, actualmente deținut în arestul preventiv în Penitenciarul Jilava dela 25 Martie 1953.
6. Slt. M.A.I. ILINCA TUDOR, pe funcție de Maior, fost ajutor de comandant la Secția Băndoiu, din Colonia de Muncă Salcia, fiul lui Nicolae și al Mariei, născut la 2 Noembrie 1923, în comuna Siminicul de Sus, Raionul și Regiunea Craiova, de naționalitate și cetățenie română, agricultor, fără avere, căsătorit, are un copil, nepedepsit, are 4 clase elementare, cu ultimul domiciliu în comuna Salcia, actualmente deținut în arestul preventiv în penitenciarul Jilava, dela 25 Martie 1953.
7. Lt. M.A.I. CÂRLIGA ION, fost responsabil al batozelor de treerat la Colonia Salcia, și apoi comandant al Secției Strâmba din aceeași colonie, fiul lui Ioan și al Elenei, născut la 19 Aprilie 1922, în comuna Iaria, Raionul și Regiunea Oradea, de naționalitate și cetățenie română, muncitor necalificat fără avere, necăsătorit și nepedepsit, are 7 clase elementare, cu ultimul domiciliu în comuna Salcia, actualmente deținut în arestul preventiv în Penitenciarul Jilava dela 25 Martie 1953;
8. Slt. M.A.I. ENACHE DUMITRU, fost comandant la secțiile Băndoiu și Salcia din Colonia de Muncă Salcia, fiul lui Teodor și el Elenei, născut la 9 mai 1924, în comuna Broscăuți,

- Raionul Dorohoi, Regiunea Suceava, de naționalitate și cetățenie română, în prezent cu serviciul la Colonia de Muncă Fântânele din Regiunea Aut. Maghiară, în stare de libertate;
9. Plut. M.A.I. BOJOAGĂ AUREL, fost educator la Colonia de Muncă Salcia și apoi comandant al Secției Băndoiu din aceeași Colonie și comandant de pază la Colonia Salcia, fiul lui Ilie și al Iulianei, născut pe 24 Martie 1923, în comuna Lujeru, Raionul Gherla, Regiunea Cluj, de naționalitate și cetățenie română, cu ultimul domiciliu în Salcia, actualmente în serviciu la Colonia de Muncă M.A.I. Simeria;
 10. Plut. M.A.I. MOISE VASILE, dela Colonia de Muncă Salcia, fiul lui Dumitru și al Mariei, născut la 5 Aprilie 1924, în comuna Spiru Haret, Raionul Călmățui, Regiunea Galați de naționalitate și cetățenie română, căsătorit, are 6 copii, nepedepsit, în stare de libertate, în serviciu la Colonia de Muncă Salcia.
 11. Sergent M.A.I. CORDOS PETRE, fost în serviciu la Secția Băndoiu, din Colonia de Muncă Salcia, fiul lui Larie și al Teodorei, născut la 20 Februarie 1926, în comuna Grăbeniș, Raionul Tg. Mureș, Reg. Aut. Maghiară, de naționalitate și cetățenie română, cioban fără avere, căsătorit, are un copil, nepedepsit, are 4 clase elementare, cu ultimul domiciliu în comuna Salcia, actualmente deținut în arestul preventiv în Penitenciarul Jilava, dela 25 Martie 1953;
 12. Sergent M.A.I. MOROSAN GHEORGHE, fost în serviciu la Secția Strâmba, din Colonia de Muncă Salcia, fiul lui Petre și al Sofroniei, născut la 7 Decembrie 1926, comuna Fundul Moldovei, Raionul C. Lung, Reg. Suceava, cu ultimul domiciliu la Salcia, actualmente deținut în arestul preventiv în Penitenciarul Jilava dela 25 Martie 1953.

13. Sergent M.A.I. GHEȚĂU NICOLAE, fost comandant de pază, la secția Strâmba din Colonia de Muncă Salcia, fiului lui Nicolae și al Paraschivei, născut la 10 Martie 1927, în comuna Lipovăț, Raionul Vaslui, Regiunea Iași, de naționalitate și cetățenie română, agricultor, fără avere, căsătorit, are un copil, are 7 clase elementare, nepedepsit, cu ultimul domiciliu la Salcia, actualmente deținut în arestul preventiv în Penitenciarul Jilava dela 17 iunie 1953;
14. Sergent M.A.I. SPIREA JEAN, dela Colonia de Muncă Salcia, fiul lui Alexandru și al Jenicăi, născut la 6 Noembrie 1927, în comuna Pitești, de naționalitate și cetățenie română, căsătorit, are 2 copii, fără avere, are 4 clase elementare, nepedepsit, în stare de libertate, în serviciu la Secția Băndoiu, din Colonia de Muncă Salcia;
15. Caporal M.A.I. LIMBĂU GHEORGHE, fost în serviciu la Colonia de Muncă Salcia, fiul lui Ilie și al Ilincăi, născut la 25 Mai 1928, în comuna Aninoasa, Raionul Filiași, Regiunea Craiova, de naționalitate și cetățenie română, agricultor, fără avere, necăsătorit, are 7 clase elementare, nepedepsit, cu ultimul domiciliu în Salcia, actualmente deținut în arestul preventiv în Penitenciarul Jilava dela 17 Iunie 1953;
16. Milițian BUCOVEANU GHEORGHE, fost în serviciu la Colonia de Muncă Salcia, fiul lui Dragomir și al Chiței, născut la 10 Martie 1925, în comuna Șocariciu, Raionul Fetești, Regiunea Constanța, de naționalitate și cetățenie română, agricultor, cu un ha. de pământ, căsătorit, are 4 clase elementare, nepedepsit, cu ultimul domiciliu la Salcia, actualmente deținut în arestul preventiv în Penitenciarul Jilava, dela 25 Martie 1953;
17. Milițian POPA V. IOAN, fost milițian de excortă la Secția Strâmba din Colonia de Muncă Salcia, fiul lui Vasile și al Lucreției, în vârstă de 30 ani, născut în comuna Ernea, Raionul

Sighișoara, Reg. Stalin, de naționalitate și cetățenie română, agricultor, fără avere, necăsătorit, are 7 clase elementare, nepedepsit, cu ultimul domiciliu în Salcia, actualmente deținut în arestul preventiv în Penitenciarul Jilava, dela 25 Martie 1953;

18. Milițian SOFRONIE MIHAI, fost în serviciu la Secția Băndoiu, Colonia de Muncă Salcia, fiul lui Dumitru și al Elenei, născut la 10 martie 1928 în comuna Stiubeni, Raionul Săveni, Regiunea Suceava, de naționalitate și cetățenie română, cu ultimul domiciliu în comuna Salcia, actualmente deținut în arestul preventiv în penitenciarul Jilava, dela 25 Martie 1953;
19. Milițian DOBRE I. MARIN, fost în serviciu la Secția Strâmba din Colonia de Muncă Salcia, fiul lui Ioan și al Constantinei, născut la 7 ianuarie 1928, în comuna Bălțații de Jos, Raionul Strehaia, Regiunea Craiova, cu ultimul domiciliu în comuna Salcia, actualmente deținut în arestul preventiv în penitenciarul Jilava, dela 25 Martie 1953;
20. Deținutul OLARU D. CONSTANTIN, fost brigadier în colonia de muncă Salcia, fiul lui Dumitru și al Dumitrei, născut la 12 Noembrie 1917, în comuna Bilciurești, Raionul și Regiunea Ploiești, plugar, cu un ha de pământ și 75 de arii, condamnat la 6 ani închisoare corecțională pentru tâlhărie, actualmente deținut în arestul preventiv în Penitenciarul Jilava dela 2 Aprilie 1953;
21. Deținutul CROITORU C. IOAN, condamnat la 3 ani închisoare pentru complicitate la dezertare fost ajutor al brigadierului Olaru din Colonia Salcia, fiul lui Constantin și al Ioanei, născut la 8 Iunie 1930, actualmente deținut în arestul preventiv în penitenciarul Jilava dela 2 Aprilie 1953;

22. Deținutul CHIFORESCU GHEORGHE, fost ajutor al brigadierului Olaru din Colonia de Muncă Salcia, fiul lui Vasile și al Teclei, născut la 15 Aprilie 1920, în com. Dorna Candreni, Raionul Vatra Dornei, Reg. Suceava, de meserie gaterist, fără avere, actualmente își execută pedeapsa în Colonia Salcia;
23. Deținutul DIACONU GHEORGHE zis DIACONESCU fost brigadier în Colonia Salcia, fiul lui Constantin și al Stefanei născut la 25 Martie 1916, funcționar, condamnat la 5 ani închisoare pt. încălcare de consemn, execută pedeapsa în Colonia de Muncă Salcia.
24. Deținutul SCRIPCARU VASILE, fost brigadier în Colonia de Muncă Salcia, fiul lui Dumitru și al Mariei, născut la 24 Septembrie 1926, condamnat la un an pentru călcare de consemn, agricultor, actualmente deținut în arestul preventiv din Penitenciarul Jilava, dela 2 Aprilie 1953,
25. Deținutul CONSTANTINESCU PETRE zis PAUL, fost în Colonia de Muncă Salcia, fiul lui Petre și al Vasilicăi, născut la 8 Aprilie 1920, în București, actualmente deținut în arestul preventiv din Penitenciarul Jilava, dela 25 Martie 1953;
26. Deținutul DUMITRU C. DUMITRU, fost în Colonia de Muncă Salcia, fiul lui Constantin și al Ioanei, născut la 10 August 1914, în comuna Răchițelele de Sus, Raionul și Regiunea Pitești, condamnat un an pentru complicitate la furt actualmente deținut în arestul preventiv, în penitenciarul Jilava, dela 2 Aprilie 1953;
27. Deținutul PRUNESCU TUDOR, fost prim brigadier și apoi brigadier în Secțiile Strâmba și Băndoiu din colonia de muncă Salcia, fiul lui Ioan și al Ilincăi, născut la 24 Ianuarie 1925, în comuna Urechești, Raionul Tg. Jiu, Reg. Craiova condamnat la 8 ani pentru tentativă

de crimă și tâlhărie, agricultor, actualmente deținut în arestul preventiv în penitenciarul Jilava, dela 2 Aprilie 1953;

28. Deținutul GRIGORAȘ GHEORGHE, fost brigadier în Secțiile Strâmba și Bândoiu în Colonia de Muncă Salcia, fiul lui Grigore și al Mariei, născut la 2 Februarie 1930, în comuna Botoșani, funcționar, condamnat la 3 ani pentru dezertare, actualmente deținut în arestul preventiv în penitenciarul Jilava, dela 2 Aprilie 1953;

29. Deținutul POPOVICI VALERIAN, fost brigadier în secția Strâmba în Colonia de Muncă Salcia, fiul lui Gheorghe și al Domnicăi, născut la 12 Iulie 1928, în comuna Băișești, Raionul Fălticeni, Regiunea Suceava, agricultor, actualmente deținut în arestul preventiv în Penitenciarul Jilava, dela 2 Aprilie 1953;

30. Deținutul RĂDULESCU GHEORGHE zis GOGU, fost brigadier în Secția Strâmba, Colonia de Muncă Salcia, fiul lui Stan și al Elisabetei, născut la 12 Mai 1923, în București, condamnat la un an și 6 luni închisoare pentru fals în acte publice, muncitor, fără avere, căsătorit, are un copil, are 4 clase elementare, actualmente deținut în arestul preventiv din penitenciarul Jilava dela 2 Aprilie 1953.

II.

Învinuții dela Coloniile de Muncă Ițcani și Bârcea Mare.

31.-Slt. M.A.I. GUSOIU NICOLAE, fost șef de punct de lucru, la Colonia de Muncă Ițcani, fiul lui Nicolae și al Gherghinei, născut la 22 Aprilie 1924, în comuna Târgoviște, regiunea Ploești, cu ultimul domiciliu în comuna Mogoșoi, la colonia de muncă unde a fost transferat dela Ițcani, actualmente deținut în arestul preventiv în Penitenciarul Jilava

dela 25 Martie 1953;

32. Milițian VISAN CONSTANTIN, fost șef de excortă, la Colonia de Muncă Ițcani, fiul lui Gheorghe și al Elenei, născut în comuna Bercioiu, Raionul Băbeni, Regiunea Pitești, la 14 Octombrie 1925, cu ultimul domiciliu în Ițcani, actualmente deținut în arestul preventiv din Penitenciarul Jilava dela 25 Martie 1953;
33. Deținutul BALASZ IOSIF, fost brigadier la Colonia de Muncă Ițcani, fiul lui Ioan și al Carolinei născut la 24 August 1930, în comuna Lazarea – Miercurea Ciuc, Regiunea Autonomă Maghiară, actualmente execută o pedeapsă de trei ani de zile pentru dezertare la Colonia de Muncă Ițcani.
34. Deținutul ILIESCU GHEORGHE, fost brigadier la Colonia de Muncă Bârcea Mare și la Colonia de Muncă Ițcani, fiul lui Alexandru și al Elisabetei, născut la 20 Octombrie 1925, în Craiova, condamnat la 3 ani închisoare pentru delapidare, de meserie turnător, actualmente deținut în arestul preventiv în Penitenciarul Jilava dela 2 Aprilie 1953;
35. Deținutul SPOIALA CONSTANTIN, fost brigadier la Colonia de Muncă Bârcea Mare, fiul lui Leon și al Lucreției, născut la 15 Februarie 1928, în comuna Călărași, Raionul Botoșani, Regiunea Suceava, condamnat la 3 ani închisoare pentru insubordonare, actualmente deținut în arestul preventiv la Penitenciarul Jilava dela 2 Aprilie 1953;

EXPUNEM URMĂTOARELE:

În fapt:

La Colonia de Muncă Salcia s-au întrebuițat metode huliganice pentru a constrânge pe deținuți să muncească. Aceste metode erau bătăile, schingiuirile, băgarea deținuților la carcere pe timp de iarnă numai în cămăși și ismene, scoaterea deținuților pe digul în construcție pe timp de iarnă de asemenea desbrăcați, obligarea deținuților de a intra pe vreme rece în apă până la brâu, la tăiat de papură și stuf, lovirea deținuților cu ciomagul, depe cal și alungarea lor, scoaterea deținuților vara în pielea goală ca să-i muște țânțarii, forțarea prin bătaie a deținuților bolnavi de a ieși la muncă, etc. În urma acestor tratamente rele mulți deținuți au murit, alții au rămas cu infirmități pe toată viața sau cu slăbirea organismului și incapacitate de muncă pe timp de lungă durată.

Metodele huliganice împotriva deținuților le-au întrebuițat atât cadrele militare din corpul ofițerilor, sergenților și milițienilor cât și acei deținuți care erau puși în munca de brigadieri ai brigăzilor de muncă, dar ordinele de bătăi și schingiurii și – adăogăm – tăerea hranei, veneau de sus adică din cadrele ofițerilor comandanți. În această situație metoda bătăilor și schingiuirilor a ajuns să fie practică la bunul plac al fiecăruia, mai ales printre brigadierii deținuți și pe o scară largă.

În mod concret arătăm că la Colonia Salcia au murit în perioada Iunie – Octombrie 1952, 11 deținuți, printre cari pentru 5 deținuți există la dosar probe de crime; apoi tot la Colonia Salcia au murit în perioada Noiembrie 1952 – Martie 1953, un număr de 52 deținuți dintre cari pentru 16 deținuți există la dosar probe de crime. Din Martie 1953 de când a fost îndepărtată fosta conducere dela Colonia Salcia și până în Ianuarie 1954, nu au mai fost la Salcia decât 4 sau 5 cazuri de moarte între deținuți dintre cari 2 deținuți au fost împușcați în evadare, iar ceilalți au murit de boli grave

bine constatate. Mai au murit încă un număr de 5 deținuți la Brăila, transferați dela Salcia. Tot în timpul funcționării învinuiților la Colonia Salcia. La Colonia Ițcani a fost un caz de crimă asupra deținutului Stroescu Virgil și de asemenea și acolo s-a practicat metoda bătăii, dar într-o măsură mult mai redusă decât la Salcia și tot așa s-a practicat bătaia și la Colonia de Muncă Bârcea Mare, dar într-o măsură, încă și mai redusă.

Activitatea materială a fiecăruia dintre învinuiți este următoarea:

1. Lt. Maj. PAVEL IOAN, pe funcția de Maior, a fost comandantul Coloniei de Muncă Salcia dela 10 Martie 1952, și până la 12 Octombrie 1952, iar dela această dată a fost transferat în calitate de comandant al Coloniei de Muncă Ițcani unde a funcționat până la 25 Martie 1953, când a fost arestat.

a. Învinuitul a ordonat subalternilor și brigadierilor deținuți să bată și să schingiuiască pe deținuți. Ordinele date de învinuit au avut ca urmare că deținuții Ciura Vasile, Georgescu Sotir, Pintilie Florea și Ciont Ladislau au fost bătuți și schingiuiți de subalterni și brigadieri după cum se va arăta mai jos și în urma bătăilor și schingiuirilor au murit, iar deținutul Câmpeanu Ion după ce a fost bătut, a fost împușcat mortal; de asemenea la Colonia Ițcani a murit deținutul Stroescu Virgil ținut în ger.

b. Învinuitul venea călare în control la locurile de muncă și îi lovea de pe cal cu ciomagul pe deținuți și îi fugărea. De asemenea învinuitul bătea pe deținuți cu pumnul, palma, bâta, curea de ventilator și cu ce îi venea la mână. Învinuitul bătea pe deținuți în mod crunt, mai ales când era în stare de beție.

Învinuitul a bătut în decursul anului 1952, la Colonia de Muncă Salcia pe deținuții: Tufiș, Andronache Mihai, Balasz Iosif, Baciú Radu, Năstase Gheorghe, Barbinoți Teodor, apoi pe un deținut

adventist care nu vroia să muncească Sâmbăta, apoi pe doi deținuți brutari, iar la Colonia de Muncă Ițcani a bătut 4 deținuți cu o coadă de mătură la palmă. Dintre deținuții bătuți de învinuit, numitul deținut Barbinoți Teodor a fost internat în infirmerie întrucât din cauza bătăii i-a pornit hemoragia de sânge pe gură iar deținutul Miron în urma bătăii a rămas cu timpanul dela urechea dreaptă, spart. Pe luna Noembrie 1952, a rezultat din munca deținuților din secțiile Coloniei de Muncă Salcia un câștig de 185.769 lei care trebuiau repartizați deținuților pe state, dar învinuitul Comandant Lt. Maj. Pavel Ioan a făcut dela sine putere o reducere de 30% a acestui câștig și această reducere a vărsat-o la Banca din Sinești, ceea ce era injust, pentru că pretinsa economie nu avea nicio bază legală.

Învinuitul a ordonat medicului deținut Rizeanu Nicolae să nu mai continue tratamentul cu penicilină pentru deținutul Câmpeanu Ion care fusese împușcat mortal în vara 1952, de milițianul sergent Spirea Jean în împrejurările ce se vor arăta mai jos.

PROBE

În declarații, învinuitul Lt. Maj. Pavel Ioan recunoaște parțial faptele puse în sarcina lui și anume declară că a bătut cu palma sau cu bățul pe unii dintre deținuți pentru încercări de evadare sau abateri, recunoaște că a bătut pe deținuții Tufiș, Năstase Gheorghe, un deținut adventist și pe alți doi deținuți cu o curea dela ventilator.

Învinuitul se apără de învinovățirea principală, negând că ar fi ordonat subalternilor sau brigadierilor deținuți să întrebuițeze bătaia sau schingiuirea împotriva deținuților. Recunoaște că a dus odată pe deținuți în pas alergător cam 200 metri, pretextând că nu voiau să meargă în ordine.

Dacă la primele cercetări învinuitul Lt. Maj. Pavel Ioan recunoaște parțial faptele așa cum s-a

arătat, el numai pomenește nimic în fața Procuraturii Generale Direcția Procuraturilor Militare pt. Unitățile M.A.I. despre bătăi sau schingiuri la Colonia Salcia, dar totuși, recunoaște chiar în fața Direcției că la Ițcani unde de asemenea a fost comandantul coloniei a bătut 4 deținuți la palmă cu o coadă de mătură și că a mai dat câte o palmă, două deținuților care făceau stricăciuni, și că a dat o palmă unui adventist, pentru că nu a vrut să recunoască că a trimis o scrisoare afară din colonie. Recunoașterile parțiale ale învinutului sunt confirmate de probele următoare, cari totodată combat negările lui și pun în lumină în întregime faptele acestui învinuit și anume:

a. Asupra învinuirii referitoare la ordinele date de învinuit subalternilor și brigadierilor deținuți ca să bată și să schingiuiască pe deținuți, există la dosar declarația brigadierului deținut Olaru Constantin care arată că învinuitul Lt. maj. Pavel Ion în calitate de comandant al Coloniei de Muncă Salcia, le-a atras în mod serios atenția brigadierilor deținuți că dacă unii dintre deținuți nu vor să muncească, să pună parul pe ei, iar deținutul brigadier Croitoru Ioan arată că învinuitul Lt. Maj. Pavel Ion într-o seară, pe când deținuții veneau dela munca pământului împreună cu brigadierul deținut Olaru, i-a strigat acestuia: „Pune parul pe bandiți Olarule, că dacă nu, pun eu pistolul pe tine“, cuvinte auzite și de Slt. Durcău Ioan. Deasemenea brigadierul deținut Iliescu Gheorghe arată că la Colonia de Muncă Ițcani, învinuitul Lt. Maj. Pavel Ion în calitate de comandant a ținut o serie de ședințe cu brigadieri și i-a instruit că ei pot aplica orice fel de pedepse deținuților însă să nu le facă semne cu care ar putea ieși la raport în fața lui, a învinutului care era comandant. Tot așa brigadierul deținut Spoială Constantin în declarația sa arată că la Colonia de Muncă Bârcea Mare, învinuitul Lt. Maj. Pavel Ion în calitate de comandant deasemeni a ținut ședințe cu brigadierii instruindu-i să facă orice cu deținuții, pentru ca să se îndeplinească norma de lucru, dar să nu vină nici un deținut la raport.

Menționăm că brigadierii deținuți Olaru, Iliescu și Spoială sunt dela colonii de muncă diferite și anume Salcia, Ițcani și Bârcea Marea și acești brigadieri deținuți nu aveau de unde să se cunoască între ei, așa că declarațiile lor consonante, nu mai pot fi puse la îndoială și prin urmare faptul că învinuitul Lt. Maj. Pavel Ion a dat ordine să se întrebuițeze bătaia și schingiuirea împotriva deținuților, este pe deplin dovedit. Dar în afară de aceste dovezi depline, mai arătăm și împrejurarea că în perioada de timp Martie 1952 și până în Octombrie 1952, când a funcționat la Salcia învinuitul Lt. Maj. Pavel Ion, în calitate de comandant a murit la Salcia din Iunie 1952 și până în octombrie 1952, adică într-un timp de 4 luni de zile, 11 deținuți dintre cari pentru 5 deținuți există la dosar probe de crime, iar după transferarea învinuitului dela Salcia la Colonia de Muncă Ițcani, cifra deținuților morți a crescut în mod înspăimântător până în Martie 1953 la 63 de cazuri, dintre cari pentru 16 deținuți morți există la dosar probe de crime și în plus au mai fost în această perioadă încă 5 cazuri de deținuți transportați de la Salcia și morți în spitalul dela Brăila. Această creștere înspăimântătoare a numărului de deținuți morți se datorește tot liniei sălbatice impulsionată de învinuitul Lt. Maj. Pavel Ion printre subalterni și brigadierii deținuți ca să întrebuițeze bătaia. Față de această situație este foarte grăitoare constatarea că după ce învinuiții cadre militare dela fosta conducere dela Salcia precum și brigadierii deținuți învinuiți au fost îndepărtați, fiind arestați în luna Martie 1953, de atunci și până în Ianuarie 1954, adică într-un timp de 10 luni de zile nu au mai fost la Salcia decât 4 sau 5 cazuri mortale, dintre cari 2 deținuți împușcați în evadare și 2 sau 3 deținuți decedați cu diagnostice de boli grave constatate. Prin urmare nu mai încape îndoială că învinuitul Lt. Maj. Pavel Ion prin ordinele date și prin exemplul personal pe care l-a dat întrebuițând bătaia și schingiuirea a imprimat la Colonia Salcia și apoi la Colonia Ițcani precum și la toate coloniile de muncă pe unde a trecut, linia sălbatecă și huliganică de a se întrebuița bătaia și schingiuirea împotriva deținuților până la exterminarea lor în masă.

b. Asupra învinuirii referitoare la faptul că învinuitul Lt. Maj. Pavel Ion a întrebuințat și personal bătaia și schingiuirea împotriva deținuților, în afară de recunoașterile parțiale arătate mai sus ale acestei învinuiri, există la dosar declarația brigadierului deținut Olaru Constantin care arată că învinuitul îi fugărea călare pe deținuți în pas alergător și îi lovea din fugă cu cravașa și totodată Olaru menționează bătaia suferită de către deținutul Andronache dela învinuit. Deasemenea brigadierul deținut Scripcaru Vasile declară că într-o zi a venit la câmp învinuitul Lt. Maj. Pavel Ion și a bătut pe brigadierul deținut Năstase Gheorghe precum și deținutul Miron și că acesta din urmă în urma bătăii a rămas surd. Deasemenea fostul oficiar sanitar Leoveanu Vasile declară că învinuitul Lt. Maj. Pavel Ion aplica bătaia pe o scară largă și că l-a văzut pe învinuit bătând pe deținuți cu pumnii și cu picioarele, mai ales când era beat, iar deținuții când îl vedeau venind călare la câmp se speriau și nu mai știau ce fac. Tot acest sanitar Leoveanu mai arată că în August 1952, învinuitul venind la brutăria coloniei a bătut pe doi deținuți brutari precum și pe deținutul Barbinoți Teodor și că pe acest din urmă deținut l-a bătut atât de tare încât i-a pornit hemoragia sânge pe gură și a fost nevoie să fie internat în infirmerie. Deasemenea deținutul Balaș Iosif dela colonia de muncă Ițcani declară că învinuitul Lt. Maj. Pavel Ion l-a bătut și pe el și pe deținutul brigadier Baci Răducu cu o coadă de mătură la palmă până li s-au umflat mâinile. Deasemenea milițianul Bucoveanu Gheorghe declară că învinuitul Lt. Maj. Pavel Ion a bătut până la sânge un număr de 10 deținuți adventiști la Colonia Salcia pentru că nu voiau să lucreze sâmbăta. Deasemenea Slt. Enache Dumitru, brigadierul deținut Dumitru C. Dumitru declară că învinuitul Lt. Maj. Pavel Ion alerga călare după deținuți și pe care îi ajungea îi lovea cu ciomagul de pe cal.

Asupra învinuirii referitoare la reducerea de 30% făcută de învinuitul Lt. Maj. Pavel Ion din câștigul deținuților de pe luna Noembrie 1952, în sumă de 185.769 lei, există la dosar chiar

recunoașterea învinuitului care se apără susținând că a făcut acea reducere și a vărsat-o la Banca Sinești în contul Coloniei Salcia sub titlul de economie, întrucât existau suspiciuni la pontajile deținuților și nu se cunoștea precis care erau lucrările efectuate pe teren, astfel că a procedat în modul arătat ca să nu iasă Colonia de Muncă deficitară. Arătăm că această apărare a învinuitului îl arată cât de abil este în a sustrage dela urmările faptelor sale, dar că apărarea învinuitului îi este nefolositoare, deoarece pentru simple suspiciuni nu se poate și nu este legal să se sustragă niciun ban din drepturile deținuților isvorâte din munca lor. Arătăm că reducerea aceia de 30% în sumă de 70.277 lei a rămas și până astăzi la Banca din Sinești ca economie a Coloniei, iar deținuții au rămas păgubiți, pentru că nu există la dosar nicio probă că acei bani s-ar fi ridicat dela Bancă și s-ar fi distribuit deținuților în contul muncii lor. Prin urmare și învinuirea de față este pe deplin dovedită, în sarcina învinuitului, și demonstrează că pe lângă bătaie și schingiuire deținuții mai erau și prescurtați în drepturile lor.

Asupra ultimei învinuiri referitoare la faptul că învinuitul Lt. Maj. Pavel Ion l-a oprit pe medicul deținut Rizeanu Nicolae de a aplica mai departe tratament cu penicilină deținutului împușcat mortal Câmpeanu Ion, există la dosar depoziția ca martor a medicului Rizeanu Nicolae dată la Dir – Procuraturilor Militare care arată că învinuitul a oprit să continue tratamentul cu penicilină aplicat deținutului Câmpeanu Ion și că dacă i se făcea acestui deținut în continuare tratament cu penicilină și era transportat la Brăila pentru intervenție chirurgicală, putea să scape cu viață.

2. Lt. M.A.I. POPA IOAN, a fost ajutor de comandant la Colonia Salcia dela 1 Aprilie 1952, iar din Decembrie 1952, a fost comandantul Secției Băndoiu din Colonia de Muncă Salcia până la arestarea sa din 25 Martie 1953.

a. Învinuitul Lt. Popa Ioan, la fel ca și comandantul său Lt. Maj. Pavel Ion a dat ordine

subalternilor și brigadierilor deținuți ca să bată și să schingiuiască pe deținuți pentru a-i constrânge să îndeplinească norma de lucru. Ordinele date de învinuit au determinat la fel ca și ordinele date de Lt. maj. Pavel Ion, că subalternii și brigadierii deținuți au bătut și schingiuit pe deținuți până la exterminare și a rezultat moartea deținuților Ciura Vasile, Georgescu Sotir, Câmpeanu Ion, Pintilescu Florea, Ciont Ladislau în Colonia Salcia, și în plus ordinele date de învinuitul Lt. Popa Ion au determinat la Secția Băndoiu că subalternii și brigadierii deținuți au bătut și schingiuit pe deținuți până la exterminare și a rezultat moartea deținuților dela Secția Băndoiu din Decembrie 1952 și până în Ianuarie 1953, adică timp de o lună de zile, după cum urmează: Cosma Dumitru, Pană Iorgu, Hâlcu Alexandru, Deac Carol și Lunca Dionisie. Pentru acești deținuți morți există la dosar probe de crime după cum se va arăta pentru fiecare caz în parte mai jos, dar în afară de ei, mortalitatea deținuților a fost înspăimântătoare, așa cum s'a arătat mai sus.

b. Învinuitul Lt. Popa Ioan în cursul lunii Ianuarie 1953, a bătut împreună cu brigadierul deținut Popovici Valerian pe deținutul Lunca Dionisie și după aceea l-au băgat pe deținutul bătut, la carceră, gol și a doua zi deținutul Lunca Dionisie a fost scos mort din carceră.

c. Învinuitul Lt. Popa Ioan a întrebuințat aceeași metodă ca și Lt. Maj. Pavel Ioan și anume fugărea pe deținuți depe cal și pe care-i ajungea îi lovea cu ciomagul. Acest învinuit îi bătea pe deținuți până ce obosea și de aceea deținuții l-au și poreclit „OBOSITORUL“ precum și îi scotea pe deținuți afară pe ger și-i ținea numai în cămașă și ismene. Învinuitul a bătut pe deținuții Barta Gh. Ioan, Zamfir Petre, Istudor Ion, Rusu Emil, Rădulea Andrei, Scripcaru Vasile, Olaru Constantin, Pădurean Constantin, Mija Traian, Ionescu Ștefan, Alba Nicolae, Dumitru C. Dumitru, Diaconescu Gheorghe și Tișoveanu Gheorghe. Pe acesta din urmă l-a lăsat surd de urechea stângă din bătaie. Când bătea învinuitul întrebuința ce-i venea la îndemână ciomag, greblă și când nu avea nimic în

mână bătea cu pumnii și picioarele.

Învinuitul Lt. Popa Ioan a băgat la carceră la Secția Băndoiu cadavrul unui deținut pe motiv că atâta timp cât a fost în viață, deținutul, acum mort, nu făcuse niciodată carceră. Nasul și urechile cadavrului au fost mâncate de șobolani.

Probe:

Învinuitul Lt. Popa Ioan în declarațiile sale recunoaște în mod parțial faptele și anume arată că a mai dat o palmă, două sau câte un picior „în fund“ (expresia învinuitului), deținuților care sabotau la mașina de treer sau nu voiau să lucreze; de asemenea că dat două palme unui deținut adventist precum și că o singură dată a făcut, fiind călare, rupere de rânduri printre deținuți pentru că i-a găsit dormind pe câmp, dar neagă toate celelalte învinuiri.

Recunoașterile parțiale ale învinuitului Lt. Popa Ion sunt confirmate de probele următoare, care totodată combat negările lui și pun în lumină în întregime faptele acestui învinuit și anume:

a. Asupra învinuirii referitoare la ordinele date de învinuit Lt. Popa Ioan subalternilor și brigadierilor deținuți de a bate și schingiui pe deținuți până la exterminare, există la dosar depoziția martorului Cap. Balint Gheorghe, audiat de această Procuratură, care arată că învinuitul striga către brigadieri în gura mare: „patru morți și 10 norme“; apoi declarația martorului Cap. Stancu Pandele, audiat la această Procuratură, care arată că învinuitul stătea la poartă când deținuții eșeau din colonie, la muncă și îi pălmuia pe cei mai bătrâni și bolnavi strigându-le: „La dig, să mori pe targă“, apoi declarația brigadierului deținut Grigoraș Gheorghe care arată că învinuitul Lt. Popa Ion din prima zi de 12 octombrie 1952, când a luat comanda coloniei Salcia în locul Lt. Maj. Pavel Ioan, a adunat brigadierii, ordonându-le să pună parul pe „hoți“ și să întrebuițeze orice metodă

împotriva deținuților, ca bătaia, dezbrăcarea și ținerea lor în frig pe ger, tăerea mâncării, pentru că, – le-a adăugat învinuitul – cine nu muncește trebuie să moară; Deasemenea există la dosar declarația brigadierului deținut Olaru Constantin care arată că în Iulie 1952, învinuitul Lt. Popa Ion l-a amenințat cu pistolul spunându-i: „Ori cosești 25 hectare și îmi aduci 30 de morți, ori te împușc pe tine“. Deasemenea există la dosar declarația deținutului Mija Traian care arată că în August 1952, învinuitul Lt. Popa Ion a venit călare la câmp și l-a bătut crunt cu o coadă de lopată peste șolduri, spunându-i brigadierului Dumitru C. Dumitru să nu-i dea apă de băut, iar dacă moare să-l lase să moară. În sfârșit mai există la dosar și declarația milițianului Constantin Aurel care arată că învinuitul Lt. Popa Ion, eșind călare pe poarta coloniei a strigat odată tare către milițieni că acela care îi va aduce deținuți pe targă, îl va face Serg. Maj

b. – Asupra învinuirii de omor privitor pe deținutul-victimă Lunca Dionisie, există la dosar declarațiile deținuților Rădulea Andrei și Cader Gheorghe, care amândoi declară că într-o seară din luna Ianuarie 1953, învinuitul Lt. Popa Ion, împreună cu brigadierul Popovici Valerian, l-au bătut pe rând pe deținutul Lunca Dionisie și după aceea, învinuitul Lt. Popa Ion l-a băgat pe deținut la carceră în pielea goală, iar a doua zi dimineață, deținutul Lunca Dionisie a fost scos mort din carceră (...)

– Asupra învinuirii referitoare la băgarea la carceră a unui deținut mort, mâncat la nas și urechi de șobolani, există la dosar depoziția martorului medic deținut Rizeanu Nicolae, care declară că învinuitul Lt. Popa Ioan l-a băgat pe acel deținut la carceră, numai pentru motivul că atâta timp cât deținutul fusese în viață, n-a stat la carceră.

3. Lt. MANCIULEA PETRE, a fost numit la 12 Octombrie 1952, comandant al Coloniei de Muncă Salcia în locul Lt. Maj. Pavel Ion mutat la Colonia de Muncă Ițcani, iar dela 24 decembrie 1952, a

fost scos din munca de comandant ca necorespunzător și lăsat în munca de ajutor comandant la Colonia de Muncă Salcia.

La fel ca și învinuiții Lt. Maj. Pavel Ioan și Lt. Popa Ion, a întrebuintat bătaia și schingiuirea împotriva deținuților până la exterminarea lor în masă.

a. În Decembrie 1952, a bătut pe deținutul Stoian Ioan atât de grav încât acesta a murit în seara aceleiași zile;

La 9 ianuarie 1953 a bătut împreună cu plutonierul Bojoagă Aurel pe deținuții Găvan Ioan și Popa Zaharia cu parul. După bătaie acești doi deținuți au fost duși pe brațe la locurile de muncă, iar seara au fost aduși în Colonie, unul în căruță și celălalt în brațe și băgați în infirmerie, dar în decursul nopții au murit amândoi. În ianuarie 1953, a scos la lucru la punctul Porcul circa 100 deținuți inapți de muncă bătrâni și bolnavi după ce mai înainte îi purtase prin noroi care ajungea până la genunchi și după aceia îi ținuse noaptea într-un vagon. O mare parte din acești deținuți bolnavi și nemâncați au fost duși pe brațe de către ceilalți deținuți la locurile de muncă și de asemenea aduși tot pe brațe seara înapoi în Colonie. Doi dintre ei și anume deținuții Baican Cornel și Ciosnar Simion au murit a doua zi de dimineață, după ce fuseseră bătuți crunt, Ciosnar de către brigadierul Olaru, iar Baican de către Olaru și brigadierul Chiforescu.

b. În Noembrie 1952, în timp ce deținuții treerau floarea soarelui a bătut cu palmele și picioarele trei deținuți pentrucă se stricase un tractor.

În Decembrie 1952, a bătut pe deținutul bolnav Stoica Ion, apoi l-a pus să care de trei ori pământ cu targa. În Ianuarie 1952, a bătut doi deținuți și i-a culcat în colibele dela stâna de oi acoperite numai cu papură și fără foc.

În Ianuarie 1953, a bătut doi deținuți adventiști pentru că au refuzat să lucreze Sâmbăta și a ordonat să fie ținuti cu picioarele goale în Dunăre, ordin care s-a executat, cei doi adventiști au stat cu picioarele goale în apă până la genunchi, o jumătate de oră.

În ianuarie 1953, a purtat pe doi deținuți prin noroi până la genunchi, pentru că nu și-au îndeplinit norma și apoi i-a băgat la carceră.

În ianuarie 1953, a bătut demonstrativ în fața Slt. Cârliga deținuți bolnavi și unul din ei a căzut jos făcând spume la gură și tot în Ianuarie 1953, a mai bătut în birou un deținut cu palmele și picioarele și l-a dat cu capul de pereți.

În Decembrie 1952, medicul deținut Rizeanu Nicoale a selecționat un număr de 53 deținuți bolnavi mai grav și i-a prezentat învinuitului Lt. Manciulea Petre pentru a fi scutiți de muncă, dar învinuitul a strigat la medic că deținuții nu sunt bolnavi și i-a scos pe toți afară la câmp făcând cu ei culcări de dimineață până seara.

Probe: În declarațiile sale și mai ales în confruntări (a fost confruntat cu 2 ofițeri și 2 brigadieri), învinuitul Lt. Manciulea Petre recunoaște în parte faptele sale și anume în declarația dată înaintea Dir. II-a, recunoaște că a mai băgat pe unii deținuți în noroi și i-a fugărit prin noroi, căci, după cum se scuză învinuitul peste tot era noroi. Dar mai ales în confruntările înaintea Direcției a II-a, învinuitul Lt. Manciulea Petre recunoaște mai pe larg faptele sale arătând că într-adevăr în luna Noembrie 1952 a bătut trei deținuți pentru că se stricase un tractor, apoi că într-adevăr în Ianuarie 1953, a scos la lucru la punctul de lucru Porcul circa 100 deținuți bătrâni și bolnavi și că parte din ei au fost aduși seara la colonie pe brațe de către ceilalți deținuți, dar declară că nu are cunoștință de moartea deținuților Baican și Ciosnaru; apoi că într-adevăr în Ianuarie 1953, a purtat prin noroi doi deținuți până la genunchi pentru că nu și îndepliniseră norma și apoi i-a băgat la carceră

înnoroiți, până a doua zi; apoi că într'adevăr în Ianuarie 1953, a dat ordin și următor doi adventiști care au refuzat să lucreze sâmbăta au fost ținuți cu picioarele goale în Dunăre, dar declară că nu au fost ținuți o jumătate de oră, ci numai un sfert de oră; apoi că într-adevăr în Ianuarie 1953 a bătut cu palma pe doi deținuți care au fost culcați în colibe, fără foc, dar că nu era el învinuitul comandant, însă i-a ținut mai departe pe cei doi învinuiți să se culce în acele colibe; apoi că într-adevăr a bătut în fața Slt. Cârligă pe deținuții care spuneau că sunt bolnavi, dar că medicul Rizeanu i-a spus că sunt sănătoși și deaceia i-a bătut, iar pe deținutul care a căzut jos și a făcut spume la gură, că nu l-a lovit cu pumnul, ci numai i-a făcut vânt; însfârșit că este adevărat că a bătut cu palmele și cu pumnii dar nu recunoaște că a bătut și cu ciomagul. Celelalte învinuiri și în special învinuirile de omoruri, învinuitul Lt. Manciuța Petre nu le recunoaște.

Recunoașterile parțiale ale învinuitului sunt confirmate de probe, care totodată combat negările lui și pun în lumină în întregime faptele acestui învinuit și anume:

a. La învinuirea de omor asupra învinuitului Stoian Ion există la dosar depoziția martorului medic deținut Rizeanu Nicolae. La învinuirile de omor asupra deținuților Găvan Ioan și Popa Zaharia există la dosar depoziția fostului deținut actualmente în starea de libertate oficiar sanitar Leoveanu Vasile.

La învinuirea de omor asupra deținuților Baican și Ciosnar, există la dosar declarația în confruntare cu învinuitul, a deținutului Constantinescu Petre zis Paul precum și declarația în confruntare a brigadierului deținut Constantin Olaru cu învinuitul.

b. Asupra învinuirilor de bătaie, schingiuri și alte tratamente sălbatice împotriva deținuților arătate în starea de fapt, există la dosar, declarațiile din confruntări împotriva învinuitului cu indicarea numelui celor cu care a fost confruntat învinuitul și indicarea filelor dela confruntări, așa

cum s-a arătat mai sus, pe lângă recunoașterile în parte ale învinutului, iar în ce privește ultima lui învinuire că a făcut culcări cu deținuții bolnavi de dimineața până seara, există la dosar declarația martorului medic deținut Rizeanu Nicolae.

4. Lt. M.A.I. Simionescu Costică, a fost educator la Salcia și apoi Comandant la secția Strâmba din Colonia Salcia dela 29 Mai 1952 până la 13 august 1952.

a. Învinuitul Lt. Simionescu Costică, la fel ca și ceilalți învinuți cadre militare comandanți, a dat ordin brigadierilor deținuți dela Secția Strâmba, să bată și să schingiuiască pe deținuți în vederea îndeplinirii normei de lucru. Învinuitul bătea pe brigadierii deținuți în regiunea ficatului ca să învețe brigadierii cum să bată și să schingiuiască pe deținuți în așa fel ca să nu lase urme. Totodată îi amenința pe brigadierii deținuți că sare cu calul peste ei și îi bagă în pământ dacă intră în colonie fără norma de lucru îndeplinită (cf. declarațiilor Brigadierului Grigoraș Gheorghe, care la Secția Strâmba a omorât în bătaie pe deținutul Ciont Ladislau).

b. Învinuitul a bătut în dormitor pe doi deținuți dintre care unuia i-a fracturat mâna (după declarația Lt. Tănase Constantin și depoziția Slt. Durcău Ioan).

Învinuitul Lt. Simionescu Costică, desbrăca pe deținuți în pielea goală vara și-i ținea noaptea afară ca să-i muște țânțarii. Învinuitul Lt. Simionescu Costică bătea cu palma, pumnii și ciomagul pe brigadieri și pe deținuți, alerga cu calul după deținuți și-i puneă să meargă târâș prin spini.

În sfârșit învinuitul Lt. Simionescu Costică mai este arătat și de martorul Lt. Pătrășcioiu Vasile care a văzut când învinuitul a bătut pe un deținut bucătar pentru că mâncarea nu era bună și martorul arată că învinuitul bătea în chip barbar și era un bețiv „de prima clasă“.

Învinuitul Lt. Simionescu Costică, în declarațiile sale recunoaște că a bătut un deținut la Secția

Strâmba pentru furt de pâine și că a bătut și la Salcia 4 deținuți pentru încercări de evadare și că dintre aceștia unul a căzut jos și și-a rupt mâna.

5. Lt. M.A.I. Tudoran Mihai, a fost trimis în ianuarie 1953 în muncă de control și sprijin la Colonia de Muncă Salcia, din partea Direcției Lagăre și Colonii de Muncă din București.

În aceeași lună ianuarie 1953, mergând la Secția Strâmba din Colonia de Muncă Salcia, a văzut stând jos pe dig pe 2 deținuți, dintre cari unul era deținutul Hîlcu Alexandru și a ordonat acestor 2 deținuți să meargă la muncă. Cei 2 deținuți s-au sculat de pe dig și au plecat de acolo, dar după puțin timp învinuitul l-a văzut din nou stând jos de data asta numai pe deținutul Hîlcu Alexandru. Atunci învinuitul s-a urcat pe un tractor ce era folosit pe dig pentru presat pământul, și a îndreptat tractorul spre deținut, simulând că vrea să-l calce, dar văzând că deținutul se scoală și se ferește din calea tractorului, a ordonat normatorului Coloniei care era de față să lege pe deținut cu o curea de tractor și după ce deținutul a fost legat, l-a târât cu tractorul pe o distanță de câțiva metri și deținutul de frică și-a făcut necesitățile pe el. Este adevărat că deținutul Hîlcu Alexandru a decedat în aceeași lună ianuarie 1953, dar nu din cauza faptului că a fost legat și târât cu tractorul, ci din cauza bătăilor și schingiuirilor crunte și repetate zilnic pe care le-a suferit dela brigadierul deținut Popovici Valerian, așa cum se va arăta.

6. Slt. M.A.I. Ilinca Tudor, fost comandat la Secția Băndoiu din Colonia de Muncă Salcia.

a. Învinuitul dădea ordine subalternilor și brigadierilor deținuți ca deținuții ori să-și facă norma de lucru ori să fie omorâți în bătae. Învinuitul nu ținea seama dacă deținuții erau bolnavi, desbrăcați sau desculți, îi scotea iarna afară pe ger.

După ce învinuitul a preluat comanda la Secția Băndoiu bătăile și schingiuirile s-au intensificat.

În urma ordinelor date de învinuit ca deținuții să fie bătuți și schingiuiți până la exterminare, au fost omorâți la secția Băndoiu prin bătaii și schingiurii, deținuții Pană Iorgu, Hîlcu Alexandru și Deac Carol, după cum se va arăta mai jos.

b. În 6 ianuarie 1953 învinuitul Slt. Ilinca Tudor a bătut cu furca pe deținutul Cosma Dumitru care făcea serviciul la grajd și în urma bătaii și schingiurii suferite acest deținut a murit la câteva zile.

c. În noiembrie 1952, învinuitul Slt. Ilinca Tudor a sărit cu calul asupra deținuților ce erau conduși de milițianul Tighici Aurel, lovindu-i cu o bâtă pe care o avea în mână, după cum îi nimerea și făcându-i să se împrăstie (declarația Serg. Cordoș Petre și declarația milițianului Sofronie Mihai).

Învinuitul în fiecare zi bătea deținuții și ordona să fie ținuți afară în ger desbrăcați. Astfel în ianuarie 1953, brigadierul Dumitru C. Dumitru, din ordinul învinuitului, a ținut afară în ger în pielea goală pe deținutul Șerban. În 22 ianuarie 1953, învinuitul a bătut cu o cazma pe deținuții Vecea Petre și Baicu Teodor, acestuia din urmă sfărâmându-i o coastă.

Învinuitul Slt. Ilinca Tudor a bătut și schingiuit pe deținuții Srianos Dumitru, Schwartz, Peiniga, Ardeleanu șeful de gardă Popa Ion, apoi pe deținuții Căldăraru Petre, Spătaru Gheorghe, Agache Ene, Ionescu Jurgan, Vișneag Filip, Tecu, Tinca Alexandru.

7. Lt. M.A.I. Cârliță Ioan, fost responsabil al batozelor de treerat la Colonia Salcia și apoi Comandant la Secția Strâmba din aceeași Colonie, dela 13 august 1952.

a. În Februarie 1953, la Secția Strâmba, a bătut crunt pe deținutul Bârlădeanu Gheorghe și apoi l-a înghesuit într-o carceră cu alți 3 deținuți, toți legați de picioare cu fiare, pe 2 dintre deținuți în picioare și pe alți 2 cu capul în jos. Deținutul Bârlădeanu Gheorghe a fost dintre cei 2 deținuți

care au fost băgați la carceră cu capul în jos. După ce deținuții au fost scoși din carceră după o noapte întreagă, deținutul Bârlădeanu Gh. la câteva ore a murit.

b. Imediat ce a venit la Secția Strâmba, în calitate de Comandant învinuitul Lt. Cârligă Ion a ordonat brigadierilor și milițienilor să bată pe deținuți și el însuși bătea pe deținuți până la sânge cu palma, pumnii, picioarele și cravașa, venea la câmp călare și sărea cu calul peste deținuți și bătea pe deținuții bolnavi scutiți de medic, spunând că se prefac că sunt bolnavi. A rezultat moartea deț. Laslo, ucis în bătaie de brigadierul Prunescu.

c. Deasemenea învinuitul Lt. Cârligă Ion, a ordonat brigadierilor ca deținuții care nu muncesc să fie desbrăcați în cămașă și izmene afară pe dig în ger.

Despre faptul că Lt. Cârligă Ion întrebuița bătaia și schingiuirea împotriva deținuților în chip barbar, mai au cunoștință și martorii audiați la această Procuratură, Plot. Albulescu Ion, Slt. Dunca Gheorghe, Lt. Marcu Valerian, Cap. Corbu Gheorghe, Serg. Butnaru Ion, Serg. Murgu Ioan, Slt. Durcău Ioan, Slt. Urzică Petre care vorbește și de metoda înghesuiri deținuților în carceră, deținutul Timofte Ion și deținutul Gârea Gherase.

Învinuitul Lt. Cârligă Ioan recunoaște că a bătut un grup de deținuți cu o vergea de salcie peste picioare și la palmă, pentru că au refuzat să muncească și că a dat o palmă unui deținut care a scăpat pluta și era să se înece 15 deținuți și un milițian, precum și că a lovit cu o nua pe deținutul Popârțac pentru că a refuzat să tae papură și a instigat și pe deținuți la acest lucru.

8. Slt. M.A.I. Enache Dumitru, fost comandant la Secțiile Băndoiu și Salcia.

Și acest învinuit întrebuița aceeași metodă barbară bătând deținuții cu parul sau întrebuițând alte metode inumane cum a fost cazul că a legat cu sârmă de picioare pe deținuții

Buzuriu Ioan, Baica și Ghiula pentru că ar fi dosit niște carne.

Învinuitul Slt. Enache Dumitru, în declarațiile sale recunoaște că a bătut pe brigadierul deținut Diaconescu precum și pe deținutul Mihalache.

9. Plot. M.A.I. Bojoagă Aurel, fost educator la Salcia și apoi Comandant la Băndoiu și după aceea Comandant de pază la Salcia.

a. În 9 ianuarie 1953, învinuitul Plot. Bojoagă Aurel a bătut împreună cu Lt. Manciulea Petre pe deținuții Popa Zaharia și Găvan Ioan cu parul sub poarta coloniei până ce acei deținuți au căzut în nesimțire; după bătaie cei doi deținuți au fost duși pe brațe de alți deținuți la locurile de muncă, iar seara au fost duși înapoi unul în căruță și celălalt pe brațe, și în decursul aceleiași nopți au murit amândoi. Este adevărat că medicul deținut Rizeanu Nicolae nu vorbește în notările pe care le-a făcut în caietul său ținut de el personal în mod secret la Colonia Salcia, în legătură cu moartea deținuților, caet corp delict, decât de învinuitul Manciulea Petre că a bătut pe deținuții Popa Zaharia și Găvan Ion, însă medicul Rizeanu a notat în caet aceste cazuri numai din auzite și chiar se referă în notele lui că au fost martori oculari Gavrilescu Virgil și Plut. Albulescu Ion, pe când sanitarul Leoveanu declară că a văzut cu proprii lui ochi când deținuții au fost bătuți cu parul atât de către învinuitul Manciulea Petre cât și de către învinuitul Bojoagă Aurel.

b. În Ianuarie 1953, învinuitul Plut. Bojoagă Aurel a băgat un număr de 98 de deținuți într-un vagon – închisoare și i-a ținut acolo toată ziua nemâncați. Pentru a nu se face confuzie menționăm că tot brigad. Constantinescu Petre arată și un alt caz când un număr de 94 de deținuți au fost de asemenea băgați în vagonul-închisoare, dar de către el, brigadierul Constantinescu, la ordinul lui Manciulea.

Deasemenea învinuitul Plot. Bojoacă Aurel, împreună cu Lt. Simionescu Costică, practica metoda huliganică că-i ținea pe deținuți vara, noaptea, în pielea goală, afară ca să-i muște țânțarii.

10. Plot. M.A.I. Moise Vasile, fost locțiitor de comandant de pază la Salcia dela 27 Aprilie 1953.

Acest învinuit, bătea pe deținuți în dormitor cu parul și pe un deținut l-a luat la bătae cu o coadă de furcă că i-a rupt șira spinării și deținutul n-a mai putut să-și ție udul. Deasemenea și Milițianul Stan Petre declară că l-a văzut pe învinuitul Plot. Moise Vasile bătând pe un deținut. Învinuitul Plot. Moise Vasile în declarațiile sale, recunoaște că a bătut un deținut.

Recunoașterea învinuitului este întregită cu martorii indicați mai sus dintre cari milițianul Rusu Eugen îl arată pe învinuit că bătea pe deținuți cu parul în chip barbar.

11. Serg. M.A.I. Cordoș Petre,

Acest învinuit a funcționat la Secția Bândoiu unde a practicat ca și ceilalți învinuiți metoda bătăii lovind pe deținuți cu palmele, picioarele sau bâta pe unde-i nemerea.

Astfel a bătut cu ciomagul în mai multe rânduri pe deținuții Olăeru Dumitru, Căldăraru Petre, Turlea Alexandru, Rădulea Andrei, Podoleanu Nicolae, Hozoc Ștefan, Zamfir Petre, Pădureanu Constantin, iar pe deținutul Kislinger Ioan l-a bătut cu bocancul în obraz și i-a rupt măseaua.

Că învinuitul călca în picioare pe deținuți, există în această privință la dosar declarațiile Slt. Enache, brigadierul Grigoraș Gheorghe și brigadier Dumitru C. Dumitru.

Deasemenea și următorii martori audiați la această procuratură depun că individul practica în mod obișnuit bătaia: Cap. Stancu Pandele, șef de secție „muncă și salarii“ de la Colonia „Salcia“ Băleanu Nicolae și slt. Durcău Ioan.

Învinuitul Serg. M.A.I. Cordoș Petre în declarațiile sale recunoaște că a bătut pe deținuții Geambașu, Dumitriu și alții cu palma și cu bățul și că în Decembrie 1952 – Ianuarie 1953, scotea pe deținuți desbrăcați și desculți și îi ținea afară în frig pe ger.

12. Serg. M.A.I. Moroșan Gheorghe, fost ajutor de comandant de pază la Secția Strâmba dela 15 Oct. 1952.

Și acest deținut întrebuița aceleași metode ca și ceilalți învinuiți de a bătea și călca în picioare pe deținuți și a-i ține desbrăcați afară în ger.

Astfel Brigadierul Popovici Valerian îl arată pe învinuit că dădea ordine ca deținuții să fie desbrăcați în cămașe și ismene și ținuți afară în frig și că a bătut pe deținutul Fieraru Gheorghe.

Deasemenea deținutul Gârea Gherase îl arată pe învinuit că l-a bătut pe deținutul Rotaru Abel. Însfârșit deținutul Fieraru Gheorghe confirmă declarația brigadierului Popovici Valerian că învinuitul l-a bătut și l-a călcat în picioare.

Mai depun împotriva învinuitului că practica în mod obișnuit bătaia împotriva deținuților, și următorii martori audiați la această procuratură: Plot. Albulescu Ioan, Slt. Durcău Ioan, Serg. Ghețău Nicolae, deținutul Timofte Ion.

Învinuitul Serg. Moroșan Gheorghe recunoaște că a bătut pe deținutul Fieraru precum și pe alți deținuți, dar se apără spunând că le-a dat numai câteva palme. Această apărare este combătută de probele indicate mai sus din care rezultă că învinuitul bătea și călca în picioare pe deținuți, și îi ținea afară în frig pe ger desbrăcați.

13. Serg. M.A.I. Ghețău Nicolae, fost comandant de pază la secția Strâmba.

Acest învinuit băga la carceră pe deținuți în cămașe și ismene și îi ținea astfel în carcere pe timp de ger.

În Ianuarie 1953, învinuitul a băgat cadavrul unui deținut în carceră peste alți deținuți.

Despre practicarea în mod obișnuit a bătăii împotriva deținuților de către învinuit, mai depun și următorii martori audiați la această procuratură: Cap. Iancu Ștefan, Serg. Murgu Ioan, Milițian Dobre Marin, deținutul Timofte Ion și deținutul Gârea Gherase. Învinuitul Serg. Ghețău Nicolae în declarația sa, recunoaște că a bătut un singur deținut, însă probele indicate mai sus arată în întregime faptele de cruzime și ale aceluia învinuit.

14. Serg. M.A.I. Spirea Jean, de la Colonia de Muncă „Salcia“.

a. În Iulie 1952, învinuitul Serg. Spirea Jean a împușcat mortal pe deținutul Câmpean Ioan, care a decedat la Colonia de Muncă „Salcia“ în ziua de 17 Iulie 1952. (Cazul a fost prezentat, citându-se din rechizitoriu, n.n. Al. M.)

b. Învinuitul Serg. Spirea Jean, este arătat de către milițienii Miron Dumitru și Iosub Mihai, că pune pe deținuți să se prindă câte doi desbrăcați până la jumătate în pielea goală și să se dea deadura prin spini, iar pe acei deținuți care nu mai puteau suporta acest chin, îi bătea.

15. Cap. M.A.I. – Limbău Gheorghe, fost milițian de escortă la Secția „Strâmba“.

Și acest învinuit practica aceleași cruzimi ca și ceilalți învinuiți, și anume a bătut cu parul pe deținuții: Chiriță Gheorghe, Bratu Nicolae, Nenu Gh. Ioan.

Învinuitul a bătut pe deținutul Iancear Mihai, cu o coadă de sapă, după ce acest deținut fusese bătut imediat mai înainte pe rând, de brigadierul Popovici Valerian care-i rupsese mâna și apoi

de brigadierul Prunescu.

Învinuitul Cap. Limbău Gheorghe bătea cu parul pe deținuți până îi lăsa în nesimțire. Despre metoda bătăii practică de învinuit depun și următorii martori audiați la această procuratură: Cap. Corbu Gheorghe, Cap. Iancu Ștefan, Lt. Urzică Petre, deținutul Timofte Ion, deținutul Gârea Gherase, precum și deținutul Iliuță Ștefan.

Învinuitul Cap. Limbău Gheorghe recunoaște că ținea pe deținuți afară în ploaie în Noembrie 1952, însă toate probele indicate mai sus arată în întregime faptele de cruzime săvârșite și de către acest învinuit.

16. Milițian Bucoveanu Gheorghe, fost milițian de gardă și apoi de escortă la Colonia „Salcia“.

a. Acest învinuit, în Ianuarie 1953, când Plot. Bojoagă Aurel a băgat în vagonul-închisoare un număr de 98 de deținuți, care au stat toată ziua fără un pic de mâncare, în timp ce deținuții erau scoși din vagon și rămăsese în vagon numai deținutul Ciufu Ion, care fiind bolnav nu a putut sări din vagon, învinuitul milițian Bucoveanu Gheorghe, l-a tras din vagon și l-a trântit cu capul de o bară de fier, în urma cărei izbituri, deținutul Ciufu Ion a decedat.

c. Învinuitul Mil. Bucoveanu Gheorghe, din cauza cruzimilor era supranumit „Atilla“. A bătut cu parul pe deținutul Burcea Marin. Deasemeni a sărit cu calul peste deținutul Dincă Gheorghe, care căzuse jos la locul de muncă.

Despre cruzimile și bătăile săvârșite de învinuitul milițian Bucoveanu Gheorghe depun și martorii: Durcău Ioan, Cap. Călean Iosif, milițianul Fetea Florian și brigadier Diaconescu Gheorghe.

Învinuitul milițian Bucoveanu Gheorghe, din toate învinuirile ce i se pun în sarcină nu recunoaște în declarațiile sale decât că a bătut un singur deținut cu parul, însă probele arătate

mai sus, dovedesc toate faptele de cruzime săvârșite de către acest învinuit.

17. Milițianul Popa V. Ioan, fost milițian de escortă la Secția Strâmba.

Acest învinuit recunoaște că în vara anului 1952, când brigadierul Grigoraș l-a bătut pe deținutul Moscu Ciuraru și l-a îngropat în pământ, punându-i o gamelă pe față, el învinuitul, nu a luat nicio măsură împotriva brigadierului, ci dimpotrivă, a apăsat și el cu piciorul pe gamelă peste fața deținutului.

Recunoașterea învinuitului este confirmată prin declarația brigadierului Grigoraș.

18. Milițianul Sofronie Mihai, a fost în serviciul la Secția Strâmba și apoi la Secția Bândoiu.

Acest învinuit este arătat de deținutul Rostaș Baeric că l-a bătut cu o coadă de lopată și în același timp a bătut și pe deținuții Moldovan Gheorghe, Stoian Gheorghe și alții, pentru că nu munceau repede.

Învinuitul Milițian Sofronie Mihai, mai este arătat și de Brigadierul Grigoraș Gheorghe, care declară că deținutul Ciont Ladislau nemaiputând munci a fost dus pe targă dela locul de muncă și că învinuitul Milițian Sofronie Mihai, i-ar fi spus lui Grigoraș că deținutul Ciont Ladislau în timp ce era dus pe targă a încercat să-l muște și că s-a luptat mult cu el. Arătarea brigadierului Grigoraș este cu totul mincinoasă, pentru că deținutul Ciont Ladislau bătut chiar de acest brigadier la locul de muncă și slăbit cu totul de puteri, nu ar mai fi putu să se lupte cu învinuitul milițian Sofronie Mihai, și dealtminteri, cum era să se lupte de acolo, de pe targă. Dar brigadierul Grigoraș avea să-l inculpe pe milițianul Sofronie de moartea lui Ciont Ladislau, în timp ce adevărul este că tocmai brigadierul Grigoraș a fost acela care l-a bătut în așa hal pe deținutul Ciont Ladislau, că acesta a trebuit să fie dus pe targă și după aceia la puțin timp a murit. Că este așa rezultă și

din declarația deținutului Agache Ene care a însoțit targa cu deținutul Ciont Ladislau și spune că Grigoraș este acela care l-a bătut pe Ciont, iar nu milițianul Sofronie Mihai.

Învinuitul Milițian Sofronie Mihai, în declarația sa, nu recunoaște învinuirile ce i se aduc, însă martorul deținut Rostaș Baeric l-a arătat și pe acest învinuit milițian că a practicat aceeași metodă barbară de bătae asupra deținuților.

19. Milițian Dobre I. Marin, fost în serviciu la Secția Băndoiu.

Acest învinuit a bătut pe deținutul Iancear Mihai într-o groapă, că deținutul și-a făcut necesitățile pe el. Deasemeni a bătut și pe deținutul Fieraru Gheorghe. De asemenea a bătut și pe deținutul Rotaru Abel. Deasemeni a făcut culcări prin măracini cu brigadierul Diaconescu Gheorghe.

Că învinuitul milițian Dobre I. Marin a întrebuințat în mod obișnuit bătaia împotriva deținuților rezultă și din declarațiile deținuților Gârea Gherase, Timofte Ioan și Cap. Iancu Ștefan.

Învinuitul Milițian Dobre Marin, recunoaște în declarația sa că a bătut cu palma câțiva deținuți și văzând că nu se îndreaptă i-a băgat la carceră numai în cămașă și ismene pe timp de iarnă.

20. Brigadierul deținut Olaru D. Constantin, fost brigadier în Colonia de Muncă „Salcia”.

a. În August 1952, învinuitul deținut brigadier Olaru D. Constantin, l-a lovit puternic în abdomen pe deținutul Pintilescu Florea și l-a aruncat jos de pe șira de paie. După două zile de suferință, deținutul Pintilescu Florea a murit. Acest deținut executa în colonia „Salcia” o pedeapsă de numai 3 luni închisoare corecțională.

În Ianuarie 1953, învinuitul brigadier Olaru D. Constantin împreună cu deținutul Chiforescu Gheorghe l-au bătut crunt pe deținutul Baican Cornel, care în urma bătăii suferite a murit. Acest

deținut, Baican Cornel, mai fusese bătut de către Olaru și în Decembrie 1952 și pentru că a spus la infirmerie cine l-a bătut, învinuitul brigadier deținut Olaru D. Constantin, din răzbunare l-a bătut a doua oară așa de crunt împreună cu deținutul Chiforescu Gheorghe, încât Baican Cornel, după bătaie a murit. Este adevărat că medicul Rizeanu vorbește că moartea lui Baican Cornel este opera exclusivă a brigadierului Olaru, care nu a respectat scutirea medicală și l-a scos pe deținutul Baican Cornel, bolnav, la munca câmpului. Prin urmare medicul Rizeanu, nici nu vorbește de bătaia dată deținutului Baican Cornel, întrucât nu a fost de față la această bătaie și de aceea socotește că moartea lui Baican Cornel s-ar fi datorat numai slăbirii organismului pentru că a fost pus să muncească deși era bolnav. Între atâția deținuți bătuți și schingiuiți în toate secțiile Coloniei de Muncă „Salcia” medicului Rizeanu Nicolae i-a scăpat la acest deținut – Baican Cornel – să-l examineze în deaproape ca să constate urmele de lovituri, ceea ce a constatat în multe alte cazuri la alți deținuți și a făcut notările necesare în registrul corp delict. Dar această omisiune a Medicului Rizeanu, nu înseamnă că deținutul Baican Cornel nu a fost ucis în bătaie de către brigadierul Olaru D. Constantin așa cum arată atât deținutul Cristea Teodor cât și fostul deținut sanitar Leoveanu Vasile. Mai este relevant că Leoveanu Vasile nu vorbește în declarația sa și de Chiforescu Gheorghe că a participat împreună cu Olaru D. Constantin la bătaia deținutului Baican Cornel, dar această contradicție se datorește faptului că deținutul Cristea Teodor declară din proprie vedere că Olaru împreună cu Chiforescu l-au bătut pe Baican, pe când Leoveanu ca sanitar, cunoaște faptul că Baican a fost internat la infirmerie în urma bătăii pe care i-a dat-o Olaru, ceea ce i s-a spus de către alții și dat fiind că Olaru a fost acela dintre brigadieri care bătea cel mai crâncen, tot așa a bătut de crunt și pe Baican și a fost principalul autor al morții acestuia, iar Chiforescu care și el a bătut pe Baican însă într-o mai mică măsură, nu a mai fost relevant atât de evident că a cauzat moartea prin bătaie a deținutului Baican. Dealminteri deținutul Cristea Teodor întrucât a fost la locul de muncă unde s-a întâmplat

bătaia, este cel mai în măsură să arate faptele în realitatea lor. Prin urmare din declarația acestui deținut stabilim în fapt că și deținutul Chiforescu Gheorghe a contribuit prin bătaie la moartea deținutului Baican Cornel, împreună cu învinuitul brigadier Olaru C-tin.

În Ianuarie 1953, învinuitul brigadier Olaru D. Constantin a bătut crunt pe deținutul Ciosnar Simion care în urma bătăii a murit. În Decembrie 1952, învinuitul brigadier Olaru D. Constantin, a bătut până la sânge pe deținutul Găină Zachele și i-a oprit timp de 7 zile mâncarea, așa că deținutul slăbit de nemâncare și bătaie, la numărătoarea deținuților care s-a făcut seara a căzut jos mort.

b. Învinuitul brigadier Olaru D. Constantin, a bătut crunt pe deținutul Rasianu Constantin cu pumnii peste gură până i-a scos măselele.

Învinuitul brigadier Olaru D. Constantin făcea cu deținuții pas alergător, culcări și îi bătea în chip sălbatec.

c. Învinuitul brigadier Olaru D. Constantin recunoaște că a bătut pe deținuții Ghinea Ion, Polak și alții și că a folosit în permanență bătaia și a pedepsit pe deținutul Croitoru cu câteva culcări la pământ.

21. Brigadierul deținut Croitoru C. Ioan, fost ajutor al brigadierului Olaru în colonia de muncă Salcia.

a. În August 1952, acest învinuit l-a bătut grav cu pumnii pe deținutul Pintilescu Florea care din această cauză a avut o puternică hemoragie de sânge pe gură; în urma acestei bătăi deținutul Pintilescu Florea nu a mai fost bun de muncă, dar după două zile Pintilescu Florea a fost scos la muncă de către brigadierul Olaru și din nou bătut și aruncat de pe șira de paie de data aceasta de către brigadierul Olaru. În urma acestor bătăi Pintilescu Florea a murit. Prin urmare la moartea

deținutului Pintilescu Florea a contribuit la fel, bătaia cruntă ce i-a dat-o mai întâi brigadierul Croitoru C. Ioan și apoi brigadierul Olaru D. Constantin.

b. Învinuitul brigadier deținut Croitoru C. Ioan, în declarațiile sale recunoaște că a dat o palmă deținutului Rasianu și de asemenea că a mai dat o palmă deținutului Stoica Ioan. Totodată învinuitul arată că deținutul Pintilescu Florea a murit de congestie. Această apărare a învinuitului este însă combătută prin declarația deținutului Bădănoiu Petre, care a fost martor ocular că învinuitul l-a bătut pe Pintilescu Florea până la sânge în urma cărui fapt deținutul Pintilescu nu a mai putut munci și fiind scos forțat din nou la muncă și din nou bătut de astădată de către Olaru, după două zile a și murit. Prin urmare în sarcina învinuitului brigadier Croitoru C. Ioan, stă fapta de bătaie gravă asupra deținutului Pintilescu Florea în urma cărei bătăi acest deținut a decedat. Deasemeni în sarcina acestui învinuit mai stau și faptele de bătaie recunoscute de el și confirmate prin declarația deținutului Ciucă din care rezultă că și acest învinuit întrebuița în mod obișnuit bătaia împotriva deținuților.

22. Brigadierul deținut Chiforescu Gheorghe, fost ajutor al brigadierului Olaru la Colonia de Muncă Salcia.

a. În Ianuarie 1953, deținutul Baican Cornel, a murit în urma bătăii suferite de la brigadierul Olaru și cu ajutorul său Chiforescu Gheorghe. Fapta aceasta este descrisă mai sus la expunerea stării de fapt privitoare la învinuitul deținut brigadierul Olaru D. Constantin.

b. Învinuitul brigadier Chiforescu Gheorghe recunoaște că a dat două plame deținutului Zechel Zamfir și că a înjurat și a făcut culcări cu deținuții Covaci Sava, Zechel Zamfir, Berărau, Pavel Stan, Ilie Marin, Zamfirescu, Tuburlan și Columbici.

Faptul că acest învinuit nu vorbește de bătaia gravă pe care a dat-o deținutului Baican Cornel, însemnează că învinuitul prin recunoașterile celorlalte fapte mai ușoare ca: lovituri, înjurături și culcări făcute cu deținuții caută să abată atenția și să se sustragă de sub învinuirea celei mai grave dintre faptele sale și anume bătaia cruntă care a cauzat moartea deținutului Baican Cornel.

23. Brigadierul deținut Diaconu Gheorghe zis Diaconescu, fost brigadier la Colonia de Muncă Salcia.

Acest învinuit este arătat de brigadierul Croitoru C. Ioan care a declarat că deținuții Baicu Dumitru și Chirițescu dela Colonia Salcia i-au spus că învinuitul brigadier Diaconescu, în Decembrie 1952, l-a bătut cu un baston pe deținutul Stoian Ioan, care după câteva ore a murit.

În foaia de observație a deținutului decedat Stoian Ioan este scris de către medicul Rizeanu, că la internarea în infirmerie Stoian a prezentat pe ambele antebrațe și membrul inferior stâng urme de lovituri – contuziuni și echimoze. Totodată se arată data morții: 16 Ianuarie 1953. Faptul că deținutul Stoian Ion a prezentat acele urme de lovituri confirmă împrejurarea că acest deținut a fost bătut. În ce privește data morții 16 Ianuarie 1953, aceasta este în contradicție cu data pe care ne-o arată Croitoru în declarația sa de la fila 183 vol. I și anume luna Decembrie 1952, însă aici specificăm că deținutul Croitoru nu ne indică luna Decembrie 1952, ca fiind timpul precis când s-a întâmplat fapta, ci vorbește numai cu aproximație, exprimându-se că fapta s-a petrecut cam prin luna Decembrie, așa că data morții deținutului Stoian, 16 Ianuarie 1953, nu mai apare ca fiind în contradicție cu conținutul declarației brigadierului Croitoru C. Ioan.

Învinuitul brigadier Diaconescu Gheorghe, în declarațiile sale neagă că ar fi întrebuințat vreodată metoda bătăii asupra deținuților.

Față de negarea acestui învinuit, stă împotriva lui declarația brigadierului Croitoru C. Ioan, care-i dovedește vinovăția.

24. Brigadierul deținut Scripcaru Vasile, fost brigadier în Colonia de Muncă Salcia.

a. În Ianuarie 1953, învinuitul brigadier Scripcaru Vasile a bătut în mod grav pe deținutul Aron Constantin, spunându-i ca să care pământ cu targa până când moare. În urma acestei bătăi deținutul Aron Constantin nu a mai putut eși la muncă a doua zi și i s-a oprit mâncarea. Fiind internat la infirmerie deținutul Aron Constantin a murit. Acest deținut Aron Constantin a fost zilnic bătut de către învinuitul brigadier Scripcaru Vasile.

b. A bătut pe deținuții Păun Dumitru, Dumitru Popa, Hojda Simion, Olteanu Mihai. Pe acest deținut Olteanu Mihai l-a băgat iarna cu picioarele în apă după ce a spart gheața, și i-a oprit mâncarea.

Învinuitul brigadier Scripcaru Vasile în declarațiile sale, recunoaște că a întrebuințat metoda bătăii și anume că a bătut pe deținutul Olteanu Mihai ș.a., al căror nume nu și-l amintește, apoi că a întrebuințat metoda de a alerga pe deținuți și a face culcări cu ei precum și de a sparge gheața cu târnăcopul și a pune pe deținuți cu picioarele în apă.

În confruntări, învinuitul nu recunoaște faptele ce i se pun în sarcină și arătate mai sus de către deținuții Olteanu Mihai, Petre Ivan și Dumitru Popa cu care a fost confruntat. Recunoașterile parțiale ale învinuitului sunt înregistrate cu probele indicate mai sus care totodată combat negările lui și pun în lumină în întregime faptele de cruzime și ale acestui învinuit.

25. Brigadierul deținut Constantinescu Petre zis Paul, fost brigadier în Colonia Salcia.

a. În Ianuarie 1953, învinuitul Brigadier Constantinescu Petre zis Paul, a băgat într-un vagon

închisoare un număr de 94 de deținuți inapți de muncă, după ce fuseseră tăvăliți prin noroi de către învinuitul Lt. Manciulea Petre. Acolo în vagon, deținuții au stat o zi întreagă fără mâncare și când au fost scoși, deținutul Scarlat Ion nu a mai putut ieși fiind bolnav. Atunci învinuitul brigadier Constantinescu Petre l-a târât afară din vagon și deținutul Scarlat a căzut în noroi care era de circa ½ metru. Învinuitul Constantinescu Petre, în acest timp l-a luat la bătaie pe deținut cu ciomagul, iar deținutul fiind băgat în infirmerie a doua zi a murit.

În Ianuarie 1953, învinuitul brigadier Constantinescu Petre zis Paul, a bătut cu ciomagul și cu picioarele pe deținutul Leonida Constantin care se găsea bolnav în dormitor și după bătae, deținutul Leonida Constantin fiind transportat la spitalul din Brăila, a decedat acolo cam după o lună de zile.

După cum s-a arătat mai sus, învinuitul brigadier Constantinescu Petre, a băgat în vagonul-închisoare în ianuarie 1953 un număr de 94 deținuți inapți de muncă pe care i-a ținut acolo o zi întreagă fără mâncare.

Învinuitul brigadier Constantinescu Petre recunoaște că a bătut deținuții cu palma și că a băgat în vagonul-închisoare pe cei 94 de deținuți inapți de muncă care au fost ținuți fără mâncare o zi întreagă în acel vagon.

26. Brigadierul deținut Dumitru C. Dumitru, fost brigadier în colonia Salcia.

a. În ianuarie 1953, a bătut grav pe deținuții Pană Iorgu și Deac Karol cari fiind internați în infirmerie, după 5 zile au murit.

b. Tot în ianuarie 1953, învinuitul brigadier Dumitru C. Dumitru a mai bătut pe deținuții Roșioru, Mutei și Candea, iar Roșioru și Candea i-a și legat cu mâinile la spate. De asemenea

învinuitul brigadier Dumitru C. Dumitru a mai bătut pe deținuții Benescu Gheorghe și Dulgheru Ștefan; pe Benescu l-a bătut în timpul când acesta a avut o criză de epilepsie și i-a spart capul.

Tot în ianuarie 1953, învinuitul a desbrăcat pe trei deținuți, i-a ținut în pielea goală, pe dig, în ger.

Despre bătăile aplicate de învinuit deținuților mai au cunoștință și deținuții Ciobotaru Nicolae și Dumbravă Teodor.

Învinuitul brigadier Dumitru C. Dumitru, în declarațiile sale recunoaște că a bătut cu palma și cu bățul pe deținuții Benescu Gheorghe, Roșioru Gheorghe, Dincă Gheorghe și Ghinea Alexandru precum și pe alți deținuți al căror nume nu și-l mai amintește.

De asemenea recunoaște că a făcut culcări cu deținuții și că în ianuarie 1953 a ținut în pielea goală, pe dig, în ger, pe deținutul Șerban.

27. Brigadierul deținut Prunescu Tudor zis Titi, fost prim brigadier și apoi brigadier la Secțiile Strâmba și Băndoiu.

Acest învinuit a fost mâna dreaptă a învinuitului Slt. Cârlița Ioan la secția Strâmba.

a. Învinuitul brigadier Prunescu Tudor zis Titi, a bătut crunt pe deținutul Laslo Martin care după câteva zile a murit. Deținutul Laslo Martin a fost internat în infirmerie având pe corp multiple urme de lovituri – echimoze. (cf. nota medicală a medicului Rizeanu Nicolae)

b. În ziua de 23 ianuarie 1953 când a murit deținutul Laslo Martin, au fost aduși la Salcia mai mulți deținuți morți și învinuitul brigadier Prunescu Tudor ca să-i identifice le-a pus câte un carton

în gură cu numele fiecăruia, dar gura deținutului Laslo Martin decedat, fiind strâns închisă, învinuitul i-a deschis-o cu un topor și i-a rupt întreaga dantură.

c. Învinuitul brigadier Prunescu Tudor a îngropat pe jumătate un deținut în pământ; a bătut cu parul pe deținutul Constantinescu Costea și apoi l-a desbrăcat și l-a băgat în cămașă și izmene pe timp de iarnă la carceră 6 ore: de asemenea l-a desbrăcat și l-a ținut în frig, pe dig, pe deținutul Fanstoden Fred deși acesta era bolnav.

Despre bătăile și schingiuirile comise de brigadierul deținut Prunescu Tudor, mai au cunoștință și martorii audiați la această Procuratură: Slt. Durcău Ioan, Lt. Pătrăscioiu Vasile, deținutul Gârea Gherase, deținutul Timofte Ioan, deținutul Ciucă Ioan, deținutul Marina Vasile, Serg. Butnaru Ion, cap. Iancu Ștefan, cap. Corbu Gheorghe, precum și deținuții Onea Petre și Rădulescu Gheorghe.

Învinuitul brigadier Prunescu Tudor, în declarațiile sale recunoaște că bătea cu palma pe deținuți și făcea broasca cu ei prin ciulini precum și culcări; de asemenea recunoaște că în ianuarie 1953 a băgat la carceră desbrăcați în izmene și cămașă și desculți pe deținuții Ionescu și Toioleanu și i-a ținut timp de 48 de ore în carceră fără mâncare și apă.

28. Brigadierul deținut Grigoraș Gheorghe, fost brigadier la secțiile Strâmba și Bândoiu.

a. În august 1952, brigada escortată de milițianul Tudor Marin, având ca brigadier pe învinuitul Grigoraș Gheorghe, a fost trimisă la baltă să taie papură. Ajungând la locul de muncă, deținutul Ciont Ladislau a spus că nu poate intra în apă deoarece este rece și îi sunt picioarele umflate. Atunci, brigadierul Grigoraș Gheorghe, s-a repezit la deținut și a început să-l lovească doborându-l jos la pământ. După bătaie, deținutul Ciont Ladislau deși era bolnav, a intrat totuși în

apă, dar după o oră a căzut în apă nemaiputând să muncească. Învinuitul brigadier Grigoraș Gheorghe l-a scos pe Ciont din apă și l-a lăsat pe mal până la terminarea lucrului, după care brigada s-a îndreptat spre colonie, dar la o distanță de cam 200 metri deținutul Ciont Ladislau a căzut din nou jos nemaiputând să meargă și a fost pus pe o targă. În timp ce era dus pe targă a fost scăpat jos și s-a lovit la cap. Ajuns la infirmeria colonie deținutul Ciont Ladislau a murit.

Cadavrul deținutului Ciont Ladislau, fiind autopsiat s-a constatat drept cauză a morții o puternică emoragie cerebrală. Din nota medicală a medicului deținut Rizeanu Niculae precum și din nota aceluiași medic pusă pe foaia de observație medicală la internarea în infirmerie a lui Ciont, rezultă că s-a constatat că Ciont a suferit lovituri puternice în regiunea temporală stângă, apoi deasupra ambelor fose orbitare precum și în regiunea sternală. Aceste constatări medicale sunt foarte prețioase cauzei, pentru că loviturile de deasupra orbitelor sunt lovituri din față pe când lovitura din regiunea temporală stângă este o lovitură laterală. Așa fiind nu se poate că deținutul Ciont Ladislau căzând de pe targă să se lovească în același timp, puternic, atât din față deasupra orbitelor cât și lateral la tâmpla stângă. Prin urmare este evident că, fie loviturile de deasupra orbitelor, fie, lovitura din tâmpla stângă, cel puțin una din aceste lovituri nu a fost cauzată de căderea lui Ciont de pe targă, ci a fost cauzată în urma bătăii pe care învinuitul brigadier Grigoraș Gheorghe i-a dat-o deținutului Ciont. Moartea acestui deținut provenind în urma emoragiei cerebrale provocată de loviturile puternice din regiunea capului, fără ca medicul să facă vre-o distincție între lovitura de la tâmplă și loviturile de deasupra orbitelor, ba dimpotrivă arătând că ambele feluri de lovituri au fost puternice și au provocat emoragia cerebrală, rezultă că și bătaia dată de învinuit deținutului Ciont a provocat moartea acestuia.

Dealtminteri, în ce privește moartea deținutului Ciont, există la dosar declarația deținutului

Agache Ene, care arată mai mult de cât milițianul Sofronie și anume că învinuitul brigadier Grigoraș l-a bătut pe Ciont cu ciomagul până când Ciont nu a mai putu merge pe picioare și această declarație a deținutului Agache este adevărată față de constatările medicale că Ciont a suferit loviturile cu un corp contondent – în speță ciomagul.

Învinuitul brigadier Grigoraș Gheorghe a bătut crunt zilnic pe deținutul Georgescu Sotir și l-a pus pe o targă în care erau bătute piroane, așa că trupul lui Georgescu Sotir a fost complet perforat; în urma acestor torturi deținutul Georgescu Sotir a murit în Iulie 1952.

A bătut crunt de asemenea și pe deținutul Ciura Vasile care în urma bătăilor a murit, având o emoragie cerebrală provocată din lovituri date asupra capului. Acest deținut Ciura Vasile se plângea medicului deținut Rizeanu Nicolae că este bătut de învinuitul brigadier Grigoraș Gheorghe. Examinând nota acelui medic Rizeanu Nicolae dela pag. 4 vol. II precum și foaia de observație scrisă de același medic s-ar părea că este o contradicție între diagnosticul de hemoragie cerebrală și constatarea că deținutul Ciura Vasile a prezentat urme de lovituri pe fața anterioară internă a coapsei drepte și în regiunea ficatului așa cum este scris pe nota și foaia de observație menționate. Dar nu este nici o contradicție dacă observăm că în nota scrisă de medicul Rizeanu concordantă cu constatările din foaia de observație, se arată semnele vizibile pe care le-a avut pe corp deținutul Ciura Vasile atunci când a fost internat la infirmerie, dar după ce Ciura Vasile a murit și i s-a făcut autopsia de către medicul dela Turcoaia, dr. Calmuschi Gheorghe și cu oficiantul sanitar Serg. Baltag Teodor, s-a constatat că Ciura Vasile a decedat în urma unei emoragii cerebrale provocată de bătae. Medicul Rizeanu Nicolae arată că s-a pus totuși lui Ciura Vasile un alt diagnostic că ar fi murit de tuberculoză pulmonară, ceiace însă nu corespundea realității, întrucât Ciura Vasile murise din bătae.

b. Învinuitul brigadier Grigoraș Gheorghe a bătut pe deținutul Cordeanu Constantin cu o cazma de i-a anchilozat mâna și a doua zi după bătae l-a bătut din nou într-o groapă.

De asemenea învinuitul l-a bătut pe deținutul Obadă Tudor cu un ciomag după ce l-a legat cu mâinile la spate cu o sârmă și i-a rupt mâna.

Deasemenea învinuitul a mai bătut și pe deținutul Uscățescu Victor timp de o oră că i-a scos 2 dinți din gură și apoi l-a îngropat în pământ, nu i-a dat de mâncare toată ziua și seara l-a băgat la carceră în pielea goală.

Învinuitul Brigadier Grigoraș Gheorghe recunoaște că în vara anului 1952 a lovit cu palma și cu piciorul pe deținutul Moscu Ciuraru și apoi a ordonat deținutului Aldea Nicolae să-l îngroape în pământ și să-i pună o gamelă pe față ceiace Aldea a și executat.

De asemenea învinuitul recunoaște că în ianuarie 1952, a ținut desbrăcați pe ger pe deținuții Cordeanu Constantin și Uscățescu Victor, iar pe deținutul Eparjol că l-a aruncat în apă. Recunoaște că pe deținutul Cordeanu l-a bătut mereu iar odată că l-a bătut cu o lopată, iar pe deținutul Uscățescu l-a bătut de i-a slăbit un dinte și că pe deținutul Eparjol l-a bătut de nenumărate ori. De asemenea învinuitul recunoaște că l-a bătut pe deținutul Ciont Ladislau, precum și pe deținutul Obadă Teodor căruia i-a legat și mâinile la spate cu o sârmă, apoi pe deținuții Marinică Ștefan, Bumbu, Mihalache, Ardeleanu, Borta și alții de care nu-și mai amintește.

În sfârșit învinuitul mai recunoaște că l-a bătut în nenumărate rânduri, ba cu pumnul, ba cu coada de sapă pe deținutul Georgescu Sotir, dar în privința acestui deținut mai spune că și-a tras singur cu sapa câteva lovituri de muchie în cap. Este evident că învinuitul încearcă să se apere de fapta de omor pe care a săvârșit-o asupra lui Georgescu Sotir.

29. Brigadierul deținut Popovici Valerian, fost brigadier la Secția Strâmba.

a. În ianuarie 1953, deținutul Lunca Dionisie a fost bătut de către Lt. Popa Ion cu parul și apoi de brigadierul învinuit Popovici Valerian. După ce deținutul a fost bătut și de către brigadierul Popovici Valerian, l-au băgat pe deținut în pielea goală în carceră unde l-au ținut o noapte întreagă și a doua zi dimineață, deținutul Lunca Dionisie a fost scos mort din carceră.

Învinuitul brigadier Popovici Valerian, a bătut zilnic cu ciomagul pe deținutul Hâlcu Alexandru care în urma acestor bătăi a murit în ianuarie 1953.

b. Învinuitul brigadier Popovici Valerian a bătut pe deținutul Iancear Mihai și i-a rupt mâna, pe deținutul Blumenfeld Isac l-a bătut cu parul, pe deținutul Gongu Ion l-a bătut cu pumnii și cu picioarele, pe deținutul Oprea Vasile l-a călcat în picioare iar pe deținutul Fieraru Gheorghe l-a bătut cu o coadă de cazma și apoi l-a desbrăcat și l-a ținut în ger.

Despre faptul că brigadierul deținut Popovici Valerian întrebuița bătaia și schingiuirea împotriva deținuților, ne mai spun și martorii Cap. Corbu Gheorghe, Cap. Iancu Ștefan, deținutul Timofte Ion și deținutul Gârea Gherase.

Învinuitul brigadier deținut Popovici Valerian, în declarațiile sale recunoaște că în decembrie 1952 și ianuarie 1953 a desbrăcat și a ținut în ger pe deținuții Lovin Niculae, Weiss, Panait Mircea, Hâlcu Alexandru, Petrescu și alții ale căror nume nu și le mai amintește; De asemenea învinuitul mai recunoaște că a bătut pe deținuții Fieraru și Ianciar Mihai și că pe Ianciar l-a bătut cu coadă de cazma și i-a rupt mâna stângă în 2 locuri.

30. Brigadierul deținut Rădulescu Gheorghe zis Gogu, fost brigadier la secția Strâmba.

Acest învinuit, a bătut cu picioarele pe deținutul Brezan Marin. A bătut pe deținutul Stoica Ioan

peste gură și i-a rupt dantura.

A bătut cu parul în cap și pe corp pe deținutul Strâmbu Valerian și l-a lăsat surd de urechea dreaptă.

Învinuitul în declarația sa dela fila 42 vol. III recunoaște că a lovit cu picioarele pe deținutul Brezan și cu palma pe deținutul Stoica, iar aceste recunoașteri parțiale sunt întregite cu probele indicate mai sus, cari arată că și acest învinuit a întrebuițat metoda bătăii în chip barbar asupra deținuților.

31. Slt. M.A.I. Gușoiu Nicolae, fost șef de punct de lucru la Colonia de Muncă Ițcani.

Acest învinuit a dat ordin brigadierilor la colonia de muncă Ițcani ca să-i lege pe deținuți câte cinci minute și să-i țină în frig pentru ca în felul acesta să-i sperie și deținuții să se pună pe treabă. Ori de câte ori milițianul Vișan Constantin, lega pe câte un deținut, învinuitul Slt. Gușoiu când era de față, spunea că așa vor păți toți deținuții care nu vor să muncească cum trebuie.

Învinuitul Slt. Gușoiu Nicolae mai este arătat de către deținutul brigadier Iliescu Gheorghe că l-ar fi îndemnat pe acest deținut brigadier să nu spună nimic anchetatorilor în legătură cu moartea deținutului Stroescu Virgil decedat la colonia Ițcani în împrejurările care se vor arăta mai jos. Această învinuire însă nu poate să reziste în sarcina învinuitului deoarece brigadierul deținut Iliescu Gheorghe nu merită nici un crezământ după cum se va arăta de asemenea mai jos. În ce privește însă faptul că învinuitul Slt. Gușoiu Nicolae a dat ordin brigadierilor ca să-i lege pe deținuți și să-i țină în ger, declarația brigadierului Iliescu Gheorghe este întregită cu declarația deținutului Fieraru Teodor care îl arată pe învinuitul Slt. Gușoiu Nicolae că de câte ori era de față când milițianul Vișan Constantin lega pe vreun deținut, aproba acest lucru și amenința că așa vor

păți toți deținuții care nu vor să muncească cum trebuie. Prin urmare rezultă că într-adevăr învinuitul Slt. Gușoiu Nicolae, îndemna pe subalterni și era de acord cu metoda legării deținuților și ținării lor în frig.

Învinuitul Slt. Gușoiu Nicolae în declarațiile sale recunoaște că avea obiceiul să înjure pe deținuți și să-i bage la carceră când nu munceau. Această recunoaștere a învinuitului ne arată că avea o înclinare asemănătoare spre abuzuri în serviciu ca și ceilalți învinuiți cadre militare, dar într-o măsură cu mult mai mică și că a comis asemenea abuzuri și anume înjurături și băgări la carceră ale deținuților precum și îndemnarea subalternilor de a-i lega și ține în frig pe deținuți un timp scurt pentru a-i speria și a-i sili astfel să muncească.

32. Milițianul Vișan Constantin, fost șef de escortă la colonia de muncă Ițcani.

a. În decembrie 1952, deținutul Stroescu Virgil se găsea la muncă pe șantierul dela Colonia Ițcani deși era bolnav. La un moment dat deținutul Stroescu Virgil nu a mai putut munci și fiind un ger puternic, brigadierul Papară a început să-l plimbe pe șantier. Fiind văzut de către Slt. Gușoiu, deținutul Stroescu, a fost chemat în baracă ca să se încălzească însă după aceea, Gușoiu l-a dat pe Stroescu în primirea brigadierului Papară ca să-l plimbe din nou. În timp ce brigadierul Papară îl plimba pe deținutul Stroescu, le-a ieșit în cale învinuitul milițian Vișan Constantin care a dat ordin brigadierului Iliescu Gheorghe să-l lege pe deținut ceiace brigadierul a și executat, legând pe deținutul Stroescu cu mâinile la spate cu o sârmă. După aceea, milițianul Vișan Constantin, l-a ținut pe deținutul Stroescu jos la pământ în zăpadă mai bine de o jumătate de oră până ce acesta a înghețat de nu mai putea mișca, întrucât afară era un ger puternic. De acolo de jos Stroescu striga să i se dea drumul că moare. Brigadierul deținut Iliescu Gheorghe învinuit și el în această cauză, l-a deslegat pe Stroescu dar când acesta a fost dus în baracă la căldură

și i s-a dat o mâncare fierbinte, a murit imediat chiar în timpul mesei.

Învinuitul milițian Vișan Constantin în declarațiile sale, recunoaște că a transmis un ordin dat de Slt. Gușoiu pentru a fi legați doi deținuți și ținuți în ger și de asemenea că a oprit două sferturi din pâinea a doi deținuți. Neagă orice amestec în legătură cu moartea deținutului Stroescu arătând că acesta a fost legat, bătut și ținut în ger trântit în zăpadă de către brigadierul deținut Iliescu Gheorghe. Această negare a învinuitului milițian Vișan Constantin este combătută prin declarațiile deținuților menționați mai sus Tănase Dumitru, Fieraru Teodor și Damascan Boris.

b. Tot despre faptele învinuitului milițian Vișan Constantin ne mai spune și deținutul Simina Petre care arată că a fost legat de mâini cu o curea de către învinuit, desbrăcat de zeghe și apoi trântit jos în zăpadă într-o groapă unde a fost ținut 10-15 minute până a venit Slt. Gușoiu și l-a deslegat. De asemenea acest deținut Simina Petre arată că în aceiași zi învinuitul l-a mai legat și pe deținutul Corciu Ștefan care în declarația sa arată că învinuitul milițian Vișan Constantin i-a legat mâinile cu o sfoară, l-a desbrăcat de zeghe și de cojoc și apoi l-a trântit într-un troian de zăpadă unde l-a ținut un sfert de oră.

În sfârșit, tot despre învinuitul milițian Vișan Constantin mai vorbește și deținutul Bădulă Dumitru care arată că a fost bătut, înjurat, desbrăcat și legat de mâini mai întâi cu o sârmă și apoi cu un lanț de către brigadierul deținut Iosif Balasz, din ordinul învinuitului milițian Vișan Constantin. Deținutul Bădulă mai arată că după ce a fost legat brigadierul Balasz i-a dat brânci de pe mal și l-a trântit în apă ținându-l timp de două ore, iar acest lucru întâmplându-se în luna Noembrie 1952.

Învinuitul milițian Vișan Constantin nici nu pomenește de aceste fapte în declarațiile sale însă probele indicate mai sus pun în lumină în întregime faptele de cruzime și ale acestui învinuit.

33. Brigadierul deținut BALASZ IOSIEF, fost brigadier la Colonia de Muncă Ițcani.

Acest învinuit este arătat de deținutul Bădulă Dumitru că în Noembrie 1952, l-a bătut, înjurat, desbrăcat și legat de mâini mai întâi cu o sârmă și apoi cu un lanț și apoi i-a dat brânci depe mal și l-a trântit în apă ținându-l timp de două ore.

Învinuitul în declarația sa nu arată nimic despre fapta sa, însă declarația deținutului Bădulă Dumitru îl arată pe învinuit că întrebuița aceleași metode barbare de schingiuire împotriva deținuților.

34. Brigadierul deținut Iliescu Gheorghe, fost brigadier la Colonia de Muncă Bârcea Mare și apoi la Colonia de Muncă Ițcani.

a. Acest învinuit, după cum s-a arătat și mai sus a fost acela care l-a legat, bătut și trântit în zăpadă pe deținutul Stroescu Virgil, din ordinul învinuitului milițian Vișan Constantin, care l-a ținut astfel în zăpadă mai bine de jumătate de oră până ce deținutul Stroescu Virgil a înghețat că nu mai putea mișca, după care în timpul mesei, mâncând mâncarea fierbinte, a murit imediat.

b. Învinuitul brigadier Iliescu Gheorghe mai este arătat și de deținuții Gheorghe Chiș și David Dumitru, că a furat salopeta acestui din urmă deținut și anume profitând de faptul că David Dumitru nu era de față i-a spus deținutului Gheorghe Chiș că salopeta care era atârnată în cui este a lui și a luat-o iar după aceea David Dumitru întrebând de salopetă a aflat dela Gheorghe Chiș că salopeta i-a fost furată de brigadierul Iliescu Gheorghe. Acest lucru s-a întâmplat atunci când brigadierul Iliescu Gheorghe a fost mutat dela Colonia de Muncă Ițcani în altă colonie de muncă și a plecat de la Ițcani.

Învinuitul brigadier Iliescu Gheorghe nu recunoaște că el a fost acela care l-a legat, bătut și

trântit în zăpadă pe deținutul Stroescu Virgil din ordinul milițianului Vișan, ci arată că numai milițianul Vișan a făcut acest lucru. Negarea învinuitului brigadier Iliescu Gheorghe este combătută cu probele indicate mai sus. Mai mult decât atât, învinuitul brigadier Iliescu Gheorghe în declarația sa ne dă și amănuntul acela că învinuitul milițian Vișan Constantin a cerut o sârmă dela deținutul dulgher, Drăgan Ion, cu care sârmă l-a legat pe Stroescu, însă numitul deținut dulgher, Drăgan Ion a declarat că milițianul Vișan Constantin nici nu a stat de vorbă cu el în acea zi și că învinuitul brigadier Iliescu Gheorghe a fost acela care i-a cerut bucata de sârmă, cu care Drăgan nu știe ce a făcut Iliescu. Prin urmare este evident că învinuitul brigadier Iliescu Gheorghe nu merită nici un crezământ, iar din starea de fapt expusă rezultă că și el împreună cu învinuitul milițian Vișan Constantin au contribuit la moartea deținutului Stroescu Virgil. În ce privește furtul salopetei învinuitul brigadier Iliescu Gheorghe nu pomenește nimic însă și această faptă este dovedită cu martorii mai sus indicați.

35. Brigadierul deținut SPOIALĂ CONSTANTIN, fost brigadier la Colonia de Muncă Bârcea Mare.

Acest învinuit este arătat de deținutul Moraru Constantin că se purta rău cu deținuții, îi înjura și-i bătea în mod barbar și datorită acestui fapt toți deținuții discutau între ei că brigadierul Spoială este un călău.

Din cauza fricei deținutul Moraru Constantin a împrumutat cismele sale și puloverul său în Februarie 1953, învinuitului brigadier Spoială Constantin, care, chipurile, a luat aceste lucruri dela deținut sub formă de împrumut, însă nu i le-a mai restituit niciodată.

Învinuitul brigadier Spoială Constantin în declarația sa arată că fiind transferat la colonia de muncă Bârcea Mare în Februarie 1952, l-a avut comandant pe învinuitul Lt. Maj. Pavel Ion și că și în

acea colonie de muncă Bârcea Mare se întrebuița aceeași metodă barbară de bătaie împotriva deținuților din ordinul învinuitului Lt. Maj. Pavel Ion precum și că însuși el învinuitul brigadier Spoială Constantin a bătut pe deținuții Clapon și Alienei Constantin.

Despre faptul că învinuitul brigadier Spoială Constantin a luat cismele și puloverul dela deținutul Moraru Constantin, învinuitul nu pomenește nimic, însă și acest fapt este dovedit în sarcina lui prin declarația numitului deținut.

III.

Ordinele și îndemnurile date de învinuiții comandanți cadre militare pentru bătaia și schingiuirea deținuților, așa cum s-a arătat în starea de fapt, menționăm că nu au fost date dela caz la caz, ci au fost date tuturor subalternilor și brigadierilor deținuți pentru exterminarea deținuților în masă și au fost urmate de executare.

După cum mai rezultă din starea de fapt ordinele și îndemnurile de bătaii și schingiuri împotriva deținuților au fost date de către învinuiții comandanți în scopul de a se îndeplini și depăși norma de lucru pentru a se împăuna astfel cu merite pe cadavrele deținuților.

La începutul expunerii stării de fapt am arătat că la Salcia în perioada de timp Iunie – Octombrie 1952, au murit 16 deținuți dintre cari pentru 5 deținuți avem probe de crime și anume pentru deținuții: Ciura Vasile, Georgescu Sotir, Câmpeanu Ion, Pintilescu Florea și Ciont Ladislau. Despre toți acești cinci deținuți s-a arătat în starea de fapt împrejurările în care au murit.

La începutul expunerii stării de fapt am mai arătat că în perioada de timp Noembrie 1952 – Martie 1953, au mai murit la Salcia încă un număr de cincizeci și doi de deținuți dintre cari pentru șaisprezece deținuți avem probe de crime și anume pentru deținuții: Cosma Dumitru, Ciosnar

Simion, Ciufu Ioan, Stoian Ion, Bârlădeanu Gheorghe, Laslo Martin, Găvan Ion, Primenescu Tudor, Pană Iorgu, Scarlat Ion, Aron Constantin, Hâlcu Alexandru, Deac Carol, Lunca Dionisie, Baican Cornel, Popa Zaharia.

La rezultatele de mai sus se mai adaugă încă un deținut și anume deținutul Leonida Constantin transferat dela Salcia și decedat la spitalul din Brăila și pentru care de asemenea sunt probe de crimă.

Prin urmare avem în total un număr de 64 de deținuți morți dintre cari pentru 22 deținuți există probe de crime. Dar mortalitatea enormă a deținuților până la numărul de 64 în perioada de timp Iunie 1952 – Martie 1953, față de patru sau cinci cazuri mortale printre deținuți în perioada posterioară după îndepărtarea învinuiților cadre militare dela Salcia, în perioada de timp Martie 1953 – Ianuarie 1954, adică aproximativ pe aceeași durată de timp de 9-10 luni, arată că împotriva deținuților s-a întreprins bătaia și schingiuirea pe o scară întinsă și pentru exterminarea lor în masă (...). Mai adăugăm un număr de 4 deținuți transferați dela Salcia și morți la Brăila, așa că în total avem 68 morți.

„DISPUNEM INTEROGAREA COL. COLER, A COL. BACIU ȘI CITAREA LUI ALBON
AUGUSTIN“

La 25 Martie 1953, căpitanul de Justiție Filimon Ardeleanu din Direcția Procuraturilor Militare, delegat de Procurorul Militar Șef al Forțelor Armate, dispune emiterea mandatelor de arestare și încarcerarea în chiar aceeași zi, la Jilava, a șapte ofițeri, șapte subofițeri și milițieni și a brigadierului Constantinescu Petre. Dispune, de asemenea, transferarea a zece brigadieri, aflați la Văcărești, tot la Jilava. Motivația deciziei în ce îi privește pe brigadieri: mutarea se face „în vederea efectuării anchetei și (pentru) a fi supuși unui regim de penitenciar în raport cu faptele grave comise în timpul executării pedepsei în Coloniile de muncă.“

Implicit procurorul recunoaște că regimul de la Văcărești este mai ușor decât cel de la Jilava, penitenciar rezervat „politicilor“. Sub raportul încadrării juridice, consideră Ardeleanu, „faptele comise de învinuiți (...) îmbracă un aspect deosebit de grav, calificându-se: crimă de acte de teroare, p.p. de art. 1, lit. d din 199/1950“. Acest act normativ, născut din frica regimului de „bandele teroriste din munți“, are un caracter deosebit de sever, prevăzând, pentru o serie de infracțiuni considerate ca aducând prejudicii securității statului, pedeapsa capitală.

Anchetarea celor arestați scoate la iveală contribuția altor personaje la atrocitățile din Baltă, astfel încât, la 6 aprilie 1953, același procuror dispune arestarea imediată a locotenentului Manciuș Petre și depunerea lui la Jilava. În acest prim stadiu al anchetei, ies la iveală și faptele de cruzime ale unor superiori ierarhici ai ofițerilor de la Salcia, în speță maiorul Maxim, lt. col. Baciu

și coloneii Coler și Albon. Faptele acestora sunt calificate, de către Ardeleanu ca fiind „acțiuni teroriste“. În consecință, căpitanul dispune interogarea celor în cauză, în care scop urmează să fie citați la anchetă toți la 7 aprilie, a doua zi după emiterea ordonanței.

Se vor fi prezentat cei în cauză la interogatoriu? Că faptele lor erau penale nu încapă îndoială. Că de pe urma ordinelor date de ei au murit oameni – de asemenea. Sunt copărtași la fărâdelegile din lagăre. Întrucât nu s-au limitat la a da ordine ci au maltratată ei înșiși, sunt mai mult decât autori morali. Ei nu vor compărea însă la proces. Nu am găsit nici urme ale trecerii lor prin anchetă – dacă vor fi fost interogați. Procuratura militară s-a oprit undeva, lovindu-se de un zid invizibil care proteja DGP, conducerea Internelor și, desigur, partidul comunist. Chiar și așa, procurorii și, ulterior, judecătorii au pus în evidență crime săvârșite de funcționari ai statului „democrat-popular“ în instituții ale statului. Diferența față de procesul „lotului Țurcanu“ este evidentă. Deținuții de la închisoarea Pitești au fost cercetați separat de cadrele MAI – și înainte de acestea. Prin sentința nr. 32/10.11.1954, completul de judecată al Tribunalului Militar pentru Unitățile MAI (președinte – faimosul general Alexandru Petrescu) a condamnat la moarte 20 de inculpați. Dintre ei, 15 au fost executați la 17 decembrie (printre ei – Nicolae Cobîlaș, care nu participase în nici un fel la grozăviile de la Pitești și nici măcar nu fusese închis în acel penitenciar). În 1957, când a fost judecat procesul oficialilor din MAI, noul lot a fost compus din Tudor Sepeanu, șeful serviciului Inspecției din DGP, Alexandru Dumitrescu, directorul penitenciarului Pitești, ofițerii politici Gheorghe Sucegan și Constantin Avădanei și medicul MAI Viorel Bărbosu – ultimii trei de la Gherla (cf. Alin Mureșan – „Pitești. Cronica unei sinucideri asistate“; din același volum aflăm că pedepsele, între 8 ani și 5 ani de închisoare, au fost pronunțate pentru „crima de favorizare a crimelor de acte de teroare și acte de pregătire la acte de uneltire contra securității interne a RPR“, doar medicul fiind încadrat, finalmente, la infracțiunea de „nedenunțare a actelor de teroare“; cu excepția lui, celorlalți li s-au

aplicat circumstanțe atenuante, ceea ce explică pedepsele relativ mici). Loturile „reeducării” au fost anchetate de Securitate, al cărei scop a fost ascunderea implicării unor personaje precum Nicolski, Dulgheru ș.a., de la cele mai înalte niveluri ale aparatului represiv. Așadar, procesele „reeducării” au fost înscenate pentru a ascunde adevărul și a fi găsiți țapi ispășitori. Așa cum remarca autorul menționat, informațiile despre procesul oficialilor de la Pitești și Gherla, ca și despre existența lor ulterioară, sunt extrem de puține. Cazul lor nu a făcut obiectul cercetărilor din 1968, în timp ce comisia care a investigat crimele de la Salcia a cerut Serviciului de evidență a populației să stabilească unde se aflau (la 13 ani după proces) și ce activități prestau foștii condamnați pentru nelegiuirile din Insula Mare, cadre MAI și brigadieri.

„ACTE DE TEROARE PRIMEJDIOASE PENTRU SECURITATEA STATULUI“

Conform Codului de procedură penală în vigoare la data anchetării „lotului Salcia“ și a trimiterii inculpaților în judecată, tribunalul este obligat să examineze, în *ședință pregătitoare* (subl. ns.) temeinicia rechizitoriului, „în scopul ca în fața instanței de fond să ajungă spre judecare numai acele cauze în care sunt probele necesare, suficiente și legal administrate“ (art. 269, c. proc. pen.). În virtutea acestor prevederi, la 17 aprilie 1954 Instanța de Fond a Tribunalului Militar pentru Unitățile MAI (președinte – căpitan de Justiție Mihail Oprescu, asesori populari

– majorii Dumitru Dumitrescu și Octavian Imbru, grefier – Dumitru Georgescu) deliberează în secret, în camera de consiliu, în prezența procurorului militar Nicolae Stănescu, redactorul actului de acuzare, asupra trimiterii în judecată a învinuiților – cadre MAI și brigadieri, în total 35 de inși. Iată lista acestora, în ordinea stabilită prin rechizitoriu și „Încheierea nr. 4“ a tribunalului, cu învinuirile aduse fiecăruia:

1. Lt. maj. PAVEL IOAN, învinuit de crimă de instigare la omor prin torturi urmată de executare și abuz în serviciu.
2. Lt. POPA IOAN, învinuit de crimă de instigare la omor prin torturi urmată de executare, crimă de omor prin torturi și delictul de abuz în serviciu.
3. Lt. MANCIULEA PETRE, învinuit de crimă de omor prin schingiuri și abuz în serviciu.
4. Lt. SIMIONESCU COSTICĂ, învinuit de crimă de instigare la omor prin torturi urmată de

executare și delictul de abuz în serviciu.

5. Lt. TUDORAN MIHAI, învinuit de delictul de abuz în serviciu.

6. Slt. ILINCA TUDOR, învinuit de crimă de instigare la omor prin torturi urmată de executare, crimă de omor prin torturi și delictul de abuz în serviciu.

7. Lt. CÂRLIGA IOAN, învinuit de crimă de omor prin torturi, crimă de instigare la omor prin torturi și delictul de abuz în serviciu.

8. Slt. ENACHE DUMITRU, învinuit de delictul de abuz în serviciu.

9. Plt. BOJDOAGĂ AUREL, învinuit de crimă de omor prin torturi și delictul de abuz în serviciu.

10-14. Plut. MOISE VASILE, serg. CORDOȘ PETRE, serg. MOROȘAN GHEORGHE, serg. GHEȚĂU NICOLAE, milițian POPA V. IOAN – învinuiți de delictul de abuz în serviciu.

15. Serg. SPIREA JEAN, învinuit de crimă de omor prin torturi și delictul de abuz în serviciu.

16. Cap. LIMBĂU GHEORGHE, învinuit de delictul de abuz în serviciu.

17. Milițian BUCOVEANU GHEORGHE, învinuit de crimă de omor prin torturi și delictul de abuz în serviciu.

18-19. Milițienii SOFRONIE MIHAI și DOBRE MARIN, învinuiți de delictul de abuz în serviciu.

20. Brigadierul deținut OLARU CONSTANTIN, învinuit de crimă de omor prin torturi, delictul de vătămare foarte gravă a integrității corporale, delictul de vătămare a integrității corporale.

21-22. Brigadierii deținuți CROITORU C. IOAN și CHIFORESCU GHEORGHE, învinuiți de crimă

de omor prin torturi și delictul de vătămarea integrității corporale.

23. Brigadierul deținut DIACONU GHEORGHE, învinuit de crimă de omor prin torturi.

24. Brigadierul deținut SCRIPCARU VASILE, învinuit de crimă de omor prin torturi și delictul de vătămarea integrității corporale.

25. Brigadierul deținut CONSTANTINESCU PETRE, învinuit de crimă de omor prin torturi.

26. Brigadierul deținut DUMITRU C. DUMITRU, învinuit de crimă de omor prin torturi.

27. Brigadierul deținut PRUNESCU TUDOR, învinuit de crimă de omor prin torturi, delictul de profanare de cadavre și delictul de vătămarea integrității corporale.

28-29. Brigadierii deținuți GRIGORAȘ GHEORGHE și POPOVICI VALERIAN, învinuiți de crimă de omor prin torturi și delictul de vătămare foarte gravă a integrității corporale.

30. Brigadierul deținut RĂDULESCU GHEORGHE, învinuit de delictul de vătămare foarte gravă a integrității corporale și de delictul de vătămare a integrității corporale.

31. Slt. GUȘOIU NICULAE, învinuit de delictul de instigare la delictul de vătămare a integrității corporale și delictul de abuz în serviciu.

32. Milițianul VIȘAN CONSTANTIN, învinuit de crimă de omor prin torturi și delictul de abuz în serviciu.

33. Brigadierul deținut BALASZ IOSIF, învinuit de delictul de vătămare a integrității corporale.

34. Brigadierul deținut ILIESCU GHEORGHE, învinuit de delictul de crimă de omor prin torturi

și delictul de furt simplu.

35. Brigadierul deținut SPOIALĂ CONSTANTIN, învinuit de delictul de vătămarea integrității corporale

Completul constată că Procuratura Militară a stabilit că principalele fapte reținute în sarcina învinuiților au fost: 1) crimă de omor prin torturi, prevăzută și pedepsită de art. 464, pct. 3 C.P.; 2) instigare la crimă de omor prin torturi urmată de executare (art. 120 combinat cu art. 464, pct. 3 C.P.); 3) delictul de vătămare gravă și foarte gravă a integrității corporale (art. 471 și art. 473 C.P.); 4) abuz în serviciu (art. 245 C.P.) și 5) profanare de cadavre (art. 314 C.P.). Instanța constată corectitudinea stabilirii faptelor, în lumina probelor administrate la instrucție, dar nu este de acord cu încadrarea lor juridică. Instanța constată că:

– în rezoluția lor delictuoasă, inculpații nu au căutat să comită omoruri sau abuzuri ci au căutat să creeze *o stare de teroare în mijlocul deținuților* (subl. ns.), acesta fiind mobilul comiterii crimelor și celorlalte infracțiuni;

– „aplicarea acestor măsuri deținuților de la Salcia nu poate fi considerată ca o măsură normală de constrângere, menită să asigure sarcinile (...) ce reveneau acelei colonii de muncă, ci dimpotrivă, ca *acte îndreptate împotriva ordinii juridice socialiste, care ating securitatea statului* (subl. ns.) întrucât, în primul rând, dreptul socialist întemeiază aplicarea pedepsei pe principiul dreptății și urmărește – după expresia lui Lenin – «corijarea elementelor corijabile» iar, în al doilea rând, aceste acțiuni criminale au ajuns la cunoștința publică prin deținuții eliberați și prin populația locală, creând o stare de spirit împotriva autorităților de natură să primejduiască securitatea statului“.

Urmările omorurilor, schingiuirilor, rănirilor – opinează membrii completului – lovesc în prestigiul „statului nostru” însuși, întrucât a fost creată o atmosferă de groază; „întreaga populație nici nu mai îndrăznește să treacă prin apropierea (coloniei), considerându-o ca un lagăr de exterminare”. (Ceea ce, de fapt, și era – n.n.).

Acțiunile inculpaților au fost săvârșite „sistematic și în proporții de masă”; ei „au încercat să reînvie practicile regimurilor fasciste, deși știau că regimul nostru de democrație populară nu numai că nu admite asemenea procedee dar le combate și le demască ca fiind specifice regimurilor imperialiste”. La adăpostul funcției și al uniformei, inculpații, „prin acțiunile lor banditești”, prin „acte teroriste”, au generat „o stare de spirit de groază și teroare în rândurile cetățenilor, *care putea primejdi securitatea internă și externă a statului nostru, pe plan intern prin ruperea maselor de aparatul de stat iar pe plan extern prin furnizarea de argumente dușmanilor imperialiști împotriva statului nostru, compromițătoare pentru lagărul păcii și socialismului*” (subl. ns.). Tot ce au comis inculpații – consideră completul Instanței de Fond – a fost făcut în mod conștient, mobilul faptelor fiind producerea stării de teroare *prin mijloace teroriste extreme* (subl. ns.). „Scopul infracțiunilor săvârșite de învinuiți nu a fost în principal omorârea, rănirea sau mutilarea victimelor și nici depășirea atribuțiilor de serviciu, ci comiterea de acte de teroare în scopul creării unei atmosfere prielnice exterminării deținuților din colonia de muncă «Salcia»”, consideră judecătorii.

(Deschidem o paranteză. Este exclus ca Procuratura Generală să nu fi informat Secția Specială a C.C. al PCR – care controla Securitatea, Miliția, Forțele Armate, Procuratura și Justiția – în legătură cu arestările unui număr destul de mare de cadre MAI și cu ancheta declanșată de procurorii militari. Este, de asemenea, greu de crezut că, la nivelul conducerii partidului, nu erau cunoscute ecourile grozăviilor din sistemul penitenciar și interesul posturilor de radio și al unor

ziare occidentale pentru atrocitățile din spatele Cortinei de Fier, mai ales că, în România, crimele din lagărele din Balta Brăilei aveau loc imediat după „reeducarea” de la Pitești și grozăviile de pe Canal. Nu este exclus ca, dinspre partea Securității, să se fi încercat salvarea gradaților. Este o simplă ipoteză; de mărturii documentare privind o eventuală intervenție în favoarea lor nu dispunem. Pe toată durata regimului comunist, autoritățile de la București au făcut tot ce le-a stat în putință pentru ca nimic din ceea ce le putea discredita în ochii forurilor internaționale să nu ajungă „dincolo”. Iată de ce orice posibilă intervenție în favoarea gradaților inculpați în „lotul Salcia” ar fi fost, oricum, pe moment sortită eșecului. Faptele lor erau „compromițătoare pentru lagărul păcii și socialismului”, depășind, așadar, limitele R.P.R).

În ședința pregătitoare, judecătorii decid că prevederile articolului 464 pct. 3 C.P. nu sunt potrivite pentru încadrarea faptelor de maximă gravitate și pericolozitate comise de inculpați, actul normativ care trebuie aplicat fiind Decretul nr. 199/1950. Articolul 464, punctul 3 din Codul Penal în vigoare la data procesului prevedea următoarele: „Crima de omor se pedepsește cu muncă silnică pe viață când este săvârșită (...) prin întrebuițare de torturi”. Aplicându-li-se prevederile Decretului nr. 199/1950, autorii crimelor din lagăr devin pasibili de pedeapsa cu moartea. Procurorii militari consideră că prevederile articolului menționat sunt suficiente pentru a sancționa crimele, cerând totodată judecătorilor să aplice și articolul 107 din același Cod Penal (adăugarea unui plus de 5 ani la pedepsele date pentru crimă, infracțiunile fiind considerate continuative). Completul prezidat de căpitanul Mihail Oprescu dispune, în aceeași ședință secretă, în afară de trimiterea învinuiților în judecată pentru „crima de acte de teroare săvârșite în grup”, arestarea imediată a slt. Enache Dumitru și a plut. Moise Vasile (trimiși de procuratură în judecată în stare de libertate), menținerea stării de arest preventiv pentru cei deja depuși la Jilava, transferarea tuturor deținuților, învinuiți sau martori, într-un penitenciar din București.

Încheierea nr. 4/17.04.1954 a Tribunalului Militar este recurată de Procuratură (adresa nr. 213/27.04.1954) pentru motive asupra cărora merită să stăruim deoarece argumentele procurorilor în favoarea aplicării Codului Penal și nu a prevederilor Decretului 199/1950 pun într-o lumină nouă psihologia și motivația comportamentului criminal al acuzaților. Specificul infracțiunilor pedepsite de decretul menționat este *caracterul lor contrarevoluționar* (subl. ns.) afirmă procurorul Stănescu (totodată semnatarul rechizitoriului). Nimic nu dovedește, însă, că acuzații ar fi comis, cu intenție, faptele „în scopul subminării regimului nostru democrat popular, deoarece cauza determinantă a faptelor lor, după cum în mod repetat se arată în rechizitoriu, constă în stângismul cu care acuzații au abuzat de puterile ce li s-au încredințat“. În opinia noastră, prin „stângism“ se înțelege, în contextul citat, excesul de zel al cadrelor, care au depășit limitele prerogativelor acordate. (Încercarea de a explica termenul din recurs prin definiția dată de DEX, București, 1998: „Atitudine, manifestare etc. politică cu caracter sectar, exclusivist în aplicarea unor soluții extreme în interiorul unui partid de stânga“ ni se pare inadecvată. Explicația din dicționar este pur academică și nu are legătură cu teribilele acte de cruzime din lumea lagărelor comuniste de care vorbim. Nici explicația oferită de „Dictionnaire du communisme“ – Paris, ed. Larousse, 2007, sub coordonarea lui Stéphane Courtois – nu poate fi aplicată la cazul în speță: „Expresia «stângism» desemnează grupurile comuniste care, deși rămân revoluționare, se îndepărtează de linia leninistă și pun în cauză monopolul partidului bolșevic și al conducerii acestuia asupra mișcării comuniste“. E limpede că aceste lămuriri semantice nu au legătură cu conceptul folosit de procuror în motivarea recursului. Procurorul Stănescu a folosit un termen des întâlnit în jargonul activiștilor

de partid, utilizat în ședințe și în documente, nu o dată în sintagma „deviere de stânga“, în opoziție cu „deviere de dreapta“. (Vorba tovarășului Stalin: Kakaia deviația?!) Da, afirmă Stănescu, inculpații au comis fapte foarte grave, dar nu cu caracter contrarevoluționar, încât să li se aplice în corpore pedeapsa capitală, cum consideră de cuviință judecătoreii. I-au maltratat pe deținuți până la exterminare „ca să-și creeze merite în îndeplinirea normei de lucru“, și aceasta „*socotind că din moment ce se găesc în fața unor condamnați dușmani ai clasei muncitoare, îi pot ucide fără a da vreo socoteală*“ (subl. ns.), „neținând seama de obiectivele morale și metodele corecte ale democratismului popular din țara noastră și din toate țările lagărului păcii și socialismului, și trecând la metode fasciste barbare ale trecutului de exploatare burghezo-moșieresc“.

Limbă de lemn, desigur, dar procurorul spune un înfiorător adevăr: în mintea inculpaților există convingerea că pot ucide deținuții fără teamă de răspundere. Suntem încredințați că așa era! Dar „în primul rând“ nu pentru că Pavel și banda lui de „cadre“ și brigadieri ar fi crezut că omoară dușmani ai clasei muncitoare ci pentru că *sistemul însuși* le dădea mână liberă în regimul aplicat deținuților, lăsa câmp liber pentru manifestarea instinctelor lor bestiale. Sigur, spune Stănescu, așa e, acuzații au săvârșit fapte groaznice – „*dar ca să dăm faptelor lor un caracter contrarevoluționar, este o teză fundamental greșită*“ (subl. ns.). Inculpații nu sunt pasibili de pedeapsa cu moartea și pentru că, din calificarea dată de tribunal, „lipsește elementul infracțional al primejdurii sau posibilității de primejduire a Securității Statului“. Pe de altă parte, în dozarea pedepselor – susține procurorul – trebuie să se țină seama de vinovăția mai redusă a unor acuzați (lt. Tudoran, slt. Enache, milițienii Popa, Sofronie, Dobre, slt. Gușoiu, brigadierii Balasz și Spoială) ale căror fapte nu au dus nici la moartea victimelor, nici la vătămare gravă a integrității corporale, condiții cerute de textul art. 1, lit. d din Decretul 199/1950 pentru ca faptele lor să fie calificate drept crimă de teroare.

Prin stabilirea exactă a stării de fapt, Procuratura Militară deschisese cutia Pandorei; recursul încearcă să evite condamnarea inculpaților la moarte. Începe un nou act al procesului: la 2 iunie 1954, în ședință publică de data aceasta, Colegiul Militar al Tribunalului Suprem – completul fiind alcătuit din: președintele Al. Apostoliu, judecătorii D. Ecovescu și M. Tudorache, tustrei colonei de justiție, procurorul lt. col. I. Spulber și judecătorul asistent cpt. P. Andrieșescu – respinge recursul Procuraturii Militare, neadmițând argumentele pe care aceasta le adusese împotriva schimbării calificării faptelor. Procuratura – arată instanța supremă – a susținut că încadrarea faptelor în dispozițiile Decretului 199/1950 și nu în cele ale Codului penal este greșită, nefiind vorba de acțiuni cu caracter specific contrarevoluționar. Dimpotrivă, spun judecătorii de la Tribunalul Suprem, justiția are de judecat „nu simple atingeri aduse vieții, sănătății sau drepturilor și intereselor legitime ale cetățenilor și nici simple infracțiuni de serviciu prevăzute de Codul Penal, săvârșite în mod izolat, accidental, ci ele apar ca fiind comise în mod organizat, sistematic, și în proporții de masă și prin acte de cruzimi – practici străine și cu totul interzise în instituțiile noastre de corecție“. De altfel, spun judecătorii, chestiunea calificării rămâne deschisă, urmând a fi apreciată la judecarea propriu-zisă a lotului „Salcia“. În consecință, și instanța supremă consideră recursul Procuraturii neîntemeiat și, ca atare, îl respinge (Decizia nr. 75/2.06.1954 a Tribunalului Suprem, Colegiul Militar, în dosarul nr. 85/1954).

SENTINȚA

Ceea ce părea a fi scena finală a procesului: apariția acuzaților în boxă și pronunțarea verdictului a avut loc la doi ani după începerea cercetărilor privind atrocitățile de la Salcia și, în conexiune cu acestea prin persoana fostului comandant Ion Pavel, de la Ițcani. Prin sentința penală nr. 1082/10 iunie 1955 a Tribunalului Militar pentru Trupele MAI (confirmată prin decizia nr. 180/10.12.1955 a Tribunalului Suprem – Colegiul Militar, după epuizarea căilor de atac), 32 de inculpați-angajați ai MAI și brigadieri deținuți – au fost condamnați la pedepse între 5 ani de închisoare corecțională și muncă silnică pe viață. (Așadar, până la urmă nu s-a aplicat nimănui pedeapsa capitală).

Dintre cadrele MAI, au fost condamnați la M.S.V. (muncă silnică pe viață) următorii: lt. maj. Pavel Ion, lt. Popa L. Ion, lt. Manciulea Petre și sergentul Spirea Jean; aceeași pedeapsă li s-a aplicat și deținuților brigadieri Olaru Constantin (condamnat inițial la 6 ani închisoare corecțională pentru tâlhărie), Prunescu Tudor (8 ani pentru tâlhărie) și Grigoraș Gheorghe (3 ani pentru dezertare).

La 25 de ani muncă silnică au fost osândiți: sublocotenentul Ilinca Tudor și milițianul Bucoveanu Gheorghe. Pedeapsa cu 15 ani muncă silnică le-a fost aplicată următorilor angajați ai MAI: lt. Simionescu Costică, plutonier Bojoacă Aurel, sergent Moroșanu Gheorghe, milițienii Dobre Marin și Vișan Constantin; dintre brigadieri, pedeapsa menționată li s-a aplicat lui Dumitru C. Dumitru (un an pentru complicitate la furt – pedeapsa inițială) și lui Popovici Valerian (3 ani pentru dezertare). Brigadierul Croitoru Ioan a fost condamnat la 20 de ani (inițial 6 ani

pentru tâlhărie); este singura condamnare la acest quantum. Tot un singur acuzat a fost condamnat la 12 ani: brigadierul Constantinescu Petre (inițial – 3 ani pentru furt). Câte 10 ani muncă silnică au primit: sublocotenent Enache Dumitru, sergentul Cordoș Petre, milițianul Sofronie Mihai și brigadierii Scripcaru Vasile (1 an pentru încălcare de consemn) și Iliescu Gheorghe (3 ani pentru delapidare). Judecătorii au dat o singură condamnare la 8 ani, sergentului Ghețau Nicolae.

Lt. Cârliga Ion a scăpat cu o condamnare relativ ușoară, de numai 6 ani; reamintim că el este autorul înfiorătorului mod de a-i băga pe deținuți la izolare, dezbrăcați în plină iarnă, doi cu picioarele în sus, alți doi invers, grozăvie de pe urma căreia unul dintre cei astfel supliciați a fost scos mort din minuscula gheretă de pedeapsă. Tot 6 ani au primit Lt. Tudoran Mihai, sublocotenentul Gușoiu Nicolae, milițianul Popa V. Ion și brigadierul Rădulescu Gheorghe (închis pentru uz de fals – 1 an și 6 luni). Plutonierul Moise Vasile și brigadierul Chiforescu Gheorghe (1 an și 8 luni pentru furt) au primit cea mai mică pedeapsă: 5 ani închisoare corecțională. Lotul trimis de procurori în judecată cuprindea 35 de „elemente” (folosim termenul oficial din acea vreme). Condamnați au fost cei 32 de inculpați pe care i-am enumerat. Trei acuzați, tustrei brigadieri, anume Diaconu Gheorghe (5 ani pentru încălcare de consemn) de la Salcia, Balasz Iosif (3 ani pentru dezertare, deținut în colonia Ițcani) și Spoială Constantin (3 ani pentru insubordonare, deținut în colonia Bârcea Mare), au fost scoși din cauză, nemaiajungând în fața judecătorilor. După ani de zile, un document nedatat dar care este posibil, credem, să fi fost redactat în 1968, cu prilejul cercetărilor privind-l pe Alexandru Drăghici, se referă la schimbările survenite în situația juridică a condamnaților. Aflăm, astfel, că, în 1956, Procurorul General al RPR a introdus recurs în supraveghere împotriva sentinței instanței de fond (1082/1955) și deciziei Tribunalului Suprem (180/1955), deja menționate, demers având ca

rezultat schimbarea încadrării juridice a condamnaților – dar nu și modificarea condamnărilor. Într-adevăr, prin decizia nr. 43/15.09.1956, Plenul Tribunalului Suprem împarte „lotul Salcia” în trei grupuri. Primii cinci: Pavel Ion, Popa Ion, Simionescu Costică, Enache Dumitru și Ilinca Tudor au fost condamnați ca „instigatori”. Următorii doisprezece: Manciulea Petre, Bojdoacă Aurel, Spirea Jean, Bucoveanu Gheorghe, Olaru Constantin, Croitoru Ion, Iliescu Gheorghe, Scripcaru Vasile, Constantinescu Petre, Prunescu Tudor, Grigoraș Gheorghe, Vișan Constantin, au fost considerați „autori”. A treia categorie este formată din 10 condamnați: Cârliga Ion, Cordoș Petre, Moroșan Gheorghe, Ghețău Nicolae, Limbău Gheorghe, Sofronie Mihai, Dobre Marin, Chiforescu Gheorghe, Dumitru C. Dumitru și Popovici Valerian. În esență, precizează documentul invocat, este vorba numai de schimbarea încadrării primelor două categorii dar nu și de posibilitatea reducerii pedepselor, întrucât actele normative emise după condamnarea lor îi exclud de la grațiere pe făptuitorii și instigatorii crimelor de omor. Singurii care au beneficiat de o măsură de clemență – grațiere în temeiul legii nr. 4/1954, au fost Moise Vasile, Popa Ion, Tudoran Mihai, Gușoiu Nicolae și Rădulescu Gheorghe. Așa cum se va vedea, toate aceste chestiuni, de natură pur juridică, nu au decât o importanță documentară în cazul în speță. În scurtă vreme, criminalii – „cadre” și brigadieri de-a valma, întreaga bandă cunoscută sub numele de „lotul Salcia” va fi liberă. Și nu numai atât.

DE LA PUȘCĂRIE LA CASA DE ODIHNĂ

După promovarea recursului în supraveghere, înaintat la 28 iulie 1956, sub semnătura fostului locțiitor al procurorului general al RPR, Grigore Răpeanu (care a cerut casarea sentinței pe motivul că faptele condamnaților nu constituie acte de teroare ci crime de omor și instigare la crime de omor), recurs admis de plenul Tribunalului Suprem prin decizia nr. 43/15 septembrie 1956, a fost schimbată încadrarea în sensul dorit de procuratură, dar nu și situația lotului „Salcia”. Membrii acestuia li s-au fixat, pentru executarea condamnărilor, închisorile Jilava, Craiova și Ocnele Mari. Cuantumul pedepselor nu a fost modificat. Așadar nu este vorba de o măsură de clemență. Și totuși...

După ce recursurile individuale ale condamnaților, promovate după pronunțarea sentinței date de Tribunalul Militar pentru unitățile MAI, au fost respinse (prin decizia nr. 180/10 decembrie 1955 a Tribunalului Suprem – Colegiul Militar), asistăm la o avalanșă de memorii trimise de condamnați și de rudele acestora către conducerea partidului și a statului. (Nu este exclus ca acest „bombardament” cu petiții să fi contribuit la recursul în supraveghere înaintat de Procurorul General). De altfel, memoriile au fost trimise către autorități încă din timpul instrucției. Notele comune ale plângerilor sunt clamarea nevinovăției și devotamentul față de „partidul nostru”. Sunt, de asemenea, reclamate lungi perioade în decursul cărora arestatul nu este interogat. Tudoran Mihai, de pildă, se plânge că, arestat pentru a fi legat un deținut de tractor, care l-a „purat” (a se citi „târât”) pe dig, în timp ce el doar l-a amenințat, a fost depus la Jilava la 25 martie 1953 și „nimini”

nu l-a întrebat „de această problemă” timp de zece luni. Cercetând, maiorul procuror Stănescu conchide, la 3 februarie 1954, că fostul sublocotenent „are declarații la dosar”, adică a fost cercetat. În consecință, suplica adresată președintelui „tribunalului MAI” este neîntemeiată, chiar dacă petentul consideră că „fapta pecare (sic) am săvârșito (sic) nu face obiectul dedeții” (detenției – sic) sale. Ghețau Nicolae, fostul comandant al secției Cojocaru, reclamă și el arestarea preventivă deși nu era „răspunsabil” de faptele care i se impută. „Respectos (sic) vă rog – îi scrie Ghețau Procurorului General – să fiu anchetat și trimis în judecată pentru faptele care mise impune (sic) care până în prezent nu știu ce acuzații mi-se aduc și pentru a ști fapte am comis de stau în jilava (sic) de 14 luni fără anchetă”.

Fostul sublocotenent Gușoi Nicolae, produs al „școlii de Milițieni” de la Jilava, fost în „servici conșticeos” și la Râmnicu Sărat (pușcărie care a întrecut în duritatea regimului până și Jilava și Aiudul) nu pierde ocazia de a reaminti că a lucrat în condiții grele, „cu deținuți inapți de muncă cu diferite Boli tebeciști irnie (sic) strangulată și alți fără mâini (sic) cu inima cardiacă și altele”.

În „colonia Mogșoi” (ofițerul nu a fost în stare nici măcar să rețină forma corectă, Mogoșoaia, a numelui lagărului unde a lucrat aproape un an), Gușoiu a fost inspectat de celebrul Albion – „Albun”, reține petentul – care i-a reproșat că l-au „încălicat” deținuții. La Ițcani, organizarea a fost făcută nu de el ci de Pavel, care i-a pus în funcție pe brigadierii cei mai *bătăși* (sic – bătauși – n.n.). Când a fost chemat la Direcția Lagărelor spre a fi arestat, ofițerul a luat „alceleratu de București”. Gușoi încheie patetic: „Domnule Președinte, dacă în trecut sub regimul Burghezo-Moșeresc noi muncitori am fost ținuți în întuneric și chinuiți, Umiliți și Maltratați și exploatați până la sânge de mari moșieri și capitaliști fără a nise da posibilitatea de a ne ridica în posturi de conducere și de a ne crea în veață o carieră. Sunt fiu de muncitor Tată meu având mesirie de Ferar”... Nu precizează însă în ce

scop i se adresează „Domnului Președinte“ (probabil președintelui Tribunalului pentru unitățile MAI).

Cea mai interesantă și mai grăitoare despre mentalitatea și atitudinea morală a unui ofițer MAI care comisesse crime dovedite este, după părerea noastră, cererea pe care lt. Popa Ioan, fostul adjunct al lui Pavel, o adresează Direcției Procuraturilor Militare. O reproducem integral, respectând ortografia și punctuația solicitantului: „Supsemnatul deținut Popa L. Ioan în prezent deținut în penitenciarul Jilava, fost ofițer în ministerul afacerilor interne făcând de serviciu în cadrul coloniei de muncă Salcia până la data arestării. Întrucât am fost arestat pe data de 18 II 1953 și nici până astăzi 1 IX 1954 nu mi s-a clarificat situația, cer foarte insistent pentru a îmi fi situația clarificată, pentru faptul de a fi trimis din acest penitenciar la muncă. Tot odată fiind acuzat de infracțiune de drept comun cer foarte mult pentru a fi transferat la penitenciarul Văcărești, întrucât deținerea mea în acest penitenciar politic, nu are nimic comun cu ideea mea care am avut și care o am până voi muri. Întrucât am fost și voi fi un luptător dârz al P.M.R. în tot deuna contra dușmanilor RPR. Rog foarte mult pentru a se lua în considerare cererea mea și am să fi clarificate cele dorite“. Fostul locotenent încheie cu formula „Trăiască P.M.R forța conducătoare în R.P.R“.

Nu delirul comunist al unui criminal a determinat, însă, desfășurarea lucrurilor, favorabilă, în final, bandeii de asasini. Desigur că șefii de partid le făcea plăcere să citească asemenea profesiuni de credință, insuficiente însă pentru eliberarea lui Popa și a celorlalte „cadre“ ale MAI. Petițiile de acest gen au fost, însă, exploatate de succesorul lui Pavel Ștefan la conducerea ministerului, Alexandru Drăghici, care își ura predecesorul. Conducerea MAI – scriu autorii unui amplu „Documentar privind procesul intentat unor cadre și deținuți de la fosta colonie de muncă «Salcia» din anii 1953-1955“ – „a devenit o preocupare intensă pentru a demonstra organelor superioare

de partid și de stat că cei condamnați ar fi fost trași la răspundere pentru fapte ce nu se încadrează în acte de teroare, că pedepsele aplicate sunt excesiv de mari, că chiar dacă s-au săvârșit anumite abuzuri acestea se datoresc nepriceperii și lipsei de orientare din partea unor cadre fără pregătirea necesară și că *au săvârșit aceste fapte cu convingerea că slujesc regimul și interesele partidului, unii dintre ei fiind U.T.C-iști sau membri de partid*" (subl. ns.). Drăghici, el însuși un criminal fioros, nu se dă în lături de la intervenție personală în favoarea lotului de foști ofițeri și subofițeri aflați în închisoare. La 5 iunie 1957, ministrul Afacerilor Interne i-a trimis Președintelui Consiliului de Miniștri o scrisoare (nr. 0147232) încărcată de minciuni de la un capăt la altul. Drăghici începe prin a contesta aplicarea, la cazul în speță, a dispozițiilor Decretului 199/1950. În nici un caz – afirmă expeditorul – „cadrele” n-au făcut ce li se impută „cu intenția de a primejdiu securitatea statului”. Dacă s-ar fi stabilit din capul locului acest lucru „procesul s-ar fi judecat în alte condiții iar pedepsele ar fi fost proporționale cu gravitatea faptelor” (ca și când caracterul de maximă gravitate al crimelor de omor ar fi fost altul dacă s-ar fi aplicat prevederile Codului Penal și nu cele ale actului normativ special...). Drăghici contestă și folosirea condamnaților ca martori „care în majoritatea lor au făcut depoziții exagerate împotriva fostelor cadre”. (Nu se ține câtuși de puțin seama că și cadre MAI depun mărturie despre comiterea atrocităților și nici de faptul că acestea au loc în spații inaccesibile oamenilor liberi). „În memoriile lor, condamnații arată că nu li s-a dat posibilitatea să se apere și nici nu li s-a dat voie să facă uz de toate căile de atac”.

Minciuna este evidentă. În 1968, comisia condusă de Ion Stănescu, președintele Consiliului Securității Statului, a stabilit că „ancheta penală și judecarea persoanelor implicate în proces au durat aproape trei ani, timp în care au fost interogați de mai multe ori, învinuiții confrunțați între ei și cu martori, ascultați în fața instanței numeroși martori, inclusiv ai apărării și confrunțați cu învinuiții. S-au ținut 6 ședințe de judecată în fond, care au totalizat 15 zile, s-au efectuat expertize

și au fost utilizate înscrisuri corp delict. Întreaga desfășurare a procesului s-a făcut în conformitate cu prevederile Codului de procedură penală, fiind folosite toate căile ordinare, inclusiv cele extraordinare de atac“. Ministrul Drăghici îl dezinformează cu bună știință pe superiorul său, primul-ministru, dat fiind că, reamintim, încă de la 15 septembrie 1956, cu nouă luni înainte, plenul Tribunalului Suprem admisesese recursul Procuraturii Generale și schimbase încadrarea faptelor. În realitate, pe Drăghici – care știa foarte bine ce grozăvii săvârșiseră condamnații – nu haina juridică a încriminărilor îl interesa ci punerea monștrilor în libertate. O altă minciună, spusă fără jenă, în sprijinul membrilor lotului este pretinsa lor „bună purtare“ în detenție. Neadevăr flagrant adăugat celorlalte neadevăruri flagrante întrucât unii dintre condamnați au fost pedepsiți cu izolare între 3-14 zile, suspendarea vorbitorului, a dreptului de a trimite scrisori ș.a. (Printr-o fericită întâmplare, asupra căreia vom reveni, dispunem de o prețioasă mărturie a lui Ion Ioanid relativă la comportarea lui Gheorghe Limbău cu care a stat o vreme în aceeași cameră la Jilava).

Dublul scop al demersurilor lui Drăghici: eliberarea meaiștilor și, prin aceasta, inducerea impresiei că procurorii și judecătorii ar fi exagerat decizând condamnări disproporționate în raport cu fapte care „nu s-ar fi întâmplat tocmai așa“ într-o vreme când publicul nu era informat, presă liberă nu exista iar secretomania era lege, apare clar: obținerea unui act de clemență. Nu rejudecarea cazului, care ar fi dus la aceleași concluzii ci un act de clemență. Ceea ce s-a și întâmplat. „Astfel s-a propus și s-a obținut decretul de grațiere nr. 403/22 august 1957 (de remarcat că actul normativ este emis în ajunul zilei naționale! – n.n.) care, în fond, a avut efectul unei amnistii întrucât s-a dispus nu numai grațierea pedepsei ci și stingerea incriminării, *ceea ce este fără precedent atât ca procedură cât și ca rezolvare a altor cazuri*“ (subl. ns.).

Rezultatul imediat al emiterii decretului a fost un alt act normativ pentru care Drăghici n-a mai

trebuit să apeleze la altcineva: ordinul ministrului de reîncadrare a tuturor ofițerilor și subofițerilor din lot în unități ale Direcției generale a lagărelor și coloniilor de muncă. N-a fost suficient: la 30 aprilie 1959, într-o perioadă de cruntă teroare în pușcării – fapt cunoscut pe pielea lui de autorul cărții, aflat atunci în „focurile” anchetei, la Uranus – Prezidiul Marii Adunări Naționale (președinte – Ion Gheorghe Maurer; decretul de eliberare fusese emis în timpul când președintele Prezidiului MAN era Petru Groza) le-a acordat foștilor condamnați vechime neîntreruptă în MAI, fapt primit de criminali cu aceeași bucurie cu care încasaseră, la reîncadrare, o sumă de bani echivalentă cu salariul pe trei luni, la pachet cu un bilet gratuit de odihnă, pentru „refacerea stării fizice”, valabil la casele de vacanță ale MAI. Drăghici a dovedit astfel că nu-și lasă de izbeliște ciracii într-ale crimei aflați la ananghie.

În 1968 erau încă în activitate în MAI următorii:

- fostul lt. Manciulea Petru (condamnat la MSV), devenit căpitan, cu funcția de ofițer-prim serviciu la Jilava;
- fostul sublocotenent Enache Dumitru (10 ani m.s.), ajuns căpitan, ofițer-prim serviciu la penitenciarul Craiova;
- plutonierul Bucoveanu Gheorghe (25 ani m.s.), supraveghetor la Poarta Albă;
- plutonierul Cordoș Petre (10 ani m.s.), subofițer serviciu la închisoarea Ciuc;
- plutonierul Spirea Jean (MSV), subofițer escortă la penitenciarul Pitești;
- serg. major Dobre Marin (15 ani m.s.), subofițer escortă la penitenciarul Craiova. (Comisia de cercetare a abuzurilor din perioada lui Alexandru Drăghici a propus imediata lor îndepărtare din activitate. Nu știm dacă propunerea a avut vreo urmare).

Cu discreție, la câțva timp după eliberarea „cadrelor“ au fost grațiați și cei zece brigadieri condamnați, tot la propunerea lui Alexandru Drăghici. Se adevărea încă o dată ceea ce remarcase Doina Jela în „Drumul Damascului“, anume căldășia dintre aparatul de represiune al statului comunist și lumea răufăcătorilor, a infractorilor de drept comun (conexiune întâlnită și în cazul, mai apropiat de zilele noastre, al uciderii inginerului Gheorghe Ursu). Drăghici nu și-a uitat, așadar, nici aliații...

Autorii „Documentarului“ conchid că „faptele deosebit de grave petrecute la Salcia nu au constituit un caz izolat“ întrucât atrocități similare și de proporții asemănătoare au avut loc pe Canal, la Ițcani și Bicaz, la pușcăriile de la Pitești, Gherla, Suceava și altele. („Spre exemplu, la penitenciarele Suceava, Pitești și Gherla în perioada 1948-1952 au fost uciși 30 de deținuți, maltratați și schingiuiți 780 dintre care circa 100 au rămas cu infirmități foarte grave, unii s-au sinucis pentru a scăpa de torturi iar alții au înnebunit“. Credem că cifrele menționate sunt departe de cele reale; de altfel, nu există o evidență exactă, regimul comunist nu avea nici un interes s-o țină).

În încheiere este făcută propunerea ca MAI, Ministerul Justiției, Procuratura Generală și Ministerul Muncii să constituie o comisie „care să analizeze situația unor foști condamnați din coloniile respective care au rămas cu invalidități precum și situația urmașilor celor decedați și să prezinte propuneri pentru ajutorarea lor materială“. Nu avem știință de înființarea vreunei astfel de comisii, nici nu credem că s-ar fi constituit. Nu de aflarea adevărului și de repararea urmărilor crimelor avea nevoie Ceaușescu ci de anihilarea și îndepărtarea lui Drăghici. De altfel, toate documentele din 1968, marcate „Strict secret“ sau, cum e cazul sintezei privind procesul lotului „Salcia“, „Strict secret de importanță deosebită“ ar fi rămas necunoscute publicului fără revoluția din 1989.

„FIII CREDINCIOȘI AI CLASEI MUNCITOARE“ – PORTRET DE TORTIONAR

Imediat după revoluția maghiară din noiembrie 1956, MAI a recrutat o sumedenie de tineri din satele dinprejurul Bucureștiului pentru școala de caralii de la Jilava. Criteriile erau simple: flăcăii trebuia să aibă „origine sănătoasă”, adică să fie țărani săraci, să fi făcut armata (erau preferați cei care fuseseră în trupele de securitate), să fie devotați politicii partidului, adică familiile lor să nu fi protestat vreodată împotriva cotelor sau împotriva înscrierii forțate în gospodăria colectivă. Origine socială sănătoasă aveau în corpore țiganii – și mulți au luat calea înaltelor cursuri de la sinistra pușcărie din marginea Capitalei, aflată la o jumătate de oră cu trenul de marea comună din Câmpia Burnazului unde părinții mei erau învățători. (Unul dintre acei țigani, Târță, fost elev al tatălui meu care-l trecea clasa de milă, ajunsese șofer pe una dintre dubele Jilavei; întâlnindu-l, tata l-a întrebat dacă mă văzuse prin pușcărie iar fostul elev i-a răspuns – ce faci, mă tragi de limbă, vrei să te trimit lângă el?) Tot la școala de la marea închisoare au ajuns vlăstare otrăvite ale pegrei bucureștene, odrasle ieșite din magma mahalalelor, mulți-lătrăi ai utemeului, produse ale îndochinării comuniste care măcinase temeliile școlii românești după uriașa acțiune de distrugere a valorilor intitulate mincinos „reforma din 1948”. Scăpând de sărăcia endemică ce bântuia lumea satului, de muncă la câmp sau în fabrică, flăcăii aceia în uniformă albastră, pe care și așa nu-i ducea mintea prea mult, au fost învățați, clar și simplu, că cine nu e cu partidul e împotriva lui – firește, partidul, forța conducătoare, alcătuit din fiii cei mai buni etc. Au mai fost învățați că cei pe care aveau să-i păzească și să-i supravegheze nu sunt oameni. De „politici” ce să mai vorbim?! Aceștia erau, invariabil, bandiți. În microuniversul carceral al celulei 4 din beciul de la Uranus, bandit era și

Valeriu Ștefănescu, bătrânul legionar cu doctorate în teologie și litere luate la Atena și București, bandit era și muncitorul, tebecist ajuns în pragul morții dar reanchetat ca să i se facă un nou proces fiindcă vechea condamnare la zece ani era pe expirate, și tot bandit eram și eu, studentul trecut brusc la acest statut de la cel de membru în comitetul UTM al facultății de filozofie – secția ziaristică. Cei de la Salcia din 1952 și, în general, toți cei de la dreptul comun, indiferent că era vorba de un fost director condamnat pentru luare de mită sau de un vagabond, erau „hoți”. „Normal”, tratamentul lor ar fi trebuit să difere substanțial de al „bandiților”. Beneficiau de „condițional” – reducerea timpului de pedeapsă în urma muncii, aveau drept la scrisori, pachete și vorbitor, interzise politicilor. Și totuși, la Salcia, la Periprava, la Ițcani, în multe alte locuri, caralii și șefii lor s-au purtat barbar cu deținuții de drept comun (am arătat că mulți dintre aceștia aparțineau unei categorii aparte, fiind internați, uneori fără condamnare, pentru nepredarea cotelor; alții – din ordinul securității, pentru un număr de luni). Ce anomalii din structura mentală, ce vicii de alcătuire neurală i-au făcut pe unii ca Pavel, Manciulea, Cârliga să sară cu calul pe deținuți, să le rupă oasele cu parul, să-i bage iarna, dezbrăcați, în cutii de lemn? Ce l-a împins pe Spirea să-l împuște pe un om neajutorat, tremurând de frică, în interiorul cordonului de pază? Am încercat să încropesc o schiță de portret psihologic al temnicerului din sistemul concentraționar comunist, după o „documentare” de 4 ani, prin vreo zece unități de anchetă, lagăre și pușcării – și n-am reușit decât o imagine care mi se pare prea săracă, schematică. În realitate, a spune că specia aceea de viețuitoare, ofițerii, subofițerii și milițienii, într-un cuvânt „cadrele” Direcției Penitenciarelor, era de o cruzime patologică înseamnă să reducem la o trăsătură – e drept, fundamentală – o tipologie mai cuprinzătoare. Un gardian bătrân, de la Gherla, cred, spunea, într-un moment de relativă destindere: „Bă, dacă-mi dă ordin șefii să te omor, te omor! Dacă-mi ordonă să te pup în cur, te pup în cur!” Este un mare adevăr căci, cel puțin în materie de „politici”, regimul aplicat acestora a fost

circumstanțial, nu numai în România ci în tot „lagărul socialist“, în primul rând în patria Gulagului. Alternanța perioadelor de tensiune și destindere din relațiile internaționale se reflectă în spațiul carceral. Un fapt neînsemnat în sine, precum ațipirea unui septuagenar rezemat de ostrețele patului la Jilava, putea fi tolerat, ignorat, nu și neobservat, în perioadă de relaxare sau, dimpotrivă, pretext de izolare, în cel mai bun caz, dacă nu de schilodire sau chiar de ucidere în bătaie când ciomege și cizme se înverșunau laolaltă pe un biet trup fără apărare, lăsat pradă unei hoarde îndobitocite, de regulă puțind a rachiu. Fiindcă, pe vremea la care mă refer, era beția aproape o regulă, „cadrele“, de la comandant până la ultimul caraliu, duhneau a trăscau. (Cei care, ca și mine, au plecat de la Salcia la Luciu-Giurgeni, la bacul „Gironde“, își amintesc, desigur, că șeful secției, locotenentul-major Cristea, împreună cu „comitetul de primire“, a pus parul pe coloana de deținuți care intra pe poartă și numai faptul că de-abia se țineau pe picioare ne-a ferit de spargerea capetelor și chiar de mai rău. Cristea, ca și Goiciu la Gherla, ca și Ciolpan la Sighet, ca și Pavel sau Fecioru în lagăre erau convinși că aplică politica Partidului și Guvernului față de dușmanul de clasă. Ei știau, și așa era, că li s-a dat drept de viață și de moarte asupra deținuților. În domeniul strict politic, procesul consecutiv „reeducării“ de la Pitești nu a însemnat decât ștergerea urmelor planului conceput de Securitate. Procesul lotului Salcia a fost un accident, repede reparat de Alexandru Drăghici. Să revenim, totuși la figura criminalului cu epoleți și a slugilor lui și să încercăm să le analizăm pornirile, răbufnelile de violență, resorturile acestora. Există, fără îndoială, plăcerea patologică de a schingiui – de exemplu, momentele de delectare ale brigadierilor Olaru, Năstase și Croitoru cu țipetele nefericitului deținut distrofic, târât de haidamaci desculți prin mărăcini – „îi satisfăcea țipătul pițigăiat și disperat al aceluia“, va declara cineva la anchetă.

Iată un fragment deosebit de interesant dintr-o lucrare despre schingiuitori: „În «camera 1 subsol» a închisorii Pitești trăiam în lumea paradoxului. Tragedia nu era a noastră, a victimelor,

ci a lor, a celor care ne torturau. În urma schingiuirilor sălbatice la care eram supuși, noi ne alegeam cu capete sparte, cu ochii umflați, cu coastele și oasele membrelor rupte, dar drama lor interioară, disperarea lor, spaima lor provocată de căderea liberă în necunoscut era mult mai mare. Ei trăiau, în mod conștient, drama lui Lucifer, care scăpând din starea de grație, din gloria lui inițială, face eforturi disperate de a antrena după sine pe cei mai mulți și, dacă s-ar putea, chiar pe toți, pentru a-i dovedi Creatorului că el, Lucifer, are dreptate și, mai ales, pentru a-și dovedi sieși validitatea demersului său. Aici, în «camera 1 subsol», noi victimele reprezentam o provocare; încăpățânarea noastră de a nu ceda declanșa o criză de agresivitate ieșită din comun. Noi, victimele, eram un reper la care colegii mei se raportau mereu, eram oglindă în care ei își vedeau chipurile deformat, eram paradisul din care ei se expatriaseră, eram obstacolul de netrecut pentru liniștea lor“ (Dr. Nicu Ioniță – „Psihotrauma de detenție și urmările ei“, ed. Fundația Academia Civică, București, 2008, pag. 79-80). Pagină de excepție, trăiri de un dramatism cutremurător, dar descriind altă realitate decât cea de la Salcia. Lumea de la Pitești, cu puhoai de ură demonică și acte de eroism care transcend obișnuitul condiției umane, este total diferită de lumea Salciei. Nu există la nimeni, absolut la nimeni din acel lot, cadre ori brigadieri, de-a valma, vreo străfulgerare de căință, umbra unei păreri de rău. Nimic dostoievskian, ca în stările de spirit ale unora dintre reeducații de la Pitești. Doar încercări de a-i păcăli pe procurori și pe judecători, doar încercarea vinei asupra altcuiva. „Principiul“ rămâne mereu *decât să plângă mama...* Pe lângă textele oficiale ale depozițiilor acuzaților și martorilor, dispunem, din fericire, de portretul, excepțional de bine realizat, al unuia dintre criminalii de la Salcia. I-l datorăm marelui memorialist al ocnei românești care a fost Ioan Ioanid. Întâlnirea lui cu Gheorghe (naratorul îi reține greșit prenumele „Victor“) Limbău are loc la Jilava, în 1955, într-o celulă în care fostul caraliu îl primește „jovial și glumind, într-un jargon golănesc“. În tot comportamentul lui se vedeau „lipsa de bun simț“, „grosolănia“,

„obraznicia“. Cu personalul închisorii, „se juca un fel de parodie a raporturilor «gardian-deținut» și «deținut-gardian»“. Arestat preventiv, Limbău era convins că „procesul va fi numai o formalitate, în care el va depune ca martor și apoi va fi eliberat“. De fapt, la anchetă, fostul „cadru“ căzuse într-o capcană: „I se explicase că atrocitățile și asasinările ce avuseseră loc la Salcia nu erau numai «crime contra umanității» dar făptașii se dovedeau a fi și dușmani ai poporului, deoarece urmăriseră, prin acțiunea lor, discreditarea regimului. Autorii și adevărații criminali erau cei ce ordonaseră aceste grozavii și nu simplii executanți ai ordinelor, supuși disciplinei militare și obligați să asculte de superiori. Majoritatea celor cu grade inferioare, în buna lor credință, fuseseră induși în eroare și nu-și dăduseră seama că printre superiorii lor se strecuraseră dușmanii de clasă (...) De aceea, organele de anchetă care-i cunoșteau dosarul și devotamentul pentru partidul clasei muncitoare, îi cereau lui Limbău să ajute ancheta să descopere complotul de la Salcia, dovedindu-și astfel încă o dată atașamentul pentru popor și totodată nevinovăția. Cam în acest fel îi vorbise anchetatorul iar Limbău, înțelegând calea ce i se sugera pentru a ieși basma curată din această afacere, a «colaborat» din toată inima cu ancheta. După principiul că «decât să plângă mama, mai bine să plângă mă-sa», a aruncat toată vina pentru faptele ce i se imputau fie asupra camarazilor lui, de preferință asupra celor pe care vroia să se răzbune, fie, atunci când nu le putea nega, asupra superiorilor de la care primise ordinele“. Ioanid, convins de „absoluta amoralitate“ a lui Limbău, nu este mai puțin uimit de câte află despre condițiile îngrozitoare din lagăr, despre mortalitate, munca extenuantă, lipsa de haine, alimente. Ex-caraliul e convins că lui nu i se poate întâmpla nimic, el nu a ucis cu mâna lui: „Mie nu mi s-a dovedit nici o mortăciune! avea obiceiul să tot repete, amuzându-l grozav să întrebuințeze această expresie. La început am crezut că îi aparține, dar tot de la el am aflat că vorba făcea parte din vocabularul curent de la Salcia. Când se întorceau seara cu brigăzile de deținuți de la muncă, aveau obiceiul să se întrebe unii pe alții: «Câte mortăciuni ai?» sau «Câți ai

basculat azi?»“.

La Jilava Limbău ajunge să se facă detestat până și de gardieni, care se temeau de el „știindu-l cât era de ticălos și capabil să-i «toarne» și pe ei la superiori“. Prevenitul ajunge chiar să facă crize de furie, cerând să fie scos la raportul comandantului „pentru că nu mai suportă să fie închis pentru crimele altora“. Limbău nu se dă în lături să provoace un scandal răsunător, urlând că Ioanid purta „discuții dușmănoase“ în celulă, instiga la revoltă, își manifestase „ura de moarte“ împotriva regimului democrat-popular, partidului, clasei muncitoare, declarând că, la venirea americanilor, comuniștii vor fi împușcați! Știind, din povestirile naratorului, că acesta era printre protagoniștii unei faimoase evadări din mina de la Cavnic, Limbău l-a acuzat chiar, că „banditul“ plănuiește să evadeze, învinuire de maximă gravitate, la fel de gravă precum eticheta de „fascist“ și „legionar“ pe care nu s-a sfiit să i-o pună. De fapt, Limbău repeta ca un papagal toată seria de incriminări pe care, probabil, o învățase la școala de caralii în eventualitatea că va fi dat să-i supravegheze pe „politici“. Un episod din biografia caraliului, împărtășit lui Ion Ioanid înainte de scandal, dă adevărata dimensiune a nemerniciei canaliei: fiu de țărani mijlocași, din sudul Olteniei, Limbău riscă, la o verificare mai atentă a serviciului de cadre, să fie scos din slujba la Direcția lagărelor pentru „origine nesănătoasă“! E nevoie de o măsură care să îndepărteze primejdia și atunci Limbău, fără să ezite, își denunță tatăl că a dosit o anumită cantitate de porumb, sustrăgându-se de la predarea cotei. La percheziție, porumbul e găsit, „bătrânul Limbău e arestat, judecat, condamnat pentru sabotaj, trimis să-și execute pedeapsa la Canalul Dunăre-Marea Neagră iar tânărul Limbău, care se dovedise a fi un fiu credincios al clasei muncitoare, își spală păcatul părintesc din dosarul de cadre (...) Eram fascinat de seninătatea cu care Limbău îmi povestea amintirile, justificându-și în modul cel mai firesc toate ticăloșiile, prin enunțarea principiilor după care se călăuzea în viață și pe care le formula în zicale. De exemplu, cu privire la denunțarea lui tată-său mi-a explicat: «El și-a trăit traiul

și și-a mâncat mălaiul! Acum e rândul meu!». Când îmi povestea câte o întâmplare din armată, în care știuse să scape de răspundere aruncând vina pe altul, încheia cu expresia lui favorită:

«Decât să plângă mama, mai bine să plângă mă-sa!» Iar când își amintea de bețiile pe care le trăgea și de femei, invariabil conchidea cu părerea lui despre viață: «În viață nu te alegi decât cu ce bagi în gură și cu ce tragi pe p... !». (Citatele sunt reproduse din „Închisoarea noastră cea de toate zilele“, vol. II, pp. 166-183) Portretul caraliului Limbău – care va încasa 15 ani de muncă silnică, în pofida sistemului său defensiv de a arunca vina pe alții – este magistral! Pentru memorialist, fostul „cadru“ rămâne „un fel de prototip al «omului nou» ce se plămădea în laboratoarele MAI“, primul de acest fel, a cărui cunoaștere îl ajută pe Ion Ioanid să descifreze psihologia multor gardieni cu care a avut de-a face în lungii ani de pușcărie. Limbău are un predecesor ilustru, livrat copiilor și tineretului român de către școala blagoslovită cu așa-zisa reformă din 1948, anume „copilul-erou“ sovietic Pavlik Morozov care și-a denunțat tatăl că ar fi ascuns grâne, pâră urmată de trimiterea părintelui în ocnele siberiene și uciderea delatorului de către fratele arestatului.

(Se dovedește, astfel, dacă mai era nevoie, că toate exemplele „luminoase“ veneau de la Răsărit...). Ioanid mai relatează un fapt important: Procuratura trimite la Jilava un om liber care intrase în celulă „ca la el acasă“! Era un fost condamnat sub o falsă culpă, motivul real fiind refuzul de a intra în colectivă, eliberat de câteva luni și adus de Securitate la închisoare ca să fie, ca martor, la dispoziția tribunalului. O situație nemaîntâlnită! Grație relatărilor aceluși „nea Gheorghe“, înregistrate de memoria formidabilă a scriitorului, ne sunt transmise amănunte de neîntâlnit nicăieri altundeva privind procesul, în primul rând impresia de haită de „lupi încolțiți“ pe care o lăsau inculpații, decizi să facă orice ca să-și scape pielea. De la obrăznicia și convingerea că totul e o farsă, inițiale, ajunseseră în pragul nebuniei văzând că tribunalul caută să stabilească gradul de

vinovăție al celor implicați. Când și-au dat seama că judecătorii nu glumesc, acuzații au aruncat vina asupra superiorilor, colonelul Coler, fost inspector general al lagărelor, și colonelul Baciuc, directorul general al DGLCM. Fostul comandant Pavel a cerut să fie adus Coler în instanță, citându-i ordinul: „Aici nu-i muncă voluntară, tovarășe! Pune parul pe ei și scoate-i la muncă imediat!” (dezbrăcați, bolnavi, flămânzi – n.n).

Cum nu putea prezenta un ordin scris, cererea lui a fost respinsă. Un episod din relatările lui „nea Gheorghe” despre proces este încărcat de semnificație privind mentalitatea oficială în materie penală: indignat de tratamentul aplicat deținuților la Salcia, „președintele completului de judecată, impresionat de bestialitatea faptelor” se răstește la unul dintre inculpați – „*Ce credeai, mă banditule, că ai de-a face cu politiciii!*” (subl. ns.). Acel „nea Gheorghe” (care le-a relatat colegilor de cameră și înfiorătoarea istorie a cadavrelor de deținuți mutilate, înhumate superficial și dezgropate de câini vagabonzi, sălbaticiți, aciuți primprejurul lagărului) a fost, pentru memorialist, singura sursă de încredere capabilă să descrie obiectiv grozăviile de la Salcia.

ALTE DESTINE

Asupra sergentului Jean Spirea contactul, ca deținut, cu „politicii“ a avut înrâurire pozitivă. Aflăm acesta tot din cartea lui Ioanid, care îi consacră câteva rânduri: „Fusese condamnat în procesul intentat (lotului Salcia – n.n.) pentru «crime contra umanității». Încarcerat la Jilava, stătuse în celulă cu mai mulți camarazi de-ai noștri, printre care și cu comandorul Zaharia, de care se atașase în mod deosebit. Nu trecuse nici un an de la condamnarea lui, când Spirea a apărut în uniformă și cu gradul de sergent, ca șef de secție în penitenciarul Pitești. Extrem de retras și rezervat în timpul serviciului, n-a întreprins niciodată nimic împotriva vreunui deținut. Nu ne supraveghea niciodată prin vizetă, iar dacă întâmplător surprindea o încălcare a regulamentului se făcea că n-o vede (...)“ („Închisoarea...“, vol. II, p. 350). Căință pentru asasinarea unui om? Convertire la valorile creștine? Sau, pur și simplu, își dăduse seama de calitatea umană a „bandiților“ cu care împărțise celula? Doi dintre foștii angajați ai MAI și un fost brigadier au intrat sub „lupa“ Securității la scurtă vreme după punerea în libertate. (Nu le amintim numele, înțelegând să le protejăm familiile, cu nimic vinovate de fărădelegile lor).

Fostul brigadier, alcoolic notoriu, este caracterizat de sursa „Stănescu Gheorghe“ drept „vechi infractor“ care se laudă în dreapta și-n stânga că este informator al Miliției și că „are portită de a intra în audență (sic) la c.c. al partidului comunist“. Întrebată despre părerile politice ale obiectivului, „sursa“ răspunde că nu le cunoaște deoarece „cetățenii din comună se feresc de el“ fiind „un element viciat, bețiv“. Un fost subofițer, condamnat la 15 ani pentru crimă, reîncadrat apoi la una dintre

marile închisori din Transilvania, a demisionat, prilej cu care „organele“ l-au trecut la evidența pasivă, caracterizându-l drept „om cinstit, cu comportări bune, care niciodată nu a avut manifestări dușmănoase“ (fapt mult mai important, desigur, decât că săvârșise o crimă zdrobind cu parul un deținut care a murit în urma bătăii). Cazul cel mai interesant ni se pare a fi cel al unui individ de o mare cruzime, absolvit, ca și ceilalți, de pedeapsă dar dat afară din MAI după câțiva ani fiindcă organele, vigilente, descoperă că are rude în străinătate. Trecerea în rezervă este urmată de expatriere și de fixare în țara rudelor unde domnește capitalismul descompus, împotriva căruia individul luptase cu îndârjire la Salcia, băgând oameni în pământ. Contraspionajul notează, cu oroare, că fostul meast „era cunoscut înainte de emigrare cu atitudini și comentarii dușmănoase la adresa politicii partidului și statului nostru“, poziție pe care și-o menține și după emigrare, bârfind socialismul într-o cârciumă ținută de un compatriot. În locandă, un român cu cetățenie străină, „din legătura colonelului P.“, șeful compartimentului USLA dintr-un mare oraș ardelean, îl surprinde „participând cu plăcere la discuții de ponegrire a conducerii și a vieții din țară“. Când vine în România, un roi de agenți sunt cu ochii pe el; dintre aceștia, unul mai isteț îl bănuie că „poate face trafic cu opere de artă“. Dosarul de urmărire informativă (DUI) se închide de-abia în 1989. Povestea vajnicului apărător cu parul al cuceririlor poporului sub conducerea partidului transformat în unealtă a imperialiștilor descompuși, în sânul cărora se expatriază, nu este singulară. Cristea, bețivul sanguinar de la Luciu-Giurgeni a părăsit, bucuros, raiul comunist în preajma căderii lui Ceaușescu, fiind primit cu brațele deschise în Canada. Dar cazul cel mai răsunător este cel al colonelului Koller însuși, ajuns spre bătrânețe și fixat în însuși buricul capitalismului pe care cu fervoare revoluționară îl combătuse, la New York. Grozăviile de la Aiud, foamea, frigul, înfiorătoarea zarcă, morții fără cruce au rămas în urmă, în negurile unei istorii cunoscute doar de cei ce o trăiseră.

NEGLIJENȚĂ ȘI HOȚIE, MIXTURĂ DE TIP COMUNIST

În iarna 1959/1960, la poalele digului de la Salcia, un tractorist beat a răsturnat tractorul, luând pieziș un taluz, într-o groapă rămasă de pe urma săpăturilor. În primăvară, tractorul este tot acolo, doar că mâncat rău de rugină. Treceam pe lângă ruina mecanică împreună cu alți deținuți, mânați de un caraliu și doi soldați. N-am avut de lucru și i-am spus caraliului – tractorul s-a stricat, bețivanul acela n-a pățit nimic, iar noi stăm aici degeaba! La care sergentul mi-a răspuns disprețuitor: bă banditul, omul a greșit, tractoare face mereu republica dar voi ați complotat împotriva poporului! N-am stat să mă mir că nimeni nu încercase atâta vreme să scoată tractorul. Importantă, esențială chiar, era distrugerea noastră, în care scop erau concentrate toate forțele administrației. Dacă în același timp cu dărâmarea noastră prin frig, foame și muncă excesivă creștea digul, cu atât mai bine. Nicăieri în cuprinsul Imperiului sclaviei moderne, de la Vorkuta la Periprava, factorul economic nu a fost primordial. Lagărele – și Salcia nu făcea excepție – erau un tărâm al risipei și, totodată, o sursă de înavuțire a comandanților și altor lepre care trăiau pe spinarea exploatării muncii servile. Haosul și incompetența erau la ele acasă în acele perimetre izolate de lume, lăsate la discreția unor satrapi cvasianalfabeți, mulți de-a dreptul imbecili. Lagărele erau, economic vorbind, o copie în miniatură a lumii comuniste reale în care, în pofida „previziunii științifice” și a „planificării riguroase”, nimic nu mergea cum trebuie de la un cap la altul. Când se căra grâul la aria de care răspundea faimosul criminal Cârliga, nu mergea batoza – trebuia schimbată o piesă și, până o aduceau de la Brăila sau Galați, treceau zile după zile. Sau se termina combustibilul, sau nu mai era carburant sau ... Nu mai vorbim de hoție!

La 19.02.1953, la anchetă, fostul brigadier Gheorghe Diaconescu critică modul nerațional în care au fost concepute acțiunile de recoltare în vara anului 1952. Iată declarația sa: „În perioada secerișului cât a orzului și a grâului, deținutul Gavrilescu (inginerul agronom însărcinat cu dirijarea activităților agricole ale grupului de colonii – n.n) în loc de a programa oamenii la secerat din care cerea urgență de a executa, trimitea oamenii la făcut chirpici și la tăiat stuf, fapt ce a făcut ca o bună parte din recoltă să se distrugă scuturându-se pe câmp (...). Treeratul grâului și al orzului, al fasolei, floarea soarelui în care eu eram însărcinat cu treeratul acestor recolte și în care spuneam că trebuie să mai dea oameni și să lucrăm în altfel, nu voia să aprobe căci spunea că nu prevede normativul și atât trebuie să facem iar eu spuneam căci nu se poate căci noi vrem să sabotăm și căci eu prea țin parte la deținuți și m-am familiarizat cu ei, dintre care s-a distrus multe cereale și semințe din cauza lor, căci atunci când se culegea floarea soarelui de la Frecăței și era timpul bun, ne trimitea la papură și la stuf până ce s-a pus ploile pe ele (...)“. Nu stilul lui Diaconescu ne interesează ci ceea ce spune. Va fi avut, probabil, vreo poliță de plătit inginerului deținut, superiorul lui în funcție, dar nu e mai puțin adevărat că starea de incompetență și harababură era reală, fapt constatat și de inspecțiile de la Direcția lagărelor, ai cărei emisari, gen Albon, fostul croitor-ceaprazar, erau atât de pricepuți la agricultură încât își terminau invariabil „instruirea“ cadrelor cu luminoasa învățătură: „Pune, tovarășe, parul pe ei!“

Firește că norma la dig, aberantă prin ea însăși, era imposibil de făcut, cu atât mai mult cu cât, în condițiile pământului înghețat bocnă începând din decembrie, la 50 de oameni, efectivul unei brigăzi, nu existau decât 4-5 târnăcoape.

Un teren de 60 de hectare a fost semănat manual cu grâu – după care „planificatorii“ au uitat să prevadă grăpatul.

În mai multe declarații de la procuratură am dat peste ecourile unor fapte de-a dreptul penale, rămase însă fără consecințe fiindcă au fost mușamalizate de conducere. Astfel, lângă hambarele de porumb de la Salcia, încărcate, au fost depozitate afară, sub cerul liber, direct pe pământ cca 3 vagoane, peste care s-au abătut „ploile și stricăciunile”, cum declară același Diaconescu. La Titcov, tot în Insula Mare, a fost recoltat porumbul de pe 62 de hectare, încărcat pe bac și dus la Cojocaru, cu excepția unor grămezi, în jur de 3 vagoane, care n-au mai încăput pe bac, urmând a fi încărcate și transportate a doua zi. Ca prin minune, peste noapte a dispărut! La Băndoiu, o mare cantitate de ciment și ipsos a fost prost depozitată; a plouat, materialele s-au degradat, s-au alterat, au devenit inutilizabile. Sublocotenentul Ilinca, în sarcina căruia stătea depozitarea și gestionarea materialelor, n-a pățit nimic: cimentul și ipsosul au fost îngropate și toată lumea (șefilor) a fost mulțumită. Nici pentru rămânerea pe câmp a jumătate din recolta de mei și degradarea glugilor de coceni netransportate la timp de pe un teren peste care a venit apa, izolându-l, nu a existat vreun vinovat. În ce privește hrana deținuților, oricum insuficientă, și bunurile coloniei, „cadrele” practicau fără rușine furtul. După arestarea sergentului Petru Cordoș, soția acestuia dezvăluie, într-o plângere adresată unui șef din Direcția Lagăre (adresantul este un „tovarăș colonel”) o serie de hoții comise de lt. Popa și subl. Ilinca: „De când a venit (sic) tov. Ilinca și tov. Lt. Popa, s-a început distrugerea Coloniei și pedepsurile (sic) făcute la care lua făină, carne, marmeladă, pâine, zahăr, lua câte 10 Kgr. pe săptămână și vindea la lume, dând pe lână, mai lua și o trimitea acasă la părinții săi la care a fost în legătură cu deținutul Schwartz magazioner, îi trimitea cu căruța acasă alimentele. În urma acestor fapte deținuții erau lipsiți și bătuți și dădea ordin tov. Ilinca să fie bătuți și să muncească, dar cu ce să muncească dacă le ridica alimentele și îi pedeapsea, la care tov. Ilinca a luat lăzi de la Colonie le-a tras la rindea și le trimitea acasă, asta ca să nu se cunoască ștampila. (...) Soția lui tov. Ilinca (...) dădeau făină de grâu pe lucruri, pe lână, pe zahăr lua curci”.

Așadar mândrii ofițeri „ieșiți din popor“, care, după câteva clase primare făcute ca vai de lume și câteva luni de școală la Jilava, îmbrăcau hainele statului primind drept de viață și de moarte asupra deținuților, nu erau decât niște hoți ordinari care nu ezitau să bage mâna până la coate în rațiile nefericiților pe care fuseseră puși să-i păzească. Hoți cu târnăcopul sau ciorditori mărunți, la fel de nerușinați – dar și ucigași totodată -, sub oameni caracterizați cu formule esențiale: indivizi de factură genetică și socială foarte joasă (dr. Miltiade Ionescu), gunoaie organizate ca instrument de represiune (Florin Pavlovici) brute cu minți paranoice (Virgil Toma).

În România, destrămarea morală a societății tradiționale, promovarea unor oameni lipsiți de o minimă pregătire, culeși din zonele periferice ale societății – aplicându-se „*Directivele de bază ale NKVD pentru țările din orbita sovietică*“ – începuseră în forță și avea să continue multă vreme, cu urmări pe care le resimțim și azi.

Nimic din ce vezi acum la Salcia nu evocă infernul de acum aproape șase decenii – și nici „replica“ lui de după 7-8 ani. Un infern repetabil, și repetat, din care nu dăinuie decât rămășițe de ziduri leproase, într-o câmpie peste care trec, împinse de vântul rece al toamnei târzii, zdrențe vinete de nori. Sârma ghimpată, barăcile imunde, urletele caraliilor, lătratul ferocilor dulăi de pază s-au topit în ceața timpului. La fel convoiul de o mie de umbre, miriapodul care se târa în pâcla zorilor spre locul de muncă. Foamea cronică a rămas în straturi ale memoriei celor care au trecut pe acolo, câți mai sunt în viață. Dăinuie Agaua, cu cimitirul ei cu morminte anonime unde, în 1997, în prezența Majestății Sale Regele Mihai I, a fost ridicată o impunătoare cruce purtând inscripția: Aici au fost îngropați fără cruce, fără nume, fără preot și fără lumânare martirii anticomuniști exterminați în lagărul Salcia de către totalitarismul comunist. Patria nu-i va uita niciodată. A rămas, desigur, ca memento al sclaviei în miezul secolului XX,

marele dig, excrescență monstruoasă a câmpiei dintre ape, monument al socialismului glorios circumscriind un spațiu în care, după revoluție, peste pământul martor al atâtor suferințe a prins să bată alt vânt, tot rece, al intereselor de tip „capitalist de cumetrie“.

SFÂRȘIT

Constanța, august 2008-17 martie 2009

ANEXE

CONTINUITATEA RĂULUI

Autorii valoroasei lucrări intitulate „*Dicționarul penitenciarelor din România comunistă*” enumeră, la capitolul Balta Brăilei, 34 de „colonii de muncă” (pag. 114, cu trimitere la sursă într-o notă de subsol: Romulus Rusan, *The Chronology and the Geography of the Repression in Communist Romania*). Sunt menționate, laolaltă, colonii de pe teritoriul actualelor județe Ialomița, Brăila, Constanța și Tulcea. Giurgeni, de pildă (lagăr cunoscut sub numele Luciu-Giurgeni, cu două secții: Centru și Bac) se afla în județul Ialomița. Lagărele din Balta Brăilei erau situate în marea insulă, lungă de cca 65 km și lată de cca 15 km, cuprinsă între brațele Dunării, inclusă administrativ în județul Brăila. Autorii „Dicționarului” arată, și au dreptate, că „există încă o mare confuzie terminologică și suprapuneri geografice aproximative în ceea ce privește complexul de lagăre și colonii de muncă din Balta Brăilei și cele din Dobrogea, deoarece sediile administrative ale acestor complexe «prindeau» sub aceeași umbrelă formațiuni aflate (din punct de vedere geografic) în «tabere» diferite”.

Are, considerăm, mai puțină importanță, în ce privește acțiunea de exterminare a deținuților atât în momentul 1952-1953 cât și în timpul perioadei 1959-1961, faptul că lagărul „Central”, Salcia și lagărele-satelit din jurul acestuia erau, geografic, în Balta Brăilei în timp ce comandamentul se

afla la Dăieni sau la Ostrov (ambele având – întâi Dăieni, apoi Ostrov – indicativul Formațiunea 0957), deci în Dobrogea, pe malul drept al brațului estic al Dunării. În liniile esențiale, regimul deținuților era stabilit „sus”, la Secția Specială a Comitetului Central, în colaborare strânsă cu Ministerul Afacerilor Interne. (Dacă „linia” era stabilită la București – și, multă vreme, chiar mai departe, la Moscova – aplicarea era lăsată în seama Direcției Lagărelor și a subordonaților acesteia, comandanți, politrucii și ofițeri cu paza și regimul. „Fantezia” acestora nu cunoștea limite. În acest sens, este prețioasă mărturia căpitanului Ilie Arvente, ofițer C.I. la penitenciarul Chilia Veche, care descrie, în amănunt, uciderea unui deținut, cu puțin timp înainte de eliberare. În 1957 – relatează ofițerul – toți comandanții de pușcării și lagăre au fost convocați la DGP la o ședință în care adjunctul ministrului de Interne „a dat dezlegare să se aplice pedepse corporale unor deținuți recalcitranți care nu se încadrau în regulamentul de funcționare al penitenciarului”. Erau vizați, în primul rând, cei care nu-și îndeplineau norma, calculată, cum nu vom obosi să repetăm, ca să nu poată fi făcută. Moromete și adjunctul său, un anume maior Dumitrescu, au înțeles, prin „pedepse corporale”, snopirea deținuților în bătaie cu parul, cravașa, cureaua de ventilator. Într-o zi, relatează Arvente, Dumitrescu a făcut o cumplită criză de nervi fiindcă își rupsesse cravașa bătând deținuții! În vara anului 1958, același Dumitrescu a ucis în bătaie un tânăr. „Din verificările efectuate de mine personal a rezultat că deținutului i s-au aplicat peste 300 de lovituri cu cravașa (...)”, raportează superiorilor săi contrainformatorul. Asasinul a rămas nepedepsit). Este de luat în considerație și diferența dintre modurile deținuților de a percepe „specificul” fiecărui lagăr. Am fost deținut (1959-1961) în patru din acele lagăre care, prin regim și condițiile de viață, au rămas în memoria multora ca fiind un adevărat iad (expresie tocită, recunosc, dar generalizată, fiind sintetică), anume: Salcia, Luciu-Giurgeni (secția bac, pe „Gironde”), Grădina, Stoienești, Salcia nu mai are nevoie de nici o „recomandare”... Și totuși, la Grădina caralii erau, de departe, peste

semenii lor din celelalte lagăre în materie de bestialitate. Munca la dig era extenuantă, nu mai e nevoie să fie descrisă. Și totuși, eu personal mă înfior și acum amintindu-mi de lucrul în orezăriile de la Luciu, cu picioarele în apă rece, supt de lipitori, pândit de ciomagul caraliului, în timp ce, de sus, cădea o burniță aproape înghețată. Totul e relativ...

Administrativ, lagărele din Baltă aveau altă conducere decât cele din Deltă, compunând formațiuni separate. Salcia și Chilia Veche au fost înființate în primăvara anului 1952 (este de remarcat că în amândouă locurile s-au comis atrocități dar numai unele „cadre” de la Salcia au fost trimise în judecată, Maromet, criminalul de la Jilava, Caransebeș și Galați scăpând doar cu destituirea. În 1959, când valurile de arestări politice consecutive revoluției maghiare umpluseră pușcăriile, atât Salcia cât și Periprava (fostă secție a Chiliei, devenită independentă) au fost umplute paroxistic. Ca și în cazul Salciei, devenită expresia concretă a luării în stăpânire a Bălții de către MAI, și Periprava, cu secțiile aferente, devine instrumentul de înstăpânire a aceluiași minister asupra unei bune părți din deltă. Similitudinea dintre aceste două perimetre ale groazei în materie de tratament aplicat deținuților – politici sau de drept comun – și de izolare geografică este frapantă. Cât despre comandanți și, în general, despre personalul Direcției Lagărelor, aceștia sunt, cu rarissime excepții, criminali sau potențiali criminali. (Din experiența personală, pot afirma că, în cele patru lagăre amintite, nu am cunoscut decât un singur supraveghetor despre care se știa că nu lovise nicicând pe nimeni, sergentul Zaharia de la Salcia).

Despre conducerea lagărului Salcia și „calitatea umană” a lotului trimis în judecată în 1955 am scris pe larg. Poate că nu este inutil – fiindcă am evocat și perioada cruntă, începută în 1958, în timpul căreia în Baltă și în Deltă politicii devin majoritari – să menționăm și numele câtorva dintre „cadrele” cu reputație de brute rămase, în temeiul faptelor lor, în memoria nefericiților care

au trecut pe acolo. (Câteva nume, doar; au fost extrem de multe bestii, nu puține încă în viață – dar spațiul ne constrânge să-i amintim doar pe cei mai cunoscuți). De la Giurgeni s-au „ilustrat” comandantul, maiorul Alexandru Dumitru Ioanițescu, comandantul Centrului de care aparținea bacul „Gironde”, un individ înalt, foarte brunet, mătăhălos, zelos practicant al unui limbaj de-a dreptul scârbos, ins caracterizat de Florin Pavlovici ca fiind „la față negru ca tăciunele, iar la suflet, negru de cruzime”. Ne-a ținut odată un discurs de o inegalabilă trivialitate. (Numele lui apare în „Dicționarul penitenciarelor...” care, însă, îl omite pe cel al locotenentului-major Alexandru Cristea, subordonatul său în calitate de comandant la secția Bac-Gironde, bețiv și bătăuș, care din câte am auzit, s-ar fi stabilit în Canada. N-ar fi singurul „cadru” expatriat, Koller nu s-a stabilit la New-York?! Și criminalul Cârliga de la Salcia a ales libertatea.). Ioanițescu „a fost suspectat și verificat pentru sustragerea de alimente de la cantina unității pentru creșterea porcilor și păsărilor proprii” (cf. „Dicționarului”, p. 129), retrogradat apoi trecut în rezervă. De altfel, furtul din hrana deținuților, din produsele și bunurile realizate prin munca neplătită a acestora, foloasele necuvenite – toate încadrabile penal, și care-i alătură, ca structură morală și apucături, pe majoritatea membrilor comandamentelor lagărelor de muncă forțată hoților, reprezintă o constantă a realităților din lumea penitenciară în comunism (și, în unele cazuri, și în postcomunism...). Fostul căpitan Dumitru Mălăngeanu, comandant la Salcia în 1959-1960, hoț din tainul deținuților, bestie vicleană, de o cruzime constantă, a rămas celebru prin regimul impus constructorilor digului, evocat de mai mulți memorialiști. La Periprava, maiorul Ion Ficior („de o cruzime bestială” – cf. „Dicționarului”, pag. 139) i-a înfometat pe oameni în asemenea hal încât au mâncat rizomi de stuf („mi se păreau dulci ca bananele”, mi-a spus un coleg care a trecut pe acolo), șerpi, buruieni, porumb crud. La Stoienești furturile de alimente comise de comandantul Iova au fost atât de nerușinate încât a reacționat până și conducerea DGPLM, arestându-l și deferindu-l justiției militare. (cu rezultate efemere,

desigur). De aceeași „calitate“ a fost și căpitanul Florea Petrescu, cred că țigan, veșnic cu un rictus crud în colțul gurii. (Nu i-am găsit, însă numele locotenentului-major Rotaru, practicianul unui vocabular care i-ar fi făcut să se jeneze chiar și pe cuțitarii din Brăilița...). Am fi nedrepti dacă nu i-am evoca și pe câțiva reprezentanți ai vajnicului corp al subofițerilor. Sergentul Scarlat, „cățelarul“, a fost pe larg înfățișat de Doru Novacovici. În excepționala sa carte „Tortura pe înțelesul tuturor“, Florin Pavlovici îi acordă sergentului Vasile Grecu ample spații, inclusiv în scena confruntării nocturne cu unul dintre cei mai respectați deținuți, învățatul părinte Gheorghe Chiriac.

Același Grecu este menționat și de dr. Constantin Trifan („Bă, bandiților! Dacă nu bat 40 sau 50 de inși până la prânz, nu pot să mănânc când vine nevastă-mea cu sufertașul!“).

În „Jurnal de ocnă“, în capitolul în care evoc lagărul Salcia, scriu că nu mai știu ce caraliu a dat prima palmă pe șantierul digului – o palmă „năpraznică“ – și nici ce deținut a primit-o. Acordând beneficiu îndoielii și nevrând să fac afirmații pe care colegii de lagăr să nu le fi putut confirma, am preferat să nu precizez numele brutei. Scena m-a urmărit, însă, de-a lungul anilor și, din crâmpiele de imagini păstrate în memorie, am reconstitui-o. Azi cred că cel care a inaugurat vremea bățăilor la Salcia a fost Grecu. Aproape toți subofițerii din lagărele pe care le-am cunoscut au fost sadici, bățăuși în stare să ucidă omul (Florin Pavlovici ar zice – toți!). Unii nu erau numai sadici ci și idioți, precum faimosul Costache. Mic de statură, crăcănat, purtând pe faciesul lombrobian stigmatul unei eredități printre componentele căreia nu era exclusă, ba dimpotrivă, prezența etilismului transmis din generație în generație, Costache nu cunoștea decât un singur mod de a se adresa mediului ambiant – în speță deținuților: înjurăturile însoțite de lovituri. Refuza alte registre ale limbajului! I se părea că este singurul îndreptățit să distribuie ocări și trimiteri genealogice.

Când, excedat de cârtelile lui în legătură cu destinația brigăzilor pe care le supraveghea, un

inginer civil a explodat zbierându-i – da tu cine pizda mă-tii te crezi de te bagi în vorbă?, asta în prezența noastră care rânjeam, individul s-a făcut stană de piatră, incapabil să riposteze. Fusese încredințat că numai el îi poate înjura pe alții. Pentru Costache, normale erau doar componentele înjurăturilor. Celelalte vocabule prezentau serioase dificultăți de pronunție. Cum era strângător, avea mereu la el o „sarcoșcă”; atent la fenomenele meteorologice și temător de vremea schimbătoare din Baltă, caraliul nu pleca la treabă fără „perelină”...

NOTĂ

Am considerat util să oferim cititorilor o culegere de texte care să întregască imaginea lagărelor – în primul rând Salcia –, abordând și perioada de după procesul intentat comandantului Ioan Pavel, până în pragul eliberării cvasigenerale din 1964.

Cu excepția paginilor scrise de doamna Ana Blandiana al cărei tată, părintele Gheorghe Coman (arestat prima oară în altar, într-un act de negrăită profanare, de sacrilegiu împotriva Sfântului Iacăș și al slujitorului său, și trecut la cele veșnice la două luni de la ultima punere în libertate), a fost deținut la Salcia, celelalte texte au fost selectate din cărțile unor memorialiști care au cunoscut, ca deținuți, realitățile din acele înfiorătoare spații concentraționare. În intenția noastră au stat, deopotrivă, înfățișarea crimelor împotriva umanității și actelor de teroare comise în Baltă în 1952-1953, și informarea publicului în legătură cu situația din anii 1958-1962 inclusiv, când au fost săvârșite alte crime, dovadă a faptului că samavolnicia și teroarea sunt intrinsece comunismului. Întrucât lagărele de exterminare au configurat un fenomen unitar și continuu, am integrat, în culegere, și pagini relative la unități penitenciare din afara Bălții Brăilei, în special din deltă și din Dobrogea.

ANA BLANDIANA „PROIECTE DE TRECUT“ – (FRAGMENT)

...Era neînchipuit de frumoasă. Chiar priveliștea aceea eminentemente adipoasă, cu apa întinzându-se moartă până la orizont,, și în mod evident și dincolo de el, în continuare, ea, Dunărea neoprită, vie, secretând ea însăși mișcarea, nu înceta să păstreze o incontestabilă, tot mai înfricoșătoare măreție. Din cer în cer nu era decât apă, nemișcată, nemărginită, neînsuflețită, și prin mijlocul acestei planete placide curgea Dunărea, rostogolindu-se în sine însăși și în cosmos, mestecând ca într-un malaxor al furiei universale vite umflate, acoperișuri desprinse, arbori porniți în lume cu rădăcinile descriind dezmațate volute prin aer, folii de plastic despletite colorat în vârtejuri, garduri, butuci, butoaie, păsări înecate, pești morți și gunoaie, hecatombe de gunoaie, universuri întregi transformate în gunoaie învolburate magnific și amenințător. Ea era Dunărea, mișcarea, răscoala, distrugerea, moartea, forța vitală în stare să dea magnitudine și elan gunoiului însuși, curgând fără încetare în sine însăși și în cosmosul bucuros de a o conține. Ea era Dunărea de care-mi fusese întotdeauna teamă, fascinantă și străină, misterioasă și devoratoare, dușmănoasă, puternică, vie. O văzuse, oare, tata, așa cum o vedeam eu acum? O privise, oare, de undeva de pe-aproape, poate chiar de pe acest mal povârnit și surpat? O admirase? O urâse?

În jurul insulei, cuprinși de fluviu, plopi adolescenți, subțiri ca un braț de copil, erau plecați de vânt până atingeau cu frunzele apa. Câți ani puteau să aibă: doi? trei? patru? Rădăcinile lor erau menite să oprească și să naturalizeze pământul adus de aiurea, insula creată împotriva naturii de

om. Acum apele smulgeau însă furioase hălci mari din malul îngrămădit cu încăpățănare în câteva decenii de suferințe. Nu păreau s-o facă la întâmplare, ci urmând un plan sistematic de distrugere, surpând cu încăpățănare, temeinic, tot ceea ce nu era autentic, tot ceea ce li se împotrivese. Părea că Dunărea însăși, marea zeitate, după ce îngăduise ani la rând sfidarea, se răzgândise deodată și fălcile largi ale valurilor mușcau ciosvârte întregi de pământ, pe care-l scuipeau în grabă, cu scârbă, pentru a încerca din nou, imediat să înghită, să mestece, să înlătore obstacolul indigest așezat cu atâta eficiență în calea ei milenară. Dezorientați și hotărâți în fața înfruntării care le depășea nu numai forțele, ci și puterea de înțelegere, plopii se aplecau în vânt, atingând umiliți cu frunzele apa. Ceea ce nu-i împiedica să fie frumoși. De-altfel, această frumusețe nesfârșit de fragilă, cu frunzele palpătoare abia născute, mai mult luminoase decât verzi, pe ramurile subțiri și tulpinele flexibile, era singurul element real care se opunea – prin simpla sa existență și chiar prin gingășia și incapacitatea de a lupta – celeilalte frumuseți, mărețe și destructive, luptătoare și intratabile, dezastrului.

Am reușit cu greu să mă întorc cu fața spre insulă și să urc panta clisoasă extrăgându-mi cu efort fiecare pas din nămolul elastic care acționa cu șiretenii aproape animale, ca o ventuză. Deasupra vântul bătea încă mai puternic, și m-ar fi doborât poate, dacă dintr-o baracă, ciudat de lungă și ocupând aproape întreaga perspectivă, nu s-ar fi repezit doi bărbați ascunși sub glugi, să mă sprijine. Glugile lor mi-au adus aminte că încă plouă.

– V-am rugat să mă urmați – îmi spuse, în timp ce mă sprijinea, unul dintre bărbați, pe care îl presupusei a fi același care mă trezise, și, deși reproșul său îmbrăcase o formulă exagerat de politicoasă, mi se păru impertinent și-mi consolidă antipatia pe care din prima clipă o simțisem pentru el. Nu-mi aminteam încă de unde-l știu, nici cu cine seamănă. Avea aerul jignit, ca și cum

nesocotisem un drept pe care îl avea asupra mea, dar de care nu putea totuși să uzeze nelimitat.

Am intrat. Baraca era împărțită, evident, în multe încăperi, pentru că aceea în care ne găseam nu depășea o lungime de cinci sau șase metri. O sobă de tuci, încălzită cu tuleie de porumb (o rezervă umedă se afla clădită alături) răspândea un miros de toamnă și o căldură descrescătoare în jur. La masa lungă, acoperită cu o pânză roșie găurită pe alocuri, pătată cu cerneală și mai scurtă decât tabla, stăteau neglijent mai mulți inși oboseți și nervoși, doi sau trei dintre ei în uniforme. Păreau nedormiți și înfrigurați, cu hainele boțite și stropite de noroi, împerecheate la întâmplare. Mirosea a blană udă (cei mai mulți purtau căciuli) și a tutun umezit. Când am dat mâna pe rând, unul singur mi s-a părut aparținând altei categorii decât ceilalți, mai puțin obosit, mai puțin ud, îmbrăcat într-un nepotrivit de elegant costum de vânatoare: cisme, vestă, harnașamente de piele fină, moale, în culoare naturală și etichete celebre, puse la vedere. Dealtfel, chiar și fără acele etichete – deferența pe care i-o arătau cu toții trebuia să-mi indice în el pe superiorul ierarhic. Era – am dedus – venit din capitală pentru a conduce operațiunile de salvare a insulei.

M-am așezat lângă sobă pe mormanul de tuleie, cu pixul în mână și carnetul pe genunchi. Dar nu puteam fi atentă. După frigul din timpul nopții, căldura oricât de precară a sobei mă moleșea și-mi făcea atenția lunecătoare, lucioasă. Mă uitam la bărbații strânși în jurul mesei aceleia lungi (nu puteam să văd dacă era chiar o masă sau numai niște scânduri sprijinite pe două capre), îi priveam cu atenție, dar nu reușeam să urmăresc ce spun. Cu excepția unuia sau, poate, a doi, erau oameni cu funcții mai importante, veniți de la județ, din ministere. Se vedea că nu mai sunt obișnuiți de mult cu astfel de condiții și că numai prezența unora și mai înalți în grad îi împiedică să-și manifeste nemulțumirea și nervozitatea. Erau sfârșiți, extenuați, dar nu de acea oboseală a încordării nervoase, a ședințelor și instructajelor nesfârșite, căreia îi rezistau de ani de

zile, ci de oboseală în care fiecare celulă de carne suferă și cere odihnă. Nu mai dormiseră de zeci de ore, făcuseră zeci de kilometri prin ploaie și noroi. Îi dureau mușchii nemaiobișnuiți cu mișcarea, îi ustura pielea nemaiobișnuită cu murdăria, obrazul nemaiobișnuit să nu fie proaspăt ras. Plecat, cu evidență, cu reacții netocite și frazele încă prefabricate, noul sosit le vorbea privindu-i cu superioritatea instinctivă a celui ce se simte bine în propriul său trup, curat și proaspăt, în fața bolnavului care se știe murdar și mirosind urât. Iar ei rezistau, supuși și respectuoși, acelei priviri pentru că știau că, la rândul lor, vor putea să-i privească cu aceeași inflexibilă superioritate pe cei ce le așteptau hotărârile afară în ploaie, supuși...

Vorbea despre strângerea forțelor, despre neprecupețirea efortului, despre salvagardarea realizărilor, afară ploua în continuare, din când în când își frecau ochii și fețele nerase ca să se țină treji, vântul făcea pereții barăcii să vibreze într-un fel aproape emoționant și, deși mă aflam pentru prima oară acolo și nu-i mai văzusem niciodată pe oamenii aceia, totul mi se părea cunoscut, privit, auzit și zadarnic, parcă totul mai fusese cândva și fusese degeaba, iar eu eram obosită de moarte să tot văd și să tot ascult, să tot însemn în carnețele și să tot transcriu pe curat. Și deodată, în timp ce frazele continuau să curgă în felul știut și ploaia continua să cadă și vântul să bată, m-am gândit ce-ar fi ca Dunărea să fi desprins între timp insula și să o fi împins încet la vale, cu tot cu baraca, și cu soba, și cu mănunchiul de tulee, și cu masa lungă de scândură, și cu fața de masă roșie pătată de cerneală și arsă de țigări, și cu bărbații din jurul mesei care ascultau și frecându-i obrazurile nerase, și cu cel ce le vorbea odihnit, și cu mine cea care notam aceleași vorbe, ce-ar fi ca totul să fi pornit de mult fără să ne dăm seama, fără să bănuim măcar...

Apoi au urmat propunerile.

Problema concretă era de fapt aceea a consolidării malurilor în așa fel încât să reziste viiturii,

anunțate peste mai puțin de douăzeci și patru de ore și a cărei putere de distrugere era foarte greu de evaluat, ceea ce făcea ca, logic, să fie presupusă enormă. Apele care aveau s-o formeze, vărsate din Someșuri, Crișuri și Mureș, aveau deja la activul lor orașe și sate inundate, uzine și poduri distruse, ogoare acoperite; coborau spre mare strânse în aceeași albie care nu le mai încăpea și nu mai putea să le țină în frâu. Iar în calea lor era această insulă construită, făcută, nu născută, această insulă pentru care se plătiseră vieți și care își plătise datoriile în porumb, această insulă simbol care trebuia salvată pentru a se arăta că nu fusese în zadar. Desigur, țărmurile, din care apa cu fiecare val mușca îmbucături de pământ, trebuiau întărite cu ceva solid, cu bolovani de piatră, sau cu stâlpi de lemn, cu drugi de fier, cu beton armat, și totul în mari cantități, în cantități inexistente.

– Singurul element de care dispunem la discreție este elementul uman – spuse la un moment dat unul dintre bărbați, începând să prezinte efectivele care se găseau în insulă. Și deși expunerea lui avea ceva aberant, ca și cum ar fi pierdut din vedere obiectul discuției și s-ar fi referit la un război adevărat, la o bătălie militară împotriva apelor, ca în vechile practici magice de supunere a naturii, era prima pe care puteam s-o urmăresc, vorbea lapidar despre ceva concret, înțelegeam ce spune fără nici o greutate, fără plictisitorul efort al dezghiocării ambalajului netrebuitor de cuvinte.

Nu aveau nici timp, nici posibilități de transport pentru uriașele cantități de materiale care ar fi fost necesare lucrărilor de consolidare. Nu se puteau baza decât pe materialele existente în insulă. Iar în insulă nu se găseau decât tuleie pe jumătate putrezite de porumb și barăcile, vechi și ele, deși fuseseră la vremea lor foarte solide.

– Hă, hă, și încă ce solide – râse absolut straniu cel care mă trezise, declanșând printre ceilalți o reacție destul de curioasă: unii zâmbiră ambiguu, alții se foiră cu ochii în pământ, iar cel în

costum de vânător se încruntă vizibil bătând cu creionul în masă și cerând mai multă responsabilitate în asemenea momente.

– Mai sunt plopii – spuse cineva cu gravitate, pentru a sublinia readucerea discuției la obiect. Sunt, desigur, prea tineri, dar ar putea fi legați mai mulți la un loc și folosiți ca armătură...

O secundă am sperat că ideea nu va fi acceptată, dar apoi i-am văzut dând cu indiferență și fără prea mare entuziasm din cap.

Nu se poate, m-am surprins strigând, ar fi păcat! Sunt prea... (și am vrut să spun *vii*, dar mi-am dat seama că argumentul n-ar fi avut nici un sens și am căutat repede altul, mai puțin esențial, mai economic)...sunt prea subțiri. N-a folosit la nimic...

E adevărat, mi-a răspuns chiar cel din capul mesei – și am fost uimită de oboseala care i se citea în ton și de faptul că nu-l enervase intervenția mea – dar suntem datori să nu precupețim nici un efort – și era ciudat cum modulul acela de frază, trecut prin oboseală, pierdea din zădărnicie și câștiga în sens.

– Suntem datori să gândim – aș fi vrut să-i strig, dar chiar gândirea mă împiedica să mai continui. Plopii, ale căror rădăcini vii erau singura armă a țărmlui împotriva apei, căzuseră, odată cu logica, la examen.

– Ar mai fi ceva – se auzi vocea care mă trezise pe șlep, și nu știu ce inflexiune specială mă făcu să mă uit cu atenție la vorbitor. Părea încruntat, ceea ce evident nu-i stătea în fire, dar și hotărât să se reabiliteze prin propunerea pe care nu știa cum s-o formuleze și care presimțeam că va fi extraordinară. De altfel, toți îl priveau așteptând. Ar mai fi ceva – începu el din nou după ce își dresese glasul – ceva ... știți ... mă iertați ... poate că ar fi mai bine ... în cadru mai restrâns ... dacă

îngăduiți ...

Se creă o oarecare confuzie, unii se mișcă pe scaune, alții își aprinseră țigările, alții părură a nu fi înțeleși și se interesară de la vecini ce vruse să spună, cu toții aveau aerul vag jignit, ceea ce dădu naștere unei mici rumori, pe care cel mai înalt în rang îl interpretă ca o slăbire a propriei autorități.

– Ce cadru restrâns, tovarășe? Nu e destul de restrâns? Ce secrete putem să avem unii față de alții? Suntem tovarăși vechi, oameni cu experiență, nu avem nimic de ascuns! Spune ce ai de spus, că nu avem timp de pierdut. Trecem prin momente grele și nu avem dreptul să precupețim nici un minut... Se montase în timp ce vorbea și, de enervare sau poate din dorința de a schimba ceva, înlocuise în fraza dată cuvântul *efort* prin *minut*. Se vedea că omul îi este – ca și mie, de altfel – antipatic, dar acesta nu-și pierduse cumpătul, deși regreta vizibil că începuse să vorbească; stătea cu ochii în pământ și aștepta să se consume rezerva de fraze a superiorului, aruncându-mi o dată sau de două ori câte o scurtă, foarte scurtă, privire.

Am crezut că înțeleg și m-am ridicat. Politețea a fost întotdeauna mai puternică decât mine. Și, culmea, am reușit să roșesc.

– Știți, eu ar trebui să vizitez insula, am spus, mai am atâtea de văzut... Am stat oricum prea mult aici... Vă mulțumesc pentru căldură... Dar cel în haine de vânătoare era un cavaler:

– Dar nu era vorba de dumneavoastră, tovarășa. Dumneavoastră sunteți aici reprezentanta presei centrale și aveți dreptul să cunoașteți totul pentru a putea informa pe oamenii muncii despre eforturile depuse fără precupețire pentru salvarea...

– Da, am spus eu, dar pentru a putea scrie trebuie să văd cu ochii mei, trebuie să vizitez insula...

N-aș putea să spun de ce mă încăpățânam să plec. Aș fi fost curioasă să aflu propunerea pe care o bănuiam neobișnuită, dar pe care, nu știu de ce, o presimțeam periculoasă, îngrozitoare. Mi se părea că nu aveam decât de câștigat renunțând să o aflu și, în același timp, că sunt rușinos de lașă, procedând astfel. Mi se întâlniseră ochii cu cel ce nu aștepta decât să ies pe ușă pentru a o rosti, și îl simțeam victorios, aproape recunoscător, iar această supunere a mea, această cooperare a mea tacită cu el o simțeam nedemnă și umilitoare.

– Desigur, spunea în timpul acesta cel cu rangul înalt, fără să intuiască nimic și puțin jignit de refuzul meu de a-i fi acceptat protecția cavaleriească, desigur, vă va conduce cineva oriunde doriți...

Și, într-adevăr, un tânăr pe care nu-l observasem în baracă până atunci, în orice caz nu stătuse la masa de ședință, îmbracă o manta cauciucată, pregătindu-se să mă însoțească. Avea o figură deschisă și care ar fi fost chiar plăcută dacă nu ar fi avut întipărită pe ea o prea mare dorință de a fi simpatică, ca și cum și-ar fi interpretat propriul său rol, dar într-un fel exagerat, șarjat, care-i scădea din autenticitate.

Continua să plouă. De altfel, era o mișcare atât de continuă, încât, dacă n-ar fi fost hainele care se îmbibau de apă în cel mai scurt timp, cred că aș fi încetat să o mai observ. Am pornit spre interiorul insulei, de-a lungul barăcii.

– Zmârcea cunoaște resursele insulei – spuse cu zâmbetul său de băiat bun însoțitorul meu -, a fost aici de la începutul începutului, și mă privi ca și cum ar fi vrut să suplinească astfel o explicație mai complicată. Dar eu nu mai voiam să ghicesc și să contribui la dezlegarea sub sau semi înțeleșurilor. Ce început? – am întrebat eu.

– Păi, începutul ... Pe vremea când nu era decât stuf! – și râse din nou, ca de o glumă.

Continuam să mergem de-a lungul barăcii. O stradă nesfârșită formată dintr-o singură baracă. Sau poate erau mai multe, dar de-abia se termina una că începea cealaltă.

– Ce stuf? – am întrebat.

– Ei, parcă dumneavoastră nu știți ... înainte de a se face insula propriu-zisă ... Nu știți că așa se spunea, „la stuf” ... Când erau ceilalți ...

– Care ceilalți? – am întrebat.

– Ceilalți, cei cu barăcile ... Erau ținuți aici, în barăcile astea ...

– Cine-i ținea?

S-a uitat la mine să vadă dacă nu cumva îmi băteam joc de el. Dar nu, eram serioasă. Foarte serioasă. Începea să se enerveze, și nu știa dacă își poate permite.

– Dumneavoastră pe ce lume ați trăit? – spuse alb și dezorientat, încercând să mă clasifice, să se lămurească.

– Lumea din ziare – am răspuns eu, și am izbucnit imediat în râs de amestecul de stupoare și de admirație care i s-a citit în aceeași secundă pe față. Era foarte încântat de gluma mea. Credea că l-am dus.

Acum, că-i venise inima la loc, continua să vorbească, în timp ce cotisem și înaintam printre alte barăci perpendiculare pe prima.

– Zmârcea a lucrat încă de pe vremea aceea aici. Cred că era cam șef sau ceva, oricum, mult mai șef decât astăzi, când nu-i decât un fel de ajutor de băgător de seamă. De fapt, lumea zice că-i

cam într-o dungă.

– De ce? am întrebat.

M-a privit să vadă dacă nu încep din nou, dar s-a liniștit și mi-a răspuns serios: Nu știu, despre toți care-au lucrat pe vremea aceea aici se spune că sunt puțin nebuni.

Nu-l mai ascultam. Îmi dădusem seama de ce mi se păruse cunoscut personajul care mă trezise pe puntea șleului. Nu-l mai văzusem. Dar nu semăna cu nimeni din cunoștințele mele. Aparținea însă unei categorii pe care o știam, a cărei existență mă marcase încă din copilărie, și pe care o recunoșteam oriunde și sub orice formă.

– ... De fapt eu cam bănuiesc ce voia să propună Zmârcea ... – continua să pălăvrăgească însoțitorul meu.

Din barăci începuseră să iasă soldați care se încolonau îndreptându-se spre țarm. Locul fiecărei cisme în noroi rămânea adâncit ca un mic puț din care părea să izvorască apa. Îmi trecu prin minte că s-ar putea să fie chiar Dunărea, urcată până aici, atacând din interior, de dedesubt, pământul nesigur. Ajunsesem la capătul satului de barăci.

– Cine stătea în ultimul timp în ele? L-am întrebat pe băiatul care se oprise din vorbă dându-și seama că nu îl ascult.

– Păi, primăvara tractoriștii, după aceea paznicii geaseului și toamna cei care vin la cules porumbul: studenții sau armata. Vreți să mergem mai departe? mă întrebă cu un fel de codeala.

– Unde?

– Păi unde v-am spus: la groapă. „Ce groapă?” am vrut să întreb, dar mi-am dat seama că l-aș fi

jignit. Cu siguranță îmi spusese dar nu fusesem atentă. Am încuviințat. Am mai mers. Cred că ploua mai tare sau pur și simplu, din cine știe ce motiv, simțurile mele deveniseră mai ascuțite. Însoțitorul meu se opri.

– Aici e.

– Ce? întrebai, pentru că nu vedeam nimic.

– Groapa.

– Ce groapă? Nu mă mai putui abține să întreb, cu riscul de a-i părea zăpăcită cu totul.

– De care v-am spus – și după un timp adăugă: comună. Îi pierise cheful de vorbă și, după încă un timp, mai spuse: cam pe aici. Nu se știe chiar exact? Întrebai eu aproape în șoaptă, deși nu vedeam nimic, cu excepția pământului îmbibat de apă, acoperit de bălți mari, aproape unite între ele. Nu s-a pus nici un semn?

– Nu ... ba da ... vreau să spun că era un fel de ridicătură ... dar acum, cu apa asta ... de fapt au cam început să iasă la suprafață ...

De fapt, între două bălți, parcă ... M-am întors să plec, smulgându-mi cu spaimă și grabă ghetetele din nămol, ca și cum m-aș fi temut să nu mă tragă în jos, mai adânc.

– ... Cred că la asta se referea Zmârcea, încheie băiatul cu orice poftă de vorbă pierită, bucuros că s-a terminat.

– Cum la asta? m-am oprit, cu toată spaima, pe loc, neînțelegând sau nevenindu-mi să cred.

– Da, adică ... să fie culese ... ca armătură. M-am întors spre el să văd dacă n-a înnebunit.

Nu, părea foarte rușinat și grăbit.

Am mers amândoi, aproape ținându-ne unul de altul, în orice caz ajutându-ne unul pe altul, atunci când alunecam, cât am putut mai repede, înapoi, către țărm, încercând să ne îndepărtăm cât mai mult și cât mai repede de locul acela, de discuția noastră, de propriile noastre gânduri. „Tata a murit acasă” îmi repetam, pentru ca nu cumva să uit și să-mi fie și mai frică. „Tata s-a întors și apoi a murit”.

Dunărea era de nerecunoscut, viteza apei crescuse mult, crescuse atât de mult încât toată priveliștea se schimbase, așa cum o melodie se schimbă cu totul când o auzi pe o altă turație.

– Cât mai este până la viitură? – i-am strigat băiatului de care mă țineam cu amândouă mâinile ca să rămân în picioare, în vântul ce bătea cu un fel de dușmănie isterică, furios că nu mai are ce smulge, că nu are în ce se poticni.

– Vreo cincisprezece ore, îmi urlă el în ureche, dar vântul duse vorbele în direcția opusă și le auzii de undeva de foarte departe. E anunțată numai la noapte, spre dimineață.

Cincisprezece ore? Dar aici totul părea să fie gata pentru a exploda din minut în minut. Plopii nu mai existau. Vremea începea să-și aburească și să-și umfle contururile. Cât putusem sta în interiorul insulei pentru ca să fie tăiați toți plopii între timp? Mă simțeam vinovată, ca și cum prezența mea ar mai fi putut salva ceva, ca și cum absența mea fusese prin ea însăși o sentință. Din flăcările lor lunguiețe și verzi, pâlpâitoare în vânt, nu mai rămăseseră decât niște cioturi neînchipuit de subțiri și de fără apărare. Pentru că (da, asta era culmea!) așa decapitați și cu gâturile golașe, dezvelite din când în când de val, nici acum nu păreau morți, ci numai încă fragili și mai lipsiți de apărare. Crengile, aureolate de spuma încă verde a frunzelor, formau pe țărm un morman imens

din care soldații legau grăbiți fascii firave și le treceau mai departe spre apă.

Abia atunci am observat. De fapt nu vedem niciodată decât ceea ce ne imaginăm dinainte c-am putea vedea. Și cum aș fi fost în stare să-mi închipui scena care exista lângă mine, sub ochii mei, fără s-o bănuiesc, și pe care o dezlegam acum, ca într-un rebus al groazei, din peisaj? În apă, de-a lungul malului, așezați la mai puțin de un metru unul de altul, se înșirau soldații. Frigul și oboseala le dăduse o culoare cenușie ce nu se mai deosebea prin nimic de cea a apei care le ajungea până la subțiori și de cea a apei care curgea peste ei din norii coborâți până deasupra creștetelor lor încărunțite de mâl. Spre deosebire de plop, nu mai păreau vii de foarte demult, nu trezeau compasiunea, ci bocetul. De când stăteau acolo? Trecusem pe lângă ei, fără să-i observ măcar, atunci când coborâsem de pe șlep, plină încă de amintirile și de visele nopții și îndreptându-mă spre frazele sosite cu mari sacrificii până aici, dintre care unica pe care o înțelesesem era „Singurul element de care dispunem la discreție este elementul uman”? De când stăteau acolo cu degetele încleștate în pământ, sprijinind cu propriile piepturi pământul orgolios și artificial al insulei? Cei de deasupra le dădeau fasciile firave de crengi de plop și poate materialul mai solid și mai inflexibil pe care-l propusese zelul atât de imaginativ al veșnic prezentului Zmârcea. Dar toate aceste iluzorii armături erau zidite sub apă, la temelia acestei țărâne străine, aduse de-aiurea și încăpățânându-se să se sudeze cu sânge aici. Ceea ce se vedea peste furia mereu crescătoare a valurilor erau capetele lor încărunțite de nămol și umerii lor cenușii, ca de morți. Cadavre de vite înecate se rostogoleau umflate pe lângă ei, trunchiuri frânte de arbori amenințau să-i strivească, se depuneau gunoaiele peste trupurile lor și spuma epileptică a firii jignite îi troienea. Dar ei nu se mișcau. Poate muriseră într-adevăr și numai cine știe ce inerție a neființei îi făcea să mai sprijine, împotriva naturii, pământul acela sfruntat...

Am căzut în noroi, doborâtă de vânt, gata să fiu smulsă, încleștându-mi la rândul meu degetele în țărâna aceea disprețuită și falsă, dar singura care-mi rămăsese, țărâna aceea despre salvarea căreia venisem să scriu. Vântul îmi smulgea hainele ude, pleznindu-mă cu ele peste obrajii năclăiți de nămol, ploaia scurgea ultimele resturi ale cerului peste mine, și inepuizabile fraze se buluceau ca niște zoaie călduțe din barăci, pe când eu întindeam oase de părinți și ramuri de plop tinerilor morți care sprijineau într-un eroic efort, ca niște statui răstignite, pământul, și mă gândeam că poate e numai un coșmar, fără îndoială un coșmar; dar aș fi preferat să fie unul mai impersonal, mai exotic, să se petreacă în cine știe ce îndepărtat și indiferent tărâm ... în care să sufăr numai în numele meu și, mai ales, pe care să nu fiu datoare să-l descriu...

BUCUR BRAȘOVEANU¹ – „LA MIDIA ERAM PÂNDIȚI CUM ÎȘI PÂNDEȘTE FIARA PRADA”

Am suferit 13 ani în închisoare și lagăre sub regimul comunist. În toamna anului 1951 am fost transferat de la Aiud la lagărul Capul Midia de pe Canal. Capul Midia, un loc care ne îngrozea ca iadul! Am ajuns acolo în perioada de vârf a atrocităților, când fiara turbată numită Liviu Borcea, comandantul, se dezlănțuise. Deținuții mureau cu zecile, epuizați de muncă și de condițiile îngrozitoare din lagăr. Borcea era veșnic nemulțumit de rezultate și-și insulta și amenința subalternii. De câte ori se raporta, seara și dimineața, numărul morților, întrebarea era: de ce numai atâția?

Când am sosit, deținuții izolați în barăci cu duble garduri de sârmă ghimpată – lagăr în lagăr – erau în agonie. Din cauza înfometării și a promiscuității ajunseseră într-o stare de semi-nebunie. Mulți erau pe punctul de a deveni canibali. Ar fi mâncat și morții dacă între ei n-ar fi fost, totuși, oameni care, datorită crezului lor și având conștiința trează, îi supravegheau permanent pe cei aduși la starea de inconștiență. Mulți au zis și mulți vor zice că sunt exagerări. Noi, care am trăit în iadul acela de suferințe de tot felul, nu avem de ce exagera. S-au întâmplat lucruri mai îngrozitoare decât putem exprima. Nu e nici o exagerare când s-a spus și s-a scris că deținuții izolați, înțărcaiți precum ciurmații și leproșii, înnebuniți de spectrul foamei, mâncau orice apucau. Se întâmpla să pătrundă în îngrăditura lor câini, pisici, șobolani, șerpi, felurite gânganii. Toate erau

¹ Membru al AFDPR Constanța

devorate. La fel dacă găseau o rădăcină de buruiană. Cu ei era un medic militar, acuzat de crime de război, și un farmacist din Slobozia-Ialomița, care și ei îi îndemnau pe oameni să mănânce orice puteau găsi ca să se salveze. La Midia, în loc de carne pentru hrana deținuților politici se aduceau de la abatorul din Constanța numai resturi ca intestine nespălate și căpățâni de oaie împuțite. După ce erau fierte, oasele goale erau aruncate la gunoi. Vara se umpleau de mușcă. Dimineața, când erau scoși dintre izolați cei ce trebuiau să care hârdăul cu „mâncare”, de fapt adevărate lături, bieții oameni se repezeau întâi la lada de gunoi de unde luau și ascundeau tot ce se putea lua, printre care și oase cu viermi, care, sfărâmate cu totul, erau apoi mâncate.

La Midia deținutul politic era batjocorit, chinuit, umilit până la desființarea lui ca ființă umană. Generalul Mociulschi, comandantul Diviziei de Vânători de Munte, gloria și mândria Armatei Române, era chemat la ordine de orice pârlit de țigan caraliu. Generalul trebuia să se prezinte în poziție de drepti, apoi să-i lustruiască cizmele.

Când a fost împușcat Lăcătuș, eram lângă el. A fost împușcat nevinovat, în văzul tuturor. Era maghiar de origine, un om foarte bun. Se străduia din răspuțeri să se apropie de normă, oricum anormal de mare. Își iubea enorm soția, Ilonka, și cei doi copii. Era îndrăgît de toată brigada noastră de muncă și admirat pentru dragostea cu care vorbea despre familie, podidit de lacrimi. În toate brigăzile de pe canal, la fel în barăci și dormitoare exista câte un nucleu de oameni mai rezistenți fizic și moral care îi supravegheau și-i ajutau, sfătuindu-i, pe cei deprimați. Printre aceștia era și Lăcătuș. Împreună cu un tânăr, pe numele Călin, înzestrat cu calitățile omului bun, l-am luat în supravegherea noastră. În perioada aceea, brigada noastră muncea la descărcat vagoanele de cale ferată care fuseseră încărcate cu excavatorul pe diferite șantiere ale Canalului. Era un pământ clisos, roșiatic, amestecat cu piatră. Descărcatul cu lopata era o muncă foarte

grea. Erau câte trei la un vagon, iar ritmul de muncă era infernal. Iată cum s-a întâmplat nenorocirea: cum s-a oprit garnitura de tren, echipa – eu, Călin și, la mijloc, Lăcătuș – ne-am repezit să deschidem oblonul, am sărit în vagon. Lăcătuș a și început să arunce cu furie pământul. Eu cu Călin am trecut la mijlocul vagonului, ca să rostogolim bolovanii mai mari. Furios că pământul se dezlipește greu de pe lopată, Lăcătuș trântea cu putere scula de marginea vagonului, slăbindu-i îmbinarea cu coada de lemn. La un moment dat, o dată cu pământul a aruncat și fierul. L-am auzit că-l anunță cu voce tare pe soldatul de pază care era aproape de vagonul nostru că merge după lopată. Din mijlocul vagonului, n-am putut să-l oprim să nu sară din vagon. În doar câteva secunde am și auzit foc de pistol automat. Santinela din partea opusă a tras iar bunul nostru prieten a căzut secerat. S-a dat imediat încetarea lucrului, coborârea în fugă din vagoane, adunarea la locul de încolonare, s-a ordonat culcarea cu fața în jos. Toți cei din detașament, vreo cincizeci, ne-am uitat din fugă la cele două tăblițe semnalând „zonă interzisă” și am văzut clar că Lăcătuș nu depășise limita spațiului către zona interzisă. Șeful escortei a tras o rachetă de alarmă anunțând comandamentul lagărului iar pe noi ne-au ținut cam un ceas cu fața în pământul ud de lapoviță. Au venit comandantul trupei de securitate și comandantul lagărului, Borcea, și au făcut un simulacru de cercetare. Au întins o sfoară între două tăblițe punând sfoara în așa fel încât trupul neînsuflețit al lui Lăcătuș să fie chiar pe linia de zonă interzisă. Așa cum eram, cu fața în pământ, totuși am văzut, pe furiș, marea nedreptate care se făcea ca să se justifice o crimă. O crimă la care noi, cincizeci de oameni, eram martori neputincioși! Și asta nu din lașitate ci din experiența evenimentelor similare căpătată în anii de lagăr, închisoare, prizonierat. Cei doi comandanți atâta așteptau, cel mai mic protest al nostru! După ce ni s-a ordonat să ne ridicăm, ne-am aflat față-n față cu călăii. Am trăit clipe de tensiune extraordinară, de revoltă dar și de încrâncenată abținere, până la durere resimțită în tot trupul. Ne simțeam de parcă ne-am fi aflat în

fața unui pluton de execuție. Dacă unul singur ar fi protestat, ar fi strigat că e nedrept, nemaiputând rezista mârșăviei, călăii ar fi avut pe tavă pretextul de a deschide focul asupra noastră. Tot timpul, pe întreg Canalul eram urmăriți și pândiți cum își pândește fiara prada. Soldații și caralii ne urmăreau cu o înverșunare diavolească, doar ne vor surprinde măcar cu o jumătate de pas făcut din greșeală în afara însemnelor morții – zona interzisă. Întotdeauna și în orice împrejurare criminalii aveau dreptate, primeau recompense, concedii, avansări pentru fiecare deținut politic împușcat. În ziua aceea, de mare tensiune sufletească, martori direcți la uciderea prietenului nostru, omul care își dorea din inimă să-și revadă soția și copiii, când am ajuns în dormitorul din baracă am plâns ca niște copii. Ne-am plâns revolta, neputința de a ne apăra, și ne-am rugat lui Dumnezeu pentru veșnica odihnă a prietenului nostru Lăcătuș.

După câte am aflat atunci, el măcar a avut parte de înmormântare într-o margine a cimitirului din Năvodari, fiindcă moartea lui fusese văzută și de câțiva civili, ceferiști care însoțeau garnitura de vagoane cu pământ. Cei care mureau cu zecile în lagăre și pe la punctele de lucru erau transportați noaptea cu aceleași căruțe cu care se aduceau ziua pâinea și zarzavaturile stricate și aruncați în locul de descărcare a pământului și a pietrei, în lacul Năvodari, la 5-7 metri adâncime. În pământul descărcate sunt sute de schelete ale deținuților politici aruncați acolo. După afirmațiile deținuților care lucrau la birourile administrației lagărului, numai la Midia, în acea perioadă, au murit – au fost omorâți – peste două mii de deținuți politici.

... Borcea a fost, într-un târziu, arestat. După arestarea lui, am fost purtat prin încă șase lagăre de pe Canal și din Deltă. Peste tot era greu, era foame – dar nu era atâta sălbăticie ca la Midia.

(Fragment din notațiile memorialistice aflate în arhiva autorului prezentei lucrări)

MIHAI MURGU – „PINGUINULE, SE VEDE AGAUA PRIN URECHILE TALE”

O ROABĂ DE MANDATE

Da, am avut și eu o „roabă de mandate”, cum spuneau hoții din Salcia.

Da, fără să mă jur, mă puteți crede, am văzut Agaua cu ochii mei, aproape, aproape de mine, și era înfiorătoare. Scriu în aceste pagini despre întâmplări petrecute cu aproape 40 de ani în urmă și cine crede că n-am memorie să știe că am ținere de minte. Țin minte ce și cine mi-a transformat viața în iad. Și scriu ca să se cunoască ceea ce a fost ascuns, ceea ce știm numai noi, cei ce am fost martori. Am fost arestat la 28 martie 1952 și peste câteva zile condamnat la 3 ani închisoare. La începutul lunii mai 1952 s-a format un lot ce urma să fie transferat într-un lagăr de muncă. Vagonului dubă i se spunea „Marița” sau „Curvana”. Am dormit vreo trei nopți într-o cameră mare pe jos, pe dușumeaua goală. Am fost duși la gară, îmbarcați în dubă, împinși cu talpa cizmei pe la spate; eram înghesuiți ca sardelele. După un popas de câteva zile în București, în lagărul de la Ghencea, am plecat din nou cu duba la Brăila. Acolo am stat circa 15 zile. Din Brăila, am plecat dimineața spre Salcia, îmbarcați pe un bac remorcat, unde am ajuns pe la ora prânzului. Pe fundul bacului am găsit un pumn de orz pe care l-am mâncat, pentru că hrana rece era aceeași, (o bucată de pâine, un cub de slănină sărată sau de brânză sărată și, uneori, un cub de marmeladă) și cu ea nu mi-am putut potoli foamea. Ajunși în Salcia n-am primit mâncare caldă, deoarece la plecare ni s-a dat hrană rece. Efectivul pentru hrană se fixa cu o zi înainte. Eram în Balta Brăilei. Salcia era situată în

dreptul comunei Dăieni peste Dunărea Veche (Măcin) și încă una sau două viroage, ce vara erau secate. Lângă Agaua...

Agaua, peste care s-au revărsat apele tulburi...

Agaua, locul unde bate broasca cu laba în geam.

Agaua, locul „eliberării” cu prețul vieții. Cei ce s-au „eliberat în plic” (expresie folosită în Salcia pentru cei ce mureau). Se spunea că familia celui decedat era anunțată de administrația lagărului în scris de decesul deținutului. În „cimitirul” din Agaua, acolo zac cei ce „n-au ținut la glumă”. Acolo, sub glie, peste care s-au revărsat apele. Și astfel oasele lor, pământul și apa, s-au amestecat și deasupra s-a ridicat digul faraonic al construcției socialismului. Acest dig înconjoară Salcia și țara are acum în loc de o baltă, o insulă.

Salcia era o mică gospodărie agricolă având casa de locuit acoperită cu tablă zincată, un atelier și remiză pentru unelte agricole și grajduri pentru vite. Salcia e un nume ce a făcut pe deținuții de drept comun din toate închisorile și lagărele de muncă, să se cutremure de groază, numai la gândul că ar putea ajunge acolo. În 1953, când trecuse groaza în Salcia, mi-a spus unul care venise cu duba de la Simeria, că pe drum, „și duba se cutremura de groază, nu numai noi”. Printre țărani am întâlnit moșnegi în vârstă de 80 de ani cu condamnări de 20 de ani pentru nepredarea cotei. Militari, mulți condamnați pentru „credință”, adică membri ai unor biserici neo-protestante. Se știa că în anul 1952 a fost secetă, ca atare recolta slabă, iar cotele mari. Lozinca instanțelor de judecată era: „Arde-l pe țăran c-a cerut pământ pe Bărăgan, el a cerut cu pogonul, noi i-am dat cu vagonul”. În primăvara anului 1952 a fost adus de la canal – Poarta Albă – un lot de deținuți de drept comun, majoritatea meseriași. Cu ei au adus și câteva tractoare. Din acel lot rețin două nume: Al. Hilohi, originar din Focșani și stabilit la Cluj, și Toader Bereșteanu din Ipotești-Botoșani. Primele nopți au

dormit sub cerul liber într-un lan de lucernă verde. Ei au fost cei care au întins „sârma”, gardul de sârmă ghimpată în jurul lor. Mâncarea era bună, pâine albă, fasole groasă „de stătea lingura așa”. Expresia era însoțită întotdeauna de „gestul” palmei drepte întinsă cu degetele desfăcute, degetul mare în jos și cel mic în sus, după care era repetat „așa, uite așa” de mai multe ori. Mâncare pe săturate. Deținuții erau mulțumiți. Scăpaseră de iadul de la canal. Și au deștelenit tot ei primii, pământurile dintre ape, grindurile roditoare. În după masa primei zile, nemâncați și neodihniți am fost duși să săpăm și să greblăm zona interzisă – fâșia de teren dintre cele două rânduri de sârmă ghimpată – ce înconjura lagărul. Spre seară s-au format brigăzile cu noii veniți. Fiecare brigadă avea 40-50 oameni. Nimeresc în brigada lui Năstase, ajutor de brigadier Andronache și normator Bogoiu. Năstase și Andronache proveneau din „școala” brigadierului Olariu, spaima lagărului. Năstase era din comuna Măgura de lângă Găiești, fost „ofițer pe puncte”, Andronache din Broșteni de lângă Focșani, iar Bogoiu ofițer din vechea armată, era din Brăila. Comandantul lagărului era locotenentul major Pavel venit de la Poarta Albă, de la Canal, iar adjunctul lui, lt. Popa, supranumit Obositorul. Prim brigadier, Cojan, fost funcționar C.F.R. din București. Cojan s-a eliberat prin luna iulie și în locul lui a fost numit Radu, fost ofițer în armată. Seara la culcare ni s-a repartizat spațiul de dormit, om lângă om, pe priciuri suprapuse. Locul meu era pe priciul de jos și m-am așternut pe pământ. Câteva nopți am dormit acolo până ce s-a răcit vremea și am fost nevoit să mă culc și eu la locul meu pe prici. Învățasem deja „că de jeg și putoare nu moare nimeni, numai de frig”. Adorm... Un zgomot puternic mă trezește: e toaca ce bate deșteptarea. Era încă întuneric. Toaca era o cormană de plug atârnată cu o sârmă de un stâlp. Cu un șurub mai mare, caraliul – „suflet negru” – bătea în cormană. Șefii de grupă aduceau deja mâncarea, o cană cu cafea (zeamă de orz prăjit cu ușoare urme de zahăr) 250 gr. de pâine și marmeladă – cam o jumătate dintr-o cutie de chibrituri. Atât, până la masa de prânz. Apoi numărul pe platou.

- Ia pe șinși.
- Șinși, zeși, șinsprezece.

Așa am fost numărați zilnic de două ori timp de 2 ani. După număr am plecat la locul de muncă. Eram două sau trei brigăzi și pe drum se ridica un nor de praf. Înaintam și noi și norul de praf care ne pătrundea în ochi, în nas și gură, că abia puteam respira. Caralii și brigadierii ne înjurau și ne amenințau cu bătaia pentru că ridicam atâta praf. După circa o oră am ajuns la locul numit Gâsca unde era un lan de porumb ce urma să-l prășim. Ne-am așezat în rând frontal și am luat fiecare câte 2 rânduri la prășit. În unele porțiuni de teren nu se vedea porumbul de buruieni. În urma noastră caraliul controla prășitul. Îl aud răcnind:

- Apleacă-te jos și smulge-o cu gura!
- Nu pot, răspunde deținutul.
- Mușc-o, sau te zăpăcesc în bătaie.

- Nu pot și deținutul înainte de a o încasa și-a scos proteza din gură. În fața acestui argument, caraliul s-a mulțumit să-l pună să sape din nou în locul respectiv. Am văzut însă pe alții care s-au aplecat și au mușcat pământul pe care din grabă n-au tăiat-o cu sapa. Eu însumi am mușcat o dată... Dar n-a fost de-ajuns. Pe mine și încă pe vreo 4-5 ne-a luat în primire Olariu. La marginea lotului de porumb erau niște gropi adânci cam de lățimea unei cazmale, pe fundul cărora era un strat fin și vâscos de noroi. Am intrat fiecare într-o groapă și la comandă trebuia să executăm întoarceri la dreapta, la stânga și la stânga-mprejur. După vreo 20 de minute eram epuizați. Alții luați în primire tot de Olariu au executat culcări: întâi pe burtă apoi pe spate; după vreo 10 culcări alternative erau amețiți de cap. Am făcut-o și pe asta. Obosiți și amețiți așa din cale-afară, iar la

muncă. „Și dă-i până mori” și „bagă în ea” (în sapă) „băga-o-ai în măta!” În fața brigadierilor stăteam în poziție de drepti și raportam ca la armată. Ei aveau puteri depline, date de către administrația lagărului. Ne-am întors în amurg în lagăr. Pe de-asupra noastră zburau cârduri de găște sălbatice... libere. Cum am relatat, în lagăr erau mulți țărani în vârstă. „Tabacheră” era numele de ocară ce le era adresat. Abia mergeau. „Împinge-i cu paru” era îndemnul unor caralii și brigadieri.

În timp ce mergeam la locul de muncă, când pe unul, când pe altul îl mai apucau nevoile. Unii puteau urina din mers. Cum mergeam în coloană, pe patru rânduri, cel în cauză trecea în rândul din margine. Din mers deci, cu trupul jumătate răsucit în afară, urina; uneori mai stropea pe picioare pe câte unul. Și când te gândești că țăranul oprea caii înhămați la căruță din mers, și le mai și fluiera! Dacă însă trebuia să facă altceva? Mergând înspre locul de muncă 3-4 brigăzi, paza formată din caralii era înșiruită lateral de-a lungul drumului. În față era șeful de escortă. Aceasta constituia sârma, adică zona din care nu aveai voie să ieși decât cu riscul de a fi împușcat. Pentru necesitate te adresai gardianului care era înțeleghător și îți da voie să ieși din „sârmă”. Și atunci te retrăgeai lateral, o luai la fugă 30-40 m înaintea brigăzii și te așezai „pe vine”. Dacă nu terminai și brigada ajungea în dreptul tău, o luai din nou la fugă, cu pantalonii în mână. Din două, trei etape, trebuia să termini. Seara ajunși în lagăr, alergam în spatele dormitorului unde erau două butoaie cu apă din Dunăre. Îngrămădiți în jurul butoiului și pe apucate, luam o gamelă de apă; jumătate o beam, cu cealaltă mă spălam. Mă retrăgeam la doi, trei pași de butoi, lângă zidul dormitorului și mă spălam în văzul tuturor. Dar nimeni nu se sinchisea de mine. Așa, probabil, s-a răspândit expresia: „unde e cutare?” „E în spatele dormitorului, face baie într-o gamelă”.

În iulie 1952, brigada mea a fost deplasată la Titcov, o așezare în baltă la vreo 16 km de Salcia, pe malul Dunării Vechi, în fața localității Pecineaga. Ni s-a dat îmbrăcăminte de pușcărie,

pantaloni scurți și bluze din doc, confecționate din uniforme ale milițienilor. Salcia era lagărul central unde se afla comandamentul și grefa. Avea următoarele subunități: Grădina, Băndoiu și Strâmba. Mai târziu, în anul 1953, se înființează și lagărul de la Piatra-Frecăței. Toponimele Stoieniști, Rața, Porcul, Boul erau locuri cu grinduri mai ridicate unde se puteau cultiva cereale. Unele suprafețe au fost arate pentru întâia oară. Mergeam spre Stoieniști. Din urmă, călare, ne ajunge comandantul lagărului, Pavel. Se răstește la escortă: „În pas militar”. De îndată brigadierii și ajutoarele încep să „împingă” cu parul pe cei din urma brigăzii, bătrânii care și așa abia se țineau pe picioare. Ca să fim mai aproape de locul de muncă, am fost cantonați la Stoieniști, în saivane pentru oi. Saivanele erau înconjurate cu un gard de scânduri, un țarc. Pe niște stâlpi, din loc în loc, erau atârinate felinare cu petrol pentru iluminat. La masa de prânz uneori mâncam în picioare și de două ori am mâncat felul doi în mers. Uneori, pe câmp mai frecam spice de grâu în palme, suflând pleava, rămâneau boabele pe care le mâncam. Așa îmi mai potoleam foamea. Într-o seară am plecat mai târziu de la locul de muncă. Ca să ajungem înainte de a se întuneca la saivană, am scurtat drumul, trecând printr-un lan de mazăre verde, luând urma unor căruțe trase de cai ce trecuseră pe acolo. Caralii și brigadierii erau nervoși, urlau, ne înjurau și ne loveau cu bâtele. Începea să se întunece. M-am aplecat din mers să smulg niște păstăi de mazăre, ca să-mi potolesc setea și foamea. Deodată simt o lovitură puternică în creștetul capului. M-a lovit Andronache cu un băț. Noroc că aveam pe cap o șapcă. Am dat-o jos și am pipăit locul. Aveam de la frunte și până în creștetul capului o umflătură cam de un deget de lată. Norocul meu că Andronache s-a îndepărtat să-i „ajute” și pe alții la mers.

Într-o zi am găsit în miriște un cuib cu patru ouă; cred că erau ouă de ciocârlie. În ziua aceea am mâncat ouă! Și erau proaspete! Cu gândul la cele 4 ouă mâncate și cu ochii roată după alte cuiburi n-am observat apariția comandantului. Venise cu șareta. „- Brigadier, adună-ți

oamenii!” Numărul! Unul mai puțin. A evadat Câmpeanu. Câmpeanu evadase și cum nu cunoștea locurile, s-a rătăcit și a dat peste o altă brigadă. Pe brigadier îl chema Diaconescu, fost comandant al unui lagăr de muncă. Întrebat de caraliu ce-i cu el, a răspuns că s-a rătăcit de brigadă. Observând gestul caraliului care a dus mâna la armă și a îndreptat-o spre el, s-a rugat să nu-l împuște. Dar zadarnică i-a fost ruga... Lovit în cap și gât, murise pe loc. L-a împușcat caraliul Spirea, un țigan din Ploiești. Câmpeanu, originar din Dobra lângă Deva, fusese militar în detașament de muncă. A fost îngropat în „cimitirul” din Agaua. Primul mort în Salcia.

RITMUL SOCIALISMULUI BIRUITOR

Ne-am întors de la Stoienești în Salcia. Munca cu strânsul snopilor continua. „Filmul!” răcnea din când în când brigadierul, ceea ce însemna că ritmul de muncă trebuie mărit. Pe vremea aceea la cinematograful, la jurnal, se arăta cu cât sârg munceau colhoznicii în țara socialismului biruitor. Noi trebuia să ne mișcăm ca și cum am fi fost filmați. Mai mult decât brigadierii Olariu, Prunescu, Năstase și Scripcaru, locotenentul Popa, adjunctul comandantului, ne îngrozea. Venea în control pe câmp, de regulă călare pe un cal alb, bine hrăniți și el și calul. Pe umăr avea un par lung de aproape 2 m și gros la un capăt cât brațul. Și te „altoia”, fie din fuga calului, fie aruncând parul în grămada de deținuți, „în glumă”. Hoții din Salcia i-au făcut o poezie:

„Cine apare dimineața pe răcoare
Pe un cal alb călare
Cu un par mare în spinare?
Strigând, brigadieri și normatori adunare!”

Obositorul mai fugărea oamenii, el călare, ei pe jos, iar când se opreau cu toții, calul

ridicându-se pe picioarele de din spate sărea pe oameni. Cu copitele din față lovea pe oricine îi era în cale. Deținuții se aruncau cu repeziciune la pământ, care în dreapta, care în stânga, după care se târau pe brânci îndepărtându-se cât puteau de repede de dobitoc. Cei mai mulți eram desculți și tălpile ne erau însângerate. A început recoltatul fasolei. Eu eram cu genunchii și brațele goale. Pantalonii în dreptul genunchilor și mânicele se rupseseră la legatul snopilor. În brațe, genunchi și pulpe, aveam înfipti zeci și zeci de vârfuri de spini. După câteva zile, în locul unde erau spinii înfipti au apărut pungi de puroi. Le-am purtat aproape două săptămâni. Într-o duminică, așezat la soare cu spatele rezemat de un zid, am stors între unghii, coș cu coș. Pe mâini și picioare eram ud de puroi. Am șters cu palmele brațele și pulpele de puroi. Mai bine zis peste stratul de murdărie am întins puroiul peste tot, uscându-l. Slab și prăpădit, înfometat și demoralizat, am găsit în lagăr două surse de hrană. Am observat unde era depozitul de zarzavat și legume de unde, din când în când, furam ceapă, ardei, morcovi și pătrunjel, pe care îi mâncam cruzi, nespălați. Îi frecam doar de zeghe. A doua sursă am găsit-o în fața bucătăriei unde pe la miezul nopții se deșerta supă. Mă sculam înainte de deșteptare și furam o gamelă cu supă caldă cu mult seu. O sorbeam pe ascuns. Așa am mai pus ceva pe mine și am prins puteri.

În vara anului 1952 am primit o carte poștală și am scris acasă. Aveam voie să scriem doar 10 rânduri și să cerem un pachet de maxim 5 kg. Am scris să îmi comunice rezultatul recursului, pachet am cerut să nu-mi trimită! În 1954 când am venit acasă am recitit scrisoarea trimisă. Acolo unde întrebam de rezultatul recursului era al doilea rând și urma creionului se mai vedea, era șters. Cenzura... Pachet n-am primit.

Într-o zi a lunii septembrie a apărut în Salcia adus de la Băndoiu un țăran oltean, tată a 9 copii, cel pe care nu-l puteam suferi din cauza cojocului lui din blană de țap. A fost bătut cu

coada de sapă de brigadierul Prunescu, lovit în dreptul ficatului. L-a „văzut” doctorul Rizeanu. A murit peste câteva zile și a fost îngropat în „cimitirul” din Agaua.

În septembrie s-au format echipe de tractoriști și sunt repartizat la o echipă care urma să are în timpul nopții. M-am înțeles cu Hilohi să are până la miezul nopții, apoi eu în continuare. Timpul îl apreciam după stele. Era o noapte senină și caldă. Și pământul era cald. Am ieșit din perimetrul în care erau cele trei Kirov-uri și la vreo 40-50 metri am așternut zeghea pe jos și m-am culcat pe spate. Am adormit într-un târziu, în urechi răsunându-mi bubuitul tractoarelor. În somn aud din ce în ce mai puternic zgomotul unui tractor. Și... deodată sar în sus trezit de zgomot și lumina farurilor ce cădeau pe fața mea. Sar în picioare și urlu de spaimă. În fața mea tractorul s-a oprit la 5 m... Tractoristul adormise la manșă și tractorul a luat-o razna. La manșă era Despa, un tânăr fost ofițer din noua armată, originar din Carei. Scăpasem cu viață. Peste câteva zile ne-am mutat în alt loc. Undeva la Stoienești pe drumul ce ducea la Mărașu, unde de-a lungul drumului erau niște gropi. Din aceste gropi s-a scos pământ la construirea digului, în primăvară s-a lucrat la diguri câteva zile, fără ca să existe un plan sistematic. În perimetrul în care eram, era o viroagă cu pantă lină și bineînțeles că eram perpendicular pe viroagă. Plugul atașat era cu 5 brazde și avea un scaun pe care stam. Hilohi era la manșă. În fața scaunului era o roată cam de mărimea unui volan de camion pe care acționând-o puteam regla și în timpul mersului adâncimea arăturii. Am strâns buruieni și le-am așezat pe scaun și pe roată și așa mi-am făcut un culcuș mai moale. Ținându-mă cu mâinile de roată și cu fața pe buruieni, m-am lăsat dus de plug și dormitam. Deodată simt o izbitură pe șoldul drept. Fulgerător și ca prin minune îmi dau seama că mă aflu sub plug. Cu mâinile strânse pe roată și cu un ultim efort îmi arunc trupul în afară, spre stânga, urlând cât mă ținea gura. Tractorul care urca panta s-a oprit în vârful ei, iar plugul cu partea din față era înfipt în pământ. Trecusem printr-o viroagă și urcam panta de cca. 20 de grade. La

începutul pantei era o groapă din cele făcute în vară pentru apă. Groapa avea un diametru de 80 cm și o adâncime de 50-60 cm cu marginile surpate. Roata din stânga a plugului căzuse în groapă. O smucitură, și axa roții de 60-70 mm s-a rupt, iar scheletul plugului s-a înfipt sus la capătul pantei, în pământ. La lumina farului din spate a tractorului am văzut toate astea. O clipă m-am văzut și pe mine cu șoldul zdrobit și mort sub plug. Scăpasem cu viață, a doua oară.

Cine n-a reușit în pușcărie să se rupă de lumea de afară, să-și găsească un nou echilibru, să-și adune toate resursele fizice și morale, acela nu a supraviețuit.

Într-o seară sumbră de toamnă echipa de tractoriști, cu normatorul Petru Bradea mergea spre Stoienești. Gardian era un tânăr cumsecade și tăcut. Pe drum Băloiu îl întreabă: „ – Dom' șef, dacă unul ar vrea să evadeze, ce ați face, ați avea inimă să trageți în el?” „– Nu, măi băieți (s-a adresat tuturor) nu aș trage, nu vreau să-mi încarc conștiința. Ducă-se! De prins, tot îl prinde și va suferi mai mult, că îl pune în lanțuri și va fi și bătut rău.” Ajunși la locul de arat, tractoriștii au pornit la treabă iar gardianul și Bradea au rămas la marginea lotului. Pe acolo trecea drumul ce ducea de la Stoienești la Mărașu. Erau mai multe gropi de diferite mărimi, dar nu mai adânci de două, trei cazmale. Bradea adunând niște spini uscați a aprins focul într-un colț al gropii, apoi s-a așternut la o margine a gropii să doarmă. Într-un târziu, era noapte de acum, s-au auzit împușcături. Gardianul a intrat în panică, a oprit primul tractor ce era în apropiere, cerându-i deținutului să-i cheme și pe ceilalți la el. Când s-au adunat cu toții, a ordonat să stea lângă el, deoarece s-au auzit împușcături și el știe că sunt partizani în baltă. Nu peste mult timp s-au auzit niște pași în apropiere. Gardianul l-a somat: „Stai, cine ești, dă parola!” „Spune-o tu”, fu răspunsul din întuneric. Gardianul a somat a doua oară, dar fără rezultat. Între timp străinul s-a apropiat și în noapte s-a văzut silueta unui om. Gardianul a deschis focul... Din groapă de unde dormea, trezit pentru o clipă, două,

s-a ridicat Petru Bradea, în bătaia armei. Străpuns de gloanțe a adormit pe veci. Gardianul văzând ce s-a întâmplat a aruncat arma și a început să plângă ca un copil. Umbra din întuneric s-a apropiat: era șeful grefei (plutonierul Albert Vereș?) care, băut fiind, venise noaptea la „arat”. Ce căuta acolo? Petru Bradea fusese condamnat pentru deturnare de fonduri și mai avea cred, 1 an până la eliberare. Astăzi dacă ar fi trăit ar fi fost bunic ca și mine, poate are nepoți, și să știe ei că bunicul lor n-a fost hoț.

DEZNĂDEJDEA PINGUINILOR

O dată cu toamna au început să apară valuri, valuri de noi arestați. Arestați înainte cu doar câteva zile, de pe stradă, din casă în timpul nopții sau de la serviciu. O judecată sumară și „turnați” direct în Salcia. Mulți țărani, militari și auriști. Atâți au venit, încât noi ne-am înghesuit în paturi și pe priciuri să le facem și lor loc de dormit. Noii veniți, neacclimatizați, înjurați, bătuți cu parul, mulți dintre ei dormind pe jos, s-au prăbușit atât de repede încât din rândurile lor au apărut primele „mortăciuni”. A început munca la dig. Cu cazmaua și lopata, cu târgi din lemn de brad și din lemn de salcie. Pământul cleios se lipea de unelte și de targă. La răsturnarea târgii, cineva trebuia să răzuiască pământul rămas pe targă. „Dă-i până mori! După ce mori, mai duci o targă, două și apoi te odihnești.” Cuvinte de îndemn... La Strâmba – până nu începuseră ploile – pedeapsa era să te dai peste cap în josul pantei digului. „La Strâmba, unde se dau hoții de-a tumba” – rămăsese o vorbă în Salcia. Cei vechi din Salcia primiseră în toamnă zeghe și manta, bocanci și obiele, bonetă și un capișon din molton. Cei noi n-au primit de la început echipament de ocnaș. Veneam seara uzi, căci toată ziua stăteam în ploaie. Toată ziua eram înjurați și bătuți, gardienii erau furioși, că din cauza noastră ei sunt acolo. Călcând, uneori țâșnea apa din bocanci. Așa au apărut ei, pinguinii. Oamenii

epuizați fizic, cu deznădejdea în suflet și priviri, își târau pașii și zilele prin noroiul din Salcia, îmbrânciți și înjurați, nu erau capabili să riposteze nimănui. Mulți dintre ei au ajuns în Agaua. Așa a apărut zicala: „Pinguinule, se vede Agaua prin urechile tale” – moartea.

Eram atunci în Salcia cca. 1500 de deținuți și au murit cca. 250. Așa știam, așa vorbeam între noi. La început, unul câte unul, puși într-o ladă și îngropați la Agaua. Mai pe urmă, câte patru, pentru că nu mai aveau scânduri suficiente. Am spus cimitir, din pietate pentru cei morți. Mergând din Salcia spre Agaua, în partea stângă a drumului, înainte de a intra în sat, acolo e locul unde am văzut deținuții săpând gropile. Într-o zi la dig, suntem adunați cu toții și duși undeva în fața unei bălți de cca. 50-60 m. Suntem înșiruiți de-a lungul șanțului. Șanțul săpat și micul dig vor opri înaintarea apei. Apa înainta spre noi văzând cu ochii și nivelul ei creștea, totuși noi continuam să săpăm. Muncă în zadar... Ploua peste noi, o ploaie rece în bătaia vântului. În spatele nostru spre drumul de întoarcere au apărut ochiuri de apă. Locurile acelea fiind mai joase, apa s-a infiltrat pe sub noi. Eram în pericol să ni se taie calea de întoarcere în lagăr. Văzând asta, am sesizat un caraliu, care la rândul lui a sesizat șeful de escortă să ne întoarcem în lagăr. Din lotul venit cel mai recent, vreo 10-15 pușcăriași vechi au refuzat să iasă la muncă și s-au baricadat în remorca ce am folosit-o la semănat, care acum staționa în lagăr. Când a venit comandantul la ei să-i convingă să iasă la muncă, au strigat că ei nu ies deoarece îi omoară brigadierii. Peste câteva zile au fost duși la o închisoare de execuție. Am fost martorul scenei de mai sus.

Într-o seară, după număr, apare echipa de la arat. Încercaseră zadarnic să urnească tractoarele, terenul era desfundat. Uzi și obosiți înjurau de mama focului. Nici nu s-au așezat bine pe paturi să se odihnească că au primit ordin să plece la arat. Și ploua mereu. Au ajuns la tractoare, au pornit

motoarele și au tras de manșă, dar în zadar. Erau tractoare KD 35 cu șenile. Șenilele se învârtteau dislocând noroiul de sub ele, iar tractorul se înfunda mereu. Manguica, noul comandant care i-a însoțit, să se convingă personal „că se poate ara” privea și aștepta ca tractorul să o urnească din loc. „De ce nu merge, bă”? îl întreabă pe tractorist. „N-are mandat, domnule comandant” fu răspunsul sec al lui Băloiu.

La începutul lunii ianuarie 1953 a apărut un grup de ofițeri superiori. Lucrul a încetat. Eram ținuți în dormitoare. Vestea s-a răspândit ca fulgerul: ofițerii veniseră în anchetă. Victimele au depus mărturie împotriva călăilor. În urma celor declarate au fost arestați:

Locotenent major Pavel

Locotenent Popa

Locotenent Manguica (corect: Manciulea – n.n. Al. M.)

Plutonier Bojoacă

Caporalul Bucoveanu

Caporalul Spirea din Ploiești și alți gardieni.

Deținuți:

Olariu – brigadier

Prunescu – brigadier

Scripcaru – medic în Salcia – fusese student la medicină anul V în Craiova.

Numele celorlalți nu mi le mai amintesc. Pe toți i-a „înghițit balena” și pe drum, în dubă și la Jilava

unde au fost depuși, s-au comportat mizerabil, acuzându-se reciproc, și unii s-au și încăierat. Toate astea le-am aflat mai târziu de la noii veniți în Salcia, care fie că au călătorit, fie au stat cu ei la Jilava. Nouă, celor rămași, nu ne-a venit să credem că am scăpat de teroare, că am supraviețuit.

Abia în anul 1954, când mă aflam în penitenciarul din Timișoara, am aflat de la Petru Sandu și Petrică Vârlam care fuseseră în țarcul de la Midia, că acolo, deținuții de foame au mâncat câini, șerpi și broaște. Au „păscut” și iarbă. „Unde vă este idealul? Ați făcut-o ca să compromiteți regimul și pe noi, că nu vă dăm de mâncare”, le-a spus comandantul Borcea.

Într-o seară s-a dat alarma. Pe șanțul de scurgere a apei din lagăr în Dunăre, înainta apa înspre lagăr. Am pus mâna pe cazmale și lopeti și am astupat șanțul pe o lungime de 4-5 m. Am oprit astfel înaintarea apei. Încă din toamnă s-a ridicat o platformă de pământ de 3 m înălțime cu o pantă. Pe ea s-au ridicat cele trei batoze. Când apele aproape au înconjurat Salcia, s-a dat ordinul de evacuare. Iată-ne instalați la Piatra. Barăci din lemn, priciuri suprapuse cu saltele, perne, pături și cearceafuri. Fiecare dormitor avea câte o troacă din lemn în care trebuia seara să ne spălăm pe mâini, față și picioare, înainte de culcare. „I-a auzi, să te speli, mai mare rușinea dracului”. Aici am stat până în toamnă. Administrația nu ne mai înjura și bătea, a găsit altă metodă de a ne pedepsi. La intrare, în fața lagărului au făcut o groapă de cca. 80 cm diametru și 1.5 m adâncime. Acolo îi băga pe cei pedepsiți. Cum pământul era rece, după o oră cel pedepsit era țeapăn. O altă soluție: mâncare slabă. În brigadă era un secui din Ciceu, pe nume Csicso-Csicso bacsii. Era ceferist. A ieșit la raport. „Domnule locotenent, mâncarea este slabă, toată ziua ne e foame. Felul întâi apă goală, felul doi supă. Eu toată ziua trebuie pișe!”.

În aprilie (martie) a murit Stalin. Am auzit că s-au tras clopotele în biserici la moartea sa. S-a dat și un decret de grațiere. Toți cei condamnați pentru nepredarea cotei au fost puși în libertate. „Ce

inimă bună aveau ei, de mamă vitregă"! Că n-avea cine lucra pământul! După decretul de grațiere din 1953 lagărul a fost golit de deținuți. În luna iunie au adus elevi și eleve de la Brăila să ajute la strângerea recoltei. Într-o seară m-a apucat o durere de măsea. A doua zi am trecut Dunărea în baltă însoțit de un gardian, mergeam la secția Grădina unde se afla un tehnician dentar. Era un evreu din Timișoara. M-am așezat pe un taburet și în spatele meu s-a așezat un vlăjgan. „Injectia?” am întrebat cu nedumerire, văzându-l că are cleștele în mână. „Nu avem injecții, dar fii liniștit, după ce o scot, nu te mai doare!” Vlăjganul m-a prins de cap, cu genunchiul în spate, mi-a scos măseaua, nu m-a mai durut... La plecare, m-am prezentat la poartă să-mi iau gardianul, dar ia-l de unde nu-i; plecase la Băndoiu. Mi s-a spus că pot să plec singur. Am luat-o singur de-a lungul malului Dunării. M-am oprit din loc în loc acolo unde era câte o colibă în care „locuia” câte un deținut. Ei aveau în grijă câte o moto-pompă cu care irigau grădina. De-a lungul perimetrului grădinei erau postați deținuți. Am aflat că ei erau paznici. Măsura a fost luată împotriva unor caralii care se dedau la furturi. „Frica păzește bostanul” era o zicală veche. Nu frica, ci hoții, am învățat în Salcia. (...)

Mai toată ziua eram legat de strung. Seara plecam ultimul din atelier și apăream în baracă, când ceilalți dormeau. Câteodată, mai rămânea cu mine Nicolae Stanoe cu care devenisem prieten. Stanoe era din comuna Nucșoara, județul Argeș. Într-o seară târziu, venind de la atelier și înainte de a ajunge la poartă, apare o umbră din întuneric strigând: „Stai că trag”. M-am oprit, dar nu îmi era frică. Era un gardian în post și mă recunoscuse. Râzând, mi-a spus: „Ce faci?” „Ce să fac dom' șef, sunt obosit și mă duc să prăduiesc și să soilesc (să mănânc și să dorm).” „Na, ia și tu și mănâncă” și-mi întinde o bucată mare de pâine. Am mulțumit. Avea gardianul patru copii cu piranda lui, și era o fire veselă. Nu înjura și n-a lovit pe nimeni. Țigan, dar om!

FEREASTRA CĂTRE LUME

Lagărul Piatra-Frecăței era situat la cca. 80 m de debarcader. De la debarcader în amonte Dunărea se despărțea, era un braț care nu era mai lat de 10-12 m și lagărul era pitit sub podișul dobrogean. Între el și acest braț al Dunării trecea drumul ce lega debarcaderul de Dăieni. Așa că, seara, înainte de asfințitul soarelui, vedeam cum treceau călătorii cu căruțele, sau pe jos, spre Dăieni. Într-o seară, și nu era întuneric încă, venind singur de la atelier, sunt trezit din gânduri de vocea unei femei ce mergea spre Dăieni. „Bună seara, domnule”. „Bună seara, sărut mâna”, am răspuns grăbit, surprins de vocea caldă a femeii, o doamnă! *Domnul* era în pantaloni de zeghe, cu cămașă fără guler, cu galenți de lemn, uns de sus și până jos cu ulei și, pe deasupra, ras în cap. Atât de mult m-a răvășit gestul doamnei, încât a trezit în mine aducerea în minte a lumii pe care n-o mai trăiam. În baracă, trântit pe prici, am rămas mult timp cu ochii mari deschiși, gândul mi-era la anii pierduți ai tinereții mele, la umilințele și silniciile îndurate. Versurile lui Rilke mi-au apărut în minte ca un ecou dureros din adolescență: „O! tu iubită dinainte pierdută. Niciodată întâlnită

Eu nu mai știu care cântec ți-e drag”.

(Fragment din materialul apărut în „Arhivele Totalitarismului”, nr. 1/1995, sub egida Institutului Național pentru Studiul Totalitarismului)

PETRE NEAGU – MEMBRU AL AFDPR CONSTANȚA – „IAD LA PENINSULA, IAD ȘI LA POARTA ALBĂ“

La începutul lui aprilie 1952, am ajuns la Peninsula. Am fost recunoscut de un brigadier, Gușpenda, din Lugoj, unde am fost arestat și unde lucrasem ca pictor decorator; chiar îi și lucrasem ceva. M-a luat în brigada M-2, de meseriași de diferite profesii, cam vreo sută de oameni care lucram pe șantierul Diguri-Dragaje. Eram pe marginea lacului Mamaia. Se descărcau basculante cu piatră pe calea ferată pentru construcția digurilor cu trecere prin lac. Trebuia să fac pancarte de avizare a diferitelor pericole inerente pe șantier: Pericol de împușcare – zonă interzisă, Pericol de surpare, Pericol de electrocutare etc. La început am lucrat cu încă un deținut care m-a descusut: cum am ajuns în brigada asta, ești omul lui Gușpenda, de unde mă cunoaște... I-am spus că ne-am cunoscut la Lugoj. Vezi că o să-ți propună să-l informezi, eu n-am dat randament, de mâine nu mai vin aici, fii atent, sunt provocatori, oameni de-ai lui prin care te va încurca. A venit brigadierul și mi-a spus că are nevoie de ajutorul meu, are și el obligații, eu trebuie să-i provoc pe alții la discuții, să-i spun ce vorbesc aceia, să trag cu urechea la ce se vorbește și să-i comunic totul ca să-i poată controla. După o lună, m-a întrebat dacă am să-i spun ceva. I-am răspuns că nu. Înseamnă că nu vrei să mă ajuți, eu te-am pus la adăpost în baraca de scule pentru asta, nu ca să-mi domnești acolo, vezi că mai sunt și alte brigăzi! Au mai trecut câteva luni și tot nu i-am spus nimic.

Tot în lunile acelea s-a întâmplat ca un deținut turnător, de la brigada M-1 de meseriași, să fie

izolat de către ceilalți deținuți, fiindcă făcuse mai multe turnătorii. Nimeni nu mai vorbea cu el, toți îl ocoleau. N-a mai putut răbda, s-a dus la gardurile de sârmă, a sărit pe primul, a urcat pe al doilea agățându-se de sârmele ghimpate. Ostașul din turn, cu arma la ochi, a dat alarma. Deținutul striga: trage, împușcă-mă și-l înjura ca să-l facă să tragă. Au alergat gardienii, ofițerul politic Chirion strigând să nu tragă! Au reușit să-l scoată și l-au întrebat de ce a făcut asta, le-a spus și l-au mutat în altă brigadă.

... În septembrie a plouat îndelung și toate drumurile din colonie se făcuseră noroi. Într-o seară am fost scoși din barăci: era așteptat să vină comandantul, Lazăr Tiberiu. De la distanță, nu am înțeles de ce l-a pedepsit pe un deținut. Însuși comandantul i-a ordonat să se culce în noroi, i-a urlat să se ridice și să se culce mai încolo, unde era apa noroioasă, să se culce pe burtă și să-și lipească fața de noroi, spunându-i de mai multe ori „pe burtă, pe spate, cu fața în noroi”, călcându-l cu cizmele pe spinare ca să-l afunde mai mult.

În octombrie am fost mutat disciplinar, pedepsit de brigadierul Gușpenda, trimis la brigăzile 0-1, 0-2 care lucrau pe șantierul „Mustață”. Trebuia să adun piatră mărunță, care se punea la calea ferată, într-o lădiță de marmeladă. Cu mâna stângă, de a cărei palmă eram infirm, trebuia s-o țin în așa fel încât să pot pune piatra adunată cu mâna dreaptă. Trebuia să fac o grămadă cu volumul de 0,90 m³. Nu reușeam: treptat mi s-au tocit unghiile, pielea s-a jupuit, degetele îmi sângerau. Am fost pus să sparg cu un ciocan piatra mai mare.

A venit noiembrie cu vânt, ploi, îngheț, polei, zăpadă. Eram în câmp liber, adunam piatră din noroiul înghețat, simțeam că treptat nu voi mai putea rezista.

Într-o zi, de cum am ajuns la spălătoria brigăzii am avut o puternică hemoptizie. Mi-am tras cămașa peste cap și, luând cu mâna dreaptă apă rece, mi-am aruncat pe piept. I-am cerut unui

camarad să-mi arunce cu gamela apă pe spate. Un nou val de sânge m-a înecat, neavând aer am tras puternic aer în plămâni și sângele a intrat în bronhii și alveole. Mi s-au eliberat puțin plămânii, am putut respira scurt și des. Se oprise și scurgerea sângelui. (Acum când scriu, mi-aduc aminte de versurile lui Andrei Ciurunga: „Istoria noastră, cea din lacrimi stoarsă/ Va ține minte și-ntre foi va strânge/ Acest cumplit Danubiu care varsă/ Pe trei guri apă și pe-a patra sânge...”). Am stat vreo lună în baraca infirmeriei, timp în care am tot tușit sânge închegat. Am fost dus la raze la Poarta Albă unde mi s-a spus că deocamdată e numai un semnal de alarmă. Apoi m-au dat la o brigadă de inapți. Când am fost dus la infirmerie era îngheț și, mergând în partea de sud, am văzut o ladă-coșciug, captușită cu o tablă ruginită, în care erau doi morți fără nimic pe ei. I-am întrebat pe unii de ce așa? Păi așa îi îngroapă, și nu departe de colonie, la o adâncime de nici jumătate de metru, motivând că e pământul înghețat și nu pot săpa mai adânc. Mai târziu câinii îi dezgroapă, înșiruindu-le mațele pe terenurile dimprejur, unde nu vezi o cruce. Un preot din Valea Neagră – Lumina le-a strâns resturile și oasele, îngropându-le creștinește și punându-le cruci de scândură. Pentru aceasta, preotul a fost arestat și condamnat la 10 ani, venind și el în colonie ca deținut.

În brigada de inapți l-am cunoscut pe tânărul Cioată pe care un milițian, cu numele Șerban, l-a bătut fracturându-i coloana vertebrală și l-a aruncat în groapa cu var.

În primăvară m-am îmbolnăvit iar foarte grav, de data asta de enterocolită, având 18-20 de scaune foarte dureroase în 24 de ore. În infirmerie erau oameni cu boli foarte grave, printre care un învățător din județul Tulcea, Dobre Ștefan. Făcuse ani grei de pușcărie și se îmbolnăvisese de ciroză hepatică lichidă. I se scoteau câte 7-8 litri de lichid roz care se refăcea repede. Pe masa din salon erau cutii de sare amară la discreția bolnavilor, ca tratament al cirozei. Am încercat să-l fac să

nu mai bea atâta apă amestecată cu rația de marmeladă, i-am spus că din cauza asta se refăcea lichidul. Mi-a răspuns că-i e sete, sete într-una, și că de aceea bea. Și mi-a mai spus că nu mai are nici o speranță și că vrea să ajungă la „ceilalți”. După două zile a băut o cantitate mare de apă cu sare amară, a dat într-o diaree continuă care a ținut două-trei zile și a murit. S-a stins izolat într-o cămăruță, cu fereastra permanent deschisă, unde se strângeau muște venite de-afară.

La 5 martie 1953 a murit Stalin. Munca pe Canal s-a oprit iar noi am sperat că va fi mai bine. La sfârșitul lunii cei de la colonia Galeș au fost aduși în Peninsula iar noi, inapți, am fost transferați la Poarta Albă.

Era colonia cu efectivul cel mai mare, în jur de 13 mii de deținuți (Peninsula avea 6-7 mii). Era împărțită în grupuri de barăci cu gard de sârmă ghimpată și teren de adunare. Înțarcuită separat, se afla și o baracă cu foști polițiști și comisari de siguranță. De când se oprise munca pe canal, erau mai mulți cei de la dreptul comun decât politiciii. Se spunea că, mai înainte cu un an, vara, a fost un val de hepatită epidemică, s-a ajuns la o mortalitate maximă de 75 de oameni pe zi. În barăci erau câte 100-120 de oameni, în paturi de fier pe 3-4 nivele, ultimul la o jumătate de metru sub tavan. Erau din toate culorile politice, până și un francmason evreu pe numele Peretz. Toată ziua sta cu picioarele în formă orientală (probabil în poziția lotus din yoga – n.n. Al. M.). Purta un capișon albastru cu buline albe, tivit pe marginea din față cu o bentiță albă de 2 cm legată sub barbă, și ochelari cu ramă groasă. Aveam impresia că văd o bufniță. Nu știu din ce rit făcea parte.

L-am cunoscut acolo pe fratele – sau vărul lui Octavian Goga. Îl chema tot Goga și semăna perfect cu poetul. A povestit de mai multe ori cum a murit acesta. Spunea că în 1938, când i s-a dat mandatul de guvernare, Regele Carol al II-lea i-a pus condiția să desființeze Mișcarea Legionară,

iar Goga, după un timp, trebuia să-i raporteze ce a făcut. I-a spus că a ajuns la o înțelegere cu Corneliu Codreanu, că nu va participa la alegeri și că legionarii îl vor vota pe el. Atunci Carol s-a ridicat de pe tron, a coborât treptele spunându-i că „nu așa ne-am înțeles“, i-a dat un picior în piept rostogolindu-l, a chemat și l-a dat în primire la 4 civili și le-a spus – duceți-l la Ciucea, aveți grijă cum aranjați. Cu două limuzine au ajuns la Târnăveni, au intrat în cafeneaua principală cei patru și alții pe-afară. Fratele (sau vărul? – n.n.) lui Goga, fiind acolo, a vrut să vorbească cu el și să-l felicite că e președintele guvernului. Cei care-l însoțeau nu i-au permis, spunându-i că primul-ministru e obosit. Mai spunea fratele lui că unul din cei patru a intrat la cel ce făcea cafelele, să-i dea una dintre cești în care a pus ceva, cafegiul nu a vrut să-l lase dar acela l-a amenințat și i-a spus autoritar că ceașca aceea să-i fie dată lui Goga. După ce au băut cafelele au plecat imediat la castelul Ciucea. A doua zi s-a anunțat în ziare că Președintele Guvernului a murit în urma unui atac de cord, făcându-i-se funeralii naționale.

... În secția de inapți de la Poarta Albă am mâncat cea mai proastă mâncare de până atunci: dimineața – terci sau „cafea“ de orz neîndulcită aproape deloc, la prânz morcovi putrezi încă de când fuseseră puși la conservare sau ceapă mănată, seara – ciorbă de făină de mazăre. Toate aproape că-mi provocau silă; ce mâncam vomam mai târziu.

A venit februarie 1954, cu faimosul viscol, când ajunseseră nămeții cât baraca. Făceam tuneluri de intrare în barăci. Pe tavan, în partea de nord, era un strat de chiciură de 1-2 cm. Aveam patul la nivelul 4, stratul acesta era la mai puțin de o jumătate de metru. Pentru sobe se aduceau, de departe, traverse de cale ferată. Mi-a venit și mie rândul la adus traverse îmbibate în creozot, dădeau mai mult fum decât căldură. O lună de zile a durat viscolul, zăpada era spulberată ca făina, aerul era îmbâcsit de omătul spulberat de vânt și, trăgând de sârme sau de frânghii prin nămeți, am inhalat

și zăpadă. M-am îneecat și, tușind, am scos sânge; am ajuns la baracă, am arătat că scot sânge, le-am spus că am avut la Peninsulă o gravă hemoptizie. În zilele și nopțile următoare aveam înțepături în dreptul sternului și imediat începea să curgă sângele. După o săptămână de scurgeri de sânge la fiecare 2-3 ore, m-am dus la infirmerie internându-mă într-un salon unde toți erau pe moarte. După câteva zile, alături de mine a murit unul care era în aceeași situație în care eram eu. Sângera de 15 zile. Apoi a urmat unul aflat în aceeași situație. De-acum se așteptau să-mi vină rândul. Având însă și prieteni ca Nelu Dumitru, care m-a recomandat doctorului Brătilă din Ploiești, s-au adunat ceva vitamine în fiole și 50 de pastile de hidrazidă plus niște alimente ceva mai consistente. Am ajuns, datorită insistenței dr. Brătilă care mi-a făcut mai multe injecții zilnic, la 18 zile de când începusem să scot sânge. Am avut atunci un coșmar, am visat că a venit o babă-hârcă cu ochi fosforescenți care mi-a spus să merg cu ea, dar n-am mers, i-am spus – tu nu ești moartea mea, moartea mea e alta... După 21 de zile, hemoptizia s-a oprit. Doctorul mi-a spus că la început am avut un infiltrat la plămânul drept și că eram bun pentru pneumotorax la Târgu Ocna.

Atunci s-a declanșat greva foamei, începând cu 17 februarie 1954. Alternativ intrau în grevă câte un număr restrâns până când, la 6 martie, au intrat 40 de inși deodată, cerând: asistență medicală, să se pună cruci la morminte... În a șasea zi de grevă a murit sublocotenentul Anastasiade din Brăila, om deosebit, scrisese poezii... La infirmerie începuse greva foamei cam cu 15 zile înaintea celorlalți Remus Radina. A venit Nelu Dumitru și m-a rugat să-i spun lui Radina să înceteze greva, că nu face decât să se sinucidă. I-am spus dar nu mi-a răspuns decât printr-un sunet ciudat, îî! M-am retras. Mai târziu am aflat că era și în greva tăcerii... M-am dus la baracă. M-au băgat într-o cameră cu Sergiu Popescu din Balș, orb de pe vremea unei explozii cu dinamită la o perforare într-un bloc mare de piatră. După câteva zile ne-am împrietenit, ajutându-ne reciproc. Avea retina unui ochi spulberată, cu pete mici vineții, iar celălalt era o pată

ovală, cu margini neregulate, fără retină. Mă întreba mereu ce cred eu, ar putea vedea? Că așa i-au spus doctorii. Am fost îndemnat de alții să-i dau speranță că ar putea să vadă, în urma unei operații. După câțva timp, am fost trimiși mai mulți la spitalul Văcărești. El pentru operație (care nu i s-a mai făcut), un alt orb, Mardare, din cauza sudurii fără ochelari de protecție, iar eu pentru pneumotorax la Târgu Ocna, după transfer prin Jilava. Eu vedeam, eram ghidul, îl duceam de braț pe Sergiu Popescu, iar Mardare se ținea de Sergiu...

(Note memorialistice aflate în arhiva domnului Mirel Stănescu, din Constanța, fost deținut politic)

MAX BĂNUȘ – „PLOAIE, FOAME, SCLAVIE” (FRAGMENTE)

„COBORÂȚI, VĂ ROG!”

Călătorim de trei zile.

Trenul s-a oprit. Auzim clipocitul apei. Desigur, este Dunărea. Pare-se, deci, că ne îndreptăm spre culesul stufului. Cei nou arestați povestesc că s-au înființat câteva fabrici pentru prelucrarea stufului.

Deținuții înapoiți din spitale au avut ocazia să stea de vorbă cu „politicii” aduși acolo din întreaga țară. Ei susțin că ar fi, în total, peste 450.000 de deținuți. La stuf, munca este epuizantă. Condițiile de viață, oribile. Se doarme pe bacuri, mai rău ca în grajduri. Orice boală reprezintă o condamnare la moarte. O infimă parte dintre cei bolnavi sunt trimiși la spitale. Bineînțeles, la spitale speciale, unde nimeni nu vede ce se întâmplă!

Totuși, nu mă interesează decât partea roz a chestiunii.

Voi lucra. În aer liber. În soare. În vânt.

„Pregătiți-vă de coborâre!”

Strigătul gardianului, însoțit de obișnuita lovitură în ușă, îmi trezește noi senzații. Deci, vom coborî.

Îmi fac cu greutate bagajele. Adică îmi bag lucrurile în sacul de iută care cu ani înainte adăpostise zahăr importat din Cuba. Cel puțin așa scria pe el. Orice mișcare îmi este însoțită de

dureri în șale, în mușchi, în oase. Trei zile în poziția asta chirchită reprezintă de-a dreptul un chin chinezesc. Numai noutatea călătoriei mă face să uit de amorțeli, de dureri.

Coborâm.

Suntem pe malul Dunării. Nu am nici o îndoială.

La zece metri de noi, un bac uriaș. În spate, încă trei la fel. Suntem obligați să coborâm, jos, în bac.

Nu mai văd decât cerul. Este senin. Soarele dogorește cu

„Mergem la stuf?”

Arunc, așa, o întrebare soldatului care ne păzea și era aproape de mine. Mă privește absent, dar drept în ochi. Parcă nici nu a auzit întrebarea.

Dar din buze îmi răspunde: Nu!

Atunci unde suntem duși?

Când m-am dat jos din tren, erau patru bacuri unul lângă altul.

Mă uit în jurul meu. Din activitatea de ziarist sportiv am căpătat capacitatea să apreciez mulțimea. Suntem cinci-șase sute de oameni în bacul acesta. Deci, patru bacuri, cam două mii de deținuți.

Unde pot avea nevoie de patru mii de brațe de muncă?

Dacă aș fi știut cifra reală a deținuților politici care navigau la numai doi kilometri de noi, mirarea mea ar fi căpătat aspecte ridicole. Am aflat mai târziu că în aceeași zi pluteau pe Dunăre paisprezece bacuri, ducând spre aceeași direcție opt mii de deținuți politici.

Trec cinci-șase ore.

Căldura devine de nesuportat. Azvârl hainele după mine.

Bacul are pereții de metal. Nu te poți apropia de ei. Cerem mereu apă. Soldații care ne păzesc

sunt și ei lac de sudoare. Scot tot timpul apă din Dunăre cu găleata. Vrem să facem noi treaba asta. Suntem refuzați. Să nu vedem ce se întâmplă în jurul nostru.

În sfârșit, acostăm.

Ies din bac. Am impresia că sunt complet opărit.

Mă uit împrejur.

Este un câmp pustiu. Un ponton primitiv. Câțiva soldați din trupele de securitate păzesc ceva ce nu e clar.

Poate un depozit.

Poate pe noi.

Poate nimic.

Se văd și pomi. Înverziți. Sunt obișnuitele sălcii din jurul

Am traversat Dunărea spre vest. Dar parcă nu ne aflăm în Muntenia. S-ar putea să fie numai unul din zecile de brațe ale Dunării. S-ar putea să ne aflăm pe una din insulele aflate între nenumăratele brațe ale bătrânului fluviu.

Și așa era! „Aveți timp o jumătate de oră să vă odihniți!”

Nici nu m-am mai uitat la cel ce ne anunțase hotărârea aceasta. M-am trântit pe jos. În plin praf. Sacul cu lucruri sub cap. Jumătatea de oră s-ar putea să nu fie chiar o jumătate de oră. Mă uit la cei ce ne păzesc. Sunt cel puțin la fel de obosiți ca noi. Încerc să ațipesc. Știu că pot dormi cu ușurință în orice poziție și în orice fel de loc. 10-15 minute de somn m-ar reface. Ce bine ar fi să pot dormi puțin.

Ațipesc!

Mă trezesc buimac. Amețit. Strigătele gardienilor deveniseră sălbatice. Imediat... să ne încolonăm. Imediat... să fim gata de plecare. Unul de lângă mine, îmi spune zâmbind: „Ai noroc. Ai

putut dormi!”

Dar cât timp! Nici el nu știe. N-a văzut de patru ani cum arată un ceas. După soare, crede că am stat cel puțin o jumătate de oră.

„Care știe unde ne aflăm?”

Nici unul.

Sunt deținuți mai vechi. Sunt închiși de patru-cinci ani.

Dar nu cunosc locul. N-au auzit despre ce ar putea fi vorba.

Ne încolonăm.

Bagajele sunt puse într-o căruță. Dar nu încap. Cei mai tineri sunt obligați să-și care singuri lucrurile. Un ofițer ne ține un discurs. Mai mult urlă, decât vorbește. Cine va ieși din coloană, va fi împușcat pe loc. Trebuie să mergem în rânduri de câte 10. Trebuie să ne ținem de braț.

Îl ascultăm.

Pornim.

După zece minute, nu mai pot merge. Ne despărțim. Înaintăm fiecare cum putem. Mai mult ne târâm. Ofițerii strigă tot timpul. Câinii, acești odioși câini-paznici, latră fioros. Au trecut două ore. Mulți nu mai pot merge. Sunt epuizați. Mă uit cu groază la ei. Ce vor păți? Dar nu pătesc nimic. Se face o pauză. Deci, trebuie să ajungem cu toții la locul fixat.

Unde se găsește acel loc?

Brusc vegetația se schimbă. Sălciile dispar. Apar câmpii întinse. În zare se observă un dig.

„Înseamnă că regiunile astea sunt inundate de apele Dunării. În special primăvara după topirea zăpezii. Și toamna când încep ploile.”

Vorbise un tânăr înalt, slab, negricios. Nu avea mai mult de 26-27 de ani.

„De unde tragi concluzia asta cu inundațiile?”

Era inginer agronom. Lucra de cinci ani în irigații. Și tatăl lui tot inginer agronom era. Deci, avea probabil dreptate.

Spre seară, ajungem la un fel de cantonament părăsit. Un fel de câmp de concentrare. Mai văzusem așa ceva în timpul lui Antonescu, când fusesem la un lagăr unde erau trimiși evrei. Cantonamentul era înconjurat cu două garduri paralele, alcătuite din bare de fier și sârmă ghimpată. Avea o formă dreptunghiulară. În fiecare colț, o turelă înaltă, cu un soldat înarmat cu pușcă mitralieră.

Ne oprim în fața porții.

Trebuie să ne așezăm din nou în rânduri de câte zece.

Vom fi din nou numărați.

Apare un ofițer înalt și gras. Are trese de căpitan.

„Nimeni nu mai scoate un cuvânt. Vă vorbește domnul comandant!”

Îl examinez pe cel ce va fi comandantul nostru. Este gras și congestionat la față. Probabil că este un fidel prieten al butoaielor de vin. Se uită la noi vădit supărat. Este nervos. Ne privește cu dezgust. Are o voce răgușită.

„Vă aflați la Stoenești. Aici veți lucra. Aici veți avea mâncare bună. Dacă veți fi disciplinați și muncitori, vi se va scădea din pedeapsă.”

Soarele încă era pe cer.

O rază puternică de speranță mi se strecoară în suflet. Mă aflu pe drumul cel bun!

DRUMUL MORȚII!

Stoenești.

O hală imensă. Fără pereți. Acoperișul din carton asfaltat. Jumătate din hală este neacoperită. Un inginer dintre noi formează o echipă și începe să acopere partea cealaltă. Closete nu există.

Nici baie. Nici bucătărie.

Nu înțeleg ce vor de la noi aici.

Dar apă? De unde putem lua apă? Unde sunt robinetele?

Nu există apă.

Un paznic formează o echipă de săpători. Se sapă o groapă în trepte. La doi metri adâncime se va găsi apă.

N-a mințit.

După trei ore de săpat, auzim strigăte. „Apă... apă!”

Deci ne aflăm la nivelul apelor Dunării. Sau poate sub nivel. Apa are un gust îngrozitor. O combinație între amar, acru și miros de carne stricată. Dar e rece! Și e... apă!

Tânărul inginer agronom spune că e periculoasă această apă. Că s-ar putea să nu fie bine filtrată de straturile naturale, prea nisipoase, și atunci ar exista microorganisme dăunătoare. Ne-am putea îmbolnăvi. Nu-l ascult. Mi-e sete.

Cercetez peretele săpat. Pământ roșu, gras, cam patruzeci de centimetri. Apoi lut de treizeci de centimetri. Și apoi nisip. Suntem pe un banc uriaș de nisip.

Unul dintre gardieni începe să facă o listă. Cine e bucătar? Frizer? Medic? Constructor? Electrician?

A doua zi ni se aduce mâncarea din alt loc. Apare spre prânz un car cu boi. În car, un butoi imens. Carul este condus de un deținut din alt loc. E îmbrăcat în haine vărgate. Noi suntem încă în hainele noastre civile. Ponoșite, dar... nevărgate. La poartă, preia carul unul dintre noi. Au avut timpul să schimbe două-trei cuvinte.

O știre mă înfioară. Suntem, de fapt, la Salcia.

Satul Stoenеști nici nu există. Este un simplu lagăr de concentrare. Deținuții sunt aduși aici în perioada diferitelor munci temporare. Fiind mai aproape de locul de muncă, se economisesc orele drumurilor prea lungi.

Salcia este un nume cu rezonanță de groază.

Satul este vechi. Dar el a fost evacuat atunci când locul a fost preluat de Ministerul Securității.

Știam încă din libertate că aici există câteva din cele mai îngrozitoare lagăre de exterminare politică. În 1952, Dunărea s-a revărsat puternic. Comandantul lagărului i-a obligat pe deținuți să monteze pereți de papură împletită și să sprijine cu corpurile lor năvala apei și a pământurilor împinse de forțe uriașe. Cine a refuzat, a fost împușcat pe loc. Au fost împușcate câteva zeci de deținuți.

Cine a ascultat ordinul, a pierit sub valuri sau sub malurile prăbușite.

Au murit atunci, într-o singură zi, aproape trei mii de deținuți politici.

Această insulă, unde se găsește Salcia, se află situată pe un cot al Dunării, la circa patruzeci de kilometri de Galați. De la Galați, Dunărea o ia la dreapta și în curând prin vestita sa deltă se varsă în Marea Neagră.

Sunt de trei luni la Stoenеști.

Lucrez la construcția unui dig. Toți lucrăm la această construcție.

Insula este rezervată agriculturii. Terenurile agricole, prezente și viitoare, totalizează 80 000 de hectare. Un dig înalt de 22 de metri trebuie să apere partea distrusă anual de revărsarea Dunării. Digul este elipsoidal și are o lungime totală de 27 de kilometri. Adică, va avea această lungime. Dacă noi vom fi cumiști, muncitori și nu vom cere prea multă mâncare, așa cum ne-a atras atenția

la început comandantul. Deocamdată, s-a executat numai o mică parte din acest dig. După unele zvonuri, s-ar fi lucrat cu salariați. Unii afirmă că ar fi fost aduși aici lipovenii, o populație din Delta Dunării. Lipovenii sunt cunoscuți ca săpători extraordinari. Dar costul lucrului s-a ridicat la sume exorbitante.

Deci s-a recurs la deținuții politici.

După prima săptămână de lucru ni s-au comunicat normele pe care suntem obligați să le îndeplinim.

Zilnic trebuie să săpăm și să cărăm cu roaba 3,2 m³ de pământ.

Nu mi se pare o cifră exagerată. De altfel, n-am lucrat niciodată la săpatul pământului.

La fața locului, la dig, problema capătă o altă înfățișare.

Suntem împărțiți pe echipe de câte șase. Ni se dau trei roabe și trei lopeți. Formăm subechipe de câte doi. Unul sapă și încarcă roaba, altul o cară. Deci, unul trebuie să sape 6,4 m³, iar celălalt trebuie să care. Până sus pe dig sunt cam 150 de metri. Inginerii ne interzic să săpăm mai de aproape ca să nu slăbim baza digului.

Suntem slabi și neantrenați. Cu greu putem realiza 1 m³ din douăsprezece roabe cărate. Drumul este din pământ. Urcușul pe dig este chinuitor. Deci, cel de la roabă trebuie să facă vreo șaptezeci și cinci de drumuri. Distanța totală este aproximativ 22 de kilometri. Jumătate cu roaba plină, jumătate cu roaba goală. Mă întreb dacă un om ar putea face drumul ăsta zilnic cu o roabă goală.

Când calculez toate aceste date mă apucă râsul.

Cu greu aș putea face un sfert.

Prima pedeapsă. Primim mai puțină mâncare. Tot nu putem îndeplini normele.

Comandantul se plimbă furios de la echipă la echipă. Ne amenință. Spumegă. Normele trebuie

îndeplinite.

Bineînțeles, nici un rezultat.

Următoarele hotărâri. Cine nu-și va îndeplini normele, va fi bătut seara în colonie.

Greu de crezut!

O să bată două mii de oameni? Și apoi știm sigur că nu au voie să bată deținuți care lucrează. Să ni se dea mai bine de mâncare, ca să putem lucra. Mâncarea este mai proastă și mai insuficientă decât în închisoare.

A doua zi comandantul repetă amenințarea. Cine nu-și va îndeplini norma va fi bătut.

Seara, comandantul se ținu de cuvânt.

Erau patruzeci de brigăzi cu câte cincizeci de oameni.

Comandantul a ales, la întâmplare, câte doi din fiecare brigadă.

Primii bătuți au fost cei doi frați Leibovici. Au fost dezbrăcați la piele, s-a pus un cearceaf ud peste ei. Apoi au fost bătuți cu vâna de bou.

Până la trei dimineața s-a zguduit colonia de gemetele celor schingiuiți.

PLOILE – NOROIUL

Prima mare nenorocire: ploile.

Aveam de mers pe jos de la colonie până la locul de muncă aproape opt kilometri. Două ore. Cel puțin.

Spre toamnă, au început ploile. Dimineața ploua mărunț. În mai puțin de jumătate de oră, eram complet ud. Nu era, totuși, lucrul cel mai grav.

Drumul era din lut. Lutul ți se lipea de bocanci. Fiecare gheată căpăta câteva kilograme în

plus. La fiecare zece metri trebuia să-ți cureți noroiul. Și apoi totul se repeta. Parcă fără sfârșit.

Din cauza ploii, căratul cu roaba devenea imposibil.

Trebuia ca unul să împingă roaba, iar altul s-o tragă cu sârma. Deseori, amândoi cădeau epuizați. Atunci gardienii ne obligau să cărăm pământ cu targa. De fapt, nu pământ, ci noroi.

Ne rugam cerului să plouă cu găleata. Era ordin ca în caz de ploaie puternică să întrerupem lucrul și să ne adăpostim. Sub pomi, sub roabe, sub ce puteam.

Dacă ploua mai încet, trebuia să reîncepem lucrul.

Pentru gardieni, niciodată ploaia nu cădea prea tare. Pentru noi, niciodată prea încet.

Ne culcam uzi. Ne sculam uzi.

Când ploua, ne rugam să apară soarele.

Mai bine muncim, decât să stăm așa uzi. Când apărea soarele, parcă am fi vrut să plouă.

Mai bine să ne ude ploaia, decât să ne sufoce munca.

IMPOSIBIL?

Norma tot nu se putea face!

Gardienii ne-au împărțit în echipe de câte patru. Unul să sape și să încarce roabele. Trei să care. Cel de la săpat trebuia să sape și să încarce 12,80 m³.

Imposibil. Imposibil? Nu există. Vom lucra în cămași. Era frig. Vântul bătea tăios printre sălcii. „Așa n-o să mai puturoșiți. Veți munci ca să vă încălziți.”

Gardienii umblau printre noi și-i băteau pe cei care își puneau un pulover sau tunica. Trebuie făcută norma. Trebuia lucrat în cămașă. La aproape 0 grade Celsius.

Imposibil.

Imposibil?

Am fost anunțați că vom fi bătuți la tălpi.

Adică seara te lua un gardian. După paisprezece ore de muncă grea. Te întindea pe o masă. Îți fixa picioarele printre zăbrelele unui scaun, astfel încât numai tălpile să iasă pe partea cealaltă. Te legau bine. Gardienii erau conștiincioși la treburi din astea.

Apoi te biciuiau la tălpi.

Undeva, peste ocean, într-o mare citadelă, într-o mare și impozantă clădire, reprezentanții națiunilor mari și ai națiunilor mici continuau să discute despre sfintele drepturi ale omului.

„O PORȚIE DUBLĂ PENTRU DOMNUL!”

Și totuși un pic de efect începe să se simtă.

Suntem mai antrenați. Muncim mai organizat. Rezultatele se văd. Se sapă mai mult. Cad bolnavi și mai mulți. Gardienii se feliță.

Pe noi ne chinuie foamea. Mulți, foarte mulți, se opresc din lucru în momentul în care ochiul paznicului nu mai este atent. Comandantul nu este încă mulțumit. Vrea să muncim mai mult. Și mai mult.

Și atunci se introduce o nouă organizare. Suntem împărțiți pe brigăzi. O brigadă are teoretic cincizeci de deținuți. Dar zilnic patru-cinci rămân bolnavi în colonie. Fiecare are un șef numit de comandant. Bineînțeles, dintre deținuți.

Șeful este scutit de muncă. Cei care muncesc primesc la prânz o porție de mâncare, două sute de grame de mămligă și o sută de grame de pâine.

Șeful primește două porții de mâncare. Și două sute de grame de pâine.

Șeful avea grijă să țipe toată ziua la noi. Să muncim.

Să muncim, că altfel seara face o listă cu cei pe care el îi propune comandantului să fie bătuți.

Să muncim, că el nu vrea să-și piardă poziția.

Să muncim, că lui îi e foame și nu poate trăi cu o singură porție de mâncare.

Mulți nu primeau această funcție. Preferau să meargă la muncile cele mai grele.

Medicul Ion Popa n-a preferat. A acceptat să fie brigadier. Când eram noi epuizați, el ne striga că suntem puturoși. De zeci de ori a propus comandantului să bată pe deținuții din brigada lui.

Foștii lui colegi de facultate îl ocoleau. Făceau parte dintr-un grup de proaspeți absolvenți ai Facultății de Medicină din București și Cluj. Fuseseră toți arestați în anul 1958 și nu avuseseră timp să facă practică în calitate de medic nici măcar o zi. Trecuseră de atunci aproape doi ani. Se uitau toți îngroziți la Ion Popa. Cum putea să facă așa ceva? Un deținut politic. Un medic! Deci un om care trebuie să înțeleagă mai bine suferințele semenului său!

Îl cunosc pe Ion din închisoarea Uranus din București. Fusese arestat cu câțva timp înaintea mea. Era căsătorit de opt luni. Avea de făcut o condamnare de cinci ani. Acuzația? Citise „Mein Kampf”.

Într-o zi se întâlnește cu un coleg.

„Ioane, am o carte formidabilă!”

Ion Popa se gândea la altceva. Precizarea veni pe șoptite.

„Mein Kampf!”

Ochii îi deveniră strălucitori. Cartea era interzisă. Deci, cu atât mai interesantă. „Mein Kampf” s-a plimbat prin mai multe mâini.

Apoi, au fost toți arestați.

Martorul acuzării fu chiar colegul respectiv. El era în serviciul securității ca agent provocator.

Și în perioada aceea, la mai puțin de un an de la revoluția din Ungaria, trebuia băgată spaima și în Facultatea de Medicină. Nu conta pentru nimeni dacă sunt azvârliti în închisoare niște nevinovați. Nu erau primii. Probabil că nu aveau să fie nici ultimii.

În celula din Uranus ne-am jurat unul altuia că primul care va scăpa va merge la familia celui alt. La Stoenеști refuzam să înțeleg comportamentul lui.

Seara stăteam uneori de vorbă.

„Ioane, nu ți se pare că strigi cam prea tare?”

Râdea. Zicea că are simțul umorului. Ridica din umeri.

„Dar Căpitanu strigă și mai tare. Îl auzi peste trei dealuri cum țipă la băieți!”

Avea dreptate. Exista un brigadier Ion Căpitanu, care urla toată ziua de te apuca groaza. Dar țipa numai la cei care munceau. Se apropia de tine și începea să țipe:

„Puturosule! Ce stai? Te trimit deseara să fii bătut!”

Gardienii erau mulțumiți. Știau că acest brigadier era toată ziua cu gura pe oameni.

Dar nu știau un mic amănunt. Înainte de a începe să-ți facă scandal, Ion Căpitanu îți făcea semn cu ochiul și apoi țipa uitându-se la pomul de lângă tine sau la o lopată rezemată de o roabă. Niciodată Ion Căpitanu n-a trimis un om să fie bătut.

„E același lucru, Ioane?” Cădea pe gânduri.

„Mi-e groază că n-o să scap de aici. Mi-e o foame cumplită!”

„CLAUDIUS CEL BĂTRÂN”

Unul dintre cei mai înțelepți miniștri romani a fost Claudius cel Bătrân. A trăit prin secolul al doilea înainte de Cristos. Era recunoscut prin cunoștințele lui în agricultură. De altfel, sub

conducerea sa, agricultura Imperiului Roman a atins culmi extraordinare. Claudius cel Bătrân a inițiat organizarea serelor și a făcut planurile unor întinse rețele de irigare.

Ministrul roman a iubit însă și pana.

A scris multe volume, majoritatea fiind în legătură cu specialitatea sa. Despre agricultură a scris trei volume cu același titlu: De agricultura!

Numai unul singur a rămas până în zilele noastre. Este volumul al doilea, care se ocupă de unelte.

Claudius cel Bătrân, înțeleptul ministru roman, consideră drept unelte și sclavii! Sclavii, pentru acest demnitar roman, erau niște simple unelte!

Care sunt sfaturile experimentatului ministru al Imperiului Roman?

Sclavii trebuie împărțiți pe brigăzi a câte o sută. Trebuie să le dea de mâncare numai atât cât să poată munci. La terminarea muncii să fie deci epuizați. Și atunci să fie obligați să bea un pahar de oțet. Astfel nu vor putea fugi.

La fiecare brigadă trebuie să existe câte un șef. Ales tot dintre sclavi, șeful va primi mâncare pe săturate. Șeful nu va munci. El trebuie să îndemne pe ceilalți să muncească. Eventual să-i și biciuie dacă e nevoie. Îi va îndemna, pentru că altfel își va pierde poziția. Îi va biciui, îi va înjura, le va scoate sufletul.

Cartea aceasta a lui Claudius cel Bătrân am citit-o cu câțiva ani înainte de a fi arestat.

Într-una din duminicile lunii decembrie din anul 1960, am povestit-o deținuților din dormitorul nr. 1 din Stoenеști.

N-a fost nimănui prea greu să-și dea seama de sclavia în care trăiește.

Doar era viața noastră de zi cu zi.

Luni dimineața am fost chemat la comandant. „Pentru povestea ta de ieri vei sta șase zile în

lanțuri. Marș

Am stat șase zile, nu în lanțuri, ci într-o închisoare care exista în cadrul închisorii noastre. Era de fapt o cameră cu două ferestre, dar fără geamuri.

Afară erau -10 grade.

Mi-au degerat patru degete de la picioare.

Unul dintre cei care mă ascultaseră n-a putut rezista tentației.

Doar, orice denunț era răsplătit cu o farfurie de mâncare!

„AMARIEI AVEA DREPTATE”

Sunt bolnav.

Am o mâncărime îngrozitoare pe spate, pe pulpele picioarelor și pe brațe. Desigur, o eczemă.

Sunt speriat.

Nu există nici măcar o aspirină. De unde s-ar putea găsi un medicament complicat pentru o maladie, probabil, și mai complicată?

Nu suflu un cuvânt.

Am auzit de unul care și-a fracturat o mână. A fost trimis la un spital special pentru deținuți politici. I s-a pus mâna în ghips. Dar s-a molipsit de hepatită de la un alt bolnav. A murit curând după aceea.

N-aș vrea să am aceeași soartă.

De altfel, nu se grăbește nimeni să te trimită la spital. Mă întreb dacă există cu adevărat asemenea spitale și dacă nu cumva totul nu este decât o simplă poveste.

Mâncărimea devine de nesuportat. Nu pot dormi. Poate mai mult din cauza fricii. Trebuie să

vorbesc cu un medic. Îmi iau inima în dinți. Am mai mulți prieteni medici. Amariei, un tânăr scund din Cluj, mi se pare cel mai de încredere.

„Ce ai?”

Îi explic. Îi descriu durerile.

„Măi băiete, trebuie să și văd. Așa... după descrierea ta, nu înțeleg mare lucru.”

Dar unde să mă dezbrac? Dacă vede cineva se poate afla că sunt bolnav și, Doamne ferește, mă mută Dumnezeu știe unde. Cădem de acord ca a doua zi dimineață să mergem împreună la closet. Acolo îmi voi scoate cămașa pentru ca să mă poată examina.

A doua zi am așteptat cu inima ticăind verdictul doctorului.

Amariei termină examinarea.

„De când nu te-ai spălat?”

Îl privesc, neînțelegându-i întrebarea.

„N-ai auzit bine? De când nu te-ai spălat?”

Glumește? Ce? El nu-i în aceeași situație? Îi răspund puțin supărat:

„Păi... de când nu te-ai spălat și tu. Suntem în ianuarie. Nu ni s-a dat săpun din septembrie. Deci, patru luni bune!”

Se uită la mine tăcut. Poate chiar plictisit.

„Nu fi îngrijorat.”

O piatră uriașă mi se ridică de pe suflet.

„Ai o simplă eczemă din cauza jegului. Și alții sunt murdari. Dar tu ai probabil o piele mai sensibilă. Muncești, transpiri. Rufe curate n-avem. Praf în schimb din belșug. Încearcă să faci rost de săpun și apă caldă. Îți va trece în două-trei săptămâni.”

Îl privesc neîncrezător. Și totuși plin de speranță. Nu-mi fac, însă, nici o iluzie. Săpun și apă

caldă? Mai ușor câștigi la loterie fără să joci!

„Se poate agrava?”

Nu. Nu se poate agrava. A văzut oameni care au rezistat și un an cu asemenea eczeme. De fapt, nu sunt eczeme, ci numai niște iritări ale pielii. Porii sunt astupați.

Dar dacă tânărul medic din Cluj se înșală?

Tânărul medic din Cluj nu s-a înșelat.

În martie, când mi s-a dat prima oară după șapte luni săpun și apă caldă, s-a întâmplat o adevărată minune. După primul duș m-am simțit alt om. După al doilea, cea mai mare parte din eczemă dispăruse.

Amariei avea dreptate. Un om poate trăi și un an fără săpun și apă caldă!

PROFESORULSÂRBU

Munca merge ceva mai bine. Așa zic gardienii. Așa zice comandantul.

Poate că așa o fi.

De aceea, ni s-a aprobat să ne odihnim toată duminica. Până acum aveam pauză numai duminica după-amiază. Am lucrat și în ziua de Anul Nou. Îmi cos ciorapii și diversele găuri din haine. Mii de șoareci mici cât o jucărie roiesc în jurul nostru. Ne rod saltelele, păturile, hainele.

Sper ca frigul să-i izgonească. Căutăm pe drum pisici. Am adus și eu una în lagăr. Stă și miaună la mine când îmi mănânc bucata de mămligă. Se linge pe mustăți. Pare înfometată. La șoareci se uită cu indiferență. Ce fel de pisică o fi asta, Doamne?

Câțiva organizează pentru duminică după-amiază conferințe. Stăm între paturi și șușotim, fiindcă ni s-a atras atenția că nu avem voie să ținem discuții colective. Noi le ținem însă, în special

datorită scriitorului Sârbu, Dezideriu Sârbu. Autor de piese de teatru, cronicar literar, Ion Dezideriu Sârbu este și profesor de filosofie. Piesa lui „Cățelul” a reprezentat un spectacol de mare succes la Teatrul Tineretului din București. Tema piesei era o aluzie prea transparentă. Cică fiecare dulău are pe lângă el un cățel care se gudură și latră plin de admirație. Și atunci concluzia este că în ogradă nu se poate face nici un pas înainte. Cronicile dramatice și literare i-au adus un mare prestigiu profesorului Sârbu. Dar și un an de închisoare. Un conducător al Uniunii Scriitorilor din vremea aceea s-a considerat jignit. Acuzații s-au găsit.

„Am fost, deci, vinovat de criticarea partidului în timp ce îmi prăjeam trei chiftele!” povestea zâmbind profesorul Sârbu. Ce minciună! Mie nici nu-mi plac chiftelele!” adăugă el, încruntat.

A fost condamnat la un an închisoare, în primăvara anului 1957. Cu trei zile înainte de data eliberării, s-a deschis ușa celulei. Apăru un gardian cu o hârtie în mână.

„Deținutul Dezideriu Sârbu!”

Sârbu se ridică.

„Probabil că mă anunță să mă pregătesc de eliberare”, se gândi el.

„Eu sunt!”

Gardianul nici nu se uită la el.

„Ți s-a ridicat condamnarea de la un an, la șapte ani închisoare”.

Încerc să mă împrietenesc cu acest Sârbu. În jurul lui se adunaseră cele mai valoroase minți din colonie. Discutau probleme delicate. Conflicte religioase, caracterul național al Ardealului, dezvoltarea teatrului românesc, zbuciumul scriitorului. Fiecare duminică reprezenta, astfel, un regal sufletesc. Nu luam parte la discuții. Îi simțeam pe acești tineri intelectuali români profund jigniți în sentimentul lor național de ceea ce se petrecea atunci în țară. Eram sigur că nu se bucurau de

prezența mea și că ar fi preferat să nu vin. Antisemitismul era într-o mare efervescență în toată țara și nici un fel de explicație logică nu servea la nimic.

Eu aveam însă nevoie să fiu lângă ei. Și apoi tinerii intelectuali români din colonia Stoenști făceau parte dintr-o generație evoluată. Când i-am cunoscut mai bine, i-am apreciat pentru spiritul lor deosebit, pentru mentalitatea lor evoluată, pentru conștiința lor puternică. Profesorul Sârbu era îndrumătorul lor.

„Mă gândesc cu multă durere la tatăl meu”, îmi spune Sârbu într-o zi. Eu am 46 de ani. El are 71. A muncit toată viața în minele din Petroșani. A făcut economii sălbatice ca și eu și fratele meu să putem învăța. Și să-l ajutăm la bătrânețe!”

Sârbu avea ochii plini de lacrimi.

Încerc să-l consolez.

„Până ieși din închisoare, îl va ajuta cu siguranță fratele dumitale!”

Mă privește absent.

„Fratele meu a emigrat în Brazilia. De doi ani este închis, din cauză că a activat pentru partidul comunist. Eu sunt închis, fiind acuzat că am activat împotriva partidului...”

„AVE MARIA!”

Trei tineri, mai mult copii decât tineri, făceau armata. Titi, Tudor și Fredi.

În 1958, avea fiecare 19 ani.

Fredi terminase liceul comercial la Constanța. Nu avea tată. Când intraseră rușii în România, în 1944, familia lui cunoscu prima tragedie. Erau de origine germană. Cu trei sute de ani înainte un strămoș de-al lor din Saxonia venise în aceste locuri. Ei nici nu mai știau limba germană. Dar asta n-

a contat.

Într-o noapte, l-au luat pe tatăl lui. L-au deportat în Siberia. Fredi era convins că tatăl lui nu mai este în viață.

Tudor era strungar în Craiova. Tatăl lui era tot strungar. Titi absolvise liceul teoretic din Craiova. Făceau armata la aceeași unitate.

Seara, ca să le mai treacă timpul, jucau cărți. Odată Fredi le-a spus:

„Vreți să ascultați o muzică grozavă?” Bineînțeles că voiau.

Fredi a început să cotrobăiască la radio. În sfârșit, a găsit ce căuta. Era postul german Deutsche Welle. Transmitea Ave Maria.

Au ascultat emoționați. Și ceilalți care erau de față. În seara aceea au renunțat să mai joace.

Fredi a fost condamnat la șapte ani de închisoare.

Titi la cinci ani.

Tudor a fost cel mai norocos. S-a ținut seama că este de origine muncitorească. A fost condamnat numai la trei ani închisoare și îi făcea ca strungar în atelierul mecanic de la Stoenеști.

„NIMENI N-ARE VOIE SĂ IASĂ VIU PE POARTA ASTA”

Primul a fost un țăran din Oltenia. Un om, așa, la vreo 50

Am văzut de câteva ori că iese la raportul comandantului.

Am întrebat și eu pe alții. Eram curios.

„Ce tot vrea omul ăsta?”

Mare lucru nu voia. Suferea de diabet. Îl ruga pe comandant să-l pună la munci ușoare. Să facă curat, să spele closetele, să spele rufele soldaților. Adică o muncă în colonie. Fiindcă se simte des

rău. Fiind în colonie, se mai putea târî până la patul lui să se odihnească.

„Ai prea mult zahăr?” îl întrebă comandantul.

Săteanul nostru îi răspunse afirmativ. Și-i adăugă toată povestea lui. Comandantul era însă grăbit.

„Lasă că te vindeci. Nu te poți plânge că noi îți dăm să mănânci zahăr.”

De data aceasta, comandantul nu mințea deloc. Gardienii din jurul lui începură să râdă. Apoi veni întâmplarea pe care nu vreau s-o uit. De altfel, nici nu pot.

Lucrez la un cot al digului. Trebuie să scot pământul din niște gropi adânci de cel puțin doi metri. Trudesc să-mi fac scări. Voi avea toată ziua de ieșit și de intrat de atâtea ori, încât nu există nici o altă posibilitate. Este necesar să pot ieși fără nici un efort. Îmi sap și în perete o mică grotă. Dacă va ploua să am unde să mă adăpostesc. E un loc bun și împotriva soarelui care nu-i cu nimic mai blând decât ploaia. Iar din cauza gropii, paznicii mă puteau vedea cu greu.

Aveam de făcut un lucru special.

În ziua aceea, inginerul care conducea lucrul ne-a atras atenția că nu-l interesează cantitatea, ci numai calitatea. În anul anterior, inundațiile au spart cotul digului și acum trebuie construită o căptușeală puternică. De trei zile lucrăm în același punct.

Suntem într-o sâmbătă.

Gardienii par plictisiți. Paza în câmp este destul de obositoare și pentru ei.

Se întâmplă o minune. Se aude fluieratul care marchează sfârșitul zilei de muncă. Trebuia să lucrăm unsprezece ore pe zi. Dar nu trecuseră nici zece. Mă minunam de bunăvoința acestor oameni cu suflet de câine. Mai târziu, am aflat adevărul. Aveau o serată dansantă.

De fapt, aceasta a fost cauza întregii nenorociri.

Înainte de a pleca de la locul de lucru, eram numărați. Și înainte de a intra în colonie. Lipsa

unuia ar fi fost deci semnalată la o diferență de maximum două ore.

La plecare, socoteala ieșise perfect!

La sosirea în colonie, lipsea unul!

Faptul nu era considerat niciodată prea grav. Gardienii noștri stăteau prost cu aritmetica. În fiecare zi greșeau numărătoarea. Uneori reieșea că sunt zece-cincisprezece mai mulți deținuți. Alteori lipseau câțiva.

Deodată unul din brigadieri strigă:

„Mie îmi lipsește!”

Un nou control! Lipsea țăranul care se plângea că suferă de zahăr. Brigadierul nu înțelegea ce se întâmplase. În momentul plecării de la locul de muncă era prezent. Să i se fi făcut rău pe drum? Să fi căzut fără să-l observe nimeni? Să fi fugit?

Patru deținuți și doi soldați s-au înapoiat în fugă la cotul digului. Într-o groapă zăcea omul nostru, gemând. Îi era rău. Cei patru deținuți îl luară pe sus. Pe drum mai dădu o mână de ajutor și unul dintre soldați.

Când ajunseră la colonie, îl luară în primire gardienii. Cu pumni, lovituri de picioare, palme. Bolnavul căzu inconștient la pământ. De altfel, și așa nu putea sta în picioare.

Se făcu noapte. Se pare că serata se dusesse dracului.

Sărmanul țăran bolnav fu legat cu lanțuri la mâini și la picioare, deși nu-și revenise în simțiri. Îl târără într-o cameră. Îl stropiră cu apă. Apoi îl bătură sălbatic.

Pe la miezul nopții, omul își dădu sufletul.

Dimineață, la ora 6, când plecam la muncă, am văzut cu surprindere un fapt bizar. Cei doi medici ieșeau cu noi ca simpli săpători la dig. Mai erau și alți medici care lucrau de mult la munci fizice grele. Numai în brigada în care eram eu erau încă nouă. La cabinetul medical erau însă doi

medici, deținuți, bineînțelese aleși de mult. Ei aveau o excelentă experiență specifică. Ceva se întâmplase!

Într-adevăr, ceva s-a întâmplat! Gardienii ceruseră medicilor să semneze un certificat de deces din cauza diabetului. Sau un deces din cauza unui atac de inimă. Sau de insolație. Sau de ce maladie vor ei. Cei doi medici au refuzat. Au rezistat celor mai feroase amenințări. Dimineața au fost trimiși la cea mai grea muncă, la săpături pentru dig.

Sunt apoi chemați alți medici. Li se promite că semnând actul de deces primesc invidiatul post de medic al coloniei. Deci, ferțiți de muncă grea, de ploaie, de ninsoare. Mâncare cât vor ei. Nimeni n-a acceptat!

A doua zi se fac preparativele de înmormântare. Din lădițe de marmeladă se construiește un coșciug. Gardianul care supraveghează pe cei care fac coșciugul dă un ordin ciudat.

„Aici, în dreptul burții, faceți o gaură în capac!”

Oamenii își făcură cruce. N-auziseră în viața lor de așa ceva. Dar executară ordinul.

În colonie este adusă o căruță. Privesc înfiorat toată operația. Coșciugul este suit în căruță. Un deținut se suie pe capră și conduce căruța până la poartă. Alți doi merg pe jos cu lopeți în mână. Sunt cei care vor săpa groapa.

Căruța iese pe poartă. Mă apropiu. Un gardian vine și face semnul celui de pe capră să oprească. Căi, cumiți, se opresc.

Apare un alt gardian.

Are în mână un cuțit enorm. Cred că avea o jumătate de metru. Mă lipesc de gard să văd ce se întâmplă. Gardianul, plin de bună dispoziție, caută gaura din capacul coșciugului. Apoi, cu o icnire, bagă cuțitul în coșciug până iese pe partea cealaltă.

Stau cu degetele încleștate de sârma gardului. Gardianul îmi vede privirea îngrozită.

„Ce vrei, bă? Trebuie să controlăm! Nimeni n-are voie să iasă viu pe poarta asta!”

IATĂ PENTRU CE MUNCIM NOI!

Plecăm la Salcia.

Mă scol, ca de obicei, pe la 4 dimineața. Dar nu mai plecăm la lucru.

Vom fi mutați de la Stoenеști la Salcia.

Din cei două mii, vor pleca numai opt sute. Printre aceștia sunt și eu. Ceilalți rămân. Sau pleacă spre o direcție necunoscută.

Suntem gata. Plecăm.

Mergem de peste o oră. Trecem pe lângă o parte necunoscută a digului. Apar terenuri agricole imense. Sunt cultivate cu grijă.

Scopul apare clar. Încep muncile agricole. Este nevoie de multe brațe de muncă. Mai ales de brațe gratuite. Și iată Salcia.

Îmi face o impresie bună. Cabanele în care vom dormi sunt construite din cărămidă. Se vede și o hală cu cazane. Deci am și unde face baie.

În jurul coloniei se văd silozuri uriașe.

Intrăm.

Văd unii cunoscuți din închisorile Uranus, Malmaison și Jilava.

„Cine e comandantul?”

Căpitanul Nica. Un nume vestit. Este de peste zece ani comandant de lagăre politice. Nu mă simt la îndemână. Cine știe ce surprize mă mai așteaptă.

Și totuși, Salcia este mai bine organizată. Ai dreptul să te speli cu apă caldă o dată pe

săptămână. Comandantul s-a lăsat convins de unul din deținuți, chirurgul Alexandru Trifan. Acceptă să se construiască un mic spital. Pune însă o condiție: să nu i se ceară nici un fel de materiale de construcție. Acest Trifan se dovedește un diavol. Îi convinge pe deținuți ca, după cele unsprezece ore de muncă, să mai muncească câte două ore și pentru spital. Cărămizile se fac în curtea închisorii. Din pământ, bine frământat, ars în cuptoare construite tot de noi. Duminica, în loc să ne odihnim, lucrăm pentru spital. În cele din urmă, avem un spital cu douăzeci și cinci de paturi. Medicamente nu sunt. Instrumentele de chirurgie le-au făcut băieții de la atelierul mecanic. Cu timpul, a apărut și ceva cloroform. Pacienții cei mai frecvenți sunt însă paznicii și familiile lor. Au ocazia să se trateze gratis. Dar chirurgul Trifan este și un mare cerșetor. Așa apare așa chirurgicală, ceva penicilină, câteva seringi. Furunculele se taie fără anestezie. Prezența spitalului, chiar așa la nivel medieval cum era, îmi dă totuși o impresie de siguranță.

Într-o zi, este adus în mare grabă un marinar. Era în stare de inconștiență. Îl cercetez cu atenție. Este străin. Blond. Pielea foarte deschisă. Uniforma necunoscută.

L-au dus pe brațe în spital. Direct în așa-zisă sală de operație.

Chirurgul Trifan are probabil o experiență extraordinară. În această insulă nu există un spital pentru civili. Nici măcar o simplă policlinică. Dacă se îmbolnăvește cineva, trebuie dus cu un tractor la o distanță de treizeci de kilometri și apoi trecut cu o barcă peste brațul Dunării, la o localitate care se numea Piatra. Trifan ar fi putut refuza să-i trateze pe civili. Argumente se găsesc cu nemiluita. Nu există aparat radiologic. N-are nici măcar un aparat ca lumea pentru transfuzii. Stabilirea grupelor de sânge se face cu mijloace primitive. Poate să argumenteze că un tratament greșit la un civil i-ar fi putut aduce o condamnare suplimentară.

Dar chirurgului Trifan nici nu-i trece așa ceva prin cap. Nu refuză pe nimeni.

Marinarul are o încurcătură de intestine. Trifan constată asta din palpare și din înfățișarea

generală a bolnavului. Îl operează. Este nevoit să-i scoată și o parte din intestin. Operația reușește.

Dar ce caută un marinar german pe această insulă pustie?

Insula nu era, însă, chiar atât de pustie pe cât părea la prima vedere. Lagăre de deținuți politici se găseau la fiecare șase-șapte kilometri. Se cultivau suprafețe uriașe cu sfeclă de zahăr, verze, roșii, porumb, grâu sau cereale furajere. Există un număr uriaș de crescătorii de porci, de vaci și de păsări. Tot aici este o fabrică de conserve, la care muncesc nouă sute de deținuți. La fiecare zece kilometri, este construit un bazin de pești. Crapii ating zece kilograme.

Există pe insula noastră și un mic port. Chiar în fața coloniei Salcia.

La acest port acostează numai bacuri care urmează să plece spre Germania răsăriteană. Se încarcă într-o viteză uriașă cereale, sfeclă de zahăr, conserve, vite, porci, păsări. Fără nici o socoteală. Fără nici un calcul. Fără nici un fel de înregistrare. Fără nici un fel de hârtie.

Iată pentru ce munceam noi!

„HAI, CĂ O SĂ ÎNCHID OCHII!”

27 septembrie 1961.

Se împlinesc trei ani.

Trei ani de când am fost arestat.

Trei ani de când am schimbat ultimul cuvânt cu familia mea. De când i-am văzut.

De atunci nu mai știu dacă ei trăiesc.

De trei ani n-am voie să scriu un rând acasă. Nici ei nu au voie să-mi scrie.

Dacă unul dintre noi moare, familia nu este înștiințată. Înștiințarea vine abia la data la care deținutul trebuia eliberat. Un vecin de pat, țăran din Ardeal, îmi povestea odată că tatăl lui a murit

în închisoare în 1949, la numai trei luni după ce fusese arestat și condamnat la șase ani închisoare. În 1955, a venit acasă o scrisoare oficială. Fără nici o explicație li se comunică un fapt divers. „Deținutul decedase în timpul executării pedepsei!”

Când?

De ce?

Unde fusese înmormântat?

Nu aveai dreptul să știi. Chiar dacă era soțul tău. Chiar dacă era fiul tău. Chiar dacă era tatăl tău.

De fapt, aflai în cele din urmă. Întotdeauna trecea timpul și ieșea cineva din închisoare și-ți povestea ce se întâmplase. Doar nimeni nu murea de bătrânețe în închisorile politice.

Dar morții cu morții și viii cu viii.

Vreau să scriu acasă. Să primesc o veste de acasă.

De trei luni ni s-a anunțat o dispoziție diabolică. Cine va face norma zilnic timp de o lună va primi o carte poștală! Va putea scrie că este sănătos!

Va putea scrie că are dreptul să primească un pachet de cinci kilograme cu alimente!

Tentația este mare. Un vis ce părea cândva un simplu vis. Au trecut, totuși, trei luni. Nimeni n-a reușit să îndeplinească norma.

Totul este o simplă poveste. Nu mai cred în povești.

Comandantul are, însă, o veche experiență. Ne adună în curte.

„Deși n-ați lucrat cum trebuie... hai, totuși, să-i răsplătesc pe cei mai muncitori.”

Alege la întâmplare treizeci de deținuți.

Le dă câte o carte poștală și câte un creion. Să scrie acasă că sunt bine și că au dreptul să primească un pachet.

Lângă mine, un mecanic din Craiova, care stătea de opt ani în închisoare, exclamă: „Păcăleală! E numai păcăleală! De când sunt în închisoare, deținuții politici n-au dreptul să scrie. N-au dreptul să primească pachete cu alimente. N-au dreptul să existe, ci numai să respire și să robotească. Vor numai să ne înnebunească. Vor să muncim ca proștii până ne vom da sufletul. E o simplă păcăleală!”

Dar n-a fost așa!

După trei săptămâni, au sosit primele pachete. Am văzut șuncă, brânză, zahăr. Prima oară după trei ani. Când au apărut primele țigări, au fost scene de nebunie. De ani de zile oamenii fumau numai chiștoace. Când îl zăreau pe drum plonjau ca la football, cinci-șase unul peste celălalt. Unii strângeau aceste chiștoace și le comercializau. Pentru patru chișoace, primeai supa celui care nu putea rezista. Pentru opt chiștoace, îți dădea și bucățica de pâine. Oamenii preferau chinurile foamei decât ale lipsei de tutun!

Dar cum să fac să obțin și eu o carte poștală? Am încercat imediat să lucrez într-o zi fără să mă opresc. Seara, n-am mai fost în stare să mă înapoiez la colonie. Și nu făcusem nici două treimi din cât ni se cerea să facem. Digul e departe. Pământul e greu. E umed. Imposibil. Trebuie să renunț.

Îmi vine o idee.

Îi chem pe cei trei cu care m-am împrietenit. Profesorul Sârbu și arhitectii Nae Rădulescu și George Vîsîi.

Le expun planul meu.

„Dar dacă vom fi prinși?”

Ridic din umeri. Preluăm riscul cu toții, preluăm avantajele cu toții. Râdem. „Ei?”

Sunt de acord.

Tragem la sorți. O dată în viață sunt norocos. Câștig eu. În ordine, vor urma profesorul Sârbu, Vîsîi și Rădulescu.

A doua zi, seara, când sergentul măsoară groapa mă privește mirat.

„Bravo, bă! Ai reușit să faci norma!”

Tac. Privesc... așa... neclar.

„Da, domnule sergent. Dar sunt complet epuizat. Nu cred să mai reușesc o dată treaba asta.”

Sergentul nu-mi răspunde. Se învârtește în jurul gropii. O mai măsoară odată. Se miră din nou. Cu degetul arătător se scarpină sub cozorocul șepcii. Mă privește făcând ochii mici. Apoi capătă o privire șireată.

„O să faci și mâine norma?”

Ce o fi în capul lui? Îi răspund cu un ton respectuos:

„Voi încerca. Dar nu cred, domnule sergent. Sunt mort de oboseală.”

Se mai învârtește odată în jurul gropii.

„Măi... tu ai fost ziarist, nu?”

„Da. Am fost ziarist.”

„Deci, ești un băiat șmecher?”

Complimentul este extrem de jignitor. Nu răspund nimic.

„Fă pe dracu' în patru și fă și mâine norma. Fă-o toată luna. Hai... că o să închid ochii!”

Îngheț. Oare a priceput?

Nici azi nu știu.

Mi-a șuiert printre dinți că el e interesat să fac norma. Ca să arate celorlalți că totuși e posibil de făcut. Ca să-i arate comandantului că știe să organizeze treaba.

„Hai, că o să închid ochii!”

Iar?

Ce a vrut să înțeleagă cu asta? A fost oare numai o vorbă aruncată la întâmplare? Sau pricepuse

că Sârbu, Rădulescu și Vîsîi săpau și cărau pentru mine când gardienii nu erau atenți? Deci, înțelesese combinația noastră?

La sfârșitul lunii, am primit o carte poștală. După zece zile primesc și pachetul cu alimente și țigări. Cele patru sute de țigări le-au împărțit Sârbu, Vîsîi și Rădulescu. Alimentele le-am împărțit toți. Ambalajul l-am păstrat eu. Privindu-l, vedeam casa mea. Strada mea. Soția. Prietenii. Viața mea liberă.

Uit de cei trei ani de închisoare.

Luna următoare e rîndul profesorului Sârbu.

(Fragmente din volumul „Cei care m-au ucis“, editura Tinerama, București, 1991)

IOSIF CORPAS, „FOAMEA ESTE ORGANUL RODITOR AL COMUNISMULUI”

DIVERSE

Vremea de toamnă se menținuse cu soare timp destul de îndelungat, ceea ce făcea să se poată lucra mai mult cu noi. Duminici sau a șaptea zi de odihnă nu aveam. Munca era singurul nostru drept, fără repaus. Pe lângă munca de la dig, după terminarea lucrului, drumul nostru de întoarcere trecea pe lângă o cărămidărie primitivă, unde lucrau deținuți de drept comun. De acolo trebuia să apucăm fiecare câteva cărămizi pe care le transportam cu mâinile până la Dunăre, ca de acolo să fie încărcate într-un șlep. În colonie urma pe întuneric serviciul de corvoadă la bucătărie, ce era reglementat într-o ordine: curățat cartofi, cărat apă pentru bucătărie etc. Puteau să te apuce într-o zi toate aceste servicii până să ajungi și planton în schimbul doi.

Cum era mâncarea? Când îți este foame, nu mai spui că nu este bună. Pentru noi era puțină. Ca alimente de bază primeam cartofi, arpacaș, fasole și varză. Printre acestea, legume variate și foarte-foarte puține făinoase. Carnea se tăia după ce s-a fiert și o primeam amestecată în fiertură, după nimereală. Puteai să primești câteva bucățele sau nici una.

După denumirea pe care le-o dădeau deținuții, dormitoarele aveau aspect de crescătorie de iepuri: paturi suprapuse, doi într-un singur pat și înghesuială pe intervaluri. Aveam neajunsul că eram nevoiți să dormim pe o singură parte a corpului nostru. Iar avantaj, că nu simțeam frigul.

Cu toate că existau în dormitoare sobe de teracotă, nu numai că nu primeam lemne de încălzit, dar nici nu ne era permis să facem foc în ele, chiar dacă făceam rost, de pe câmp, de surcele. Focul l-am fi dorit nu pentru încălzit, ci pentru a mai frige o bucată de sfeclă găsită pe câmp. Focul se descoperea imediat, de gardieni, din cauza fumului ieșit pe coș și ni se ordona să-l stingem imediat.

Îmbrăcămintea noastră de iarnă se deosebea de cea de vară doar prin faptul că era mai groasă. Un costum și un palton fără vreo căptușeală. Mai aveam o cușmă de lână sau bumbac, moștenită de la vechea armată. În această situație dacă nu aveai un cojoc sau vreun pulover pe dedesubt, puteai să simți din plin frigul care răzbătea prin hainele vărgate.

Puloverele sau îmbrăcămintea cu aspect civil, la vedere, nu erau permise. Trebuiau să fie acoperite de hainele vărgate. Dacă ploua și se udau hainele pe noi, nu le puteam usca din lipsă de spațiu. Eram nevoiți să le împachetăm sub capetele noastre.

Încălțăminte era o adevărată sursă de suferință, deoarece în multe cazuri se distribuia în mărime nepotrivită. Trebuia totuși să ai mare grijă de ea, căci dacă aveai bocanci buni, dimineața, sub pat, puteai găsi o altă pereche. Bocancii buni, cu toate că erau uzi, îi puneam sub cap, ca pernă.

Peste noapte, geamurile dormitoarelor noastre era obligatoriu să le ținem închise. Așa nu simțeam lipsa focului în sobele de teracotă.. era însă un zăduf, din cauza respirațiilor și hainelor urât mirositoare. Pe lângă astea, să ne gândim ce aer putea să fie în dormitoare, că noaptea aveam WC-ul sub nasurile noastre. Tinetele răspândeau o miasmă îngrozitoare.

Apa de băut și apa în general. Aveam o singură fântână în curte, pentru 1200 de persoane. Restul necesar se completa de la o fântână dintr-o curte auxiliară sau din Dunăre, de unde se căra în saca,

cu boi sau cu brațele noastre. Pe vreme de ploaie, beam apa din bălți, apa de ploaie, din gropile săpate de noi, ce erau ca niște adevărate fântâni. Numai că ne făceam și necesitățile în aceste gropi și nu știai sigur din care să bei.

Pentru apa de spălat, chiuvete nu existau. Dacă avea cineva dorința să se mai spele dimineața pe față, își procura seara, într-o cană sau gamelă, apa și se spăla cum știa: din palme sau din gură. Apa pentru baie, fiind de la aceleași surse, era o problemă mai dificilă, fiindcă trebuia mai multă. Când am stat eu la Salcia am ajuns doar o singură dată la baie. Iarna nu s-a mai dat apă niciodată, fiindcă nu se putea transporta pe drumurile pline de noroaie.

La un apel de seară, s-a pretins dreptul de a face baie. Unul dintre deținuți s-a pronunțat față de comandant că n-a făcut baie de trei luni. Comandantul Mălăgean a răspuns prompt, foarte sever și amenințător, cerându-ne să luăm în seamă că dacă avem chef să ne exprimăm pe un astfel de ton, nu-i va fi greu să dea ordin santinelor din turnuri să tragă și să fim siguri c-o poate face! Și apoi a continuat spunând: dacă vrem neapărat apă pentru baie, s-o vrem transportată cu brațele noastre, din Dunăre, ceea ce știa că nu vom fi dispuși să facem. S-a ajuns așa, la tăcere, fără să mai avem pretenții.

Apa pentru bucătărie, baie, spălătorie punea mari probleme de transport. Transportul mâncării pe șantier, la dig, la fel. Boii erau baza ca mijloace de transport; ei erau chinuiți pe drumuri defundate.

Drumuri prin părțile acelea nu existau decât ceea ce făceau carele sau picioarele noastre. Mersul spre locul de muncă și înapoi te obliga să calci prin câmpul de noroaie și hârtoape. Dacă se iveau băltoace în calea ta, unii gardieni te sileau să te iei la braț cu deținutul de lângă tine și să calci în ele.

Asistența medicală. Dacă trebuie să amintesc despre asta, trebuie spus că aceasta aproape nu exista. Erau puține medicamente sau uneori nu se găseau deloc. Dacă primea cineva medicamente, primea numai la „spital”, fiind în stare gravă.

Îmbolnăvirile la deținuți au fost rare, deoarece nu erau înregistrate. Ca și la Periprava, nu erau considerate boli reumatismul, durerile de cap, ulcerul, amețelile sau cine mai știe câte boli de aceste feluri. Erau socotite boli numai cele înregistrate de termometru. Cei bolnavi de febră tifoidă au fost izolați sau transferați și s-a rezolvat problema. Dacă nu erau morți, nu era nici o problemă.

În ce privește cultura, nu aveam acces la nici un fel de distracție. Nu aveam dreptul să citim vreo carte. Bibliotecă? Nu se punea problema nici în vis. Dacă cineva era prins că se ocupa cu vreo lectură era aspru pedepsit, chiar de comandant (de Mălăgean). Asupra unui apropiat camarad de al meu a fost găsit un mic dicționar de buzunar, pe care un gardian l-a dat pe mâna comandantului. A fost bătut-batjocorit în felul următor: cu bastonul îi ridica, pe rând, când o mână, când alta, și îi zicea camaradului meu după fiecare lovitură aplicată la palme, fredonând, așa: „O lovitură pentru engleză, o lovitură pentru limba franceză, o lovitură pentru germană, una pentru italiană”, repetând tot așa cuvintele și loviturile. După aceste lovituri, deținutul a mai fost pedepsit și cu șapte zile de izolare cu regim sever. Asta am văzut eu. Cu alt prilej, pe comandantul Mălăgean l-am surprins într-o altă circumstanță din care am dedus că nici el nu era chiar așa de rău. Acest fapt, agravant însă, atestă că omul mai are scăpări.

Viața în colonie nu se desfășura zilnic după același ritual. Am vrut prin aceste fapte diverse să prezint ce a fost mai semnificativ. Printre acestea mai vreau să arăt un lucru ce nu poate fi neglijat.

În incinta unei „colonii”, foarte însemnat poate să fie și rolul unui closet. Acesta se afla aproape de dormitoarele noastre, nu era altceva decât o groapă peste care erau așezate niște trunchiuri de

copaci sau scânduri, care, vibrau ca niște arcuri când călcai pe ele, îți țineai fundul într-o ciudată echilibristică, să nu cazi, că dacă nu erai atent alunecai așa tare, că puteai să te scufunzi până la gât. Cine avea ghinionul să alunece, nu mai avea căutare, din cauza mirosului ce-l emana. Groapa aceasta, să nu supere ochii paznicilor din turnuri, era împrejmuțată de rogojini, sau, mai târziu, ca un progres, cu niște scânduri. La Salcia, closetul, după un timp, a primit și un acoperiș.

Golirea acestui closet din curte se făcea manual de niște oameni special aleși, numiți vidanjori. Nu era o muncă de invidiat, dintre muncile interioare.

Pe la începutul lunii noiembrie a venit vremea ploilor. S-au luat imediat măsuri ca timpul rău să nu poată cauza încetinirea lucrărilor. Dacă se observa o încetineală, brigadierii răspundeau, riscând să fie schimbați. Munca a devenit atât de grea încât am fost nevoiți să tragem doi la o singură roabă. Unul trăgea în față cu un cârlig improvizat din crengi, iar celălalt împingea cu brațele. Foamea, noroiul, îndemnurile răstite erau cumplite. Se instituisse convingerea că este posibil să faci cu omul tot ce vrei. „Nu există”, „Nu se poate” deveniseră simple ficțiuni.

O dată a fost o zi atât de ploioasă că ne-am udat complet. Așteptam ordinul să fim duși în colonie. Dar ordinul întârzia. Mulți se văitau că nu mai pot suporta. În sfârșit, s-a dat semnalul. Ne întorceam în colonie! Cei care s-au văicărit, se lamentau așa: „Dumnezeule mare, m-ai salvat! Dacă mai stăteam o jumătate de oră așa, în ploaie, în mod sigur mă prăpădeam.”

Dar mare ne-a fost mirarea, pe când se făcea pregătirea de plecare spre colonie, ploaia s-a oprit brusc. Gardienii nu aveau voie să întrerupă munca nejustificat. Așa că am primit ordin să reîncepem lucrul în starea în care ne aflam. S-a lucrat toată ziua și nimeni nu s-a prăpădit, nimeni

nu a mai zis nimic. Și s-a dovedit că, oricât ne plângeam, rămâneam mereu buni de lucru. Aveam o rezistență pe care nici n-o bănuiam. Silnicia scotea la lumină o mare calitate din noi.

A apărut la unii febra tifoidă, boală foarte obișnuită în colonie. Boala nu prea speria pe nimeni. Bolnavii au fost separați, și cu asta treaba s-a rezolvat.

Revin iarăși la starea de foame din colonie. De ce era așa o foame la Salcia? Pentru că era o rație foarte limitată. Se știe că cerința nu poate fi egală, că unii trebuie să mănânce mai mult, alții mai puțin. Aici oricât de slab consumator ar fi fost un deținut, rația și-o putea mânca. Cel care avea nevoie de mai mult era nevoit să recurgă la viclesuguri. De exemplu, brigadierii luau din mâncarea tuturor nu doar mult, ci și ce era mai bun. Bucătarii consumau cele mai de valoare calorii, apoi era și un gardian nesimțit, care „gusta” din mâncarea deținuților. La magazia de alimente am văzut o faptă a deținutului bucătar-șef: când el a primit cantitatea de carne, a semnat pentru cantitatea scriptică, ascultând de cuvintele magazionerului plutonier: „Știi că data trecută ți-am dat cu trei kilograme mai mult?” Era vorba de carne de vită. Desigur, bucătarul a semnat, fără șovăire. Ce se zicea? „Ce contează un kilogram de carne la atâția deținuți!”

Vreau să lămuresc cititorul asupra unui fapt important, deși nu-mi vine așa ușor s-o fac. Cât am stat eu în coloniile de muncă, n-am văzut un singur brigadier care să fi refuzat să primească porție dublă de mâncare.

Ingenioasă motivație. Au fost brigadieri care mi-au motivat („discret”) atitudinea lor, susținând că iau porția dublă nu pentru că vor să mănânce mai mult, ci fiindcă nu voiau să-i rușineze pe cei care luau: „Din spirit de colegialitate cu ceilalți brigadieri”(!).

Trebuie știut că brigadierii nu aveau dreptul oficial din partea nimănui să beneficieze cu nici un

gram mai mult din alimentele deținuților obișnuiți. Ei, brigadierii, aveau oficial dreptul numai să nu muncească, să ne comande și să raporteze cum am realizat munca ce ni se cerea. Orice fost comandant de colonie (astăzi!) ar putea spune și ar avea dreptate să spună că nu s-a dat nimănui dreptul să mănânce din rația altora. Ba chiar poate să spună, cu mâna pe inimă, că de așa ceva nici n-a știut.

Cum se întemeiază atunci afirmația brigadierilor că ei beneficiau de acest drept? Ne place sau nu ne place, în primul rând am fost vinovați noi, deținuții, că am îngăduit acest fapt. Ba chiar l-am și favorizat. Atât de absurd pare acest lucru astăzi, că aproape nici noi nu mai vrem să credem ce am făcut. Sau n-am făcut!

Iată adevărul: foamea era de-a dreptul crâncenă din cauza rației care ni se dădea. Ne vedeam unul după altul stând în fața ciubărului de mâncare și înțelegeam că fiecare ar fi vrut să mănânce mai mult. În situația de la început s-a născut „mila” față de brigadier. Și din milă, a început să zică unul, apoi doi-trei, până când toată brigada a acceptat ca măcar el, brigadierul, să primească un pic mai mult. Așa a început la Periprava iar pe parcurs acest obicei, izvorât din „milă”, s-a transformat în drept. Însuși deținuții flămânzi spuneau „Ce contează o linguriță de mâncare de la atâția deținuți?” Să facem socoteala: De 50 de ori câte o „linguriță”, face mai mult decât o porție întregă.

După un timp, acum la Salcia, după acest plus s-a pretins și calitatea. Mai mult, privilegiul s-a transformat în drept cuvenit.

După ce s-a înrădăcinat acest „drept”, deținuții de la care se luau kaloriile nu mai aveau puterea să critice pe față. Adică, deținuții au început să tacă, și astăzi (!) vorbesc, pe seama unora, că au fost niște netrebnici.

Un alt aspect este, și pot s-o spun cu destulă precizie, că în acea perioadă de la Salcia, în mecanismul coloniilor de muncă, s-a produs o schimbare radicală, despre care știau numai comandanții coloniilor de muncă.

Ce știau comandanții? Ei primiseră „ordin secret”, să aplice autoconducerea în așa măsură încât să nu se observe nimic forțat. „Să lăsăm deținuții politici să se aleagă singuri între ei, cine să fie brigadieri. Se va produce atunci autoselecția și lucrurile se vor desfășura de la sine și noi vom scoate producția.”

Acesta a fost mecanismul secret al funcționării coloniilor de muncă.

Pe la sfârșitul lunii noiembrie, s-a aplicat o procedură nouă, bizară. Dacă astăzi nu munceai, mâine nu aveai rația întreagă de mâncare. Asta însemna de câte ori ploua și nu puteam ieși la lucru. Practic nu aveam dreptul la odihna de a șaptea zi, nici la rația completă de mâncare. Dacă astăzi n-ai muncit, mâine vei munci cu numai 100 grame de pâine, ca la penitenciar. La muncă rația era de 300 de grame.

Deodată s-a anunțat o nouă îmbunătățire: „Nu va mai fi foame în colonie!”

Și cum se va întâmpla asta, în fapt? S-a spus așa: vom primi dimineața la ora 5, la deșteptare, mâncarea de prânz, iar seara, cina normală plus cafeaua de dimineață. Și cu asta, s-a afirmat, nu va mai fi foame în timpul zilei, la lucru.

S-a pus apoi întrebarea: ce va fi la dig în locul prânzului, la mijlocul zilei? S-a răspuns că vom avea pâinea pe care o primeam dimineața. Deci, nu va fi nimic în plus, decât că se va modifica modul de distribuire. Adică vom mânca numai dimineața și seara. O inovație „genială”!

S-a constata că propunerea aceasta a venit întocmită gata de la „cartierul general” al

brigadierilor, ea fiind în prealabil discutată cu conducerea coloniei. S-a motivat că sunt nevoiți să facă distribuirea mâncării în felul acesta deoarece boii nu mai pot trage la căruțe, fiindcă li s-au tocit copitele prin drumurile cu noroi.

Metoda s-a aplicat imediat. Așadar, urma acum o nouă înrăutățire a regimului.

Între timp, brigadierul Popescu și-a realizat una din ambițiile sale. Prin slugărnicile față de căpitanul de pe șantier, Popescu a realizat înlăturarea lui Cosma din funcția de brigadier-șef, devenind șeful tuturor brigăzilor. Cosma a ajuns să împingă la roabă, pe dig.

Așa fiind situația, acum toți brigadierii îl puteau linguși numai pe Popescu. Ceea ce brigadierii și făceau, ca semn de plecăciune.

Mi-am format convingerea că trăiam în cea mai mizerabilă pușcărie din câte au existat în țara noastră. Ca perioadă și loc!

Părerea aceasta o împărtășeau și toți aceia care au făcut pușcăria la Canal. Puțini au știu de soarta noastră de aici. Despre „Canal” știa toată țara. Aici, în Balta Brăilei, numai noi știam ce sufeream: de foame, de sete, bătaie, epidemii, batjocură.

Eficiența muncii de la dig era supravegheată de căpitan, iar constructorul era un inginer civil. Fiecare deținut avea obligația să execute patru metri cubi, zilnic, de pământ urcat pe dig cu roaba, normă pentru neexecutarea căreia dădea socoteală. Dar după ce treaba era gata, nu se mai știa cine a făcut-o. Deținutul nu avea nici o dovadă de eficiența sa.

În preajma sărbătorilor de iarnă, ce nu aduceau nimic special pentru noi, începeau obișnuitele pălăvrăgeli despre vreun decret sau că ar fi apărut o nouă legislație. Între 26-29 decembrie au fost eliberați, printr-o amnistie, vreo 120 de deținuți, „colectiviști”. Așa erau numiți cei eliberați. Restul

să muncească mai departe.

Porțiunea de dig pe care l-am construit noi la Salcia, a fost de aproximativ 3500 metri și s-a încheiat când am făcut joncțiunea cu alți deținuți politici de la colonia Stoieniști. Așa că la sfârșitul lunii decembrie, digul pe porțiunea aceasta s-a terminat. Căpitanul și-a încheiat misiunea cu noi și nu a mai fost văzut. Așteptam o recompensă, dar ea n-a mai venit. Silnicia asupra noastră a continuat.

Terminând digul, ne-au pus la o altă lucrare de șantier, la săparea șanțurilor de desecări. Așa am întâmpinat anul 1960.

De la o zi la alta frigul a devenit tot mai mare, iar prin hainele noastre frigul străbătea necruțător. Ne era așa de frig, că ne împachetam corpul sub hainele vărgate cu câte un cearșaf sau pătură, sau vreo cârpă oarecare procurată de pe unde se mai putea. Îmbrăcându-ne așa, arătam umflați, comic. Dar ne-au trădat gardienii, că nu puteam munci din cauză că suntem astfel împăiați și s-au luat imediat măsuri ca la ieșirea pe poartă să fim dezbrăcați de aceste adausuri.

Efectele frigului pot fi la fel de puternice ca și cele ale foamei. Noi de amândouă sufeream în același timp. Ne adăposteam când într-o groapă, când sub o roabă sau un copac, să ne supere vântul mai puțin. Gerul forma țurțuri sub nasurile noastre, iar genele și obrajii se încărcău datorită răsuflărilor care înghețau. Mulți își ridicau paltoanele peste cap, să se apere de vânt, arătând ca niște pinguini. Se vorbea că așa arătau deținuții de drept comun la Canal, când își vindeau hainele de pe ei. „Pinguinii” eram acum noi, deținuții politici.

Unii mai ziceau din glumă: „munca înnobilează pe om”. Alții: „Munca îl desfigurează pe om”. Ce straniu era să mergi în colonat forțat și să meditezi la vederea unei uriașe grămezi de porumb în câmp liber, acoperit de zăpadă, stând la discreția ciorilor, șoarecilor, pe care îi invidiai.

Gerul a devenit atât de puternic că pământul nu se mai putea sparge. Făceam doar eforturi să nu răcim. Așa fiind situația, nici conducerea nu voia să mâncăm pe degeaba și a hotărât pe perioada gerului oprirea lucrului, trecându-se la regimul de penitenciar.

Asta s-a respectat în parte: din când în când ne-au scos la câte un transport de cărămizi de la câte o cărămidărie, pe care le transportam cu brațele la un șlep pe Dunăre și rar de tot, la câte un transport de apă pentru bucătărie sau altceva. Au fost cazuri când s-a anunțat că trebuie să se prezinte zece persoane pentru o muncă oarecare, și cum nu s-au prezentat destui, au forțat pe douăzeci iar pe ceilalți i-au gonit în curte până ce s-a terminat treaba. Câte un gardian spunea: „Ce mai contează o mișcare de o oră sau două pentru voi!” Dacă protestam că ne putem distruge sănătatea, comandantul ne răspundea pe un ton sfidător: „Aici nu te distrugi. Aici te fortifici!”

Așadar, au urmat vreo două săptămâni fără să muncim, cu statul în cameră, cu norma de mâncare ca la penitenciar.

Aici se cuvine să fac iar o mică comparație, viața de cameră din penitenciare a fost mai bună decât viața de cameră din colonie, iar viața de cameră din colonie, mai bună decât obligația de a ieși să muncești.

Pe la 10 februarie a început o perioadă mai relaxată cu ieșirea la lucru și se auzea că de la Salcia vor fi transferați deținuți la o altă colonie, la Stoienești.

Comandantul a împuternicit pe brigadierul-șef Popescu să întocmească o listă cu vreo 150 de deținuți care să fie transferați. A spus: „pe cei recalcitranți.”

Popescu a avut acum prilejul să-i îndepărteze pe cei cu care avea vreo răfuială mai veche. Printre aceștia am fost socotit și eu.

În ziua aceea de martie, am fost încolonați vreo 150 de oameni pentru transfer. Când am ieșit pe poartă, a venit comandantul Mălăgean să arunce o ultimă privire. Și după ce s-a uitat bine la noi, cu un fel de zâmbet lucindu-i în ochi, ne-a spus: „Voi mergeți acasă. Drum bun!”

COLONIA DE MUNCĂ STOIENEȘTI

Pe un apus de soare, escortați de militari, am pornit pe jos, în coloană de marș, spre noua colonie. Distanța era de vreo 6 kilometri. Când am ajuns la Stoieniști, era întuneric.

La poarta coloniei, ca bun-venit, comandantul a rostit așa: „Au sosit bandiții ăștia?!” Apoi, pe un ton mai ridicat, s-a răstit de-a dreptul la noi: „Credeți că ați venit aici să chiulangiti? Aici o să punem disciplina pe voi!” (Comandantul coloniei Stoieniști se numea Iova.) Se adresă apoi către păzitori: „Să se aplice cea mai riguroasă percheziție. Acela asupra căruia se va găsi vreun obiect nepermis, să facă mai întâi cunoștință cu izolarea!”

Cuvântarea lui Iova a avut efect. Majoritatea s-a lepădat de creioane, cuțite improvizate, hârtie de orice fel și toate obiectele la care au gândit ei că trebuie să se descotorosească. Mulți însă au și regretat, percheziția n-a fost chiar atât de riguros aplicată.

Îmi amintesc momentul când am intrat în colonie, pe poartă. Era o oră foarte târzie. Locul nostru pentru dormit nu era pregătit. Am fost îndreptați spre o baracă mare, fără tavan, care avea doar un acoperiș dintr-un fel de hârtie gudronată. În baracă dormeau pe paturi de fier vreo 100 de deținuți, dar mai erau încă paturi fără saltele neocupate pe care le puteam folosi noi. În dormitor era liniște. Am făcut cunoștință cu plantonul și cu vreo doi care s-au trezit. Majoritatea celor care se aflau în paturi, simulau că se află în somn adânc. Interesant era că foarte puțini dădeau semne de

curiozitate, mai fiecare își vedea intenționat de odihna sa. Am petrecut așa o noapte, într-un dormitor foarte rece, fără somn, privind, din picioare, pe cei care dormeau.

Dimineața, după deșteptare, s-au ivit mulți deținuți cu care ne cunoscuserăm prin diferite penitenciare și au început discuțiile: „Vă salut!”, „Îmi pare bine că vă revăd sănătos”, „Dacă știam că ați sosit azi noapte, v-aș fi primit la mine în pat”, „Ce se aude cu amnistia?” Și multe alte „revederi” de acestea.

Cu prezența noastră am completat colonia la un număr de vreo 800 de condamnați. Bineînțeles, numai politici. Colonia Stoienești era asemănătoare cu cea de la Periprava. Se spunea că pe acolo, înainte de a se înființa această colonie, a fost un saivan, adică un adăpost de iarnă pentru oi. Majoritatea dintre barăci, care se aflau acum împrejmuite de gardul de sârmă ghimpată, au fost construite mai recent de deținuți și le-am modificat noi pe parcurs. Modificările au fost necesare deoarece prin crăpăturile și găurile pereților pătrundea vântul înghețat.

Încă în dimineața aceea când am intrat în colectivul deținuților de la Stoienești, era vizibil că un număr mare de deținuți aflați de mai mult timp acolo era foarte dornic să ocupe funcția de brigadier. Se punea când unul când altul în fruntea grupului nostru, de parcă se aflau în competiție între ei. Cu asta nu era greu de observat că și aici schema de organizare (eficiența muncii) era bazată pe brigadieri. Goana după slujba de brigadier era aprigă. Și nu numai din partea intelectualilor, ci și din partea oamenilor simpli, a șmecherilor. Se vedea destul de clar că sarcina conducerii coloniei era lăsată pe seama brigadierilor.

Desigur că și din grupul care a venit de la Salcia s-au ivit căpoși care doreau să ne fie brigadieri. Dar aceștia, cum au încercat, au și fost imediat dați la o parte de brigadierii de la Stoienești. S-a putut bine observa unitatea și forța brigadierilor, că ei influențau mersul lucrurilor în colonie. Se

putea afirma, fără să greșești, că brigadierii nu erau oameni, ci bestii în toată puterea cuvântului. Erau flecari și înfipti.

Deocamdată am aflat numai atât, că am nimerit într-o perioadă destul de blândă, în ceea ce privea comportamentul brigadierilor. Ni s-a spus că și aici, la Stoienești, a fost un brigadier-șef care a întrecut fama pe care au cunoscut-o cei de la Salcia. Era vorba de un fost brigadier-șef cu numele Andreica. Ce făcea acest deținut, povesteau deținuții de la Stoienești. El întrecea orice imaginație a omului: scotea pe deținuți dimineața pe frig în curte să facă educație fizică, educație militară, le ordona „drepti” și „târâș pe burtă”. Când se ieșea pe poartă în ger, ordona deținuților cadență de marș cu ridicarea clapelor de la căciuli. Nu ținea seama de oboseala sau îmbolnăvirea deținuților; cerea conducerii să aplice pedepse, sau aplica chiar el lovirea deținuților. Până într-acolo a exagerat acest Andreica, încât probabil și conducerea s-a rușinat de faptele lui. Ca să-l lichideze, a fost dat în seama unui plutonier, Prisecaru, care l-a prins pe Andreica pe când venea de la militarii în termen de unde aducea țigări, fiindcă el, Andreica, până acolo avea libertatea de mișcare; spuneau deținuții că i se deschidea poarta și putea umbla liber pe un teritoriu mare, chiar dacă limitat. Plutonierul Prisecaru i-a luat țigările și l-a bătut așa zdravăn, că mulți au crezut că nu va mai fi întreg cât va trăi. L-au închis apoi la izolare și l-au înlocuit din postul de brigadier.

Dar tipi din ăștia nu se lasă atât de ușor descurajați. Dacă n-a mai putut să fie brigadier, Andreica a devenit „șef” de grupă. L-am văzut și eu pe când se ambiționa să fie în fruntea grupului. Apoi, cu o ocazie s-a transferat la Salcia și după cum s-a auzit prin „poșta” noastră, a devenit acolo brigadier.

Înlăturarea lui Andreica nu a însemnat nici o schimbare la Stoienești. Conducerea a luat măsura asta, de formă, poate, ca să se creadă că așa ceva nu se permite în colonie. Conducerea

coloniei de la Stoieniști a lăsat lucrurile tot pe seama brigadierilor. Asta o vedeam noi, o vedeau înșiși brigadierii. Doar un singur lucru s-a schimbat la Stoieniști: nu mai exista un brigadier-șef.

În astfel de situații, adevărata față a omului în pușcărie se putea vedea în fața ciubărului cu mâncare. Dacă un ambițios nu putea deveni brigadier, căuta măcar să fie poloniar. Brigadierul și poloniarul constituiau centrul de atenție și înjosire al fiecărei brigăzi în parte. Aceștia doi nu țineau seama de vreo noțiune de morală.

Se poate pune întrebarea: cum de s-a îngăduit de către un deținut să se ia mâncarea de la gura altor deținuți, unde era solidaritatea mulțimii care asista la asta cu ochii închiși? Răspunsul este că solidaritatea mulțimii lipsea cu totul. Deținuții erau prea slabi pentru asta, și chiar lași. Rostul mulțimii era să tacă, să invidieze, să urască, sau să flateze pe brigadier. Foamea nu-l revoltă pe om. Foamea îl face pe om mai răbdător, mai pasiv, mai „uman”. După aceste impresii au urmat altele. Ne-au dus la o magazie ca să depozităm hainele civile. Acolo făcea serviciul un plutonier-major, numitul Tătaru. Acest barbar, cu o înfățișare de om cumsecade, mai lăsa pe câte unul din noi să ridice de pe jos capete de țigări ca apoi să-și aleagă pe câte unul din deținuți și să vedeți ce urma. S-a întâmplat o dată sub ochii mei. Plutonierul către deținutul Cosor Ionel: „Mă, vino în fața mea!” Deținutul s-a oprit în fața plutonierului în poziție de drepti, apoi plutonierul a făcut o fentă vicleană și a lovit cu cizma în glezna piciorului lui Cosor. Apoi iar fenta, într-o altă variantă, și a repetat de câteva ori lovitura cu vârful cizmei în glezna deținutului. Aceste lovituri pentru chiștoace le-ar ținut minte mult timp Cosor și cred, cât va trăi, nu-l va uita pe plutonier.

La Stoieniști s-a început munca cu noi la construirea unui dig apeduct de proporții uriașe. Numai cu mijloace manuale: cu cazmale, lopeți, roabe, târnăcoape și cu un regim alimentar foarte slab.

Într-o zi, în acest loc de muncă, a sosit o inspecție oarecare, formată din doi civili și un ofițer superior. Cine au fost, nu știm. Un deținut, cu numele Dulin Wilhelm, din Timișoara, s-a înfățișat nepoftit în fața acestora și a expus necazul nostru, în ce condiții eram obligați să muncim. Aceștia au privit doar în tăcere spre Dulin, fără să dea nici un răspuns. Și ca rezultat, când Dulin s-a întors în colonie, i s-au pus picioarele în lanțuri și apoi a fost transferat în altă colonie.

Deținutul Dulin a avut o istorie tragică. A fost un fugar spre Occident. S-a căsătorit în Republica Federală Germană și de acolo s-a repatriat cu soția lui și cei patru copii ai lui la Timișoara. A voit să repete fuga împreună cu soția germană și fratele său. Au fost prinși și condamnați la 5 ani. După cum am aflat mai târziu, soția n-a putut suporta închisoarea și a murit în penitenciar.

Pe la sfârșitul lunii martie, colonia Stoienești a primit un nou comandant, îl chema Petrescu și avea gradul de locotenent-major.

Petrescu a vizitat colonia și a anunțat că va face îmbunătățiri. A asistat la distribuirea mâncării și a remarcat, nemulțumit, că noi mâncăm în dormitoare, pe paturi, și încă în poziție de culcat. Aspectul acesta, a spus comandantul, „nu este frumos, nu este civilizată”. Ne-a ordonat să luăm masa în curte.

Iată cum mâncam în dormitoare, dimineața, la ora 5: după o regulă stabilită de noi, un număr de oameni aduceau mâncarea de la bucătărie, unde mâncarea era împărțită pe brigăzi, de către bucătari. Ceilalți rămâneau în paturi și așteptau. Din mână în mână primea fiecare gamela cu mâncare pe care o consuma în poziția în care se găsea. Cei din paturile de deasupra (erau trei paturi suprapuse, doi într-un pat), cu capul în tavan, cei de la mijloc ghemuiți pe coate, iar alții, pe intervale, de la „parter”, în picioare, pe unde apucau.

Servirea în curte (după ce ne-a obligat comandantul) se desfășura astfel: toate ciuberele cu mâncare, ale tuturor deținuților din colonie, au fost așezate într-o linie, în curte. Tot așa și oamenii, pe brigăzi. Curtea însă nu era o sală de mese. Curtea era slab luminată de două becuri chioare. Trebuia să fii îmbrăcat ca să nu răcești, să mănânci în picioare. La gamelă, lingură și bucata de mămăligă, aveai numai două mâini. Pe viscol, mâncarea din lingură se împrăștia. Până îți venea rândul să-ți primești porția, așteptai încovoiat, cu capul între umeri, ca să te împotrivești vântului. Apoi venea linsul ciuberelor în genunchi, cu capul în interiorul ciuberelor.

Văzând aceste aspecte, comandantul a cedat. Ne-a permis iar să mâncăm în dormitoare, cum putem.

Început de aprilie. Am fost mutat la un nou loc de muncă, la șanțuri de desecări. Executarea acestor șanțuri era sub comanda celui mai înfricoșător gardian pe care l-am întâlnit noi în colonie, sergentul-major Grecu. Vocea acestuia, chiar din momentul în care ne-a luat în primire, avea efectul loviturilor de bici. Toată ziua ordona, urla, nu te lăsa nici un moment să te destinzi. Folosea expresii la singular și atunci când se adresa la toată lumea. Iată o parte din expresiile lui: „Deținut! Fii atent, cu mine nu-ți merge. Ori muncești, ori ai dat de dracu!” Dacă auzea vreo cârteală, lua pe deținuți în grupuri mici și le ordona: „Deținuți! Voi de aici. Drepti!, înapoi fuga marș, drepti, culcați, înapoi fuga marș, drepti! Înapoi la lucru. Să nu vă mai aud gura!” Această metodă, gardianul Grecu o întrebuința foarte des. Și te făcea să te simți ca într-un infern.

Treaba noastră de aici nu era o împlinire firească a nevoii omului să muncească și nici un mijloc de educare, precum se lăuda regimul, în Codul Penal. Se spunea că trăim într-o perioadă de civilizație și pace, de care țara se mândrea. Bine, dar după cum știam, aveam o pedeapsă pentru îndreptare aici și eram tratați ca niște criminali. Ne puneam întrebarea: ce condiții ni s-ar fi impus dacă am fi fost

condamnați la muncă silnică? Era greu să-ți imaginezi un tratament mai rău.

Șanțul de desecări trebuia să treacă peste un ogor unde nu demult a fost semănată mazăre. Și să vezi bucurie pe noi, aveam acolo o „mâncare”. Scoteam mazărea din pământ, bob cu bob, în patru labe, cu degetele, ca păsările cu ciocurile și o mâncam cu atâta lăcomie, că nici nu o prea curățam de noroi. De altfel nici timp nu aveam, decât o pauză de „masă” limitată, de 20 de minute, și asta numai la ora „prânzului”, fără ca să avem de fapt prânzul, fiindcă îl consumasem la ora 5 dimineața. Iată dar la ce grad de înjosire poate să ajungă omul, ca la ora prânzului să mănânce în acest hal, nu mâncare, ci boabe de pe ogoare, în patru labe.

În timp ce formulam această constatare, un alt deținut dădea o nouă definiție: „Foamea este ogorul roditor al comunismului.”

(Fragmente din volumul „Secvențe din fostele închisori politice”, editura Humanitas, București, 2003, apărut în colecția „Procesul Comunismului”)

IANCU SAUL – „SALCIA“

Ne-am pus în mișcare în înserarea blândă, cu mirosul Dunării urmărindu-ne nu de departe. Erau și copaci cu frunzele mișcate de briză. Am trecut printr-un sat cu cocoși ce cântau. Am zărit niște siluete de femei în zarea cenușie a serii. Mergeam la pas, fără grabă, de parcă ne-am fi îndreptat spre colonie de vară, cu toate grijile lăsate în urmă. Am mers mult până când vocile au prins a se agita.

Salcia... mergem la Salcia!

Mie îmi spunea prea puțin acest nume de arbore fără prea multe întrebunișuri. Am trecut printr-o poartă largă de lemn. Pe partea dreaptă se află brânzăria. Nu ne-am ales decât cu mirosul, care îmi aducea aminte de Piața Mare de-acasă. Am făcut un ușor ocol, după care coloana s-a oprit. Tot pe partea dreaptă era o clădire de cărămidă, cu un fel de butoaie de fier pe creștetul ei. Era baia. Pe frontispiciul său s-ar fi putut scrie: „O baie mai puțin înseamnă sănătate mai multă. Nu te aștepta să-mi treci pragul!“

În stânga porții se afla bojdeuca paznicilor. Poarta, tot din lemn, era prevăzută cu lanțuri și lacăte. Dincolo de poartă, drept în față, se profilau două clădiri parcă desenate de copiii handicapați ai lui Mubegel. Acolo am fost introduși, după principiul: fiecare doarme pe unde apucă! După mersul în șlep și pe jos, și după asaltul dat spre a cuceri unul dintre puținele paturi ce se găseau, mă simțeam atât de obosit c-aș fi dormit și-n picioare. Oricum, noaptea aceea a zburat ca o clipă. Servisem masa de dimineață și se apropia prânzul. Cu ce ne-au dat la prânz nici

n-am atins mămăliga. Spre seară au început să curgă, pe poartă brigăzile care se întorceau de la muncă. Bronzați și subțiri, păreau mulțumiți de isprava zilei. Noi, cei cu izul și culoarea Jilavei, ghicindu-le foamea, le-am oferit resturile microscopice de slănină din hrana rece și calupurile noastre de mămăligă. Ei ne îmbărbătau cu: „Lasă, că o să vedeți voi cum este la muncă“, o încurajare cam în doi peri. „Oricum, e mai bine decât la Jilava!“ ne îmbărbătăm noi, ca să prindem curaj.

Am fost scoși din nou din colonie și duși să mirosim brânzăria. Ni s-au luat hainele civile și ni s-au dat uniforme de jandarmi cusute anapoda, după care am fost repartizați pe brigăzi de câte treizeci de inși. Unii se dădeau înapoi, spre rândurile din spate, alții se împingeau înainte, făcându-și loc chiar și cu coatele. Aceștia aspirau la funcția de brigadier. Pentru cei care făcuseră Canalul, noțiunea de brigadier le trezea amintiri înspăimântătoare. Pentru mine însemna ceva... care nu prea miroase a bine. Tot mai sănătos e la urmă. Și acolo m-am așezat. Era prima lecție practică „în natură“.

Deși mulți și aflați împreună, nu eram un grup omogen, ci o adunătură de indivizi cu interese divergente. Cei mai vechi de pe-aici ne instruiau în meseria săpatului la pământ. Lopata și roaba erau mânuite după tehnica evului mediu. Unica unealtă modernă se afla în mâinile unui expert civil – și păzită cu strășnicie: tractorul cu șenile, ce se plimba pe crestele digului. Marea întrebare era: am fost arestați și trecuți prin farsa judiciară pentru a construi acest dig – ori tot fiind noi arestați și în masă mare, iar digul fiind neterminat de generațiile trecute de arestați, ne-au găsit o întrebuintare, numindu-ne „forță de muncă“?

Așa se face că o mulțime de oameni, dintre care unii aveau capacitatea de-a construi rachete sau mașini electronice, au fost reduși la starea de unelte vorbitoare, după expresia anticului

Aristotel.

Tehnica însușită la săpatul pământului avea două aspecte: primul, faptul de-a nu te trezi pe-o insulă în colțul șanțului, cerând mult efort pentru a reveni la nivel și-a începe rândul următor la adâncime – iar al doilea consta în a părea că muncești în fața unei camere invizibile de luat vederi, adică a brigadierului și a paznicilor în uniforme albastre. Această a doua tehnică devenise preocuparea mea personală. Cu alte cuvinte, să dau impresia că muncesc din răspuțeri, dar să-mi economisesc energia, făcând aproape nimic în realitate. Îl aveam ca șef de echipă pe fratele iezuit Lantz, profesor la liceul „Sfântul Sava“ din București. Ce vreți mai mult decât o minte de iezuit să se descurce în condițiile date? Îl mai aveam în echipă pe părintele Bela Santo, care suferise cândva o cădere nervoasă. Cauza? Nici mai mult, nici mai puțin, făcuse eforturi supraomenești să învețe limba ebraică fără profesor. Acum era la „terapie“ prin muncă fizică în aer liber. Săpa cu plăcere și-i antrena și pe alții. Eu lucram ceva mai încet, nu voiam să-mi apropiu toată tehnica dintr-odată, ca să nu-mi creez un vid sufletesc mai târziu. Cornel Păunescu, cel care dădea tonul mafiotic pe reduit la Jilava, lucra cot la cot cu mine. Cornel avea sub 20 de ani, cu un gât lung ca de lebădă nespălată și cu un cap ca o pară cu vârful în jos. Simțul lui de echitate și cinste era hipersensibil. Îți putea spune cu exactitate ce era drept sau nedrept în mersul soarelui pe cer, de la răsărit la apus. Cu un astfel de atașament la principii numai de el știute, toată omenirea în zeghe se afla în greșeală. Mă vedeam pe mine în el și-mi dădeam seama cât de urâcios trebuie să fi apărut în ochii celor din jur. Ca să nu aduc a Cornel Păunescu, trebuia să fac negreșit câteva corecții în comportamentul meu, dar nu știam care.

Comandantul colonie umbla într-o șaretă cu un cal și ținea discursuri cu caracter culinar:

– V-am dat să mâncați un cal și un bou și voi tot nu vă îndepliniți normele.

O să vină iarna și o să completați digul cu căciulile voastre. Brigadieri, de ce primiți o mămăligă în plus, dacă oamenii nu muncesc?

Comandantul simțise pe propria-i piele recunoștința partidului... Pentru crimele comise la aceeași Salcia l-au debarcat și l-au expedit direct în închisoare, împreună cu cei mai apropiați colaboratori. A venit o nouă generație pe linie de producție a securității – dar pe cine să pună la Salcia? Tot pe el l-au numit, să scoată castanele. Acum se mărginea să țină discursuri, iar noi îi apreciam calitățile de orator. Pe dig însă, nu se așeza nici o căciulă de pământ în plus. A venit toamna și a trecut, iarna bătea la ușă. Un detașament de gradați cu linii și stele ne tot dădea târcoale de câteva zile, după care au ordonat adunarea pe dig. Ei stăteau într-o văgăună cu câțiva copăcei firavi, de unde unul din ofițeri cu accent de Podul Iloaiei a strigat demential:

O să vă batem la cuuurr!

Înțelegea exact ceea ce țipa: această bătaie însemna câteva ciomege bune în partea dorsală.

Mihalcea Alexandru...Florin Pavlovici...Ixulescu... Rămâneți în poartă!

Brigadierul lor era mai rău decât al nostru. Fiecare s-a ales cu câte cinci lovituri, dar se descoperise o nouă Americă. Pavlovici avea înfășurată pe trup, pe sub zeghe, pătura cazonă din dormitor. Crima de a-ți fi frig trebuia deci și ea pedepsită.

Întrucât numărătoarea dura cu orele, mai ales pe frig sau pe ploaie, intrarea brigăzilor pe poarta coloniei devenise și mai greu de suportat. Programul „normal” de lucru era din noapte până în noapte, fapt care ne avantaja pe măsură ce zilele se scurtau. Ceea ce n-au reușit să facă discursurile și bătăile la fund ale stăpânirii, au făcut în schimb zvonurile plasate în urechile celor gata să se prostească singuri. Zvonul suna cam așa: – Comandantul a spus că dacă terminăm mai

repede digul, mergem acasă. Dacă nu, o să vedem noi ce se întâmplă! Adică promisiuni mincinoase – și ticăloase amenințări, cu un morcov în vârful!

Cum deținuții veneau și plecau continuu, componența brigăzilor se modifica și ea permanent. Ba chiar se făcuseră și brigăzi pe categorii: numai de intelectuali sau de țărani, brigăzi alcătuite din bătrâni și bolnavi, brigăzi pe quantumul de pedepse. Cineva își făcea o profesie din a tot încurca lucrurile. Cum fiecare din aceste manevre era urmată de redistribuiri pe dormitoare, m-am trezit și eu într-una din clădirile zidite, cu o capacitate de două sute de locuri și patru sute de deținuți – câte doi într-un pat. Eu eram cu Cornel. Lângă noi Haiducu, turnătorul notoriu de la Canal și de pretutindeni pe unde trecuse. Pe drumul anevoios spre digul ce se tot îndepărta de colonie pe măsura ce terminam partea lui apropiată, Haiducu se agăța de brațul meu, chipurile să discutăm filozofie. De nimic nu-mi ardea mai mult, cu ochii lipiți de somn cum eram, decât să vorbesc despre Platon sau Kant. am trimis să învețe mai întâi această disciplină și pe urmă s-o discute cu mine. Ca să nu-mi dea drumul de braț, a coborât la romanul „Rebecca“. El vorbea, iar eu înjuram în gând. Încă nu s-a scris un manual care să te învețe cum să te debarasezi de-un turnător agățat scai de tine și strângându-te ca un clește. Vorba lui Iorga: „Când te lupți cu noroiul, ori îl învingi, ori te învinge, tot nu scapi să te murdărești“. Culmea: popa Andrei lucra la brigada-grădină și locuia în spatele primului meu dormitor. Am refăcut cunoștință cu el și am schimbat câteva cuvinte convenționale. Tatăl Piei era un non-povestitor. Poate era bun la ascultatul spovedaniilor, dar eu nu eram bun să mă spovedesc. Îl respectam totuși, deși avea numai opt ani de condamnare, pe lângă cei 15 ai mei. Poate că și asta îl deconcerta. Cum se face că un „comunist“ să fie mai pedepsit decât el? Mai erau acolo și alți oameni din sat, care-l urmaseră pe drumul martiriului. Cu ei se simțea mai bine.

Colegul care-mi stârnea cea mai mare invidie era Alexandru Mihalcea. El nimerise în aceeași brigadă cu Ion Omescu, actorul, poetul, dramaturgul și nu mai știu încă ce, cu prietenul din același lot Florin Pavlovici și cu alți câțiva intelectuali cu respectul de sine. Eu, cu clasa muncitoare și țărănimea, plus cu turnătorul Haiducu, agățat ca scaiul de mine. Bela, Sandor, Fănică și trupa de asemenea, sub comanda „Coinarului”, vândut burții, cu suflet cu tot. Nici n-a terminat bine comandantul discursul cu „... brigadieri, de ce vă dau o mămăligă în plus?“, că și-a și cerut dreptul la prima ciorbă sosită.

Șase zile pe săptămână, bărbile noastre creșteau, acoperindu-ne obrazii. Dar după fiecare bărbierit se făcea schimbarea la față. În a șaptea zi, fețele noastre apăreau scofâlcite, uscate, ochii se adânceau în orbite, paloarea ieșea la iveală. În schimb, Coinaru (lucrase la monetăria națională) auzise de fabula cu broasca și boul și era pe urma împlinirii visului său: se rotunjise la față ca un pepene, iar hainele îi pocneau pe la cusături. O mămăligă în plus (nu pentru muncă, ci pentru ticăloșie), ca să nu mai vorbim de polonicarul numit de el, care scotea grosul pentru brigadier, nouă rămânându-ne zeama chioară. Când zvonul cu „plecatul acasă” slăbea în intensitate, se auzea din nou pe undeva că ... „acuș, acuș”. Nu poți lupta împotriva valului care te îneacă cu „logica” lui și alte asemenea false chichițe. Chiulul bine mascat era singura mea soluție. A munci sau a te preface că muncești este în aparență tot una. Numai că rezultatul diferă. Cum jumările apăreau în castronul meu cu frecvența cometei Halley, îmi găseam salvarea în metabolismul scăzut. La școala sportivă, după o vacanță de două săptămâni, aveam nevoie de luni de zile ca să dau jos cele două-trei kilograme luate în plus, și asta cu efort zilnic. Nu trebuia să țin dietă. Aici, cu apă chioară și cele regulamentare o duceam înainte. Mai aveam totuși puterea ca, după o zi de muncă, să aduc în spate un sac de mălai de 60 de kilograme din afara coloniei, pentru un supliment de mămăligă sau de mâncare. Eram tânăr și asta conta.

La intrarea în dormitorul propriu-zis al barăcii, era camera brigadierului-șef. Acolo, pe o masă, au fost așezate rămășițele pământești ale unui fost procuror. Își adăpostise fratele fugar pentru o noapte și luase trei ani condamnare. Dar munca la dig l-a dat gata. Văduva lui avea să afle peste câțiva ani despre decesul soțului. Patru sute de deținuți au trecut în ziua aceea în vârful picioarelor prin dreptul camerei mortuare. L-am zărit și eu prin ușa întredeschisă, dar fața nu i-am văzut-o. Fiorul morții mă pătrunsese destul și așa. Povestea cu „plecăm acasă“ s-a subțiat cu venirea iernii. Se întuneca pe la trei după masă. Munceam mai puțin, nici vorbă să terminăm digul, după spusele comandantului.

Sandu Mihalcea și Florin Pavlovici făceau închisoare pentru că citiseră în manuscris „Scrinul negru“ al lui G. Călinescu. Acum, scrierea se lăfăia în vitrinele librăriilor, iar autorul își petrece vara pe litoral. Cum de n-au știut cei doi condamnați că orice manuscris netrecut prin cenzură și neaprobat de aceasta, este considerat „dușmănos“? Nici eu nu știussem, nici Omescu, nici mulți alții... Se poate vedea încă odată, din această picătură de ridicol, cum gândeau fabricanții de „dușmani ai poporului“. Legătura dintre criminal și victimă este continuă, numai latitudinea de-a ierta și uita răul diferă. Cazul acesta mai avea un aspect: scopul nu era „legea și aplicarea ei“, ci găsirea de oameni a căror pedeapsă să-i sperie și să-i terorizeze pe cei încă liberi. Astfel, libertatea nu mai era o stare naturală, ci un dar al conducătorilor. În condiții normale, această situație trebuia să ducă, mai devreme sau mai târziu la revoltă. Omul nu poate sta încordat la infinit. Mânați de frica lor zilnică, groapa pe care și-o săpau înșiși tiranii devenea tot mai adâncă. Ce ușurare o fi simțit

G.D. când i s-a spus că are cancer. Oricum, îl aștepta o moarte mai blândă decât satârul.

Două sate din jurul Galașilor se răsculasera și acum aveau reprezentanți printre noi. Cuțitul le

ajunsese la os și într-o bună zi au scos în curte toate actele false întocmite de primării și le-au dat foc. Securitate și armată multă. S-au făcut arestări și procese, dar spaima de alte răscoale crescuse în inima celor mari. Sprijinul pe Pactul de la Varșovia nu mai era eficace când țăranul lua toporișca în mână. Țărănimea muncitoare ne-a îngroșat rândurile tocmai când munca la dig se întetea datorită altor zvonuri prostești. Era toamna târziu și un nou obicei se instalase în colonie. Când te așteptai mai puțin, apăreau brigadierii cu niște tabele: „Numele tatălui... Numele mamei... Baraca...“. Așa cum sintetizasem noi acest sistem de-a ne interoga: „Tata, mama, și baraca!“. Speculațiile se revărsau peste noi ca hârdaiele. Dar într-o seară, s-a petrecut o „minune“. Un grup de țărani au fost chemați la poartă și eliberați. Li s-a cerut să semneze declarații de bună purtare în viitor – și pe poartă afară! Cât de simplu a fost! Probabil că nu exista alt mijloc de-a potoli scânteile din regiune. N-au fost eliberați cei mai de frunte și cei mai aprigi, dar se făcuse totuși un început.

Nu avea colonia atâtea „căciuli“ ca digul să se completeze cu ele. Era nevoie de multă forță să rupi pământul înghețat și să-l încarci în vagoane. Cozile târnăcoapelor se rupeau ca chibriturile. Mai mult de mila lor decât de-a noastră, munca a încetat pentru un timp pe șantier. Cum mâncaserăm prea mult, după părerea contabilității ținute de administrație, rația de pâine se redusese la o sută de grame pe zi. Ciorbele în schimb... s-au dublat cu apă caldă. Trăiam cu zeamă goală și mămăligă. Timpul se scurgea încet în lipsa unei activități oarecare. Mă odihneam pentru primăvara viitoare. Ca să-mi treacă de urât am făcut o amigdalită. Cum nu eram în sezonul ruptului oaselor, nu a fost greu să fiu internat în spital. Acolo m-a examinat un doctor cu nume german. În locul badijonajului obișnuit cu albastru de metilen (tratament de când mă știu pe pământ), mi s-a propus să mă opereze. Încredere în chirurgul Orășanu aveam, ca și în medicul care mă examinase. Operaseră cu succes câteva cazuri de încurcătură de mațe, în care fiecare minut de întârziere putea cauza moartea pacientului, plus obișnuitele fracturi sau apendicite.

– Scapi toată viața de amigdale! mi-a spus doctorul Orășanu!

M-am hotărât să nu scap ocazia.

A doua zi n-am mâncat și m-am prezentat la spital. Mi s-a dat ceva care aducea a pijama și un halat ponosit. Chirurgul m-a așezat pe un scaun, mi-a făcut o injecție – și după câteva minute de așteptare mi-a dat gâlcile afară. Mi le-a și arătat, înainte de a le plasa pe-o tăviță. Nu aveam chef să mă uit la cele două bucăți de carne însângerață. Eram mulțumit că scăpasem de ele ușor. M-au pus într-un pat cu cearșafuri, ceea ce mi s-a părut extrem de elegant. Spre miezul nopții însă, ca un făcut, m-am trezit cu o hemoragie foarte puternică. Mi se răspândeau sângele pe bărbie și piept. S-a dat alarma și din nou m-au așezat pe scaunul de execuție. Doctorul m-a curățat cu atenție, părea că ceva nu este în ordine. În sfârșit a luat o pensetă hemostatică cu care mi-a prins vasul, adică sursa hemoragiei. Vreo 30 de centimetri din pensetă rămăseseră afară, ca o limbă metalică. În pat, de câte ori mă suceam involuntar, metalul mă înțepa de fundul gâtului, cu mari dureri pentru mine. Medicul a reflectat în fața mea:

– Un antinevralgic ar ajuta enorm, dar...

Ridică din umeri, în semn că nu posedă un asemenea hap. A doua zi trebuia să fiu mai atent cu loviturile date pensetei, ca să nu-mi zgâlțâi creierii. Cu micul dejun (pâinea, cafeaua și marmelada) n-am avut prea mari dificultăți. Într-un anumit unghi, penseta putea fi ocolită, iar hrana aluneca pe gâtlej.

Eram desigur flămând, doar sărisem două mese pentru această operație la gât. Dar m-au operat în realitate – sau doar a fost un vis? Penseta era o iluzie? Mi s-a părut, sau doar am auzit realmente o voce, în starea de semi-trezie:

– Budincă, ia-ți mămăligile! Câte ai azi, șase sau opt?

– Opt! a răspuns un glas cam supărat că se glumea pe seama lui.

Dezmeticit oarecum, întreb în jur și mi se povestește: deținutul politic Budincă găsisese metoda de-a bate toate recordurile în materie de ingeniozitate. Când foamea devenea insuportabilă, înghițea o coadă de lingură din aluminiu în fața tuturor, ca să vadă și să se știe. În condiții normale, ar fi trebuit să urmeze expunerea pacientului la razele Roentgen, ca să se constate locul și poziția obiectului înghițit. Ar fi urmat operația și extragerea cozii de lingură. La Salcia însă, ingeniozitatea medicilor a dus la o altă metodă. I se dădeau lui Budincă cantități uriașe de mămăligă, care să dilate intestinele și să lase metalul să-și urmeze drumul firesc spre ieșire, fără vătămături. Metoda dădea rezultate de fiecare dată. Poate ar fi reușit și cu alt pacient, dar al doilea care să înghită asemenea cozi nu s-a găsit. Lui Budincă doctorii îi prelungeau tratamentul, doar-doar la gândul că foamea fiind satisfăcută, vor amâna o nouă întâlnire cu el.

Numai pentru faptul că numărătoarea se făcea în pat printr-o singură ridicare de mână – și tot merita să treci printr-o asemenea operație. Caralii se opreau în ușă și de-acolo ne numărau. Desigur că medicii știuseră pe ce buton să apese ca să-i sperie cu niște viruși imaginari.

În a treia zi de spital m-am uitat pentru prima oară pe fereastră. Se făcea percheziție. Deținuții fulguiți și rebegiți de frig arătau ca victimele din ghetourile de odinioară. Erau scoși cu tot cu bagaje în curte și așteptau să se termine controlul în dormitoare. Ce-or fi căutând gardienii pe acel frig năprasnic? Probabil lanțurile pe care le pierduse proletariatul și le găsiserăm noi!

În curând aveam să mă întorc și eu într-unul din acele dormitoare rău mirositoare. Cu mare curaj, înaintea Anului Nou, mă spălasem pe picioare la fântâna cu pompă din fața dormitorului. În

jurul ei gheața era de-o palmă. M-am spălat repede, fără săpun. Acum ne aflam la începutul lui februarie și mai aveam destulă iarnă înainte.

Am fost scoși la muncă pe la sfârșitul lui februarie. Frig, să nu scoți un câine din casă. Mergeam zgribuliți, cu mâinile ascunse pe unde puteam. Mai și fulguia pe deasupra, picăturile înghețate ni se lipeau de obraji, usturau și dureau. Wentzel mergea ca la nuntă, cu capul descoperit, numai cu o cămașă pe el și aceea desfăcută la gât. Sunt și dintre aceștia, pe care natura i-a lipsit de senzațiile periferice.

Totuși nouă, cei cu simțurile în funcțiune, ne era teribil de frig. Munceam la eternul dig cu rații de stat pe cracă: 125 grame de pâine pe zi! Cât despre ciorbe, ce să mai spun, Zeamă chioară!

Munceam? Da de unde! Dădeam din mâini și din picioare să ne mai încălzim, până când soarele își lua în serios rolul de sobă universală. Sprijiniți de lopeți, discutam de toate... și despre nimic. Cu paznicii ne aflam într-un fel de armistițiu nedeclarat. Noi așteptam masa, dâșii salariul. Numai la ivirea comandantului sau a altui grad superior, ne prefăceam că încărcăm roabele și le purtăm în direcția digului. Totuși distanța dintre colonie și locul de taclale se mărea pe zi ce trecea, ca și ziua de altfel. Doar era primăvară.

Pe la mijlocul lunii martie ne-am pomenit cu un fapt care nu mai avusese loc din septembrie. Ce surpriză pe noi când în locul ordinului de servire a mesei: „În izmene și prosop, brigada iese la baie!”. Acesta era rezultatul unei decizii de sus. Dacă exista baie, să se facă cu forța. Orice activitate purta în sinea ei simbolul silniciei și al dezastrului. Aliniați pe brigăzi, așteptam în fața clădirii pe care o știam doar ca spălătorie. Odată intrați în clădire, am fost îndrumați să luăm dintr-un coșuleț un crâmpei de săpun și să trecem repede sub dușuri. La comanda „Apă!” ne-a pocnit de undeva, de deasupra noastră, un jet de ceva galben, cleios. „Săpuniți-vă!”. Asta ne era clar, numai că frecând

bucățița de săpun pe pielea unsuroasă de două degete, unul dintre noi a apăsat prea tare și săpunul s-a dus ca un proiectil. În încercarea de a-l urmări, picioarele i-au alunecat și, ca să nu cadă, a încercat să se agațe de cineva de prin apropiere. Nici acesta însă nu era fixat în beton, așa încât au căzut toți trei, antrenând alte căderi. Oamenii au început să se dărâme în lanț, ca popicele, iar eu, cu săpunul în ochi, am luat cu asalt un colț contondent al peretelui. Al doilea „Apă!” l-am receptat la orizontală, cu mâinile pline de lipiciul sângelui. „Afară!” a răsunat îndemnul, însoțit de înjurăturile respective, pentru coloratură. Cu izmenele ude și prosopul înroșit, am ajuns la infirmerie. O curățire cu apă, un badijonaj cu iod pe-o bucată de vată – și eram iar ca și nou. Repede, să nu pierd masa cumva! Ce distanță era între o baie în condiții normale și una planificată și comandată cu ceasul în mână! Nu pricep cum de nu mi s-a infectat rana.

Armistițiul, sau ce-o fi fost, cu apatia paznicilor s-a terminat în curând. Zvonul cu „plecatul acasă” slăbise mult în intensitate, dar „Mama, tata și baraca” apărea din ce în ce mai frecvent, încât nu-l mai lua nimeni în seamă. Eram în dreptul unui sat cu oameni condamnați la domiciliu obligatoriu. Într-o dimineață, unii dintre noi au găsit sub roabe câteva mere pădurețe. Prea puține ca să ajungă la toată brigada – dar gestul în sine ne-a impresionat peste măsură. Activitate febrilă din partea brigadierilor: cu șușoteli și fereli, fiecare dintre ei îi trecea pe o listă pe „indezirabilii” din brigadă, oprindu-și numai muncitorii buni, cu care să facă norma. Brigadierii ale căror brigăzi se descompletaseră în urma acestor operațiuni, s-au pomenit ei înșiși indezirabili pe lista brigadierului-șef.

Cu hainele civile din nou, arătând ca niște convalescenți după o boală hepatică, am fost îngrămădiți într-o clădire în afara lagărului de muncă. Când ziua îi lasă loc întunericii, m-am pomenit cu un tânăr simpatic, brunet și vorbăreț, care s-a așezat lângă mine. Se numea Max Bănuș.

Nu auzisem de el ca gazetar, dar înrudirea cu Maria Banuș a fost clarificată de el. Erau veri.

Geamurile au fost astupate cu pături în acea noapte de pomină. Alte pături au fost aruncate în capul brigadierilor ticăloși și-au fost bătuți măr, după legea talionului. Țipete ca „Văleu!” și „Săriți că mă omoară” au izbucnit atunci din diferite colțuri ale barăcii. A doua zi dimineață, Wentzel și alți câțiva deținuți au făcut drumul spre bac în lanțuri. Atât și nimic mai mult. Nici caraliilor nu le plăceau turnătorii, cozile de topor vândute unui polonic de mâncare și unei mămăligi peste rație.

„GIRONDE”

Dacă-l vei întreba pe unul din cei peste 600 de deținuți unde-i Luciu-Giurgeni, îți va răspunde că-i undeva pe malul Dunării. Dar cum Dunărea românească măsoară peste o mie de kilometri, pas de te lămurește. – Luciu-Giurgeni? N-am auzit, n-am văzut! Eu știu că am fost la „bac” și că bacul era proprietatea celor cu „liberté, égalité, fraternité”, iar marea cauză la care eram înhămați în calitate de sclavi era să facem concurență chinezilor la cultivarea orezului. Dacă chinezii n-au știut, iar francezii s-au făcut că nu știu ce se ascunde sub pavilionul lor, îi privește. Noi, în fiecare dimineață păraseam „teritoriul Franței” ca să ne încăierăm cu umbrele nevăzute ale iobagilor chinezi procurându-ne în același timp fiecare câte un reumatism pentru viitor. Cei ce râdeau de noi erau lipitorile, care stăteau la rând pentru suptul cel mare. Atmosfera era pastorală, cu condiția s-o privești din lună. Cordonul se forma cât mai departe, datorită câmpului vizual perfect. Iată că ați aflat marele secret de stat, dat pe mâna dușmanului de clasă, vi-l pot spune acum: noi eram prima generație care îi smulgea pământului cea dintâi recoltă de orez autohton.

Singurul vrăjmaș al plantației de orez era o altă plantă autohtonă, sorgul, care în loc să semene

cu porumbul, cu duplele sau agrișele, semăna perfect cu cereala importată din China. În această lume a deosebiriilor infinitezimale, unde vederea bună era condiția primordială, cine credeți că ne conducea brigada la asalt? Robert Eizenbraun, zis Cahuleanu, actualul Andrei Ciurunga, omul cu mintea ascuțită ca briciul, dar cu minus 18 dioptrii la ochelari. Se comporta în orezărie ca un elefant într-o farmacie.

Și încă era mândru și repede de mână, flăcăul! Tot orezul era smuls, tot sorgul lăsat să crească și să prospere! Numai că din urmă, transpirat tot în apă până la brâu venea îngerul păzitor al lui Robert, Ionel Diaconu, ducând două porții de tarla, plantând orezul la loc și stârpind sorgul.

- Maestre, dă-o dracului de treabă, ți-am spus să vii încet după mine!
- Da, mi-ai spus, dar era atât de ușor de smuls, că am luat-o puțin înainte!
- Maestre, ai ajuns la cap cu un sfert de ceas înaintea tuturor!
- Chiar așa de harnic am fost?

Văzând cu toții cu cine avem de-a face, ne-am organizat să-l păzim pe noul agricultor de marea lui hărnicie. Cu mâinile, cu coatele dacă era nevoie, îl țineam în plasa noastră și nu-l lăsam să se aplece din șale. Ținea numai capul jos, ca paznicii să nu-i facă mizerii. Câteodată, o stricăciune evitată e la fel de folositoare ca o treabă bine făcută. Era mai ușor pentru noi să-l împiedicăm pe Robert să scoată orezul, decât să curățim și sorgul de pe culoarul lui. Între timp, acestui șugubăț de omuleț îi mergea capul către versuri și rime. Cu privirea în jos, el vedea sus de tot și cu multă putere pentru trupul său puținel.

În cea perioadă, am învățat și eu, ca atâți alți deținuți, unele din poeziile alcătuite atunci. Au trecut mai bine de 30 de ani – și încă nu le-am uitat:

La fereastra cu zăbrele
șes păianjenii perdele.
Scade soarele-n chindie,
m-ar găsi dar nu mă știe.
Crește luna-n bățătură,
m-ar afla, dar nu se-ndură.
Cu priviri de promoroacă,
toate stelele se pleacă,
și pătrund c-un fir subțire
și prin trup, și-n amintire.
Om în lanțuri cine ține
n-are semeni, ci jivine.
Cine-aduce iad în cârcă,
n-are maică, ci năpârcă.

Cele două călătorii pe pontonul care ne aducea la orez și ne ducea înapoi la bac erau o plăcere. În special pentru mine, cel născut și crescut pe malul Dunării. Munca, însă, ca orice muncă – un chin. Pe „teritoriul lui Napoleon și al lui Descartes“ viața ne era într-un veșnic pericol. Paturile de fier, suprapuse până la al cincilea rând, cereau o comportare echilibrată din partea ocupanților lor. Dar, obosiți cum se cuvenea să fim după opt ore de muncă silnică scrisă cu ușurință în sentințele noastre, ne ținea lipiți de paturi, cu tot tremurul vasului. Adormeam imediat ce atingeam perna și

ne trezeam în aceeași poziție, de parcă noaptea ar fi durat doar o clipă. În restul timpului eram în afara pântecelui acestui bac. Exista un careu pe țârm, unde ne adunam pe brigăzi. Țarcul eram împrejmuit cu sârmă ghimpată și era prevăzut cu o poartă prin care intram și ieșeam. Din cele patru laturi, una dădea în apele Dunării. Mai aveam și două prepeleacuri de pază și nelipsita cameră a gărzii, fie că era alcătuită din gardieni, sau din militari în termen. Simplitate autohtonă, dublată de zgârcenia caracteristică. Muncă, bac, mâncare, somn și iar muncă.

Duminicile ne prăjeam la soare în perimetrul bacului. Era ziua poveștilor și a prietenilor născute instantaneu, care însă se destrămau în curând, după legile închisorii: azi ne aflam aici, mâine risipiți naiba știe pe unde... Am reînnoit cunoștința cu Aurelian Gulan, prizonierul de război pe care-l cunoscusem la Jilava, am început să-i cunosc pe Robert, Ionel Diaconu, Doru Novacovici, studenții de la medicină care citiseră „Mein Kampf” a lui Hitler, împotriva voinței clasei muncitoare și a conducătorilor partidelor comuniste de pretutindeni, care însă nu citiseră cartea, ca să descopere în ea germenii celui de-al doilea război mondial.

Ignoranță ridicată la rang de ideologie și de politică de stat. Eu – nu! Îmi plecam urechea la orice poveste, oricât de bizară ar fi fost. În spatele fiecărei povești, se afla un om turmentat de nedumerire și disperare. Securitatea, marea caracatiță a conducătorilor gandomani, își juca rolul arestând și torturând pretutindeni. Numai când li s-a interzis să aresteze în continuare, au fost capabili să se aresteze între ei, de nu mai întâi ar fi arestat întregul Comitet Central, prezidiul republicii și pe însuși G.D. S-au mărginit însă să se dedea la manevre cu iz de ideologie reparatorie: reeducarea! Bineînțeles, reeducare prin muncă. Nu era prea frumos? Iei cu forța academicieni, oameni de știință de renume mondial, scriitori de valoare, cu volume admirate de întreg poporul, profesori, medici, studenți, funcționari de toate gradele – și-i pui să plivească orezul! Am auzit de

tortura picăturii chinezești, dar nu și de orezul capabil să reeduce! Munca este un chin și de aceea trebuie bine plătită. Munca fără plată e o sclavie, oricum ai întoarce limba în gură.

Într-o zi, întorși de la lucru, am descoperit la bac un panou cu ziarul „Scânteia“ pe patru pagini. Parcă am fi fost aruncați direct din epoca de piatră în plină civilizație! Acolo, în fața noastră, se lăfăiau ultimele știri și ultimul editorial după care cățeii regimului își reglau udul și gura. Hrușciiov bătând cu pantoful în pupitru Națiunilor Unite și chemându-i pe capitaliști să se ia cu el la întrecere! Marea Uniune Sovietică, amețită de-o recoltă bună odată la 20 de ani, își punea pielea pe băț. Eram însăși „honus informatus“. Nu mai aveam nevoie de peticele de gazete ascunse de ochii paznicilor. Le aveam întregi pe panou. Odată cu panoul, a intrat în arenă și ofițerul politic însărcinat cu... reeducarea. El le spunea paznicilor și gărzilor, paznicii le spuneau brigadierilor, iar noi... ne reeducam singuri.

Într-o altă zi, între sârmele noastre ghimpate au apărut cinci mese lungi, cu băncile respective. Pe brigăzi, cu înjurături și disciplină severă, ni s-au împărțit cărți poștale și creioane. Ofițerul ne dicta ce să scriem acasă, începând cu nelipsitul: „Eu sunt bine, sănătos. (Ce păcat că nu sunteți și voi aici.) Priveliștea este desăvârșită, iar mâncarea ca de la hotel cu cinci stele. În altă ordine de idei, vă rog să-mi trimiteți (urma șirul lung al alimentelor îngăduite), plus 400 țigări. Cu drag!“ și venea semnătura.

A urmat o perioadă de așteptare încordată și în sfârșit au fost chemați în poartă primii primitori ai pachetelor. Aici se vedea avantajul de a fi „popular“, dar mai ales de-a fi atras în proces, după tine, un număr cât mai mare de co-incipați. Eu fiind singur, eram numai martor al bucuriilor altora. Totuși, intervenise o mare deosebire în cantitatea și calitatea mâncării din hârdău. „Suplimente... Cine mai vrea suplimente?“ Strigăte de-a căror apariție trebuia să te minunezi. Erau suplimente

berechet, dar nimeni nu mai sărea cu gamela. Minunea reeducării!

Lucram în acea vreme cu Gulan, cel mai popular deținut alături de doctorul Gordan. Săpam un șanț, și în timp ce ne povestea episoade din romanul din manuscris, din cei 12 ani de prizonierat în Siberia, ne împărțea țigări fără limită. Vasilică Răzvan, răsculatul de la Galați, îl asculta cu lacrimi în ochi. Era sentimental nea Vasilică și participa cu toată inima la povești.

În sfârșit, am fost chemat la poartă și eu. Pachetul avea cinci kilograme, greutate reglementară. Se găseau în el și 400 de țigări Naționale, cele mai ieftine de pe vremea aceea. Dar în pachetul trimis, am găsit ascuns un bilet: „Nu mai cere pachete, că nu avem de unde“. Am împărțit prietenilor de la bac toate cele cinci kilograme, și toate țigările. Ceva mă mușca de inimă. Era prima legătură cu casa, după trei ani de la arestare. Calificativul de „sentință nefericită“, era eufemismul cel mai potrivit pe care-l găseam. Nu aveam libertatea de-a întreba ceva în următoarea carte poștală. Cum după două luni eram din nou în fața unei asemenea bucăți de carton, i-am adresat Piei răvașul. Cunoșteam numele satului și al județului ei. Era un fel de a sonda dacă ea era cel puțin liberă și că, prin nu știu ce minune, avea să-și dea seama că nu pachetul propriu-zis mă interesa, ci situația ei. Desigur că avea o experiență mai mare în chestiunea cărților poștale standard, dar în care erau introduse cuvinte cu cheie. Eu îi scrisesem: „Te rog să-mi răspunzi“. Scrisoare nu am găsit la sosirea pachetului, dar adresa era scrisă de mâna ei. M-am bucurat pentru prima oară, fiind acum convins că n-am târât pe nimeni în închisoare după mine. Cum a treia carte poștală n-am mai primit, acel „Nu ne cere pachete, că nu avem de unde“ m-a urmărit obsesiv multă vreme. M-am rezumat la concluzia ambiguă: poate că i-a forțat cineva să facă gestul acesta de desolidarizare. N-am de unde să știu dacă a mai primit cineva vreo astfel des scrisoare. Eu pe-a mea n-am îndrăznit s-o arăt nimănui. Pur și simplu am distrus-o.

Gândindu-mă la cele două pachete primite, mi-a venit o idee: uite, domnule, unde am ajuns. Să fac sclavagism cu mâncare de-acasă! Ba să mă mai și bucur de treaba asta! Doamne câtă bătaie de joc! Cât de mult și-au căutat-o cu lumânarea cei de la M.A.I.! Când, după 1989, au fost numiți teroriști, cred că era termenul potrivit pentru toată perioada cât au dominat țara.

Într-una din zile, venind spre bac, am zărit încă de pe ponton un grup de deținuți îmbrăcați civil, adunați în afara lagărului. Între ei, l-am putut recunoaște pe Isaac Morgan, liniștitul domn Isaac, cel care vorbea rar și cumpătat despre legătura sa directă cu vestita familie Morgan, posesoarea băncii internaționale cu același nume. Pe platou se vorbea cu aprindere despre: „Uite măi cum se descurcă jidanii ăștia! Precis că au fost cumpărați!” Desigur, încă un caz venit să confirme două lucruri. Primul, cel cu evreii, era și cauza finală în mintea unora. Al doilea de fapt era cauza adevărată: poziția noastră de sclavi față de proprietarii de sclavi. Cum noi ajungeam sclavi prin răpirea de la casele și din activitățile noastre, a ne vinde avea un caracter pirateresc. Procedeu pomenit și de Shakespeare în „Hamlet”. Pirații răpeau, cereau o sumă pentru răscumpărare și la primirea banilor îi eliberau pe ostateci. Unde-i diferența? Că vânzarea se făcea prin organele de stat? Atunci în cel fel de stat trăiam noi? Ce ușor era să exclami cu invidie: „Măi, cum se descurcă jidanii!” Nici nu trebuia să te întrebi ce dovadă de inteligență dădeau cei de la securitate, care executau actul de vânzare-cumpărare. Dar acesta nu era ultimul act. Cei care cumpărau plăteau de două ori. Odată pentru eliberarea din închisoare a celor băgați acolo ca să aibă ce vinde, iar a doua oară pentru a li se permite acestora să iasă din țară. Considerentul moral nu a împiedicat organele statului să vândă cetățeni (chiar considerați indezirabili, sau de o altă religie sau etnie) ca sclavi. Mai puneau și condiția ca sclavii să nu crâcnească, odată ajunși în străinătate. O astfel de „eliberare” pe bani n-a fost făcută niciodată de ruși, spre exemplu. Ingeniozitatea autohtonă? Probabil! După primitivism, zgârcenie și batjocură, se poate adăuga și pirateria pe scară largă. Nu avea rost să

lămuresc pe cineva ce se întâmplă sub propriii săi ochi. Dintr-o aceeași realitate, fiecare ajunge la concluzii care diferă, bazate mai mult pe simpatii sau antipatii decât pe o dreaptă judecată a faptelor. Securitatea, fiind în majoritatea ei covârșitoare autohtonă, era scoasă din judecata morală. Cei care se descurcau bine erau... jidanii! Și judecau astfel chiar și acei dintre noi care, în orice alt subiect abordat, dovedeau adâncime de gândire și o logică impecabilă. Poate că ar mai trebui să treacă încă o sută de ani ca autohtonii să rămâie singuri și puri după teoria lui Rosenberg (neamț, nu jidan!) pentru a-și scoate din cap ideea că alții, și nu ei, au o anumită vină pentru propria-le soartă. Acum, să vorbim serios: cine era vinovat că evreii erau vânduți de securitate? Piratul sau victima? Și ce valoare mai prezentau aici legile scrise-n hârțoage? Pe vremuri exista o expresie: „Te omor, mă, și te plătesc cu ban!” Ca să se vadă că obiceiul este totdeauna mai tare ca legea și foarte greu – sau deloc. În securitate probabil că expresia a suferit o modificare: „Te arestez și te vând pe bani!”

De fapt, legile comuniste erau praf aruncat în ochii apusenilor. Nu erau deci pentru cei care veneau în fața unor ofițeri bine îmbrăcați și sătui, ca să fie batjocoriți cu o sentință ridicolă. Când o sumă de bani poate anula o hotărâre judecătorească, înseamnă că ne aflăm în țara bunului plac și nu a statului de drept. Eram la cheremul despotismului și al terorismului oficial. Dar nu numai securitatea putea fi inclusă în tărășenia aceasta. Ea nu se ocupa de stat, ci de noi și de condiția noastră de sclavi, pe care căutau s-o facă tot mai apăsătoare. Nu-i de mirare că la un moment dat n-au mai fost nevoie de pușcării. Sârma ghimpată fusese extinsă până la hotarele țării, iar sclavia a fost generalizată.

Astăzi, aud nostalgici spunând: „Dar atunci se mânca bine și cu bani puțini”. Argumentul este același auzit de Moses în pustiu: „Dar în Egipt aveam ce mânca și aveam un acoperiș deasupra

capului". De teroare, de umilință și de sclavie nu vorbea nimeni, de parcă nici n-ar fi existat. Mâncarea era totul pentru acei oameni inconștienți. *

Plivitul orezului fiind încheiat, venea perioada când urma să se coacă. Acum trebuia ascultată seva ce urcă spre boabe. Moment conspirativ, de importanță majoră. Pentru asta au fost aduși douăzeci de securiști cu grade mari, ca să asculte cu urechile la pământ. Pe noi, deținuții, ne încărcau în fiecare dimineață în camioane și ne trimiteau la culesul sfecele de zahăr. De aceea pe atunci zahărul se vindea doar cu 11 lei kilogramul. Brațele de muncă erau gratuite. Costau numai uneltele agricole, tractoarele și șoferii. Mâncată crudă, sfecla de zahăr era amară, dar flămânzii de noi ne suplimentam și cu asta.

Colectarea se făcea cu degetele, care sângerau și se infectau. Dar cui îi păsa de sclavul modern? Ați auzit de cuvântul „progres”? Progresul însemna agricultura făcută cu bățul și plugul tras de sclavi, în locul animalelor respective. Aveam o securitate care garanta să se poate și-așa! Cu cât se subția hrana, cu atât deveneau paznicii mai agresivi în îndeplinirea normei, iar noi, tot mai refractari la ideea menținerii zahărului la 11 lei kilogramul.

De la smulsul sfecele de zahăr am trecut la prășitul porumbului. Aici, marea carte o jucau țăranii și mândria lor de lucrători ai pământului. Ceea ce uitau ei era că poți trece de la o muncă complexă la una simplă, dar nu și invers. Academicianul cu multe distincții, dacă-i permitea sănătatea, putea mânuși sapa cu aceeași dexteritate ca și țăranul. Au trecut câteva săptămâni până când provocarea a fost aruncată. În brigada țăranilor se afla și un oarecare Ghioagă, stahanovistul cu două porții de mâncare permanent pentru răsplătirea muncii depuse. Râdea batjocoritor, cu gura până la baza urechilor, când îi vedea pe intelectuali în tarlalele cu porumb. Paznicii se distrau

de prostia noastră, dublată permanent de mândrie: mânduitorii de condei pe de-o parte, țăranii de cealaltă parte. Provocarea fusese primită. Pe o singură linie la start – și dă-i bătaie! Animatorul nostru tot Robert era, dar nu cu sapa, bineînțeles. El ne aproviziona cu apă potabilă, pe acea căldură insuportabilă. După prima sută de metri, nici o diferență între intelectuali și țărani. Frunțașii noștri se țineau la același nivel cu Ghioagă, iar codașii în rând cu codașii lor. La jumătatea drumului, cu paznicii verificând acuratețea lucrării, țăranii rămăseseră „repetenți”, fiind chemați să completeze spațiile neprășite pe rândurile lor. Codașii noștri le-au luat-o înainte, iar Ghioagă sufla din greu să țină pasul cu ei. Am ajuns la capătul tarlalei de un kilometru, și toată brigada s-a odihnit, fumând o țigară. Țăranii veneau din urmă, epuizați și grăbiți, întrebându-se cu năduf:

– Cum se poate una ca asta?

Iar noi, ca să le punem sare pe rană, le răspundeam:

– Uite, domnilor, că se poate!

Dacă paznicii și-au închipuit însă că au dat de-o bandă de sinucigași idioți, s-au înșelat rău de tot. După această întrecere și până la sfârșitul prășitului, nimeni n-a depășit viteza de melc pe care ne-o impusesem: încet... încet... De-aia aveau paznicii bojoci, ca să țipe zadarnic la noi. Cum muncile se schimbau aproape săptămânal, ni se schimbau și paznicii, așa încât nu aveau timp să prindă pică pe vreunul din noi și să ne persecute.

Începuse toamna și asta ne-a fost salvarea. Am rămas în perimetrul țarcului la bac, să înghițim rafalele de praf, venite să înnămolescă și mai mult apele și așa tulburi ale marelui fluviu. Puntea care lega „Gironde” de țarm începuse să se desprindă, gata de dezmembrare. Cu încă vreo câțiva curajoși, am intrat în apă și am pus capăt dezastrului. Apa gălbuie, a Dunării, plus glodul de pe

picioarele noastre trebuiau descotorosite. Am început să înotăm, cu capul deasupra apei, câțiva metri spre larg, unde apa era mai curată. De undeva, a apărut comandantul, care văzându-ne, și-a pus mâinile-n cap.

– Ce înseamnă asta? Tentativă de evadare! Băgați-i la izolare!

I-am explicat că dacă nu reparam podețul, acesta s-ar fi urcat pe vas prin catapultare. Zadarnic! El o ținea tot pe-a lui. Evadare! Noi, cei patru temerari, am fost duși deci la izolare, în casa ancorei, populată permanent de către sectanții care refuzau să lucreze în ziua de sâmbătă, conform credinței lor minate de fanatism. Preferau să moară decât să comită o asemenea blasfemie. Paznicii îi scoteau numai sâmbăta, încercând prin diverse mijloace – și nu din cele mai blânde – să-i convingă să iasă la lucru. În casa ancorei nu era tocmai rău – dar nici bine. Pe niște fiare goale te puteai așeza, dar cum totul era din fier, chiar și tavanul, când bătea soarele se încingea încăperea ca un cuptor. Deși nu aveam pe mine decât un chilot, transpirația îmi șiroia pe tot corpul, țâșnind ca dintr-un burete bine îmbibat. Cum rezistau „Martorii lui Iehova” zi după zi la acest tratament, era greu de imaginat. Noi, cei patru, am fost eliberați după numai câteva ore. Probabil că-i venise mintea la loc comandantului.

Peste câteva zile, cum nu se puteau face liste după „Tata, mama și baraca”, am fost expediați toți, cu bac cu tot, pe apele Dunării, spre coloniile de unde plecaseră fiecare. Eu am nimerit la patria-mamă, adică la Salcia...

„SALCIAMURĂTURILORFIERTE”

Am fost introduși din nou în clădirile care păreau desenate de copiii handicapați ai lui Mubegel:

fără apă, fără tinetă, fără un loc unde să pui jos mai mult de-un picior. Unul din medici și-a făcut nevoia mică în cană și ne-a explicat, ca justificare, că urina este un puternic dezinfectant. O fi fost, dar eu preferam alte dezinfectante pentru vesela mea personală.

Un brigadier a fost scos din cameră – și am auzit cu toții următoarea conversație ciudată:

– Ce, bă? Cine te crezi? Cu noi stau de vorbă miniștri din Vest și chiar președinții. Cine te crezi tu, că nu stai de vorbă cu noi? Era vocea indignată a unui paznic, la un răspuns al brigadierului nostru? Sau o înscenare prin care eram preveniți că Occidentul acceptă toate mârșăviile Estului?

După o noapte de insomnie, am fost scoși din baracă și împărțiți pe brigăzi. Cine credeți că se băga în mine, încercându-și norocul de-a nimeri din nou în aceeași brigadă? Turnătorul vagabond Haiducu, izgonit de deținuți din toate celelalte brigăzi. L-am pocnit încă odată și-aici. A încercat el să mă dea de viu caraliilor, dar strigătele și amenințările celor din jur l-au obligat să dea înapoi și să-și ia valesa. Fie ce-o fi, n-aveam de gând să mă compromit pe nevinovate. Am nimerit în aceeași baracă de mai înainte, dar acum eram câte unul în pat. Vasilică Răzvan nimerise și el în aceeași brigadă ca mine. Uneltele muncii erau aceleași, le cunoșteam: hârlețul, lopata, târnăcopul și roaba. Șantierul se afla foarte aproape de colonie. Trecând odată prin așezarea paznicilor, cineva a găsit niște ouă, pe care le-a împărțit cu cei dimprejur și le-a înghițit așa, crude, ca pe cea mai grozavă delicatesă. Doamne, unde am putut ajunge cu decăderea!

Munca la dig se arăta ca mereu, dar mâncarea era o nenorocire. Undeva, la contabilitate, lucrurile se cam încurcaseră, iar pe lista de alimente nu figura decât unul: murăturile. La prânz, murături fierte, la cină tot murături. Nu o zi, două, ci cale de săptămâni. Eram atât de înnebunit de foame, că m-am surprins într-o zi dând târcoale grămezilor de gunoi. M-am îngrozit la timp și mi-am pus întrebarea: oare mi-e chiar atât de frică de moarte?! Oare o foaie de varză mucegăită poate

să mă salveze? A doua zi, ca un făcut, aproape de poartă, am văzut îngropate pe jumătate în noroi, niște zarzavaturi stricate. Am trecut pe lângă ele indiferent – și mi-am dat seama că mă eliberasem de teribila teamă de inaniție. Desigur că cei din jur nu știau ce se petrece în sinea mea, ce luptă cumplită dădusem împotriva mea însămi. Trăiam unul din acele rare momente în care te maturizezi fără vreun compromis. De-abia atunci l-am înțeles pe pastorul Wurmbrandt, care la Jilava postea miercurile și vinerile, cu toate că avea un corp mătăhălos, dornic de cât mai multă mâncare.

Nu știu cum s-a făcut, că tot cu Haiducu m-am pomenit într-o zi în brigadă. O fi fost o provocare regizată de caralii, ori nevoie aceluia om de a face rău cu tot dinadinsul l-a adus lângă mine? Știu că mi-am pierdut cumpătul și l-am pocnit încă o dată, de data asta tare de tot. M-a reclamat caraliilor, care au pus pe mine un câine anume dresat să se repeadă la deținuți. Javra și-a înfipt colții în pulpa mea, iar paznicii mi-au cărat niște palme și pumni, după care m-au expediat la muncă, la brigadă.

După vreun sfert de oră, aceeași paznici au venit în control. Haiducu avea buza spartă, dar când l-au văzut caralii, i-au spus:

– Du-te bă, în mă-ta, nu ți-a făcut mai nimic!

Cu asta, incidentul luase sfârșit pentru ei. A doua zi, Haiducu a dispărut din brigadă. S-o fi dus să-i fericească pe alții. Niciodată n-am înțeles răutatea în sine, făcută fără vreun avantaj material care s-o justifice cât de cât, măcar în ochii celui ce-o săvârșea. Haiducu era asemenea unui securist, care se prăpădește după nevoia de-a fi iubit de propria sa victimă.

Era spre sfârșitul unei zile de muncă. M-am așezat pe pământ, sprijinit de peretele digului. Poziția aceasta fusese luată de zeci de deținuți, în așteptarea semnalului de încetare a lucrului. O

toropeală plăcută mi-a îngreunat pleoapele. Când m-am trezit, eram dus de patru colegi pe umeri, pe-o targă improvizată. La infirmerie mi-au luat temperatura și-au constatat plus 39 de grade. Toate ar fi fost bune dacă m-ar fi lăsat acolo să dorm, dar infirmeria era plină până la refuz, iar medicii arătau alarmați. Paznicii, ținându-se la distanță, nu-și mai foloseau plămâni pentru a scoate țipetele și înjurăturile obișnuite. Se aflau și câțiva ofițeri cu insignele corpului medical – Crucea Roșie agățate în piept. Se întocmeau niște liste. Am fost transportați la Dunăre, în remorca unui tractor. Am traversat-o – iar pe malul celălalt ne aștepta un camion de cinci tone, acoperit cu o prelată. Așa am ajuns la spitalul civil din Constanța, în secția de boli contagioase. Dezbrăcați la piele, ne-am îmbăiat în câteva căzi cu apă fierbinte, folosind un săpun plăcut mirositor. Era un vis pe care noi îl trăiam în realitate. Mâini dibace de fete tinere ne-au îmbrăcat în rufărie albă, curată și – culmea! – bine călcată. Cu un halat aruncat peste umeri, am fost îndrumați cu atenție spre paturile imaculate. Am căzut imediat într-un somn adânc, binefăcător. M-am trezit la micul dejun, la care ni s-a servit lapte, ouă fierte și-o pâine cum nu mai mâncasem de-afară. Nu cu porția și la alegerea bucății celei mai mari, ci la discreție, cât ne încăpea în stomac. Asistentele, care treceau de la un pat la altul cu termometrele, rămâneau uimite de câtă poftă de mâncare aveam. Puteam consuma tot ce nu era piatră, sticlă sau lemn! Însăși rezistența noastră la boală era socotită un miracol. Lipsit ani de zile de alcool, tutun sau orice alte excese, organismul lupta minunat împotriva dihanțiilor microscopice. Cu stomacul bine aranjat, urechile mi s-au ascuțit la vorbele dimprejur. De la bolnav la bolnav, circula diagnosticul: febră tifoidă. Nu se poate, mi-am zis. Prin toate școlile prin care trecusem, am fost vaccinat an de an împotriva acestei maladii. M-am lămurit pe deplin abia atunci când sora mi-a citit pe foaia de observație de la picioarele patului: leptospiroză! Așa da, mai mergea. N-o fi gravă leptospiroza, dar va fi ea capabilă să mă țină câteva zile în acest spital unde mă simțeam ca în sânul lui Avram? Eram mândru de mine și m-am întins... cu câțiva centimetri mai mult sub pătură.

Mai era destul timp până la masa de prânz – deci hai la somn. Paznicii noștri erau hăt, departe, în spatele ușilor. Medicamentele și injecțiile le primeam în stare de somnolență. Aveam visuri color, cu poieni înflorite, fără oameni și griji, visuri blânde de pace și desfătare a simțurilor. Eram un leptospirotic protejat de soartă și de grija personalului sanitar. Dar îmi făceam zadarnic iluzii. Tot mâncând și dormind, mergeam cu pași mari spre vindecare, deci spre ieșirea din spital. Temperatura scădea zilnic cu o linie sau două, în mersul ei spre normal. Ce cuvântul îngrozitor: normalul! Oare nu exista și o leptospiroză cronică, un fel de diabet cu care să lupți toată viața și să mori când îți cade o cărămidă în cap? După o săptămână, febra scăzuse la 36 de grade. Zilele mele aici erau numărate. Doamna doctor Bacalbașa, șefa secției de boli contagioase, veghea ca șederea deținuților să se prelungească atât cât se poate de mult. Mi-a făcut o serie de analize. În fiecare zi, instalat pe un scaun cu roți, eram dus pe la diversele secții ale spitalului; dinți, plămâni, inimă, ficat sau splină. În salon, două dintre asistente s-au evidențiat în mod deosebit, mult peste îndatoririle lor profesionale: Sanda (care aducea la figură cu Pia) și Vera, o voleibalistă cu inima cât o minge de baschet. Aveau în permanență buzunarele pline cu țigări și alte bunătăți, pe care ni le împărțeau cu generozitate și cu grija de-a nu fi văzute de paznici. Cred ca „jefuiau“ alți bolnavi din spital ca să ne răsfete pe noi, din salariul lor ar fi fost imposibil să ne procure asemenea bucurii. Ne înzdrăveneam repede, obrajii căpătaseră culoarea roz naturală, ochii se luminau, iar din adâncul ființei noastre se ridica un boboc de demnitate umană. Nu eram deci nici ciumați, nici părăsiți. La insistențele fetelor și ale amicului Pleșa, care îmi deconspirase „secretul“, le-am citit în palmă Sandei și Verei. Mi-am pus toată îndemânarea în descifrarea viitorului lor – și tare aș fi curios să aflu dacă s-a realizat ceva din cele spuse de mine.

Într-o dimineață mă aflu la etaj, unde se găseau closetele și locul destinat anume fumatului. Abia mă instalasem pe un coș de gunoi ceva mai înalt, că văd un coleg săltând de

bucurie, cu pieptul scos cocoșește, care mi se băga mândru sub nas. Era Robert Cahuleanu, poetul.

– Am 39 de grade cu cinci...sâc! Am 39 cu cinci!

De sub ochelarii cu multe dioptrii, ochii îi străluceau de fericire. Cum în aceeași zi eu nu avusesem decât teribila temperatură normală, aveam toate motivele să-l invidiez. În orice moment puteam fi scos din spital și trimis înapoi, în iadul sclaviei. Mă gândeam încă la fericirea celor două săptămâni de spital și-mi dădeam seama că agonisiseam ceva putere pentru zilele ce aveau să urmeze.

Vestea plecării mele a picat ca un trăsnet. Odată cu mine, urmau să părăsească spitalul și mediciniștii Pleșa și Munteanu, plus prietenul meu Vasilică, pe lângă alți cinci-șase convalescenți. Am fost ambalați într-un camion cu prelată. Sanda și Vera aveau lacrimi în ochi, doamna doctor Bacalbașa ne privea demnă și dreaptă. Bolnavii din spital își fluturau mâinile – și parcă și paznicii noștri se mai muiaseră. Au lăsat prelata ridicată până am ieșit din spital, ca să luăm cu noi și ultimele imagini ale plecării.

Odată cu înserarea, am ajuns la Piatra Frecăței, penitenciarul de pe malul Dunării. Cum acesta era numai pentru dreptul comun, noi, politiciii, am fost îngrămădiți într-o celulă formată din două despărțituri: una complet goală, iar cealaltă cu numai două paturi de fier, fără nimic așternut pe ele. Eram din nou în imperiul securității și al lipsei de omenie. În afară de absența saltelelor, restul nu ne prea deranja. Mâncare nu ne dăduseră, nu eram puși în porție, de parcă am fi fost niște turiști picați pe negândite la o cabană nepregătită de oaspeți. Dar traistele noastre erau pline cu rezerve de mâncare și pâine de la spital, așa încât n-am făcut foame în noaptea aceea. Neputând dormi decât pe apucate, ne-am povestit fiecare odiseea ajungerii în închisoare – și noaptea a trecut destul de ușor. Munteanu și Pleșa, care se legaseră vizibil de fetele de la spital, sufereau cel mai mult. Spitalul îi făcuse să uite că erau deținuți.

Nu vreau să fac o descriere fizică a fetelor din spitalul Constanța. Au trecut anii, oamenii s-au schimbat, fizic nu mai arată azi cum au fost, dar faptele lor bune și-au păstrat prospețimea de atunci. Aici stă secretul eșecului securității: ei trebuia să mintă ca să-și justifice răutatea. Faptele bune, venite firesc și păstrate în suflete, dau boboci în fiecare oră și zi. Ele erau învingătoarele răului...

„ACADEMIA STOENEȘTI“

Deși boala ne-a găsit pe fiecare dintre noi în colonii diferite, toți ne-am întors la Salcia. Cazați într-o baracă separată de a celorlalți deținuți, așteptam nu știu ce. Ne-am ales un brigadier și atât. El nu avea nimic de tipat, iar noi nu aveam nimic de săpat. La intervale scurte ni se lua „Tata, mama și baraca“ și ne întorceam la povești. Ne și miram de câte aveau de povestit pușcărișii, pentru a-și alunga plictiseala. Cu o poveste bună săreai peste mese fără a simți.

În sfârșit, toată listăraia întocmită pe parcurs a avut un rezultat practic. Tificii într-o coloană, sănătoșii în alta, ne-am pornit spre capătul de nord la Ostrovului, așa cum se numeau cu un singur cuvânt toate coloniile din Balta Brăilei. Salcia era un fel de centru secundar. Pe drum, cele două coloane s-au contopit.

„Sănătosul“ Wagner, cu un platfus grozav, abia se târa. Era și nu era sănătos, era politic și nu era. Făcea parte dintr-un lot de contrabandiști de ceasuri elvețiene. Puneau aurul și valuta într-un anumit lot, într-un anume vagon al trenurilor internaționale, iar cei care le ridicau în străinătate puneau în loc ceasurile elvețiene, care ajungeau astfel în țară la înapoierea vagonului. Sistemul, oricât de ingenios, tot a fost descoperit. Capul acestei afaceri era domnul Freed, sau Frid sau poate chiar

Fryd, habar n-am cum se scrie. Acum mărșăluia și el, încolonat ca și noi, deținuții politici. Lotul a fost declarat „politic“, pentru a primi niște pedepse mai mari. În țara lui Papură Vodă totul era cu putință! Între timp, parlamentul se ocupa cu aplauzele...

Chiar și din apropiere, colonia Stoenesti era invizibilă. Mi-o tot arăta cu degetul cineva care mai fusese pe-acolo, dar eu tot n-o vedeam. Niște sârmă ghimpată, două grajduri – unul mai înalt, altul mai scund, o țeavă care trecea peste un jgheab... și atât. Când norul de praf stârnit de coloană s-a mai risipit, parcă am zărit o construcție pe partea stângă, care aducea a coteț de păsări nefolosite. Mai erau patru prepeleacuri în cele patru colțuri ale țarcului, dar pe fundalul unei înălțimi de pământ cenușiu, se estompau în întunericul care cobora peste noi. Deci, o cantitate de bârne, mult lut și sârmă ghimpată.

O parte din bucătarii de la Salcia veniseră cu noi, aducând într-o căruță ustensilele respective. Wagner a fost ales să lucreze la bucătărie, din rațiuni economice. El fiind un evreu habotnic, cu grijă pentru respectarea hranei rituale, eram siguri că nu se va atinge de jumările destinate cazanului. „Cotețul de păsări“ se dovedi a fi fost closetul: câteva scânduri aruncate peste o groapă. Scândurile erau atât de lunecoase, încât la intrare ar fi trebuit pusă inscripția „Pericol de înec“! Cei care aveau diaree nu mai făceau drumul înapoi, până la barăcile lor. Se rezemau de cea mai apropiată baracă – se întâmplase să fie tocmai a noastră – și așteptau apariția „atacului“ următor. Doctorul Gordan, din mica infirmerie opusă porții, făcea tot ce putea pentru a-i alina cât de cât pe prea mulții noștri bolnavi, care nici măcar nu puteau fi acuzați că simulează și că trag chiulul, deoarece la muncă nu eram scoși. Eu aveam același statut cu tificii, deși nu știam ce hram poartă leptospiroza. Eram tific – și gata.

Numărătoarea se făcea în baracă, la capătul patului. Caralii puteau trece prin furcile caudine

ale aritmeticii de câte trei-patru ori, că nu ne păsa. Tot o nimereau până la urmă și socoteala ieșea. Ar fi fost mai ușor pentru ei să fi făcut o strungă, prin care să ne treacă la numărătoare ca oile. Dar pentru asta le trebuia inteligența unui cioban... Doctorul a reușit să-i sperie pe ofițeri cu declanșarea unei epidemii de dizenterie. Pericolul era real. Au apărut imediat mari cantități de var și o cantitate mică de medicamente. Acum, la coteț trebuia mers cu masca pe față. Vaporii de var, plus ceea ce voiau ei să înlăture, îți luau nasul din loc.

Interesant că microbii de tifos și de leptospiroză au acționat în mod selectiv. Nu se găsea în baraca noastră nici un... turnător! Parcă s-ar fi făcut selecție naturală, după inteligență și caracter. Se putea deschide la Stoenеști o școală cu profil universal. Profesorii principali și suplinitorii au intrat treptat în funcțiune. Ne-am pus pe învățat. Tandemul Omescu-Mihalcea adâncea cunoștințele de limba franceză, bineînțeles cu acoliți secundari. Părintele Vasilache, fostul crainic al Mitropoliei, era ascultat pentru lecțiile de engleză. Nu cunoștea limba, dar memorase o sumedenie de cuvinte, învățate cu prilejul traducerii Bibliei, pe care o făcuse cândva. Matematici puteai studia cu inginerul Doru Novacovici. Cu unul dintre actorii acuzați de homosexualitate învățam bridge. La cerere, se mai țineau conferințe cu câte un subiect care interesa toată baraca. Erau și câțiva politicieni, pricepuți (așa credeau ei), să descifreze viitorul țării bazați pe trecut. Doctorii Pleșa și Munteanu ne explicau misterele medicinei, înainte de-a fi ajuns la infirmeria doctorului Gordan.

Desigur că tratamentul aplicat nouă la Stoenеști se datora insistenței medicilor de la spitalul Constanța, care și ei îl speriasse bine pe comandant. Securitatea a promis că va respecta instrucțiunile – și așa s-a făcut că am scăpat de muncă pentru o lungă bucată de timp.

Vremea se înăsprise. Sub un cer de culoarea unei cămăși nespălate cu lunile, continuam să ne concentrăm, în baracă, și să învățăm. Freedman era o excepție. Frigul îl adusesse în pragul nebuniei.

Noi îl poreclisem „omul-pendulă“. Ca să se încălzească, își trecea greutatea de pe un picior pe altul, balansându-se încontinuu. În rest, era aproape normal. Chiar încerca să facă și poezii, ca Robert. Ieșea un fel de proză stâlcită, puerilă, zadarnică. Nici Ion Omescu, cu tot intelectul său superior, nu avea acea scânteie care înaripează cuvintele și le transformă în hrană spirituală pentru cei mulți. Calitate pe care numai versul lui Robert (Andrei Ciurunga) o avea cu simplitate și cu finețe, uneori chiar cu umor. Încercam – și nu eram singurul – să învăț creațiile sale, dar Ionel Diaconu mă întrecea în această privință. Le învățam fără nici o intenție de viitor, numai așa, pentru frumusețea versurilor și a sclipirii acelei minți care lumina până și în bezna de la Stoenеști. Zgomotul nu-l deranja. Noi jucam bridge jos, chiar sub patul lui Robert, discutam aprins, ne certam. În acest timp, sus, cu pleoapele semi-închise, iar uneori cu pătura trasă peste cap, privind tavanul și nevăzându-l, Robert dădea formă gândurilor și sentimentelor sale. Când totul era gata, până și el fiind mulțumit, ne împărtășea și nouă, cu prima ocazie, proaspăta sa creație, totul făcut și reținut de memoria aceea fenomenală.

În diminețile când era „sub vreme“ și versurile îi ieșeau șchioape, venea la mine și-mi spunea:

– Măi, ce-aș mai bate un caraliu acum, înainte de masă!

Mă uitam la el și mă apuca râsul. Să tot fi avut 50 de kilograme, cu zeghe cu tot, – cam jumătatea celui mai pirpiriu gardian.

– Știi ceva, Robert? Bate-mă pe mine și o să-ți treacă năduful!

Și îi ofeream abdomenul, să mă gâdile cu loviturile lui anemice. Asta îl mai liniștea și-i dădea ghes pentru versuri.

Câtă energie avea în corpul acela puțin se putea vedea și din somnul său agitat. Ce visuri

treceau prin mintea aceea neobosită? Ce iubiri neîmplinite lăsase în urmă? Versul lui era întotdeauna cald și chemător de iubire fizică, de iubire de țară, de iubire de om...

Nu exista la el dedublare în poezie și viață. Poezia era inclusă în existența lui cea fără de bucurii: 18 ani de muncă silnică pentru vina de-a fi poet! Și asta era porția a doua, după alți patru, făcuți la Canal tot pentru harul poetic.

Să vă dau un exemplu de felul în care realitatea imediată se transfigura în poezie, la Robert. În urma unei eclipse totale de soare văzute la Stoenеști în primăvara aceea, ne-am pomenit la scurt timp cu o poezie pe care am învățat-o imediat, atât eu cât și ceilalți prieteni ai săi. O redau din memorie, pentru a vă face o idee de ce-am văzut noi, cei mulți – și ce-a văzut poetul impresionat de fenomenul ceresc:

Azi, la ceasul cald al zilei coapte,
s-au cernit văzduhurile-n noapte,
parcă Domnul, în amiaza mare,
ar fi stat între pământ și soare,
aruncând pe-ntreaga emisferă
umbra lui înaltă și severă,
umbra grea care căzu de sus,
ca atunci când a murit Iisus.
Copleșiți de beznă, nu știm încă
de-i mânia Cerului, adâncă,
ori o veste crâncenă de moarte...

Poate-n Cosmos, undeva, departe,
istovit, cu umărul sub cruce,
neputând genunchii a-L mai duce,
alt Iisus s-a prăbușit grămadă...
Doamne, fă lumină, să se vadă!

Ion Omescu era maestrul necontestat al versului scris de alții și debitat de dânsul pe scena. Posesor al unei culturi remarcabile, chiar dacă părea uneori îngâmfat, avea și pe ce.

În baraca de peste drum se afla Sașa Ivasiuc, prozatorul de mai târziu. Nu avea nici un dinte în gură, ca efect al unor anchete de o duritate greu de imaginat. Când l-am auzit prima oară fonfăind despre clasificarea maladiilor sistemului nervos, am crezut că mă aflu în fața unui neurolog sau a unui psiholog. Dar respectul cu care îl tratau Omescu și ceilalți m-a impresionat și pe mine. Eu și Mihalcea, trecuți prin facultatea care promova sloganul și lozinca stupidă, ne bucuram de privilegiul de-a fi aici în compania unor oameni de cultură solidă și de-a fi în prezența unor poeți, scriitori sau artiști. Ne agățam de această conjunctură cu toată voința și capacitatea noastră de-a învăța și-a înțelege. Am fost și în juriul pentru desemnarea învingătorului între poezia lui Robert și cea a lui Omescu. Subiectul și caracteristicile poeziei erau fixate cu o zi înainte. Cum eu și Diaconu eram de partea lui Robert, iar Mihalcea și Tăutu de partea lui Ion Omescu, îi rămânea lui Ivasiuc decizia de a împărți laurii învingătorului, ca singurul imparțial. Ideile preconceptuate nu erau bune nici măcar într-un concurs de poezie, unde marele premiu se rezuma la satisfacția de-a fi declarat învingător. Când nimic serios nu se petrecea în jur, jucam șah. O partidă „oarbă“, adică fără tablă și piese, devenise ceva obișnuit. Am încercat un simultan de două astfel de partide – și mi-a fost dat să-mi cunosc limitele. Radu Ion era oponentul meu principal. S-a organizat și un concurs gen

cupă, în care Radu și eu am rămas în finală. Pasiunile s-au încins. Mulți au văzut în această întrecere o confruntare între un jiff și un autohton, ceea ce contravenea spiritului sportiv. După trei zile, cu multe întreruperi tacite, a câștigat Radu. Doru Novacovici ajunsese și el în etapele superioare ale concursului, ceea ce i-a procurat o mare satisfacție. Tăutu ne fluiera pe toți. Era un fost ofițer al armatei noi, care avea deosebitul talent de-a fluiera pe limba tuturor păsărilor de pe glob. Fluieratul lui avea calități de ventriloc. Putea sta în spatele tău, și imitând ciocârlia de pildă, să te scoată din minți făcându-te să cauți pasărea veritabilă. Închisoarea n-a făcut decât să sporească prin exerciții continue acest talent remarcabil. De aici și până la un concert în toată puterea cuvântului nu era decât un pas.

Istoria o puteam învăța de la un coleg care participase la sărbătorirea lui Ștefan cel Mare la Putna, șeful de lot Alexandru Zub, actualul cercetător academician. Lotul acesta era o mărturie de cât de „patrioți” erau cei de la securitate. Dacă un popor nu-și prețuiește glorioșii strămoși, cine să respecte un astfel de popor? Nu poți sfărâma, pisa și rearanja istoria după cum îți convine. Ideile au acea calitate de-a rămâne idei în orice condiții și independent de orice regim. Nu poți lupta nici măcar împotriva ideii de comunism prin mijloace administrative. Ideea are drepturile ei și atât timp cât există o minte omenească în stare să le adopte, ideile dăinuiesc în eternitate. S-a distrus ideea de Dumnezeu prin acțiunile Inchiziției? A dispărut religia mozaică prin apariția creștinismului? Islamul a înlocuit creștinismul și iudaismul? Sigur că nu. Ideile nu pot fi maltratate, înghesuite, strivite. Nici măcar nu pot mistificate. Acțiunea în numele unei idei trebuie judecată în sine: acțiune laudabilă, constructivă, sau acțiune distructivă, chiar criminală. Nu suferim pentru o idee, ci pentru dreptul de-a ne-o însuși. Comunismul nu avea căderea de-a se întoarce prin ușa din spate la sclavagism. Adică unii să se bucure de toate privilegiile, iar alții să fie declarați buni de ucis. Eu nu sunt anticomunism, ci anti-barbarie, anti-minciună, anti-justiție și anti-insolență, toate ridicate

la rangul de religie de stat. Niciodată n-au fost oameni mai dezbinați, mai egoiști și mai indiferenți la soarta semenilor lor decât în așa-zisul comunism autohton.

Prigoana ideilor lua în colonie forma absurdă a vânătoarei după biete de scris. Totuși, noi scriam pe orice: pe fundul unei gamele sau pe talpa unui bocanc, unse cu săpun și presărate cu DDT, zgâriate cu o bucățică de sârmă. Culmea luxului îl reprezentau bucățelele de saci de ciment, atunci când ni le puteam procura. Foițele scrise mărunț cu un ciot de creion le coseam cu ață, în formă de carnețel. Acest lux era numit „bibliotecă” și cuprindea cuvinte străine și traducerea lor românească, sau formule de matematică. În timpul unei percheziții, biblioteca lui Mihalcea a trecut de la mine la omul alăturat – și tot așa până la capătul șirului și înapoi, pe măsură ce avansa controlul efectuat asupra noastră. Paznicul, care a simțit că se petrece ceva necurat chiar sub nasul domniei-sale, văzând că nu găsește nimic, ne-a băgat la izolare pe toți. Era o cămăruță cu pământ pe jos, lângă infirmerie. Cum tocmai plouase, noroiul ne trecea de glezne. Unde ne fixam picioarele, acolo rămâneam țintuiți. Te puteai roti doar cu corpul. Doctorul Gordan și colonia întreagă ne-au sărit în ajutor, cu țigări și mâncare. Prin crăpătura pe unde ne veneau ajutoarele, ne-am descotorosit și de biblioteca lui Mihalcea. Poate că i-a venit ideea lui Cap-de-Cal să ne mai facă o percheziție corporală și-ar fi putut-o găsi. Cap-de-Cal era șeful paznicilor. Se numea Prisăcaru și avea multe victime pe conștiință. Dar tot el se ducea acasă la Freed, undeva în Ardeal, și-i aducea vești și pachete. Dubla loialitate funcționează oriunde, când banul știe să unghie roțițele respective. Cap-de-Cal a venit apoi puțin cherchelit, și cum era în toane bune, ne-a eliberat de la izolare, fără alte consecințe pentru noi. Poate îi era și teamă să țină atât de mulți deținuți la un loc, în afara dormitorului, care cel puțin avea o încuietorie solidă și era sub permanentă supraveghere. Construcția din bârne și lut a izolării ar fi fost o joacă s-o demolăm.

Două au fost evenimentele de mare importanță în 1961: eclipsa de soare (de care am mai pomenit în treacăt mai sus) și rotirea lui Gagarin în jurul pământului. Aflasem din ziare că eclipsa totală de soare urma să aibă loc într-o anumită zi. Știam din istorie că în asemenea zile s-au câștigat și pierdut mari bătălii. Fenomenul avea o oarecare influență asupra soldaților, fiind privit ca un semn rău. Eclipsa era anunțată pe la orele prânzului. Ca semn de precauțiune, paznicii au trecut pe la toate barăcile și au încuiat bine ușile, dar nu și ferestrele. Prin ele ne-am strecurat afară, în șir indian, și ne-am așezat în spatele barăcii, la numai câțiva metri de zona interzisă, prevăzută cu sârmă ghimpată. Prepeleacele care aveau vederea spre noi păreau părăsite. Nici o mișcare, nici o sclipire de țevă de armă. Cot la cot cu Robert, sprijiniți cu spatele de baracă, ne povesteam trecutul și ne făceam planuri mărețe de viitor. Nu cred că am fost mai aproape unul de altul și într-un mai deplin acord ca în dimineața aceea. Eclipsa a început încet. Vârcolacii mâncau din suprafața soarelui înghițindu-i lumina. Apoi a venit amurgul și seara. A apărut luna distinctă, ca un uriaș gălbenuș de ou. Pe când ne uita la lună, din discul soarelui nu atârnav decât câteva franjuri din lumină. Dar și luna a dispărut brusc. A coborât noaptea grea, fără o fărâșă de pâlpare. De dincolo de colonie, o vacă a mugit disperată, au nechezat caii, pelicanii țipau fâlfâind descumpăniți din aripi. Inima mea se făcuse cât un microb de leptospiroză. Capul spunea: „Nu-i nimic, o să treacă, nu-i decât o eclipsă de soare!” Stomacul însă îi răspundea: „Și dacă, totuși!” Stăteam muți, cu ochii măriți de-o spaimă pe care nu o puteam justifica. Treptat, pe la marginea soarelui au început să izbucnească sulite mântuitoare de foc. Ca ieșit dintr-o temniță, marele astru luneca spre libertate și măreție. Noi ne-am liniștit, dar animalele au continuat să protesteze într-un geamăt prelung, parcă ar fi cerut și ele o explicație a trecerii spre întuneric și apoi îndărăt la lumină.

După căteaua Laika, sovieticii au reușit să-l trimită pe cosmonautul Gagarin pe-o orbită circumterestră. Am fost adunați în careu pe platoul dinaintea barăcilor și un politruc a glorificat

această realizare. Cuvintele îi ieșeau strâmbe și de neînțeles. Întorși la baracă, am făcut haz de ruși și de „cazanul lor de rufe“ expediat în spațiul extraterestru. Nici nu ne dădeam seama de fapta colosală a lui Gagarin, de riscul pe care și-l asumase, în condiții care acum ar putea fi socotite primitive. Și ce spaimă i-a apucat pe apuseni și în special pe americani! Pentru prima oară în 200 de ani, yankeii s-au simțit vulnerabili la ei acasă. Cu arma atomică în posesie, cel mai rău dintre visele lor se transforma în coșmar. Numai că sovieticii nu aveau nici cea mai mică intenție să bombardeze cu ciuperci New-Yorkul sau Chicago. Ei erau mulțumiți de reușita lui Gagarin și-atât!

Spre sfârșitul verii, unitatea tificilor a fost distrămată. La început, în mod voluntar, apoi cu de-a sila, ne-am găsit din nou cu lopețile în mâini. Unii o făceau pentru pachete, alții pentru că nu puteau striga: „Eu sunt tific!“ Cu dosarul în mână, mi se putea dovedi ușor că eram de fapt un leptospirotic. Sâmbătă s-a format o coadă imensă la infirmerie, unde ni s-a dat creion și hârtie ca să facem cereri de recurs. Dar a face o asemenea cerere ar fi însemnat să-mi pun cenușă în cap. Cum nu-mi prea schimbasesm părerea că așa zisul tribunal fusese o bandă de farsori juridici, mi-am amânat greșelile de ortografie pentru altă ocazie. Nici elita lagărului nu și-a târât pașii către infirmerie. Singurul justificat să facă recurs era Sandu Mihalcea, care aflase de la mai noii veniți că romanul „Scrinul negru“, pentru care fusese condamnat, se lăfăia în vitrinele librăriilor.

Au apărut pachetele și țigările. După febra cu cererile, mă aflam la infirmerie când domnul Ghioagă, stahanovistul de la prășit și de la alte treburi agricole a fost diagnosticat cu o ciroză la ficat. Doctorul Gordan nu greșea. Domnul Ghioagă s-a adresat cu lacrimi în ochi unuia dintre paznici:

– Dumneavoastră mă cunoașteți de la bac, domnule major, eu am fost muncitor bun. Acum m-am îmbolnăvit și domnul doctor nu are medicamente pentru mine. Ajutați-mă, domnule major!

– Îmi aduc aminte de tine, Ghioagă, i-a răspuns sergentul major, după ce l-a privit ca printr-un binoclu întors, dar pentru munca de-atunci ai primit suplimente!

Și cu asta discuția a luat sfârșit.

Era pe 30 decembrie 1961. Lucram la completarea unei porțiuni de dig. Forfoteam de formă pe lângă lopeți și roabe și căram nu mai mult decât conținutul unei căciuli de pământ într-o roabă. Dintr-odată, săpând, am dat de-o pânză de apă. Am umplut imediat toate roabele, am lăsat-o câteva ore la soare și când a devenit apa călduță, ne-am spălat toți până la brâu. Garda a căscat ochii mari, dar cum paznicii nu ne-au făcut obiecții, totul a continuat până la orele prânzului. Și era în decembrie, dar natura se vădise de partea noastră!

Anul 1962 și-a început cursul. Cum pierdusem dreptul de-a mai fi numărați în barăci, a fost vai de noi în lunile care au urmat. Aventurarea spre closetul-coteț devenise primejdioasă chiar și pe vreme uscată. Ne-am păstrat doar privilegiul de-a ne fi fost adusă mâncarea de către oamenii din brigăzile sănătoase. Dar și aici era un dezavantaj. Mâncam numai ceea ce rămânea de la alții: adică nici gros, nici gras, nici grămadă – cele trei „G-uri” în care ne puneam zilnic speranțele.

S-a dezmoțit pământul și-au răsărit ghiociei și urzicile. Pe platoul aproape uscat a apărut într-o zi o comisie de medici. Scoși afară și aliniați câte cinci, am primit ordinul de-a ne dezbrăca până la brâu. Desigur că nu veniseră să vadă efectele băii din iarnă. Ne-au scos afară din rânduri pe cei mai „solizi”, adică mai arătoși. Eram o mână de oameni care, printr-o minune încă neexplicată, arătam altfel decât ceilalți. Marea, covârșitoarea majoritate arătau ca tocmai buni de-a figura în galantarele cu curiozități medicale: numai piele și os. Soluția a fost găsită pe loc: în loc de zeamă de varză, zeamă de cartofi pentru... înzdrăvenire. Cum prețul stabilit pentru hrana unui deținut nu avea voie să depășească baremul stabilit prin decret, distrofia tot distrofia a rămas.

De Paști, Wagner ne-a făcut o surpriză. Împreună cu Freed, cu mine și cu alți câțiva jiffi, a organizat o mică festivitate. La bucătărie a copt niște pască și a binecuvântat pâinișoarele acelea diforme. Avea și o băutură numită vin, făcută din niște marmeladă dospită. În libertate Paștile începeau cu citirea unei cărțuli numite Hagada, adică legendă, poveste. Paștele este sărbătoarea eliberării din sclavie. Ne-am mulțumit cu introducerea și câteva fragmente de cântec. Totul s-a petrecut în dormitor, între paturi, în văzul câtorva autohtoni uluiți. Împotriva credinței și a ideii de libertate nu se poate lupta. Câți preoți trebuie să omori ca să-L poți învinge pe Dumnezeu? Întrebare din Evul Mediu, desigur, dar ideea de Dumnezeu nu poate fi ucisă, oricâte fapte urâte ar comite preoțimea. „Cu mâna înarmată te-a scos Dumnezeu din Egipt...” este laitmotivul Hagadalei, care se încheie cu: „La anul în Ierusalimul construit”, idealul sionismului de acum câteva sute de ani.

Și iar am fost transferați către Salcia, dar nu în colonie de data asta, ci în saivane, acolo unde, după cum le arată și numele, fuseseră ținute oile nu demult. În două rânduri de paturi suprapuse trebuia să încăpem sutele de oameni care eram. Într-o zi, doi dintre deținuți s-au hotărât să pună în practică poruncile Căpitanului lor. Li s-a părut lor că sfârșitul regimului era la ușă, iar americanii debarcaseră la Constanța. Au căpătat curaj și, văzându-mă prin apropiere, mi-au strigat:

– Ce faci aici, jiffule, ai venit să ne spionezi?

Și s-au repezit înspre mine. Bineînțeles că în gol, deoarece eu făcusem o repliere strategică și în mare viteză. Ei, după mine. Noroc că pe-un pat apropiat se afla Aurelian Gulan. El a sesizat imediat că ceva nu-i în regulă și a intervenit. Cu Gulan nu puteau nici măcar să se bâlbâie, pentru a-și justifica nebunia.

– Mulțumiri, domnule Gulan!

ALEXANDRU MIHALCEA

SALCIA, UN LAGĂR AL MORȚII

(Fragmente din volumul „Manual pentru victime“, editura Cucuteni, București, 1996)

IOAN IOANID, „INSTRUMENTELE CHIRURGICALE FĂCUTE LA POTCOVĂRIE“

...Când am acostat la locul de debarcare, se făcuse întuneric. Ajunsesem la Salcia, în Balta Brăilei.

Deodată, ca la comandă, și comandă a fost, s-a dezlănțuit un concert asurzitor de răcnete, ordine și înjurături, însoțit de lătrat de câini. Abia când ne-am cățarat pe scara ce ne-a fost coborâtă de soldați și am ajuns să privim peste bord am realizat ce primire de zile mari ni se pregătise.

Împleticindu-ne în lanțurile care ne limitau lungimea pasului, am pornit zornăind pe cei doi dulapi alăturați (scânduri groase), întinși între bordul bacului și mal, în chip de punte. Aici ne așteptau o sumedenie de gardieni, înarmați cu felinare și ciomege cu care, pe lângă răcnete și înjurături, ne îndemneau să ne aliniem în rânduri restrânse de câte cinci sau șase inși.

O dată toată lumea debarcată și coloana formată, tot în urlete s-a dat comanda de pornire. Prin jurul nostru, în imediata apropiere, mișunau în susul și în josul coloanei gardieni cu ciomegele într-o mână și în cealaltă cu felinarele pe care le ridicau, din când în când, deasupra capului pentru a supraveghea mai bine alinierea rândurilor. Mai la distanță, însoțindu-ne coloana și înaintând o dată cu noi, mergea cordonul de ostași din batalioanele de intervenție ale Securității, înarmați cu pistoale automate. Câțiva duceau în lesă câini-lupi, care, ațâțați de zarva produsă, lătrau fără încetare.

Cred că nu am avut de mers mai mult de un kilometru. După câteva sute de metri de teren

plat, am urcat și coborât apoi un mal înalt de pământ, care nu era altceva decât faimosul dig, la ridicarea căruia munciseră și muriseră atâția deținuți în anii precedenți. De pe dig se vedea, la alte câteva sute de metri, incinta lagărului, iluminată electric și măturată de fasciculele luminoase ale reflectoarelor din prepelecurile de pază.

Drumul, relativ scurt, a durat mult în ciuda zbieretelor și amenințărilor gardienilor. Slăbiciunea oamenilor, oboseala și lanțurile care ne împiedicau și ne răneau picioarele umflate erau motivele principale ale încetinelii cu care ne deplasam, pe lângă cel calculat de deținuți de a nu merge mai repede decât cel dintre noi care înainta cel mai greu. Unul dintre aceștia eram eu, care, deși menținut vioi de tensiunea momentului și de curiozitatea în fața necunoscutului, abia mă țineam pe picioare.

Când, în sfârșit, târându-ne mai mult decât mergând, am intrat pe poarta lagărului, chinurile noastre erau departe de a se fi terminat. Singura ușurare de care am avut parte a fost tăierea lanțurilor. În rest, timp de câteva ore până târziu în noapte, am fost victimele obișnuite ale luării noastre în primire de o mână de ofițeri secondai de gardieni, pe cât de zeloși pe atât de obtuzi și de certați cu numărul, cu cititul numelor proprii și cu simțul organizării.

Ținuți la nesfârșit pe „platou”, terenul de adunare din mijlocul lagărului, am fost numărați și renumărați de mai multe ori, până ce le-a ieșit socoteala, și apoi strigați după o listă nominală și identificați. În cele din urmă, am fost repartizați în prima baracă de pe partea dreaptă, când intrai pe poarta lagărului. Fusese, de altfel, golită în așteptarea noastră.

Toți deținuții care se aflau în lagăr fuseseră închiși în barăcile lor și supravegheați să nu ia contact cu noi. Era în virtutea acelei inexplicabile măsuri de carantină în care trebuia ținut orice nou-venit, chiar dacă această izolare nu avea să dureze decât câteva ore, cum era cazul nostru. După ce că era stupidă, măsura era și ineficace, deoarece, sub pretextul diferitelor servicii ce

trebuiau îndeplinite, la bucătărie, la tăiatul lemnului de foc, la adusul apei de la cișmea etc., un număr destul de mare din deținuții lagărului, dându-se drept membri ai echipelor de corvezi, au început să circule prin curte, căutându-și printre noi prietenii și cunoscuții. Așa m-a găsit și pe mine Iosif Ripan, de care mă despărțisem la Timișoara. Ne-am bucurat de reîntâlnire, dar aceasta ne-a fost întreruptă de chemarea noastră, pe rând, la magazia de efecte pentru a ne preda așa-zisul bagaj personal și îmbrăcămintea civilă. Ni s-au dat haine de doc vărgate, cămăși, izmene, obiele, bocanci și bonetă. Din nou o operație de lungă durată, gardianul fiind supus la proba scrisului, nevoit să consemneze efectele preluate și cele predate, pentru care trebuia să semnăm. A mai urmat, cu formalități similare, primirea „cazarmamentului”: pătură, cearșaf și fața de pernă. Paturile cazone, suprapuse, din baracă, erau dotate cu saltele și perne umplute cu paie.

Eram atât de zdrobit de oboseală, nesomn și, mai ales, de durerea din spate, încât mă deplasam ca prost de la un loc la altul unde eram chemat, îndeplinind automat toate formalitățile de predare și preluare ce mi se cereau. Când în fine, am crezut că totul s-a terminat și m-am trântit pe patul din baracă, n-am apucat să adorm. Afară, un gardian a început să bată toaca și să strige cât îl ținea gura: „Deșteptarea!”. Era ora 3.

În primul moment ne-am gândit că ordinul nu ne privea pe noi, cei proaspăt sosiți cu bacul, care nici nu apucaserăm să dormim, ci numai pe deținuții mai vechi ai lagărului. Am fost însă repede lămurii de un gardian, care, din ușa barăcii, ne-a strigat să ieșim afară la spălat și la cafea.

Chiar în fața barăcii noastre se afla un jgheab de tablă cu o serie de robinete dispuse de-a lungul unei țevi instalate deasupra lui. Gurile de apă erau mult prea puține față de numărul oamenilor, care, pe deasupra, erau și zoriți în permanență, de răcnetele gardienilor, așa că spălatul nu era nici el decât o formalitate, la care aveai dezavantajul de a putea renunța.

Cafeaua, o apă neagră și călâie, și o bucată de pâine pe care le-am primit, le-am mâncat cum am apucat fiecare, fie așezați pe paturi, fie în picioare, fie așezați chiar în curte, pe jos.

Cu toată graba pe care căutau să o imprime gardienii programului, spălatul și băutul cafelei cred că a durat mai bine de o oră pentru cei aproximativ o mie de deținuți, care formau efectivul lagărului.

A urmat un alt răcnet: „Încolonarea pe brigăzi!” Deocamdată, în prima zi de lucru, lotul nostru, venit de la Aiud, forma o brigadă.

Fiecare brigadă avea câte un șef, zis brigadier, nume devenit odios de pe vremea lucrărilor de la Canal, unde în marea lor majoritate erau numiți de administrație, care îi recruta pe sprânceană dintre cei mai ticăloși turnători sau chiar dintre criminalii de drept comun.

Între timp, lucrurile se mai schimbaseră, brigadierii de la Salcia fiind propuși de deținuți și aprobați de administrație. Postul era oricum ingrat, pentru că trebuia să dovedești totuși că urmărești interesul administrației de a îndeplini norma și că îndemni deținuții la muncă, dar atâta vreme cât brigadierul se punea de acord cu oamenii pentru a încerca să împace și capra și varza, lucrurile mergeau bine. Administrația trebuia să-și primească satisfacția numai în măsura în care deținuții nu erau împinși la muncă istovitoare.

De multe ori, brigadierii erau băgați la carceră pentru munca nesatisfăcătoare a brigăzii, dar politica muncii, dusă de aceștia de conivență cu deținuții, rămânea și pe mai departe aceeași. Câtă vreme am stat eu la Salcia, pot spune că am asistat la reabilitarea noțiunii de brigadier.

N-a fost decât o singură excepție: brigadierul Dogărăscu, fost învățător, iar acum unul din

turnătorii notorii, care, la întoarcerea brigăzii de la lucru, preda ofițerului de serviciu lista nominală a deținuților care, după părerea lui, nu munciseră cum trebuia. Urmările denunțului erau represaliile obișnuite: ziua la muncă, noaptea la carceră, pe o durată stabilită de direcție. Dogărăscu era cel mai izolat deținut din lagăr, nu avea nici un prieten și nimeni nu stătea de vorbă cu el. Singura recompensă pentru atitudinea lui: primea în fiecare lună pachet cu alimente de acasă și drept la carte poștală.

Începea să mijească de ziuă, când, încolonați pe brigăzi în curtea lagărului, din dreptul porții ce fusese deschisă, ofițerul de serviciu a început să strige brigăzile după numărul pe care îl purtau, indicându-le totodată și punctele de lucru unde aveau să muncească: „brigada X la Stoenști!” sau „brigada Y la tarlaua de la S.M.T.!”.

Și oricât de paradoxal ar părea, la un moment dat, ofițerul striga: „brigada Z la contele de Roma!”. Era vorba de terenul care aparținuse moșiei familiei contelui de Roma și care își păstrase numele. De altfel, în fostul conac era instalată direcția și administrația fermei Comitetului Central al Partidului, vecină cu lagărul nostru.

Rând pe rând, după cum erau strigate, brigăzile ieșeau pe poarta lagărului, sub ochiul atent al ofițerului care număra rândurile pe măsură ce treceau prin fața lui. Pe stânga și pe dreapta brigăzii se înșirau ostașii înarmați din batalioanele de intervenție ale M.A.I., care însoțeau coloana până la locul de muncă, în jurul căruia formau un cordon de pază. În fruntea fiecărei brigăzi, în funcție de efectivul ei, ieșea și câte un gardian sau doi, care, la locul de muncă, rămâneau alături de deținuți în interiorul cordonului, pentru a forța oamenii la muncă și a-i nota, pentru a fi pedepsiți, pe cei care nu reușeau să țină ritmul.

Când am ieșit cu brigada mea pe poartă, depășisem de mult ceea ce se putea numi istovirea maximă. Mergeam în virtutea inerției, datorită unui mecanism independent de voința mea, care mă făcea să pun un picior în fața altuia. Cred că am parcurs vreo trei kilometri pe un drum de tarla, până ce am primit ordinul să ne oprim.

Între timp, se luminase și la orizont se ridica soarele. Cât vedeai cu ochii de jur-împrejur, terenul era drept ca-n palmă și plantat cu porumb. Eram în luna Mai, și plantele, puțin mai înalte de o palmă, așteptau prima prașilă. Pornind de la drumul de tarla pe care venisem, ni s-a dat fiecăruia dintre noi câte un rând de porumb în primire.

În brigada noastră se aflau tot felul de oameni care în viață avuseseră îndeletniciri diferite. Un singur lucru aveau în comun: majoritatea trăiseră în ultimele luni sau chiar ani numai în celule. Mai toți erau slăbiți, cu mușchii topiți de lipsa oricărui exercițiu fizic. Pentru cei mai mulți, numai drumul de la lagăr și până la locul de muncă fusese un efort care le pusese puterile la grea încercare.

Pentru țăranii din brigadă, prașitul nu reprezenta nici o problemă. Mânuiau sapa cu aceeași îndemânare cu care o făcuseră o viață întreagă. Doar randamentul muncii pretinse de administrația lagărului lăsa de dorit, din cauza slăbiciunii și stării de anemie produse de regimul pe care îl suportaseră în penitenciar.

Printre intelectualii din brigadă se aflau mai multe categorii. Domina numărul celor care nu pusese în viața lor mâna pe o sapă. Erau însă destul de mulți care, în lungii ani de pușcărie, mai avuseseră ocazia să lucreze la câmp, prin diverse alte lagăre de muncă prin care trecuseră. În ceea ce mă privea, mă puteam considera, dacă nu ageamiu, măcar amator în domeniu. Crescut fiind la țară, învățasem cum se umblă și cu sapa și cu coasa, dar nici nu prășisem și nici nu cosisem o zi întreagă pentru a fi căpătat rutina acestor munci.

Celor nepricepuți le-au arătat cei doi gardieni, care ne însoțeau, cum să procedeze, prășind chiar ei câteva tufe, după care i-au repartizat pe rânduri de porumb, în vecinătatea altor deținuți care știau cum se lucrează.

De la aceștia din urmă am primit primele lecții practice: să nu strângi mâinile pe coada sapei, pentru a evita bătăturile și chiar tendinitele care îți anchilozau degetele. Dacă din greșală atingeai cu sapa tulpina plantei și o tăiai, să nu atragi atenția nimănui, să înfigi din nou planta în mușuroiul ei de pământ și să prășești mai departe. Astfel de greșeli erau pedepsite la întoarcere cu carceră și uneori chiar cu bătaia, în poarta lagărului, la sosire. Faptul că a doua zi, privind rândurile prășite, puteai vedea, ici și colo, printre plantele verzi și viguroase, câte unele pălite și cu frunzele plecate la pământ, nu mai putea fi imputat nimănui. Cine mai putea ști care deținut prășise rândul cu pricina?

A treia lecție era să nu ții seama de răcnetele gardienilor, care îți cereau să te grăbești. Totul era să nu rămâi cu rândul în urma celorlalți, dar nici să nu-i depășești. Cei mai mulți deținuți aveau rutina și experiența muncii forțate și își drămuiau munca în așa fel, încât niciodată să nu-l depășească pe cel mai neputincios, pentru a nu-l expune represaliilor, fiindcă nu ținea pasul la muncă.

Pe măsură ce se ridica soarele, creștea și căldura. Către prânz era caniculă. Dornici de razele soarelui, pe care atâta vreme nu le văzuseră decât strecurate printre zăbrelele și jaluzelele sau obloanele de la ferestrele celulelor, mai toți deținuții își scosese rășile pentru a le simți binefacerile. Își expuneau astfel nu numai pieile albite sau îngălbenite ca pergamentul în umbra celulelor umede, lipsite de aer și lumină. Căldura și soarele aveau efecte miraculoase și asupra nevralgiilor, a durerilor reumatice și a articulațiilor anchilozate, datorate șederii ani în șir între

peretii igrasioși ai temniței sau datorate betonului rece pe care dormiseră în camerele de pedeapsă și frigului îndurat în celulele neîncălzite.

În primele săptămâni de prașilă, mulți au scăpat de dureri și s-au refăcut fizic, pentru ca, după câteva luni de muncă neîntreruptă decât de cele câteva ore din noapte, insuficiente pentru odihnă, să slăbească și să li se șubrezească din nou sănătatea. Foarte mulți nu mai erau tineri și executaseră ani grei de închisoare.

Am fost unul din primii care mi-am scos cămașa, convins fiind că și pentru durerea mea din spate tot soarele avea să fie leacul cel mai bun. Nu știu cum am rezistat efortului și am prășit onorabil până la ora prânzului, când gardienii au fluierat adunarea la drumul de tarla de la care începusem lucrul. Sosise masa. Trei hârdaie, încă aburinde, de ciorbă destul de consistentă, fuseseră aduse de căruța cu cai a lagărului, mânată de un deținut escortat de un gardian. Am primit gamele și linguri și ne-am înșirat în rând unul câte unul pentru a ne primi porția.

Unul din gardienii care urma să ne servească a luat cu o mână polonicul și cu cealaltă a ridicat capacul primului hârdău. Întâi nu mi-a venit să cred ochilor: toată suprafața ciorbei era neagră de muște moarte! Aveam să aflu că era un lucru obișnuit, care nu mai uimea și nici nu mai scârbea pe nimeni. Nu se găsisese soluția de a stârpi roiurile de mii și mii de muște, care năpădiseră bucătăria lagărului. Singurul mijloc de combatere a lor, la îndemâna administrației, ar fi fost praful de DDT, care nu putea fi însă întrebuințat în bucătărie și în preajma alimentelor.

Ca de la sine înțeles și chiar cu adevărată măiestrie în mânuirea polonicului, gardianul a început să-l plimbe peste suprafața hârdăului, culegând astfel o bună parte din stratul compact de muște. A repetat de mai multe ori operația, bătând de fiecare dată cu coada polonicului în loitra căruței pentru a-i scutura conținutul. Odată cu muștele culese se degresa astfel și ciorba, untdelemnul

aflându-se și el la suprafața hârdăului. Când grosul muștelor a fost înlăturat, nemaivăzându-se decât ici-colo câte una, în afara celor care se mai aflau în fundul hârdăului, gardianul a scufundat polonicul în ciorbă și a început să o amestece pentru a o omogeniza. Apoi, rând pe rând ne-a umplut gamelele.

O dată serviți, ne-am așezat cum am apucat pe taluzul drumeagului și am început să pescuim cu lingura muștele restante, care se nimeriseră să ne pice în gamelă. Și apoi, bineînțeles, ne-am mâncat ciorba, chiar dacă printre cartofii și morcovii din gamelă s-ar fi putut să mai fie vreo muscă.

Pauza de masă a fost scurtă. Gardienii ne grăbeau, făcându-și iluzii că vom ajunge cu prășitul până la alt drum de tarla, paralel cu cel pe care venisem. Brigada noastră își cam irosise puterile în prima parte a zilei. Slăbiți, și în majoritatea lor neobișnuiți cu munca câmpului, deținuții, istoviți, se opreau tot mai des din prășit pentru a-și trage sufletul, dezlănțuind insultele și amenințările gardienilor.

În ceea ce mă privea, automatismul de robot, cu care îmi începusem prima zi de muncă, părea să se mențină și după prânz, deși junghiul din spate devenea tot mai insuportabil, depășind treptat toate celelalte suferințe provocate de oboseală, nesomn și de efortul muscular neobișnuit de mare pe care îl făceam după aproape zece ani de viață petrecuți în celulă. Minte nu-mi mai funcționa, gândurile nu mi se mai închegau. Nu mai aveam decât obsesia fierului sapei, care nu trebuia să atingă firul de porumb. La un moment dat, șirul de plante dinaintea mea a început să-mi joace în fața ochilor, imaginea s-a tulburat și nu mi-am dat seama că sapa mi-a scăpat din mâini. Câteva clipe mai târziu, mi-am revenit în fire și am realizat că eram întins pe jos și înconjurat de câțiva deținuți, între care mai ales Gioga Parizianu își dădea osteneala să-mi strecoare sub cap o cămașă împăturită în chip de pernă. Cuprins de o bruscă slăbiciune, căzusem din picioare și nu mai aveam

puterea să mă ridic.

Răcnetele gardianului, furios că deținuții se opriseră din prășit și că unii își părăsiseră chiar rândul pe care lucrau și se adunaseră în jurul meu, n-au avut nici un efect. Ba chiar dimpotrivă! Când s-a apropiat și el de locul unde căzusem, a fost întâmpinat cu murmure reprobative, iar Gioga l-a acuzat de lipsă de omenie, cerându-i să fiu dus înapoi și internat în spitalul lagărului. S-a iscat o lungă controversă pe care n-am putut-o urmări decât în parte. Am înțeles doar că cei doi gardieni, care se convinseseră că, într-adevăr, nu mai eram capabil să-mi reiau munca, nu aveau posibilitatea să mă trimită în lagăr, nedispunând de escorta care să mă însoțească, așa cum prevedea regulamentul.

Aveam să aflu mai târziu că ostașii din trupele M.A.I. nu erau la dispoziția direcției lagărului. Ei primeau ordine numai de la superiorii lor direcți, care îi detașau zilnic să escorteze și să asigure paza brigăzilor scoase la muncă. Gardienii noștri nu-i puteau determina să cedeze un ostaș din pază, pentru a mă escorta până la lagăr. Cazul meu complica și mai mult lucrurile, pentru că nu mă puteam ține pe picioare, necum să mai străbat distanța de câțiva kilometri până la lagăr.

În cele din urmă, gardienii au decis ca Gioga și încă un deținut să mă ducă înapoi la drumul de tarla, unde să aștept sfârșitul zilei de muncă sub paza ostașului din cordonul de pază care se afla acolo. Am fost luat pe sus și culcat pe marginea drumului de tarla, lângă unul din soldați. Cele câteva ore cât a mai durat munca am rămas întins pe jos, numai pe jumătate conștient. Cu toate că Gioga îmi pusese din nou cămașa pe mine și soarele dogorea ca în plină vară, transpiram și eram, totodată, și scuturat de friguri. Pimpregur nu era pic de umbră. Îmi amintesc că priveam cu jind la un rug care crescuse la marginea drumului, la numai câțiva pași de mine. Nu avea decât trei mlădițe aproape desfrunzite, dar râvneam la cele trei dungi de umbră pe care le făceau pe drum.

Nu mai știu cât am zăcut așa la marginea drumului, somnolând și gemând, când junghiul din spate, din partea dreaptă, devenise mai dureros. Dacă uneori mai deschideam ochii, din poziția în care mă aflam, nu vedeam decât șleaurile uscate ale drumului, rugul cu cele trei mlădițe și cizmele soldatului din cordonul de pază.

M-am dezmeticit din toropeală la auzul strigătelor repetate de : „adunarea și încolonarea pe drum!”. Era încă lumină, deși soarele mai avea puțin și scăpăta la orizont.

De la locurile de muncă, brigăzile plecau spre lagăr în așa fel încât să nu le apuce întunericul pe drum. Era o măsură de vigilență luată de comandamentul trupelor de pază M.A.I., spre nemulțumirea profundă a administrației lagărului, interesată să prelungească cât mai mult ziua de muncă.

Aproape de fiecare dată, când comandantul escortei anunța încetarea lucrului și ordona adunarea, gardienii protestau și îi cereau să-și mai amâne o vreme ordinul, pretinzând că era mai devreme. N-am auzit însă de vreun caz în care comandantul ostașilor din cordonul de pază să fi cedat. Dimpotrivă, ținea să dovedească că, în această privință, hotărârea lui prevala.

Era unul din motivele pentru care adversitatea dintre gardieni și soldați ajunsese să ia chiar aspectul unui dușmănie vizibile. Șicanele reciproce pe care și le făceau avantajau, în general, pe deținuți, ba chiar se putea spune că soldații ne simpatizau. Explicația acestei situații era la îndemână: soldații din batalioanele de intervenție ale M.A.I. erau ostași în termen, recrutați în cea mai mare parte de la țară, ca și cei din trupele

(Ministerul Forțelor Armate). Principalul criteriu de selecție pentru trupele M.A.I. era originea

socială cât mai sănătoasă a recrutului, care, în concepția partidului, trebuia să asigure fidelitatea acestuia față de regim. Ori, pe vremea aceea, chiar țărani cei mai săraci erau refractari la ademenelile partidului. De altfel, nu o dată s-a întâmplat, când împrejurarea a permis-o, ca un ostaș să-l întrebe în mod discret pe un deținut dacă a întâlnit în închisoare pe un anume X, care îi era rudă sau consătean.

În câteva minute, brigada noastră era încolonată pe drum și aștepta ordinul de plecare spre lagăr. Nemulțumirea celor doi gardieni, care considerau că nu ne îndepliniserăm norma, s-a revărsat asupra noastră sub forma invectivelor și amenințărilor obișnuite. După ce ne-au numărat și nu le-a ieșit calculul din cauza mea, care cu brațele petrecute pe după umerii lui Gioga Parizianu și Copaciu (un alt macedonean) formam un grup de trei care strica socoteala, ne-au scos din rând și ne-au așezat la coada coloanei.

Nu pot spune că am făcut eu însumi mulți pași pe drumul de întoarcere. Cei doi m-au dus mai mult pe sus. Cu toate astea, pentru mine a fost un drum care nu se mai termina. Și totuși, la un moment dat am ajuns la capătul lui și am intrat pe poarta lagărului. Dacă nu aș fi fost atât de buimăcit, aș fi putut observa mai bine interiorul lagărului. Deși se însera, cerul era încă luminos.

Debarcasem la Salcia pe întuneric și plecasem la muncă câteva ore mai târziu, când negurile nopții abia începuseră să se risipească, așa că nu apucasem să văd nimic din înfățișarea locului. Abia acum, intrând pe poartă, am văzut pe partea stângă clădirea spitalului cu mica curtică din fața lui. Era o enclavă în perimetrul lagărului. Cei doi camarazi, care mă susținuseră pe drum, m-au dus direct la portița și ușa de acces la cabinetul de consultații, unde mai așteptau câțiva deținuți. Așezat pe trepte, am așteptat și eu să-mi vină rândul.

Cabinetul în care am intrat nu era o încăpere prea spațioasă. Avea un pat de consultații într-o parte și în cealaltă încă un scaun, iar în față o măsuță în dreptul căreia am fost poftit să stau jos. La patul de consultație, un doctor în halat alb se ocupa de deținutul care intrase înaintea mea. În spatele măsuței la care fusesem invitat să mă așez stătea, de asemenea, un doctor în halat alb, care consemna într-un registru numele, datele personale, boala, tratamentul și medicamentele care i se dăduseră pacientului. Cum nu apucasem să mă informez – sau mai bine zis nu fusesem în stare să ascult și să înțeleg ceea ce îmi spusese Gioga pe drum despre situația din spital -, mă miram acum că la consultații nu era de față nici un medic oficial M.A.I. Un singur gardian mai intra din când în când să se informeze dacă mai durează mult consultațiile, pentru că se apropia ora adunării pentru „număr”. Când se striga în lagăr adunarea pe brigăzi și alinierea pentru numărătoare, activitatea cabinetului înceta și deținuții care nu apucaseră să fie văzuți de doctor erau trimiși la baracă.

Doctorul de la măsuță pe care se găsea registrul era un om mai în vârstă. Înalt, cu un torace cu aspect emfizematos, care îl făcea să-și țină umerii mai ridicați, cu un nas mare, coroiat, avea înfățișarea unui bătrân vultur pleșuv dintr-o menajerie, care își mai păstrase încă privirea ageră, mândră și dominatoare.

S-a uitat la mine peste ochelarii cu ramă groasă neagră, care îi stăteau la jumătatea nasului, și, cu tocul ridicat, pregătit să noteze, m-a întrebat cum mă cheamă. Auzindu-mi numele, a lăsat tocul jos și, examinându-mă mai atent, a exclamat:

- Nu cumva ești băiatul lui Tilică și al Lenuței?
- Ba da.
- Erai mic și nu-ți poți aduce aminte de mine când veneam cu nevastă-mea la Ilovăț. N-am să

uit niciodată zilele petrecute acolo și partidele de bridge pe care le-am jucat împreună cu părinții dumitale!

Mi-a spus apoi că este doctorul Antoniu și că prietenii îi spuneau Sisel.

Sisel Antoniu era unul dintre chirurgii de renume ai Bucureștiului, ca și tatăl lui, care înființase spitalul din capitală care îi purta numele: Spitalul Dr. Antoniu, devenit sub regimul comunist Spitalul de Urgență pentru arsuri provocate de incendii.

În timp ce și-a notat datele mele în registru, mi-a dat un termometru să-mi iau temperatura. Aveam peste 39 de grade! Vorbindu-i de durerea din spate, i-a spus unui alt doctor, care intrase pe ușă:

– Cheamă-l pe dr. Savu!

Apoi s-a întors spre mine:

– Să nu ai nici o grijă. Te internăm în spital și te facem bine. Vei fi îngrijit.

Între timp, a sosit și dr. Savu. Era tânăr, slab și repezit la vorbă și în gesturi. Profilul lui mi-a amintit imediat de portretul lui Savonarola, făcut de un pictor al Renașterii, a cărui reproducere era pe unul din pereții casei de la Ilovăț și care mă impresionase de mic copil. Această primă și succintă imagine a lui Savu avea să se îmbogățească foarte curând cu alte trăsături și calități care aveau să mă facă nu numai să-l apreciez, dar și să-l iubesc ca pe un bun prieten.

Savu mi-a spus să-mi scot cămașa și, renunțând la stetoscop, a început să mă asculte direct cu urechea, aplicându-și-o cu mișcări bruște și nervoase, când mai sus, când mai jos, când într-o parte, când într-alta a locului dureros din spate.

– Are pleurezie cu foarte mult lichid, care trebuie scos imediat. Trebuie să-i fac o puncție! – i-a spus lui Antoniu.

– Fă ce știi, dar ai grija de el. Am fost prieten cu părinții lui și îl știu de când era mic.

Savu m-a trecut într-un fel de antecameră alăturată, spunându-mi să nu-mi fie teamă de puncție, fiindcă nu va fi dureroasă și că, de îndată ce-mi va extrage lichidul format între pleure, mă voi simți mai bine. Apoi l-a rugat pe un alt doctor, Budeceanu, de asemenea tânăr, să-l ajute.

Am fost așezat călare pe un scaun cu fața spre spetează, pe care mi-am sprijinit brațele și capul. O anestezie simplă, locală, m-a făcut să nu simt pătrunderea unui ac foarte gros de seringă până în spațiul dintre pleure. Lichidul care a început să țâșnească a umplut foarte repede tăvița renală ținută de dr. Budeceanu. Și nu numai pe prima, ci și pe următoarele, pe care le-a deșertat pe rând într-un vas mai mare. Recolta finală a fost de 800 de grame de lichid. Nu numai că m-am simțit ușurat în urma extracției, dar mi-a scăzut sensibil și febra.

Dr. Savu, care era și fiziolog, m-a condus pe un coridor până la ușa salonului TBC, unde erau paturile bolnavilor lui. Cred că avea vreo opt sau zece paturi, din care unul era liber. Eram așa de frânt de oboseală și sleit de puteri, încât am adormit imediat. Nu știu cât timp a trecut până ce Savu m-a trezit pentru a-mi face o injecție.

Voi întrerupe aici șirul povestirii, pentru a da niște lămuriri care vor ajuta la o mai bună înțelegere a urmării ei.

Mai întâi câteva cuvinte despre spital. Era o clădire destul de întinsă cuprinzând, în afară de cele trei sau patru saloane pentru bolnavi (dintre care două mai mari), cu un total de aproximativ

30-35 de paturi, următoarele încăperi: cabinetul de consultații, de care am vorbit mai înainte, dormitorul doctorilor, un cabinet ORL, unul dentar, camera farmaciei, camera laboratorului de analize, o încăpere destinată radiologiei, dar care avea să fie dotată cu un aparat Röntgen abia peste două-trei luni după sosirea mea, și așa-zisul „bloc operator”, prevăzut cu o masă de operație și dulapuri de instrumente. Într-o cameră alăturată erau autoclavele pentru sterilizare. Clădirea nu avea decât un singur nivel, dar era ridicată la mai bine de un metru deasupra solului. Coridoarele și sala de operații erau cu mozaic pe jos, iar în saloane era pardoseală de scândură. Acoperișul era de tablă. Întreaga clădire era îngrijit construită (tot de deținuți, cum aveam să aflu). Nu mi-a venit să cred când mi s-a spus că era din chirpici!

Ministerul de Interne prevăzuse ca spitalul să deservească toate lagărele de deținuți politici din Balta Brăilei. Cele treizeci și ceva de paturi erau însă departe de a acoperi necesitățile de internare și îngrijire a deținuților care se îmbolnăveau. Fiecare lagăr din baltă avea un efectiv variind între 300 – 400 până la aproape o mie de deținuți, cum era cazul la Salcia. Totuși, așa cum era, și mai ales datorită devotamentului și abnegației de care au dat dovadă medicii deținuți, spitalul a salvat multe vieți și a alinat multe suferințe. Câtă vreme am fost internat, personalul medical al spitalului era următorul: dr. Sisel Antoniu, chirurg, dr. Rădulescu Ion, internist, fost asistent al profesorului Dinischiotu, dr. Octav Rociu, ORL-ist (care, în libertate, lucrase împreună cu dr. Aurel Marin), dr. Mihai Savu, fiziolog, dr. Picu (Anton) Ionescu, dermatolog, dr. Frățilă, dr. Budeceanu și dr. Niculescu, dentist. Acesta din urmă avea să părăsească spitalul, postul de dentist desființându-se. Nu se mai făceau deci tratamente dentare, ci se recurgea, ca în toate pușcăriile, numai la extracții.

Medicul șef al spitalului era dr. Lacrămă, ofițer M.A.I., evreu, originar, din câte am aflat, din Brăila. Existența acestui dr. Lacrămă, care, din spusele doctorilor noștri, trecuse facultatea de

medicină cum trece câinele prin apă, a fost marele noroc al deținuților din spital.

Mic și pîrpiriu, cu părul blond, creț, din câte îmi amintesc, Lacrămă era atât de impresionat și de copleșit de reputația și personalitatea medicilor deținuți pe care îi avea în subordine, încât nu ieșea din vorba lor, necum să ia o hotărâre, fără să se consulte mai întâi cu ei. Mai ales dr. Antoniu îi impunea în mod deosebit, de când asistase la o operație făcută de el. Nu mai puțin era și în admirația măiestriei cu care opera dr. Rociu. Încrederea căpătată în seriozitatea medicilor noștri îl făcea pe dr. Lacrămă să-și vadă de treburile lui personale și să nu treacă cu zilele pe la spital. Iar doctorii noștri, la rândul lor, profitau să pună în practică o politică a internărilor și scutirilor medicale de muncă sub pretextul unor diagnostice imaginare, pentru a veni în ajutorul deținuților mai în vârstă, slăbiți și istoviți de muncă și de a le da astfel posibilitatea de a se odihni și a-și recăpăta puterile.

Când totuși comandantul lagărului sau vreun ofițer se sesizau de numărul prea mare de scutiri de muncă acordate de cabinetul medical, Lacrămă venea la spital, verifica cazurile de scutire sau internare și, convins sau nu de autenticitatea diagnosticelor, le confirma și le susținea în fața comandantului furios. După plecarea acestuia, Lacrămă îi cerea lui Antoniu să nu exagereze cu numărul de scutiri, pentru a nu-i crea neajunsuri din partea administrației. Ca toate întreprinderile comuniste, nici chiar cele depinzând de M.A.I. nu erau scutite de contradicțiile inerente sistemului. Referitor, de pildă, la planificarea medicamentelor, desigur că policlinicile, spitalele și toate unitățile subordonate Ministerului de Interne, instituție privilegiată, se bucurau de un regim mai avantajos al repartițiilor. Așa se făcea că de multe ori, în cota trimestrială de medicamente pe care le primea spitalul lagărului, apăreau medicamente rare, străine, care în același timp nu erau de găsit nici în farmaciile și nici în spitalele din țară. Ceea ce nu însemna că nu puteau lipsi din aceeași cotă

trimestrială medicamentele cele mai banale, dar absolut necesare.

Același haos domnea și în distribuția cantității diferitelor sortimente. Medicamente puțin întrebuințate veneau în cantități mari, în timp ce altele, mai mult cerute, nu veneau câteodată chiar deloc. În general însă, aprovizionarea cu medicamente era sub necesarul spitalului, astfel că se întâmpla ca la sfârșitul trimestrului să nu mai fie în farmacie nici vată, nici pansamente, în timp ce în paturi zăceau oameni proaspăt operați.

Voi încheia această digresiune pentru a relua firul povestirii întrerupte în momentul în care Savu venea să-mi facă o injecție, menționând că am fost fericitul beneficiar al haosului care domnea în aprovizionarea trimestrială cu medicamente.

Nu numai că avusesem norocul să fiu internat când spitalul tocmai primise cota de medicamente, dar printre acestea, spre uimirea doctorilor noștri, se găsea și o cutie de fiole de hidrocortizon, produs al laboratoarelor franceze Dr. Roussel. Era unul din paradoxurile sistemului: pe de o parte, voia să ne distrugă prin muncă forțată, istovitoare și pe de altă parte, ne punea la dispoziție un medicament străin care nu se găsea nici afară!

Deși nu avusese încă ocazia să întrebuințeze acest produs, dr. Savu se hotărâse să-mi aplice tratamentul cu hidrocortizon. Prin puncția pe care mi-o făcuse, eliminase cantitatea de lichid acumulată între pleure, dar tendința de a produce și reține un nou lichid nu fusese oprită, ci persista. Tratamentul cu cortizon era indicat în cazul reținerii de apă în țesuturi. Studiind prospectul care însoțea fiolele, dar temându-se, totodată, de posibilele efecte secundare ale cortizonului, care nu erau încă bine cunoscute, Savu mi-a inoculat o doză redusă din preparatul primit. Efectul a fost de-a dreptul spectaculos. În următoarea jumătate de oră, febra mi-a scăzut complet, iar Savu, care m-a consultat de mai multe ori până seara, a constatat dispariția totală a lichidului, ca și a

predispoziției de a se reface. În noaptea ceea am dormit neîntors.

A doua zi dimineată însă, temperatura mi s-a ridicat din nou și lichidul a început iar să se adune între pleure. De data asta, Savu mi-a făcut o injecție cu doza maximă de cortizon prevăzută în prospect și minunea s-a repetat: febra mi-a scăzut și lichidul s-a resorbit definitiv, fără să recidiveze. Speram deja că în câteva zile să mă pun pe picioare și să mă pot întoarce în lagăr, alături de prietenii de care mă despărțisem. Dar nu a fost așa.

Doctorul Savu avea o bănuială pe care nici unul din colegii lui nu o împărtășea. Era convins că pleurezia pe care o făceam era de natură tuberculoasă. Savu își susținea cu înverșunare teoria, mai ales că pretindea că, ascultându-mă, descoperise și existența unui infiltrat TBC plasat subclavicular, dreapta. La insistența lui, și dr. Antoniu, și dr. Rădulescu s-au perindat pe la patul meu și m-au ascultat cu stetoscopul la locul indicat de Savu, dar n-au perceput nimic. Totuși, dr. Antoniu, vrând să mă favorizeze, i-a spus lui Savu că e de acord să-mi pună diagnosticul de TBC pulmonar, pentru a mă putea ține cât mai mult internat în spital și a mă scăpa de munca grea din lagăr. De altfel, chiar după o pleurezie, munca grea în plin soare era contraindicată medical, dar asemenea recomandări nu erau recunoscute de administrație, mai ales în perioada campaniei de prașilă, care cerea cât mai multe brațe de muncă.

Așa s-a făcut că am fost declarat tuberculos, singurul convins de acest diagnostic fiind Savu. Îl susținea cu atâta patimă, încât a reușit să mă convingă și pe mine. Între timp, tot ocupându-se de mine, am și stat mult de vorbă și ne-am simpatizat reciproc, am ajuns destul de repede la relații prietenești.

Îmi amintesc și acum vorbele lui pe care încerc să le reproduc mai jos, cu aproximație:

- Eu sunt sigur de diagnosticul meu, care mai târziu, când se va ivi ocazia, va fi confirmat radiologic. Tratamentul actual este hidrazida, care a înlocuit PAS-ul. Tabletele minuscule de hidrazidă nu prezintă nici un neajuns la înghițit și nu produc nici un fel de efecte secundare. Drajeurile de PAS, în schimb, sunt foarte mari și greu de suportat, în primul rând, din cauza cantității progresive care trebuie luată și care te obligă să înghiți zilnic cu pumnul, câteva zeci de drajeuri. Partea cea mai neplăcută însă este că, pe toată durata tratamentului, PAS-ul dă fenomene de balonare abdominală, cu crampe în intestine, cu senzații de greață și lipsă de poftă de mâncare. Multă lume nu suportă PAS-ul. Totuși, din experiența mea, dă rezultate foarte bune la vindecarea tuberculozei. Ți-am spus toate astea ca să hotărăști singur ce tratament preferi, pentru că, deocamdată, avem în farmacie și hidrazidă, și PAS.

- Tu pe care mi-l recomanzi? - l-am întrebat.

- Dacă te simți în stare să-l suporti, eu ți-aș recomanda pe amândouă concomitent. PAS combinat cu hidrazidă. Tratamentul cu PAS durează mai puțin. Hidrazidă va trebuie să iei timp de câteva luni. Dacă-mi urmezi sfatul, îți garantez că la anul poți merge la mare să faci plajă!

Încrederea pe care mi-o inspira m-a făcut să-i urmez sfatul. Primele două săptămâni, cât am luat PAS, am avut de suportat toate efectele neplăcute de care mă avertizase Savu. Colicile intestinale și greața permanentă mi-au tăiat cheful de a mă întreține cu colegii mei de salon. Nu-mi părăseam aproape deloc patul, unde, când crampele deveneau mai acute, mă făceam covrig de durere. Eram însă hotărât să le suport. Număram totuși zilele care le mai aveam până la sfârșitul tratamentului cu PAS.

Savu venea zilnic de câteva ori în salonul nostru și se oprea și la patul meu, pentru a mă consulta și încuraja în privința evoluției bolii. Era din generația medicilor mai tineri, pentru care tuberculoza

nu mai era flagelul de la începutul secolului, nemaifiind o maladie incurabilă. Nu mai era nici adeptul vechiului tratament care prescria statul în pat, odihnă și supraalimentație. Mai mult chiar, după ce am încetat să mai înghit drajeurile de PAS și am scăpat de efectele secundare pe care mi le provoca, Savu m-a întrebat dacă sunt fumător. Răspunzându-i afirmativ, mi-a cerut să fac o vreme efortul de a fuma mai puțin. M-a sfătuit să reduc fumatul la maximum trei țigări pe zi, formulă pe care am respectat-o cu strictețe. Cred că dacă mi-ar fi interzis total țigările, aș fi continuat să fumez pe ascuns! N-a fost însă și părerea lui Antoniu, care m-a văzut stând pe coridor în dreptul unei ferestre deschise și trăgând dintr-o țigară. Aflând că aveam autorizația lui Savu, indignat, s-a dus să-i ceară socoteală. Răspunsul lui Savu, pe care mi l-a repetat și mie a fost:

– Cu Ioanid n-am nici o grijă. Țasta va învinge boala numai cu moralul pe care îl are.

Savu, carea avea un sistem nervos mai șubred, suferea de insomnii, dureri de cap, fiind predispus la momente de deprimare, era în admirația echilibrului meu nervos, a permanentei mele bune dispoziții și a optimismului care nu mă părăsea niciodată.

În privința țigărilor de care am pomenit, trebuie să spun că nu le-am dus aproape niciodată lipsa, nici în spital și nici mai târziu, în lagăr. Deținuții din brigăzile care reușeau să-și facă norma aveau dreptul în luna respectivă să scrie acasă o carte poștală pentru a cere să li se trimită un pachet cu alimente și țigări. Ori, indiferent dacă erau fumători sau nu, toți cereau țigări, iar nefumătorii le împărțeau apoi la cei care nu primiseră pachet de acasă.

După ce efectele PAS-ului au dispărut, mi-au revenit și buna dispoziție, și neastâmpărul care mă făcea să nu pot sta locului. Deși nu eram încă bine întremat fizic, am început să cutreier spitalul dintr-un capăt într-altul, intrând în legătură cu doctorii și cu pacienții și chiar cu deținuții din lagăr, când veneau la cabinetul de consultații. Căutam să nu fiu surprins de gardianul care venea să-

și facă tura prin spital, pentru că internaților le era interzis contactul cu deținuții din lagăr. Era una din acele măsuri de vigilență, fără justificare logică, luate de ofițerul politic. Mulți din cei care vroiau să-și viziteze prietenii internați în spital se prezentau la cabinetul de consultații și, cu complicitatea doctorilor, intrau pe coridor sau chiar în saloane, unde se întâlneau cu ei. Așa pătrundeau în spital și țigările, și veștile din lagăr, și informațiile politice pe care deținuții mai reușeau, din când în când, să le obțină.

Cu timpul aveam să-i cunosc pe doctorii din spital mai de aproape. Pe Sisel Antoniu, care se vroia aspru și cinic, dar care avea un suflet de aur, pe dr. Rădulescu, prea puțin comunicativ, fiind un fel de rob obsedat al meseriei lui, pe dr. Octav Rociu, un adevărat artist al operațiilor de nas, gât și urechi, cu vădit interes și sensibilitate pentru literatură și artă. Cu Octav am ajuns la relații foarte apropiate, prietenești. Pe dr. Frățilă l-am cunoscut mai puțin, fiind transferat de la Salcia, la scurtă vreme după internarea mea. Știu că se bucura de aprecierea tuturor. Dr. Picu (Anton) Ionescu era și el simpatizat de toată lumea, făcând, totodată, și hazul tuturor cu proverbialele lui distracție. Era bunătatea întruchipată, dar un pățimaș comentator al știrilor politice pe care le afla. Cea mai dubioasă sau neînsemnată știre care îi ajungea la ureche, o dată trecută prin interpretarea lui, devenea o informație de primă importanță pentru soarta țării și a noastră.

O ispravă a lui Picu Ionescu a rămas celebră în spitalul din Salcia. Era de serviciu la cabinetul de consultații și examina un deținut care suferea de hemoroizi. Picu îl pusese să stea în genunchi sau, mai bine zis, în patru labe, pe canapeaua de consultații, cu partea cu pricina în sus. Omul, un țăran mai simplu și mai rușinos, s-a executat totuși fără să crâcnească, din respectul pentru „domnul doctor”. Nenea Picu, cum îi zicea, i-a spus omului să stea nemișcat, pentru că îl va unge cu o alifie

care îi va face bine. Constatând însă că nu avea alifia la îndemână, s-a dus să o aducă de la farmacie, care era în celălalt capăt al spitalului. Asta n-ar fi fost nimic, dacă nu s-ar fi întâlnit pe coridor cu un deținut din lagăr care se strecurase în spital să-și vadă un prieten și să-i spună ultima informație care circula printre deținuți. Întrebat de Picu dacă știe vreo noutate, i-a spus-o și lui, ceea ce i-a dat apă la moară doctorului, care a început să o comenteze și să tragă tot felul de concluzii optimiste, profitând să mai oprească și alți deținuți internați care treceau pe lângă el, pentru a le împărtăși și lor informația. De aici nu a mai fost decât un pas până la o discuție aprinsă stârnită de unii care nu erau de acord cu interpretarea lui Picu. Se pare că a trecut mai bine de un sfert de oră până ce ceilalți doctori din cabinetul de consultații s-au sesizat de poziția puțin obișnuită și prelungită în timp a omului de pe canapea. L-au întrebat ce e cu el și de ce stă așa, iar omul le-a răspuns că domnul doctor i-a spus să stea așa și să aștepte. Și ar mai fi stat așa mult și bine dacă unul din doctori nu s-ar fi dus să-l cheme pe Nenea Picu, care, în focul discuției, uitase și de alifie, și de omul cu hemoroizi.

Chiar în primele zile ale internării mele a venit la patul meu doctorul Budeceanu, care, spre surprinderea mea, m-a întrebat dacă la arestare locuiam tot în blocul Malaxa, de pe Bulevardul Brătianu.

– Nu-ți mai aduci aminte de mine?

Am recunoscut că nu. Abia când mi-a povestit că luasem cu el lecții de matematică, mi-am amintit. Avea pe vremea aceea 17 ani și nu mai semăna acum cu tânărul de atunci. Iar eu eram prin clasa a treia sau a patra de liceu și eram foarte slab la matematică, în pericol chiar să rămân corigent. Pentru a mă scoate la liman, mama a hotărât să-mi ia un meditator. S-a gândit să apeleze chiar la secretariatul liceului pentru a-i recomanda un elev mai nevoiaș din cursul superior, care să fie bun

la matematică. Și așa a ajuns Budeceanu să-mi dea de două ori pe săptămână câte o oră de meditație, până ce mi-am îmbunătățit cunoștințele la matematică. Budeceanu, fiind băiat sărac, dar bun la carte, era bursier și își mai completa nevoile dând lecții particulare. Mi-a spus că, după ultima lecție de matematică pe care mi-a dat-o, când și-a luat rămas bun de la noi, mama i-a dăruit o trusă de piele cu un creion cu mină și un stilou Mont Blanc, de care a fost foarte mândru și nu s-a despărțit decât la prima arestare, când i-a dispărut. Fiind legionar, avusese de mai multe ori de-a face cu securitatea. În cele din urmă, a intrat în clandestinitate. A reușit să stea câțiva ani ascuns, sfârșind totuși prin a fi prins și condamnat. În afară de el, dintre medicii spitalului mai erau legionari doctorii Frățilă, Rădulescu, Rociu și Niculescu. Pe acesta din urmă nu l-am apucat decât scurtă vreme ca dentist în spital, dar suficient pentru a-mi da seama că era considerat de toată lumea, pe drept cuvânt, o lichea.

Unul dintre deținuții din lagăr, care a venit special să mă caute, a fost Doru Stroescu. Ne cunoșteam de copii. Doru era fiul preotului Stroescu din comuna Sovarna, fin de-al tatălui meu. Înrudit cu preotul Titu Teodorescu din Ilovăț, Doru venea deseori pe la el și, cum eram cam de aceeași vârstă, jucam mereu fotbal împreună. Apoi au trecut anii și nu ne-am mai văzut. Nu știam că era legionar. Urmase medicina veterinară și era doctor. M-am bucurat să-l revăd și, mai ales, să aud vorbindu-se de el numai de bine.

Doru devenise un uriaș, foarte înalt și bine legat. Deși erai tentat să vezi la el numai forța fizică, privindu-i figura rămâneai derutat. Trăsăturile feței radiau numai veselie și bunătate, iar ochii mari și extraordinar de albaștri te priveau cu o candoare și seninătate copilărească. Vocea, și ea nepotrivită cu statura, mai subțire decât te-ai fi așteptat și foarte catifelată, venea să accentueze impresia de blândețe cu care te cucerea. Abia când îl cunoșteași mai bine și îi urmăreai atitudinea

și activitatea, îi descopereai și o altă latură. Inteligent, cu picioarele pe pământ, abil și descurcăreț, ca să nu zic oltean șmecher, Doru reușise să ridice aceste ultime noțiuni la rangul de calități pozitive, punându-le numai în slujba colectivității noastre și a unor scopuri morale.

Doru Stroescu era brigadier la „interior”. „Interiorul” era plasat în exteriorul perimetrului lagărului (o nouă mostră de logică securistă!). De fapt, era un fel de enclavă în curtea fermei partidului cu care se învecina lagărul. Acolo se afla grajdul pentru cele două perechi de cai ai lagărului, șopronul sub care erau adăpostite căruțele și camera în care dormeau Doru cu brigada lui, care se compunea din exact trei deținuți. Toți trei aleși și ceruți de Doru, pe motivul că se pricepeau la îngrijitul cailor. Cel de-al doilea motiv, nemărturisit de Doru, era că toți trei erau oameni de nădejde, de absolută încredere și aveau să-i fie devotați trup și suflet. De numele unuia din ei nu-mi mai amintesc, dar, de ceilalți doi, cine din cei care au fost la Salcia să-i fi putut uita?

Erau doi frați Mihai, mocani din Dobrogea, cunoscuți în comuna lor nu numai ca buni gospodari, dar și ca participanți la luptele, zise turcești, care se organizau în regiune. Un fel de trântă liberă, la care luptătorii se prezentau goi până la brâu și unși cu untdelemn. Pe lângă cei doi frați Mihai, care, deși nu erau gemeni, erau greu de deosebit, Doru Stroescu părea un slăbănog. Oricum, cei patru deținuți din brigada de la „interior” arătau de departe cu mult mai bine decât cei din celelalte brigăzi. Nu se poate spune că prestau o muncă forțată până la epuizare, ca cei din lagăr, deși uneori erau obligați să depună eforturi mari, pe măsura fraților Mihai și a lui Doru.

Cei patru erau mai toată ziua pe drumuri, cu căruța, pentru tot felul de transporturi cu diferite destinații. Căruța lor apărea de câteva ori pe zi în lagăr, aducând fie alimente, fie lemne pentru bucătărie, fie paie de umplut saltelele, fie alte materiale. Tot ei transportau la punctele de lucru hârdaiele cu mâncare pentru deținuți sau aduceau de la o distanță mai mare de câțiva kilometri

buni, de la Piatra sau Ostrov (nu mai știu exact), câte un cal legat de căruță, care urma să fie sacrificat și băgat la cazan pentru hrana deținuților. Lângă una din aceste două localități se afla un țarc, care împrejmuia un izlaz de câteva pogoane, în care erau aduși cai din toate regiunile țării.

Voi deschide aici o paranteză pentru a istorisi povestea acestor cai.

Regimul decretase mecanizarea agriculturii și declarase un război necruțător cabalinelor, care nu mai puteau fi bune decât pentru hrana unei alte categorii de ființe, destinată și ea exterminării: deținuții politici. Doru și frații Mihai mi-au povestit grozăvia care se petrecea cu caii din țarc, căroră nu li se dădea nici de mâncare, nici de băut. La început, primii cai au mai dus-o cum au dus-o, păscând iarba din izlaz. Dar, pe măsură ce timpul trecea și erau aduși mereu alți cai, întregul izlaz ajunsese un teren sterp cu pământul bătătorit, în care nu mai creștea un fir de iarbă. Capacitatea de consum a lagărelor din Balta Brăilei, care erau aprovizionate cu carne din țarc, era extrem de redusă față de aflusul de cai. Ca să nu mai vorbim că nici administrația lagărului de la Salcia nu era dispusă să ne supraalimenteze și nu aducea decât un cal pe săptămână și chiar la două săptămâni, pentru aproape o mie de oameni.

Treptat, caii din țarc au început să slăbească, să nu se mai țină pe picioare și, în final, să-și dea duhul. Așa că, așa-zisa carne din alimentația noastră consta mai mult din piei și tendoane. Unde mai pui că atunci când căruța noastră venea să ia un cal, acesta era ales de un milițian care era magazionerul mărfii din țarc și care nu-1 dădea decât pe cel mai slab, care abia mai sta în picioare. Proceda după același vechi principiu în virtutea căruia, în toate închisorile prin care am trecut, erau băgați în cazan mai întâi cartofii stricați. În condițiile de depozitare în pivnițe umede sau expuși gerului, cartofii continuau să se strice, așa că, în cele din urmă, deținuții nu mâncau decât cartofi stricați sau degerați.

Culmea aprovizionării cu carne a fost atinsă în ziua în care, în mod excepțional, lagărul nostru a primit doi cai. Au fost aleși de același milițian din țarcul care emana împrejur un miros pestilential din cauza cadavrelor de cai, morți și neîngropați. Căruța, cu cei doi cai legați în urma ei, a pornit spre lagăr, dar pe la jumătatea drumului unul din cai a căzut și nu s-a mai ridicat. Milițianul care întotdeauna însoțea căruța de la „interior”, având răspunderea celor doi cai ridicați pe care trebuia să-i predea în lagăr, a luat hotărârea de rigoare. Dând și el o mână de ajutor căruțașului, care era unul din frații Mihai, au încărcat animalul muribund în căruță.

Si așa și-au făcut apariția la Salcia, cu un cal șchiopătând la remorcă și cu altul culcat pe spate în fundul căruței, cu cele patru copite depășind înălțimea loitrelor. Cel din căruță, deși scăpase de chinuri fiindcă murise pe drum, n-a scăpat și de cazan. Nu mai știu care deținut spunea că decretul de desființare a cailor de muncă fusese totuși acceptabil pentru noi. Se temea însă de ziua în care se va renunța prin decret la mecanizare și se întreba dacă va trebui atunci să mâncăm tractoare.

Revenind la cei patru deținuți din brigada de la „interior” și la buna lor condiție fizică, aceasta se datora și faptului că beneficiau de accesul la alimente, la care deținuții din lagăr nici nu visau. Făcând zilnic transporturi la ferma partidului, obțineau lapte de la deținuții de drept comun care îngrijeau vacile fermei. În cărașia lor aveau de-a face și cu grădina de zarzavat, de unde reușeau să sustragă legume crude, proaspete: morcovi, ardei, roșii, castraveți, ceapă. Unul din cei patru venea aproape zilnic la spital, la Savu, la farmacie, unde își deșerta conținutul mânecilor de la haina de zeghe, ținută pe umeri. Mânecile legate la capete formau doi saci plini cu roșii, ardei și castraveți, pe care Savu le distribuia bolnavilor, care aveau mai multă nevoie de vitamine și de o alimentație mai sănătoasă. Marea reușită a lui Doru Stroescu era că se bucura de încrederea tuturor gardienilor și ofițerilor lagărului, care îi dădeau o mai mare libertate de mișcare în zona fermei, a stației și

atelierelor S.M.T., ca și a satului care se înjghebase în jurul acestor obiective. Deseori, Doru circula cu căruța fără gardian însoțitor. O bună parte din casele satului erau locuite de gardienii lagărului și de familiile lor. Erau case-tip, din chirpici, cu două camere, bucătărie și baie, construite cândva tot de deținuți. Toți aveau în jurul casei și o ogradă, în care își creșteau câteva păsări și chiar câte un porc. Nevoile de hrană pentru aceste animale se aflau la originea simpatiei și încrederii de care se bucura Doru Stroescu printre ofițerii și gardienii lagărului. Cele mai frecvente și importante transporturi pe care le făceau căruțele de la „interior” erau destinate fermei partidului. Era vorba de saci de orz, ovăz, porumb și chiar grâu, care veneau cu bacul pe Dunăre pentru a fi descărcați la Salcia. Specialitatea lui Doru și a oamenilor lui era ca la trecerea prin sat căruțele încărcate să azvârle din mers, peste gard, în ograda milițienilor, câte un sac plin cu grăunțe. Cu majoritatea din ei afacerea era discutată și stabilită dinainte. Dar Doru mi-a povestit pățania cu un plutonier, nou-venit la Salcia, care se dovedea incoruptibil. Era aspru, conștiincios la treabă și pus să se evedențieze ca atare față de tovarășii lui. După ce plutonierul și-a adus familia la Salcia și și-a încropit gospodăria, Doru a avut ocazia să-l întrebe de ce nu-și procură de la fermă porumbul pentru porcul pe care îl creștea. Plutonierul s-a arătat indignat de ideea de a obține porumbul în mod necinstit, și Doru n-a mai insistat, dar și-a schimbat tactica. De câte ori avea prilejul să treacă mai pe înserat cu căruța cu porumb prin sat, fără să fie văzut de nimeni, arunca câte un sac în curtea plutonierului. După primul sac s-au reîntâlnit, dar nici unul, nici altul nu au pomenit ceva despre misterioasa lui apariție în ogradă. Abia după al doilea sau al treilea, plutonierul i-a spus că știe că numai el putea să-i arunce sacii cu porumb în curte și că i-au prins foarte bine.

– Viața e scumpă, și am văzut că aveți și dumneavoastră familie grea, copii – i-a spus și Doru, ca să-i ușureze conștiința.

Gheața fusese spartă, iar plutonierul a intrat și el în rândul celorlalți gardieni. Doru Stroescu, corupătorul de gardieni, își folosea cu tact victimele, fără să bruscheze relațiile, și ajungea, treptat, să obțină informații politice și chiar și posibilitatea de a citi câte un ziar.

Închei amintirile mele despre brigada de la „interior” cu două exemple, pentru a vă da seama de talia, greutatea și forța celor doi uriași, care erau frații Mihai.

Într-o noapte, foarte târziu, dr. Savu a venit la patul meu să mă trezească și să mă roage să vin să-l ajut. M-am îmbrăcat și am ieșit pe coridor, unde mi-a explicat despre ce era vorba. Cu câteva minute mai înainte, în toiul nopții, un gardian i-l adusese pe unul din frații Mihai, care abia se mai ținea pe picioare de durere. Avea un calcul renal pe care nu-l putea elimina și care îi provoca dureri cumplite. Savu i-a spus gardianului că era cazul să fie internat, și acesta plecase lăsându-l pe Mihai în sala de consultații, unde Savu îi făcuse o injecție cu morfină pentru a-i calma durerile.

Mihai căzuse într-un somn profund, iar Savu s-a găsit în situația de a fi nevoit să-l ducă într-un salon și a-l culca într-un pat liber. Orice încercare ar fi fost însă zadarnică, Savu fiind mult prea slab pentru a urni din loc pe Mihai, care era o impresionantă masă de mușchi, cântărind cel puțin 100 de kilograme. Chemându-mă pe mine, cred că împreună echivalam greutatea lui Mihai, ceea ce nu însemna însă că ne-a venit ușor să-l cărăm, mai mult târându-l de-a lungul coridorului până la salonul cu patul liber. Pe drum, la fiecare trei-patru metri, ne opream să ne tragem sufletul, înainte de a-l transporta mai departe. În pat l-am suit cu ajutorul altor câțiva bolnavi mai valizi din salon, care se treziseră la intrarea noastră, gâfâind și icnind sub greutatea lui Mihai. În ziua următoare,

Mihai a eliminat piatra și a părăsit spitalul pe propriile-i picioare.

Al doilea exemplu merit să ateste forța fizică a lui Mihai avea să se repete de câteva ori, câteva luni mai târziu, când mă aflam din nou în lagăr. Ori de câte ori intra cu căruța în curtea lagărului și mă nimeream în calea lui, Mihai se apleca spre mine și din trapul cailor mă apuca de subsuoară, mă ridica ca pe un fulg de jos și mă așeza lângă el pe capră. O demonstrație de forță, care făcea și hazul gardianului de serviciu, nedându-și seama că Mihai profita să-mi transmită câte o informație aflată de Stroescu sau să-mi strecoare în sân câte o roșie sau un ardei gras.

De când terminasem tratamentul cu PAS trecuse deja o bucată de vreme și începusem să mă întrezesc, să mă simt bine și plin de vitalitate. Mă plictiseam însă din lipsă de activitate și stăteam de vorbă cu alți deținuți.

În salonul TBC, în care îmi aveam patul, erau câțiva bolnavi cronici pe care Savu îi interna periodic pentru a le da posibilitatea de a se odihni și reface, spre a putea apoi rezista din nou o vreme vieții dure din lagăr. Erau mai ales legionari mai în vârstă care executaseră mulți ani de pușcărie, și sub Carol al doilea, și sub Antonescu, înainte de a fi închiși de comuniști. Unul din ei, cu care stăteam zilnic de vorbă, era Tudor Goilav. Nenea Tudorică, cum i se spunea, era mic de talie, extrem de slab și cu pieptul scobit, din care se pornea din când în când o tuse seacă, prelungită, care îi întrerupea vorba. Figura îi trăda în mod aproape caricatural originea armenescă. Pasiunea pe care o avea pentru muzică era și ea o trăsătură specifică neamului său. Mai tot timpul când era singur fredona încet, abia perceptibil, numai pentru sine, câte o bucată de muzică clasică.

Îmi vorbea mult de principiile morale ale doctrinei legionare, care l-au atras de tânăr și se

înduioșă când pomenea de numele câte unui prieten care pierise în timpul prigoanei, pe vremea lui Carol, sau în ultimii ani de închisoare.

Văzându-mă că nu-mi găsesc locul, dr. Savu mi-a propus să-i dau o mână de ajutor la farmacia spitalului, care se afla în sarcina sa. Am fost încântat. În fiecare zi, sub supravegherea lui Savu, pregăteam tăvile cu medicamente prescrise de doctori pentru bolnavii din cele trei sau patru saloane ale spitalului. În scurtă vreme m-am familiarizat cu denumirile medicamentelor și cu locul lor din rafturile camerei de farmacie.

Cel mai mult aveam de-a face cu dr. Picu Ionescu, care, dermatolog fiind, îmi cerea să-i pregătesc anumite alifii și unguente care nu se găseau gata preparate. Sub îndrumarea lui, cântăream cantitățile diferitelor substanțe componente, care se găseau în borcane, și le frecam într-un mojar până ce deveneau o masă omogenă. Nu mai țin minte denumirile latine ale substanțelor pe care le întrebuițam, dar – n-am s-o uit niciodată pe una din ele, o pastă groasă, consistentă, de culoarea smoalei, care răspândea un miros îngrozitor, exasperându-l pe Savu și pe ceilalți doctori, când Picu îmi cerea s-o folosesc la pregătirea unei alifii.

Tot în acea vreme a fost internat în salonul unde îmi aveam patul un tânăr din București, Nelu Dumitrescu, care avusese cândva o infecție tuberculoasă și începuse acum să facă din nou acea febră mică, specifică bolii nevindecate definitiv. Bănuiesc că încercarea mea de a descrie stadiul bolii lui Nelu Dumitrescu în termeni amestecați, și profani, și medicali, lasă de dorit, dar cunoștințele mele în domeniu nu-mi permit s-o fac mai bine. Oricum, cu Nelu Dumitrescu, care era și tânăr, activ și foarte săritor, am sfârșit prin a face un fel de echipă permanentă, gata oricând să dăm o mână de ajutor unde și când era vreo nevoie.

Între timp intrasem în vară, și canicula de afară se făcea simțită și în spital. Nu puteam dormi de căldură și noaptea ieșeam pe coridor și deschideam fereastra spre grădinița spitalului. Grădina era cuprinsă pe trei părți între laturile clădirii, pe cea de-a patra fiind un gard de sârmă ghimpată, care o despărțea de curtea lagărului. Constituia singurul petec de verdeață din perimetrul lagărului, în care nu găseai decât pământ bătătorit și prăfuit, care la prima ploaie se transforma într-o mocirlă în care îți pierdeai bocancii.

Aplecându-mă peste pervazul ferestrei, puteam prinde ceva din răcoarea nopții și chiar câte o adiere de briză, care, când mă retrăgeam din nou în interior, îmi făcea și mai insuportabil aerul supraîncins din salonul TBC. Din păcate, gardianul de serviciu, în turele lui de noapte prin spital, nu admitea statul sau plimbatul pe coridor după stingere, așa că nu puteam să trag câte o gură de aer proaspăt de afară, decât pe apucate. O dată cu stingerea, nu mai aveai voie să părăsești salonul.

De verdeața din grădină se ocupau doctorii în timpul lor liber. Plantaseră diferite flori, aduse la intervenția lor pe lângă dr. Lacrămă și comandantul lagărului. Cel care se îngrijea în mod special de grădină era însă dr. Rociu. Octav reușise să planteze câteva straturi de tufănică, pe care le plivea de buruieni și le uda în fiecare zi, după scăpătatul soarelui. Crescuseră dese și înalte până la brâu. Rociu nu le îngrijise numai de dragul florilor. Crizantemele lui mai aveau rostul să-i acopere escapadele nocturne pe care le făcea în grădină, la răcoare. Octav potrivise în așa fel straturile, încât să-și amenajeze între ele un loc de refugiu, în care se întindea pe o pătură și unde nu putea fi văzut de la nici o fereastră a spitalului.

Secretul mi l-a împărtășit și mie, așa că, seară de seară, luându-ne toate măsurile să nu fim văzuți, ieșeam pe singura ușă de acces în curte, ne furișam aplecați printre tufele de crizanteme până

la locul lui Rociu, unde ne găseam la adăpost de orice privire. Luam cu noi o pătură, ne întindeam pe spate unul lângă altul și stăteam de vorbă, cu ochii pierduți în înaltul cerului înstelat, identificând cele câteva constelații pe care le cunoșteam și urmărind trecerea sateliților, pe care îi vedeam pentru prima oară. Vorbeam pe șoptite până ce, prin ferestrele coridorului, îl vedeam pe gardian făcându-și tura prin spital. Știam atunci că pentru o vreme nu mai eram în pericol și Rociu, care avea o voce plăcută, începea să fredoneze romanețe vechi românești sau să recite versuri. Era o adevărată încântare să simți răcoarea nopții și să respiri aerul proaspăt cu izul amărui al frunzelor de crizantemă, după ce transpirasem toată ziua în căldura de cuptor a spitalului. Abia când mă prididea somnul, cu aceeași grijă să nu fiu surprins, făceam cale îtoarsă spre etuva din salonul TBC, unde, de oboseală, reușeam în cele din urmă să adorm.

Doctorul Octav Rociu, ca și ceilalți colegi ai lui, aveau de dus o luptă permanentă cu conducerea lagărului, care îi supunea la tot felul de presiuni, fie pentru a-i determina să nu mai acorde atâtea scutiri de muncă, fie legându-se de numărul prea mare de deținuți internați în spital. Doctorii rezistau amenințărilor cu carcera sau cu trimisul în lagăr, la muncă, ajungând până la urmă să declare ei că, dacă nu sunt lăsați să-și facă meseria, preferă să meargă la muncă.

Comandantul îl trăgea la răspundere și pe dr. Lacrămă care, speriat, încerca fără succes să facă uz de autoritatea lui de medic-șef oficial al spitalului, pentru a obține măcar câteva concesii din partea doctorilor noștri. Când situația devenea prea încordată, se proceda la o verificare a fișelor și a stării bolnavilor și se făceau câteva externări. Câteva zile mai târziu, când furtuna trecea, se revenea la situația de dinainte, și oamenii erau din nou internați.

Așa cum am mai povestit și cu altă ocazie, în spital nu erau internați numai deținuții grav

bolnavi sau accidentați, incapabili de a se mai deplasa cu brigada până la locul de muncă, cum ar fi dorit administrația.

Doctorii noștri știau că majoritatea deținuților din lagăr, chiar dacă nu sufereau de vreo boală anume, erau slăbiți și istoviți peste măsură, aflându-se la ultima limită a rezistenței fizice. Era motivul pentru care, în afara cazurilor grave, internau pe rând, sub pretext medical bine argumentat, pe deținuții care își consumau ultimele puteri la muncă și se aflau pe punctul de a se prăbuși. După câteva zile de odihnă în spital, unde primeau și un tratament întăritor, erau din nou trimiși în lagăr. În locul lor erau internați alții, din aceleași motive. Numai când se întâmpla să vină câte o comisie medicală de control a Ministerului de Interne, cazurile acestor internați erau controversate și uneori diagnosticele doctorilor noștri puse sub semnul întrebării. Ceea ce nu-i împiedica pe ai noștri ca, după plecarea comisiei, să continue practica internărilor pentru refacere.

Doctorul Rociu era singurul căruia nu i se punea în dubiu starea bolnavilor internați în salonul lui. Toți bolnavii lui fiind operați, nu putea fi vorba de contestarea diagnosticelor pe care le pusese. Numai că și majoritatea acestor operații erau cu cântec!

În specialitatea lui, Rociu era cel mai des confruntat cu cazurile de sinuzită, rezultat al diferitelor munci și corvezi pe care deținuții erau obligați să le execute iarna pe viscol, la temperaturi până la 15-20 de grade sub zero. În iarna 1963-1964 aveam să-i fiu și eu pacient pentru același motiv.

Mai rar se iveau cazuri de amigdalită sau altele cu totul speciale, în care Rociu trebuia să intervină cu bisturiul. Cei mai numeroși pacienți ai lui Rociu erau însă internați sub diagnosticul de deviere de sept. Octav mi-a explicat că la marea majoritate a oamenilor se putea constata o deformație a septului nazal, datorită celor mai banale și neluate în seamă, la vremea lor, lovituri

primite în nas când erau copii. Prin devierea septului, respirația nu se mai face în mod egal pe cele două nări, una fiind în mai mare sau mai mică măsură obturată, fapt de care aproape niciodată, nici unul din cei afectați nu-și dă seama. Numai în cazul unei devieri grave, omul are dificultăți de respirație și se adresează doctorului.

Ori, de îndată ce Octav avea liber câte unul din cele câteva paturi ce-i erau repartizate într-unul din saloane, profita să pună și el în practică programul tacit de refacere a deținuților care din punct de vedere fizic nu mai puteau rezista eforturilor ce li se cereau la muncă.

Când era de serviciu la cabinetul de consultații, Rociu avea prilejul să descopere printre cei care se prezentau la vizită cazurile cele mai avansate de slăbiciune și extenuare. Dacă deținutul venise să se plângă de vreo eczemă sau de dureri reumatice, primea alifia sau tabletele respective, dar Rociu îi examina și nasul. Chiar dacă nu constata decât o deviere de sept mai puțin importantă, pentru care afară, în libertate, nimeni nu s-ar fi supus unei intervenții chirurgicale, Rociu îi explica exact situația și îi propunea să-l opereze, internându-l pentru cel puțin o săptămână, urmată de alte câteva zile de scutire de muncă în lagăr, timp în care se va putea odihni, recuperând noi forțe.

Între munca epuizantă din lagăr și neplăcerile postoperatorii pe care Rociu i le semnala, omul nu șovăia să facă alegerea, gândindu-se la fericirea de a se putea odihni câteva zile într-un pat din care nimeni nu va veni să-l scoale în răcnete pentru a-l scoate la muncă. În acest fel, Rociu a realizat impresionanta performanță de a fi făcut la Salcia peste 200 de operații, majoritatea de sept. Faptul dovedește cu prisosință cât de greu încercați și epuizați erau deținuții supuși la munci peste puterile lor, dacă preferau să suporte o operație, nu neapărat necesară, dar care le acorda un răstimp de odihnă de câteva zile.

Pe lângă aceste operații de rutină, care au salvat însă mulți deținuți de la prăbușire, Rociu a

mai făcut și câteva intervenții chirurgicale spectaculoase. L-a operat pe un pictor de al cărui nume nu-mi mai amintesc, care își pierduse complet auzul la ambele urechi. O operație grea și delicată de mastoidită cronică. Pictorul și-a recăpătat parțial auzul.

Un alt nume pe care l-am uitat este al deținutului care venise să fie consultat pentru răgușeala care nu-i mai trecea și căruia Rociu i-a descoperit cauza: o tumoră pe corzile vocale. Insistențele repetate făcute la comandantul lagărului pentru trimiterea bolnavului la un spital de specialitate s-au lovit toate de refuz. Cum operația nu putea suferi întârziere, Rociu s-a decis să îndrăznească să o facă chiar și în condițiile de la Salcia. Îi lipseau însă instrumentele mai speciale necesare. Nici intervențiile de a le obține prin administrație și dr. Lacrămă n-au dat rezultat. Lui Rociu nu i-a mai rămas decât soluția de a recurge la calea clandestină. L-a pus în temă pe Doru Stroescu de la brigada de la „interior”, care în drumurile lui cu căruța transporta materiale și la atelierele S.M.T., unde își făcuse anumite relații. Pe scurt, Octav a desenat pe o foaie de hârtie (în spital era permisă folosirea creionului și hârtiei), cele două instrumente de care avea nevoie, dându-le toate detaliile și dimensiunile. Unul din ele era destul de complicat. Din momentul în care foaia de hârtie scrisă părăsea spitalul și era descoperită, devenea corp delict și dădea naștere la consecințele știute: anchete, cercetări nesfârșite și pedepsirea de rigoare a celor implicați. Cu abilitatea lui Doru nu aveau însă să se întâmple asemenea necazuri.

Câteva zile mai târziu, Doru apăru din nou la cabinetul de consultații cu cele două instrumente forjate din cămăși de rulmenți de oțel. Unul din instrumente, cel mai complicat, nu fusese executat cu exactitate conform schiței și a trebuit corectat. După alte două zile însă, amândouă instrumentele se găseau în dulapul din cabinetul ORL. Nu se putea spune că la aspect se prezentau ca niște autentice instrumente medicale. Erau de culoarea fierului forjat, negru-

cenușiu, cum sunt potcoavele de cai! Și totuși, fierte și sterilizate în autoclavă, și-au îndeplinit misiunea! Operația a fost o reușită.

L-am revăzut pe Octav, la München, când a venit să-și viziteze fata. Mi-a spus că l-a mai întâlnit pe fostul deținut operat de tumoare, că vorbea normal și era perfect sănătos. Mi-a mai povestit că la eliberarea din lagăr reușise să ia cu el cele două instrumente forjate la Salcia și că le ține la loc de cinste în micul lui muzeu personal, în care mai are câteva relicve din pușcărie.

La Salcia, din lipsă de soră medicală, dr. Rociu luase obiceiul să mă cheme pe mine să-l ajut la operații. M-a învățat să cunosc cele câteva instrumente de care dispunea și cum să i le dau când mi le cerea. Mai mult chiar, la anumite operații de sept, când avea amândouă mâinile ocupate, îmi cerea să lovesc eu cu ciocanul în daltă pe care o ținea la locul potrivit pentru a desprinde câte o așchie din osul deformat. La început aveam o senzație neplăcută și nu îndrăzneau să lovesc decât foarte ușor în daltă, dar cu timpul m-am obișnuit, mai ales că, datorită anesteziei locale, pacientul nu simțea nimic.

Mi-aduc și acum aminte de ciocanul pe care îl foloseam, care nu făcea parte din instrumentarul unui cabinet ORL. Era o improvizație a lui Rociu. Un ciocan de încercat reflexele, pe care îl folosea și doctorul Rădulescu, internistul. Trebuia să lovesc în daltă cu partea laterală, metalică, pentru că cele două capete erau de cauciuc!

În noua mea calitate de „soră medicală” am avut într-o zi ocazia să-i dau o mână de ajutor lui Octav la operația de polipi a unui pacient mai puțin obișnuit. Era vorba de copilul colonelului comandant de la Ostrov. S-ar putea să-l fi chemat Vulcu, dar nu sunt sigur. Cunoscându-i reputația lui Rociu, colonelul preferase să-și dea copilul pe mâna unui „bandit” de deținut politic, decât să-l ducă la policlinica M.A.I. din Brăila, unde, după chiar spusele lui, nu era un doctor bun. Cadrelor

M.A.I. le era interzis să recurgă la serviciile medicale ale unui doctor deținut, dar, fiind vorba de sănătatea copilului, probabil că ofițerul își asumase riscul de a fi turnat de vreun „tovarăș” de-al lui sau avea poate o poziție mult prea solidă în partid pentru a se teme de consecințe.

Chemat împreună cu Nelu Dumitrescu, am pătruns în cabinetul lui Rociu, unde, spre uimirea noastră, am văzut un colonel M.A.I., ținând de mână un copil de vreo 6-7 ani. Sub îndrumarea lui Rociu și ajutați de colonel, care cu o blândețe înduioșătoare căuta să-și liniștească copilul speriat și dând să plângă, l-am înfășurat pe acesta peste brațe într-un cearșaf. Odată copilul imobilizat, m-am așezat cu el în brațe pe scaunul de consultații, ținându-l strâns la piept. Copilul începuse să plângă. Peste capul copilului care îmi ajungea până la bărbie puteam vedea figura îngrijorată a lui tată-su. Rociu l-a asigurat că operația va dura numai câteva clipe, că e foarte ușoară, deși s-ar putea să-l impresioneze din cauza unei scurte hemoragii. Văzându-l cât era de emoționat, l-a întrebat dacă nu vrea să stea între timp în antecamera cabinetului. Colonelul a refuzat.

Octav mi-a făcut semn să-l țin pe pacient bine strâns la piept. Pe Nelu Dumitrescu l-a pus să-i țină capul drept, iar el a început prin a-i vorbi copilului spunându-i să nu-i fie teamă, că nu vrea decât să se uite la el în gât și să-i sufle o substanță care nu doare. A reușit astfel să-i pulverizeze în gât anestezicul cu cocaină. I-a arătat apoi, pentru a-i câștiga încrederea, paleta de metal, asemănătoare unei cozi de lingură, pe care o ținea în mâna stângă, explicându-i că voia numai să-i apese cu ea limba pentru a vedea mai bine fundul gâtului. Între timp, ținea dosită în mâna dreaptă chiureta pe care avea s-o întrebuințeze.

Când copilul a deschis gura, totul nu a durat decât o fracțiune de secundă. Rociu i-a introdus chiureta în gură și, dintr-o singură mișcare rapidă, i-a chiuretat polipii din fundul gâtului, ferindu-se imediat și tot așa de repede într-o parte. În aceeași clipă, o dată cu un acces de tuse, din

gura copilului a țâșnit un jet de sânge împreună cu polipii extirpați. În momentul în care a izbucnit țipătul copilului, l-am văzut pe colonel pâlind brusc la față, pierzându-și echilibrul și prăbușindu-se la pământ. Norocul lui a fost că Rociu a reușit la timp să-i sprijine capul înainte de a atinge dușumeaua. Colonelul leșinase de-a binelea!

– Luați-l și duceți-l pe canapeaua de consultații din antecameră și lăsați, că de copil mă ocup eu! – ne-a strigat Rociu.

Recunosc că nu i-am purtat colonelului de grijă, cum făcuse Rociu ferindu-i capul de contactul cu podeaua. Ba chiar m-am înțeles din ochi cu Nelu și l-am și scăpat o dată pe jos în antecamera, înainte de a-l întinde pe canapea. Aveam o acoperire: colonelul, înalt, voinic și bine hrănit, era mult prea greu de ridicat pentru noi, care eram slabi și bolnavi. Colonelul n-a dat însă nici un semn de viață. Remușcări pentru fapta noastră nu am avut, știind cum același colonel, atât de sensibil la suferința copilului lui, fusese în stare să bată și să calce în picioare deținuți care nu-și îndepliniseră norma la muncă. E știut că și fiarele își iubesc prășila!

Când Rociu i-a dat pe la nas cu amoniac, colonelul și-a revenit. Și-a luat copilul în brațe și, înainte de a ieși pe ușă, s-a întors spre Rociu și i-a mulțumit. Se vedea că i-a venit greu s-o facă. Redevenise ceea ce, de fapt, era: un M.A.I.-st.

(Fragmente din „Închisoarea noastră cea de toate zilele”, vol. 5, editura Albatros, București, 1996)

AUREL SERGIU MARINESCU – „STRÂMBA ȘI SALCIA – LAGĂRE DIN BALTĂ“

... Lagărul Strâmba era primitiv; un loc dreptunghiular, aflat nu departe de un braț al Dunării, înconjurat de sârmă ghimpată și fără gard de stuf sau trestie pentru că era înconjurat de pustietate neavând în jur nici o așezare omenească. Barăcile erau făcute din chirpici, acoperite cu stuf și la fel erau construite grupul administrativ: bucătăria, baia, magaziile. Apa de băut, spălat și gătit mâncarea se aducea direct din Dunărea poluată, fiind transportată cu o saca continuu. Pentru cine nu cunoaște sacaua trebuie să descriu acest atelaj tras de un cal pe care este instalat un butoi de lemn cu capacitatea de două sute – trei sute de litri. În caz de ploaie, curtea se transforma în noroaie. Strâmba era pe partea vestică a insulei, în sud și probabil că pericolul de inundație, prin revărsarea Dunării primăvara, era minim de vreme ce pe acea parte vestică a insulei nu exista un dig mare și înalt, așa cum era la Luciu-Georgieni sau pe partea de est a insulei, pe lângă Salcia. Așa că eram expuși la Strâmba și inundațiilor și am auzit că într-un trecut nu prea îndepărtat avusese loc o revărsare a Dunării cu efecte devastatoare pentru lagărul Strâmba și ocupanții lui, toți deținuți politici. Șosele amenajate nu existau, decât drumuri de țară care, după ploaie, deveneau bălți și noroaie. La câțiva km de lagăr am întâlnit odată câteva case, construite improvizat, sărace, demne de secolul al XVIII-lea, acoperite cu stuf, locul lor ar fi în cel mai bun caz la Muzeul Satului. Fiecare din cele patru-cinci case avea legată de așa-zisa prispă o barcă pescărească ce se afla pe uscat, din categoria celor ce se numesc „luntre“. Am bănuț că rostul ei era de salvare în cazul viiturilor produse de apele Dunării.

La Strâmba sunt pământuri noi, până la comuniști, parte ale Eforiei Spitalelor Civile, parte ale nimănu; căci în jur era împărăția apelor, totul se afla la discreția Dunării, insulele erau formate din depunerea aluviunilor aduse de Dunăre în sute de mii de ani. Era marginea lumii, o pustietate înconjurată de ape, natura care ia imediat în stăpânire totul când omul se retrage. Peste toate aceste pământuri unde, permanent simți în nări mirosul întinderilor de bălți și ape, a pus stăpânire statul comunist, mai întâi construind diguri înalte în părțile cele mai vulnerabile din estul insulei ce au asigurat protecția pământului de furia apelor dezlănțuite, în special primăvara. Apoi s-a înălțat o rețea de diguri dar cum ele au fost construite e o altă poveste, plină de suferințe încă necunoscute în totalitatea lor. Azi o știu doar puțini dintre cei ce au lucrat la ele: deținuți politici, sabotori, lăgăriști, deținuți DC sau „administrativi”; majoritatea au luat calea neînțelegerii, dintre care unii, chiar acolo la construcția digurilor. Când pământurile au fost smulse de sub capriciile și tirania Dunării, s-a început defrișarea și locurile au fost curățate, smulse naturii și dăruite omului, din păcate nu celui harnic și gospodar ci birocrăției comuniste, leneșă, incapabilă, pusă pe jaf și astfel s-a pus capăt regatului pe care-l creaseră timp de sute de ani bălțile dunărene. În același timp au dispărut și s-au împuținat exemplarele atât de bogate ale florei și faunei specifice locurilor. Sălciile au rămas doar de-a lungul malurilor și pe țărm și, doar din loc în loc, în mici pâlcuri și, dispărând bălțile interioare, au dispărut și nuferii albi și roz, lebedele, găștele sălbatice, egretele și pelicanii, rațele sălbatice cât și alte varietăți de păsări de baltă. Rar am văzut pâlcuri de rațe sălbatice, cocostârci, găște. Berzele s-au acomodat cu prezența oamenilor încât nu se sperie de tractoarele care ară și merg în urma lor pe brazde după hrană. O singură dată am văzut o colonie de pelicani, vreo douăzeci, care s-au învârtit în cerc pe cerul albastru, circa o oră și rar am văzut câte un iepure speriat țâșnind dintr-un tufiș în acea împărăție a broaștelor și țânțarilor. Peisajul este însă încântător; din loc în loc mai rămăseseră sălcii și arbuști, plop și vegetație de tot felul, încât nu era monotonia întinderilor

nesfârșite ale Bărăganului. Ploile veneau cu repeziciune și erau trecătoare, aduse de vânturi ce plimbau cu iuțeală norii ca nicăieri în alte părți ale șesului, căci apele atrag norii. La răsăritul soarelui cerul devenea roșu-auriu și pământul era desfătat de o căldură dulce și mângâietoare. Cele descrise despre Strâmba și împrejurările ei sunt valabile pentru toată balta Dunării, pentru toate lagărele MAI pline de sclavii epocii comuniste care munceau forțat pe imensele ferme ale MAI sau de stat ce aparțineau de ministerul agriculturii.

Viața era aceeași ca și la Luciu-Georgieni, mâncarea era mai proastă, condițiile de viață mai primitive. Comandantul, un căpitan fost boxer, de undeva din Moldova, solid, cu brațele scurte disproporționate față de corp, ținea mâinile sale în buzunarele pantalonilor și era vestit pentru loviturile date deținuților; o palmă și victima era doborâtă la pământ. În general lovea, în acea perioadă, atunci când considera că salutul deținutului nu a fost suficient de respectuos. Cât am locuit la Strâmba a fost însă foarte reținut, doar de câteva ori a lovit deținuții în stilul său. Probabil avea deja ordine să se comporte civilizată în vederea eliberărilor pe cale să se deruleze. Fusese deja „prelucrat” în sensul acesta, dar firea lui violentă și impulsivă nu se putea acomoda cu noile directive, mai ales după o lungă perioadă de mulți ani de manifestări violente pe care putuse să și le permită oricând. Căci toți deținuții fuseseră până nu demult niște sclavi de care dispunea în acele locuri uitate de Dumnezeu. În ultimile săptămâni, înainte de a părăsi Strâmba, dimineața după ce asista la plecarea brigăzilor la muncă, mergea vizavi de lagăr, unde se aflau birourile, chema ofițerul de serviciu și îi cerea să-l încuie în biroul său unde rămânea ore întregi să nu vină în contact cu nimeni altcineva. Câteva clădiri în preajmă adăposteau unitatea de pază MAI a Securității, birourile lagărului și locuințele comandantului și ale gardienilor. Comandantul, cred că îl chema Ianițchi, în perioada sa de „glorie” asista cu regularitate dimineața la acea procesiune, când brigadă după brigadă părăseau lagărul cu deținuții, în rânduri de câte cinci, obligați să-i

strige „să trăiți“ cu capul, firește, descoperit. Atunci își asigura victimele, când avea impresia că unii deținuți nu au fost suficient de respectuoși.

După cum am mai spus, eliberarea deținuților politici s-a făcut în serii, începând din 1962. Până la plecarea din Gherla la Luciu-Georgieni, deja se eliberaseră deținuți în trei etape. Plecarea din Luciu-Georgieni, în martie 1964, s-a datorat de asemeni plecării unei serii de deținuți politici iar de la Strâmba a plecat, în mai, o altă serie. Nu am știut exact unde s-au dus acele serii de deținuți, pe cursă spre alte închisori, la muncă sau în libertate. Pentru prima oară când am aflat oficial că vom fi eliberați, așa cum au fost cei plecați anterior în serii, a fost la Strâmba, în luna mai 1964, când lagărul a fost vizitat de o comisie formată din ofițeri de Securitate, câte unul sau doi de la fiecare regiune. Ei au discutat cu fiecare deținut, fiecare securist cu deținuții din regiunea sa. Am fost chemat de un maior de la Securitatea regiunii București cu care am avut de fapt nu o discuție ci am ascultat monologul lui, singuri într-o cameră în incinta lagărului. Acel maior, la fel ca toți ceilalți ofițeri de securitate, a afirmat fără nici un echivoc că sunt cetățeanul unei țări cu ale cărei realizări mă voi mândri, surprins să văd ce progrese s-au făcut în absența mea. M-a întrebat dacă citim „Scânteia“. Și cum de câteva săptămâni o primeam, i-am răspuns afirmativ. Atunci el a avut ocazia să-mi afirme că „Scânteia“ „nu cuprinde nici a suta parte din realizările din țară“. El mi-a spus că este meritul deținuților politici de a fi transformat acele pustietăți într-o grădină și uitându-se pe fereastră a văzut doi gardieni pe care arătându-i a continuat: „nouă nu ne plac acești trântori care nu au nici un merit pentru realizările de aici, dar așa a fost situația, revoluția se scrie cu sânge nevinovat, ce a fost, a trecut, acum în curând veți merge acasă, nu știu când, în orice caz nu peste mult timp și tot ceea ce trebuie să faci este să ai grijă de familie și să continui să muncești pentru propășirea țării. Ca toate revoluțiile și aceia din țara noastră au făcut greșeli de aceea, acum, conducătorii noștri vor să le repare. Noi știm că au fost două probleme dificile în țară: problema evreilor și

problema maghiară. Legionarii au încercat să o rezolve pe prima cu violență, cu pistolul, noi am rezolvat-o și fără violență și problema maghiară tot noi o vom rezolva“. Am reprodus aproape cuvânt cu cuvânt discursul pe care l-am auzit la Strâmba, în urmă cu peste treizeci de ani, pe care mi l-a ținut maiorul de securitate din regiunea București. Am ieșit din acea cameră amețit de noutăți și de fericire că îmi voi revedea familia. În acest lagăr am muncit la reparatul digului nu așa de înalt de pe partea vestică, la curățitul și reparatul crescătoriei de rațe Peking importate din China, la prășitul porumbului și la defrișări și curățiri de terenuri ce urmau a fi redede agriculturii. În aprilie a mai plecat o serie de circa o sută de deținuți și de acum știam sigur că se eliberează. Criteriile erau stabilite de Securitate, după elemente necunoscute de noi și imposibil de descifrat, căci nu exista nici o logică. Nu a contat nici cunatumul condamnării căci se eliberau unii cu mari condamnări și rămâneau în continuare mulți cu condamnări mai mici; nu conta nici infracțiunea, nici gravitatea ei, căci au fost eliberați deținuți-legionari care fuseseră parașutați din Germania sau partizani din munți care împușcaseră securiști și rămâneau în continuare tineri ce aveau condamnări pentru tentativă de trecere ilegală a frontierei sau unii care doar au spus bancuri politice.

Prin plecarea acestei serii din primăvara 1964, lagărul Strâmba a rămas cu un efectiv diminuat, așa că la 1 iunie noi, cei rămași, am fost strămutați cu bacul pe Dunăre, la Salcia, iar în locul nostru lagărul Strâmba a fost populat cu deținuți de drept comun. De la Strâmba mi-au rămas câteva amintiri mai ieșite din comun. Una a fost legată de crescătoria de rațe importate din China. Cu avionul erau aduși în transporturi speciale boboci de rață de o zi din rasa Peking care erau hrăniți științific și îngrijiți, așa că în 18 zile creșteau suficient spre a fi sacrificați și gătiți. Erau acolo patru adăposturi lungi care aveau la mijloc câte o sobă lungă care se întindea cât peretele adăpostului. În fiecare asemenea coteț erau circa opt sute, o mie de pui, care aveau o hrană specială, printre

care și brânză dulce. Căldura trebuia întreținută pe tot timpul nopții. Trebuia, dar în realitate lucrurile nu se petreceau așa; brânza dulce devenise hrana copiilor îngrijitoarelor, drojdia de bere și altele se evaporau și la fel lemnele necesare pentru foc și menținerea căldurii. Noaptea îngrijitoarele plătite de Gostat, salariate, în loc să îngrijească puii, plecau acasă, iar noaptea era rece, puii se înghesuiau unii în alții prin colțurile camerei, până la sufocare. Dimineața îngrijitoarele depuneau puii morți la intrarea adăposturilor spre a fi numărați și trecuți în proces-verbal de medicul veterinar. Pierderile erau de circa douăzeci de pui pe noapte. Nimeni, niciodată nu a cercetat cauzele acestor pierderi. Trăiască tembelismul oriental și statul comunist gospodar! Un alt „eveniment“ a fost uciderea unui dulău ciobănesc care s-a pripășit pe lângă deținuți. Despre aceasta voi vorbi însă altă dată. Trebuie să subliniez că în toată această perioadă 1963-1964 în care viața luase o nouă întorsătură fără voia noastră, atât la Luciu-Georgieni, ca și la Strâmba și Salcia, nu a existat nici cea mai mică tentativă de acțiune de reeducare asupra noastră din partea administrațiilor lagărelor așa că cu toții am fost scutiți de tentația oricărui compromis.

ÎN LAGĂRUL ORGANIZAT DE LA SALCIA

La Salcia am ajuns în vremea prânzului și am găsit aceeași situație tranzitorie. Datorită efectivelor reduse substanțial prin plecările din aprilie 1964, s-au lichidat atunci toate lagărele de deținuți politici din Insula Mare a Brăilei. A rămas numai Salcia. Aici erau doar rămășițele din Salcia, plus cei transferați cu câteva zile înaintea noastră din lagărele Stoinești și Grădina, aflate în vecinătatea Salciei și, în plus, noi cei sosiți de la Strâmba. Și, dacă, până atunci, în lagărul Salcia, în ultimii ani, au fost numai deținuți legionari, acum, la venirea noastră, în acel provizorat, se afla un amestec atât de diferit de deținuți numiți contra-revoluționari sau cu indicativul CR, diferiți din punctul de vedere al delictelor și infracțiunilor politice săvârșite cât și al cuantumului de pedeapsă.

În primele zile de la sosirea noastră, comandantul lagărului Salcia, un maior, ne-a ținut un discurs în care ne-a spus că nu este un secret că vom fi și noi eliberați, el nu cunoaște data, de aceea ne roagă să muncim, să depunem toate eforturile spre a asigura hrana populației țării. Tot atunci a afirmat că avem dreptul la o carte poștală, de scris și primit, la pachet și la vorbitor lunar, el însă ne sfătuiește să nu chemăm membrii familiei la vorbitor deoarece este foarte obositor un drum până la lagărul Salcia și nici să cerem pachet, doar cei ce au nevoie de haine în vederea eliberării să ceară de la familie să le trimită! Atât de scurte au fost trecerile mele prin lagărele pe care le-am descris, și atât de rapide încât nu am avut timpul necesar să-i cunosc pe noii colegi de suferință, să stabilesc contacte prietenești. Se muncea într-o stare euforică, zi lumină adică, de la apariția bruscă a soarelui la răsărit, spărgând cerul, până la apus când zarea îndepărtată își pierde culoarea roșie ca sângele și întunericul se lăsa asupra pământului. În întinderea fără margini a acelor singurătăți, soarele își arunca valurile de căldură arzătoare care te orbeau de atâta lumină. Relațiile, în limita timpului liber, le-am menținut cu vechii colegi care mai rămăseseră din Luciu-Georgieni, după trecerea prin Strâmba. Dintre vechi cunoștințe și prieteni, am întâlnit la Salcia pe Tomescu, Bubu Mărgineanu și Tane din Zimnicea, despre care am mai vorbit în alte capitole.

Salcia se afla pe malul de răsărit al insulei spre Dobrogea, cam la jumătatea insulei. Ca să ajungi la Salcia era o mare aventură; de la Brăila era zilnic un vaporăș care mergea pe brațul vechi al Dunării (Dunărea veche) ce despărțea insula de Dobrogea, până la Piua Petrii. De acolo, cu un bac, la numite ore se traversa de pe malul dobrogean pe insulă, unde nu existau nici un fel de comunicații, nici un drum amenajat, doar drumuri de țară, neîntreținute și improvizate. De la traversarea cu bacul era un astfel de drum de circa șase km până la lagărul Salcia. El nu putea fi parcurs decât pe jos sau cu vreo căruță de ocazie. În plus, pe întreaga insulă a Brăilei nu exista nici un han, motel, hotel, cârciumă ori restaurant, așa că această călătorie la Salcia echivala cu una pe

Amazoane sau Kenia, unde totuși poți să ajungi ușor din cauza mijloacelor de transport mecanizate cât și a locurilor de cazare. De aceea Salcia putea fi considerată, pe drept cuvânt ca fiind la capătul lumii civilizate căci nu exista de asemeni un loc unde să fi putut locui cineva peste noapte sau să se odihnească măcar câteva ore. Casele câteva locuite de temnicerii și personalul celor două lagăre și al fermei MAI n-ar fi fost gazde sau ospitaliere nici cu familiile deținuților, nici cu cei care ar fi venit din curiozitate pe insulă pe care i-ar fi considerat de la început suspecti. În partea de apus a lagărului Salcia, la mică distanță, circa doi km, exista singura așezare omenească, câteva zeci de case construite după ce digul principal asigura protecția. Locuitorii, și ei noi pe acele meleaguri atât de vechi, erau salariații la GOSTAT-ul MAI salcia, pe post de gardieni. După construcția caselor și mai ales după acoperișul de tablă sau stuf, puteai deduce gradul mai ridicat sau mai jos al respectivului proprietar în ierarhia fermei. Acea comună, fără biserică sau prăvălii, cred că se numea Ocaua.

În 1964, Salcia era un lagăr organizat, asemănător cu cel de la Luciu-Georgieni și avea în plus chiar și un mic spital propriu. Ferma era aproximativ de 14000 ha și era într-adevăr o grădină. Mari suprafețe irigate erau cultivate cu lucernă, trifoi și erau suprafețe cultivate cu porumb, floarea-soarelui și grâu. Un sector zootehnic bine organizat era dotat cu o fermă de porci de rasă aduși din Canada cu avionul și exista și o fermă de vaci de rasă cu taurii respectivi. Sclavii sectorului zootehnic erau deținuții de drept comun. În rest, la toate muncile erau deținuți politici, șefii culturilor sau de la ferma zootehnică erau angajați GOSTAT. Dacă vreun deținut politic ce fusese cu ani în urmă la Salcia s-ar fi întors în 1964, nu ar fi putut crede că se află în acel lagăr și pe acele locuri de numele cărora se leagă cele mai mari crime și atrocități săvârșite împotriva umnaității în gulagul românesc. Felul cum digul mare a fost construit pe insulă, comportarea gardienilor în acele pustietăți de început, crimele comise reprezintă o rușine pentru poporul

român din mijlocul căruia s-au născut asemenea monștrii. Atunci, în vara anului 1964 exista la Salcia, un climat special de optimism euforic și bucurie fără margini numai pentru faptul că toți așteptam în scurt timp eliberarea și întoarcerea la familie, la viață. Acea atmosferă nemaiîntâlnită se datora și faptului că la Salcia predomina tinerețea robustă, căci tineretul era majoritar prin prezența celor veniți din lagărul Grădina, toți elevi, studenți, muncitori.

Pe de altă parte, gardienii, escorta militară erau instruiți, *dresați să fie oameni*; ei nu mai forțau ritmul muncii, nu mai exercitau presiuni și amenințări, nu se mai auzeau insultele, înjurăturile. Bruscările erau de domeniul trecutului și până și brutele cu fețele schilodite de ură ale soldaților în termen, din Securitate, care ne păzeau, se purtau frumos și angajau discuții amicale. În orice ocazie se apela la noi, la înțelegerea noastră de a munci spre a recolta „bunul poporului“, „hrana populației țării“. În primele săptămâni, am muncit la defrișări de salcii, la descărcat bacuri, într-un punct de descărcare lângă lagăr, numit cât se poate de ridicol și de pompos *port*. Apoi atenția s-a concentrat pe porumb, căci trebuia încheiată prașila a doua. Plecam la lucru dimineața cu mult înainte de ora prevăzută și ne întorceam seara târziu, aproape de căderea întunericului. Majoritatea nu am simțit, în acele zile de efort deosebit, oboseala: cu excepția deținuților închiși. Ei contribuiau mult la atmosfera de optimism și bucurie care a domnit atunci la Salcia, în special în acele seri de neuitat. Aveau condamnări relativ mici pentru infracțiuni politice minore și erau mulți dintre ei intrați în închisori de scurt timp, de când uriașa mașinărie de strivit oameni a Securității își îndeplinesc misiunea și planul de producție. Perioada arestării de câte cinci mii – șase mii de victime pe noapte trecuse și acum traversam, în lagăr, noi cei rămași, o perioadă mai mult psihică, rezultată din încercarea de a înțelege ce se petrece în jur, ce se petrece în țară, de unde lipsisem de atâta amar de ani, în afara acelor schimbări și transformări. Ajunși în colonie, fiecare se dezbrăca, se spăla, lua masa de seară, urma apelul de seară și, dat fiind faptul că până la ora stingerii, ora 10

p.m., ușile barăcilor rămâneau deschise, deținuții circulau în voie mergând pe la cunoștințe și prieteni în alte barăci sau pe platou, unde unii se adunau cu zecile, așezându-se jos, alții stăteau în picioare și unde se spuneau bancuri, se cânta în cor sau individual cele mai noi șlagăre românești și străine care erau în acei ani la modă. Deținuții mai vechi nici nu știau de existența lor. Se cânta: *A lividerci Roma, Volare, Marina* și multe altele, într-o atmosferă de veselie generală. Zeci de deținuți asistau, ascultând și fumând, uneori chiar și gardienii. Nota discordantă în această atmosferă nemaiîntâlnită de lagăr și închisoare a gulagului autohton comunist era creată de o mare parte dintre deținuții legionari care locuiau încă în baraca lor aparte „legionară”. Când veneau de la muncă, după ce se spălau și mâncau și după apelul de seară, rămâneau în baracă, întinși pe paturile lor, singuri, tăcuți, gânditori. Închisoarea lungă, suferința fără sfârșit îi schimbaseră, îi obosise psihic. La ce se petrecea seară de seară pe platoul dintre barăci, la cântecele și veselia generală asistau puțini dintre ei, cu prezența fizică dar cu gândurile erau departe, în trecut, rămânând străini de atmosfera de bucurie, optimism și exuberanță tinerească. Fumau țigări în șir, unii dintre ei mai curioși întrebau câte ceva din lumea de afară, dar erau neîncrezători, stângaci și timizi.

Se apropia ora 10 seara, ora de închidere sau stingerea, când gardienii anunțau intrarea în barăci și, în timp ce deținuții se îndreptau încet, neforțați, spre cele cinci-șase barăci existente, unii dintre ei cântau *A livederci Salcia*, în tăcerea dulce a nopților de iulie, când apărea luna timidă și apoi discul ei, plin, aprins, ajungea sus pe cer. Ușile barăcilor se încuiau și, pe lângă adierea caldă a vântului de vară din insulă, se auzeau în liniștea nopții scurte, orăcăitul miilor de broaște ce se considerau încă în împărăția lor.

Încărcând sau descărcând bacuri în „portul” Salcia, într-o zi ni s-a permis o scurtă baie în Dunăre, ceea ce a fost de neimaginat. Mie personal mi-a produs nostalgice amintiri căci eram născut

și crescut tot pe un mal al Dunării, la Zimnicea, unde, ca tânăr adolescent, mă bucuram de apa Dunării și nicipul plăjilor ei. De atunci trecuse multă apă pe Dunăre, multe suferințe și persecuții nedrepte.

Am lucrat la defrișări, cum am mai spus, la scoaterea cu rădăcină cu tot a sălciilor bătrâne, crescute la întâmplare, fără noimă pe acea insulă mare a Brăilei. Munca se desfășura cam după acest „ritual”: un tractor puternic cu șenile trăgea salcia în jurul căreia era legat un cablu puternic din oțel dar, în prealabil, o echipă din cinci deținuți săpa în jurul salciei un șanț de circa un metru adâncime. Salcia, smulsă de tractor cu putere, era ruptă din rădăcinile ei, și culcată la pământ, apoi era transă de tractor și depusă în anumite zone despărțitoare ale noilor suprafețe agricole. În groapa rămasă prin smulgerea salciei, echipa de cinci deținuți cu lopeți, cazmale, topoare și târnăcoape elimina rădăcinile rămase în pământ, în primul rând pe cele mari bineînțeles și până la o adâncime de doi metri. Ceea ce m-a surprins era graba cu care acele pământuri virgine erau puse în circuitul agricol căci nu se termina bine operațiunea îndepărtării sălciilor scoase, când tractoarele arau deja și semănau porumb. Explicația mi-a fost dată de un deținut, inginer agronom care mi-a spus că aceste gospodării de stat din acea zonă a luncii Dunării și insula Brăilei au o suprafață de care se ține cont în planificarea însămânțărilor, o suprafață știută; înregistrată, măsurată dar în aceste pustietăți de margine de lume, se creează mereu terenuri în plus, nedeclarate, considerate, până la oficializarea lor, drept inundabile și nimeni nu vine în inspecție mai ales că nu există documentație sau informații despre ele. Așa era cu pământul lucrat pe insula Vărsătura ce aparținea de Gostatul MAI Luciu-Georgieni, așa era și la Gostatul MAI Salcia. La culesul recoltei, ceea ce se obținea pe aceste terenuri „secrete” se raporta la suprafețele cuprinse în planurile oficiale, ceea ce înseamnă recolte mai mari obținute la hectar de unde și venituri în plus, prime substanțiale date personalului de conducere și tehnic al Gostatului dar și furturi din recolta care nu avea nici un control. Tot ca un aspect de „șmecherie valahă” am mai sesizat ceva. Nu departe de intrarea în lagăr se afla un mare

panou mobilizator de producție, unde pe lângă slogane comuniste, erau scrise bilanțuri și sarcini mobilizatoare.

Pentru perioada 1963-1964 erau date fiecare suprafață în hectare și ce era plantat pe ea și ce producție se preconiza. Astfel cele circa 14000 ha erau împărțite în culturi de porumb, floarea soarelui, lucernă și trifoi și nu exista absolut nici o plantație cultivată, fie cerealieră ori cu legume trecută în plan. Și totuși, brigada noastră a prășit pe suprafețe mari de porumb, printre rânduri pepeni verzi și fasole. Explicația nu poate fi alta decât că era o afacere a cadrelor tehnice, a brigadierilor sau chiar a conducerii Gostatului care cu sămânță cumpărată de ei dar folosindu-se de pământurile statului și de munca gratuită a sclavilor moderni aveau ferma lor proprie în ferma statului, ceea ce le aducea venituri materiale deloc neglijabile. Deci și în locuri muncite cu deținuți, dintre care unii de drept comun, condamnați pentru furt din avutul obștesc, personalul gostaturilor lucrate de deținuți în colaborare cu milițienii furau din avutul obștesc sub toate formele.

La Luciu-Georgieni am văzut tractoriștii gostatului furând porumb și milițienii, paznicii noștri încărcând saci cu porumb pentru ei. Despre soția directorului Toma de la gostatul Luciu-Georgieni am vorbit ca și despre salariatele de la crescătoria de rațe din Strâmba. Așadar acesta era socialismul victorios, proclamat și construit prin nedreptăți, ilegalități, furturi la scară națională, crime și milioane de victime.

Când s-a hotărât că efortul principal trebuie îndreptat spre prășitul al doilea al porumbului, toți deținuții, circa șapte sute au fost dirijați la această muncă. La prașila a doua, porumbul este înalt dar paznicii – securiști militari în termen – nu se mai temeau de evadări; dacă un deținut se îndepărta din greșeală de brigadă sau pierdea direcția trebuia numai să-și semnalizeze prezența punându-și boneta în coada sapei și ridicând sapa sus, peste nivelul porumbului spre a putea fi găsit

și ajutat. În vremuri trecute, în asemenea situații, multe încărcătoare de automate s-ar fi consumat și mulți militari ar fi fost recompensați cu bani, concedii și grade.

La Salcia îmi aduc aminte că l-am cunoscut ca medic deținut pe doctorul Make Ionescu care lucra la acel spital improvizat; el fusese unul din grupul celor evadați de la mina de plumb din Căvnic și, prin comportarea sa, ca deținut și doctor, era deja o legendă în închisorile și lagărele politice. (...)

(Fragmente din trilogia „Prizonier în propria țară“, vol. 2, editura DU STYLE, București, 1996)

ALEXANDRU MIHALCEA, „SALCIA, VARIANTĂ A IADULUI”

Baraca din fața porții are prispă, ca la țară. În capăt, la câțiva metri – bucătăria. Pe latura din fund, altă baracă. Dincoace de „zonă” și de rândurile de sârmă ghimpată, despărțite de fâșie, adică de banda de pământ săpat, mărunțit și greblat mereu cu grijă, ca să se imprime pașii la vreo (cu totul improbabilă) evadare, încă o baracă. Aproape de ea – poarta, ieșirea din lagăr, intrarea în lagăr.

Clădirea administrației, tot cu prispă, ca la țară, e în afara „zonei”. Acolo sunt fișele noastre, în clasoare rudimentare: nume și „pronume”, anul nașterii („și data”), locul, neapărat inițiala („tac-to, mă-ta”) – „cum îl cheamă pe tac-to, mă boule, futu-ți biserica mă-tii” – „biserica” este cuvântul cheie, vocabula de referință în tot gulagul înscăunat în cuprinsul preaortodoxului pământ românesc, iar boul poate fi și profesor universitar, dacă n-ai în sânge deprinderea americană de a menționa inițiala paternă, gen „George W. Mc Coy-Junior” tot cornută te chemi. Condamnarea. În imensă majoritate, peste 90 la sută, stăm sub incidența celebrului 209, punctul II, litera A.

Edecuri ale Canalului, rămășițe ale loturilor „Făgăraș”, „Codrii Cosminului”, un rătăcit de pe urma Diktatului, cum e Kokosz, unu-doi sârbi, fugăriți de ai lor pentru antititoism și spionaj în favoarea NKVD-ului, trecuți clandestin dincoace, umflați de Securitate și condamnați la câte 20 de ani pentru titoism și spionaj în favoarea Udbei și americanilor, sparg totuși admirabila omniprezență a lui 209, pct. II, lit. A. Notă discordantă fac și frontieriștii, destui, pe care, nu știu de ce noi, „ăștia”, care n-am nutrit nicicând dorința de a ieși din iadul comunist, noi, care preferăm mămăliga autohtonă și încă și mai autohtona flexibilitate spinală, îi disprețuim, așa, fiindcă „fie pâinea cât de rea, tot mai

bine-n țara mea...” (Să nu se înțeleagă cumva că ar fi vorba de invidie. Imediat după ieșire, am considerat că va fi imposibil să văd vreodată alte pământuri decât ale țării, iar părăsirea, frauduloasă sau nu, a acesteia nu m-a interesat. Recunosc însă că, tributar ideilor comune profesate de o bună parte a deținuților, nu aveam foarte mare respect pentru frontieriști. Și totuși, în ciuda prezenței printre ei a unor inși ieșiți fără echivoc din dreptul comun, ei și-au riscat la propriu pielea, mulți fiind pescuiți în Dunăre, alții – dați înapoi de sârbi, nu puțini fiind literalmente deznodați în bătăi de ambele părți ale graniței. Ca să nu mai spun că au fost oameni hotărâți să moară mai degrabă, decât să trăiască în comunism).

Suntem la Salcia, la o bătaie de pușcă de Dăieni, dincolo de apele Dunării Vechi sau Dunării Moarte, cum îi spunem noi. După Jilava, e Paradisul. Eden terestru, case cu uși prevăzute cu clanță pe amândouă părțile, cu ferestre – cu zăbrele, desigur, dar ferestre, care se și deschid. Cu o curte mare de unde, dincolo de poartă și peste apa oțelie a Dunării, se vede, sclipind în razele obositului soare de toamnă, turla bisericii din Dăieni, cocoțată pe spinarea unui deal. O pereche de boi albi și un sacagiu (iute desemnat în persoana lui nenea Avadic, de obârșie cu totul incertă) cară apă din Dunăre, într-un butoi enorm, cățărat pe scheletul unui car, scârțâitor ca în miniaturile bucolice ale lui Coșbuc. E cald încă, e soare, e bine – e clar, afirmă atotștiutorii noștri înțelepți, că ne dă drumul. „Mâine plecăm, ascultați-mă pe mine. Ei, poate că nu mâine. Dar peste două-trei zile, precis!” La remarca acră a cuiva, cum că n-aveau de ce să ne care cu trenul de la Jilava până la Galați, și de acolo la Salcia cu bacul, dacă voiau să ne dea drumul puteau să ne dea un șut în cur de la porțile pușcăriei! Îi sărim cu toții în cap. Insul e defetist, pesimist incorigibil, nu cumva face jocul...?, am mai văzut noi dintr-ăștia care se pun de-a curmezișul, păi ce, ne-aduceau ei aici de florile

mărului? Doar așa, ca să se afle în treabă? Ce canal, păi unde e canalul, a fost dumnealui la canal? n-a fost, aha, era prea mic, atunci să tacă din gură! Zilele trec, se zvonește că va veni „o comisie” de la București, că nimic nu se face fără comisia asta care va purica dosar cu dosar, ea va hotărî, tu Cutărică, pleci, tu mai rămâi, nu mult, operația e eșalonată, pleacă întâi ăia cu pedepse ușoare (aha, pizdarii, vasăzică eu de pe o zi pe alta...) și pe urmă ăia grei. Meseviștii, la urmă. Le dă și lor drumul, nici nu se discută, dar trebuie să mai aibă un pic de răbdare (parcă au încotro!), plecăm acasă, asta e! Vremea e superbă, toamnă aurie, un cer limpede, înalt, dimineața, și pâcle de stampă japoneză în amurg, peste sălcetul de pe malul Dunării Vechi. Cercetăm iscoditor locurile: în spațiile dintre cele câteva case fără zăplaz din dreapta lagărului, muierile caraliilor întind rufe pe sârmă ori trec cu căldări de apă. Copii murdari ridică praful în joaca lor gălăgioasă. În stânga, la o aruncătură de băț de corpul de gardă, nițel mai departe de padocul unde cățelarii lui Țugui, caporalul în termen șef de escortă, își țin câinii, dulăi feroci, cât vițeei, e baraca dreptului comun. Flăcăi grași, burtoși, pleznește osânza pe ei, bărbieriți proaspăt. Râd cu caralii, se trag de brăcinar cu soldații. La noi se uită cu silă, cu milă, ca un valet de casă mare la zdrențărosul tocmit cu trei firfirici pe ceas să taie lemne în curtea de jos. După două, trei zile ne încuie în barăci și pe poarta lagărului intră un cârd mare de pușcăriași negri ca dracii: ocașii de la Periprava, de pe brațul Chilieii, la o aruncătură de băț de sudul Basarabiei furate. Hotarul e pe firul apei, ei au lucrat la secția Grind, unde a fost comandant Fecioru. Au luptat cu buruienile care invadau lanurile de porumb cu fire plăpânde, fiind puși să smulgă cu dinții pălămida pe care n-o văzuseră, au tăiat stuf încălțați cu ciulci, au fost supti de miriadele de țânțari ai deltei și de lipitorile groase, lunecoase, pe care doar sarea – dar de unde s-o iei? – le desprinde din carnea mortificată. Unii au mâncat șerpi și rizomi de stuf. De foame. Sunt arși de soare, uscați, supti. Îi regălesc printre ei pe colegii de la filozofie, arestați între lotul Onaca-Derdena și lotul nostru: Popescu,

descărnat ca un fachir, Zane, Arvat, Șendrea. Ei, și pe ăștia tot pentru eliberare i-a cărat încoace? ricanază unul dintre sceptici. Îi sărim în cap – voiai să le dea drumul din fundul deltei? I-a adus la Salcia fiindcă e colonie mare (nimeni nu spune „lagăr”, deținuții folosesc, nu se știe de ce, eufemismul pus în circulație de oficialități), Dunărea e colea, te pune în bac până la Piatra-Frecăței și de-acolo ce mai e până la tren? În câteva ceasuri ești la București, dai telefon nevastei și... Nu, mai bine nu-i telefonezi, nu se știe dacă suportă, pe unele bucuria le doboară, mai bine iei trenul (sau tramvaiul, dacă ești bucureștean), ajungi acasă, te învârtești nițel, găsești un cunoscut, un vecin, oricum un străin nu riscă să facă infarct de bucuria revederii, îl trimiți s-o ia pe departe, să-i zică „ce ai face dacă ți-ar veni bărbatul acasă?” și ea, iluminată de fericire și friptă de neîncredere, să... Nu, lucrurile nu se pot petrece astfel, eliberarea noastră iminentă va fi anunțată de guvern printr-un decret. Asta era! Decretul! Nu se poate atfel. În țară e liniște, noi suntem plevușcă, n-am *făcut* nimic, unii poate or fi *zis* ceva, au greșit, dar puterea populară e clementă.

Ministerul Afacerilor Interne are fișa fiecăruia, *ei știu* că noi n-am făcut nimic, chiar Drăghici va redacta un proiect de decret, e cel mai în măsură s-o facă, și-l va supune Marii Adunări Naționale. Bine, fie și *cece*-ului! Tot la *meane* trebuie să ajungă! Nu există motive să ne țină, prin noi au băgat spaima în restul lumii, fie, acceptăm rolul de cobai, *nu faci omletă fără să spargi ouăle*, gluma a durat destul!

Vai de capul vostru, remarcă Anton Constantinescu, nea Toni, fost agent al SSI-ului, Serviciul Secret Român (el ne-a povestit nouă, celor tineri, cum au reținut și dus într-o bătaie până la București agenții români o spioană poloneză, filată încă de la graniță, pe atunci comună cu Rzeczka Pospolita Polske. Încă înainte de război. Știu doar că m-a revoltat gândul că un bărbat ar putea lovi o femeie. De unde să-mi închipui că, peste nici patru ani, o voi lovi, brută dezlănțuită, pe o femeie

căreia nu aş fi fost vrednic să-i sărut picioarele...). Vai de capul vostru, repetă realistul şi hârşitul nostru coleg mult mai vârstnic, căruia meseria i-a pus măsură în fiecare gest. Nu ne impresionează, cobe! Poliţiştii, seseiştii, criminalii de război, jandarmii, toate edecurile vechiului aparat de represiune, dintre care unii au câte zece cotelani în spinare – adică au executat câte zece ani dintr-o condamnare care se poate întinde până la *meseve*, nu inspiră multora încredere. Curg, pe ici, pe colo, anume şoapte despre unii dintre ei şi mefienţa se răsfrânge, pe nedrept, asupra tuturor. Seara veteranii țin sfat, încercând, din puţinul pe care-l ştim, să ghicească ce ne aşteaptă. E limpede, canalul nu se reia. Ne-ar fi dus direct la Peninsula sau la Poarta Albă, ce să căutăm la Salcia? În fond, ce se ştie despre această Salcie unde, până la noi, n-au fost decât *dreptcomunişti*? Mai nimic. Atât că, prin '50-'52, când s-a umflat Dunărea şi viitura a rupt digurile, caralii i-au obligat pe deţinuţii de drept comun, majoritatea chiaburi şi reţinuţi fără proces, deci fără condamnare, să oprească apele cu trupurile lor. I-au legat cu frânghii şi oamenii au făcut corp comun cu sacii cu pământ, baraj împotriva furiei fluviului. Mulţi au dat ortul popii. La simulacrul de proces care a urmat, s-a aflat că aceiaşi caralii umblau şi cu fineţuri, ungeau puşcăriaşii cu miere din propriile lor pachete şi-i legau de pomi, să-i bâzâie muştele şi viespile. Brrr! Ce „brrr!”, comentează careva, asta dovedeşte că existau pachete, deci aveau legătură cu familia, nevasta şi copiii ştiau măcar unde eşti şi că trăieşti. Noi... Iar caraliilor, fiţi pe pace, le-au dat acolo, de ochii lumii, cât le-au dat, i-au dus la o închisoare specială, pentru *meaişti*, pe urmă a venit o amnistie şi i-au făcut scăpaţi, mulţi sunt la loc. Corb la corb nu-şi scoate ochii. Mai bine vedem ce e cu noi, ce-o să ni se întâmple *nouă*. Cum ce-o să ni se întâmple? Noi plecăm acasă. Vine decretul! Cuvânt magic, sâmbure de foc în suflete, far al gândurilor noastre! nu se poate altfel, e iraţional. Vasăzică o să-l cheme pe brigadierul-şef în poartă, comandantul, căpitanul Mălăngeanu, nu Mălăngeanu, e prea mic, maiorul Anton de la centru, de la Piatra-Frecăţei, o să-i ordone să ne strângă pe platou şi... N-avem brigadier-şef?

Nu-i nimic, un caraliu, n-are importanță, deci maiorul va tuși și va zice – domnilor, regimul democrat-popular s-a consolidat, nu ne e frică de dumneavoastră (așa va spune – „domnilor”, „dumneavoastră”), nu mai reprezentați un pericol pentru orânduirea socialistă, v-am dat o lecție, așa, ce-a fost a fost, să uităm trecutul și să pășim împreună pe drumul pe care s-a angajat poporul și eroica clasă muncitoare, în frunte cu Partidul Muncitoresc Român. Dumneavoastră ați greșit, dar Dumnezeu nu vrea moartea păcătosului, ci îndreptarea lui, cum a spus tovarășul Stalin. (Mă rog, poate că maiorul nu va vorbi chiar așa, dar n-o să ne certăm pentru un fleac de câteva cuvinte în pragul bucuriei fără pereche care ne așteaptă.) Mergeți acasă (ACASĂ!) Și fiți cumiți (ce ton părintesc, lăcrimă duios, așa va fi, n-ați băgat de seamă că gardienii aproape că nu se văd?) uite, vă citesc Decretul... Așa se și întâmplă, cu câteva mici diferențe. A doua zi, căpitanul Mălăngeanu, nu maiorul Anton, năvălește în barăci în fruntea unei hoarde de caralii și, printre urlete și înjurături, bine punctate de șuturi, pumni și ciomege, zbiară – gata cu huzurul, futu-vă muma-n cur de bandiți! La treabă! Destul ați mâncat pâinea poporului de pomană! Organizarea pe brigăzi, câte cincizeci, și la treabă! Executarea!

Nu mai știu nici ce caraliu a dat, nici ce deținut a primit prima palmă la Salcia. A fost năprasnică, năucitoare, pe pleznit l-a podidit sângele. Îmi aduc, însă, perfect aminte, după mai bine de 44 de ani, unde s-a întâmplat – pe malul Dunării, în zăvoiul de sălcii de unde scoteam pământ pentru dig, în ziua de toamnă aurie, cu cer înalt, când orice agresiune părea imposibilă, și când Petrică Găujăneanu a omorât un șarpe de apă cenușiu cu reflexe verzui. M-a frapat remarcă lui Florin Pavlovici – la fel de irațional distruge comunismul! Fostul soldat de securitate, întemnițat fiindcă fusese turnat că duce un bilet de la un deținut către familie, lovise fulgerător, necruțător și

inutil cu o nuia. La câteva minute, pe când cugetam încă la înțelesul spuselor lui Florin, caraliul (poate bestialul Grecu, ajuns până la urmă și la Stoienești?) l-a izbit pe colegul nostru peste gură. Sălbatic. M-a trecut un fior de groază. Nu pentru că mi-am reprezentat durerea pe care va fi simțit-o deținutul, nu de un pumn peste fălci ne era nouă. Aveam de-acum destulă experiență de pușcărie ca să știu că nu un pumn sau o palmă erau periculoase, răbufniri animalice, violente, dar scurte, ale unuia ci bătaia „neorganizată”, când te băgau la mijloc câțiva caralii, lovindu-te cu ce și unde apucau, eventual ajutați de militari în termen (nu toți, spre cinstea lor mulți au simpatizat, cu destulă primejdie, cu noi) cum a fost javra de Țugui, lepra de caporal de la Salcia, sau cum au pățit unii deținuți la Jilava ori la Gherla. Nu. Am avut, însă, intuiția fulgerătoare, ca un pumnal care m-a secăt la inimă, că de atunci încolo totul era posibil. Am lucrat întâi într-o echipă de tineri. N-a fost nimic organizat – dar nimănui dintre noi nu i-a trecut prin cap să facă norma. Trei metri cubi două sute! Trebuia să bagi (de câte mii de ori pe zi?) cazmaua cu prelungitor în pământul din crângurile de lângă fluviu, să arunci loazbele în roabă, să te opintești și să împingi icnind și gâfâind cutia plină până în vârf pe cărarea podită cu dulapi până pe coama mușuroiului, lung ca un balaur, unde lucrau inginerul Nicoară, topometristul scund și uscat, cumsecade, cu sculele lui, și tractoristul cu KD-ul cu levier, mecanicul pe care îl invidiam în secret, părându-mi rău că nu mă făcusem șofer. Singur nu se putea, făceai echipă cu încă unul, încărcai la cazma cu rândul, celălalt la lopată, unul trăgea la hamul de sârmă, altul împingea. Cât am lucrat în apropierea temeliei digului, mai treacă-meargă. Nici vorbă de făcut norma, nu știu dacă am atins-o de trei ori în timpul acelei toamne și în iarna infernală care a urmat. Pe urmă traseul digului s-a îndepărtat de locul de unde scoteam pământul. Am nimerit, ceva mai târziu, într-o echipă de țărani bănățeni. „Uică” nu mai știu cum, fecioru-său și nepotu-său. Răbdurii și nemaipomenit de harnici. Pentru acești săteni de pe lângă Săcălaz, luați din pricina împotrivirii la colectivizare, eram o pacoste. Student – deci unul din bezmeticii ăia care

umblă cu cartea, care caută buricul lunii și văd cai verzi pe pereți. Și puturos pe deasupra deși știe, ca și ei, că doar a auzit cu urechile lui ce-a spus dom'majur, că ne dă drumul de îndată ce vom termina digul, dar nu se sinchisește. Dacă pe domnișoriiăștia, de la oraș, nici asta nu-i mână, atunci ei, zău, nu mai știu ce! Eram ciuca ironiei lor grase, țărănești, a vorbelor în dodii, ca despre cineva care nu era de față, mă luau la ciocul opincii, cum spuneau colegii mei de primară de la Dadilov, așteptând să reacționez, să zic ceva, să răspund la șfichiurile batjocurii lor, măcar să-i înjur. De unde să-și închipuie, bieții oameni, că eu descoperisem în mine ceva care mă îngrozea, capacitatea de a raporta formele și culorile lumii rudimentare care mă înconjura la formele și culorile existenței mele trecute, și de a reacționa în adâncuri, fără semne vădite la suprafață, dar într-un fel care mă speria! De pildă – nu mai țin minte decât complexul acesta de impresii și-l resimt de parcă ar fi fost ieri – când băgam cazmaua în pământul stratificat, cu pături galben-nisipii, ciocolatii sau negre, mi se părea că tai calupuri de halva și mă invadea un complex de senzații tactile și gustative care n-aveau suport decât în realitatea dinăuntrul meu, dar al căror rezultat erau o sfârșeală, o stare de leșin și o dorință vecină cu nebunia. (După eliberare i-am povestit cuiva și-am cules reacția pe care o meritam, m-a privit cu coada ochiului îngrijorat; de câte ori explicam elevilor, peste ani, complexul psihologic arhicunoscut din „À la recherche du temps perdu”, declanșat de prăjitura înmuiată în ceai, îmi aminteam de „halvaua” din Lunca Dunării și-mi reprimam zâmbetul, fapt vizibil uneori, spre nedumerirea școlarilor care nu înțelegeau de unde vine umbra de surâs al profesorului.) Un lucru era limpede: din cauza ălor ca mine nu plecau acasă! Comandantul lagărului, căpitanul Mălăngeanu, ne-ar fi dat săracu drumul și mâine, dar nu era de capul lui, îl avea pe maiorul de la Piatra-Frecăței peste el și, până nu-i raporta că s-a terminat digul, nici vorbă de liberare. Dar de îndată ce capetele marelui val de pământ care urma să încingă Insula ca un brâu se vor fi unit, vom pleca. E lucru stabilit, nici nu mai încape discuție! De-aia nici nu ne dă scrisori, pachete și

vorbitor, ca să nu-i mai punem degeaba pe cei de-acasă pe drumuri. Mai cu seamă părintele Satanail, țărani și câțiva politiciari care scăpaseră de gura nesățioasă a lagărelor de pe canal ne asigurau că libertatea e iminentă: „Măine ne dă drumul, ascultați-mă pe mine!” În timpul ăsta, peste lagăr și peste pământurile Insulei Mari s-au lăsat greoi norii lungi ai lui noiembrie. Pământul s-a făcut clisă. Unde erau zilele când dizlocarea unei felii cât cazmaua de lată nu-ți bulbuca ochii de trudă? Scăpasem de bănațeni și făceam echipă cu Dan, gălățeanul care-și pierduse încă din adolescență toate iluziile. Am dat, într-una din ultimele zile de uscăciune, peste un pământ ușor de săpat, am măsurat cu grijă dimensiunile și ne-am potrivit ritmul, să vedem dacă se poate face norma. La groapa vecină încărcă avocatul Nae Ciota. M-a auzit spunând – la barza chioară îi face Dumnezeu cuib! Ne-am ferit cu grijă să terminăm cantitatea prescrisă, nu eram stahanoviști. Dar asta se întâmpla când încă nu coborâseră peste pustietățile insulei zdrențele toamnei și nesfârșitele ploi putrede care prefăceau pământul într-o ciorbă fără nume în care ghetele (celor care aveau) se înfundau până dincolo de carâmb, iar boii, îndemnați de nenea Avadic, cu mari strigăte, trebuiau să facă dese opriri pe întinsul celor câteva sute de metri cât erau mânați să care imensul butoi de la Dunăre până la lagăr. Noroiul din insula Mare a Brăilei! Cleiul galben impermeabil, frământat de tălpile noastre, ale miriapodului cu o mie două sute de perechi de picioare, magma rece, în care încălțările se scufundau cu pufnet de fleșcăială înfundată, clisa în care urmele lăsate de noi se umpleau cu apă, nămolul cu coajă înghețată, ruptă sub apăsarea picioarelor, în hopuri pe care icneam dureros, șleurile săpate de căruțele trupei, adâncile fâgașe ale KaDeului sau ale „Stalinețului”, lutul care-ți prinde ca niște ventuze tălpile, adăugând oboselii de la dig sfârșeala pricinuită de lupta, pe îndelungi kilometri, cu elementul acesta la fel de vrăjmaș ca foamea, frigul și ploaia mocănească, insinuată până la piele prin nenorocita de coajă de zeghe, tocită până la urzeală de frecarea de atâtea trupuri. Noroiul nemaiîntâlnit nicăieri altundeva, întins

pe pantaloni și uscat de vântul înghețat, bătând fără opreliști câmpurile insulei, ori de bruma de căldură pe care o mai puteau naște țurloaiele noastre descărnate. Noroiul, intrat în crăpăturile și în bătăturile palmelor înscorțoșate de coarnele roabei, de curmeiul hamului, de coada cazmalei, făcut una cu carnea și cu sângele, noroiul – dușman ca și crivățul, ca și ploaia, ca și frigul, ca și ciomagul. Noroiul, râcâit cu prețioase lopățele de lemn dar niciodată curățat ca lumea de pe încălțări în care chiftea apa, la fel de reci seara ca și la patru dimineața, când fluierul caraliilor și zbieretele brigadierilor pulverizau câte un crâmpei firav de vis...

Lagărul de la Salcia pare tot mai mult o variantă a iadului. E limpede că ticăloșii ne supun unui regim de exterminare.

Încep ploile putrede de toamnă, pe la întâi noiembrie vine o lapoviță nenorocită care ne îngheață sângele în vine. Toate necazurile cad pe capul nostru; se bate pe rupte, căutându-se deținuților vină cu lumânarea, un pat prost făcut, o bonetă nesmulă precipitat de pe cap la trecerea unui caraliu dar, mai ales neexecutarea normei, despre care și ei știu, și noi știm că a fost calculată ca să nu poată fi făcută. Programul e infernal: deșteptarea se fluieră la patru, mai sunt încă trei ceasuri bune până să se lumineze cum trebuie, dar noi sărim de sub păturile zdrențăroase, cu slinul de două degete, reformă M.A.N., puțind a sudoare, sub care am dormit câte doi în pat, și ne așezăm la coada de la tinetă. Dacă mai e loc în recipient. Afară încă nu putem ieși, caralii n-au descuiat baraca. După care așteptăm „ceaiul”. Nu-i trece nimănu prin gând să se spele, gestul n-ar fi numai extravagant ci de-a dreptul imposibil. Apă ne aduce doar pentru bucătărie și pentru băut, drămuită cu zgârcenie. La Salcia nu m-am spălat decât pe mâini, de câteva ori din noiembrie până la sfârșitul lui martie, iar pe corp – niciodată. În primăvară am năpârlit ca un șarpe, pielea

moartă s-a luat șofile, șofile de pe mine. Tinetarii umflă recipientul de îndată ce se deschide ușa și-l duc la hazna. În toate cele trei barăci de la Salcia unde am dormit în șapte-opt luni cât am stat în acel lagăr, nu-mi amintesc de o singură noapte fără coadă la tinetă. Observam oamenii când eram planton, după ce suflarea din suprapopulata baracă se prăvălea într-un somn adânc, din care răzbăteau sforăituri, crâmpie de vorbe bolborosite, ieșite din cine știe ce vis ori coșmar, fireștile reacții ale unor stomacuri agresate de „mâncarea” de murături ori de fiertura de ceapă putredă, aruncată în cazane cu foi cu tot. Deținutul se dădea jos din pat, chiar și de la craca a treia, încă adormit, ca somnambulii, cu siguranța în mișcări pe care ți-o dă deprinderea intrată în sânge, și se așeza la coada de la recipient.

Într-o vreme am dormit chiar lângă tinetă în baraca de pe latura opusă porții. În pat picasem cu un farmacist gălățean, foarte țăfnos, coclit de mulții ani de când era închis. I-am lăsat firește, ca mai tânăr, partea de dincolo, iar eu m-am așezat cu capul către hârdău. Oamenii veneau și urinau peste magma fetidă de pișat și fecale din care-mi săreau stropi pe față. Încercam să trag pătura peste cap dar, cum era cam scurtuță, iritabilul meu colocatar se simțea chiar și în somn frustrat – și-o smucea peste el. Dădeam resemnat cu mâna peste față... Când am scăpat de farmacist, am ajuns într-un pat cu un țăran tânăr din Moldova, arestat când cu rebeliunea celor două sate, Suraia și Răstoaca, nesupuse la colectivizare, pe care stăpânirea le-a înconjurat cu trupe de securitate și cu tunuri, reeditând – în statul muncitorilor și țăranilor! – scene din mult-hulita represiune de la 1907. Făcusem o infecție la piciorul stâng: într-o seară, târziu, sunt chemat în poartă, unde nu ți se putea întâmpla nimic bun, am fost luat de un caraliu, dus la comandant, la Mălăngeanu, și bătut de acesta și de caporalul Țugui, pe mutește. Spusesem – era adevărat – că se fură ca-n codru din mâncarea deținuților, câtă era. Știu și cine m-a turnat, un țăran de lângă Brăila, din părțile lui Panait Istrati.

Am făcut aceeași prostie ca la Jilava, m-am pus pe urlat prea târziu, după ce apucaseră să-mi facă ferfeniță piciorul stâng cu cizmele. Nu știu cum am stat, cum au dat, dar nu m-au izbit aproape deloc în dreptul. Ca un făcut, e piciorul la care mă lovesc întotdeauna. Osul e fierăstruit, doctorul care mi l-a pipăit după ce-am ieșit a fluierat a mirare. Tocmai acest picior s-a obrântit, de la o zgaibă. Doamne ce noroc nesperat! De frică să nu se vindece, am infectat-o din nou, cu praf dintr-un colț al barăcii, muiat cu scuipat. Imediat după „cafea” și după ceremonialul alegerii feliuțelor de pâine, ieșeam, cu inima cât puricele, să nu mă prindă vreun caraliu (a și dat peste mine unul odată și, spre uimirea mea, a azvârlit pe prispă, la un pas o țigară aprinsă și a trecut mai departe. Gestul l-ar fi putut face Zaharia, dar sunt sigur că nu era el) și-mi suflecă pantalonul, să prindă frigul carnea, să se obrântească, să se umfle. Piciorul se făcea ca un caltaboș grotesc, monstruos și mai scăpam de o zi de dig. I-a fost de folos și moldoveanului cu care dormeam, în formula „spate-n spate și cap la picioare”. Urmașul răsculaților de la Flămânzi, care nu-mi spunea decât „dom' student”, refuzând cu încăpățânare să-mi zică pe nume, în ochii lui calitatea de intelectual fiind sacrosanctă, se bucura de căldura pe care o iradia piciorul beteag. Lipiți-mi-l de schinare, dom' student, că tare-i bun! cerea omul din carnea căruia frigul absorbit de la dig ieșea cu greu. Am ținut-o destul de mult așa, membrul meu inferior stâng m-a scăpat de multe ceasuri de trudă în noroi. De altfel, de îndată ce mi-a fost limpede că „mâine plecăm” e o gogoriță, m-am pus cu deznădejde pe căutat căi de sustragere de la muncă. De grevă nu putea fi vorba; la Salcia nu aflase nimeni despre omorurile săvârșite la Gherla, în vara lui 1958, din ordinul lui Goiciu, când cu rebeliunea tinerilor, dar eram convinși, nu numai cei ce trecuseră pe la canal, ci chiar și noi, neofiii, că securitatea e în stare să pună mitralierele pe deținuți. Dacă-ți asumai anumite riscuri, legate de condiția acțiunii de unul singur, puteai însă să te opui muncii de sclav. Stahanovismul nu mi-a surâs niciodată, nu era să mă protestesc tocmai în lagăr. Am învățat, întâi și-ntâi, să mă fac una

cu patul, să mă aplatizez, să nu fiu văzut când caraliul, cocoțat pe drevele, azvârlea o rapidă ochire prin dormitor, cu câteva clipe înainte de ieșirea brigăzilor încolonate pe poartă. Stratagema reușea uneori. Alteori nu. Dar riscul era minim. „Mi-e rău!” Dacă aveai ghinionul ca poarta să nu se fi închis în urma ultimei brigăzi, te alegeai numai cu câteva picioare, câțiva pumni, un ciomag, două, în poartă trebuia „lucrat” repede, brigada nu putea întârzia din cauza unei simple distracții – dar te păștea o zi de chin la roabă. Alteori erai bătut pe îndelete, plecarea ultimei brigăzi le lăsa sergenților destul timp pentru micile lor amuzamente. Se putea întâmpla și altceva: „dezertorii” să fie încolonați, puși între soldați de escortă (dintre care unii, presupun, se făceau, ca și noi, bolnavi) și duși la muncă în vecinătatea lagărului. La desecări sau la sorg. La nenorocita asta de plantă, din care se fac măturile, și pe cotoarele căreia ne înghețau mâinile, și așa înroșite și pleznite de ger. La desecări, pe un ger de crăpau pietrele, cred că prin ianuarie sau februarie '60, am stat mult de vorbă cu un sârb, fost partizan, fost ofițer de-al lui Tito, amestecat într-o conspirație, ceva cu marinarii de la Pola, paremi-se, care trecuse Dunărea ca să scape de răzburarea lui Iosip Broz. Venise ca la prieteni, eram antititoiști, călău etc., iar românii l-au aruncat în pușcărie. Era un tip sanguinar, cu părul roșu și buze răsfrânte, cu fața simiescă invadată de peri roșcat-arămii, retractil. Cu greutate mi-a povestit dureroasa istorie a vieții lui, lupta în munți, foamea îndurată, credința oarbă în Tito, dezamăgirea. Timp de atâta amar de ani nu-și văzuse decât odată tatăl și sora. Într-o gară, între două trenuri...

La început, când era harababură în lagăr și nu se știa prea bine ce vom face, am dat peste un om milos, care m-a primit în pat cu el. Era o cămăruță lângă a brigadierilor, la baraca numărul unu, din dreapta porții. Acolo fuseseră băgați, claie peste grămadă, câțiva bătrâni. M-am amestecat printre ei, după ce mi-am mânăjit fața cu un amestec de țărână cu praf de var. Cu mine a venit alt tânăr, Ovidiu Hagea, ajuns după revoluție primar al Devei, fusese campion național la nu știu ce stil de înot. Era transilvănean, fusese student și știa câteva poezii anticomuniste, lucru nou pentru mine.

Într-una era vorba de etatizarea excesivă a individului, pândit din toate părțile de ochi puși să-i supravegheze fiecare mișcare, printre arguși prenumărându-se „responsabilul de stradă / și acela din ogradă”. Starea de sărăcie a poporului ajunsese atât de cumplită, de absolută, încât țăranul transilvan putea spune, fluierând a pagubă de atâta bine socialist: „N-am nici bete, nici păpuci / nici cârpuță pentru mucii”. Cred că am stat o săptămână întins în pat în cămăruța aceea de lângă ușa barăcii unu, până când am fost evacuați. Masca impusă, mimetismul, grima, semiobscuritatea pe care becul chior de deasupra ușii nu reușea s-o biruie l-au făcut pe caraliul care s-a săltat pe ostrețe ca să vadă cine e în paturile de sus, să zbiere: „Bă, moșule, tu n-auzi să te dai jos de-acolo?” Aveam 23 de ani și vreo trei-patru luni... În scurtă vreme, munca forțată este însoțită de o drastică împușinare și înrăutățire a mâncării. Ciorbă de murături „felul întâi” – „felul doi” – tot murături. Murături fierte în apă. Dacă zeama e mai lungă, e ciorbă. Invers se numește mâncare scăzută. În fața brigăzilor, Mălăngeanu zbiară, nemulțumit de lipsa noastră de randament: v-am tăiat oaia și calul, v-am dat carne, să crăpați în voi! Într-adevăr, pe toamnă a fost tăiat un cal pe care l-am mâncat fără nici un fel de fasoane. Am și uitat de el. Foamea ajunge la paroxism, nici măcar noi, cei tineri, lipsiți, unii de ani de zile, de mângâierea unui trup de femeie, nu ne mai gândim la altceva decât la mâncare. Foamea se însoțește cu frigul și se năpustesc îngemănate asupra noastră. Foamea ne râcăie mațele și ne aprinde creierii, mulți au făcut obsesie, nu mai pot discuta despre altceva, visul de aur este un arpacaș „gros de să stea lingura băț”, un turtoi fierbinte, cu miez auriu, dulce și coaja aromindă, brună, crocantă. Nu icre, nu cașcaval, nu canard aux oranges. Arpacaș și turtoi. Degeaba ne spune doctorul Cocoș (ploieșteanul, cel care a calculat că efortul de a suporta o bătaie pentru sustragere de la muncă e floare la ureche pe lângă o zi de dig, nici nu se compară consumul de calorii) că, stimulată de discuțiile interminabile, secreția salivară fără obiect e primejdioasă pentru stomac. Foștii mineri de la Cavnic și Baia Sprie, Nelu Radu și Paul Antal, povestesc că, prin

1951-1952, primeau, la ieșirea din șut, 1,250 kg de pâine. *Unkildouășutecincizecidegrame* de pâine?! În ce țară a minunilor se petrecuse asta? Iar când aflăm că, din cauza toxicității sărurilor de plumb, a temperaturii înalte și epuizării nu erau în stare să mănânce decât atâta cât să nu moară, uluirea se împletește cu indignarea. Cum să nu poți mânca? Când noi trăgeam la sorți cine să împartă mizerabilele feliuțe cu care plecam la dig ca să nu fie bănuială de părtinire a cuiva cu două-trei grame!

Senzația de foame e copleșitoare și, dacă am avea apă din belșug, ne-am umple burțile, numai să ne simțim sătui. Unii au chiar halucinații. Alții ar fi în stare, dacă le-ar cădea pe mână hârdăul golit, să-l radă cu lingura până-l lustruiesc lună, nici n-ar mai trebui spălat. Satanail a pus o dată mâna pe un hârdău, și-a băgat înăuntru capul care amintește, bizar, de „Evreul cu găscă” al lui Grigorescu, și nu s-a lăsat până nu l-a curățat, cu toată ofensiva pe care o dezlănțuise cizma unui caraliu contra posteriorului lui în timpul operațiunii. Cum să faci „trei-două sute” cu două ciorbe de murături și-o feliuță de pâine? Oamenii s-au descârnat, au ajuns străvezii. Se fură pe rupte din alimentele deținuților; raptul se adaugă ordinului dat de Drăghici, și acestuia de Dej și de consilierii lui, de a ne înfometa. O să crape unii? Ei și? Coteț, fostul cofetar, ajuns aici bucătar, îl cheamă într-o zi, cu mare fereală, pe avocatul Ciota, să-i arate ce s-a scos de la magazie. Nu știi – e de plâns, e de răs nebunește? Suntem 1200 de deținuți în barăcile suprapopulate, iar „materiile prime de bază” din care se face ceea ce îngurgităm sunt apa murdară din Dunărea Moartă și murăturile. Zecile, sutele de butoaie de gogonele pregătite, încă înainte de venirea noastră acolo, de grosul dreptului comun, din care au mai rămas o mână de hoți, pentru munci în semilibertate. Îngrijesc de atelaje, taie lemne cucoanelor caraliilor, pasc oile. Fără escortă sau păziți simbolic. În ei „organele” au încredere, ei n-au curvit, ca noi, cu imperialismul anglo-american. Au greșit, îi iertăm. Voi, bandiților, ați complotat împotriva cuceririlor poporului... Mâncarea hoților se gătește tot la noi, separat. Când auzim ce li se dă, ni se oprește un nod de-a curmezișul beregății. Garnițele sunt puse pe un soi de

cărioară, trasă de-ai noștri până-n poartă, de-acolo și-o iau ei și-o cară la dormitor. Într-o seară, când atelajul trece pe lângă colțul unei barăci, câțiva draci sar de pe acoperiș, înfig gamelele în conținutul ghiurilor și dispar fulgerător. Anonimat absolut, investigații inutile... Mă hotărâsc, împreună cu Dan Meran, gălățeanul, să nu mai ieșim la muncă orice ni s-ar întâmpla. Încercăm întâi să facem rost de o scutire. Doctorii deținuți Trifan și Romițan, oameni de caracter și dăruire, ne-ar ajuta. Dar în spatele lor, veșnic la pândă, stă felcerul MAI, șeful. Nici medicamente n-au, un antinevralgic sau o aspirină sunt mană cerească. Prin ianuarie a venit o comisie de medici ai Direcției Penitenciarelor. Pe treptele infirmeriei o ceată de deținuți de toate vârstele, livizi, cu zeghile în zdrențe, slabi de-i suflă vântul. Îmbuibații doctori de la centru, cu șarpele lui Esculap pe epoletul alb, ne-au privit din ușă, cu scârbă. Atunci cineva a zis „Auschwitz” și cuvântul a sunat sec și dur în aerul îmbibat de umezeală rece. Paraziții s-au făcut că nu aud. Am fost o dată cu Dan să cărăm alimente de la beciurile aflate dincolo de zonă. Cu automatul în spate, firește. Am intrat în bordeiul lung, întunecos, unde erau butoaie cu ulei, hălci de slănină atârinate în cârlige, saci cu mălai, făină, arpacaș, putini de brânză – acolo se păstrau și alimentele trupei și ale hoților. Am băgat, cu inima cât un purice, fiecare câte o sticlută în care fusese nu știu ce frecție în butoiul de ulei; le pregătisem dinainte câte un cârlig de sârmă și le agătasem pe dinăuntru vestoanelor. În semiîntunericul din beci nu ne-a văzut nimeni, și nu ne-au controlat nici la poartă. Am văzut, atunci, cât ulei s-a scos pentru mâncarea celor 1200 de deținuți politici din lagăr: o mie două sute de grame, o sticlă de un chil plină și alta cu două păhăruțe pe fund. Un om, un gram! Cine nu crede să-i caute pe ocnașii de la Salcia din iarna lui '59 spre '60 și să-i întrebe ce și cât au mâncat! Sigur că unii brigadieri nu toți – au adâncit grozăvia, împărțind preferențial chiar și nenorocita aia de mâncare; se spunea că s-ar fi aflat, printre deținuții mai răsăriți, un fel de elită a lagărului, nu vorbesc de brigadieri, ci de alții, cu anumite profesii și de un cert standard social, câțiva care erau protejați în

secret de bucătar și de oamenii acestuia. Exista și în lagăr o stratificare dar, chiar dacă lucrul a fost posibil, el a fost neapărat sporadic. Oricum, zdrobitoarea majoritate a politicilor, oamenii de la dig, nu bucătarii, nu plontoanele (printre care un fost secretar al regionalei de partid Dobrogea!), nu vidanjorii, un clan de țigani olteni, vânjoși ca niște urși și foarte invidiați pentru specialitatea practică, nu aparii s-au târât literalmente de foame, iar gamela pe care o purtau invariabil la șold (PPC-ul, în traducere „poate pică ceva”) le-a rămas în decursul iernii aceleia de pomină mai mult goală. Cât despre mine, când credeam c-o să crăp, când sfârșeala din mațe ajunsese la paroxism, nu fără ajutorul unei distrugătoare obsesii, spiritul de observație al lui Dan m-a scos încă o dată din încurcătură.

Într-o seară mi-a pus sub nas gamela cu ceva gălbui, uleios, tremurător ca piftia. „Ce-i asta?” – „Taci și-nghite!” Era cea mai prețioasă grăsime animală, sursă incomparabilă de calorii (în lagăr totul se măsoara în calorii, oamenii nu mai mâncau pâine, mămăligă, ciorbă, zarzavaturi, mâncau atâtea și atâtea calorii...) de o forță energetică extraordinară: măduva de ciolan de vită. Fiartă până cădea de pe oase, carnea era băgată în mâncarea trupei și a hoților, în zeama rămasă se mai puneau apă și gogonelele noastre iar ciolanele, marile oase de bou, groase cât un braț vânjos, erau aruncate într-o groapă din spatele bucătăriei, special făcută. Eroare pe care Dan, căruia nu-i scăpa absolut nimic, fiind genial în ordinea practică, a corectat-o, zdrobind experimental între două cărămizi capătul unui os și împingând, tot cu lovituri de cărămidă, măduva în gamelă. Cu un praf de sare, era mai bună decât *le faisau au vinaigre* de la Capșa antebelică și *le vol-au-vent à la financière*, specialitatea șefului de la Ermenonville cu care ne înnebuniseră imaginația și glandele salivare câțiva boșorogi.

Toată toamna și toată iarna, deținuții de la Salcia, *salcioții*, cum vor fi cunoscuți în lumea grațiilor, lucrează la enormul dig care va încinge ca un brâu Insula Mare a Brăilei, smulgând mii de hectare inundațiilor de primăvară și de toamnă. Se spune că aici se vor obține recolte de porumb extraordinare. Cei care cunosc crimele ecologice de pe lunca mijlocie a Dunării românești se mulțumesc să dea, sceptici, din cap. Nu suntem singuri, alte contingente de sclavi au fost aduse din interiorul țării, activitatea securităților, care lucrează la întregul randament, a făcut o treabă excelentă, cu o mențiune aparte pentru cele de la Timișoara, Constanța, Iași și Brașov, a căror eficiență poate fi numită excepțională, atât în ce privește numărul de dușmani ai poporului demascați și priponiți, cât și în materie de tratament. Bandiții care au trecut pe acolo nu vor uita câte zile le va fi dat să trăiască, în mizerabila lor viață de trădători de patrie și slugi ale imperialismului mondial, în ce fel s-a manifestat intransigența celor mai buni fii ai clasei muncitoare. În concertul atâtor virtuozii, o notă aparte o aduce Constanța, unde pe lângă metodele vechi și bine verificate (printre care bătaia la tălpi dă totdeauna rezultatele scontate), este pus în valoare un procedeu inedit, cel puțin în România, căci NKVD-ul îl cunoaște foarte bine, de mare finețe psihologică.

Nenorocitul este scos pe mutește, noaptea, din celulă, i se pun cătușe și ochelari, i se dă un impuls – doi, trei pumni, un pat de pistol-mitralieră în coaste, timp în care i se recomandă tăcere, apoi este scos într-o curte mare și de-acolo pe faleza pustie. Din locul unde este amplasat frumosul local cu frontoane neoclasice nu sunt decât câteva zeci de metri până la abruptul mal al mării. Târâș-grăpiș, înotând în întuneric, căzând prin gropi, lipsit de echilibru cum se află, din cauza cătușelor, ridicat în șuturi, nefericitul se trezește pe plajă unde i se scot ochelarii, i se lasă cătușele, i se

citește o sentință de condamnare la moarte (falsă, bineînțeles, dar să se pună oricine, în pielea nefericitului și să spună, pe urmă, dacă lui i-ar mai fi trecut prin cap să verifice validitatea verdictului); ar mai exista o posibilitate, dacă spune *tot ce știe* despre cutare sau despre organizația pe care a făcut-o (a făcut-o, a făcut-o!) sau... Faptele mi-au fost povestite de doi oameni care au trecut pe acolo, personajul supus înscenării fiind o dată un preot, iar a doua oară – fostul comisar de siguranță Florea Florescu, nonagenar cu mintea la fel de limpede ca la douăzeci de ani, închis pe timp de 12 ani în urma mărturiilor mincinoase ale lui A.T. (comisarul luase acestuia și celorlalți membri ai grupului Filimon Sârbu interogatoriul de identificare în ziua intrării României în război; A.T. pretinde că polițistul i-ar fi dat o palmă. Nu-l cred însă deloc dispus să povestească ce făcea el când devenise, după 23 august 1944, comisar de siguranță comunistă la Constanța). A existat cineva, și încă foarte cunoscut, apărut pe micul ecran cu o grabă care m-a făcut să mă mir că nu l-a cărat după el și pe mentorul său din anii aceia, pe Alexandru Drăghici, cineva care ne-ar fi putut lămuri, dacă n-ar fi fost împușcat, fiindcă a privit evenimentele dintr-un fotoliu de orchestră, când nu le-a dirijat el însuși. E vorba de fostul general Nicolae Doicaru, văzut de toată țara la televizor după fuga Ceaușeștilor. Doicaru a fost, la începutul anilor '60, șeful securității de la Constanța, în care calitate a „aranjat” dosarele inginerilor și muncitorului Nichita Dumitru, executați în procesul Canalului, întreprindere stalinisto-dejistă terminată printr-un fiasco economic dar inestimabilă în plan politic pentru regimul comunist fiindcă fusese abatorul unde pieriseră atâția dintre cei mai buni români... La Salcia nu eram singuri. În universul concentraționar al Insulei Mari existau și alte colonii penitenciare, mai mari sau mai mici: Strâmba, Piatra, Stoienești ale căror efective trebuiau să ridice alte porțiuni de dig. Într-o zi, cred că prin toiul iernii, s-a dat alarma la Salcia: trebuia să intrăm iute în barăci, acestea se încuiau, nimeni nu mai mișca, așteptam immobili pe pat până suna sfârșitul alarmei. Au fost date porțile în lături și în curtea lagărului a apărut un grup destul de

mare de oameni între două vârste, tăcuți, îmbrăcați în zeghi nepeticite. Au stat puțin, timp în care sergenții s-au purtat deferent cu ei, apoi i-au dus. Nu știu unde și nici nu i-am mai văzut vreodată. N-am putut comunica, în timpul scurtei lor șederi, am fost, amândouă părțile, bine supravegheați. Legionari. Presupun că au lucrat și ei undeva, în pustietățile Insulei, poate la desecări. Poate în același regim de muncă de-a dreptul infernal. Astăzi, la peste treizeci de ani de la detenția noastră la Salcia, când grozăvia imediată a viețuirii a rămas în tonalități cenușii, în ascunse cotloane ale memoriei, îmi pare clar că ceea ce s-a făcut cu noi este însăși întruchiparea nebuniei totalitare. Punctul de pornire au fost metodologia și ordinele NKVD-ului. Securitatea a fost asmuțită contra societății civile, complet neajutorate, atomizate, supuse unei terori fără precedent în istoria românilor, cu excepția populației din Basarabia cotoșită. De ce au fost arestați, în câteva valuri succesive, sute de mii de oameni care, din punctul de vedere al oricărei legi, nu făcuseră absolut nimic, este de înțeles. Criminal – dar de înțeles: aducerea populației de vreo douăzeci de milioane la starea de paroxism al groazei. Iată-ne în pușcării și lagăre. Anchetatorii știau mai bine decât oricine adevărul. Eram ostatici, garanția că cercurile tot mai largi în centrul cărora stătea deținutul vor tăcea mâlc, vor înghiți tot ce întreprinde guvernarea stalinistă a lui Dej, vor accepta orice măsură, oricât de impopulară. Atunci de ce atâta revărsare de ură împotriva noastră?

Am fost folosiți ca mână de lucru, cea mai ieftină din câte se poate închipui, mult mai ieftină decât sclavii Romei, și mai expuși decât aceștia. Dar, dacă vrei ca robul să lucreze cu randament, nu-i secătuiești deliberat puterea de muncă. Nu-l scoli la patru dimineața, știind că-l vei scoate pe poartă de-abia după ce se luminează bine; nu-l ții pe platou, încolonat, cu ceasurile, sub lapoviță, ud, mușcat de ger și de crivățul necruțător care fluieră printre sălciile desfrunzite de pe malul Dunării Moarte. Nu-l hrănești cu murături, nu lași oamenii să moară cu zile, în timp ce doctorii deținuți își frâng mâinile a neputință de lipsa de medicamente, de căldură, de așternuturi omenești.

Crimele nazismului n-au fost prescrise niciodată. De ce sunt lăsați în libertate, cu pensii care sfidează cheltuiala de energie și de minte a oricărui strungar, țaran sau profesor Drăghici, Doicaru, Mălăngeanu, Istrate, Tudoran, Ioanițescu, sute de alți călăi pe care i-a fâtat iadul, nu blajinul nostru pământ? Dacă li s-ar fi ordonat să ne gazeze, sunt încredințat că n-ar fi stat o clipă pe gânduri. Dacă li s-ar fi poruncit să pună mitralierele pe noi, n-ar fi ezitat o secundă. Până și nenorociții de soldați, îndoctrinați până la îndobitocire și care știau că uciderea unui deținut „pentru tentativă de evadare din convoi” (lucru ce i se putea întâmpla lui Sașa Ivasiuc când avea diaree și trebuia să facă un pas în afara rândului) este răsplătită cu zece zile de permisie, luaseră obiceiul să se răstească la noi – vezi că te trimit în plic acasă!... În toamna târzie a lui 1959 și peste iarnă, în Insula Mare a suflat vântul dinspre baltă, încărcat cu stropi de ploaie mărunță și cu ace de gheață. Ne lua în primire de îndată ce ieșeam din putoarea din baracă, ne izbea în moalele capului, amețindu-ne, trecea prin răritura de zeghe, subțire ca o coajă de ceapă, tocită de cine știe câte rânduri de deținuți. Rarii posesori de pulovere trebuia să le dea jos mânecile, altfel riscau să li se confiște, ba mai rău, să fie ruși în bătaie pentru „tentativă de evadare”.

N-am avut, toată iarna aceea infernală am făcut-o cu zeghea, o bonetă pe care o trăgeam cât puteam peste urechile dureros înroșite de ger, o manta ferfeniță. De frig mi-am înfășurat o pereche de izmene în jurul gâtului, adunând ce mai rămăsese din craci pe piept.

Faptul a coincis cu inspecția unor ofițeri ai Direcției Penitenciarelor, la colonie, dintre care doi locotenenți cam de aceeași vârstă cu mine, care și-au bătut copios joc de bizara mea vestimentație; fusesem dus în poartă cu alții, luați la întâmplare și puși să ne dezbrăcăm „la piele”, ca să vadă domnii inspectori cum pleacă un deținut la lucru. I-aș fi spintecat bucuros; m-am străduit să nu mi se vadă nimic în ochi, stând drepti, cum pretindea regulamentul, făcându-mă că nu le aud

grosolăniile. Într-o zi din ianuarie sau februarie '60, pe un ger de crăpau pietrele, am fost luat pe neașteptate și zvârlit în coada unei brigăzi care tocmai ieșea. Îmi rătăcisem unica pereche de ciorapi, nu i-am mai găsit, presat, cum eram, de grindina de pumni și de cizme ale caraliului care mă grăbise și am fost nevoit să plec cu picioarele goale în bocancii reci și uzi. Am tăiat câmpia presărată cu șleauri și cu bulgări înghețați pe ceea ce se putea numi „drumul robilor”, glodul frământat în fiecare dimineață și în fiecare seară de uriașul miriapod, coloana sură de aproape 1200 de făpturi în trupurile căroră, golite de sânge și de vlagă, se năpustea dușmănește crivățul. Cu capul în piept, ștergându-mi în răstimpuri cu mâneca mantăii lacrimile stoarse de vifor, am ajuns la locul unde săpam pământul pentru dig. Nemernicii contau pe ger ca pe un stimulent natural, trebuia să dăm într-una din mâini, să nu înghețăm. Și așa, săpând, încercând, trăgând grelele roabe pline vârf, cu hamuri de sârmă, gâfâind sub încordarea efortului, tot nu eram scutiți de vifor, de pleznitura biciului de aer înghețat și zăpadă peste pielea crăpată, mortificată, peste fețele supte, livide. În ziua aceea mi-am făgăduit că, dacă scap întreg din pușcărie, nu voi mai purta decât bocanci îmblăniți! Seara, când am ajuns în duhoarea coclită a barăcii, mi s-a părut că intru în Eden. Fălcile, cu mușchii înțepeniți dureros, tetanizați de ger, au redevenit elastice, au putut să-și recapete funcția articulară de cuvinte, mâinile, frecate cu stăruință, ca și tălpile, au revenit, încet, încet, la mobilitate, sângele și-a reluat goana prin trup. În ziua aceea de la Salcia și în beciurile medievale de la Gherla, rămase de pe vremea cardinalului Martinuzzi, subterane cu bolți gotice și coloane vârtoase, cu ziduri de peste doi metri, pe care le-am străpuns cu răngi speciale de oțel, ca să instalăm cabluri electrice, am pus temelia durerilor care îmi sfâșie genunchii în fiecare primăvară și în fiecare toamnă. Prin februarie n-am mai putut răbda. La puțin timp după ce fusesem prins jucând table cu Adrian Nițoiu, procurorul, am fost ținut, câteva ceasuri numai, în zeghe și cămașă, în izolarea din curtea lagărului, destul de rar folosită, de altfel. Uneori erau puse acolo trupurile

morților, și ei puțini la număr față de câți ar fi trebuit să moară. Ideea că pot fi ținut zi de zi în frigul de pe câmp, în bătaia viforului, mă arunca în disperare. De când mă știu mi-a fost groază de frig, de care avusesem cumplit parte și în școala militară. Într-o bună zi mi-am luat inima-n dinți și m-am dus la doctorul Trifan, făgărășanul, chirurg de înalt profesionalism, care o salvase de la moarte pe nevasta unui plutonier. Și el, și Romițan, internistul, se bucurau de mare prestigiu printre deținuți și erau respectați și de „domnii cadre” care aveau nevoie de ei, în pustietățile unde fusese năpustită Salcia. Mi-am adus aminte de simptomele pe care le încercasem pe la paisprezece, cincisprezece ani, când mă apucasem de rugby și fusesem năpraznic lovit cu bocancul în josul pântecului de un tip masiv de la „Metalul”, unul cu gâtul strâmb, țeapăn ca un taur. Fusesem operat atunci de varicocel stâng. Mai aveam o rezervă pe dreapta, și la ea am făcut apel. Nici azi nu știu, și nu l-am mai întâlnit de atunci pe dr. Trifan (am auzit că a mai fost închis o dată, parcă pentru tentativă de trecere a frontierei) dacă m-a crezut, dacă am avut, obiectiv clinic, varicocel sau dacă doctorul a intrat, pur și simplu, în jocul meu. M-am pomenit pe masa de operație de la Salcia, o mobilă cât se poate de banală, anesteziat și operat de el, asistat de felcerul MAI care-i dădea instrumentele. Înaintea mea fusese operat de ocluzie intestinală unul care mâncase sfeclă găsită pe câmp și a fost cât pe-acți să dea ortul popii. După mine – un băiat, Armeanu, al cărui refuz de muncă se manifestase prin hotărârea disperată de a înghiți o coadă de lingură, în prealabil șlefuită unde fusese ruptă de căuș. O secundă n-am stat să mă gândesc la eventualitatea unei mișcări greșite, la secționarea cordonului spermatic, de exemplu, și la consecințe. Nu era vorba numai de încredere în mâna lui Trifan. Să mă fi gândit doar o clipă la ger și la durerea mâinilor și picioarelor mortificate, și orice șovăială dispărea. Nu scăpasem de dig cu buboiul de la picior, vreme de mai bine de două săptămâni? Nu-mi spusese mediciniștii că risc să fac septicemie? Făcusem? Ori fusese un noroc chior, un joc al hazardului, ori Cel de Sus îl întărește pe om în clipe de mare cumpănă, că n-am pățit nimic. De ce aș fi pățit acum?

Încât m-am dus la cuțit, am fost operat, cu aceeași manualitate ca în oricare mare spital, dar cu un instrumentar ca vai de lume, cu un bisturiu cu care doar nu-și ascuțise felcerul creioanele (ca să fiu drept, trebuie să recunosc că omul m-a ajutat cât a putut, prelungindu-mi chiar șederea în infirmerie), în frig, nu chiar ca afară, dar oricum frig.

La scurt timp, nici nu mai știu dacă mi se închisese bine rana, s-a făcut percheziție generală. Ne-au făcut și nouă, la infirmerie, a venit un caraliu beat mort, cu sclipiri de fiară în priviri. De-abia se ținea pe picioare. Ne-a scos afară cu așternutul și inseparabila traistă, Țoașca cum îi spuneau deținuții, și ne-a căutat, bâjbâind și bălângănindu-se, prin boarfe. Îl simțeam în stare să se pună cu pumnii pe noi, să ne sfărâme sub cizme. În zilele acelea de la infirmerie, convalescent, l-am ascultat pe Ion Munteanu, mare amator de romane, cântând „Îți mai aduci aminte, doamnă?” Avea o voce plăcută, cultivată. Bucureștean de obârșie, era bucătar de meserie și-și dădea silința să scoată pentru bolnavi ceva din cele câteva boabe de fasole și cei câțiva cartofi, te miri ce și mai nimic, pe care-i primeam la infirmerie. De la el am aflat că barabulele se pot găti în peste trei sute de feluri. Stăteam ciuciți, cu niște râi de halate pe noi, și curățam cartofi pe fondul romanțelor. Mai curățasem cartofi, înainte de epoca murăturilor, în brigada de serviciu pe când sălășluiam în dormitorul nr. 1. Jumătate erau putrezi, unii se deprinseseră, de foame, să-i mănânce cruzi, ce mai rămânea lua drumul cazanului. Îmi aduc aminte de o întâmplare cu anume haz, povestită de Florin.

Venise frânt de oboseală de la dig. În loc să se culce, trebuise să se apuce de curățat cartofi, aduși cu coșurile și deșertați în mijlocul dormitorului. Căzuse pe capul lui plantonul, un ins sărit spre vârsta a doua, care zisese în treacăt, dar zvonul prinsese, cum că ar fi fost asistentul lui Călinescu. Măturând dormitorul după plecarea brigăzilor, alcătuiseră niște versuri și venise să i le

spună lui Pavlovici. Mă pomenesc cu el lângă mine, povestea Florin, că-mi declamă: „O, gipsul anticelor linii / Albele statui de Phidias / Pe care-n suflet ți le-alinii / Când întâlnești Elada în atlas... Vezi, domnule Pavlovici? Echivalențele! Echivalențele, domnule Pavlovici”, stăruia el, iar mie-mi cădea capul pe cartofi, de obosit ce eram, încheia, cu haz și năduf, colegul meu. Acest simpatic domn cu nume de rezonanță insulară, adept al amorului socratic, stabilise foarte strânse raporturi cu un tinerel, condamnat pentru trecere frauduloasă de frontieră, dotat cu o fantezie ieșită din comun, ca și mentorul său. Mie mi-a povestit, de pildă, că a asistat, de foarte aproape, la manevrele Flotei a VI-a americane, dar fără să poată preciza unde: în Adriatică sau în Mediterană? Pe la mijlocul anilor '80, evocând la Paris felurite episoade de la Salcia, interlocutorul meu, Ion Omescu, mă întreabă – ți-l mai amintești pe dl. X? Sigur că mi-l aminteam, fusese una dintre cele mai pitorești figuri ale lagărului. Știi că a mai fost o dată băgat la pușcărie? Nu știam. Da, zice, a vândut o clădire care nu era a lui. S-a oprit s-o admire, îi plăcea, și vine un zevzec și-i zice – frumoasă casă! N-o vindeți? Ba da! A cerut o arvună, convenabilă, și-au făcut și un înscris de mână. De-aici tărașenia cu tuhausul... Printre întâmplările acelei ierni de la Salcia, una are înțelesuri aparte, asupra cărora se cuvine a stăruia. S-a petrecut când totul căzuse pe capul nostru, frig, foame, absurditatea năucitoare a condamnărilor, cei patru ani ai mei fiind o glumă în comparație cu media de șapte-opt ani. Cosma, brigadierul șef, constănțean de obârșie, fusese bătut la fund în poartă fiindcă nu se făceau normele, iar el a refuzat să devină complicele administrației. Se șoptea ba că se construiește undeva, într-un loc arhisecret, o închisoare subterană de proporții gigantice, ceea ce nu părea imposibil, ba că se vor redeschide minele de plumb. Unde degeaba îți da un *kildouăsutecincizeci de pâine*, că tot nu puteai mânca nimic. Că cei mai tineri și mai sănătoși vor fi trimiși la exploatările de uraniu. Colac peste pupăză, administrația recursese la o manevră mârșavă, care a dat pe deplin roadele scontate: ne-am pomenit împărțiți în două, de o parte brigăzi alcătuite din muncitori (foarte puțini) și țărani

(extrem de numeroși, era în curs colectivizarea și „liberul consimțământ” trebuia nițeluș împins din spate), iar de cealaltă parte – „intelectualii”, etichetă pusă tuturor care nu intrau în primele categorii: funcționari, preoți, ofițeri (aceștia și noi, studenții, alcătuiam grosul), medici, ingineri. A fost suficient să li se spună primilor că numai din cauza „intelectualilor” nu se pleacă acasă, că eliberarea noastră fusese hotărâtă pentru data terminării digului, dar, din pricina puturoșeniei și relei-voințe contrarevoluționare a acelora, autoritățile se vedeau silite s-o amâne sine die; împotriva noastră s-a revărsat un torent de ură, chiar dacă și în brigăzile de țărani erau oameni care încercau să le deschidă colegilor lor ochii. Bieții oameni, obișnuiți o viață întregă cu truda, lucraseră din răsputeri, în nădejdea că li se va da drumul acasă. Risipiți printre ei, cei care, ca mine, nu erau deloc dispuși să plătească o vină închipuită, nici să accepte cu resemnare condiția de sclav, se pierdeau în mulțimea uniformă a deținuților. Acum, însă, lucrurile se schimbaseră. Administrația și cei câțiva brigadieri care și-au vândut sufletul diavolului aveau pe cine arăta cu degetul. (După evenimentele din ianuarie și din 13-15 iunie 1990, m-am întrebat dacă cineva dintre specialiștii Ministerului Adevărului nu și-a adus aminte de experiența de la Salcia, scoțând-o din sertarul cu scenariu, și n-a reprodus-o, de data asta la scara întregii societăți românești.) Această breșă în solidaritatea noastră, câtă fusese, ne-a îngrijorat profund. Ideea fusese diabolică! Într-o seară, brigăzile veniseră de-acum de la dig, unul, n-am știut niciodată cine, s-a apropiat de bucătărie, poate în speranța că va căpăta ceva. Un caraliu tânăr, proaspăt venit în lagăr, l-a izbit cu un resteu de jug în cap. Omul a apucat să urle puternic, sfredelitor, apoi a căzut. Cât ai clipi, oamenii s-au adunat în jurul căzutului și al agresorului, rămas încremenit, cu restetul în mână. Cu pumnii strânși, deținuții au înaintat încet spre caraliu până când acesta s-a izbit cu spatele de zidul bucătăriei. Mai rămăseseră doi, trei pași, nu putea exista decât un deznodământ, linșajul, călcarea în picioare a bestiei, frământarea agresorului cu bocancii în noroiul lichid. Nu se putea altfel, nervii noștri prea întinși

trebuia să se rupă, unuia dintre ai noștri i se spărsese capul, zăcea însângerat, trebuia răzbunat, nimeni nu se mai gândea la consecințe. Exact în clipa aceea caraliul s-a pus pe zbierete – gândiți-vă ce faceți, tocmai acum când trebuie să plecați acasă! ACASĂ, cuvântul magic a fulgerat inimile, mulțimea s-a desfăcut ca în vis, pe tăcute, pușcăriașii s-au prelins către barăci. Ca niște automate.

(Fragmente din volumul „Uranus-Gherla via Salvia“, editura Ex Ponto, Constanța, 2005)

ALEXANDRU MIHALCEA – „MOARTEA UNUI DEȚINUT ANONIM”

Din dorința de a-l anihila pe Alexandru Drăghici, fostul ministru al Afacerilor Interne și principalul său rival în lupta pentru câștigarea încrederii lui Gh. Gheorghiu-Dej, Nicolae Ceaușescu – odată ajuns secretar general al PCR – va organiza, la Plenara din aprilie 1968, judecarea și, ca să folosim un termen din vocabularul comuniștilor, „înfierarea” crimelor comise de cel care îi fusese competitor în lupta pentru putere. Scopul era, de fapt, dublu căci, prin manevra lui Ceaușescu, se urmărea și „spălarea” partidului de vinovăția fărădelegilor pe care le ordonase și la care participase. „Cârmaciul” de la Scornicești nu era mai puțin criminal decât Drăghici; de altfel, acesta din urmă a și evocat, cu subînțeles, uciderea unor țărani, chiar și a unor copii, în timpul colectivizării. Fapt este că Drăghici nu a ajuns în fața plutonului de execuție, cum ar fi meritat, fiind practic lăsat în pace. Oricum, Plenara din aprilie 1968 are o importanță deosebită în sensul că, pentru prima dată, societății românești, în ansamblul ei, i s-au dezvăluit grozăviile săvârșite în timpul comunizării țării, indiferent de adevăratele scopuri ale lui Ceaușescu. Publicului i-a fost dezvăluit numai cât au vrut Ceaușescu și grupul din jurul său. În culise, însă, comisii speciale ale Securității, Comitetului Central, Procuraturii au dezgropat afaceri tenebroase despre care cetățenii simpli nu știau aproape nimic: procesul Pătrășcanu, dedesubturile procesului Canalului, atrocitățile din lagărele de muncă din Insula Mare a Brăilei, deportările în Bărăgan ș.a. A fost adunat un material imens, martori oculari, oficiali sau nu, au fost îndemnați să facă depoziții, comisiile au lucrat „la turăție maximă”. Din capul locului trebuie spus că scopul lui Ceaușescu nu a fost să informeze poporul ci doar să adune dovezi în sprijinul „demolării” lui Drăghici și a clicii acestuia, în folos personal. Absolut toate documentele

(am cercetat sute de pagini ce poartă mențiunea „Strict secret” sau „Secret de importanță deosebită”) fiind destinate unui cerc foarte restrâns care filtra totul. Nici a mia parte din mărturii nu s-a publicat. Pentru cunoașterea istoriei recente a României, documentele din 1968 sunt de o importanță excepțională.

MAIORUL E FURIOS: I S-A RUPT CRAVAȘA PE DEȚINUȚI

Prezentăm aici unul dintre acele documente: raportul căpitanului Arvente Ilie, ofițer de contrainformații la UM 01527 Corbu, redactat la 1.05.1968 și trimis, ierarhic, la MAI. Căpitanul Arvente, „ofițer cu problemele de securitate” (a se citi: supraveghetor pe linie de informații interne) între august 1956 și august 1959 la Penitenciarul Chilia Veche, pleacă de la rememorarea unei ședințe ținute la Direcția Generală a Penitenciarelor în 1957, ședință la care au fost convocați toți comandanții de pușcării și lagăre de muncă și la care unul dintre locțiitorii ministrului (nespecificat în document) „a dat dezlegare să se aplice pedepse corporale unor deținuți recalcitranți care nu se încadrau în regulamentul de funcționare al penitenciarului”. (Sute de deținuți din lagărul de exterminare Salcia – printre care și semnatarul acestui articol – au simțit pe pielea lor, în vara 1959-1960, ce însemna aplicarea acelei „dezlegări”...) Comandantul de la Chilia Veche era, atunci, colonelul Nicolae Moromete, adjunctul acestuia fiind un anume maior Dumitrescu. (Sub numele *Maromet Nicolae*, comandantul figurează în *Lexiconul Negru* al Doinei Jela ca director al pușcării Jilava între mai 1949 și aprilie 1952.) „A fost o vreme – scrie reputata cercetătoare – și comandant al lagărului «de la stuf» din Deltă (...) «unde și-a continuat și mai hain „munca” de exterminare a deținuților», cf. George Mazilu, în MEMORIA nr. 16, citat de Doina Jela. Analfabet, semiidiot, Maromet a fost de o cruzime care i-a adus „onoarea” unei poezii din folclorul de pușcărie. Se spune că era gălățean,

prieten cu Gheorghiu-Dej – *n.n.*

Menționând că deținuții de la Chilia Veche erau de drept comun, căpitanul Arvente arată că șeful și loctiitorul au trecut, odată reveniți la închisoare, la aplicarea pedepselor corporale „în masă”, deținuții fiind bătuți crunt cu vâna de bou sau curele de ventilator „fiindcă nu reușeau să facă normele de producție, ce erau foarte mari”. Din cauza bătăilor, afirmă contrainformatorul, unii deținuți au devenit schizofrenici. „Situația se repeta zilnic de dimineața până seara. Personal, am observat cum sus-numiții, în zorii dimineților, veneau din interiorul penitenciarului cu cravașele în mână, foarte satisfăcuți că au reușit să aplice cât mai multe pedepse corporale”. Într-o zi, pe când Arvente se afla în biroul comandantului, a intrat mr. Dumitrescu, în culmea furiei: i se rupsesse cravașa bătându-i pe unii deținuți! „I-am înșirat cu burta la pământ și i-am bătut până s-a rupt!”, îi relatează maiorul comandantului, primind felicitările acestuia... Pe lângă bătaie s-a aplicat, la baculsecție a penitenciarului, celor care nu făceau norma la recoltarea stufului, pedeapsa cu „puțul cu lanțuri” – puțul ancorei -unde iarna era cumplit de frig. „Toate acestea au culminat – raportează ofițerul C.I. – cu moartea unui deținut (nu mai rețin numele) în urma unei pedepse corporale aplicate de mr. Dumitrescu. În vara anului 1958 sunt sesizat de numitul Busuioc Traian, lucrător cu munca cultural-educativă, că mr. Dumitrescu a omorât un deținut și că vor să-l înmormânteze fără a i se mai face autopsia. Mergând personal la infirmerie, am constatat că deținutul respectiv era mort și că moartea i s-a tras din cauza bătăii, deoarece pe întreg corpul i se vedeau urmele loviturilor de cravașă și sângele coagulat sub piele. Am mers la comandant și i-am spus să nu întreprindă nicio măsură pentru înhumarea deținutului până nu se vor face formele legale de către medicul legist și procuror. Această intervenție l-a șocat foarte mult pe comandant. Am raportat situația tov. lt. col. Luca Ilie, pe atunci loctiitor al Regiunii de Securitate Dobrogea, care a trimis la fața locului procurorul și medicul legist. Până la venirea acestor organe am chemat la biroul meu

pe mr. Dumitrescu care, fiind întrebat asupra celor de mai sus, a recunoscut că într-adevăr el l-a omorât pe deținut, că de-acum încolo situația lui depinde de organele noastre și să-l ajutăm în această problemă deoarece îi rămâne familia pe drumuri. Când acesta și-a recunoscut vina se afla de față și tov. căpitan Militaru D-tru, tot lucrător de securitate la Penitenciarul Chilia. Din verificările efectuate de mine personal a rezultat că deținutului i s-au aplicat peste 300 de lovituri cu cravașa (...) că în timp ce i se aplicau loviturile, unii subofițeri îl udau cu apă, că toată această scenă s-a petrecut în fața celorlalți deținuți cărora li s-a dat ordin să asiste în scop «educativ». Faptul că suspectul a sucombat din cauza bătăii a confirmat-o și medicul legist”.

SUB LINȚOLIUL UITĂRII

Ce s-a întâmplat apoi? Practic nimic. După primirea telefonului, lt. col. Luca de la Securitatea regională a raportat, probabil, mai sus căci, după câteva luni (!), un anume maior Lemnaru de la cabinetul ministrului s-a dus la Chilia pentru a face „unele verificări”. „Deși eram în unitate, suspectul nu a luat legătura cu mine. Nu cunosc cum s-a soluționat cauza respectivă”, arată căpitanul Arvente. Care mai spune ceva, un „amănunt” care îți îngheață sângele în vine: „Deținutul ucis era un element tânăr, de profesie muncitor, avea o condamnare mică din care mai avea de executat două sau trei luni. S-a motivat că a fost bătut fiindcă ar fi încercat să evadeze, aspect ce este cu totul ireal”. Pe raportul căpitanului Arvente, scris de mână, un general, cu semnătura indescifrabilă, scrie o rezoluție de circumstanță, propunând ca documentul să fie trimis la Comisia pentru cercetarea abuzurilor, instituită în cadrul Consiliului Securității Statului (CSS). Nu anchetarea comandantului, a lui Dumitrescu, bestia criminală, nu trimiterea acestor asasini în fața Tribunalului Militar. Nu, doar expedierea raportului la CSS! În ce scop? Ce să se facă cu el? Între iunie 1952 și martie 1953, la Salcia

au fost comise grozăvii nemaîntâlnite până atunci în pușcăriile din gulagul românesc, de pildă băgarea a patru deținuți într-o carceră strâmtă, descoperită, iarna, doi în poziție normală, ceilalți doi – cu picioarele în sus, turnându-se apă pe ei. Toți patru – încătușați. Sau profanarea cadavrelor. În intervalul amintit, la Salcia au murit 63 de deținuți, mulți cu condamnări la 6 (șase) luni! Au fost arestați 21 de ofițeri și subofițeri și 14 deținuți, au fost pronunțate condamnări între 5 ani și muncă silnică pe viață. Pe toți i-a scos Alexandru Drăghici din pușcărie, le-au fost redade „cadrelor” nu numai libertatea ci și gradele, câte trei salarii plus o lună de „recuperare”, pe banii contribuabilului, într-o stațiune. „Munca silnică pe viață” a durat până prin 1957. În 1959 s-a dezlănțuit din nou teroarea în lagărele cu deținuți politici din Baltă și din Deltă. Salcia, Periprava – sunt nume care și azi le dau fiori celor care au trecut pe acolo. Dar despre aceasta, comisiile lui Ceaușescu nu scot o vorbă.

(Articol apărut în revista „MEMORIA”, nr. 3/2007)

ALEXANDRU MIHALCEA – „I SE SPUNEA «MAÎTRE»: ION OMESCU”

La 3 mai 2002 am primit, la Constanța, o scrisoare de la domnii Alain Paruit și Philippe Hélies. Pe primul îl cunoșteam după nume, în calitatea sa de scriitor, colaborator al “Europei Libere” și prieten al lui Ion Omescu, una dintre cele mai fascinante personalități pe care le-am întâlnit în pușcărie.

O scurtă prezentare a vieții și activității scriitorului și omului de teatru (în franceză) începea astfel: “Ion Omescu a murit tragic la Paris la 14 august 2000” și se termină cu fraza “conform ultimei sale dorințe, Ion Omescu va fi incinerat la cimitirul Père Lachaise, vineri, 3 mai 2002, când un ultim omagiu îi va fi adus la orele 16.45”.

Exact în ziua în care primisem scrisoarea. Așadar la Paris se sfârșea o viață începută la 26 noiembrie 1925. Fiu unic al unei distinse familii de farmaciști, Ion a absolvit liceul “Moise Nicoară” din Arad cu media maximă, numele său fiind înscris pe placa de marmură a așezământului. A făcut strălucite studii de artă dramatică și, ca un “passe-temps”, de drept și de cultură fizică. Angajat la teatrul Comedia (nu împlinise 20 de ani), după puțin timp va intra în trupa Naționalului bucureștean.

Bolșevizarea țării îl face să încerce a ajunge, împreună cu regizorul Mircea Marosin, în Occident. Sunt prinși și condamnați. După cinci ani de închisoare, inclusiv pe șantierul cumplitului Canal, Omescu a intrat în lumea teatrelor, la Naționalul ieșean. Valul de arestări consecutive Revoluției maghiare din noiembrie 1956 îi va aduce o nouă condamnare: o percheziție la locuința unui

prieten l-a surprins acolo și, în servieta de care nu se despărțea, securiștii i-au găsit manuscrisul unei cărți în care descria ororile de la Canal. A fost eliberat în 1964. Înzestrat cu o putere de muncă uriașă, reîntră în 1965 în viața teatrală, interpretând personaje ca Romeo, Franz Moor, Oreste, Thomas Becket (în piesa lui Anouilh a jucat împreună cu Teofil Vâlcu, amândoi cu atâta strălucire încât marele om de cultură Petru Comarnescu a exclamat, într-un grup în care se afla și semnatarul acestor rânduri: "Domnilor, cu tinerii aceștia putem merge și la Théâtre des Nations!", în sensul că putem concura cu oricare mare trupă din lume).

A regizat un film – "Pentru că se iubesc" – și s-a așternut pe scris. În doi ani a publicat un volum de piese istorice – printre care excepționala dramă *Veac de iarnă*, cu trimiteri la totalitarism, pusă în scenă la Constanța – și un volum de versuri, *Filtru*.

În 1972 a fost invitat, în calitate de exeget al operei lui Shakespeare, la Stratford-on-Avon, locul de naștere al marelui dramaturg, la o reuniune internațională. Atunci a luat Ion Omescu hotărârea de a nu mai reveni în România.

Stabilit la Paris, unde cere azil politic, după câțiva ani dificili se va integra în lumea teatrală europeană. Timp de zece ani (1975-1985) predă arta dramatică la Conservatorul de la Maastricht. În 1981 fondează, în capitala Franței, "La Compagnie de théâtre ION OMESCO": pune în scenă piese de Ghedelrode, Strindberg, Mrozek, iar la Courtrai (Belgia) – *Othello*, în 1991.

Specialist de talie europeană în materie de Shakespeare, publică, la prestigioasa editură pariziană Presses Universitaires de France patru volume, printre care teza sa de doctorat intitulată *Hamlet ou la tentation du possible* (1987), distinsă cu premiul Biguet al Academiei Franceze.

Ultima dată a venit în țară cu prilejul lansării volumului *El și Celălalt* (1996). În total, Ion

Omescu a făcut 12 ani de închisoare. Așadar acest reprezentant strălucit al generației sale, acest intelectual desăvârșit a fost scos din circuitul vieții și al creației timp de 12 ani. La fel ca sute și mii de intelectuali, fala României, pe care comuniștii i-au trimis după gratii, aplicând planurile diabolice ale NKVD. Făcând o socoteală simplă, rezultă că, până la 39 de ani, când a fost eliberat, Ion Omescu nu a avut decât câțiva ani ca timp de studiu. Citise, în acel răstimp, cât alții într-o viață. Cultura lui era uluitoare; tinerii îl socoteau a fi o replică modernă a renescentistului Pico della Mirandola, despre care se spune că știa tot ce se poate ști și ceva pe deasupra ...

În afară de extraordinara sa memorie, Omescu avea o capacitate de asociere ieșită din comun. L-am cunoscut la Salcia, în crunta iarnă a anului 1959, în barăcile unde singura sursă de căldură erau trupurile noastre de robi forțați să construiască imensul dig din Insula Mare a Brăilei. Am fost împreună, bolnavi de febră tifoidă, la spitalul din Constanța, în lagărul de “febriști” de la Stoieniști – unde convalescența ne-a lăsat, celor tineri, răgazul de a învăța limbi străine. Apoi la Gherla. Îmi voi reaminti cât voi trăi de ceasurile de seară din fostul grajd de la Stoieniști unde, în afară de Omescu, care “scria” în gând poezii pe care studenții le învățau cu speranța că vor vedea cândva lumina tiparului, se afla încă un poet, un talentat creator de stihuri de excepție, Robert Eisenbraun alias Andrei Ciurunga, alias Robert Cahuleanu. Erau serile noastre de vis și taină, când se mistuiau pe tăcute ziduri și gratii, nemairămânând nimic din mizeria și duhoarea barăcii, seri de aur și lumină dăruite de Omescu. Interpreta din Shakespeare, juca mai multe roluri, modela din gest și cuvânt personajele, le aducea printre noi, mutându-le în altă dimensiune, anulând paturile împutite și spațiul sărac dintre ele. Pe Hamlet l-a jucat în engleză, monologul prealucidului și multnefericitului prinț fiind cizelat cu grija și măiestria cu care l-ar fi rostit pe scena Naționalului. Actorul vorbea doar pentru cercul din jurul lui, vocea nu părea că trece de noi, dar când volumul rostirii se umfla ca pâraiele de munte căzând în văgăuni bubuitoare, nimeni nu scotea demult o șoaptă, magia verbului

pusese stăpânire pe toți, îi fascina, anihila realul, deschizând în suflete porțile unei libertăți mai pure și mai înalte decât cea de dincolo de sârma ghimpată...

Ca și Dostoievski, pe care îl iubea enorm, Ion Omescu a transformat tărâmul suferinței în spațiu al biruinței spiritului asupra distrugerii și urii. Chiar dacă dacă n-ar fi lăsat posterității o operă cizelată cu minuția orfevrului, cel căruia toți îi spuneau “maître” tot ar fi meritat respectul nostru pentru fapta sa fără preț, aceea de a-i fi învățat pe tineri, în cruntul univers concentraționar, lecția demnității și a speranței.

ALEXANDRU MIHALCEA – „ÎN TIMPUL SCHIMBULUI MEA A ÎNVIAT HRISTOS!”

Poetul care „scria”: „Nu-s vinovat c-am îndârjit șacalii/ și c-am răcnit cu sufletul durut/ că nu dau un Ceahlău pe toți Uralii/ și că urăsc hotarul de la Prut” nu mai este printre noi. S-a săvârșit întru Domnul cu discreție, așa cum discretă i-a fost și viața. Andrei Ciurunga a trecut în eternitate în al 84-lea an de la intrarea într-o lume în care a avut parte de fericirea de a trăi într-o Românie reîntregită și de nefericirea de a-și vedea țara sfârtecată iarăși. Andrei Ciurunga, Robert Cahuleanu, Robert Eisenbraun – iată trei nume sub care poetul s-a făcut cunoscut în aria unei poezii aparte, zămislită în pușcăria comunistă. Când pun “scria” între ghilimele o fac pentru a comunica publicului inocent un adevăr înfiorător de simplu: ca și Radu Gyr, ca și Zahu Pană, ca și Ion Omescu, Sergiu Grossu, Dumitru Arvat, Dumitru Bacu, Nichifor Crainic, Sergiu Mandinescu și câți alții, poetul putea să scrijească versurile pe talpa bocancilor, unsă cu săpun și pudrată cu praf de DDT (trebuia să ni-l dea, după epidemia de febră tifoidă care făcuse peste patru sute de victime în Baltă, numai păduchii lipseau...) cu o așchie de os sau un capăt de sârmă, pe acea *tabula saponata*. Maestrul își zgâria, în miezul secolului XX, versurile pe care tinerii din saivan, astăzi apropiați bine de vârsta senectuții, le învățau, încuindu-le în tainițele memoriei, în speranța că vor vedea, cine știe când, lumina tiparului. Așa s-a întâmplat. Din spaimile – dar și din îndârjirea – acelor temnițe de acum 45 de ani – și din harul unor români precum Andrei Ciurunga s-a născut o poezie dură, mușcătoare ca lovitura dălții în piatră. Insul firav a făcut proba unei dârzenii ieșite din comun pe tărâmul versului, al poeziei înscrise în aria dintre blestem și profeție. Andrei Ciurunga a fost devreme clientul pușcăriei politice. Prima dată la Brăila, (unde se refugiase cu familia de la Chișinău), fiind arestat în urma apariției, în ziarul “Expresul”, a unui articol anticomunist, publicat după 8 noiembrie 1945,

când în centrul orașului dunărean a avut loc o adunare spontană, cu mii de participanți “indignați de faptul că în ajunul Sfântului Mihail oficialitățile comuniste organizaseră, la 7 noiembrie, un miting muncitoresc întru slava lui Stalin și a Marei Revoluții din Octombrie 1917”, localnici adunați pentru a-l omagia pe Rege. Această primă “repriză” de închisoare a durat cam o lună. Vor trece aproape cinci ani până la 2 februarie 1950, când a fost arestat și anchetat la Uranus în urma delațiunii unui confrate căruia îi arătase o plachetă de poezii intitulată “Poeme de dincoace”, considerată dușmănoasă întrucât “unele poezii făceau aluzii vădite la Basarabia aflată de câțiva ani sub călcâiul rusesc și socotită tabu în vorbirea curentă iar altele aveau un caracter net anticomunist” (*Memorii optimiste – evocări și versuri din închisori*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1992). Acest al doilea contact cu “organele” s-a soldat cu patru ani de închisoare. A cunoscut ororile din lagărele de la Poarta Albă și Peninsula. De atunci datează poezia “Canalul”, clasică pentru literatura Gulagului și, sperăm, și pentru istoria literaturii române când va veni ceasul evaluărilor cinstite: “Istoria, ce curge-acum întoarsă,/ Va ține minte și-ntre foi va strânge/ acest cumplit Danubiu care varsă/ pe trei guri apă și pe-a patra sânge”. A treia condamnare (la 18 ani, cutezanța de a scrie versuri anticomuniste se plătea greu) a început în noiembrie 1958 și a luat sfârșit în 1964, anul golirii pușcăriei politice. Nu înseamnă că autorul versurilor: “Dacă am strigat că haitele ne fură/ adâncul, codrul, cerul – stea cu stea – / și sfânta noastră pâine de la gură,/ nu-s vinovat față de țara mea” (“Nu-s vinovat față de țara mea”) nu a fost atent observat, pas cu pas, de Securitate până la prăbușirea regimului ceaușist. Maestru al cuvântului, Andrei Ciurunga se înscrie printre cei mai importanți poeți ai Gulagului. De unde titlul acestei evocări? Planton în noaptea de Paști, în 1952, la Canal, când a intrat caraliul în baracă să controleze dacă vreun preot nu oficia slujba Învierii, Andrei Ciurunga i-a raportat: „În timpul schimbului meu a înviat Hristos!”

(Articol apărut în revista „MEMORIA”, nr. 2-3/2004)

ALEXANDRU MIHALCEA – „IADUL DIN BALTĂ”

Cei care au avut, ca semnatarul acestor rânduri, nefericitul prilej de a fi deținuți în lagărele Salcia și Grădina din Insula Mare sau Balta Brăilei, cum i se mai zicea vastului teritoriu dintre ape, își amintesc – cum ar putea să uite?! – crunta mizerie în care au fost obligați să viețuiască. La Salcia, de când au început ploile toamnei, spre sfârșitul lunii octombrie 1959 și până la sfârșitul lui martie, începutul lui aprilie 1960, nu ne-am putut spăla nici măcar pe față. Noroaietele erau atât de adânci, iar sacaua, trasă de boii mânați de nenea Avadic, un pușcăriaș în vârstă, făcea drumul de la Dunăre până la „colonie” cu atâta dificultate, încât apa devenise un lux. Apa Dunării Moarte, brațul fluviului pe care era situat lagărul, de cealaltă parte fiind Dăienii. Un peisaj lugubru sub norii vineții și ploaia mocănească de toamnă, continuată în noiembrie cu viscol, crivățul neoprit de nimic, purtător de ace de gheață care ne izbeau dureros trupul, câtuși de puțin protejat de zeghile flenduroase, subțiate de rândurile de pușcăriași care le purtasera. „Colonia de muncă” Salcia a fost, în realitate, un lagăr de exterminare. Firește că oameni cu mintea normală nu pot concepe că, pentru 1200 de oameni, efectivul lagărului atunci, de la magazia de alimente s-au scos 1200 (una mie două sute) grame de ulei. Un om, un gram! Pot depune oricând mărturie, căci am fost de față când plutonierul de la magazie, sub supravegherea caraliului care ne păzea, le-a dat deținuților din grupa de corvoadă, pe lângă murăturile care constituiau „temelia” mâncării noastre, și sticla de un litru plus paharul de 200 (două sute) de grame cu ulei. Acestea se petreceau pe timpul când comandantul Centrului de la Piatra-Frecăței era maiorul Anton (găsim numele acestui criminal în excelenta lucrare a doamnei Doina Jela „Lexiconul negru” – Ed. Humanitas, 2001), iar la Salcia, alt criminal, o

bestie cu chip de om numită Mălăngeanu, cu grad de căpitan. În iarna aceea de coșmar majoritatea au ajuns distrofici. Unii au murit. Medicii deținuți Trifan, chirurg de excepție, și internistul Romițan, de același înalt nivel profesional și uman, au făcut adevărate minuni, în condițiile în care nici măcar aspirină nu se găsea. Asociată cu înfometarea și lipsa de medicamente, cu grajdurile în care eram cazați, munca la dig a contribuit deopotrivă la ruina sănătății multor deținuți. Nu este de mirare că, pe fondul conjuncției tuturor acestor factori, din cauza mizeriei a izbucnit, în toamna anului 1960, o puternică epidemie de febră tifoidă în lagărele din Baltă. Nu se întâmpla pentru prima oară. În timpul atrocităților comise la Salcia în toamna anului 1952, la puțin timp după înființare, sub comanda bestialului locotenent-major Ion Pavel, la fel de criminal ca și Goiciu, Ciolpan sau Maromet, dar mult mai puțin cunoscut, s-au înregistrat cazuri de leptospiroză și – mai multe – de febră tifoidă. În ce mă privește, îmbolnăvirea a fost constatată la Grădina, un lagăr unde să bătea pe capete, lagăr mai insalubru chiar decât Salcia, dacă așa ceva era cu putință.

Și era! Au trecut, de atunci, 42 de ani și nu puține detalii s-au șters din memorie. Nu, însă, și fierberea, agitația vizibilă, starea de nervozitate, de derută, care îi cuprinsese pe caralii. „Domnii cadre” căzuseră pradă unei stări de nervi fără legătură cu neîndeplinirea normelor la lucrările de desecări din Baltă. În foarte scurt timp, aveam să aflăm cauza: la Direcția Penitenciarelor izbucnise un scandal imens pricinuit de declanșarea epidemiei de febră tifoidă. Nu că le-ar fi păsat de sănătatea și viața deținuților, lagărele erau de exterminare. Se auzise însă, în exterior, or regimul lui Dej avea nevoie de tehnologie occidentală și de devize, iar zidul ridicat de Securitate în jurul realităților din țară începuse să se fisureze. (Cu câteva luni înainte, în vara lui '60, cei câțiva deținuți evrei de pe bacul de la Luciu-Giurgeni dispăruseră și se zvonea că fuseseră cumpărați „de afară”. Mai târziu, aveam să aflăm că vânzarea, ca pe niște obiecte, a etnicilor germani și evrei începuse cu câțiva ani înainte de venirea lui Ceaușescu la cârma țării, succesorul lui Dej doar amplificând

enorm operațiunea.) În lagăr, timp de câteva zile, cei cu febră, printre care și eu, au fost puși „sub observație medicală”. Adică au fost complet izolați într-o baracă și li s-a pus, din oră în oră, termometrul. Într-o zi, au fost încărcați într-un camion deschis, un „Molotov” hârbuit, și duși la Spitalul municipal Constanța, într-o secție specială, la ferestrele căreia se puseseră gratii. Toate seriile care au trecut pe acolo au fost îngrijite cu un devotament care nu poate fi descris în cuvinte, de doamna doctor Bacalbașa (mama medicului gălățean Bacalbașa, cu dese apariții în jurnalele televizate), care ne-a fost ca o mamă, și trei asistente: Fevronia (Vera) Vasile, căsătorită Craiu, Sanda Zaharia – fostă studentă la Medicină la Cluj, exmatriculată când i s-a descoperit „originea nesănătoasă”, și Netty Tanașcov. Pe Vera Craiu o văd des. Femeia aceasta extraordinară, care și-a riscat libertatea ca să ne aducă ZILNIC țigări și, cu atât mai mult, ca să anunțe, când și cum a putut, unele familii despre situația rudei lor, a trecut prin clipe grele, rămânând văduvă și, acum câțiva ani fiind victima unui accident, lovită în plin de o mașină pe trecere de pietoni. Am rugat-o să rememoreze scenele de acum mai bine de 40 de ani. Transcriu aici relatarea ei: «Este foarte greu să uiți asemenea lucruri. Au început să vă aducă din Baltă pe serii, iar prima a sosit la 20 octombrie 1960. Erau vreo 40 de deținuți, descărnați, cu fețe de o paloare cadaverică, îmbrăcați în zeghi zdrențuite. Au fost dați jos din camion de parcă ar fi fost niște vite. Am văzut aici o scenă care m-a marcat profund: un tânăr străveziu de slab a alunecat, a căzut și, dintr-o traistă, i-a căzut în mîzga de pe jos un bulgăre de ceva cărămiziu, parcă ar fi fost pământ cu paie! Băiatul s-a aplecat iute să-l ia. I-am spus – ce mai iei din noroi?! La care el mi-a răspuns disperat: e mămăliga mea! Las-o acolo, o să-ți dăm pâine! De-abia l-am convins s-o lase. Mai târziu am aflat că se numește Rudi Wentzel. Camionul fusese tras în fața secției de boli contagioase, al cărei șef era dr. Vasile Vasiliu, directorul spitalului fiind dr. Pimen Fusu. Deținuților li s-a afectat o aripă întreagă. Când au început să zbiere „să vă dați jos din camion”, toată lumea, personalul medical și bolnavii ieșiseră în curte

și se uitau cu scârbă la gardieni. Care nu au reacționat, erau prea mulți civili de față. Paznicii voștri nu vă scoteau din “bandiți”. Întreg personalul secției și șefii noștri, în frunte cu directorul, s-au mobilizat pentru ca să fiți primiți ca oameni bolnavi. S-au adus cearșafuri noi, păături, pijamale, iar hainele cu care vă aduseseră, infecte, rupte, subțiri de atâta purtat, au fost puse într-o magazie cu mai multe lacăte. Probabil ca să nu fie strecurate scrisori sau bilete de la familie. Eu v-am întocmit foile de observație clinică, în care, la ordinul securității, numele voastre au fost înlocuite cu porecle. (Am răs cu Vera reamintindu-ne pseudonimul fantezist pe care mi l-a găsit: «cratiță» pe care nu l-am dezmințit căci am mâncat în acea seară patru porții de macaroane. Faptul n-ar fi cătuși de surprinzător, foamea noastră fiind cronică, dacă n-aș fi avut 39 de grade ... – n.a.) Toți ați fost duși la baie (baie adevărată cu apă caldă și săpun din abundență, cum nu mai făcusem de ani de zile! – n.a.) Cei care contactaseră conducerea spitalului, înainte de venirea primei serii, spusese să fim foarte atenți, că sunteți bandiți periculoși, că nu vă gândiți decât la evadare, dar nici măcar vreo intenție a cuiva n-am constatat. (Nici nu ne-a trecut prin cap, știam ce consecințe poate avea, chiar și o tentativă, asupra celui sau celor în cauză, ca și în privința tuturor, inclusiv posibila readucere imediată în Baltă, – n.a.) În majoritate, voi erați tineri, ca și mine, până în 25 de ani, doar un grup de preoți din Galați și Brăila erau în vârstă, gârboviți, epuizați. Distrofici, însă, erau toți. Vrei să-ți spun ceva? Era dictatură, dar spitalul era aprovizionat din abundență, cu lapte, iaurt, carne de pasăre, suplimente între mese, medicamente. Direcția a făcut tot ce i-a stat în putință pentru ca deținuții să fie îngrijiți pe cât de bine se putea. Și era nevoie fiindcă, fără excepție, erați într-un hal de denutriție greu de imaginat! Bineînțeles că internarea voastră la spital nu era cătuși de puțin consecința vreunei atitudini umanitare din partea

M.A.I. Organizația Mondială a Sănătății (OMS) a dezvăluit că în România, în lagărele de deținuți politici de pe cursul Dunării, s-a declanșat o puternică epidemie de febră tifoidă și astfel

Direcția Penitenciarelor a fost obligată să vă interneze în condiții care să stopeze molima și să închidă focarul. Nu v-au făcut nici o favoare, dacă era după ei, bucuros v-ar fi lăsat să muriți. Mi-aduc aminte că era un caraliu, unul Staicu, semianalfabet care mi-a spus: „de ce le dați așa mâncare la ăștia? Sticlă pisată, aia să le dați!” Un alt subofițer, Ionescu, venea după mine când administram tratamentul și îi obliga pe bolnavi să se întorcă cu spatele când le vorbeam, până m-am înfuriat: „Lasă-mă, domnule, să-mi fac meseria!” Era însă și unul foarte cumsecade, mi-a spus – „Domnișoară, faceți ce știți, dar să nu mă băgați în bucluc, n-am venit să fac rău la oameni, am venit să mănânc o pâine!” Subofițerul acela s-a căsătorit cu o infirmieră.

Datorită Verei Vasile-Craiu, fumătorii au avut în permanență țigări. Se apucase și ea de fumat ca să aibă cum justifica prezența pachetelor de „Mărășești” în buzunarele halatului în caz de percheziție. Tot ea l-a anunțat pe regretatul doctor Dem. Teodorescu, profesor universitar, o somitate a lumii medicale, constănțean, că fiul lui, Barbu, medicinist, se află printre bolnavi. „Cum pot să-l văd?” „Nu știu, vorbești cu doctorul Vasiliu, sunteți prieteni” «Mi-a dat o ciocolată mare, am ascuns-o, i-am dat-o lui Barbu. Tatăl a reușit să-și vadă fiul. L-am reîntâlnit în libertate pe Barbu, mi-a spus că nu a văzut pe nimeni cu curajul meu.» (Barbu Teodorescu, un tânăr de o mare calitate morală, care a reușit să devină medic, fusese arestat și condamnat în urma unei înscenări de trecere frauduloasă a frontierei, pusă la cale de Securitate, în care au mai fost implicați Alexandru Botez, fiul lui Călin și al Ceciliei Botez, reputată ceramistă, nepot al scriitorului Jean Bart – pseudonimul lui Eugeniu P. Botez, n.a.)

«Printre bolnavii cu cel mai ridicat grad de distrofie se aflau istoricul Alexandru Zub (viitorul academician), Doru Dumitrescu, Doru Novacovici și viitorul laureat al Premiului Biget al Academiei Franceze, marele om de teatru Ion Omescu, iar doctorița Bacalbașa a făcut tot posibilul ca să-i țină

pe cei slabi cât mai mult.» Așa s-a întâmplat cu Ion Omescu, aflat într-o slăbiciune înfricoșătoare la internare, care stare nu se îmbunătățise prea mult. Ce m-am gândit? Să iau o coprocultură de la un nou venit și să-i repet recoltarea lui Omescu, căruia ultimele analize îi ieșiseră bune. Să substituie rezultatele, pretextând, la nevoie, o eroare. Doamna dr. Bacalbașa a fost de acord și astfel Omescu, străveziu de alb, a mai stat o lună în spital, amânând reîntâlnirea cu lagărul. Oricum, a mai pus un pic de carne pe el, s-a întremat cât de cât. Peste ani aveam să-l revăd la Iași pe acest actor excepțional.»

Vera Craiu își amintește că ultimul bolnav de febră tifoidă, Victor Purice, a fost externat în luna mai 1961. Aceasta înseamnă că deținuții politici au fost internați la Constanța pe o durată de mai bine de o jumătate de an. Câți vor fi fost? Interlocutoarea mea crede că în jur de 400. Precis nu se va putea ști niciodată. Greu de crezut că mai există documente la DGP. În arhivele medicale de la Constanța oricum nu au rămas urme.

«Chiar în prima serie a murit un deținut foarte tânăr. L-am spălat, i-am dat să mănânce, iar a doua zi ni s-a spus că murise peste noapte. Se numea Miu.» Doamna Craiu a rămas uimită când a aflat că unul dintre noi, cioban, condamnat în 1946 la muncă silnică pe viață (celebrul meseve) pentru că găzduise la stână, în Făgăraș, trei luptători din Rezistența anticomunistă, vorbea curent cinci limbi străine! Am zâmbit amândoi amintindu-ne de hazul tonic al poetului Robert Eisenbraun, alias Cahuleanu, alias Andrei Ciurunga, om de rezistență morală ieșită din comun, condamnat la 18 ani pentru poeziile sale „subversive”, care în spital spunea că, în semn de recunoștință pentru a ne fi scăpat, fie și temporar, de iadul din Baltă, când va ieși va întreprinde o colectă în scopul ridicării unei statui de aur bacilului febrei tifoide ... în mărime naturală! Se cuvine făcută o precizare: în perioada evocată, în lagărele din Baltă nu au mai existat, ca în 1952, cazuri de leptospiroză deși în grajdurile infecte în care am fost îngrămădiți mișunau șoarecii și șobolanii, vectorii acestei boli

infecțioase; oricum – mi-a spus Fevronia Craiu – la Constanța nu a fost diagnosticat nici un caz de leptospiroză. Cei care au trecut, în timpul epidemiei de febră tifoidă, prin spitalul constănțean, fiind apoi izolați în lagărul de „febriști” de la Stoienești, își amintesc, cu fierbinte recunoștință, de omenia personalului spitalicesc, de la directori la infirmiere, de dăruirea cu care doamna doctor Bacalbașa și cele trei extraordinare asistente: Fevronia Vasile, Sanda Zaharia și Netty Tanașcov i-au îngrijit, în spiritul preceptelor hipocratice. Semn că propaganda de demonizare a deținuților politici, a „bandiților”, întreprinsă de practicienii dezinformării, a fost un usturător eșec.

(Articol apărut în revista „MEMORIA” nr. 3-4/2003)

DORU NOVACOVICI – „LA LUCIU-GIURGENI, SECȚIA BAC”

Iată-ne, spre Marea albastră. De altfel noi eram de mult în vacanță, dar „pensionul” în care eram nu ne onorase cu o astfel de plimbare. Am mers câteva ore și apoi am stat toată noaptea pe o linie moartă. Ne era sete, dar gardienii spuneau că nu au apă. De dormit nu se putea dormi, căci nu aveam loc nici să stăm pe bancă. Când cineva trebuia să utilizeze closetul, unul dintre noi trebuia să stea în picioare. Costache o ducea mai bine în plasă. Mi-a propus locul lui și am acceptat cu plăcere. De altfel, am propus să facem fiecare, pe rând cunoștință cu acel loc pașnic din plasă. Aici se putea chiar ațipi. Am închis ochii și mă vedeam într-un vagon de dormit călătorind prin Europa. Ce departe eram în acest vis! Ziua a venit cu o căldură îngrozitoare și datorită lipsei de aer și apă situația devenise critică. Am coborât din plasă și am început să bat în ușă spre a cere apă. Până la urmă gardienii au găsit apă dar ne-au dat numai o cană la fiecare. Apă cu rație! Trenul a mai făcut câteva ore și iar s-a oprit. Ne era o sete cumplită, ne sufocam, ne dezbrăcasem și rămăsesem în chiloți. După câteva ceasuri de așteptare pe o linie moartă am fost atașați la o locomotivă ce părea că n-are decât 2-3 vagoane. În sfârșit ne-am oprit și am auzit zgomote. A început debarcarea. Ne-au coborât la aproape 200 de metri de stația terminus Luciu-Giurgeni. Suntem deci lângă Dunăre, destul de aproape de podul de pontoane de la Vadul Oii. Ne-au așezat jos, pe o iarbă uscată de soarele dogoritor de august. Am fost imediat înconjurați de pază armată ce era alcătuită din 10 securiști cu pistoale automate și patru gardieni. S-a făcut predarea, cei trei gardieni de pe vagonul dubă ne-au predat cu dosarele respective și apoi au urcat iarăși în vagon. O locomotivă mică ce pufăia nervos a tras agale vagonul dubă până în gară. Ce pază serioasă pentru 10 persoane care abia mergeau! Pentru 10

condamnați, 14 paznici! Șeful gardienilor era un sergent țigănos și cu o privire feroasă. După ce ne-a numărat de 4-5 ori și a verificat datele din hârtii, deși mai făcuse această operație când ne luase în primire, a început să strige: „Drepti”, apoi „Stați jos” și așa de 7-8 ori, de credeam că e vorba de o instrucție ca la armată. Căldura era din ce în ce mai insuportabilă, era probabil ora 2 sau 3 după-amiaza. Noi eram tunși numărul zero, aveam soarele în cap, pământul ardea, eram slăbiți, obosiți, ne simțeam complet sleiți de puteri. Ne gândeam că va urma un marș pe jos și această idee ne îngrozea. Ne-am pus pe cap o batistă pe care o țineam cu mâna. Am cerut apă de băut, iar sergentul Scarlat a râs și a spus că el ne poate arunca în Dunăre, unde putem să bem până vom crăpa! De altfel ne-a ținut și o „conferință”, în care ne-a anunțat că am fost aduși aici să muncim spre a ne plăti aerul și apa pe care le avem la dispoziție. Ne-a anunțat că cine nu va munci și nu-și va face norma va fi aspru sancționat. Avem încă în noi putregaiul capitalist. Ne-a mai spus că el este clasa muncitoare și că poporul l-a pus să ne distrugă dacă el crede că nu ne-am reeducat! La cele două clase primare ale lui nici nu era de mirare cum ținea „conferință”. Ne-a întrebat pe fiecare ce meserie avem și ce vârstă. I-a dat două palme lui Costache, care i-a spus că-i muncitor. I-a mai spus că muncitorii nu sunt închiși și că numai intelectualii putrezi și capitaliștii sunt arestați. Costache, deși avea fața roșie, i-a spus că nu are dreptate cerându-i să se uite în dosarul lui. Scarlat s-a înfuriat și i-a dat o cizmă în spate. Lovitura a fost de o manieră specială cum nu văzusem la Securitate și la Jilava adică și-a apucat piciorul cu mâna și a izbit cu cizma. M-am mirat cum nu și-a pierdut echilibrul și n-a căzut. Iată că Scarlat dovedește o tehnică a loviturii cu cizma care l-ar lăsa invidios chiar pe maiorul Enoiu sau lt. major Ștefan, experți în lovituri similare.

Costache, ce se aștepta, a fandat puțin corpul și lovitura a fost în parte amortizată. Apoi s-a trântit jos și a început să urle cât îl ținea gura. Garda de securiști a scos armele din bandulieră. Scarlat a avut un moment de ezitare. Dintr-un nor de praf a apărut un tractor și o remorcă, care a oprit lângă

noi. Incidentul a luat sfârșit! Sosirea tractorului și a remorcii a fost în avantajul nostru, căci nu se știe ce turnură ar fi luat evenimentele cu un specialist în reeducare ca Scarlat!

Am fost îmbarcați și am stat jos, cu condiția de a nu privi peste oblonul remorcii. De altfel, nu se vedea nimic deosebit, numai câmp și iar câmp, iar soarele era parcă și mai puternic ca înainte. Am ocolit un sat și-am mers cred aproape 10 km, când la un moment dat, după un pâlț de arbori am zărit câteva barăci, îngrămădite, cu sârmă ghimpată și cu prepeleacuri de pază.

Iată deci lagărul de muncă. Continuam să privesc spre zare, căutând să zăresc Dunărea, care presupuneam că este în apropiere. Am intrat pe poarta lagărului pe jos, căci am fost coborâți din remorcă lângă poartă. Ne-au introdus într-o încăpere la poartă, unde foarte curând a venit un civil, care ne-a ținut o cuvântare. Ne-a spus că am venit să muncim și că vom avea și club unde vom citi duminica ziare și cărți. Vom putea juca șah și dacă vom face norma de muncă, vom putea scrie o carte poștală în fiecare lună și vom avea voie să primim un pachet de 5 kg. Ne-a întrebat dacă mai avem mâncare și a zis că poate ne dă o mâncare caldă dacă va mai rămâne.

Iată noutăți ce păreau uimitoare și ne-au lăsat cu gura căscată, căci contraziceau flagrant tot ceea ce văzusem noi până acum și chiar afirmațiile și faptele lui Scarlat. Și, pentru a ne convinge, ne-a condus în așa-zisul club al lagărului, ce era o sală mare cu mese. În această sală era o bibliotecă cu vreo 100 de volume bine încuiate și o gazetă de perete, unde erau trei articole scrise de aceeași mână. Articolele explicau cum se face o cultură de sfeclă de zahăr, cum se prășește porumbul și cum se culege soia. Era ceva deosebit să poți să citești ceva, chiar neinteresant, după ce nu putuseși să citești nimic zece luni. Seara a venit încet, noi am rămas încuiați în club. Am primit apă și tinetele pentru necesități fiziologice. Ni s-a spus că fiind izolați, n-avem voie să mergem la closetul lagărului. Seara am primit o zeamă caldă. Am văzut brigăzile ce veneau de la muncă pe la ora 19 și

care au intrat direct în dormitoare. Toți erau arși de soare. N-aveau paloarea și slăbiciunea noastră. Ni s-a comunicat că putem dormi în club, cum putem, pe mese sau pe jos, căci n-au posibilitatea să ne aducă paturi pentru o noapte. Eu m-am culcat cu Dan pe o masă și am adormit spate în spate imediat. Ceilalți s-au culcat cam tot așa, pe jos sau pe mese.

A doua zi, era într-o duminică, ne-au sculat la ora 5 și după numărătoare și cafeaua de malț a venit un sublocotenent mic de stat și cu ochi negri. Acesta a strigat o listă pe care figurau numai patru nume: Marinescu, Titu, Dan și cu mine. Ceilalți șase au fost scoși și trecuți într-o baracă alăturată. Costache avea lacrimi în ochi, că-l desparte iar de mine. Pe noi ne-au scos din faimosul club și ne-au dus la poartă. Aici sublocotenentul cel mic ne-a spus că pe noi ne va duce la o unitate anexă a lagărului și că până acolo vom merge pe jos. Am ieșit încolonați câte unul și păziți de patru securiști înarmați, doi gardieni și de sublocotenent. Ne-au dus pe un drum ocolit spre a nu trece prin sat, pe un dig și ne-am apropiat de Dunăre. La un moment dat am mers chiar zece minute pe malul ei. Se vedeau șlepuri sub pavilion străin. Aerul era mai proaspăt, mai curat. După o mică colină am zărit brusc între sârmă ghimpată o masă de oameni în haine de clowni. Erau haine kaki și albastre, de credeam că sunt milițieni ori soldați în termen. Cu toții erau pe malul Dunării, lângă care era acostat un mare bac ce parcă aștepta să încarce pe toți cei ce erau acolo. La o primă vedere păreau cel puțin 500-600 de oameni, ce stăteau unul în spatele altuia în formație, cum stau militarii, grupați pe plutoane, companii.

Am intrat pe o poartă direct în lagăr, numai cu sublocotenentul și cei doi gardieni. Sublocotenentul, ce era și comandant aici, a chemat un omuleț mic și bronzat ce era tot deținut și i-a spus să ne ia în brigada lui. Astfel l-am cunoscut pe brigadierul Tăutu, ce fusese locotenent în armată și care avea o condamnare de 8 ani. Brigada lui Tăutu avea 25 de deținuți și cu noi deci,

29. Eram împărțiți în patru grupe. Tăutu era simpatic și ne-a primit bine. La prânz am luat masa pe malul apei și-am primit o ciorbă mai mult apă și o bucată de mămăligă rece cu un gust dubios. Am aflat o mulțime de lucruri stranii. Astfel, bacul ce era ancorat nu pleca, ci era dormitorul nostru. Aici erau 20 de brigăzi și aproape 600 de deținuți. Regimul era aspru, cu bătaie aproape zilnică cu și fără motiv. Am aflat că toți locatarii din calele bacului sunt intelectuali și că, în lagărul prin care noi trecusem, deținuții erau muncitori și țărani. Se părea că acolo unde rămăseseră Costache și ceilalți colegi ai noștri din Jilava erau aproape 1000.

Deci separaseră pe muncitori și țărani de intelectuali. Se pare că pentru țărani și muncitori, era adevărat că le dădea posibilitatea să citească duminica o carte sau un ziar. Noi avem alt regim și alt fel de locuință. Privind cu mai multă atenție noua noastră locuință, observ că bacul purta numele GIRONDE și avea chiar pavilion francez. Pe cabina vasului scria cu litere mari

S.F.N.D. adică Société Française de Navigation Danubienne. Asta era culmea ironiei, să fim prizonieri politici în România, pe un vas ce purta nume și pavilion francez. Vasele austriece, germane sau iugoslave ce treceau pe Dunăre, dădeau salutul lor vasului francez, GIRONDE, la care acesta răspundea cu sirena manevrată de unul dintre gardienii ce ne păzeau. Am aflat că toată lumea lucra la prășitul orezului. Munca în orezării era mult mai dificilă decât celelalte munci agricole, căci trebuia să stai în apă până la genunchi. Activitatea se desfășura de la ora 6 dimineața până la ora 18 seara. De la bac și până la orezării se făceau două ore dus întors. Duminica era liberă și se stătea pe malul apei, dacă nu ploua, sau în cala bacului, dacă era timp urât. Ne-am bucurat că am întâlnit pe Nicu și Mirel, ce veniseră înaintea noastră cu două săptămâni. Am putut să aflăm noutăți despre noua viață ce trebuia să-o ducem aici. Am cunoscut câțiva tineri simpatici, cu care am rămas prieteni. Ei fuseseră studenți în ultimul an la facultatea de filozofie, când au fost arestați. Ei

visaseră chiar un tip de societate socialistă, așa cum o văzuse Jean Jaurès sau nenea Traian. Ajunși la realitate își dăduseră seama de miopia și utopia celor ce au pactizat cu comuniștii. Pe seară, comandantul lagărului-bac ne-a ținut o cuvântare. El ne-a spus că de mâine, cine nu muncește să-și facă norma, va fi oprit la poartă și sancționat. Ne-a spus că nu ne plătim cu munca noastră nici aerul și nici pâinea pe care clasa muncitoare ni le dă. După plecarea comandantului, s-a produs o perioadă mai calmă, parcă toți gardienii plecaseră. Se putea discuta și cu ceilalți din celelalte brigăzi. Am aflat că la Jilava se făceau anchete. Stana fusese anchetat și bătut, deoarece ducea o activitate de agitație contra ideologiei comuniste. Împreună cu el mai mulți țărani erau învinuiți de discuții dușmănoase. În celulele unde erau Stana și ceilalți fuseseră turnători, care spusese totul ofițerului politic. Ei cereau să iasă la ofițerul politic cu diferite pretexte și îi spuneau acestuia tot ce auzeau în celulă. Se spunea că într-o celulă la rețut, unde era Stana, se găsea și un contabil, Niculescu, care era turnător. Până la urmă, acest Niculescu fusese scos din celulă, spre a nu fi linșat de deținuți, căci se demascase că-i turnător. Mulți oameni au fost anchetați și schingiuiți din cauza acestui Niculescu. Nu se știa unde a fost mutat, dar se pare că a fost adus în lagărul de muncă, spre a i se pierde urma. Se spune că atunci când Niculescu venea de la ofițerul politic, era mereu surâzător și le spunea celor din celulă că cei ce se reabilitează vor fi eliberați înainte de expirarea pedepsei! De asemenea, spunea că trebuie demascați cei ce persistă să vorbească dușmănos contra regimului. Mulți turnători au fost bătuți de colegii lor de celulă, dar ofițerul politic și oamenii lui nu se lăsau și-l schimbau din celulă în celulă, spre a li se pierde urma. În celula în care stătusem eu, ca și în celula în care stătuseră Dan și Titu, situația fusese mai bună din acest punct de vedere.

Cum e posibil și ce schimbări se pot produce în sufletul unuia om care, aruncat în această situație degradantă de comuniști, devine aliat al lor și tortionar al colegilor lui de suferință? Ce demon creează această psihoză și transformă anumiți deținuți în scule servile ale administrației

închisorilor? Schimbările ce se produc și demonul ce există, se găsesc cu ușurință în teoria și practica politicii comuniste, dusă în acest domeniu cu o abilitate deosebită. Mi-am amintit de cele relatate de colonelul Negoescu despre reeducarea de la Pitești și alte penitenciare din perioada 1949-1953. Vinovat de această pervertire a sufletelor oamenilor este regimul comunist, care utilizează acest procedeu al delațiunii, nu numai în închisori, ci și afară, în „curtea” marii închisori ce este Țara Românească. La Pitești în special, s-a acționat prin persoane teleghidate, prin roboți, care umileau, băteau, schingiuiu. Nu trebuie să ne lăsam impresionați. Trebuie să vedem adevărații vinovați, pe cei ce au format acești roboți, pe cei ce i-au teleghidat în acțiunea aceasta mârșavă. Vom găsi foarte ușor adevărații vinovați: regimul comunist și uneltele lui. Se apropia numărătoarea în jur de ora 18. Toți au luat poziție de drepti și brigadierul șef Lițescu, a dat raportul. La numărătoarea făcută de gardieni, n-a coincis numărul și s-a produs panică printre ei. Au început să alerge în toate direcțiile. A apărut și comandantul care dădea ordine și numărătoarea a reînceput. La prima numărătoare nu ieșeau doi și de aceea s-a dat alarma. La a doua, au ieșit patru în plus, probabil noi, ce veniserăm astăzi. În sfârșit, comandantul personal a refăcut numărătoarea, dar stupoare, unul nu răspundea la apel. A început să urle, și cum era de-o șchioapă, era hazliu să-l vezi agitat, dând din mâini și țipând. A ordonat să ne culcăm imediat la pământ și să nu mai mișcăm. După câteva minute, totul reîntră în normal. Ce se întâmplase? Nici o minune, căci operația de adunare era dificilă pentru posibilitatea intelectuală a gardienilor, care regulat făceau greșeli. Astăzi însă, nu noi cei patru ce veniserăm dimineața, eram cauza erorii la numărătoare. Pentru comandant eroarea consta în faptul că omisese să scadă pe studentul clujean Pop, care după 8 ani de închisoare, decedase astă-noapte. Acest tânăr murise din cauza bățăilor primite regulat în ultimul timp, ca și din cauza unei greve a foamei ce o făcuse în ultimele zile. Stătuse în lanțuri și fără hrană 15 zile.

Am fost introduși în cala vasului, unde am împărțit cu Dan un pat la nivelul doi și-am reușit

să dorm fără vise. A două zi începea munca în orezărie, era 4 august 1960.

La ora 6, când soarele răsărea, noi eram în marș spre orezării. Drumul pe jos dura o oră și n-ar fi fost greu, dacă nu eram obligați să mergem în marș forțat, ținându-ne de braț... Paza era asigurată de securitatea din regiune, cu soldați și gradați în termen. Gardienii, care deseori erau însoțiți de câini dresați, răspundeau de una sau două brigăzi. Brigada noastră avea ca gardian pe sergentul Scarlat, cel care ne primise la vagonul dubă. Pe Scarlat deținuții îl numiseră „cățelarul”, căci umbla cu un câine după el, pe care îl asmuțea asupra noastră, ca să se distreze. La orezărie trebuia să stăm tot timpul aplecați în apă spre a plivi orezul. Apă nu era decât până la genunchi, dar trebuia să stăm aplecați și n-aveam posibilitatea să ne îndreptăm șalele. Nu mai simțeam mijlocul și eram obligați să ne lăsăm în apă până la gât, spre a ne întinde sub apă. Cine încerca să stea drept risca să fie lovit de Scarlat, ce patrula pe marginea parcelei cu un ciomag de doi metri în mână. N-aveam voie să lucrăm în chiloți și fără cămașă, așa că ne muiam în apă cu hainele pe noi. Era singura soluție de a ne îndrepta trupul, căci nu puteam să stăm încovoiați toată ziua. La prânz era o pauză de o jumătate de oră, când sosea masa și apoi lucrul continua până seara. Au trecut câteva zile de când venisem la bac și activitatea era aceeași. În brigadă cu noi erau și câțiva credincioși din „Oastea Domnului” și „Martorii lui Iehova”. Într-o zi, un ardelean, Martor al lui Iehova, ce se numea Vîlsan, din poziția aplecat în care plivea orezul, se îndreptă de șale, își pune mâinile împreunate și probabil începe să se roage. Sergentul Scarlat a reacționat imediat. A început să urle și era gata să cadă în apă, când a început să dea cu bătă în Vîlsan. Dan, care era lângă Vîlsan, s-a ferit aruncându-se în apă, căci loviturile cădeau ca ploaia. Vîlsan continua să stea în picioare deși primise câteva lovituri pe spinare. La un moment dat, Scarlat și-a găsit o poziție mai bună și i-a dat o lovitură în cap. Vîlsan s-a rostogolit în apă lângă mine. A sărit Tăutu, care împreună cu mine i-am ridicat capul din apă. Toți erau îngroziți și intraseră în apă cu totul, strângându-se în

mijlocul parcelei. Scarlat continua să înjure și să urle bătând apă cu bățul, căci nu mai ajungea pe nimeni. La auzul acestui scandal au sărit și alți gardieni de la parcelele alăturate, căci nu știau ce s-a întâmplat. A apărut și plutonierul Cornea, ce părea să fie șeful pazei. El a dat ordin să-l transportăm pe Vîlsan la mal și apoi să continuăm lucrul. Vîlsan își pierduse cunoștința, îi curgea sânge pe față din două lovituri la cap, dar se părea că respiră. Scarlat urla că Vîlsan se preface și că-l va învăța el minte. Plutonierul Cornea i-a cerut lui Tăutu să stea cu Vîlsan și să șteargă sângele. Toți gardienii aveau bâte în mâini, mai puțin Cornea și soldații de pază. Cornea îl întrebă pe Tăutu dacă Vîlsan nu s-a lovit la cap când a căzut în apă. Acesta i-a spus că în plantație nu există pietre și că nu-i un accident prin cădere. Toată lumea a văzut că Scarlat i-a dat cu bâta în cap lui Vîlsan. „Ai să dai scris că Vîlsan s-a împiedicat și a căzut”, i-a spus Cornea lui Tăutu. Șansa a fost că Vîlsan, care era foarte rezistent, s-a refăcut după trei zile la infirmerie. A fost o șansă nu numai pentru Vîlsan, ci și pentru Tăutu, căci altfel ar fi fost obligat să mintă pentru a acoperi barbaria lui Scarlat.

A două zi după acest incident, Scarlat a trecut la o altă brigadă, iar în locul lui a venit un altul.

Brigadierii de aici de la secția „Bac”, erau „de-ai noștri”, nu fuseseră pervertiți și nu erau turnători. Numai doi, Danaricu și Popa erau mai zgomotoși în ordinele ce le dădeau celorlalți și își făceau partea lor de mâncare și pâine. Avantajul brigadierilor era că nu lucrau, ci dirijau munca. În mod normal erau considerați ca ochii și urechile administrației și mulți brigadieri au făcut jocul ofițerilor politici, aducând mult rău colegilor de suferință.

În brigada noastră erau câțiva care participaseră la tăierea stufului în Deltă. Paul Antal, un tânăr ce făcea închisoare de 8 ani, muncise în Deltă la stuf. El ne-a povestit fapte și evenimente abominabile ce s-au petrecut în lagărul de la Periprava. Era iarnă și lucrau la tăierea stufului. Locuiau pe un bac

la fel ca cel pe care stăteam noi. Aveau aceeași foame cronică, erau tot așa de murdari ca noi. Aceeași bătaie, cu și fără motive, îi pândea zilnic. În plus trebuiau să îndure și gerurile iernii. În fiecare noapte mureau 2-3 și nici nu puteau să-i îngroape, căci totul era înghețat. Din cauza înghețului, nici alimentele nu puteau veni. Morții erau ținuți pe puntea bacului, câteva zile, până se strângeau 5-6, spre a face o groapă comună. Nu numai Paul, ci și alții din cei ce au fost la stuf, ca profesorul A. din Craiova, ne-au istorisit evenimente și fapte de-a dreptul terifiante, ce ar face pe oricine să tremure de mânie.

În septembrie, parcă nu mai era așa de cald, începuse să și plouă din când în când. Cu ocazia asta, ne mai spălam și noi, căci baie nu mai făcusem de la Jilava și de atunci trecuseră trei luni. Preferam să stau îngălat ca aici, decât să fac o baie ca cea de la Jilava! Când cineva a pomenit de baie ni s-a replicat că fiind la orez și stând mereu în apă, n-avem nevoie de baie. Eram pe malul Dunării și duminica stăteam sub un soare torid îmbrăcați, de-ți venea să te arunci în apă. O asemenea baie ne-ar fi adus câțiva plumbi în cap, căci s-ar fi considerat „încercare de evadare”. Pentru un observator imparțial, e curios să afle că, deși eram pe malul Dunării, n-aveam voie să ne spălăm, pentru că se făcea noroi. Closetele erau formate din niște gropi cu scurgerea în apă. Deoarece în apă de băut se găseau diferite impurități, s-a prezentat o echipă de civili, ce păreau a fi medici, care au decis să se pună în butoaiele cu apă pastile de cloramină spre a o dezinfecta.

Într-o duminică, în septembrie, cu mare pompă, s-a aprobat pentru brigadieri și încă pentru câțiva să scrie cărți poștale acasă. Era cu adevărat un eveniment, căci puteau să primească un pachet de 5 kg. S-a adus o masă și un scaun și pe rând, cei 30 au scris cartea poștală, ce avea un model special: „Dragii mei, eu sunt perfect sănătos, o duc bine”. Apoi se puteau înșira ce alimente preferau.

Procentul de 5% a acelorora favorizați de soartă, n-a mirat pe nimeni. Cartea poștală era un laț,

spre a prinde pe acela care ar fi crezut că muncind mai mult și dovedind mai mult servilism către administrație, ar putea câștiga o carte poștală și un pachet. Foamea era din ce în ce mai profundă și ideea că poți primi un pachet cu zahăr, kaiser, prăjituri, brânză, țigări, era ceva apetisant. Mai ales pentru fumători, posibilitatea de a primi 400 de țigări era ceva formidabil. Iată cum încerca administrația să formeze delatori, permițând pachete la cei ce munceau mai mult sau la cei ce turnau pe alții! Măsuri diabolice, pentru a înșelă oamenii, a-i depersonaliza, a le distruge demnitatea. Reușeau cu promisiunea unui pachet și a unei cărți poștale să dezbină și să învrăjbească deținuții. Chiar de a doua zi, o serie de înfometaji au crezut că nada cu scrisoarea e adevărată și văzând că 30 au și scris s-au apucat să muncească cu disperare. Acest impuls excesiv, pe mulți i-a pus la pământ. Alții mai rezistenți și mai tineri au continuat, dar mulți din colegii lor, ce nu puteau să țină pasul la avântul acestora, au rămas în urmă. Cei care rămâneau în urmă erau mereu bătuți cu ciomegele de gardieni. Iată un prim rezultat al operațiunii „pachet și scrisoare”, pe care o declanșase cu succes administrația lagărului de la bac.

După 15 septembrie, am început să lucrăm la munci agricole și am cules porumb. Cum eram înfometaji, am mâncat boabe de porumb și parcă eram mai sătui. Mulți aveau dureri abdominale din aceasta cauză. Spre sfârșitul lunii septembrie, când se așteptau să sosească primele pachete, s-a anunțat că scrisorile au fost anulate căci nu se făcuse norma! Iată cum se încheie capitolul de diversivitate cu scrisoarea și pachetul, pe care l-a făcut administrația lagărului de la bac, la Luciu-Giurgeni.

Am împlinit un an de la arestare și am „sărbătorit” ziua la culesul sfeclei de zahăr. Era mai greu ca la porumb, dar aveam posibilitatea să sugem sfecla, ce era dulce și ne mai lua din foame. Sergentul Scarlat revenise la brigada noastră și nu se anunțau zile prea senine. Pentru culesul sfeclei

ne transportau cu un ponton peste Dunăre. Masa de prânz, ca întotdeauna, era mai mult rece, căci se aducea cu o căruță din lagăr. Nu exista o ora fixă, iar pauză se făcea numai pentru a mânca. Cu apa aveam mereu dificultăți, căci fie n-aduceau sacaia, fie o aduceau, dar nu puneau cloramină în ea. Aici nu se putea bea altă apă decât cea din Dunăre. Dunăre. Dunăre, apă tulbure...

În brigadă aveam pe Grigorov, un profesor de istorie, care era mai în vârstă decât noi. Noi căutam să rămânem mereu pe același rând și să n-o ia nimeni înainte. Spre sfârșitul zilei de muncă, Grigorov nu mai poate să țină pasul și ne spune în șoaptă că are amețea. Noi îl încurajăm să mai reziste puțin, dar Grigorov cade pe săpăliga cu care scotea sfeclă. Scarlat a observat și-a asmuțit câinele pe el, iar acesta a început să-l muște și să-i rupă cămașa. Dan, eu și Tăutu am sărit pe Grigorov. Între timp Scarlat, cu un ciomag în mână, începe să ne lovească, îi dă una în cap lui Tăutu și acesta cade, dar ciomagul s-a rupt. Sare cu pumnii pe Dan și dă și cu picioarele. Eu îl împing din spate. Scarlat cade, dar se ridică și-mi dă pumni și picioare până cad pe o grămadă de sfeclă. Între timp tot el urlă și strigă ajutor. A apărut șeful pazei, plutonierul Cornea, care a privit scena, într-adevăr gravă. Tăutu avea capul spart, i se prelingea sângele pe nas. Dan avea mâinile la gură și era plin de sânge, avea și doi dinți rupți în mână. Eu eram ca într-o fază intermediară de la Securitate, după bătaia din camera neagră. Grigorov își pierduse cunoștința înainte de scandal, dar sărise Scarlat cu picioarele pe el, iar câinele îi rupsese cămașa și pantalonii. Scena avea aspectul de apocalips. Toți rămăseseră muți, chiar și gardienii. Plutonierul Cornea strigă: „Culcat”. A început cercetările. A vrut să ne ducă în lagăr, dar nu ne puteam deplasa pe jos. Până la urmă ne-a dus cu căruța, ce transporta marmitele cu mâncare. Loviturile primite ne-au scos din activitate. Dan, săracul, își pierduse trei dinți din față, din care doi fuseseră retezați în lovitura primită. Tăutu avea capul bandajat, Grigorov era mai grav, avea lovituri în burtă, căci nu se putuse apăra în nici un fel. A rămas mult timp la infirmerie, care era și camera mortuară pe bac. Loviturile primite de Grigorov, care deja era cu

cunoștința pierdută, demonstrează sălbăticia lui Scarlat, care și-a dat seama că acesta e inert și nu se poate apăra. Eu m-am apărat cu mijloace clasice, am strâns genunchii, am pus capul între mâini și m-am rostogolit. Dan n-a avut timp și a primit lovituri în plină față. Tăutu a primit lovitura în cap, iar Grigorov a primit toate loviturile în plin..

*Doamne, fă din suferință, pod de aur, pod înalt
Și din lacrima de lință, fă un pat adânc și cald.
Din durerile nedrepte, fagure să faci și vin;
Din înfrângeri scări și trepte; din căderi urcuș alpin,
Și din fiecare rază și crepuscul stins în piept,
Doamne, fă lăstun albastru și fă-mi zâmbet înțelept*

Aceste versuri nu-mi aparțin, ele au fost însă permanent un îndreptar al nostru după gratii. Autori cunoscuți ca Nichifor Crainic, Radu Gyr, alături de alții mai puțin cunoscuți, au creat o poezie a închisorii, a durerilor și suferințelor ce ajunseseră la paroxism. Versurile lor dovedeau rezistența măreață a românilor în fața suferinței și teroarei, reprezentau pentru noi elemente de curaj și tărie. Imaginea poetică era legată de viața noastră de zi cu zi, o viață cu totul alta decât cea normală, unde poezia are o altă semnificație, căci reprezenta o încurajare prin întărirea spiritului. Existau apoi o serie de maxime și proverbe ce se repetau des între noi. Ele arătau curajul și rezistența acelor ce luptau cu ei înșiși, spre a-și menține optimismul și pentru a supraviețui: „Nu ne pot ei da, cât putem noi duce” e elocvent în acest sens. Dacă se privește gama largă de suferințe și umilințe trăite în închisorile comuniste din România, se poate mai bine înțelege rolul

acestui dicton:

„Dacă poți să aștepti fără a obosi așteptând,
Dacă poți vedea tot ce-ai realizat o viață întreagă distrus,
Dacă poți să refaci fără a schița nici cel mai mic gest de părere de rău pentru pierderea ta.”

Dacă... și dacă... și mai mulți dacă... ce indicau evenimente extreme și greu de realizat de ființa umană. R. Kypling în „If” conchide: „Numai atunci vei fi un om, fiul meu...”

S-au luat măsuri, astfel sergentul Scarlat a fost schimbat și Tăutu la fel. În locul lui a fost adus un brigadier, Filimonescu, un fost căpitan. În locul lui Scarlat a fost adus un alt sergent. Nu-i știam numele, dar fiindcă ceilalți gardieni îi spuneau „Bă Ioane”, noi i-am spus la fel. El nu bătea, dar avea o plăcere deosebită să înjure și mereu cu aceleași înjurături ca la ușa cortului. Tot era mai bine decât să dea cu bâta, să spargă dinții, sau să spargă capul oamenilor, cum făcea Scarlat. În orice caz, „Bă Ioane”, era un sfânt pe lângă Scarlat.

În octombrie, a murit la bac un bun prieten a lui Dan și coleg de suferință de la Jilava, profesorul de filozofie Marinescu. Avea multă încredere în viață, radia mereu un optimism robust, deși mai fusese de două ori arestat și condamnat. Era puțin mai în vârstă ca noi și n-a putut să reziste fizic la munca intensivă și la barbariile la care a fost supus. Dan a fost profund afectat de moartea profesorului Marinescu. Câteva nopți la rând a plâns prin somn...

La sfârșitul lui octombrie, într-o duminică, ne-au anunțat că mergem să facem baie. Distanța de la bac și până la locul unde trebuia să facem baie era de aproape 9 km, adică în comuna Giurgeni. Până acolo am fost duși în pas alergător și din spate ne alerga Scarlat și câinele lui. Sub țeava de apă, ce a fost mai mult rece, am stat 3-4 minute. Apoi, în mare viteză, am fost goniți spre lagăr tot în pas alergător. La un moment dat, când alergam pe dig și eram în apropierea bacului, Scarlat a

ordonat să ne culcăm acolo unde a văzut că e praful mai mare. Așa se face că am ajuns la bac cu mai mult praf pe noi decât atunci când plecasem să facem baie. Am avut totuși șansa că n-am fost ciomăgiți ca la Jilava.

La începutul lui noiembrie ne-au repartizat să culegem soia. Culegerea se făcea cu mâna și trebuia să smulgem vrejul cu totul. Această operațiune de smulgere a vrejurilor, ce pare simplă la prima vedere, era în fond complicată, căci terenul era foarte tare și vrejul îți tăia palma. Am încercat să smulgem cu cârpe, batiste, dar vrejul ceda greu și mâinile noastre erau numai răni. Ajunsesem la disperare, aveam mâinile pline de sânge, când a venit vestea salvatoare că vom pleca. Unde? Nu se știe, dar se pare că vom pleca cu bacul. Am primit hrană rece pentru patru zile. Am fost introduși în calele bacului. Nu mai suntem scoși la muncă și putem să ne oblojim palmele ce erau numai răni. S-a făcut o echipă de serviciu spre a spăla puntea bacului și Dan a fost prins în acea echipă. Plutonierul ce răspundea de bac îl pusese să închidă bocaportul, adică capacul metalic de la una din cale. Piesa era foarte grea și se mișca pe o șină metalică. Dan a împins-o, dar nu știu cum s-a făcut că bocaportul, ce cântărea 300-400 de kg, s-a prăbușit în cală și a rupt scara de acces. Toți au rămas îngroziți, inclusiv plutonierul, căci prin cădere, această piesă masivă putea să omoare pe toți cei ce erau dedesubt. Din fericire nimeni nu a fost acolo, așa ca nu s-a întâmplat nici o nenorocire! Dan era și el speriat, pentru că totul s-a petrecut fulgerător. Plutonierul a început să urle și să-l lovească cu pumnii, spunând că Dan ar fi vrut să-l bage în pușcărie! Apoi, în pumni și picioare l-a aruncat pe Dan în izolare, pentru 5 zile. A fost bine că nu s-a întâmplat un accident mortal, căci ar fi fost în stare să-l pună în sarcină lui Dan. După acest accident nimeni n-a mai fost scos la suprafață, toți au rămas în cală. În cele trei zile ce-au urmat nimeni n-a ieșit la closet, așa că s-au utilizat tinetele pentru nevoile fiziologice. În cală aerul devenise irespirabil din cauza tinetelor și a aglomerației. Noaptea nu se putea dormi. Șobolanii, mari cât

pisicile, atacau traistele noastre, în care aveam pâine, mămăligă și slănină. Mai toți se luptau cu șobolanii. Utilizam bocancii în această acțiune, dar se pare că șobolanii nu se prea intimidau. Era curios pentru că știam că șoarecii și șobolanii sunt sperioși. Aici însă nu le mai era frică, era teritoriul lor preferat. Am simțit că bacul se mișcă. Nu știam direcția, dar era cert că plecasem.

Aveam certitudinea că un alt capitol după gratii se încheiase. Mergeam spre alte zări, ce trebuie să fie mai bune în orice caz!

(Fragmente din volumul „În România, după gratii”, Fundația pentru Tineret Buzău, f.a.)

ION PALĂ „SALCIA”

Mai 1962. Vizita medicală. Triere pentru munci. Am trecut examenul cu bine și sunt repartizat într-o cameră, unde l-am cunoscut pe Nicu Mitran, din Constanța, condamnat din 1948 la 18 ani M.S., pe Enache Mitrenca din Cogealac, condamnat la 10 ani din 1957.

Odată completat numărul pentru o dubă, am fost duși la gară, de unde, agățați de coada trenului, am ajuns după o zi și o noapte într-o gară – în triaj – pe o linie moartă. Cred că era Fetești, pentru că de aici ne-au suit în mașini dubă și ne-au “basculat” în Balta Brăilei. O parte din noi am ajuns în colonia Grădina, cu barăci de scândură.

Aici, după ce am lucrat la întreținerea culturilor de porumb, floarea soarelui și sfeclă de zahăr, am fost redistribuiți la celebra colonie Salcia, un fel de centru de repartizare în zonă a brigăzilor de muncă.

Brigada noastră lucra la îndiguire. Alte brigăzi erau angajate la lucrările de recoltare, în special a florii soarelui și a porumbului.

Venise toamna cenușie și rece. Ziua de lucru se măsoara între răsăritul soarelui și după apusul lui, până când se putea lucra. Normele erau greu de îndeplinit, ca să poți fi pedepsit în caz de nerealizare. Era satisfacția stăpânilor să te trimită la carceră sau la izolare atunci când brigadierul le dădea nota pedepșiților.

Ploile, lapovița, crivățul, burnița, perchezițiile erau dușmanii noștri de fiecare zi.

Într-o zi, iarna, dădeam cu târnăcopul să ajungem la pământul neînghețat. Bolnav, căram cu roaba pământ sus pe dig. Câteva lopeți îmi puneau camarazii ca să fiu în echipă și să urnesc roaba. Dar de data asta, la a 4-a cursă m-au apucat niște dureri abdominale groaznice. Am rămas aplecat peste roabă. M-au luat unii și m-au dus la dispensar sau la spital, cum i se mai spunea acestui punct de tratament, unde în cele două camere erau paturile ocupate de bolnavi. Seara a fost calvar. Noaptea la fel. N-am putut dormi, în ciuda unor calmante.

Dimineața mi s-a pus diagnosticul: apendicită perforată. Imediat am fost dus pe masa de operație. Mâna de aur a doctorului deținut Voiculescu de la spitalul Colentina, m-a salvat de la moarte sigură.

În preajma acestei somități chirurgicale, în spitalul coloniei mai erau și alți medici, tot deținuți: dr. Decu, dr. Frățilă – ajutați de asistenți recrutați dintre studenții de medicină. Dintre aceștia Gioga Parizianu, trecut prin infernul reeducării din Pitești, s-a îngrijit îndeaproape de mine până la externare, după 10 zile de la operație.

În dormitor n-am făcut zilele de convalescență prescrise de medical operator. Așa că imediat, după două zile, m-am înhămat la treabă. Am luat coarneaule roabei și... la deal, pe digul care începuse să se înalțe din munca noastră chinuită.

1962, iarna. Sunt internat pentru sinuzită frontală, ce mă chinuia de luni de zile, dar nu-i dădeam atenție. Dureri insuportabile, îngrozitoare. M-au supus la puncții cu seringă, să-mi extragă mizeria colectată – de mult – și să-mi introducă antibiotice.

1963, vara. Săpam porumbul de-o șchioapă. Căldură caniculară, înăbușitoare. M-am intoxicat din creștetul capului până la unghiile picioarelor. Nu știu cum am ajuns la colonie, pentru că

leșinasem, dar am și fost internat. După două zile am deschis ochii și am văzut în fața mea doi oameni în alb. Era dr. Frățilă și umbra lui, studentul Gioga Parizianu. Îmi făceau perfuzie cu glucoză și m-au întrebat:

“ – Cum te cheamă, băiatule?”

Le-am răspuns, pentru că îmi revenisem:

“ – Cred că Pală Ion din Mihai Viteazu.”, și am zâmbit.

După 3-4 zile am început să-mi lepăd de pe corp cojile care cădeau ca niște solzi de pește. Îmi reveneam încet, încet și mergeam ușor. După 10 zile am fost externat și am trecut din nou la brigadă. O brigadă alcătuită din clasa muncitoare a R.P.R (țărani și muncitori), condusă de veșnic tânărul de 52 de ani, Cocoș Nicolae, fugarul de la Viișoara. Din brigadă mai făceau parte: Buștiuc Ion – Viișoara, Ciubotă Ion – Fetești, Geambazu Hristu – Mihail Kogălniceanu, Caporani Nicolae – Cogealac, Tase Arestide – M. Viteazu, Stamu Nicolae, Sârbu Hristu, Stere Culcearu, Ceară Gheorghe, toți din Mihai Viteazu, Ploscaru Stere

Sinoe, Caciauna H. – Râmnic, Pașata Dima – Palazu Mare, Badega Mihai – Bașchiori, Grasu Iancu – Constanța, Iruc Mircea, Vlahbei Tănase, Samargiu Gh., Gioga Hristu, Dimcică Gheorghe, toți din Sinoe, Munceanu Gh. – Panduru, Goga Mihai – Panduru, Pândichi Dumitru și Niculescu Hr. – Mihai Viteazu, Cioară Ion – Constanța, Mitrenca Enache – Cogealac, Ghiță Constantin și Filiiu Gheorghe din Cobadin.

Din brigada de intelectuali i-am cunoscut pe:

Nacu Ionel – București, Cucoli Gh. – Constanța, Zega Dumitru (Tache) – București, Beca Tașcu – N. Bălcescu – Tulcea, Preot Bumbac Ștefan – Constanța, Grigorescu Gheorghe (Gigi), mare povestitor,

din București, Mișa Stere – Ciamurlia de Jos, Caratană Nicolae (Cola), poetul de mare clasă din Cogealac, Papanace Anastase – București, Orceag Ovidiu – Hârșova.

Programul de lucru: zi-lumină, de dimineața din zori, până seara târziu. Muncile? La diguri, la săpat, la cules, la munci în interiorul coloniei.

Eram robi moderni, creație a sistemului comunist ateu, inuman. Timpul nu era o piedică în munca noastră. Treceam prin frig, ploi, burniță, lapoviță, să ne facem normele ca să putem obține prăpădita de gamelă cu fiertură – câteodată înghețată – în ea. Și zilele treceau anevoioase, nesfârșite, în toate anotimpurile la fel, până într-o zi când a sunat eliberarea.

ELIBERAREA

A sunat ELIBERAREA – în baza decretului de grațiere emis de conducerea statului, sub presiunea O.N.U – Decret 310/1964.

Plecăm din Colonia Salcia, cea bătută de lapoviță și crivăț, iarna, de vânturi seci și calde, vara, de burnițe și ploi reci, primăvara și toamna.

Era ziua de 24 iunie 1964, sărbătoare mare pentru creștinătate: Nașterea Sf. Ioan Botezătorul. Iar eu lăsam în urmă aproape 7 ani de suferință, de izolare totală de familie, de lume, de anchete la securitatea din Constanța timp de 3 luni, ținut în beciurile de chin de la Jilava, anii de la Aiud cu izolări aspre, dar și cu multe zile de înălțare alături sau aproape de mari și adevărate personalități culturale și politice. De la care am învățat multe, foarte multe lucruri și care mi-au întărit crezul și credința; mi-au îmbogățit bruma de cunoștințe acumulată până la arestare.

Lăsam în urmă ultima parte a detenției, când am fost la un pas de moarte, dar am fost salvat de doctori cu suflet și mână de aur, în condiții vitrege, ei înșiși condamnați alături de mine pentru aceleași cauze și pe care nu voi putea să-i uit: dr. Voiculescu, dr. Frățilă, studentul Gioga Parizianu și mulți alți pe care dacă i-am uitat eu, nu-i va uita Cel de Sus.

Eu plecăm din Salcia și lăsam în urmă o Colonie blestemată, în paragină, în care s-au chinuit zeci de mii de suflete și au murit atâția camarazi de idei și suferință cărora același bard al poeziei de temniță le-a închinat:

IMN MORȚILOR

Morminte dragi, lumină vie,
sporite-ntruna an de an,
noi v-auzim curgând sub glie
ca un șuvoi subpământean.
Ați luminat cu jertfe sfinte
pământul până-n temelii,
că țara arde de morminte
cum arde cerul de făclii...

*(Din volumul „Din Veria și livezile Olimpului, pe meleagurile dobrogene”, în regia autorului, 2006
– text comunicat de domnul Mirel Stănescu)*

FLORIN CONSTANTIN PAVLOVICI - „COADĂ LA BĂTAIE”

... La Salcia eram acum o mie două sute de deținuți politici, împărțiți pe brigăzi, cincizeci de oameni într-o brigadă, dar și mai puțini ori mai mulți atunci când geniul organizatoric al caraliilor o cerea. Mai existau aproape o sută de condamnați de drept comun, dar aceștia locuiau într-un lagăr mai mic, în vechile saivane de oi, la o distanță bine calculată de administrație pentru a nu putea lua legătura cu politiciii. În limbajul hiperspecializat al caraliilor, ei erau „hoții”, iar noi „bandiții”. Cei care greșiseră față de semenii lor, furând sau violând, înjunghiind sau ucigând, trebuiau protejați de contactul impur cu dușmanii poporului. De altfel, nu peste multă vreme, pentru a exclude și cea mai mică posibilitate de contaminare contrarevoluționară, hoții au fost duși în altă parte, iar saivanele, transformate în magazine de efecte. Un număr redus de oameni – bucătari, croitori, cizmari și așa mai departe – se ocupau de muncile interioare, câțiva medici lucrau în spital, dar grosul bandiților săpa la dig.

Plecam din colonie înainte de răsăritul soarelui și ne întorceam după apusul lui. Partea de lumină a zilei trebuia oferită patriei, partea de întuneric, vieții personale. Cum întreaga energie de care e în stare un om era stoarsă din el în cele 12-14 ore de muncă silnică, scurta noapte ce ne rămânea se socotea a fi arhisuficientă pentru somn, pentru amintiri și regrete, pentru rugăciune sau pentru alte apucături spirituale. Organizarea științifică a lagărelor ținuse cont de toate nevoile unui bandit.

Digul de la Salcia fusese început cu mulți ani înainte, avea o istorie glorioasă de crime și

suferințe, iar noi urma să-i desăvârșim istoria, să-l continuăm către satul Agaua, împotriva cursului apei, și mai departe, spre lagărul Stoienești; de acolo, pornea un alt dig, cu care aveam să facem joncțiune. Mai târziu, ne vom muta cu uneltele de lucru pe latura de vest a Bălții, încercuind Insula Mare a Brăilei într-un imens colier de pământ. Norma pe care trebuia să o îndeplinească un deținut era de 3,200 mc pe zi. Peste trei metri cubi de pământ trebuiau dislocați cu târnăcopul și cazmaua, încărcăți cu lopata în roabe și cărați pe o distanță de câteva zeci de metri, la început, până la câteva sute, mai târziu, când digul se înălța, iar gropile de împrumut se îndepărtau tot mai mult de baza uriașului val de pământ. Era o normă greu de făcut chiar de un săpător profesionist. Pentru noi, slăbiți de închisoare și subnutriți, nici pomeneală s-o realizăm. Nici nu puteam și nici nu voiam. Cei puțini care s-au avântat să lucreze, cu speranța unei eliberări înainte de termen, au plătit scump această imprudență. Cu sănătatea și cu viața. În noiembrie și decembrie 1959, au murit cam 60 de oameni pe lună, adică cincisprezece pe săptămână, doi pe zi. O cifră amețitoare, chiar pentru baremurile lagărelor comuniste. Și unde mai pui că era vorba, în cea mai mare parte, de bărbați până la 50 de ani, socotiți de comisiile medicale ale Ministerului Afacerilor Interne perfect sănătoși și apți de muncă.

În primele zile, administrația ne-a lăsat întrucâtva la voia noastră. A fost o perioadă de adaptare în care s-au delimitat tronsoanele, au fost numiți brigadierii, brigadierii ne-au împărțit în echipe, iar noi ne-am ales pe simpatii – dacă se poate spune așa – partenerii de roabă și lopată. Trebuia să lucrăm câte doi la o groapă, unul săpând și încărcând, celălalt cărând roaba pe dig. Evident, din când în când, ne schimbam rolurile. În scurt timp, culoarea cadaverică proprie celulei dispăruse, ne bronzaserăm binișor și, cu fețele înnegrite de murdărie, nu ne mai deosebeam de colegii noștri veniți de la Periprava. Deși păziți cu arme și câini, sau tocmai pentru că eram păziți cu arme și câini, ne bucuram nespus de aerul curat, de zăvoiul de sălcii de pe malul Dunării, de curgerea apei,

de căldura soarelui, iar dimineața și seara, pe drumul de la colonie la dig și înapoi, admiram „răsărituri orgolioase și asfințituri melancolice”, cum sadoveniza fără pic de rușine citadinul Titi Mangeavas.

Pe urmă, s-a dezlănțuit iadul. Conducerea lagărelor de muncă din zonă, cu statul-major la Piatra-Frecăței (ce nume sugestiv!), și-a luat angajamentul față de șefii de la Interne ca, în cinstea Marii Revoluții din Octombrie, să termine digul ce lega Salcia de Stoienești. Angajament frumos, pe măsura devotamentului față de măreața Uniune Sovietică, însă utopic: nu ținea cont de puterile noastre. Brigadierii zbierau neobosiți din zori și până în noapte, caralii loveau nemilos, cu pumnii și ciomegele, pe orice bandit care se mai oprea o clipă să-și tragă sufletul, înjurăturile ne înfundau urechile ca niște dopuri de ceară, roabele goneau nebunește peste dulapii de lemn puși cap la cap de-a curmezișul dealului. Cum palmele ne sângerău pe mânerul roabelor și randamentul era mic, am reinventat hamurile. Din sârmă învelită în cârpe. Un bandit trăgea, altul împingea. Câinii-lupi care, în mod normal, asigurau paza, au fost și ei puși să contribuie la creșterea producției. Cățelarul-șef se numea Țugui.

Născut pe plaiurile lui Ștefan cel Mare și Sfânt, în nord, în dulcea Bucovină, acest flăcău inimos își făcea armata la trupele de securitate, iar treaba lui ar fi fost, dacă nu și-ar fi depășit atribuțiile, să hrănească javrele și să curețe de murdărie cotețele. Însă caporalul Țugui avea inițiativă. Era voluntarul absolut. Cu mânecile vestonului suflecate, chiar și pe frigul cel mai strașnic, cum îi stă bine unui gospodar, apărea ca din senin la baza sau pe coama digului și-și asmuțea câinele asupra celor neputincioși. Plăeșul înjura, iar fiara mușca. Răgușit tot timpul, datorită excesivei solicitări a coardelor vocale, avea glasul cel mai urât ce mi-a fost dat să aud, aproape un lătrat. Poate și o contaminare de la dulăii din subordinea sa. Și a ținut-o așa toată toamna și toată iarna, până spre

primăvară, când s-a eliberat din armată și s-o fi întors eroul acasă la ai lui, pe obcinile natale, să povestească neamurilor, pe la șezători, glorioasele-i fapte de arme. Cu aceeași voce urâtă, nu lipsită însă, în acel cadru mai intim, de inflexiuni lirice.

În ciuda atâtor stimulente, digul nu avansa pe măsura așteptărilor; lenea bandiților sau nepriceperea lor, sau amândouă laolaltă subminau îndeplinirea angajamentelor luate. De la Centru au fost trimise ajutoare – câțiva politrucii, desigur – ca să-i înflăcăreze pe puturoși. Dintre ei s-a distins căpitanul „Harști”, un ofițer hotărât și elegant, *frumos ca un locotenent*, cum a observat pe loc scriitorul I.D. Sîrbu (Gari, pentru prieteni), aducându-și aminte de umorul lui Topîrceanu. Nu-l chema *Harști*. Era o poreclă. Frumosul trecea de la groapă la groapă, îl punea pe brigadier să măsoare cantitatea de pământ dizlocat, totdeauna sub normă, și, în funcție de inspirație, dădea sentința: cincisprezece, douăzeci, douăzeci și cinci de lovituri la fund; niciodată mai puțin de zece.

– Harști! explica el și se îndepărta zâmbind și biciuindu-și carâmbii cu o nuielușă de salcie.

Nimeriserăm cu groapa de împrumut într-un vechi drum de țară ce trecea, probabil, de sute de ani pe acolo, pe malul șerpuitor al Dunării. Era îndelung bătătorit de roți de căruțe, de copitele vitelor, de pasul localnicilor. Izbeam cu târnăcopul ca într-o stâncă. Groapa nu se adâncea, iar seara ne aștepta pedeapsa regulamentară.

Această pedeapsă regulamentară se numea, în limbajul subtil al proceselor-verbale, *bătaie organizată*. Se confirma astfel, neoficial, existența celeilalte bătaii, neorganizate, întâmplătoare și sălbatice, pe care ți-o aplicau caralii, fără să mai aștepte semnătura comandantului. În cazul pedepselor supravegheate, improvizația și fantezia creatoare a bătaușului își pierdeau mult din

importanță. Locul lor îl lua rutina, o excelentă tehnică de economisire a energiei, a efortului de gândire, în primul rând. Ți se dădeau jos pantalonii, te întindeau cu fața la podea, doi soldați din trupele de pază te țineau bine de mâini și de picioare, ți se așternea pe fund un cearșaf ud, ca să se evite spargerea vaselor de sânge, după care începeau loviturile. Ție nu-ți rămânea decât să le numeri. Număratul și țipetele de durere erau contribuția ta personală la acest supliciu, modul prin care îți recunoșteați de bună voie și nesilit de nimeni participarea. De fapt, număra și supraveghetorul, aproape întotdeauna același. Specialistul, probabil. La prima bătaie am participat mulți, foarte mulți oameni. Coada se întindea de la poarta de intrare în lagăr până departe, în interior, aproape de gardul spitalului. Se făcuse târziu, se lăsa noaptea, stelele sclipeau spasmodic pe cerul înalt și indiferent al Bălții. În întuneric, se ghicea curgerea neobosită a fluviului. În ușa camerei de gardă, a apărut și comandantul. Căpitanul Mălăngeanu s-a proptit sănătos pe picioarele-i butucănoase, și-a scos pieptul înainte – în lumina chioară a becului, nu i se vedea decât pântecul – și și-a dat drumul:

– V-am tăiat bou negru (nu-l tăiașe), v-am tăiat bou alb (nici pomeneală), v-ați făcut mațul cât brațul (rimă clasică), iar voi, bandiților, nici nu vă gândiți să faceți norma!

Când s-a sfârșit predica, a început bătaia. Intram organizat, unul câte unul. Ca la doctor. Fiecare ședință dura mult, nespuse de mult pentru nervii noștri încordați, însă stăteam cuminți, fără a manifesta vreo nerăbdare. Se vedea de la o poștă că torționarii munceau, nu glumă. De altfel, chiar de a doua zi, numărul pedepsitorilor se va micșora, pentru a face mai ușoară sarcina pedepsitorilor. În această atmosferă ireală, Adrian Nițoiu, ghinionistul meu coleg de echipă, a avut o iluminare:

– Am stat la coadă la cantina studentească, am stat la coadă la bilete de teatru, la cinema, la operă, dar coadă pentru bătaie n-aș fi crezut că se poate.

Când mi-a venit rândul, am intrat în încăperea plină de spectatori – soldați și gradați, laolaltă

– și m-am supus ritualului ca în transă. Pe la a zecea lovitură, n-am mai rezistat. Am scos un urlet și, răsucindu-mă în mâinile celor care mă țineau, m-am întors cu burta în sus. M-au fixat repede la loc, dar am avut vreme să văd fața călăului: era vechiul nostru prieten, caporalul Țugui. Tot cu mânecele suflecate, izbea cu centironul în carnea moale a feselor cu aceeași forță și pricepere cu care vestiții tăietori de lemne din dulcea lui Bucovina izbesc cu toporul în cioate de copaci.

Pe mine m-au bătut cam toți caralii din Baltă. Cei ce nu au reușit să mă ciomăgească pe mine i-au ciomăgit, în mod sigur, pe alții. Le era în deprindere. Auzeam pe câte un camarad de detenție lăudându-l pe cutare sergent că e om de treabă, că nu l-a înjurat, că nu l-a lovit, că a încercat chiar să-i ușureze viața cu o vorbă bună. Emoționantă mărturie. Emoționantă, însă falsă. Dacă nu erai bătăuș, nu aveai ce căuta acolo. Pur și simplu, Securitatea — sau Direcția Penitenciarelor, surioara ei bună, — nu te angaja. Un om întreg la minte nu se face paznic de închisoare, cu atât mai puțin într-o închisoare cu deținuți politici. Când sunt atâtea profesii pe lumea asta, nu te faci călău. Măturător de stradă, da. Căcănar, da. Dar nu ucigaș. Cei ce au îmbrăcat uniforma Securității nu au îmbrăcat-o din milă creștină. Nu o irepresibilă vocație de misionar i-a împins să-și pună pe umăr rușinoasele trese. Dacă sergentul în cauză nu l-a lovit pe mărturisitor, asta înseamnă că a avut și el un moment de slăbiciune sau de lehamite. Nu înseamnă că nu a rupt oase. Înseamnă că nu i-a rupt *lui* oasele.

Bătăile organizate prezentau un mare dezavantaj: durau mult. Caracterul lor birocratic ne obliga să stăm ceasuri în șir la coadă, în picioare, flămânzi, în ploaie, în frig. Suplimentul acesta de tortură, repetat seară de seară, mi-a stimulat, ca să zic așa, spiritul de inițiativă. Dacă la început dădeam din colț în colț și încercam să rămân cât mai la urmă, acum, odată pătruns pe poarta lagărului, alergam, pur și simplu, ca să ajung printre primii la bătaie. Rezolvam treaba și, astfel, îmi

rămânea timp să-mi mănânc liniștit gamela de murături, aceeași hrană la prânz, ca și la cină.

De drumul dinspre Agaua am scăpat atunci când au venit ploile. S-au pornit odată cu vântul de stepă, o suflare tăioasă ce pătrundea nemilos prin stofa rară a zeghii, prin cămașă, prin piele, prin oase. Nu era un simplu acompaniament al ploii, ci născătorul de ploaie, esența ei. În câteva zile, în care puhoaietele nu au încetat o clipă, deveniserăm noi înșine ploaie și vânt. Ni s-a dat și echipamentul de toamnă și iarnă: câteva căciuli, în posesia cărora au intrat mai ales bucătarii și alții ca ei, de la muncile interioare, o pereche de obiele în plus și o manta. De manta m-am atașat imediat. Era așa de mare, încât, oricâte fâșii am tăiat din ea, tot mare a rămas. Dintru bun început, m-am folosit de mânecile ei largi ca de un manșon, pentru ca, mai târziu, să-mi croiesc din acest manșon o pereche de mănuși pe cinste. Din poalele ei mi-am făcut și un pieptar, deținuților politici nefiindu-le permis să poarte lucruri civile. Printr-o ingenioasă combinație croitoricească, mica și sărăcăcioasa mea bonetă s-a transformat rapid într-o căciulă bogată; n-a trebuit decât să-i atașez la urechi și pe ceafă câteva petice, obținute, desigur, din inepuizabila manta. Utilitatea ei nu înceta nici noaptea. O întindeam peste pătură și, astfel, îmi era — sau mi se părea că-mi este — mai puțin frig. În împrejurări speciale s-a dovedit a fi și un excelent mijloc de producție. Ridicându-i poalele și înnodându-i-le strâns, o transformam pe dată în cupă sau căuș sau covată, un soi de marsupiu în care, la o corvoadă de duminică, am transportat o cantitate impresionantă de țigle și cărămizi. Când i s-a făcut rău unui coleg, am folosit-o drept targă. Chiar târâtă prin noroi, n-avea cum să se murdărească mai tare. Nu mai spun ce plăcut era s-o adun sub mine și să mă așez pe ea ca într-un cuibar. Și totuși, în ciuda atâtor calități, mantaua mea avea un mare cusur: nu ținea cald. Purtată de mulți alți pușcăriași înaintea mea, postavul ei, din deșeuri de cârpe țesute în dungi, se tocise, se subțiasse, se rărise ca o strecurătoare. De podoaba aceasta vestimentară se arăta deosebit de interesat prietenul meu Vlad Brusseșcu.

Pretindea că ar fi păcat să nu figureze în istoria costumelor, ca etapă obligatorie în evoluția îmbrăcăminteii la români, că locul ei este muzeul, în imediata vecinătate a armurilor medievale, că n-ar trebui să cadă pe mâna vreunui negustor de haine vechi, ci sub ochiul atent al creatorilor de modă, și că, dacă tot o calc în picioare (datorită lungimii ei), n-ar fi rău să i se schimbe numele și să i se spună cizmă, bocanc sau, din respect pentru strămoșii noștri daco-romani, sandală ori opincă.

La fel de largă și lungă era mantaua părintelui Chiriac. Când vântul își întetea rafalele, veșmântul acela uriaș se ridica val-vârtej până peste umerii proprietarului, biciuindu-i fața și întunecându-i privirile. „Sciția, domnilor, Sciția!” exclama părintele, mai mult încântat decât nemulțumit. Netezea pulpanele vârgate ale mantalei și-și relua un discurs mai vechi despre regresia istorică pe care o trăiam, despre privilegiul unic ce ni se oferea de a ne cunoaște începuturile, de a ne reîntoarce *in illo tempore*.

Îmi iubeam mantaua, dar trebuie să admit că mai aproape de trup îmi simțeam cămașa. Confectionată din *americă* — pânza aceea rezistentă, căreia comerțul socialist îi schimbaseră numele în *pânză muncitorul*, din pudoare ideologică, desigur —, ea se uda ultima și se zvânta prima. Doar se zvânta. Dormeam îmbrăcați, în speranța că ne vom usca peste noapte, că măcar la ora deșteptării ne va fi cald. Vană speranță. Până la începutul lunii decembrie a plouat fără întrerupere, iar hainele noastre au continuat să fie un ineputabil depozit de apă.

Pentru noi, cei ce nimeriserăm cu gropile de împrumut în mijlocul drumului de țară, ploaia aceasta a fost, într-un anumit sens, o binecuvântare. Pământul s-a muiat, cazmaua intra în el ca n brânză. Chiar dacă încărcatul dura ceva mai mult, lutul galben transformându-se într-un fel de pastă de olar și lipindu-se de lopeți, aici treaba mergea. Greul cădea pe cărător, dar asta nu se

întâmpla doar în echipa noastră. Roabele se împotmoleau, roțile alunecau pe scândura rampelor și, nu rareori, încărcătura se răsturna înainte de a ajunge pe digul propriu-zis. Nici vorbă să ne facem norma.

Spuneam că de drumul dinspre satul Agaua m-au salvat ploile. Dar nu și de bătaie. Ziua de 7 noiembrie trecuse, cu tot cu aniversarea ei, maiorul Fecioru (sau Anton) își vedea liniștit de treabă la Centrul lui de la Piatra-Frecăței, căpitanul „Harști” își făcea datoria prin altă parte, la fel de conștiincios, probabil, însă comandantul Mălăngeanu uitase, pur și simplu, să revoce ordinul. Acum, când nimeni nu-și mai putea îndeplini norma, pedepsele se aplicau la întâmplare, iar dacă exista totuși o selecție a codașilor, aceasta aparținea brigadierilor. Uneltele administrației știau să-și apere privilegiile. Fiind scutiți de normă, îi sileau pe ceilalți să și-o facă. Iar pentru că nu munceau, primeau o gamelă de mâncare în plus. Erau totuși slugi leneșe: uneori, nici nu mai măsurau gropile săpate, ci apreciau din ochi și întocmeau listele cu codași după antipatii. Acești camarazi ai noștri pierduseră orice rușine.

De bătaia în poartă cu cearșaful ud și cu centironul caporalului Țugui m-a scăpat până la urmă o față bisericească. Într-o pauză de prânz, care dura cam o oră, m-am strecurat în brigada vecină, să-mi văd un prieten. L-am găsit adăpostit în groapa de împrumut, între colegii săi de echipă, bucurându-se cu toții de binemeritata odihnă. Un singur om continua să lucreze: părintele Kovacs. Deși suprafața gropii era imensă, el îi reteza marginile, lărgind-o și mai mult. Cu lovituri îndemânatice de hârleț, construi într-unul din cele patru colțuri ale gropii un stâlp de pământ cu vreo treizeci de centimetri mai înalt decât cel vechi. Pe acela îl dărâma fără milă, netezind pereții cu grijă, pentru a șterge orice urmă a existenței lui. Acești stâlpi trebuiau lăsați ca martori, în fiecare dimineață, la începutul lucrului, și ei marcau adâncimea până la care se ajungea seara cu săpatul. Înmulțind

înălțimea martorului cu suprafața gropii, brigadierii aflau cantitatea de pământ dislocat și încorporat în masa digului. Lărgind laturile gropii și stabilind un martor fals, mai înalt, părintele Kovacs obținea în câteva minute norma zilnică a doi, trei oameni. Potrivit cu nevoile echipei. Priveam fascinat această operație ingenioasă și mă gândeam, cu târzie părere de rău, câte bătăi aş fi putut evita dacă nu aş fi fost atât de ignorant. Nu trebuia să fii geometru sau arhitect sau constructor pentru așa ceva. Ajungea teologia. Iar părintele Kovacs era un teolog strălucit, cu înalte studii catolice în Cetatea Eternă. Admirația mea mută a fost luată de inventatorul martorului fals drept reproș:

– Pia fraud, fiule, s-a scuzat el. Fraudă pioasă, plăcută lui Dumnezeu. Nu face rău nimănui. Nu e un păcat. Și chiar de-ar fi, participăm la Creație prin tot ce facem...

Sunt întâmplări și vorbe pe care le-am uitat de mult. Credeam că le-am uitat. Speram să le fi uitat. Mi le amintesc acum, după patruzeci de ani, nu s-or fi petrecut ele chiar așa cum îmi vin în minte, dar înțeleg cuvintele părintelui Kovacs și mă bucur: amintindu-mi, particip la Creație. Bune sau rele, morale sau imorale, faptele, vorbele, dar și gândurile noastre fac, într-adevăr, parte din miracolul pe care îl trăim. Dacă n-or fi chiar miracolul însuși.

Ploile putrede, hainele ude săptămâni de-a rândul, noroiul prin care înotam în drumurile noastre și-au spus, până la urmă, cuvântul. Eram atât de istovit, încât mă sculam pe aceeași parte pe care mă culcam. Dormeam chircit ca un fetus, fără vise, iar la deșteptare degetele înțepenite ale mâinii păstrau încă forma mânerului de roabă; îmi simțeam degetele ca pe niște cioturi în palmă, corpuri străine pe care trebuia să le descleștez cu cioturile celeilalte mâini. Într-o bună dimineață, paharul s-a umplut. Paturile din baracă erau etajate pe două niveluri, iar locul meu, ca aproape al tuturor celor mai tineri, era sus, pe cracă. Când a sunat deșteptarea, am încercat să cobor, însă mi-a fost peste puteri. Mușchii nu se mai supuneau voinței, nici nu mai exista voință și, deși îmi

clănțăneau dinții de frig, hainele și pătura și nedespărțita manta de deasupra mă ardeau ca o sobă încinsă, ca un foc ce pornea din interior, din adâncul ființei mele, parcă. Am rămas inert, urmărind cu o ciudată detașare graba dezordonată a camarazilor mei. O percepție specială mă făcea să pierd întregul și să înregistrez detaliile cu precizia unui aparat de fotografiat. Zgomotele unei barăci de câteva sute de oameni îmi sunau înfundat în urechi și o senzație de pace, de lină plutire, mă învăluia din ce în ce mai plăcut. Mai pășisem ceva asemănător la Jilava, în temnița de sub pământ. După ceasuri întregi de semiconștiență, în care zăcusem suspendat între viață și moarte, colegii de celulă bătuseră cu pumnul în ușă, solicitând intervenția medicului.

– Da' ce are? întrebuse Ferometal, caraliul cu dinții de viplă.

– Moare, domnule sergent, moare.

– Să moară în pizda mă-sii! dăduse el soluția.

Atunci, locul doctorului îl luase colegul nostru de celulă Petcu, un șofer din Constanța. Cunoștințele lui medicale erau nule. Nu fusese niciodată bolnav, așa că nici măcar reprezentarea bolii nu putea să o aibă. Când a văzut însă că un om moare, că nimeni (într-o celulă în care erau și medici) nu face nimic pentru a-l ajuta, mila și compasiunea l-au transformat, fulgerător, în terapeut. Umezindu-și palmele cu apă și săpun și din când în când cu scuipat, îmi frământase fiecare bucățiță de carne, fiecare mădular până la durere, până la țipăt, toată forța lui concentrându-se în acest masaj, și chiar își sublinia forța povestind în tot acest timp cu câtă ușurință reușea să ridice singur de jos și să arunce în propriul său camion câte o roată de o sută de kilograme. Mă vindecase în mai puțin de o jumătate de oră. Acum, baraca se golise, deținuții se adunaseră pe platoul din curte pentru numărătoare. În ușă își făcu apariția sergentul-major Negoită. Căuta întârziată. Cu ochi de vânător exersat, mă zări în câteva secunde. Tânăr, cu înfățișare athletică, sergentul-major Negoită

era un bărbat frumos, blond, cu ochii albaștri luminoși, cu părul de culoarea paiului, ce-i cădea în şuvițe de sub caschetă. Distins și jovial, părea un actor sovietic specializat în roluri pozitive. Avea umeri largi, șolduri înguste și, sub uniformă bine întinsă pe corp, i se ghiceau mușchii armonios dezvoltăți. Ce căuta acolo un exemplar uman atât de reușit rămâne o enigmă. Locul lui s-ar fi convenit să fie în arenă, pe pistele de atletism sau în bazinele de înot, în preajma marilor recorduri și în admirația mulțimii. Se apropie de mine cu pas elastic și, fără efort, fără a-și lua elan, aproape plutind, sări drept în patul meu, care se afla totuși la cel puțin un metru și jumătate înălțime. I-am văzut cizmele lustruite, strălucind de curățenie, ca întreaga sa persoană, de altfel. M-a privit îndelung, binevoitor, plin de compasiune. Ca în copilărie, când se întâmpla să cad bolnav, ochii lui luminoși, la fel de albaștri și de senini ca ai bunicii, îmi inspirau o mare încredere. Am știut atunci că am în față omul care mă va ajuta, că va chema doctorul, dacă nu cumva mă va lua în brațe și mă va duce chiar el la infirmerie. Nu a ales calea aceasta bătătorită, ci una a implicării totale. Brusca, îndoindu-și genunchii și arcuindu-și pulpele, cu aceeași ușurință cu care ajunsese în pat, a sărit cu amândouă picioarele pe pieptul meu. Și a prins să mă calce. Metodic, cu dăruire. Locul predilect al călcăturii rămâneau pieptul și abdomenul, însă nu-mi ocolea nici capul, nici membrele. Sălta și juca pe trupul meu ca la nuntă. Expert în dansuri populare, alesese bătuta pe loc. Ritmul acesta sălbatic nu-mi era chiar necunoscut. Îl mai văzusem la horă, când flăcăii satului încingeau câte un joc îndrăcit, de o primitivă vitalitate, cu lovituri năprasnice de picior. Acum, această artă străveche se exersa pe propria-mi piele. Simțul muzical al dansatorului se dovedea fără cusur. Marca măsurile cu potcoavele încălțărilor de parcă i-ar fi sunat în urechi un întreg taraf de lăutari. Nu părea a fi o improvizație. Era mai curând un dans inițiativ, act ritual născut dintr-o cultură bătrână în care identificarea dansatorului cu tămăduitorul, a dansatorului tămăduitor cu omul aflat în suferință este deplină. Pe de altă parte, vrăciul Negoită își respecta pacientul. Tratamentul său avea în vedere

fiecare mușchi, fiecare bucățică de carne, dar și oasele, posibilă sursă de boală. Nu-și drămuia leacul. În fond, metoda semăna cu masajul de la Jilava, cu o deosebire pur tehnică: darul de vindecător al șoferului Petcu stătea în palmele sale; al sergentului major Negoită, în tălpi. Cele mai multe fapte ale lui Dumnezeu se orientează în timp și spațiu prin câteva simțuri esențiale. Când văzul e mai slab, auzul e mai ager, după cum atrofierea mirosului e compensată de precizia tactilului. Există animale care își simt prada după vibrațiile părului din smocul urechilor, iar altele ghicesc primejdia prin mustăți. Când sensibilitatea tălpilor lui Negoită i-a dat de știre posesorului acestor minunate instrumente de cunoaștere că treaba e bună și orice exces s-ar putea întoarce împotriva leacului, ritualul s-a oprit. La fel de brusc precum începuse. Știa taumaturgul că, dacă puțină otravă vindecă, mai multă otravă ucide. Scena s-a petrecut într-o muțenie totală. Nici geamăt, nici găfâit. Eu n-am gemut pentru că n-aș fi fost în stare să scot un sunet, el nu a găfâit pentru că ar fi fost sub demnitatea lui să se manifeste zgomotos. În tăcere m-a aruncat din pat și tot în tăcere m-a târât afară din baracă, depunându-mă elegant la picioarele brigăzii. Cu gingășie, parcă, fără obișnuitele îmbrânceli. Am ieșit pe poarta lagărului ca în vis, susținut de brațele camarazilor mei.

După câțiva kilometri de marș prin noroiul geologic al Bălții, pe care, în starea de narcoză în care mă aflam, îl percepeam ca pe o ființă vie, devoratoare, s-a întâmplat un lucru surprinzător: mi-am revenit. Capul îmi era limpede, eram din nou conștient de propriul meu trup. Am început prin a-mi da seama că sunt desculț și că între zeghe și ploaia ce-mi biciuia spinarea nu mai exista buna mea manta protectoare și că, în ciuda acestui neajuns, nu mă mai scutură frigul. Apoi, pe măsură ce mă înzdrăveneam, m-a cuprins mirarea: cum de fusesem atât de grăbit la plecarea din lagăr, încât să-mi uit bocancii și mantaua? Ceața de pe creier s-a risipit cu totul, iar imaginea scenei din baracă, apărută în toată splendoarea ei, a pus capăt nedumeririi. Când mi-am reluat lucrul, eram sănătos tun. Cu priceperea sa, sergentul-major Negoită, binefăcătorul meu, reparase o piesă

a mașinii de făcut diguri.

S-ar părea că, dintre atâtea fapte ale uscatului, omul este singura care a uitat să înoate. Jivinele pădurii traversează lacuri și fluvii, șerpii de stâncă despică valul cu ușurință, păianjenul căruia vântul i-a rupt pânza săgetează pe apă ca un înotător de elită. Numai omul inventează mișcări și imagini pe care memoria lui ar fi trebuit să le păstreze. Pentru el, până și mersul vine târziu, după nesfârșite eforturi. Istoria lui este istoria unor repetate eșecuri, evoluția, o continuă abatere de la firesc. Este nevoie de multă răbdare ca să deprindă ceea ce alte viețuitoare știu dinainte de a se naște. Între el și mediul înconjurător s-a produs o ruptură. Armonia lumii o percepe ca ostilitate; propria specie i-a devenit dușman. Omul a pierdut ritmul naturii.

Și totuși, în toamna anului 1959, când s-au dezlănțuit ploile diluviene, noi, deținuții politici de la Salcia, ne-am recâștigat acest ritm. Aruncați pe neașteptate în mocirla digului, după inevitabilul moment de năuceală, am descoperit cu surprindere că suntem în elementul nostru. Așa cum apa este mediul peștelui, aerul, al păsării, mediul banditului a devenit noroiul. Prin contrast, paznicii puteau să se închipuie ființe aseptice, păstrate sub clopot de sticlă; murdăria noastră făcea dovada curățeniei lor. Hainele atârnav grele pe noi, pline de straturi noroioase: stratul de ieri, stratul de azi. Noroiul ne intra în gură, în ochi, în nas, în urechi, mâncam din gamele noroioase, dormeam în noroi. Iar digul creștea. Această construcție pașnică în aparență, hidoasă în fapt, era mai ales creația noastră. Noi săpaserăm gropile care se umpluseră cu apă, noi fărâmițaserăm glodul pietrificat, pentru a-l depune în trupul uriașei centuri de pământ și tot noi îi proiectaserăm coama ce rămânea

acum singurul drum de acces spre punctele de lucru. Limitat de cele două taluzuri abrupte, drumul s-a transformat, sub revărsarea neconținută a ploii, într-o uriașă piscină de noroi. Humă lichefiată. În mlaștina acestei lagune suspendate, înotul nostru nu avea stil. Ne clătinam în coloană, alunecam, cădeam, ne ridicam împleticit, ne împiedicam în propriile noastre picioare, dar și în ale altora, ne călcam unii pe alții. Câte un bocanc rămânea prizonier în magma vâscoasă, te aplecai să-l recuperezi și-ți continuai drumul desculț, cu bocancul în mână. Iar digul se înălța. Peste vară, aveam să aflăm că noroiul de la Salcia era viu și polimorf. El trăia și uscat, sub înfățișarea unor bolovani ostili care nu se lăsau zdrobiți de uneltele noastre. Trăia și pulsa și sub deghizamentul teribilelor furtuni de praf care ne tăiau respirația și ne otrăveau plămânii ore în șir. Se metamorfoza, astfel, ca omida în gogoasă și fluture, pentru a se întoarce iarăși la starea larvară. Era veșnic. Asemenea unei păduri, a cărei existență stabilă e în rădăcini subterane și nu în trecătoare frunze și flori, noroiul din Balta Brăilei trăia mai ales în adânc, de unde reizbucnea năvalnic, odată cu ploile, înotam zi de zi prin acest mâl primordial, iar digul creștea și se înălța.

O integrare spectaculoasă în ritmul naturii i-a izbutit doctorului Eusebiu Munteanu. Și asta în ciuda administrației lagărului. Oricât de grijulie se arăta aceasta cu cele mai mărunte aspecte ale vieții deținuților, la doctorul Munteanu nu se gândise. Nu prevăzuse nici îmbrăcăminte, nici încălțăminte pentru un dușman de aproape doi metri. Pantalonii scurți, gen *pêcheur*, acum că Sebi slăbise peste măsură, îl mai încăpeau cât de cât. Cămașa și zeghea, cu mâneci puțin peste coate, deși pârâiau din încheieturi, îi acopereau trupul. Dar cu bocancii eroarea era evidentă. În viziunea comandanților de închisoare, deținutul trebuia să aibă picior standard: 41 sau 42; nu se născuse încă românul care să merite o încălțăminte mai mare. Doctorul Munteanu, care purta numărul 47, nu umbla totuși desculț. A umblat o vreme cu niște galenți de concepție și execuție proprii, dintr-o bucată de lemn de salcie. Însă, când noroaiele au devenit din cale afară de agresive, s-a văzut

nevoit să recurgă la *bunul statului*. Nu se știe ce îmbunătățiri a adus el bocancilor din dotare, probabil că le-a tăiat căputa ori carâmbii sau le-o fi retezat botul; este greu de crezut că a intervenit asupra piciorului. Înfășurate în cârpe, acele arătări diforme au devenit adevărate ghiulele de pământ galben, cleios; la fiecare pas, noroiul trecea peste gleznă, îi înghițea piciorul, i-l sugea ca o ventuză. M-am încumetat odată să-i calc pe urme; a fost o imprudență: am intrat în craterul făcut de șcrabii lui până la genunchi. Mai târziu, când printr-o întâmplare norocoasă familia a reușit să-i trimită o pereche de bocanci pe măsură, darul acesta a stârnit nu numai invidia noastră, dar și a caraliilor. Erau bocanci de schi solizi, uriași, cu piele rezistentă, căptușiți ca pentru geruri polare, cu capse scânteietoare și șireturi cât odgoanele, cu tălpi antiderapante și șină la călcâi. Proiectați pentru munte, clăpariiăștia se potriveau și cu vâscozitatea bălții. Oricât de stângaci te-ai fi mișcat, nu se putea să cazi cu ei: se fixau în cea mai alunecoasă mocirlă ca niște ancore. Odată, într-un marș de la Salcia la Strâmba, pe un drum infernal de vreo 15 kilometri printr-un noroi epepeic, un locotenent care ne însoțea călare s-a ținut multă vreme alături de Sebi, privind fascinat la picioarele lui. Legănat în șaua calului, se minuna probabil că te poți legăna și în mersul pe jos. Abia după vreo două ceasuri, nemaiputând să-și rețină admirația, a întrebat:

– De unde ai, mă, bașcheții ăia?

Părea o admirație nejustificată din partea unui om care nu era nevoit să meargă pe jos. Odată cu „bașcheții”, Sebi primise și un tub de vitamine, un produs special pentru a le întreține pielea. Eu îl și necăjeam pe doctor, reproșându-i că, în loc să dea vitamine bolnavilor, își tratează cu vitamine bocancii. De comun acord cu proprietarul lor, am botezat acele ambarcațiuni fabuloase *Saratoga* și *Missouri*, după numele unor celebre vase de război americane; naviga formidabil cu ele. La fiecare pas, uriașele crucișătoare ale doctorului se comportau de parcă tocmai atunci ar fi fost

lansate la apă. Plescăiau, se legănau, amenințau să se scufunde, dar reveneau negreșit la suprafață.

Și bocancii mei au cunoscut aventura. Stângul era bun, încăpeau în el două rânduri de obiele, însă dreptul era mic. Cât timp stăteam în lagăr, nici nu încercam să-l încălț cum trebuie, îi îndoiam neglijent pielea dinapoi și mă simțeam bine așa, cu călcâiul la aer. Într-o seară, ieșind din baracă, am dat nas în nas cu plutonierul-major Ghiban. M-am ferit din calea lui — instinctul îmi spunea că trebuie să pun distanță între mine și reprezentantul puterii — și m-am tras pe lângă zid, atent la băltoace, dar și la reacția, întotdeauna imprevizibilă, a caraliului. Era întuneric, abia vedeam pe unde pășesc, însă ochii de bufniță ai majorului au zărit pe loc infrațiuinea.

– Calci pe ștaif, ai? De ce distrugi, bă, efectele statului? Am dat să-i explic că bocancul e strâmt, că nu-mi încape, însă bunul apărător al legii nu avea chef de explicații; pe el îl interesau ordinea și disciplina. M-a ajuns din urmă într-o clipă, mi-a aplicat câteva ciomege pe spinare și și-a văzut tacticos de drum, sprijinindu-se în ciomag ca într-un baston de promenadă.

– Altă dată, să-ți încapă, banditule. Dacă nu, hahăul de tine! mi-a aruncat el peste umăr.

În vorbirea pitoresc folclorică a plutonierului-major Ghiban, *hahău* însemna bătă sau ciomag. Filologii din lagăr aveau dubii cu privire la atestarea cuvântului în dicționarele limbii române, fără a nega însă realitatea uneltei sau armei cu acest nume vibrant; o simțeau pe pielea lor. Caraliul își folosea hahăul cu atâta siguranță în rostire și cu atâta forță în braț, încât, cu dicționar sau fără, trebuia acceptat. Dacă se întâmplă ca o stea să poarte numele astronomului care a descoperit-o, în cazul de față, printr-o înțelegere pidosnică a fenomenului, astronomul a luat numele stelei, inventatorul a fost botezat după propria invenție. Ghiban, banalul patronimic pescăresc, a cedat locul în favoarea unei frumoase onomatopee: Hahău. Nimeni, nici măcar colegii săi gradați, nu-i mai spunea altfel. Nu suna a poreclă, ci a titlu de noblețe. Însă o noblețe câștigată prin merite personale,

deși la fel de prețioasă ca una ereditară, este mult mai fragilă. Orice slăbiciune o poate submina. Ea trebuie reconfirmată prin noi fapte de bravură. Iar Hahău, fără a fi fost exagerat de reflexiv, înțelegea bine acest lucru și lupta să-și consolideze prestigiul. În zilele în care era de serviciu în lagăr, numărul celor bătuți, din te miri ce motiv, se tripla: hahăul poposea pe spinarea oamenilor din zori și până la ceasul stingerii, neobosit.

Oricât de greu ar fi fost traiul în interiorul lagărului, fie și în prezența unui supraveghetor de talia plutonierului-major Ghiban, la dig era și mai greu. În perioada aceea a marelui iureș și a normelor, prea puțini dintre noi se mai gândeau la eliberare. Visul sclavilor erau muncile de interior. Numai că a obține o astfel de slujbă era dificil. Bucătarul-șef Coteț, fost bucătar și cofetar și în viața civilă, nu putea fi înlocuit. Ajutoarele lui, nici ele. Țăranii olteni care se făcuseră vidanjori țineau cu dinții de noua lor meserie. Dintr-o experiență dură, a lor și a părinților lor, știau că e mai ușor să împrăștii bălegarul decât să sapi ogorul. Posturile din spital erau interzise celor necalificați; fără studii, puteai fi orice, dar nu medic. În plus, erau atâția doctori în lagăr, încât se călcau pe picioare. Numărul mare de contrarevoluționari produși de facultățile de medicină confirma teza oficială că știința are caracter de clasă. Zidarii, deveniți aproape lojă masonică, nu doreau să lărgească sfera inițiatilor. Pe la cizmărie dădea târcoale un ziarist extrem de perseverent. Pe scurt, toate posturile călduțe se ocupaseră de mult.

Cei mai mulți deținuți de la Salcia fuseseră condamnați sub incidența unui generos articol al Codului penal, în care încăpeau toate infracțiunile imaginate de specialiștii Securității. Articolul 209 era o capodoperă de fantezie juridică. În el se regăseau de-a valma agitația și uneltirea contra ordinii sociale, propaganda dușmănoasă și constituirea de organizații antipartinice, ponegrirea orânduirii de stat sau nevinovata, onorabila omisiune de denunț. Pe baza acestui articol, un poznaș

dintr-o mahala gălățeană care își botezase câinele *Stalin* a primit 5 ani pentru atitudine antisovietică. Fără să-l ajute cu nimic, chiar dăunându-i, apărarea omului a fost interesantă: a declarat judecătorilor că mai avea un câine pe care îl chema *Hitler*. Doi cheflii bucureșteni au intrat în restaurantul Dunărea și au cerut să li se dea pește. Se apropia ora închiderii, iar chelnerii uitaseră că lucrează într-un local cu specific pescăresc. „N-avem!” au zis ei. „Dar lipovenii ăștia ce păzesc?” au întrebat amatorii de crap, arătând cu degetul portretele bărboase ale lui Marx și Engels, atârdate pe perete, în decorul de papură, năvoade și vârșe. Răspunsul l-au primit la tribunalul militar, prin intermediul Articolului 209. În iunie 1958, un tânăr dintr-un orașel de graniță s-a bucurat grozav când a văzut Armata Roșie părăsind Republica Populară Română și ducându-se acasă. De bucurat, s-au bucurat mulți, însă bucuria lui s-a dovedit prea zgomotoasă pentru urechile sensibile ale securiștilor: i-au dat 7 ani. Dacă îl mai amintim și pe fumătorul care pretindea că brichetele americane sunt mai bune decât brichetele rusești, apreciere plătită cu ani grei de temniță, trebuie să convenim împreună cu anchetatorii și judecătorii noștri că varietatea infracțiunilor, ca și a pedepselor, era încântătoare.

O alimentație sănătoasă trebuie să fie variată. Adevărul acesta simplu, pe care îl știe orice analfabet, l-a descoperit în sfârșit și școlita administrație a lagărului. Digul avea nevoie de oameni apti de muncă, nu de fachiri străvezii, gata, gata să atingă starea de imponderabilitate și levitație, dar incapabili să ducă o roabă cu pământ. Încercarea cu ciorba de murături dăduse greș. Bandiții înghițiseră nenumărate butoaie cu acrituri, le digeraseră rapid, însă norma nu o îndeplinseseră. Instinctul de nutriție se dovedea mai puternic decât conștiința muncii. Aparatul lor masticator funcționa perfect, însă invers proporțional cu pofta de lucru. Respectau o singură lege: când ai puțin, mănânci tot, când ai mult, nu lași nimic. Mereu nesătule, insectele acestea vărgate devorau cazane

uriașe cu gogonele fierte în apă de Dunăre, și totuși, atunci când puneau mâna pe cazma, se arătau fără tragere de inimă. În plus, se îmbolnăveau sau mureau. Situația aceasta dezagreabilă îl întrista pe comandantul Mălăngeanu, însă ideea schimbării meniului, ca soluție salvatoare pentru a obține trupuri viguroase și nu mortăciuni, nu i-a venit lui. Ca toți ceilalți comandanți de lagăre, el avea alte griji, mult mai apăsătoare decât sănătatea robilor. Balta Brăilei era o moșie uriașă, ce se întindea pe zeci de mii de hectare, iar el era unul dintre stăpânii ei. Cuprindea nesfârșite lanuri de cereale, grădini de zarzavaturi, culturi de sfeclă de zahăr, de soia, mazăre, sorg, turme de oi și crescătorii de porci. Securitatea avea aici, în proprietate absolută, până și plantații de orez. Despărțită de malul dobrogean prin Dunărea Veche, braț navigabil pentru vase de tonaj redus, Balta Brăilei avea câteva porturi și debarcadere, amenajate exclusiv pentru bacurile și șlepurile Ministerului de Interne. Uneori, mica flotă de transport fluvial era folosită și ca închisoare pe apă. Așezările vechi și îngrijite ale localnicilor fuseseră eliminate rând pe rând (noi înșine am pus umărul la demolarea satului Agaua), iar locul lor l-au luat hidoasele lagăre de muncă forțată, acele ferme ale morții în care viețuiau noi, cu aspect dezolant, însă aducătoare de mari venituri pentru stăpânii lor.

Spuneam că inițiativa îmbunătățirii hranei nu i-a aparținut lui Mălăngeanu. Împovărat cu administrarea unui domeniu de dimensiunile unei *hacienda* sud-americane, nici nu ar fi avut timp să se ocupe de mărunțișuri. O singură dată se înjosise să descindă din înaltele sale sfere și să ne informeze că ne-a tăiat bou negru, ne-a tăiat bou alb și ne-a făcut mațul cât brațul, deși cele două cornute trăgeau în continuare la jug; mințea cu aceeași nerușinare cu care el, golanul cu discurs de bordel, se împăuna în uniformă de căpitan. Nu, ideea a avut-o un subaltern al său, subofițerul cu aprovizionarea. Descoperind că depozitul de ceapă putrezise pe jumătate și neavând chef să fie tras la răspundere pentru un fenomen natural ca descompunerea alimentelor, acesta a hotărât pe loc schimbarea meniului. Cartofii puteau să aștepte în silozuri, butoaiile cu murături aveau să fie

la fel de gustoase și peste vară, însă leguma aceea delicată nu mai răbda. Înțelepciunea populară, pe care o supsesse chiar de la țâța mamei, l-a ajutat să iasă din încurcătură: decât bucate stricate, mai bine mațe crăpate. Bucătăria primea acum din belșug un aliment nou-nouț. Grămezi de ceapă nesortată erau aruncate în cazan și fierbeau până se transformau într-o ciorbă tulbure și subțire, care se distribuia brigăzilor. Iar brigăzile, cu voracitatea lor patologică, mâncau.

Enterocolita care a urmat a făcut ravagii. În câteva săptămâni, ocnașii, pe care și așa îi lua vântul, au ajuns niște umbre. Frigului, ploii, noroiului li s-a adăugat și umilința unei diarei cumplite, care presa zi și noapte și trebuia rezolvată în văzul și auzul tuturor. La punctele de lucru existau gropile părăsite ce asigurau o relativă intimitate, însă, în lungile marșuri pe creasta ce domina Balta, tragicul și grotescul căpătau proporții nebănuite. Ne lăsam pe vine în mijlocul coloanei, șirurile se despărteau, tăind între ele o cărare îngustă, tunel protector printre trupurile mulțimii. Ne ridicam, ne grăbeam să ne reluăm locul în formație, formația se strângea, alții se lăsau pe vine, galeria de trupuri se lărgea către flancuri și tot așa mai departe, ca într-un vis absurd și urât. Suferința unuia era suferința tuturor; a-ți fi manifestat sila față de camaradul tău lovit de necaz ar fi însemnat să te batjocorești pe tine însuși. Printre puținii care nu se slujeau de perdeaua vie a mărșălitorilor se număra Sașa Ivasiuc. Făcea câțiva pași în afara coloanei, se lăsa jos, soldații din trupa de pază își îndreptau automatele spre el cu strigăte amenințătoare și hohote de râs, câinii-lupi se repezeau întărâtați, Sașa se ridica în salturi de cangur rănit, din cauza pantalonilor rămași în vine, și se contopea cu zidul uman apărător. Alți pași pe latura opusă erau întâmpinați cu aceleași somații și lătrături. Tratamentul trupeților, îndoctrinați cu teoria luptei de clasă sau doar imbecili din tată în fiu, nu-l vindeca însă de diaree și nici nu-l descuraja. Își continua șirul evadărilor din coloană, asumându-și riscul de a fi împușcat, cu tăria unui sinucigaș. Poate că nici nu mai era conștient de primejdie sau poate că nu-i mai păsa. Ajunsese o ruină, moartea îl pândea de aproape, dar Sașa nu

accepta să-și facă nevoile printre picioarele tovarășilor de suferință. După cum refuza să se interneze în spital, unde medicii deținuți care îl cunoșteau și îl respectau l-ar fi primit cu toată sollicitudinea. Dacă Sașa Ivasiuc nu a murit atunci, lucrul se datorește faptului că, în afară de ură și sălbăticie, mai exista la Salcia și o fărâmă de solidaritate umană. Omenirea se află pe plan înclinat, bila se rostogolește implacabil, iar spiritualitatea lumii nu va fi salvată decât într-o coajă de nucă, ne încuraja părintele Gheorghe Chiriac, inspirat de izvoare sanscrite numai de el știute. În salvarea lui Sașa, nuca a fost Ionică Varlam. A avea 21 de ani și, cu mici întreruperi, făcea pușcărie de la 14 ani. Se trăgea din vechi familii boierești, era nepot de Brătieni, strănepot al pieței Rosetti din capitală și se înrudea îndeaproape cu câteva bulevarde, străzi și statui din marile orașe ale țării. Oriunde ai fi deschis Arhondologia românească, ai fi nimerit peste înaintași de-ai săi. Cu o origine socială atât de nesănătoasă, potrivit criteriilor epocii, Ionică încasa din partea caraliilor mult mai multe înjurături decât i se cuveneau. E de presupus că tratamentul acesta privilegiat îl stimula, altfel nu s-ar fi implicat atât de activ în viața lagărului. Afla totul și transmitea totul. Iubea totuși confidențialitatea: lucruri pe care le știa toată lumea, sosirea unui transport nou de deținuți sau moartea vreunui cunoscut de-al nostru, de pildă, ți le spunea la ureche, cu un aer de-a dreptul conspirativ. Țineam la el ca la un frate mai mic, mai inteligent, mai înzestrat, dar de la care te puteai oricând aștepta la o poznă, pe măsura marilor lui calități. A avea o energie debordantă, deși, uneori, adormea chiar în timp ce-ți dezvăluia un secret. Era generos, plin de dăruire și inițiativă. El este cel care a hotărât că trebuie să se intervină în destinul lui Sașa Ivasiuc. Cum ciorba de ceapă și măcălișca erau otrăvă curată, iar aplicarea principiului homeopatic „cui pe cui se scoate”, popularizat de Mitică Stanciu, ar fi fost ucigaș în cazul Sașa, Ionică Varlam a organizat o colectă de pâine. În povestea asta, care cerea discreție, a folosit o întreagă rețea. Strângea feliuțele dăruite de prieteni, i le dădea lui Vlad Brutescu, acesta i le ducea unui amic al său, Tudor, care lucra la brutărie, Tudor le băga în cuptor

și le cocea a doua oară, până deveneau cărbune. Seara, la vremea stingerii, amicul lui Vlad, bărbat frumos, înalt, cu înfățișare de sportiv — trăsătură de familie, avea un frate în echipa națională de spadă —, se furișea la baraca noastră și, prin geamul spart de la capătul patului pe care îl călărea cavaleristul, ne strecura doctoria. De aici până în stomacul bolnavului, drumul acelor coji de pâine crocantă, aproape pietrificate prin ardere, mai avea de trecut un singur obstacol: dinții lui Sașa. Sașa Ivasiuc nu mai avea nici un dinte; și-i pierduse în anchetă, în pumnii căpitanului Enoiu, un celebru profesionist al bătăii, care a provocat mai multe răni decât eroii *Iliadei* și *Odiseei* laolaltă, așa că mestecatul pietricelelor se făcea cu mare dificultate și cu multe strâmbături de durere. Ex-studentul în medicină s-a lăsat îngrijit de profani, printre aceștia numărându-se și Ion Omescu. *Artistul dramatic și stucator*, cum se prezenta actorul când era întrebat de caralii ce profesie are, lucra în perioada aceea în interiorul lagărului, într-o echipă de zidari. Seara, la întoarcerea noastră de la dig, îl aștepta pe Sașa și îi oferea singurul leac ce-i stătea la îndemână: o frântură de pâine din propria sa rație.

Năpasta abătută asupra noastră din generozitatea suprarealistă a temnicerului magaziner ne epuiza. Doctorii ridicau din umeri a neputință; spitalul-infirmerie nu primea medicamente. Câte un medicinist cinic și limbut explica în detaliu cum se ține un regim alimentar adecvat. Preoții vorbeau despre post și rugăciune, limitându-se ei înșiși la aceasta din urmă. Mai inventiv se dovedea studentul în filologie Dumitru Stanciu. Fascinat de ramuri obscure ale unei farmacologii inexistente încă, Mitică recomanda și practica un remediu ingenios: „Dacă îți face rău ceapa, dă-i cu ceapă”. Făcea o pauză, pentru a-ți lăsa timp să te pătrunzi de acest adevăr, după care, fermecat de jocul și muzicalitatea asonanțelor, scanda repezit și convingător: „Oricât ai elimina, tot rămâne ceva”. Formulările condensate, cu încărcătură sapiențială, erau specialitatea acestui doctor fără diplomă, dar și fără de arginți.

Pentru comoditatea lor, caralii ne încuiau peste noapte. Zăvorau ușile barăcilor și se retrăgeau la grefă, o încăpere mică din poartă, încălzită cu cioatele aduse cu spinarea de bolnavii scutiți de muncă, tocmai de la debarcader, de la kilometri distanță. Acolo era cald și dormeau duși până le venea schimbul. În fond, și ei își trăiau cea mai mare parte a vieții în închisoare. „Voi vă liberați, bă, dar noi rămânem”, își plâneau ei de milă. Și aveau dreptate. După cinci, zece sau douăzeci de ani de pușcărie, politicianul pleca liniștit la casa lui, pe când temnicerii rămâneau să-și facă neclintit datoria. Dacă adăugăm și stresul la care erau supuși zilnic, provocările unor bandiți pe care îi mânca spinarea și, mai ales, nevoia de a-i disciplina, trebuie să admitem că nu le era ușor. După eliberare, am cunoscut un șofer care lucrase în Securitate și, la un moment dat, fusese paznic în lagărele morții de la canalul Dunăre-Marea Neagră. Nea Nicolae, care pe atunci era tânăr și proaspăt însurat, mi-a povestit că se întorcea acasă atât de trudit, încât uita că mai are nevastă. Se culca lângă ea cum s-ar fi culcat lângă frate-său. „Mă dureau mâinile din umeri, de câte lovituri trebuia să împart. Înțelegi, tovarășu' ?” Înțelegeam, înțelegeam și durerea, și gândul lui bun cu împărțeala. Nea Nicolae era un om harnic, plin de energie, conștiincios, însă urmașii lui de la Salcia atinseseră o oarecare blazare. Aveau grijă să nu se epuizeze. Unii, mai puțin leneși, vegheau toată noaptea în tovărășia vreunei sticle de votcă sau țuică. Vegheau pentru a nu fi surprinși de superiorii lor cu licori interzise pe timpul servi- ciului. Dimineța se duceau acasă beți criță, ca să simtă și amărătecele de neveste ce grea este slujba de temnicer. Rar care își făcea datoria și venea să anunțe schimbarea plintoanelor, din două în două ore. Numai că noi aveam ceasornicul nostru.

Zăvorârea ușilor, într-un lagăr izolat de ape, înconjurat cu sârmă ghimpată și păzit cu puști-mitraliere, nu avea nici o justificare. Era un act de cruzime pură, iar noi îl receptam ca atare: dureroasă și nedreaptă umilire. Acum, când toată lumea se îmbolnăvisese de stomac, anunțarea stingerii ne îngrozea. Câteva sute de oameni rămâneau încuiați într-o baracă în care singurele

comodități erau paturile cazone suprapuse și un butoi măricel, nu suficient de încăpător totuși pentru nevoile personale. Acestui recipient nu i se spunea pe numele cerut de utilitatea sa. Pentru că trona în mijlocul camerei, sub becul din tavan, în spațiul liber situat la egală distanță de paturi, i se zicea *tron*. Un lucru rușinos sau urât, care nu e rostit de-a dreptul, chiar dacă nu încetează de a exista, devine mai ușor de suportat. Realitatea scârboasă a hârdăului-latrână se îmblânzea, parcă, atunci când acceptai pudoarea franțuziților și-i spuneași și tu *tinetă*. Nu se înnobila de rostirea galică, dar căpăta o notă livrescă. Brutalitatea cuvântului *tun*, cu care îl alintau militarii, ni se părea și ea potrivită, poate și din pricina sugestiilor sonore conținute. Procedeele de substituire magică a cuvântului frust îi vrăjiseră și pe țăranii maramureșeni; ajunseseră să vorbească despre necesitățile fizio- logice inventând denomițiuni gingașe: „lipsa mică” și „lipsa mare”. Hotărât lucru, deținutul politic nu îl iubea pe Rabelais. Dar spectacolul era rabelaisian.

Pentru a împiedica încercările de sinucidere, deținuții aveau obligația să facă de planton. Trei schimburi a câte două ore fiecare. Ultimul schimb era ceva mai lung, dar și mai ușor, pentru că aveai deja câteva ore de somn în spate și pentru că deșteptarea te prindea gata echipat. Avansurile ce i se făceau polobocului din mijlocul încăperii începeau chiar de la prima strajă. Când numărul celor care își așteptau rândul la tron trecea de zece, era miezul nopții. După aglomerația din jurul tinetei și după nivelul spurcăciunilor din ea, se puteau aprecia până și jumătățile de oră. În timpul ultimului planton, tunul exploda. Când urina începea să se reverse peste marginile hârdăului, era clar că s-a făcut 4 dimineața. Orientarea în timp părea bună. Nu ne trebuiau cocoși, nu ne trebuiau orologii. Clepsidra inventată de curtezanele Chinei antice, pentru a nu lucra peste norma convenită și a nu fi înșelate la plată, părea ceva depășit. Cu atât mai mult cu cât nu ni se cerea să dăm ora exactă. În fond, cocoșii, frumoșii șanticlerei ai curților țărănești, anunță miezul nopții pe rând și la intervale ce exclud precizia; ceasurile electronice se defectează și ele și marchează secunde cu destule erori.

Imaginea unui atelier de orologerie medievală, pe care o admirasem cândva într-o gravură de epocă, mă făcea să surâd. La ce bun toate mașinăriile acelea complicate, cu scripeți și pendule și roți dințate, când ai la îndemână un simplu butoi pentru necurățenii?

Mi se pare că primul deținut politic care a murit la Salcia a murit din exces alimentar. Dacă este puțin probabil ca Buddha să se fi înălțat la ceruri, așa cum zice legenda, în urma unei intoxicații cu o bucătică de carne, după ce ani în șir se hrănise cu un singur bob de orez pe zi, este sigur că tovarășul nostru a murit din cauza unor boabe de porumb. Într-un dâmb de pământ, norocoșii din brigada alăturată au dat peste un cuib de hârciog. Am alergat cu toții să vedem locuința subterană a acestor rozătoare. Ne-am strâns acolo ca la un eveniment monden, iar curiozitatea ne-a fost satisfăcută din plin. Săpătorii nimeriseră galeria principală, după care urmaseră linia unui coridor ce ducea într-o frumoasă cămară. Zeci de kilograme de porumb de cea mai bună calitate, grăunțe mari și aurii, se înfățișau privirilor noastre ca la o expoziție agricolă. Există chiar și un tunel de aerisire, pentru buna întreținere a hambarului. Dacă stăpânul acelor bunătăți nu ar fi fugit la vreme, soarta lui ar fi fost pecetluită: cu atâtea lopeți și cazmale în mâinile unor oameni flămânzi, s-ar fi transformat pe dată în vânat delicios. Poate nici nu l-ar fi omorât; l-ar fi mâncat de viu. În absența hârciogului, musafirii nechemați s-au năpustit asupra averii lui. Au dat iama în bucate și a început ospățul. Tâlharul care furase toată toamna de pe ogoarele Securității era prădat, la rândul lui, de bandiții-sclavi ai aceleiași instituții. Cei care au apucat să își umple buzunarele au ronțăit toată ziua din delicatesa hârciogilor. Sistemul autoritar al lagărelor se baza numai pe interdicții. Orice abatere de la regulament atrăgea automat pedeapsa. Când deținutul descoperea un lucru omis de pe lista opreliștilor, se simțea dintr-o dată liber să se folosească de acel lucru. Din această pricină, tot ce era

permis devenea cu frenezie și obligatoriu. Cum nici un regulament nu interzicea să mănânci agoniseala hârciogilor, un țăran din brigada norocoasă s-a bucurat de conceptul libertății obligatorii până i s-au încurcat mațele. S-a zvârcolit o vreme chiar acolo, în apropierea hambarului jefuit, iar seara, când a ajuns în lagăr, doctorii nu au mai putut să-l salveze. Omul care a murit de pe urma unui pumn de grăunțe în plus a fost înmormântat oarecum creștinește. Un preot a murmurat câteva rugăciuni, iar meseriașii tâmplari i-au confecționat un sicriu din cea mai bună scândură pe care au avut-o la îndemână. În capac, în dreptul pieptului, au lăsat o deschizătură, pentru ultima ceremonie ce cădea în sarcina administrației: înfigerea unui piron, pentru a exista certitudinea că mortul e mort. Mai apoi, când numărul victimelor de la dig a crescut mult peste cifra planificată, sicriile s-au făcut din șipci recuperate de la lădițele de marmeladă. Scândura a avut dintotdeauna preț bun în România și ar fi fost păcat să se piardă de pomană un produs lemnos gata rindeluit. Pentru că și lădițele se împutinau văzând cu ochii, șipcile se îmbinau cu mari spații între ele, ca la cuștile de animale. În felul acesta, nu mai trebuia lăsat un loc special pentru pironul celui ce constata autenticitatea cadavrului; capacul coșciugului avea exact atâtea goluri câte plinuri. La Gherla, procedeul era și mai simplu. Mortul se arunca la groapă dezbrăcat de prețioasele haine ale închisorii, iar verificarea se făcea cu dalta și ciocanul în țeastă.

O tortură ignorată de mulți istorici este bărbieritul. În vremuri trecute, românii au știut să se ferească de acest supliciu, lăsându-și părul să crească în voie pe obraji, însă lucrul nu era posibil în închisoare. Ne-ar fi plăcut și nouă să trăim ca dacii și să purtăm frumoase bărbi încâlcite, numai că asemenea podoabă era strict interzisă. Preferința caraliilor mergea fără echivoc către ceilalți strămoși ai noștri, spânaticii romani. Probabil că studiul lui Kalinderu despre *Berberitul și teiatul perului la Romani*, premiat pe la începutul secolului trecut de vechea Academie, constituia pentru ei lectură de căpătâi. Săptămânal sau de două ori pe lună, își făceau apariția cu un brici știrb și ruginit,

pe care îl înmânau deținutului desemnat să ne radă, atrăgându-i de fiecare dată atenția ca nu cumva să-l lase o clipă pe mâna altuia. Era o armă periculoasă, motiv pentru care nu mai părăseau încăperea și rămâneau să supravegheze, cu un aer civilizator, întreaga operație. La Jilava, de pildă, unde stăteam aproape o sută de inși grămadă, suportau, sărăcuții, ore în șir putoarea camerei, însă se și distrau. Gemetele supliciatului, ce treceau de la scâncet la urlet, când lama boantă răzuia și părul, și carnea, îi făceau să chicotească de plăcere. Fețele noastre purtau tot timpul urmele acelei mici unelte de tortură; cicatricile ar fi făcut mândria bătrânilor studenți de la Heidelberg, care obișnuiau să se cresteze anume, pentru a dovedi admiratoarelor că se bătuseră în duel. Odată, când oțelul custurii aceleia mi s-a înfipt în apropierea beregatei, am țipat, mai mult de spaimă decât de durere, iar unul dintre supraveghetori, familiarizat, probabil, cu zbieretele vitelor duse la tăiere, a observat competent: „Ia uite, ăsta se rage!”. Nu numai că îl citise pe Kalinderu, dar consultase și marele dicționar al lui Tiktin, în care cuvântul *brici* este explicat prin *să rage*. (Ancheta lingvistică se făcuse în Banat, țăranul care îi oferise explicația fusese de bună-credință, atâta doar că savantul neamț, străin de pronunția locală, confundase sunetele. Mare adept al fonetismului, notase așa cum auzise.)

Și tunsul îi pasiona pe torționari. În luna iulie a anului 1959, a sosit la Jilava un lot mare de ofițeri superiori arestați în garnizoana Constanța. Caraliul Biserică — de la „Futu-ți biserica mă-tii”, deviza lui iconoclastă și virilă, — i-a pus pe colonei în genunchi și i-a tuns cu mânuța lui, lăsându-le pe creștet lungi cărări de sânge și piele zdrelită. Pentru a-și marca și mai bine autoritatea și puterea asupra unor militari de carieră, el, sergentul reangajat, îi silea să scoată hârdăul cu fecale și să-l spele la haznaua din curte, ori de câte ori intra de serviciu.

Dragostea caraliilor pentru arta bărbieritului era atât de puternică, încât sălbaticii frați Șomlea

de la Gherla, mari admiratori ai lui Figaro, au ras venerabila barbă a unui rabin, deși, potrivit normelor stabilite tot de Securitate, omul avea dreptul să-și poarte însemnul milenar al rangului; mai mult, era chiar obligat să-și păstreze înfățișarea pe care o avusese în momentul arestării. Așa se și explică prezența în închisoare a unor mustăți de toată frumusețea, modeste victorii ale regulamentului împotriva briciului. În aceeași temniță, un învățător tânăr de prin părțile Oradei s-a tăiat rău de tot pe obraz, rana i s-a infectat, a urmat febra, omul a prins să delireze, pentru ca peste câteva zile colegii săi să anunțe îndurerați că au un mort în celulă. Mortul a fost târât la morga din subsolul închisorii, unde a așteptat în pace comisia care trebuia să-i întocmească actul de deces. Membrii importantei comisii au sosit cu tot ce li se cere unor buni conțopiști: toc, cerneală, hârtie, daltă și ciocan. Felcerul închisorii, în sarcina căruia cădea și ultima profanare a cadavrelor, a lovit cu oarecare stângăcie în capul învățătorului, iar acesta, spre nemulțumirea oficialilor, a deschis ochii. L-au dus la spitalul din Dej, unde s-a însănătoșit. Despre minunea întâmplată, cei rămași în celulă nu au știut nimic. Unul dintre ei s-a și eliberat la puțin timp și a transmis familiei dispărutului vestea morții. În toamna lui 1959, tânărului învățător, ajuns acum în lagărul de la Salcia, i s-a ivit ocazia să stea de vorbă cu un consătean arestat mai de curând. Asculta cu duioșie descrierea slujbelor și pomenilor făcute în sat spre neuitată amintire a sa. Ca în poveștile cu happy-end, s-a întâlnit și cu bărbierul improvizat de la Gherla, care fără să vrea îi pusese viața în pericol. Acesta, un turc masiv, cu părul alb ca zăpada, nu mai contenea cu rugăciunile de mulțumire adresate lui Allah. Mortul înviat îi luase o piatră de pe inimă, mai ales că Efendi își continua vechea ocupație, iar spaima de brici, o constantă a vieții carcerale, nu îl ocolea nici pe el. Avea totuși mână ușoară, lama oțelului reteza totul în cale, și perii, și murdăria intrată în pori, de parcă te-ar fi ras cu perdaf. La Salcia am cunoscut un țăran care socotea briciul turcului o sculă a Necuratului. Decât să se lase pe mâna păgânului, prefera să-

și smulgă barba fir cu fir, smoc cu smoc, până ce îl podidea plânsul. Omul înnebunise, însă frica de instrumentul de tortură era sănătoasă.

În lagărele prin care am trecut, nu se știa niciodată unde ne sunt îngropați morții. La Jilava, exista Valea Piersicilor, unde odihnește o bună parte din elita politică a României Mari. La Gherla, în cimitirul Rosza Sandor, deținuții zac în bună vecinătate și înțelegere cu răposații orașului. La Sighet, vechea groapă a săracilor i-a primit cu brațele deschise pe morții închisorii și a devenit groapa comună a demnitarilor interbelici. La Salcia, secretomania, eternul scut de apărare al administrației, nu lăsa să răsuflă nimic. Poate că morții noștri îngrășau pământul pe undeva prin cuprinsul Bălții, în vreun loc ascuns, așezământ privat al Securității, consemnat doar în arhivele ei. O întâmplare mărunță ne-a pus pe o pistă falsă. Un sergent supraveghetor a luat într-o duminică doi deținuți, i-a scos din lagăr și i-a pus să sape o groapă la câteva zeci de metri de baza digului, în apropierea propriei lui gospodării. Era o treabă personală, utilă unei locuințe de serviciu, cu straturi neîngrijite și coteț de păsări, tipică pentru provizorat. La două, trei cazmale adâncime, salahorii au dat peste un schelet de om. Avea țeasta sfărâmată, iar alături, din vina cine știe cărui paznic neglijent, zăceau ruginite prețioasele bunuri ale M.A.I.: gamela și lingura.

– Țsta n-a murit de moarte bună, a constatat unul dintre săpători. Are capul spart.

– Acoperă-l dracului la loc, până nu-ți sparge și ție capul cineva, l-a sfătuit gradatul, cu umor de gropar.

La începutul lunii decembrie, ploaia s-a transformat în lapoviță. Vântul sufla în rafale, scurte dezlănțuiri prevestitoare de viscol, stropii de apă, amestecați cu ace de gheață, șfichiuiau trupurile

amortite de frig. Răsturnam ultimele straturi de pământ pe tronsonul din marginea satului Agaua, după care urma să ne mutăm șantierul undeva mai în sudul insulei. Digul trebuia să treacă prin sat, dar în calea lui existau câteva case și gospodării țărănești a căror demolare fusese amânată pentru primăvară. Nici măcar stăpânii Bălții nu îndrăzneau să lase familii întregi sub cerul liber, în plină iarnă, fără aprobări speciale. În ziua de Sfântul Nicolae eram gata de mutare. Începuse viscolul. Leșirea din lagăr s-a făcut cu întârziere, din pricina unei percheziții. În fața porții, sergenții ne-au pus să ne dezbrăcăm de costumele vărgate și ne-au ținut în cămașă și izmene mai bine de o oră. Atât le-a trebuit ca să ne pipăie și să afle că nimeni nu are pe dedesubtul zeghii flanea sau pantaloni civili, cu care să evadeze. Întreaga operație, cu deosebire pipăitul, s-a desfășurat sub îndrumarea atentă a căpitanului Mălăngeanu. Am pornit la drum abia după ce bunul comandant s-a convins că suntem echipați regulamentar. Ne era atât de frig, încât marșul pe dig s-a desfășurat în viteză de concurs. Alergam și noi, și trupele de pază, și câinii-lupi, de parcă la capătul cursei ne-ar fi așteptat cu blănuri și cojoace cealaltă față a torționarului, sufletul blând și primitiv, nedezvăluit încă, al căpitanului comandant. Am ajuns la vechiul loc de muncă, am pus cazmalele, lopețile și târnăcoapele în roabe și am tăiat-o peste câmp în direcția noului punct de lucru. Cei fără roabe formau avangarda. Nu exista drum, roțile se împiedicau în arătura înghețată și, în scurtă vreme, coloana s-a răzlețit și s-a întins pe o distanță de aproape un kilometru. Vântul bătea tot mai tare, viscolul ne orbea, norii denși acoperiseră câmpia, abia dacă vedeam pe unde călcăm. S-a dat o comandă, cei din față s-au oprit și au așteptat brigăzile rămase în urmă. Ne-am adunat cu toții, am strâns uneltele grămadă și, la un nou ordin, am pornit către Salcia. În sfârșit, Sfântului Nicolae i se făcea milă de noi și ne aducea în dar o zi de odihnă. Pe drumul de întoarcere ne-am îmbulzit unii în alții ca oile. Coloana semăna cu un pachet bine ambalat și nu mai era nevoie de cunoscutul, obsedantul îndemn al soldaților „Ia pe cincii și ține-aproape”. Viscolul se

întețise, frigul ne ardea cu gerul lui înghețat, nu ne mai gândeam decât la căldura barăcilor. Mai exact spus, la căldura propriilor noastre corpuri, din acele încăperi în care nu se făcea niciodată focul. La câteva sute de metri de lagăr, ne-a ieșit în întâmpinare căpitanul Mălăngăneanu. A oprit coloana și a chemat la raport sergenții supraveghetori și pe șeful escortei. Fără să descalece, fără să admită explicații, a prins să-i înjure în cel mai autentic și mai colorat stil al său. Pe noi nu ne-a băgat în seamă. De data aceasta nu era supărat pe turmă, ci pe păstori. Ca un adevărat conducător de oști, nu înțelegea să favorizeze pe unii în detrimentul altora. Am făcut cale întoarsă, am recuperat uneltele și, printr-un ocol, am scăpat de arătură și am intrat pe o miriște pe care roțile se rostogoleau frumos. Cazmalele și lopețile nu mai săreau din roabă, iar pe anumite porțiuni, cu iarbă sticloasă, roțile alunecau ca o sanie. Gerul se vâra pe sub zeghe ca râia sub piele, vântul ne lovea dintr-o parte, dinspre Dunărea Veche, și oamenii au grăbit iarăși ritmul, pentru a nu degera. Așa cum mergeam aplecați pe coarnele roabelor, cu capetele în piept, atenți să nu ne pierdem avutul, multiplicam caricatura unui popor nebun, luat în robie. Dar chiar și așa, robit și ajuns la capătul puterilor, poporul acesta nu putea fi înfrânt. În alcătuirea oricărui grup uman există îndrăzneți care se abat de la regulile grupului, trasează sensuri, stabilesc alte cutume. Profetii biciuie moravurile, temerarii le schimbă. De cele mai multe ori, în disprețul profetilor, împotriva cursului firesc sau decenței. Mecanisme ascunse determină reacții incontroleabile, și nu întotdeauna binele este opera celor înțelepți. Chiar și dinamica unei societăți închise, ale cărei mișcări sunt ordonate de frică și rutină, nu exclude gestul spectaculos. Ca anonimii să iasă din anonim, nu este nevoie decât de o scânteie. Un simplu impuls, și gloata sau o parte a gloatei sau cea mai mică parte a ei capătă chip, numărul devine persoană, mușii dobândesc grai. Impulsul care a transformat o turmă mortificată de frig într-o societate activă a fost, în cazul coloanei de osândiți, o grădină de zarzavaturi. De fapt, fantoma unei grădini de zarzavaturi, întrupată provocator în

rămășițele unei culturi de varză. Ea a apărut limpede și fără echivoc în fața ochilor noștri uimiți, prin scamele și câlții ninsorii și în ciuda crivățului orbitor. Din mândrele verze de toamnă, zgârcitul proprietar lăsase doar câteva foi și o mulțime de cotoare. Însă tulpinile acestea puternice și bine prinse în rădăcini compensau absența fructului. Sugestia căpățânii coapte, cu margini răsfrânte nerușinat, se înălța din fiecare cocean retezat, înfierbânta imaginația și opera la fel de eficient și ademenitor ca rodul cules și depus, probabil, acum, într-un butoi de murături din satul Agaua. Cu atât mai mult cu cât cronometrele din burțile noastre indicau vremea amiezii și era sigur că nu vom mai avea parte de prânz. „Varză!” a strigat cineva, iar strigătul a declanșat o imensă cantitate de adrenalină. Roabele din față au frânat brusc, ceea ce a antrenat ciocnirea celor din spate. Din acest ambuteiaj s-au desprins câteva zeci de viteji care s-au aruncat fulgerător asupra darului neașteptat. Au plonjat fără pic de ezitare, s-au făcut una cu pământul, s-au agățat de simbolurile verzei, le-au cules fără milă și fără risipă, iar din încăierarea din care încercau să-și smulgă unul altuia prada terenul a rămas neted, de parcă s-ar fi trecut peste el cu tăvălugul. Asaltul a fost atât de rapid, încât soldații de pază nu au avut vreme să reacționeze. Oricum, nimeni nu ar fi reușit să țină piept atacatorilor. Nici strigătele, nici măcar armele nu ar fi putut exorciza fantoma verzilor de toamnă. Căci miracolul anulează, refuză și disprețuiește prudența. Coloana s-a pus din nou în mișcare, iar când am ajuns la capătul cursei învingătorii încă mai mestecau miezul dulce și parfumat al ciocanului de varză. Jupuiam cu dinții învelișul lemnos și îi sugeam pe îndelete sucurile; nici o aromă nu trebuia pierdută. Eroii aceștia, vârcolacii de varză, posedau toată gama tehnicilor de supraviețuire, de la acelea camuflate și ritualizate în practici magice și religioase până la actul brutal și nestăpânit. Nimic din ce ar fi putut constitui un aliment sau năluca unui aliment, de la înghițirea unei lăcuste la mâncatul semenului, nu le întorcea stomacul pe dos. Făceau parte din stirpea aleasă a celor care conduc lumea și numai întâmplări

nefericite îi aruncaseră după gratii. Știau totuși că aceste întâmplări puteau fi oricând răsturnate, pentru ca istoria să reintre pe făgașul firesc; în mod normal, ei ar fi trebuit să păzească și nu să fie păziți. În orice condiții ar fi fost puși, destinul lor era să se țină în frunte. În programul lor de supraviețuire — genetic, dar și dobândit — capacitatea de adaptare le era ilimitată. Pentru că nimeriseră într-un lagăr de exterminare și pentru că întreaga lor ființă se organizase în jurul tubului digestiv, nu este scandalos că putreziciunile unei verze căpătau, în percepția lor otrăvită de panică, deliciile unui ospăț regesc. Și sentimentele, și rațiunea, și actele de voință, mai ales actele de voință, își stabiliseră sediul în adâncul stomacului lor îndurerat.

Despre dragostea pușcăriașului pentru varză știam câte ceva din copilărie. În primii ani de după război, în casa părinților mei și-a găsit adăpost un basarabean. Avea vreo patruzeci de ani, dar părea mai bătrân decât bunicul. Moș Ștefan luptase pe front, căzuse prizonier, se repatriase, iar acum nu mai voia să se întoarcă în satul său rămas sub ocupație rusească. El mi-a fixat primele imagini despre fascinantul univers concentraționar. Dintr-un lagăr de la poalele munților Ural a dispărut într-o zi un prizonier. Era iarnă, o evadare ar fi fost aproape imposibilă, dar asta nu a împiedicat autoritățile sovietice să pună în mișcare o adevărată armată pentru a-l prinde. L-au căutat săptămâni în șir cu patrulă călare, cu sănii și câini, cu lanțuri de trăgători, cu avioane de supraveghere, dar n-au dat de urma fugarului. Până la urmă, l-au găsit tot prizonierii. Lucrul s-a întâmplat tocmai în vară, când bucătarii au socotit că n-ar strica să arunce zeama împuțită a murăturilor — moarea, cum o numea moș Ștefan, — și să pregătească butoaiele pentru viitoarea rezervă de hrană. Nu erau chiar butoaie, ci niște bazine sau căzi de beton, de dimensiuni uriașe, în care se păstrau de-a valma castraveții, gogonelele și varza. În ciuda interdicției de a se apropia de locul acela al marilor tentații, cum oamenii mureau de foame, se mai găsea câte un disperat care reușea să se cațare pe bazin și, aplecându-se peste margine, să fure o varză, două. Acolo l-au găsit

pe fugar. Suspendat peste murătura ademenitoare, probabil că nu mai avusese puterea să se tragă înapoi, căzuse și se înecase. Saramura, destinată să conserve legumele, nu îl conservase și pe el. Putrezise de-a binelea. Toată iarna și toată primăvara, tovarășii săi de suferință mâncaseră castraveți, mâncaseră gogonele, mâncaseră varză, fără să bănuiască o clipă măcar că participă la un act de canibalism. Sau, poate, era varianta de lagăr a unei euharistii păgâne.

Poveștile macabre ale lui moș Ștefan alternau cu scene mai puțin crâncene, aproape vesele. Toate se învârteau însă în jurul mâncării, lucru ciudat la un om a cărui cumpătare ar fi putut sluji de model până și celor ce țin cu sfințenie posturile. Mai încurca el fluviile pe care le traversase, mai amesteca republicile prin care trecuse, mai confunda luptele la care participase, însă foamea îndurată nu o putea uita. Era unică și fără de sfârșit. Poate că este și spre lauda rușilor, care nu i-au bătut pe prizonieri metodic, nu i-au torturat până la anihilare, ca moșul să le mai fi ținut minte și pe acestea. O laudă care nu se poate extinde însă și la temnicerii noștri. Din lagăr, moș Ștefan a fost dus într-un colhoz și dat în grija unei țărănci ai cărei fii și soț se aflau pe front. Trebuia să ajute la treburile gospodărești și, mai ales, la muncile colhozului, într-un sat pustiit de bărbați. Când a ajuns acolo, era atât de înfometat, încât culegea boabele de porumb nedigerate din baliga vacilor. „Alegeam grăunțele de popușoi și le spălam”, mi-a spus el, simțind nevoia să-și sublinieze preocuparea pentru igienă. Am izbucnit în râs, într-atât de neverosimilă mi se părea scena. A râs și el, dar nu a întârziat să adauge: „Ei, copchile, nu știi tu ce bune erau grăunțele acele”. Când a mers împreună cu femeile satului la cules *barabulele* de pe câmp, s-a apucat să adune fiecare cartof, din fiecare cuib, de pe fiecare rând, spre indignarea rusoaicelor. „Strângi un rând, lași un rând”, i s-a spus. Basarabeanul vrednic nu înțelegea cum poți lăsa cartofii să putrezească în pământ și arunci i s-a explicat, cu vorbe puține și gesturi multe, că va veni iarna, că o să li se termine proviziile, că președintele nu o să le mai dea nimic și că abia atunci vor dezgropa cartofii. După lăsarea

întunericului și fără știrea stăpânirii. Dacă și proprietarul grădinii de zarzavat din Agaua ar fi avut mintea și experiența colhoznicilor lui moș Ștefan, atunci și posesorii noștri de la Salcia ar fi avut parte de verze întregi și nu de fantomele lor materializate în cotoare.

Noul punct de lucru se afla la capătul unei râpe, pe un tăpșan înconjurat de sălcii rare, cu o deschidere îngustă către interiorul insulei. Putregaiurile unor trunchiuri bătrâne blocau și această ieșire, așa că, practic, eram prizonierii unei încurcături de arbori ce ar fi trebuit smulși din rădăcini și îndepărtați din calea viitorului dig. Nu existau marcaje, nici un semn pus de inginerii și topometriștii care proiectaseră construcția. Poate că tehnicienii își făcuseră datoria, numai că, din pricina viscolului, nu se mai vedea nimic. Ne-am adunat cu toții, câteva sute de oameni, în mijlocul tăpșanului și ne-am pus pe așteptat. Nouă ne era mai ușor de așteptat, aveam un îndelung exercițiu al acestei îndeletniciri, unii dintre noi așteptau de zece, cincisprezece ani, însă băieții din trupele de pază nu-și mai găseau locul, în ciuda șubelor care le apărau spinarea. Viscolul, deși sărac în ninsoare, își făcea de cap, se lăsase un ger aspru, greu, aproape material, iar ei începură să alerge în jurul nostru, strângând cordonul cât se putea de aproape, tropăind și țopăind într-o parodie de dans războinic. Cred că le înghețaseră și închizătoarele armelor. În cele din urmă, frigul le-a luminat mintea și au aprins câteva focuri din vreascurile și crengile care se găseau din belșug. Ne-au permis și nouă să facem un foc, unul singur, în mijlocul luminișului.

Pentru prima oară, după multă vreme, îmbrăcămintea noastră nu mai era udă și moale. Se întărise de ger, scorțoasă pe trupuri, ca o armură de gheață. Acum, când stăteam de pomană, înțelegeam gândul bun al administrației, care ne interzicea flanelele și orice lucru cât de cât călduros. Dacă înjurăturile și bătaia nu duceau la îndeplinirea normelor, caralii puteau conta pe frig ca pe un stimulent natural al muncii. Și nu se înșelau prea tare în calculele lor. Cu mâinile pe

cazma sau pe coarnele roabelor, ne-ar fi fost oricum mai ușor de suportat vifornița Sfântului Nicolae. Atracția focului era irezistibilă. M-am apropiat de el făcându-mi drum cu dificultate printre oamenii înțepeniți de frig. Cu spinarea apărută de alte trupuri, m-am lipit de foc. Vântul învârtejea și aici erupția de zăpadă, însă locul era plăcut. Flăcările jucau pe fețele celor ce izbutiseră să ajungă acolo — lumea celor aleși, mi-am zis eu, — luminând ciudat chipurile împietrite. Își țineau mâinile întinse deasupra focului, cu palmele în jos, a binecuvântare, iar privirile lor oarbe, fixate pe miezul încins al cărbunilor, păreau adâncite în viziuni numai de ei percepute. În mod obișnuit, din pricina slăbiciunii și a răcelilor ce se țineau lanț, deținuților le curgea tot timpul nasul. Era de bonton să-ți atârne din nas un ciucure, o picătură apoasă, o boabă argintie, asemenea unei perle înfipite în nara unui sălbatic. Acum, obrajii ne erau acoperiți cu o pojghiță de gheață, iar podoaba aceea sferică, atârnată deasupra gurii, scânteia parcă și mai grotesc. Cu ajutorul unei crengi, am tras spre mine o porție zdravănă de jar și mi-am sprijinit talpa de el. Picioarul cu bocancul strâmt îmi înghețase de-a binelea și mă temeam să nu-mi degere. Am stat așa, nemișcat, până ce rama încălțăminteii a început să fumege. Nu mi-am retras numaidecât piciorul, nădăjduind prostește că n-ar strica să ardă și el puțin. Căldura care mă învăluia de jos în sus, pătrunzându-mi ușor, ușor întreaga ființă, dându-mi o senzație nemaiîncercată de secole, parcă, de blândă și binecuvântată euforie. Atunci, mi-a trecut prin minte un gând blasfemator: iadul nu este foc veșnic; este frig veșnic. Nu flăcări, catran și pucioasă, ci vânt, gheață și vifor. Acestui gând păcătos i s-a asociat pe dată o imagine la fel de hulitoare: prostul satului din copilăria mea, care umbla iarna desculț prin troiene, spunând că nu simte gerul și că îl apără de frig Maica Domnului, trebuie să fi fost un înger; nici un pământean n-ar putea călca Gheena cu picioarele goale. O blasfemie odată comisă, a doua a urmat de la sine. Mi s-a părut că Apocalipsa a avut loc, că am murit demult și că noi toți, inclusiv paznicii, ne-am strâns acolo în așteptarea Judecății de Apoi și a celei de-a doua morți. M-am îndepărtat de tulburătorul

iezer de foc, expulzat de presiunea altor amatori de vedenii, dar și bucuros să-mi reiau amărâta mea viață de pușcăriaș, care aparținea totuși acestui tărâm, și să scap de imaginea toxică a postapocalipsei. Am lăsat Biblia în pace, am ieșit din cercul vrăjit al vizionarilor și m-am amestecat cu cei de seama mea, care înfruntau cu stoicism urgia iernii. Într-un cerc restrâns, Aurelian Gulan povestea despre gerurile de dincolo de Cercul Polar, unde își petrecuse cei mai frumoși ani ai tinereții. Munceau la temperaturi scăzute, de până la -40 °C, era frig, cu mult mai frig ca acum, însă rușii le dădeau pufoaice și pâslari, și se învățaseră. Cel mai greu le era să-și facă nevoile. Prizonierii nemți, recunoscuți pentru inventivitatea lor tehnică și teoretică, fixaseră dificultatea aceasta într-o formulă proprie: „Decât să faci unul, mai bine mănânci doi”. Aurelian Gulan spunea asta în limba germană, pentru a sublinia și pe această cale că nu lui îi aparținea enormitatea. În personalitatea puternică a fostului prizonier de război și actual deținut politic, în aliajul dur al sufletului său, demnitatea făcea casă bună cu pudoarea.

Și părintele Mihalache își avea enoriașii săi. Mare și dezordonat în mișcări, vorbea unui grup de țărani printre chipurile cărora se ițea și figura plângăcioasă a farmacistului Georgescu. De când dislocaseră împreună bolovanii drumului dinspre satul Agaua, cei doi nu se mai despărțeau. Până la urmă, înjurăturile cu care îl blagoslovise popa avuseseră asupra micului farmacist efectul unei declarații de dragoste. Acum părintele Mihalache istorisea despre minunile săvârșite de Sfântul Nicolae, arhiepiscopul Mirelor Lichiei, bucurându-se alături de ascultători de slobozirea din temniță a trei nevinovați și salvarea lor de la groaznică tăiere. Din cuvintele repezite și din tonul răstit, se putea ghici un anumit reproș la adresa sfântului, care își drămuia binefacerile și nu se ocupa de năpasta ce se abătuse asupra lui, preacredinciosul preot de țară Mihalache.

Ceva mai departe, cocoțat pe o mică ridicătură de pământ, conferenția părintele Chiriac. Cuvântul

său avântat se lua la întrecere cu șuierul vântului. Poalele bogatei mantale fâlfâiau ca niște aripi jumulite și te-ai fi așteptat ca, din clipă în clipă, viscolul să îl smulgă de acolo și să-l înalțe în aer, deasupra norilor întunecați, într-o strălucire pe care, neîndoielnic, spiritul său o și vizualiza. Îl țineau însă pe loc trunchiul bine clădit și capul impunător, cu trăsăturile puternic accentuate, cu o ușoară cocoasă a nasului, care îi dădeau o înfățișare de statuie în lemn, masivă și grea de materie, imposibil de urnit de pe soclul ei. Cu țurțuri desenați apăsat în sprâncene, cu fața albită de fulgi înghețați, era masca încremenită a charismei. Dinaintea lui, ciorchini de tineri, majoritatea studenți,ăștia nu se astâmpără niciodată, îl ascultau cu răsuflarea tăiată de admirație, dacă nu cumva de viscol; în contrast cu imobilitatea vorbitorului, se legăneau de pe un picior pe altul, marcând schimbarea poziției cu izbituri de bocanci și lovindu-și pieptul cu brațele ca birjarii de odinioară în așteptarea clienților la vreme de iarnă. Înghețaseră de frig, dar nu se dădeau duși. Mișcându-se neconținut, dar mereu pe loc, aveau aerul unor învățăcei adunați în hemiciclu pentru a se pătrunde de înțelepciunea magistrului. Acesta tocmai îi lumina în legătură cu micile deosebiri — eroarea filosofiei nu o vei găsi în demonstrație, ci în premisă, puncta el, — dintre existențialismul creștin și existențialismul ateu. Părintele Gheorghe Chiriac era fecior de țărani din comuna Galbeni, județul Bacău. Studiase teologia și filosofia în țară, apoi în Germania, audiase cursurile lui Heidegger, corespondase cu Gabriel Marcel, își susținuse un doctorat cu Karl Jaspers și, dacă Patriarhia Română nu ar fi colaborat atât de strâns cu regimul comunist, ar fi urcat în ierarhia bisericească pe măsura harurilor sale. Într-o duminică de iarnă, după încheierea slujbei la biserica Popa Tatu din București, al cărei paroh era, a venit la el un om proaspăt eliberat din închisoare, aproape dezbrăcat, care i-a cerut ajutorul. Învățătura multă nu-l lipsise de milă pe preot: l-a luat acasă, i-a dat omului o pereche de pantaloni, un pulover și i-a pus pe umeri singurul palton mai bun pe care îl avea. În 1958, părintele a fost arestat și condamnat pentru „ajutor legionar”. Necunoscutul pe care îl

primise în casă fusese, într-adevăr, legionar și, atunci când Securitatea l-a arestat a doua oară, nu a uitat să vorbească în anchetă despre binefăcătorul de la biserica Popa Tatu. Recunoștința, această floare gingașă a sufletului, se ofilea în beciurile M.A.I. Pentru fapta bună, părintele Chiriac a primit cincisprezece ani; câte cinci ani de fiecare obiect de îmbrăcăminte dăruit creștinește. Pentru că își împărțise hainele cu un sărac, dârdâia acum de frig, la Salcia, în preaiubita sa Sciție, și se străduia să-i convingă pe ucenicii întâmplători ce rol minunat joacă în cunoașterea umană — cunoaștere rațională și cunoaștere intuitivă sau de noapte, zicea el, — *Angst am Tode*. Chiar așa, auzeam bine: cunoaștere de noapte și frică de moarte. Se potrivea cu blasfemiile mele. Mă convingeam încă o dată că accesul de spaimă era justificat: și părintele Chiriac trăia în postapocalipsă. Atâta doar că, spre deosebire de mine, el nu descoperise un alt fel de iad, ci un alt fel de rai. Unul baroc, mult schimbat față de acela simplu, muzical și floral, imaginat de tradiție, dar nu mai puțin paradisiac. Părintele Gheorghe Chiriac trăia în raiul culturii. Alesese din Apocalipsă latura luminoasă și îmi lăsase mie aspectul ei sumbru, pedepsitor. Un student la arhitectură, cred că blândul Nae Rădulescu, arestat în cadrul grupului de meditație religioasă „Rugul aprins”, din care făceau parte poetul V. Voiculescu, teologii Sandu Tudor și Dumitru Stăniloae, călugărul Bartolomeu Anania și multe, multe alte figuri prestigioase, spunea, mai degrabă șoptea, că frigul acela de nesuportat îi dă o stare de *trezvie*. Expresia aducea a incantație de biserică răsăriteană și îmi plăcea cum sună, așa cum ne plac atâtea lucruri pe care nu le înțelegem. Nu știam ce înseamnă *trezvia*, dar cuvintele nu trebuie să însemne numaidecât ceva. Ajunge să-l mulțumească pe cel ce le folosește. Am reținut formularea deoarece sugera că duhul viforos al Sfântului Nicolae lucrase și asupra lui. Blând, dar ciudat om era Nae Rădulescu: Securitatea îl torturase în anchetă, Procuratura îl învinuise de mistică, Tribunalul Militar îl condamnase la 7 ani de închisoare corecțională, Administrația pușcăriilor îl silea să construiască diguri, dar tot nu ieșea din el un liber-cugetător. La întoarcerea

în lagăr, bilanțul pierderilor s-a dovedit ne- semnificativ: câteva urechi degerate, două, trei unghii ce aveau să cadă, ceva mai multe nasuri și degete învinețite, nimic serios de natură să perturbe procesul muncii. Un singur deținut o pățise ceva mai rău. Uitase să se încheie la pantaloni (sau poate nu avea nasturi) și îi degerase organul viril. Înnebunit de durere și îngrozit de umflătura dintre picioare, nu contenea să-l întrebe pe doctorul Romițan, de parcă ar fi căzut, brusc, în mintea copiilor:

– O să-mi treacă domn' doctor? O să-mi treacă?

– N-ai dumneata norocul să-ți rămână așa, l-a liniștit camaradul nostru, cu o formulă prea puțin academică și pe un ton de școlar scăpat de sub supravegherea părinților.

Lucrurile și-au recăpătat repede aspectul cenușiu și reconfortant. Bocancul încetase să fumege, Apocalipsa se întorsese acolo unde îi era locul, în paginile cărților sfinte, conviețuirea cu stihiiile nu mă mai speria. Încă o dată, am avut norocul să apreciez la justa lor valoare virtuțile alese, de autentic panaceu, ale tratamentului pe care mi-l aplicase sergentul-major Negoită: nici măcar nu strănutam. După multe săptămâni, călcătura lui își păstra prospețimea; avea efectul unui vaccin de viață lungă și mă apăra împotriva tuturor duhurilor rele pitite în Balta Brăilei. Este regretabil că imunitatea la gripe și răceli, dobândită atât de simplu, prin contactul cu o pereche de cizme ofițerești, nu se extinde la scara întregii societăți.

Mai târziu, mult mai târziu, evocând noi sărbătoarea Sfântului Nicolae a anului 1959, prietenul meu Florian Petruț avea să-mi spună că, în ziua aceea, a fost convins că nu va mai vedea soarele. Nu pentru că va muri de frig, ci pentru că astrul nu va mai răsări niciodată. Pentru că lumina lui s-a stins pe vecie.

O persoană delicată, căreia îi displăceau profund frigul și munca la dig, era Ionică Varlam. Adăpostul pe care îl visa el nu era căldura unui cămin civilizat, ci infirmeria. Lucra în aceeași echipă cu Steinmetz, băiat de medic, și cu un alt tânăr, Trandafir, de pe la Bacău. La baza digului de unde își încărcau roabele, exista o baltă a Dunării, înghețată bocnă. La sfatul lui Steinmetz, devenit specialist în medicină prin înrudirea cu tatăl său, s-au hotărât toți trei să se îmbolnăvească de pneumonie. Nu era un gând sinucigaș, ci o dovadă de înțelepciune. Cu o asemenea boală și cu puțin noroc ar fi putut să-și petreacă o parte din iarnă în cămașă și în izmene și să pună între ei și gerul spurcat de afară geamul de sticlă al barăcii-spital. Ionică mi-a povestit că în timpul unei pauze de prânz au spart gheața bălții cu cazmalele, s-au dezbrăcat în pielea goală și s-au aruncat în apă. Contrastul dintre cada lor de baie și fierbințeala trupurilor a învăluit totul în aburi și nu a stârnit interesul paznicilor; nu pentru studierea apelor termale erau ei angajați. Cei trei amatori de pneumonie s-au zvârcolit scurt, după care, nemaisuportând tratamentul pe care și-l aleseseră singuri, au țâșnit din copcă, s-au îmbrăcat cu o îndemănare pe care nu și-o bănuiseră în momentul dezbrăcării și, înhămați la roabe, și-au așteptat optimiști aprinderea de plămâni. Din păcate, vârsta lor tânără și clima parșivă a insulei au ținut partea administrației, care avea nevoie de pușcăriași sănătoși, iar băieții nu s-au ales decât cu un biet guturai. Cu așa ceva nu te primea nimeni la infirmerie; îl aveau și doctorii. Prima lor baie de când intraseră pe poarta lagărului de la Salcia s-a dovedit inutilă, însă cunoștințele medicale ale lui Steinmetz nu fuseseră epuizate. Băiatul de doctor nu putea fi descurajat de un eșec. I-a convins pe colegii săi că un braț nefolosit o vreme se subțiază, devine rigid, mușchii se atrofiază, pentru ca la un consult superficial lucrul acesta să poată fi luat drept infirmitate. Argumentul hotărâtor evoca ghipsul aplicat peste fracturi, în urma căruia un picior sau o mână de bărbat nu se deosebesc prea mult de piciorul sau mâna unui copil. Argument falacios, dar cuceritor. Aspiranții la handicap au pornit la luptă. Cu o mână se îmbrăcau, cu o mână munceau, cu aceeași

mână mâncau. Ziua își supravegheau brațul, să rămână înțepenit în poziția convenită, cu vigilența unei surori de caritate la început de carieră. Noaptea și-l legau strâns la piept, încât până și somnul le devenise un chin. După câteva zile de aventură, caracterele slabe și-au recunoscut inaptitudinea pentru handicap și au renunțat; era mai ușor să-ți faci norma decât să-ți provoci anchiloza. Singurul care a avut tăria să-și continue viața de ciung a fost inițiatorul torturii; Steinmetz credea în inteligența organismului de a nu hrăni țesuturi nevrednice. După vreo trei săptămâni, atunci când i s-a părut că disproporția dintre brațul sănătos și brațul bolnav este semnificativă, a refuzat să mai iasă la lucru și s-a declarat, cu de la sine putere, inapt. Controlul celor rămași în interior după plecarea brigăzilor la dig se făcea de către sergenții de serviciu, care jucau și rolul doctorului, și pe acela al preotului. Ei puneau diagnosticul, ei te spovedeau și, la nevoie, tot ei te îngropau. Uneori, grija pentru sănătatea deținuților îl împingea și pe comandantul lagărului să asiste la aceste inspecții cu caracter sanitar. Așa s-a întâmplat și în ziua în care printre sustrașii de la muncă a apărut și un ciung. Când echipa de control a ajuns la el, Steinmetz și-a dezvelit brațul imobilizat, care arăta, într-adevăr, ca un braț de copil, și-a ciupit pielea de pe os, a tras de ea demonstrativ, i-a dat drumul, iar pielea a rămas așa, flască, fără să revină la loc. Demonstrația ar fi putut să o facă și cu celălalt braț sau chiar cu toate brațele bandiților, fără ca rezultatul să difere prea mult: din pricina slăbiciunii, țesuturile își pierduseră elasticitatea. Căpitanul Mălăngeanu părea fascinat de fenomenul Steinmetz, însă un caraliu care își închipuia că este de datoria lui să suspecteze pe toată lumea a sărit ca ars:

– Nu-l credeți, tov' comandant, e un *stimulant*.

Emoționat, probabil, de geniul lingvistic al subordonatului său, Mălăngeanu a trecut repede mai departe. Steinmetz a scăpat nepedepsit și a stat câteva zile în lagăr, fără să scape totuși de muncă.

Același caraliu îndatoritor îl împiedica metodic să simuleze, supunându-l la diverse corvezi și lipsindu-l de dreptul legitim de a-și savura în pace victoria asupra propriului organism.

Am spus că baia lui Ionică Varlam și a companionilor săi a fost inutilă. Ca să fi însemnat ceva în existența lor, ar fi trebuit să dureze. Bălăceala fulgerătoare în spărtura Dunării nu le-a adus pneumonia visată și nici nu i-a ajutat să iasă din gărlă mai curăți decât intraseră. După luni de nespălare, agoniseala noastră de murdărie era fabuloasă. Cu o populație cât a unui sat, lagărul de la Salcia nu avea nici un sistem de alimentare cu apă. Deși stabilimentul se lăfăia pe malul unui fluviu, parcă am fi trăit în deșert. Când s-au pornit ploile, iar noroiul trecea de butucul roților, sacaua abia dacă reușea să aducă suficientă apă pentru nevoile bucătăriei. Boii trăgeau, dar carul se împotmolea. Spăla- tul era un lux pe care administrația îl trata cu ostilitate; reprezen- tanții poporului muncitor nu puteau fi complici la o deprindere burgheză. Nici apă de băut nu primeam, dar asta nu nemulțumea pe nimeni. Lăturile, care se chemau ciorbă la prânz și tocană seara, nu provocau sete. În lipsa apei și a săpunului, nu ne rămânea decât să trăim ca aristocrații. Ludovic cel Sfânt al Franței făcea baie doar atunci când cădea de pe cal în valurile vreunui râu, iar Iacob al II-lea al Angliei nu-și scotea mânușile nici când dormea. Realizam că aparținem epocii moderne numai datorită prafului DDT. Dacă nu ar fi fost insecticidul acesta, un dar al imperialiștilor americani, ne-ar fi mâncat păduchii și ne-am fi umplut de râie, căci activarea frumoasei industrii medievale a despăducherii și scărpinatului era de neconceput la Salcia. Îi dispăruse tradiția și ne lipseau mijloacele. Singurele artefacte îngăduite de regulament erau lingura și gamela. Și, la urma ur- mei, la ce ar fi folosit furculițele de fildeș, aur și argint, încovoiate delicat și ergonomic, pentru a ușura gingașa lor introducere sub faldurile și broderia veșmintelor, sau țepușele de scărpinat sub perucă unor bandiți îmbrăcați în cârpe rărite ca o strecurătoare și tunși chilug? Păduchii nu ne-au mâncat, dar rapănul și eczemele, bubele și puroiul și-au făcut culcuș în trupurile noastre.

Deținuții care fuseseră pe front pretindeau că primii care mor în război sunt nespălații. Nu vitejii și, cu atât mai puțin, lașii. Când un om nu se mai îngrijește de igiena personală, neglijează să se bărbierească, să-și taie unghiile sau părul, să se spele pe dinți sau să-și clătească ochii, este semn că a intrat în zodia morții. Nepăsarea față de trup anunță abandonul sufletului și renunțarea la viață. Dacă observația ar fi conținut un grăunte de adevăr, eu ar fi trebuit să fiu mort de mult. Din luna septembrie și până la Crăciun am făcut baie o singură dată. În murdăria în care eram silit să trăiesc, aveam uneori nostalgia temnițelor prin care trecusem. La Uranus, închisoarea de anchetă, tovarășul meu de celulă, moș Alexa Pop, mă învățase cum se pot muia și clăti ciorapii în cana de băut apă, iar la Jilava bătrânii pușcăriași îmi demonstraseră, teoretic și practic, cum să-ți speli cămașa în gamelă și cum să-ți scoți pantalonii prin brățara lanțurilor de la picioare, în așteptarea dușului. Dar acolo, în ciuda îmbâcselii generale, exista apă, exista săpun și, în intervalul dintre două bătăi, aveai timp berechet să te speli. Administrația Salciei s-a hotărât la un moment dat să instaleze o conductă prin care apa din Dunăre să fie pompată în incinta lagărului. Țeava urma să treacă prin fața barăcii noastre; era o mare promisiune și o bucurie de nespus. S-au pornit ploile, iar proiectul a fost abandonat. A rămas din el doar șanțul, de vreun metru și jumătate adâncime, plin cu scursura ploilor și parfumat cu urina celor cărora le venea greu să ajungă până la latrină. (Regulamentul nu interzicea folosirea șanțului drept closet, iar caraliilor nu părea să le pese.) Nu putea fi ocolit, săream peste el, ori de câte ori intram sau ieșeam din baraca dormitor. Pășeam cu grijă, ca nu cumva să alunecăm peste marginea lui șubredă. În îmbulzeala și întunericul unei dimineți de noiembrie, un slă-bănog a alunecat totuși și a mai tras după el în cădere pe câțiva dintre cei ce se aflau pe buza tranșeei. Printre ei, și pe mine. La rândul meu, m-am agățat de vecin, acesta de vecinul său, astfel că ne-am pomenit cu toții în mocirlă, până la piept. Am ieșit de acolo mai degrabă înveseliți decât supărați. Ne-am stors hainele și am plecat la dig, cu satisfacția omului

care a făcut o baie bună înainte de a se duce la o petrecere. A fost unica baie de care am avut parte în toamna aceea.

Pe 26 decembrie 1959 a fost o zi ca de primăvară. Soarele încălzea plăcut, vântul se potolise, era senin, paznicii își dăduseră jos șubele și dormeau din picioare. Brigada noastră căra pământul din apropierea unei bălți curate și abia așteptam să vină amiaza. Când au sosit butoaiile cu mâncare și s-a ordonat încetarea lucrului, eu eram gata pregătit. Curățasem bine roaba de țărână, iar acum am deșertat în ea câteva gamele cu apă, m-am dezbrăcat până la brâu și m-am pus pe treabă. A trecut ceva timp până am început să năpârlesc. Straturile de murdărie se desprindeau de piele ca resturile de aluat de pe masa unei bucătărese, iar jegul, acest sigiliu al statutului nostru social, cădea și se agita pe fundul roabei ca tăieței în oala cu supă. Îmi era puțin teamă să nu fiu pedepsit pentru obrăznicia mea, însă m-am liniștit repede. Aproape toți cei de pe marginea bălții făceau la fel. Li se vedeau spinările încovoiate peste coșul roabelor, iar concentrarea cu care acești maniaci ai curățeniei își lepădau solzii trezea imaginea unei mulțimi de băieși cernând aurul din nisipul unor albi de râu. Erau atât de mulți bandiții care nesocoteau regulamentul, încât perspectiva unor represalii colective părea improbabilă. De altfel, când caralii prindeau pe cineva spălându-se, în loc să muncească, nu se întâmpla mare lucru. Îl ciomăgeau puțin sau asmuțeau câinii pe el. Nici în cazul din urmă nu era cine știe ce pericol. Animalele scheunau încurcate, aproape gudurându-se, și nu se năpusteau asupra vinovatului; dresajul lor nu avusese în vedere oameni în pielea goală. Acum, spectacolul era grandios: zeci de trupuri dezgolite, burți lipite de șira spinării, coaste ieșite în afară, fese descărnate, brațe și picioare ca bețele, obraji scofâlciți și capete tunse, ca de copil, piele murdară, cu erupții și plăgi ce păreau tatuaje savant organizate, toate acestea încălzite de un soare blând, care era totuși al unei zile de iarnă. Unii se despuiaseră de tot, ceea ce am simțit-o ca pe o provocare. Într-o clipă, ultimele țoale care mă mai legau de pușcărie

zăceau azvârlite pe fundul gropii. Dârdâiam de frig, dar nu-mi păsa. Luam apă în pumni, mi-o aruncam pe față, pe corp, mă plesneam cu palmele peste pielea învinețită, împrôșcam stropii în toate părțile, țopăiam desculț pe pământul înghețat, eram în culmea fericirii. Parcă ar fi zburat în jurul meu fluturi și păsări cântătoare și albine încărcate de polen, într-atât de neverosimilă îmi era bucuria. Nostalgia după penitenciarul Jilava, unde jetul de apă rece alterna cu jetul de apă fiartă, de parcă am fi fost condamnați la dușuri scoțiene și nu la muncă silnică, fusese curată rătăcire a minții. Acolo, vederea unor bărbați care își spală rupturile în vasul din care mănâncă, pentru a le cârpi apoi cu ace improvizate, te deprima. Aici, priveliștea acelorași bărbați, disprețuind frigul și bălăcindu-se ca animalele în sânul naturii, era reconfortantă. Aerul era pur, lumina nu-mi venea printre gratii și mă simțeam liber și neîngrădit ca într-un alt început de lume. Câmpia înghețată, ce se întindea către interiorul insulei, cerul albastru, cu dantela lui translucidă de nori, răsturnat în oglinda limpede a bălții, sălciile scorburoase din lunca Dunării, cu sugestii de acuarelă, mă proiectau într-o vârstă a inocenței. Cea de a doua zi a Crăciunului aducea indiferență în sufletele paznicilor și curățenie pe trupurile noastre. Când mi-am reluat munca, am încercat un sentiment nou față de antipatica mea roabă de tablă ruginită. În după-amiaza aceea, am iubit-o, așa cum bogații își iubesc piscina sau băile lor de marmură, cu jacuzzi și aer condiționat. Eram posesorul de necontestat al unei senzualități deviate grotesc.

Câinii-lupi arătau superb. Aveau adăposturi călduroase și așternuturi moi. Cotețele le erau măturate zilnic. Soldații îi periau, îi duceau la scăldat, îi scoteau la plimbare și îi alergau, pentru a-i menține în bună condiție fizică și intelectuală. Alergatul, mersul târâș și statul pe loc se numeau instrucție și ele dădeau roade: animalele respectau ierarhia, la zile festive obțineau grade, de nu

cumva și decorații. Se bucurau de asistență medicală, veterinarul îi examina periodic, îi vaccina și îi îndopa cu vitamine. Apa de băut le era proaspătă, iar hrana, asigurată din abundență. Primeau un kilogram de carne pe zi, rația unui deținut politic pe tot anul, probabil. Caporalul Țugui, cățelarșef, și ceilalți îngrijitori de câini le mai ajustau rețetarul culinar, furând câte o halcă bună din porția lor, dar nu de foame, ostașii erau bine hrăniți, ci pentru a-și stimula propria ferocitate. În transferul de personalitate dintre câine și stăpânul lui, fiecare oferea ce avea mai bun: câinele, loialitatea, stăpânul, cruzimea. În ciuda constrângerilor și umilințelor pe care le presupune dresajul, câinii-lupi din lagărele de muncă nu își pierduseră demnitatea. Ascultau de comenzi, le executau cu precizie, culcau la pământ un deținut, atunci când li se cerea asta, își înfingeau colții în uniformele vărgate, sfârtecau pielea și carnea de pe trupul celui asupra căruia erau asmuțiți, dar nu mușcau un om despuiat. În mintea lor simplă, o ființă în pielea goală era mai mult decât o ființă neînarmată; era icoana neputinței. Un cod special al onoarei îi împiedica să o atace. Lăsau treaba aceasta în seama stăpânilor.

Într-o seară, ne întorceam de la dig și abia așteptam să ne vedem în lagăr, în barăcile apărute de vânt. Storși de vlagă, obosiți de muncă, învinși de frig, mărșăluiam poticnit pe drumul cu bolovani înghețați, asemenea unei armate în retragere, după un lung șir de bătălii pierdute. Dar ziua nu se sfârșise. Pentru a pătrunde în lagăr, armata aceasta jalnică mai avea de suferit o înfrângere. Înainte de a intra pe poartă, șeful unei cete de caralii ne-a oprit și a dat ordin să ne dezbrăcăm. Din clipa în care am rămas în cămăși și izmene, rezultatul înfruntării a fost pecetluit. În fața șubelor îmblănite, superioritatea numerică – noi eram aproape o mie, iar ei, cincisprezece, douăzeci – a fost anulată. Sergenții luptau impecabil. Reprezentau un corp de elită, antre-nat ani de-a rândul pentru astfel de acțiuni decisive. Asaltul a fost devastator. Fiecare zdreanță ce semăna cât de cât cu un pulover, pieptar sau cojocel era înhățată fără milă. Degete experte scotoceau hainele una câte una, pentru ca

tot ce nu făcea parte din inventarul închisorii să fie confiscat. În această acțiune eroică a grupului de comando specializat în percheziții, marea captură au constituit-o mânecile unei flanele. Ele aparțineau colegului nostru Emil Mihăilescu și fuseseră puse de el drept căptușeală pe o zeghe pe care creatorii de modă ai Securității o concepuseră fără căptușeli. Sergentul vigilent le-a smuls de la locul călduț unde le ascunsese banditul, le-a fluturat victorios în aer și le-a aruncat în mormanul celorlalte mărunțișuri confiscate. Emil Mihăilescu era student la arhitectură și fusese condamnat în lotul select al „Rugului aprins”. Purta ochelari și, de sub lentila lor, te întâmpina privirea ușor rezervată a unui tânăr delicat și amabil, căruia i-ar fi stat mult mai bine într-o bibliotecă decât la roabă. Cel ce ar fi putut să proiecteze catedrale, palate sau piețe publice, împodobite cu fântâni cântătoare și coloane de marmură, se mulțumea totuși și cu săpatul gropilor în malul inospitalier al Dunării. Înfățișării sale civilizate îi răspundea, în straturi mai profunde, un înalt simț al dreptății. Nu a protestat atunci când i s-au smuls rămășițele puloverului de om liber, dar nici nu a acceptat abuzul. A ieșit din rând și, apropiindu-se de grămada de cârpe, și-a luat înapoi ceea ce știa că este al său. Lumea aparține celor îndrăzneți. Prin îndrăzneală se pot întemeia imperii, se pot cuceri cetăți, pământuri și bogății nemăsurate, se pot obține multe și minunate lucruri, dar nu mânecile unei flanele. Grupul de comando a reacționat fulgerător. Paznicii zdrențelor s-au năpustit asupra temerarului, i-au smuls mânecile interzise, l-au dezbrăcat de cămașă și izmene, l-au doborât la picioarele lor și au prins să se ia la întrecere în lovituri. Doar căciula și ochelarii i le-au lăsat la locul lor. Nesăbuinta trebuia pedepsită. Loveau cu sete, pentru că așa se cuvine să fie lovit un dușman al poporului, dar și pentru că le era frig și voiau să se încălzească. Se foloseau de trupul celui căzut ca de o minge. Numai că mingea aceea, lipsită de rotunjime și elasticitate, sângea prin toate cusăturile. Până și căciula, căciulă cazonă cu urechi, legată sub bărbie, îi înflorise sub lovituri; prin pielea ei scorojită, smocurile de blană ieșiseră la iveală, cum ies florile sălbatice pe creastă de

deal. Emil Mihăilescu nu se gândea să își apere pieptul, nici fața, nici ochii, ci bâjbâia cu mâinile printre cizmele caraliilor, în căutarea ochelarilor care îi săriseră, în cele din urmă, de pe nas. Cu un trup schilodit își putea continua liniștit anii de pușcărie, însă fără ochelari se simțea mai mult decât neputincios. În închisoarea Jilava, auzisem povestea unui arestat pe care anchetatorul, în nobila sa strădanie de a-l convinge să recunoască lucruri pe care omul nu le făcuse, îl lovea numai în cap. „O să-mi scoateți ochiul”, s-a plâns victima, la o lovitură mai zdravănă și care își greșise ținta. „Nu-ți fă probleme, l-a liniștit tortionarul. Și eu mi-am pierdut un ochi într-un accident și uite că nici nu se cunoaște. Ce, ai putea să spui care e de sticlă?” „Stângul”, a răspuns arestatul. „Cum ți-ai dat seama?” s-a mirat anchetatorul. „Are o privire mai umană”. Unul dintre sergenți, aflat în plină acțiune, s-a clătinat îndelung, ca până la urmă să-și piardă complet echilibrul și să cadă pe spate ca un buștean. Ceilalți au izbucnit în râs, clătinându-se, la rândul lor, într-o mare veselie. Atunci am înțeles că eroicul grup de comando nu era chiar un grup de comando, ci o trupă de caralii beți criță. Soldații din cordonul de pază se apropiaseră și ei, bucuroși de spectacol. Așezați pe etichetele dinapoi, câinii-lupi își ciuleau urechile și își mișcau boturile într-o ciudată corespondență cu mișcările oamenilor. Vederea sângelui nu îi întăritase, priveau fără să atace, iar privirea lor, în comparație cu aceea a stăpânilor, părea mai umană. În ciuda faptului că erau sănătoși și nu aveau ochi de sticlă.

Câinii-lupi erau frumoși și când atacau. O făceau sportiv și fără șiretlicuri. Nu își fereau în lanțuri și cătușe adversarul, pentru a fi siguri că acesta nu se poate apăra, nu întocmeau procese – verbale care să le justifice agresiunea și nici nu se foloseau de ciomege, bastoane de cauciuc sau cearșafuri ude, ca să-și ușureze treaba. Disprețuind ascunzișurile, nici măcar nu se târau pe burtă, cum fuseseră învățați, pentru a-și surprinde inamicul. Se aruncau în aer, în salturi armonioase, izbeau pieptiș, își înfingeau ghearele și colții, însă, în clipa în care deținutul se afla căzut la pământ, abandonau imediat lupta, doar mârâiau. În lagărul de la Periprava, pe când lucra la prașitul

porumbului, Sașa Ivasiuc rămăsese la un moment dat mult în urma colegilor săi de brigadă. Deținuții politici fuseseră aduși de curând din penitenciarul Gherla, erau cu toții slabi și lipsiți de putere, iar mulți dintre ei nu ținuseră în viața lor o sapă în mână. Era și cazul lui Sașa, student al Facultății de Medicină, arestat în noiembrie 1956 pentru organizarea unei manifestații de susținere a Revoluției din Ungaria. În plus, fostul medicinist era foarte neîndemânatic. Îi venea mai ușor să lanseze o teorie și să se miște elegant printre cele mai complicate abstracțiuni decât să tragă o linie dreaptă între două puncte. Se străduia totuși să țină pasul cu tovarășii de muncă și ar fi reușit, probabil, dacă porumbul ar fi fost singura plantă de pe acel ogor. Numai că pământul, furat apelor prin îndiguiri recente, continua să hrănească o mare varietate de buruieni, dintre care pălămida și pirul se numărau printre cele mai docile. Adevăratul război se ducea împotriva stufului. Pe cât de înaltă îi creștea tulpina, pe atât de adânci îi erau rădăcinile. Era prima prașilă și, pentru un ochi neexersat, firele de stuf se deosebeau prea puțin de firele de porumb. Pe un om trăit la țară, diferența dintre frunzele plâpânde ale porumbului și săgețile viguroase ale stufului nu l-ar fi pus în cine știe ce încurcătură; pe Sașa, crescut la oraș și doar printre cărți, subtilitatea îl depășea. Efortul de identificare a vegetației îi lua multă energie, dar nu îl scutea de erori; confuzia între specii se producea frecvent. Reteza cu grijă ceea ce credea el că sunt buruieni, înlătura prudent smocurile sălbatice, iar atunci când aduna țarina în jurul plantei selectate se bucura că, în sfârșit, din inima mușuroiului construit cu atâta migală se înalță biruitoare o frumoasă tulpină. Pornea mai departe, izbea încrâncenat cu sapa în pământul nisipos, amestecat cu cochilii de melci, fără a reuși totuși să se țină în rând cu ceilalți săpători. Pe urma lui, la doi pași distanță, venea un soldat din cordonul de pază, cu un câine-lup în lesă. Omul urmărea atent contribuția lui Alexandru Ivasiuc la agricultura patriei, privea și nu-și credea ochilor. După un timp, într-un moment în care medicinistul se chinuia să salveze dintre buruieni un fir mai arătos, rotind artistic tăișul sapei în jurul rădăcinii,

soldatul nu a mai răbdat. A început să-l înjure și a asmuțit câinele asupra lui. Animalul l-a doborât dintr-un salt.

– Smulge-l imediat! a poruncit soldatul.

Căzut în genunchi, Sașa Ivasiuc nu înțelegea. Făcuse o treabă mai înceată, dar bună. Rândul lui arăta chiar mai bine decât rândurile din dreapta sau stânga: era mai verde, de un verde intens, mușuroaiele se aliniau mulțumitor, iar unele plante răsăreau drept, mai înalte și mai viguroase. Ezita: cum să smulgi un fir gata prășit? Pentru a-l lămuri, soldatul îl izbi cu patul pistolului automat între umeri; nu cunoștea metodă mai bună de a împărtași și altora din tainele lucrării pământului.

– Tu nu vezi că ai tăiat porumbul și ai lăsat stuful? Cu dinții, cu dinții să-l smulgi!

Numai că forma aceasta de agricultură nu era cu puțință în cazul lui Sașa. Sașa Ivasiuc își pierduse dinții în anchetă. Își răsuci capul în direcția soldatului, deschise gura și îi arătă gingiile goale. Pe apărătorul cuceririlor clasei muncitoare, ciaturile de os rămase în maxilar, operă a căpitanului Enoiu, superiorul său din Ministerul Afacerilor Interne, îl impresionară neplăcut. Dovedeau limpede că are de-a face cu un sabotor. Pentru șiretenia și reaua lui credință, banditul merita să fie împușcat. Un singur glonț, și răul ar fi fost distrus din rădăcină. Nu primise însă consemn pentru o faptă atât de utilă, nu avea dezlegare de la comandantii săi pentru așa ceva. Îl privi negru de ură și îl scuipe drept între ochi. Gestul avea o funcție eliberatoare, dar nu îi potoli pe deplin furia. Se repezi la plantele ocrotite de sapa lui Sașa și începu să le strivească sub tălpile bocancilor. Firele de stuf, firele de porumb, rândul lui Ivasiuc, rândurile din jur, totul fu călcat în picioare, cu o violență ieșită din comun. Frenezia distrugerii părea să nu aibă sfârșit. Prins în lesă, câinele-lup sărea și el, împrăștiind țarina de pe alte și alte cuiburi de porumb, joaca stăpânului îl încânta, deși, chiar și în joacă, nu i-ar fi trecut prin cap că ar putea să scuie un semen al său. Nici

atunci când locul rămase curat ca o arie, soldatul nu se liniști. Lovi cu sete în coastele animalului din subordine și continuă să bolborosească frânturi de înjurătură, de parcă s-ar fi aflat sub legătura unei vrăji.

În perioada interbelică, ziarele au prezentat pe larg amănuntele unei crime petrecute într-un oraș dunărean, Galați sau Brăila. Protagonistul nefericitei întâmplări se numea Berilă și fusese slugă la un cârciumar. Când a constatat că angajatul său are apucături rele, jupânul l-a dat afară. Berilă a plecat ziua, dar s-a întors noaptea. La adăpostul întunericului, a pătruns în casa căreia îi cunoștea toate ungherele și s-a furișat drept spre teigheaua în al cărei sertar știa că se țin banii. Nenorocirea a făcut ca tocmai atunci cârciumarul să-și numere averea. Când a dat cu ochii de fostul stăpân, hoțul l-a izbit cu toporul în cap. Bărbatul, puternic, nu a căzut din prima clipă, a încercat să se apere, dar Berilă și-a repetat loviturile până ce omul s-a prăbușit cu țeasta despicată. Nevasta a auzit zgomotele luptei, a sărit din pat, în cămașă de noapte, și s-a dus să vadă ce se întâmplă. Ucigașul a lovit-o năprasnic, a lăsat-o într-o baltă de sânge și s-a repezit spre odaia copiilor. I-a surprins dormind și i-a hăcuit cu tăișul toporului, mărunț, cu precizia cu care se tranșează carnea la măcelărie. Nesatisfăcut totuși de treaba făcută, a prins să scotocească fiecă colțișor al casei, în căutarea următoarei victime. A dat de ea, ghemuită sub un dulap. Era pisica. A ucis-o cu aceeași sălbăticie. Cum, în vertijul acesta al crimei, nu își epuizase resursele, s-a apucat să sfărâme mobila și toate obiectele întâlnite în cale. Soldatul care îl lovise și îl scuipase pe Sașa Ivasiuc și călcase în picioare nevinovatele plante era, fără îndoială, din aceeași rasă cu ucigașul gălățean sau brăilean. Cu înalta ei știință în a-și selecta cadrele, Securitatea îl chemase sub drapel și pe acest vrednic urmaș al lui Berilă. „Am simțit că mă frige”, avea să spună Sașa Ivasiuc, amintindu-și de scuipatul soldatului, al cărui instinct criminal, distilat în retorte ideologice, atinsese puritatea luptei de clasă.

O rudă îndepărtată a lui Berilă era sergentul-major Grecu. Temperamental și cu umori schimbătoare, caraliul trecea cu mare dexteritate de la înjurătura murdară la râsul binevoitor, dar cel mai adesea de la înjurătură la bătaie. Om instruit, știa să numere din doi în doi și, mai ales, din cinci în cinci, aproape fără greșală. Talentul acesta, ieșit din comun în lumea paznicilor de pușcărie, îi conferea statut de privilegiat. Superiorii săi îl trimiteau rareori să supravegheze muncile brute și îl foloseau în interiorul lagărului la una dintre cele mai delicate activități: număratul bandiților. Pentru majoritatea paznicilor, numărătoarea dura ore întregi. De la stânga la dreapta, obțineau un rezultat, de la dreapta la stânga, altul. O luau de la capăt și le ieșea o cu totul altă cifră. Nici când începeau de la mijloc nu izbuteau să adune corect. Dacă sergentul de serviciu ajungea, să zicem, la numărul 225, iar un deținut glumeț îl corecta șoptindu-i „patru-sute-două-zeci-și-cinci”, caraliul își însușea diferența de două sute fără să clipească. La sfârșit, un asemenea surplus de bandiți nu îl puneă totuși pe gânduri; tenace, se apuca să numere din nou, unul câte unul, neavând nici acum certitudinea unui total nefluctuant. După ani de experiență, capacitatea deținuților de a se înmulți sau împuțina chiar sub ochii lui nu îl mai nedumerea, așa cum nu îl nedumerea trecerea de la zi la noapte ori de la noapte la zi. Mai înzestrat decât colegii săi, sergentul-major Grecu își demonstra calitățile de bun socotitor, la intrarea politicilor în lagăr. Ca treaba să meargă repede, folosea poarta îngustă ca pe o strungă. În momentele acelea, se simțea, în egală măsură, strateg și cioban peste o turmă de oi sterpe pe care nu trebuia să le mulgă, ci doar să le numere. La ordinele lui răcnite, brigăzile avansau compact, aproape pachet, ca o falangă macedoneană, cu aripa întărită de prezența brigadierilor, iar el marca rândurile ce-i defilau prin față cu izbituri de ciomag. Cinci...poc!, zece...trosc!, cincisprezece...arde-l! Numai sunetul sec al bătei peste oasele noastre îl asigura că operația e corectă. Teoretic, ne număra pe noi; practic, își număra loviturile. Ele cădeau în ritm de metronom, la distanțe egale, dar nu în același loc. Avea oameni-reper, chipuri-țintă ce-i stimulau

geniul aritmetic și, prin variație, se identificau cu însăși esența memorizării. Mașina aceasta de calcul funcționa neobosit, cu o singură între-rupere. Când în raza sa vizuală apărea rândul pe care se afla doctorul Eusebiu Munteanu, caraliul parcă paraliza. Rămânea cu ciomagul în aer, într-o poziție nefirească, dezamăgitoare pentru un performer de talia lui. Bărbatul înalt îl intimida. Doctorul ar fi meritat să i se mângâie spinarea, era un reper inconfundabil, numai că, la vederea vlăjganului care îl privea de sus în jos, cu niște ochi mari și înnegurați, brațul sergentului-major Grecu înțepenea. Își strâmba gâtul după el și îl lăsa să treacă nenumărat. Sebi era subiectul unei discriminări pozitive, de care beneficia tot rândul său. Această sincopă, provocată de cine știe ce complex de inferioritate, adormit până atunci, era corijată vârtos cu o dublă lovitură peste capul sau umerii unuia din rândul următor. Brutalitatea sporită compensa clipa de ezitare. În fond, acest prinț al matematicii putea sări oricând peste niște cifre amărâte. Numărătoarea își recăpăta vechiul ritm, cu aceeași precizie a loviturilor, din cinci în cinci, o tehnică de abac pe care orice elev mai slab la aritmetică ar fi putut să i-o invidieze.

Spre deosebire de alte specii, oamenii nu au un strămoș comun. Unul se trage din lup, altul din cal, iar un al treilea direct din bou. Teoria aceasta aparținea lui Ion Gănescu, fost student al Institutului de Artă Teatrală și Cinematografică, arestat după 1956, împreună cu Miron Chiraleu, cel ce avea să se sinucidă sau să fie ucis în temnița de la Aiud, pentru răspândirea unor manifeste anticomuniste în timpul Festivalului Mondial al Tineretului din 1953. Din știrbituri de ciolane și cu ajutorul unor dălțițe de sârmă sau cuie ascuțite pe piatră, Ion Gănescu sculpta miniaturi în os extrem de fine. Din pâine amestecată cu săpun și salivă, făcea piese de șah, figuri complicate și fantastice pe care paznicii le confiscău cu mare plăcere în timpul perchezițiilor. Sensibil, curios de lucruri și oameni, descoperea potriviri între obiecte și ființe aproape imposibil de potrivit. Oamenii, zicea el, seamănă cu animalele, cu păsările, ba chiar cu insectele, ai căror descendenți sunt. M-a

convins odată că unul dintre camarazii noștri seamănă leit cu o albină. A găsit atâtea detalii comune, încât multă vreme după aceea, ori de câte ori mă întâlneam cu omul- albină, vedeam mai întâi albina și apoi omul. Cred totuși că el, Ion Gănescu, se sustrăgea propriei sale teorii. Chipul lui nu-ți evoca nici o specie cunoscută, fie animală, fie vegetală, ci un produs exclusiv cultural: portretul lui Vlad Țepeș din manualele școlare. După observații îndelungi și atente, a descoperit și originea sergentului-major Grecu: individul descindea din câine. Câinii nu sar totuși la bătaie pentru că sunt prost dispuși sau pentru că așa li se năzare, am obiectat eu. Lor nu le trece prin cap să numere oamenii cu bâta.

– N-am spus că se trage dintr-un câine normal, a explicat el. Grecu se trage din câine turbat.

Precizarea era binevenită. Ar fi fost ofensator pentru patrupelele noastre sănătoase să fie puse în aceeași oală cu sergentul-major Grecu.

Sănătoși și decenti se arătau a fi și caii de la Salcia. Am văzut calul comandantului ridicându-se pe picioarele dinapoi, scânteindu-și potcoavele și doborând cu copitele un om, fără însă a-l strivi sub copite. În șaua lui se ținea falnic căpitanul Mălăngeanu, iar omul doborât era Păscăreanu, un camarad mai vârstnic al nostru. Acesta se apropiase de comandant pentru a protesta împotriva unui abuz al administrației. Șeful suprem al lagărului, venit în inspecție, se prefăcuse că îl ascultă cu interes, se aplecase chiar în șaua, cu aerul că dorește să audă mai bine, zâmbise, dăduse din cap, după care, smucind frâul și dând pinteni calului, ținuse morțiș să-l calce în picioare pe nemulțumit. În ciuda rozetelor înfipite în burta lui și a zăbalei care îi rupea gura, animalul a sărit tot timpul peste trupul celui căzut, fără să-i pricinuiască vreo rană. Sub șiretenia lui grasă, de hoț care fură la cântar, căpitanul Mălăngeanu ascundea firea brutală și lipsită de milă a unui tâlhar de drumul mare. E de presupus că, dacă s-ar fi lăsat încălecat de calul său, iar acesta ar fi acceptat să conducă lagărul, viața noastră ar fi fost mai ușoară.

Reacțiile animalului se deosebeau în bine de cele ale stăpânului, comportamentul lui era oricum mai uman. În pupila lui neagră se ghiceau suferință și spaimă, în ochii călărețului, numai viclenie și ură. La peste treizeci de ani de la întâmplarea aceasta, prin 1994 sau 1995, l-am întâlnit pe stradă pe domnul Păscăreanu. Era acum un bătrânel trecut de 80 de ani, cu un aer fericit, de o seninătate voioasă. Petrecuserăm câțiva ani de pușcărie împreună și m-am bucurat să-l văd sănătos. Nu m-a recunoscut. Am încercat să-i împrăpățez memoria și i-am vorbit despre colegii noștri de brigadă. Nu își amintea de nici unul. Am rostit numele lui Mălăngeanu. Nu, nu îi spunea nimic.

– Chiar nu îl mai țineți minte pe comandantul lagărului? am insistat eu.

– Comandantul? s-a mirat el. A, da, avea un armăsar alb, foarte frumos.

Calul și-l amintea, dar numele cavalerului, ordura cu stele de căpitan pe umăr, îi pierise din amintire.

Un veteran de război spunea că în timpul încercuirii de la Cotul Donului, în iarna rusească a anului 1943, adevărata salvare a oamenilor au fost caii. Când soldații nu mai puteau de frig, le trăgeau un glonte în cap, îi spintecau cu baioneta și se vârău în burta lor, ca într-un sac de dormit. Se încălzeau așa o vreme, ba chiar, până ce cadavrul începea să înghețe, apucau să tragă și un pui de somn. Și noi ne-am purtat urât cu caii de la Salcia. Unii își făceau salată din lucerna lor, iar din an în paști le mâncam fasolea neagră furajeră, așa-zisa fasole de cal, cultivată anume pentru hrana lor. În acele cazuri, bucătăria primea 12 kilograme de boabe, la 1200 de deținuți. Zece grame de om nu însemna totuși un jaf. Dar nu numai din nutrețul lor ne-am înfruptat. Odată, foamea noastră a mers până la a le mânca un semen. Povestea e tristă. Cam la o lună după instalarea noastră în lagăr, reprezentanții administrației, în dorința lor de a ne stimula cheful de muncă, ne-au tăiat un cal. Nu l-au tăiat însă în ziua în care l-au adus. L-au priponit în exteriorul gardului de sârmă ghimpată, în

libertate, socoteau ei, și l-au lăsat acolo aproape două săptămâni, legat, fără să-l hrănească și fără să-l adape. Abia atunci când animalul nu s-a mai putut ține pe picioare, bucătarii au fost autorizați să-l bage în cazan. Cel care a simțit, poate, cel mai bine gustul cărnii de cal a fost Dan Deaca (Diaca?). Deaca făcea pușcărie din 1948 și trecuse prin reeducarea de la Pitești, unde jucase un rol activ, câștigându-și faimă de expert în chinuirea camarazilor de suferință. Exista chiar o lovitură la ficat care îi purta numele. Fiind atât de vechi în pușcărie, nici foamea lui nu era nouă. Ca fost student în medicină, omul cunoștea nu numai vulnerabilitatea organelor interne, a ficatului de exemplu, care îi inspirase celebra sa lovitură, ci și valoarea lor nutritivă. Prin urmare, a șterpelit din groapa cu lături din dosul bucătăriei câțiva metri de intestin, și-a îngropat prada în pardoseala de pământ a izolatorului, după care a provocat un incident ce l-a obligat pe caraliul de serviciu – întotdeauna se putea conta pe bunăvoința cadrelor – să-i întocmească raport și să-l încuie pentru câteva zile la izolare. A ieșit din camera de pedeapsă exact atunci când a terminat de mâncat mațul de cal; e de presupus că și-a calculat gravitatea incidentului și durata pedepsei, în funcție de lungimea mațului. Pentru că și el, asemenea celui alt mare torționar, sergentul-major Grecu, avea vână de matematician.

Animalele de pază erau sensibile și la fenomenele astronomice. Într-una din zilele lui februarie 1961, cu ger aspru și nori plumburii, prin care răzbătea din când în când soarele, un mesager ne-a adus vestea că trebuie să încetăm lucrul. Era o vreme numai bună de construit diguri și ne-a mirat hotărârea administrației; ea dovedea, dacă nu chiar alterarea sentimentului ei patriotic, cel puțin delăsare. Am fost încolonați, numărați și am pornit către lagăr. Dar nu în mers obișnuit, ci în pas alergător. Graba escortei trăda panica. Soldaților nu le mai păsa de disciplina formației, voiau să ajungem cât mai repede acasă. Neliniștea lor era depășită de neliniștea câinilor-lupi. Aceștia își încrețeau boturile, își rânjeau colții, trăgeau de legăturile lor din piele, încercând să scape de lesă.

Pe la jumătatea drumului a apărut luna. În plină zi, în apropierea soarelui, strecurându-se sub el, gata-gata să-i ia locul. Frigul s-a întetit brusc, aerul părea și mai înghețat. Luna înainta, soarele se retrăgea în spatele ei, iar norii, tot mai negri și mai amenințători, se legănau peste capetele noastre ca niște bucăți de blană sfâșiată.

– Eclipsă de soare! a exclamat cineva, încântat să descopere evidența.

Ni s-a ordonat să ne culcăm cu fața la pământ. Ne-am întins cu burta în bulgării înghețați ai drumului, bucuroși de odihna neașteptată. Doar paznicii au rămas în picioare, veghind dezorientați mulțimea uniformelor vărgate. Le era frică să nu evadăm.

– Dacă soarele ar dispărea o secundă, pământul s-ar acoperi cu un strat de gheață cu o grosime de treisprezece metri, a spus același cunoscător de eclipse.

Dincolo de conturul albicios al lunii, soarele se afla totuși la locul lui. Nu m-ar fi deranjat să dispară o vreme. Poate că numai astfel lumea ar fi devenit mai pură, fără anchetatori și judecători corupți, fără torționari și delatori, iar dacă ideile ar pieri odată cu oamenii, fără utopii criminale. S-a făcut întuneric. Câinii-lupi se zbăteau în lesă, se înălțau în două picioare, mârâiau, urlau, lătrau înfricoșați. Un soldat, iritat de reacția subordonatului său, l-a lovit violent peste bot. Animalul s-a smuls din mâna superiorului, schelălăind de durere. A rupt-o la fugă și, refuzând să asculte chemarea soldatului, s-a strecurat printre șirurile de bandiți și s-a lipit de ei. Era un câine care pactiza cu dușmanul de clasă, nedemn de sarcina pe care i-o încredințase partidul. E de presupus că nu avea grade, pentru că nici nu le merita.

Într-o altă perioadă a detenției noastre, în lagărul de la Stoieniști, un confrate al său, la fel de indisciplinat și imprudent, va avea o soartă tragică. Era câinele comandantului, avea un stăpân

iubitor și se bucura de toate înlesnirile la care poate aspira un animal preferat. Nu purta zgardă și i se îngăduiau toate fanteziile. Pătrundea în interiorul lagărului la orice oră din zi sau din noapte, inspecta bucătăria, vizita barăcile, dădea din coadă prietenos, se arăta vesel și zvăpăiat. Binele împins la extrem este însă o formă a răului. O îngrozitoare capcană. Excesul de libertate l-a costat mai mult decât libertatea însăși: nefericitul a dispărut în stomacul lui Dan Deaca. Investigațiile caraliilor nu au dus la nici un rezultat; comandantul nu a aflat niciodată adevărul despre moartea preferatului său. Dacă ar fi aflat, ucigașul ar fi plătit, probabil, cu viața. Deținuții mai naivi se minunau de performanța flămândului și se întrebau cum a reușit vânătorul să gătească un vânat atât de mare, fără ajutorul bucătarilor. Și, mai ales, nu înțelegeau ce a făcut cu resturile de la bogata și excentrica lui masă. Răspunsul e simplu: Deaca nu gătea. Nu l-a fiert, nu l-a prăjit, l-a mâncat crud. Cât despre resturi, chiar și neștiutorii noștri camarazi ar fi trebuit să-și dea seama că foamea lui Dan Deaca nu tolera resturile.

(Fragmente din volumul „Tortura pe înțelesul tuturor“, editura Cartier, Chișinău, 2001)

D.PHILLIP – MOARTE LENTĂ ÎN „OSTROVUL SÂNGELUI“

Deschiderea etapei a doua a lagărelor din Baltă a avut același motiv ca și cel din etapa precedentă, din 1950: faptul că toate închisorile, mari și mici, erau suprapopulate. De exemplu, la Gherla, în 1958 erau mai multe suflete decât în târgul cu același nume. Victimele se recrutau mereu, dar închisorile erau limitate, Canalul închis. Atunci s-a reînviat ideea lagărelor din Baltă, sub pretextul unei noi îndiguiri.

Victimele de câțiva ani în urmă, putreziseră. Se puteau deci sedimenta alte cadavre.

De data aceasta s-a lucrat planificat. S-au amenajat mai multe lagăre deodată, s-a consumat mai multă sârmă ghimpată și s-au adus mai multe mitraliere în turelele de pază. Lagărele aveau nume ciudate, probabil codificate, ca Salcia, Grădina, Stoenеști, Luciu-Giurgeni etc., toate făcând parte din formația MAI Ostrov.

Fiecare lagăr avea între o mie și o mie cinci sute de suflete.

Paza era asigurată de către batalioanele de soldați din cadrul trupelor Securității, iar treaba torturii zilnice era dată pe mâna uniformelor albastre ale milițienilor din paza penitenciară. Unii dintre ei au fost avansați după ce trecuseră prin simulacrul de proces judiciar al crimelor împotriva umanității, după eșecul fazei întâia.

Primul lot a sosit la Salcia pe 6 Septembrie 1959. Erau complet amestecați, după criterii total absconse pentru o minte normală: tineri, bătrâni, toate straturile sociale de la țărani

analfabeți până la un prinț (Constantin Brâncoveanu), sănătoși și bolnavi, unul aproape orb, un pitic cocoșat, toate naționalitățile și religiile, incluzând un rabin și un hogo (Giafer Iusuf). Prima victimă de care îți amintești a căzut pe 8 Septembrie, ați crezut că a murit de dizenterie. Nu poți să nu uiți, nu vrei să uiți că cel care murise fusese repartizat să doarmă pe sacul de paie chiar lângă tine și, deși ai anunțat sergentul de serviciu, totuși mortul a fost ridicat numai a doua zi, așa că ai dormit cu cadavrul lângă tine, la o distanță de 50 de centimetri.

Cum îl chema? Numai Dumnezeu mai știe. Îți amintești numai că avusese o condamnare destul de mare, era pușcăriaș vechi și mai mult ca sigur fusese adus în lagăr cu o febră tifoidă existentă.

A fost ca o uvertură la ceea ce avea să urmeze.

avut grija ca de data aceasta să nu se afle numele comandanților care, de altfel, se schimbau destul de des. Întrucât cuvântările făceau parte din uzanța ideologică comunistă, nici în lagăre nu se putea fără ele. Primul comandant de la Salcia, suspect de brunet, nu s-a lăsat nici el mai prejos. De pe o moviliță de pământ, ca să-și impună făptura bicisnică, a declarat cu emfază:

– Ați fost aduși aici pentru a fi reeducați prin muncă!

Termenul de reeducare, de tragică amintire, îl vei mai întâlni de altfel în închisoare.

Comandantul a continuat apoi, pentru a se contrazice:

– Să vă iasă din cap că veți scăpa vreunul de aici. Muncă și atât. Dacă sunteți bolnavi n-o să stricăm medicamentele poporului pe voi. Gloanțe o să vă dăm, nu medicamente! a conchis el, probabil citându-l pe ministrul Drăghici, care le trimisese vreo circulară în acest sens.

După trei zile totul era organizat, oamenii dezbrăcați de orice haine civile, în locul acestora primind zeghea vărgată atât de subțire că putea fi folosită oricând la strecurarea brânzei, la stână. Iarna se adăuga și o manta din același material.

Se dormea în aceste adăposturi, cu larghețe numite barăci, câte doi în pat, uneori chiar și cinci în două paturi. Pe jos doar pământ, adesea transformat în noroi. În loc de instalație sanitară bineînțeles că se folosea același hârdău pentru fecale, neacoperit și la vedere, așezat chiar lângă șirul de paturi. Mai puțin norocos, primele două luni ai dormit, dacă se poate spune și așa, chiar lângă un asemenea *obiect sanitar*. Mirosul era de nedescris, iar spectacolul atât de degradant, încât limba nu îl poate descrie, iar dacă încerci, simți că pierzi din nou echilibrul interior, atât de greu de realizat.

După un timp, mutat din brigadă în brigadă, ai putut avea un loc de dormit mai puțin spectaculos și mirositor decât cel de la început.

Regimul alimentar era calculat pentru a realiza o moarte lentă care să pară *naturală*, așa că nu primești zilnic decât 250 de grame de turtoi, două polonice dintr-un fel de zeamă ambiguă și în plus, dimineața, un alt polonic de ceva ciudat și colorat, numit în mod oficial cafea.

Sistemul de mers la muncă era același ca și în etapa întâia, cu brigăzi, numai că de data aceasta brigadierii nu erau criminali de drept comun ci, în majoritate, foști ofițeri ai republicii care, deși îndobitociți de educația militară marxistă, fuseseră arestați pentru cine știe ce motiv rizibil. Unii brigadieri erau pur și simplu *turnători* proaspăt recrutați.

În general, manipularea psihologică a brigadierilor s-a făcut destul de simplist. Li s-a spus:

– *Când terminați digul, plecați acasă. Voi ați greșit numai față de republică, dar ceilalți sunt niște*

bandiți contrarevoluționari. Să-i forțați să termine digul. Cine dintre voi se evidențiază, pleacă chiar mai repede.

Pe un fond criminal existent, detectat de către specialiștii psihologi ai Securității, acea promisiune a prins și a dat roade. După chipul și asemănarea clasei muncitoare, s-a creat elita lagărelor de exterminare din Baltă.

Majoritatea celor închiși erau intelectuali, neobișnuiți cu munca fizică, unii cu peste zece ani de celulă la activ. Să nu se uite însă că scopul acestor lagăre era moartea prin epuizare fizică.

Deșteptarea avea loc la cinci dimineața, urmată de *servirea cafelei*, numărul afară în curte, *pe platou*, de multe ori pe ploaie și frig cumplit, apoi kilometri de mers pe jos prin noroiul cleios, tipic de baltă, ce distrugea imediat bocancii vechi și scorojiți care nu se reparau și nici alții nu mai căpătai.

Răni pe picioare, rosături infecte, răni pe mâini de la lopată și hârleț și de la roabele cu mânere metalice. Când era ger, se lipea pielea de mânerul roabei. Programul de lucru era efectiv de câte 12 sau 14 ore, în funcție de sezon.

Bătaia a făcut întotdeauna parte din arsenalul ideologic comunist. Însă acolo, în Baltă, instinctele atavice au înflorit și mai plin. Era țara nimănu.

Spre deosebire de etapa întâia, de data aceasta s-a realizat și o productivitate oarecare. Au avut grija să aresteze ingineri topometriști și alți specialiști, deoarece salariații civili erau complet excluși. Pentru a se îndeplini productivitatea planificată, norma individuală de săpat și cărat pământul de pe dig era de trei metri cubi de persoană. Considerând că un metru cub de pământ are minimum 1,7 tone greutate, un nefericit, tot numai piele și oase, trebuia să sape și să urce pe dig peste cinci tone de pământ. Dacă la începutul unui tronson de dig primele straturi erau mai

ușor de realizat, mai târziu, căratul pământului putea să ajungă până la zece metri înălțime, iar gropile din care se lua pământ deveneau tot mai adânci și tot mai depărtate.

Neîndeplinirea normei se pedepsea automat, seara, cu lovituri de ciomag pe pielea goală. La poartă era un coridor, unde victimele erau lungite și bătute, de foarte multe ori, de către soldații în termen. Ai văzut cu ochii tăi cum uneori, unii din acești soldați, presupuși a fi fii de țărani sau de alți oameni simpli și cinstiți, se ofereau voluntar să aplice bătaia *domnilor bandiți*, cum vă strigau în batjocură.

Pe lângă durerea fizică, se adaugă și cea sufletească, faptul că aparții unui popor care a decăzut până acolo încât fratele își torturează fratele.

De altfel, nu a fost prima oară când te-ai simțit în țara lui Cain...Geografia ei începea să-ți devină din ce în ce mai familiară.

Unele întâmplări ți-au rămas în memorie ca fragmentele unui film uitat. Într-o zi, venind de la dig, un soldat zelos a strigat la un deținut vechi:

– *Mișcă-ți picioarele mai repede!*

Omul avea la activ zece ani de pușcărie, fusese la mine, la Canal, supraviețuise. Era printre pușinii care purta mustață, deși era împotriva *regulamentului*. Trecut prin atâtea în viața lui, s-a uitat cu scârbă la idiotul tânăr care îl făcuse bandit și, cu un calm desăvârșit, i-a răspuns printre dinți:

– *Bandit e taică-tu, iar tu du-te în mumă-ta.*

Soldatul a început să țipe isteric, agitându-și automatul spre coloană.

- *Tov. Sergent, m-a înjurat banditu'!*

Cum însă sutele de deținuți nu puteau fi opriți pentru orice incident și fără aprobarea unuia mai mare, s-a decis ca identificarea *banditului* să se facă la poarta lagărului.

Acolo, soldatul se agita, strigând că un bandit cu mustață l-a înjurat de mamă. Însă cu toată *vigilența* celor în uniformă, nu a putut fi găsit nici unul cu mustață: omul și-o răsesse din mers cu coada unei linguri ascuțite pe o parte, lingură cu grijă ascunsă, deoarece era considerată armă de *atac contra cadrelor!*

Pe ziua de 8 Noiembrie, sărbătoarea Sfinților Arhangheli, a plouat torențial. Chiar și pentru paznicii bine îmbrăcați, cu cizme excelente și pelerine de ploaie cauciucate, era greu de mers. Totuși ați fost scoși la muncă, uzi, flămânzi, sub o altă ploaie, de lovituri, obligați să vă înhămați câte doi-trei la o roabă, în nămolul până la genunchi. Urlete și lovituri de ciomag peste tot.

Nimeni nu a înțeles la început de ce înverșunarea aceasta subită. Însă cei cu experiență de închisoare v-au lămurit: oamenii trebuiau și mai mult terorizați în zile ca acestea, pentru că era și ziua numelui fostului rege, precum și sărbătoarea legionară...

A venit iarna. Frigul făcea foamea și mai cumplită. Erați totuși ținuți afară pentru a mânca, chiar și după muncă. În extrem de scurta noapte nu puteai dormi normal de mirosul pestilențial, de durerea mușchilor și de cea a foamei, o foame celulară, cum a numit-o cineva. După luni de muncă extenuantă și o lipsă totală de igienă, corpul se resimțea de atâta mizerie. Oamenii căutau să se spele, cât de cât, prin ochiurile de apă adunate prin gropi, lucru total interzis. Au avut câini dresați care căutau aceste cazuri intolerabile de la abaterea de la mizerie. Într-o zi mai călduță și cu un soare puternic, unul mai curajos s-a dezbrăcat complet ca să se spele în groapa plină cu apă de ploaie.

Au asmuțit câinele pe el. Ciudat a fost că animalul, dresat să atace haine vărgate, s-a oprit confuz în fața omului complet gol.

Ți-au trebuit mulți ani după aceea, până ai început să iubești din nou câinii.

Alții însă nu au fost așa norocoși.

Pe 12 ianuarie 1960, a fost o zi însorită și fără vântul uzual. Un nefericit s-a ascuns într-una din gropile de împrumut, de unde se scotea pământul pentru dig, s-a dezbrăcat la piele și a încercat să se spele. A avut ghinionul ca să-l vadă un soldat de pază, cu binoclul.

au luat, așa dezbrăcat, spre a servi de exemplu și celorlalți. A fost suit pe partea cea mai înaltă a digului, în pielea goală și au turnat o găleată de apă rece peste el.

A stat acolo până seara... O statuie de gheață. Peste câteva zile i-a venit sfârșitul, care a fost catalogat ca *moarte naturală*.

Metoda mai fusese aplicată și în etapa întâia... Surprinzător, dar digul înainta încet, încet. Mii de oameni,

cu puterile epuizate cărau, ca felahii egipteni acum cinci mii de

ani, pământ ca să înalțe acele noi piramide ale durerii și crimei. Securiștii, la un moment dat, au mai venit cu o inovație psihologică: încercarea de dezbinare dintre țărani și intelectuali.

O parte din victime era închisă pentru refuzul de a semna intrarea în colectivă, cum a fost cazul unor sate întregi din Moldova. Dacă la început fuseseră organizate brigăzi separate de intelectuali, ulterior au schimbat metoda și au amestecat intelectuali cu țărani în aceeași brigadă. Apoi țăranilor li s-a spus:

– *Vedeți? Aceștia sunt intelectualii care au complotat împotriva colectivizării și v-au ațâțat. Datorită lor sunteți aici. Partidul înțelege greșeala voastră. De aceea când terminați digul veți pleca acasă. Forțați-i pe bandiții ăștia să muncească la fel ca voi...*

Și așa, infernul muncii forțate s-a intensificat. Mulți dintre țărani munceau cu disperare, deși trupurile lor erau istovite de nehrană. Unii au raportat *nesupunerea* intelectualilor, care erau biciuiți seară de seară, zeci și zeci deodată. Soldații, acei fii descendenți din neamul lui Cain, se schimbau la bătaie, obosiți și plictisiți de loviturile ce le aplicau conștiincios și cu sete.

Ai fost dintre aceia care au fost ciomăgiți de nenumărate ori, dar ai aplicat filosofia simplă că munca forțată și lipsa de hrană te vor ucide mai repede decât bătaia. Și ai avut dreptate, deoarece la un moment dat rata mortalității era mai mare între țărani decât la ceilalți.

Cu durere îți amintești că odată, un țăran pe nume Ursu, un munte de om, înrăit în disperarea lui de a pleca acasă, te-a lovit cu lopata pentru că mișcai roaba mai mult goală, de formă, de acolo și până acolo și te-a raportat. Ai fost bătut din nou, seara, în poartă.

Un an mai târziu, pe acest Ursu l-ai văzut murind, istovit de muncă și de șocul de a nu putea pleca înapoi la ai lui. Atunci, înrăit și tu de ambianța de ură, animalitate, frica de moarte, toate amestecate și încâlcite în sufletul și mintea ta chinuită, nu ți-a fost milă de cel care murea. Târziu, peste ani, te-ai căit de acest sentiment de neîndurare și adesea te-ai rugat pentru sufletul nefericitului Ursu, care a crezut în înșelătoria promisiunilor făcute tocmai pentru a-l ucide mai repede.

La începutul lunii Februarie 1960, a căzut brusc un ger năprasnic, pentru câteva zile, chiar sub minus 25 de grade. Soldații se schimbau la bază tot la două ore, cu toate șubele și pâslarii călduroși

cu care erau dotați. Victimele erau obligate însă să spargă pământul înghețat sticlă, cu târnăcopul. Focul era interzis, bineînțeles. S-au oprit lucrările nu din motive umanitare, cuvântul acesta nu exista în dicționarul Securității, ci pentru că înghețul primejduia calitatea digului, deoarece pământul nu se putea presa conform normelor tehnice. Toată lumea a fost închisă în barăcile neîncălzite, cu pereții din scândură subțire și neizolați. Totuși era un motiv de relaxare, de odihnă, deoarece se făcea puțin cald datorită înghesuiei, ca în staulul cu vite.

Dar și atunci călăii au găsit ceva care să continue chinul frigului.

Într-una din zilele acelea deosebit de geroase, în toate lagărele din Baltă, în același timp, oamenii au fost scoși afară, la ora opt dimineața. Ordinul a fost însă să iasă cu *toate* bagajele personale care, de fapt, se rezumau la o amărâtă de trăistuță.

Motivul: percheziție.

Până atunci, mai toată lumea salvase de la alte percheziții câte ceva călduros, un pulover, o vestă încropită din cine știe ce alte zdrențe, deoarece imaginația celui închis pare nelimitată. Regulamentul era că nimeni nu poate avea nici o îmbrăcăminte civilă cu mâneci. Tu aveai o flanelă de lână, cea cu care ai fost arestat de pe stradă, căreia i-ai cusur mânecile pe spate, pe dinăuntru, ca să țină mai cald.

Paznicii de data aceasta au procedat sistematic.

La un ger de minus 25 de grade oamenii erau complet dezbrăcați, în pielea goală, trecuți prin cordonul de paznici cu loviturile de cizmă de rigoare. Apoi nu li se lăsa decât ce le dăduse socialismul: cămașa, izmenele și zeghea roasă ca o cârpă de spălat vasele.

Treaba se făcea meticulos și ostentativ de încet. În plus, în lagăr erau peste o mie de oameni, iar

percheziția era efectuată de către o mână de paznici, bine îmbrăcați, hrăniți și duhnind a băutură.

Chinul ți-a fost cumplit, de nedescris.

Totuși, cu abilitatea indescritibilă pe care o au numai cei ce sunt în asemenea situații limită, au mai fost salvate și de data aceasta anumite lucruri, care puteau prelungi agonia, protejând cât de cât contra frigului nemilos.

Oamenii, în barăci, au respirat ușurați, împărțind între prieteni ce se mai salvase. Dar a doua zi, la aceeași oră, pe un frig asemănător, aceeași percheziție, cu aceeași metodică chinuitoare. În plus, s-au scos și sacii numiți saltele, care s-au desfăcut și au fost goliți de paie, pentru a se descoperi și cel mai mărunț lucru ascuns după percheziția din ziua precedentă.

Tortura frigului a durat mult mai mult.

A trei zi, aceeași perversă percheziție, care a fost însă mult mai scurtă: de data aceasta nu mai rămăsese nimic. Chinul frigului suportat în pielea goală a fost pur și simplu gratuit.

Lumea se emoționează, pe bună dreptate, la citirea celor scrise despre experiențele la temperaturi foarte scăzute, făcute în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Le-ai citit și tu. Dar nu crezi că sunt mai presus decât suferințele la scară de masă aplicate în lagărele din Baltă. Despre acestea puțini vor să creadă și uneori se spunea: propagandă anticomunistă...

Ai fi fericit să poți scrie literatură de propagandă, însă suferințele să nu fi fost reale.

Cine citește cărțile lui Soljenițin și le compară cu mărturiile noastre, va constata că slugile comuniste din România și-au întrecut cu mult zel învățătorii. Adevărurile lui Soljenițin sunt uneori minore în comparație cu chinurile suferite de deținuții politici din România.

Odată cu primele zile de primăvară au început și bolile.

Sub presiunea foamei s-a început a se mânca lucruri greu de imaginat. Îți amintești de acel ardelean zdravăn, preot greco-catolic, care se specializase în a tunde în mod expert iarba și a o amesteca cu zeama oficială, pentru a umple stomacul veșnic gol. Se mânca sfeclă furajeră crudă, hrean sălbatic crud, rădăcini de stuf sau alte plante. Datorită șoarecilor care atingeau aceste plante sau rădăcini, au început să apară primele cazuri de holeră și de leptospiroză. Apoi febra tifoidă a făcut ravagii. Datorită îndopării stomacului cu fel de fel de ciudățenii crezute comestibile, ai văzut cazuri de ocluzii intestinale care rezultau în morți cumplite.

În fața acestor molime, așa după cum era de așteptat, intelectualii au dat procentajul cel mai ridicat de victime. Mureau pe paiele putrezite tineri, bătrâni, laici, preoți și episcopi.

Gropile le săpau soldații, pentru ca nimeni să nu știe unde și câți au fost îngropați. Mormintele lor le înnobilează pământul plin de sânge și durere al Bălții.

După aproape doi ani s-au sesizat mărimile guvernamentale de primejdia molimei, primejdie care putea lovi și securiștii din preajmă.

Spitalul civil de la Constanța și-a golit în pripă o secție pentru a primi scheletele încă vii. Doctorii au fost îngroziți. Bacteriologii căutau în tratate ce învățaseră despre leptospiroză și holeră, dispărute în Europa de aproape un secol. S-au luat niște vagi măsuri igienice, s-a construit chiar și

un fel de spital cu 30 de locuri, care să servească toate lagărele. S-a introdus apă curentă, construindu-se castele de apă, dar acestea nu pentru deținuți, ci pentru fermele ce se pregăteau.

Molima a venit ca o adevărată salvare. Foarte mulți sperau să se îmbolnăvească sau să moară. Spitalul de la Constanța era visat de fiecare ca pământul făgăduinței. Se căutau și se inventau metode de a provoca febră puternică, pentru a fi suspectat de o boală contagioasă și scos din lagăr. Ai cunoscut direct cazul a doi prieteni tineri, care se aveau ca frații, foști studenți în primul an universitar, amândoi antrenați pentru a deveni înotători de performanță, condamnați pentru acte preparative de trecerea frontierei. Nu le reții numele, după atâția ani. Unul din ei s-a îmbolnăvit de febră tifoidă. Cel de-al doilea a recunoscut în fața ta că a folosit un strop de fecale de la celălalt, pus în arpacașul zilnic, cu speranța de a se îmbolnăvi și el, de a fi dus la spital sau a muri.

Nu mai știi dacă au supraviețuit...

Un alt caz, poate unic, este acela al unui tânăr din Ardeal. Băiatul acesta a avut o voință de a supraviețui total ieșită din comun. A *mimat* că e bolnav de leptospiroză. În cazul acestei boli, simptomul cel mai evident era paralizarea picioarelor. Un felcer securist avea o metodă primară de a verifica: îl împungea pe cel suspect de a fi contaminat cu un ac de seringă în tălpi. Dacă pacientul nu simțea durerea era scos din baltă. Tânărul acela s-a lăsat înțepat de mai multe ori fără măcar a clipi, deși talpa piciorului sângera. A fost dus din lagăr. Ulterior l-ai întâlnit la Gherla, sănătos și viu. Chiar și el glumea despre episodul din Baltă, zicând că și-a greșit chemarea și ar trebui să se facă fahir!

Organismul omenesc, această minune neasemuită, nu se dădea învins. Rezistența umană formidabilă, nu măsurile luate de administrație, a făcut ca molima să-și piardă din furie, reapărând doar sporadic, spre fericirea celor ce se îmbolnăveau și în felul acestea puteau pleca din lagăre.

Dar în urma epidemiei, au rămas morminte necunoscute și nemarcate, tineri paralizați ca urmare a leptospirozei, organisme măcinate și șubrezite după febra tifoidă și holeră.

Încetul cu încetul, după vreo câțiva ani, digurile au fost gata. Supraviețuitorii au fost transferați la alte locuri de chin. În Baltă au fost aduși deținuții de drept comun, pentru lucrările agricole.

Când totul a fost gata, câteva fotografii cu utilaje de excavat au umplut primele pagini ale ziarelor, ca mărturie a eroismului clasei muncitoare care a îndiguit Balta și a desecat nu știu câte mii de hectare.

Este foarte adevărat: clasa autoproclamată muncitoare și-a îndeplinit obiectivul, exterminând un număr cât mai mare de intelectuali, adversari presupuși aprioric ai regimului.

Mărturiile unor supraviețuitori din lagărele rusești sau de la Canal au atestat că ceea ce s-a întâmplat în lagărele din Baltă întrece uneori chinurile și ferocitatea terorii din locurile de detenție amintite de mai sus.

Pe vremea aceea, ultimul șef al statului comunist, cu gradul de general maior căpătat la academia de Securitate din Rusia și responsabil cu colectivizarea, bineînțeles că nu a știut nimic despre Baltă. Nici cei care azi însă se mai îmbuibă din rezultatele economice ale crimelor de atunci, tot nu știu nimic. Nimeni nu știe și nu-și amintește nimic. Totdeauna alții au fost de vină, nu partidul.

Încă mai speri că poate, cândva, Bălților Dunării le vom schimba numele și le vom numi Ostrovul Sângelui.

(Fragmente din volumul „Din țara lui Cain – Memoria Golgotei personale”, editura Cuvântul Românesc, Canada, 1996)

FLORI STĂNESCU – SALCIA: UN LAGĂR DE MUNCĂ FORȚATĂ

După cum am arătat în numărul trecut al revistei (AT, III, nr 1, 1995), cei vinovați de atrocitățile comise la Salcia în perioada 1952 – 1953 au beneficiat de "clemența" conducerii Partidului și, mai târziu, de diverse privilegii. Continuăm seria mărturiilor despre colonia de muncă Salcia cu interviuri luate unor foști deținuți politici care au fost aici în ultima perioadă a lagărului. Aceasta a fost mai puțin drastică, deși a păstrat toate trăsăturile spațiului concentraționar. Conform hotărârii ședinței de lucru a conducerii M.A.I. din 23 septembrie 1949, deținuții (drept comun și politici) a căror pedeapsă urma să expire și nu prezentau garanție erau trimiși în colonii de muncă; în același timp se prevedea ca toți deținuții din penitenciare să muncească. Conducerea comunistă de la București a rămas consecventă sistemului său dialectic. Deoarece deținuții „au călcat legile R.P.R., au manifestat acte dușmănoase contra regimului, căutând să lovească în cuceririle poporului muncitor și să-l împiedice în munca de construire a socialismului”, locurile de detenție deveneau „centre de reeducare”. O nebunie coerentă se substituie justiției (procedeele folosite "nu ne aparțin nouă, ele nu ajută la reeducarea deținuților") în încercarea autorităților de a construi o imagine legitimă regimului comunist de la București. Nici un cuvânt despre individ și drepturile sale.

Interviurile reproduse în acest număr au fost transcrise cu fidelitate după înregistrările originale, respectându-se pauzele și diversele stări emoționale ale celor doi interlocutori. Cu acordul domnilor Emil Căpraru și Miltiade Ionescu au fost scoase din text repetițiile și incoerențele inerente unui interviu care presupune o mare încărcătură afectivă, datorită rememorării unor evenimente tragice. Cele două mărturii sunt relevante pentru diversele percepții ale interlocutorilor, în dubla lor calitate de deținuți și de medici.

Interviurile au fost realizate în București, de Flori Stănescu și Mircea Stănescu la 14 ianuarie 1995 (Emil Căpraru) și 10 aprilie 1995 (Miltiade Ionescu).

EMIL CĂPRARU – „DREPTUL DE A MURI”

SALCIA. UN LAGĂR PRINCIPAL

Emil Căpraru: [Am fost la Salcia]... într-o perioadă când nu era atât de mare severitate cum fusese în anii anteriori. Așa că părerile mele sunt cam optimiste. Ce mai pot spune eu despre Salcia?

Flori Stănescu: Să ne spuneți mai întâi cum ați ajuns la Salcia.

E.C.: Altceva, ce să vă spun? Ce era Salcia? Între cele două brațe ale Dunării erau o serie de colonii, de lagăre în care lagărul principal era Salcia, care era și cel mai mare. Era Salcia în centru [...] Pe noi ne aducea de-aici de la Brăila, într-o mahună, într-un vas acoperit, ne lăsa la Ostrov, [treceam] de partea asta a râului, a brațului și intram în Baltă. Balta era aici la Salcia. Salcia era lagărul... când am fost eu în el, avea cam 1500 de oameni. Era împrejmuit cu un gard exterior de sârmă, 2 rânduri de sârmă ghimpată, din loc în loc cu niște mici pavilioane unde era paza. [...] un țarc, 2 mari rânduri de barăci, și dormitor [pentru] caralii zidit din cărămidă, dormitoare [pentru] deținuți foste grajduri de vite, bucătărie [...]. Țsta era lagărul principal și cel mai bine organizat, [...] era un spital destul de mare pentru toate [lagărele] Frecăței, Grădina, Salcia, Agaua, Stoienești, Cistia da' a mai fost încă unul [...] și Mărașu [...] Așa deci, lagărul când am ajuns eu în 1962 – 1963, '64, n-am memoria anilor, avea în jur de 1500 de oameni, cu 15 brigăzi de muncă. Pe lângă aceste brigăzi era un serviciu, o brigadă care se ocupa cu bucătăria (deci de interior), și o brigadă de

meseriași care se ocupa cu întreținerea atât a clădirilor de aici cât și a clădirilor locuințelor personalului care erau, unele, în afara lagărului și, pe lângă asta, o subsecție de construcții propriu-zise. [...] Unul [din loturi] era cu bucătăria, altul era cu întreținerea și altul era cu niște construcții de canal, de conducte de țevi, centrală pentru apă și, în sfârșit, s-a făcut un bloc.[...] Aceste 15 brigăzi erau împărțite pe grupuri, pe meserii. Țin să vă spun că brigada întâi până la a 8-a erau diverse meserii, de la a 9-a și până la a 15-a erau intelectuali. Eu am fost [în] brigada 9 intelectuali – pedepse mari, așa se numea. Știu că lângă mine erau brigada a 7-a și a 8-a care erau de negustori, erau brigada a 5-a, a 6-a care cred că erau de preoți, brigada a 4-a care cred că era de muncitori și 1, 2 și 3 țărani. Asta era deci împărțirea. În al doilea rând, în momentul când [am] ajuns și eu, Salcia avea deținuți de foarte bună calitate, în sensul că în ultima parte a detențiunii, după 1959 – 1960, au fost foarte mulți scoși la muncă și ei au fost obligați să scoată și [oameni cu] pedepse mari, și intelectuali, și oameni periculoși politic. Îndată ce am ajuns eu acolo erau oameni, de exemplu, ca Ion Ioanid care făcea parte dintr-un grup care evadase, pe urmă, erau foarte mulți legionari care însă erau socotiți cei mai periculoși, în al treilea rând, erau pedepse foarte mari, la mine în brigadă, nu știu și nu cred [să fi fost] vreunul sub 15 ani.

F.S.: Ați fost condamnat la 20 de ani închisoare?

E.C.: 20 de ani de muncă silnică [...] și acum aș vrea să vă spun despre calitatea oamenilor. Probabil că o să citiți, și e bine să citiți Ion Ioanid că e cea mai bună cronică despre ceea ce era în închisoare [...]. Problemele astea, dvs. dacă vreți să faceți ceva, trebuie luate niște descrieri cu ce s-a întâmplat acolo. Adică dacă iei: asistența medicală, anchetatorii, paznicii, hrana, metodele de represiune, de chinuire și de omorâre a oamenilor [...] Aș vrea să vă spun că în această mare, mare lipsă unde nu aveai de nici unele, era totuși o anumită ținută [...]. Și, de exemplu, dacă spălai o

batistă, o cămașă, o pereche de ciorapi, și o lăsați acolo la fântână, nu dispărea. În al doilea rând, nu vedeai o hârtie pe jos. În al treilea rând, nu vedeam o discuție sau o ceartă...

F.S.: Erați deja medic când ați fost condamnat?

E.C.: Da, eram medic, eram asistent universitar la facultate și m-au trimis medic la Grădina, aici [arată pe o hartă].

F.S.: Lagărele acestea făceau parte din unitatea 0957?

E.C.: La Grădina era un lagăr mai mic, de 600 de oameni, în care era un foarte mare conglomerat și o parte din ăștia de aici erau "frontieriști". Frontieriștii erau niște oameni asimilați ca deținuți politici, dar în care marea majoritate erau niște neserioși. Adică, n-am nimic cu vârsta, niște tinerei, de la aviatori până la elevi de liceu, muncitori, escroci și așa mai departe, care pentru tentativă de trecere frauduloasă a frontierei, veneau condamnați de la 2 la 6-7 ani și [erau] trimiși în închisorile de deținuți politici. Și pe ei i-au decantat aici, la Grădina. Și eu am fost deci numit medic la Grădina. Mi-amintesc că un coleg de-al meu când am plecat mi-a dorit succes, și mi-a spus „Fii atent, să fii mai puțin categoric”.

NOPTILE ÎN BALTĂ

Nu puteai să nu fii categoric pentru că-mi dădeam seama că-i foarte periculos să fi "capo" sau să fii funcționar într-un lagăr. La Salcia erau intelectuali, era o anumită categorie de oameni de la țărani până la intelectuali de mare clasă. Iar între oamenii ăștia, aș vrea să vă spun, brigăzile 1, 2, 3, mi-amintesc că brigada a 3-a era [condusă] de unul Maghiaru, un țăran bănățean, care era foarte

hotărât și un bun gospodar; și ca să realizeze norma, mai în tot timpul munceau și erau foarte buni. Dar asta pentru ei nu era nici un efort pentru că, întâi că se pricepeau, în al doilea rând aveau cultul muncii și aveau cultul de a face lucrurile cum trebuie. Îi respectau și deținuții și administrația, că administrația avea interesul ca să realizeze [norma], să ia bani după noi. Acolo, cât stai în închisoare, găsești diverși oameni cu care te apropii, cu care ai aceleași preocupări, același nivel și ne preocupa problema oamenilor deosebiți sau a elitelor. Câți oameni gândesc prin ei înșiși? Asta am avut-o și la Jilava, cu domnul Noica. Fac o altă paranteză – ne-am propus, de exemplu, să vedem în cât timp nu ne repetăm. Ca să nu te repeți trebuie să fii un om foarte cult sau să fi călătorit, să ai un bagaj mare de informații și de impresii. Marea majoritate a oamenilor se repetă după cinci ore, țăranul după 2 ore: iar începe cu vaca, iar începe cu ce-a avut el. Nu s-a ajuns decât unul sau doi inși să nu se repete 95 de zile. Eh, și în al doilea rând problema caracterelor, problema rezistenței în fața bolii, problema eroismului, problema lașității, problema confor- mismului, cât trebuie să mergi mai departe, toate problemele astea, problema confesionalismului. Martorii lui Iehova, stiliștii, etc. Cei care au luat cele mai multe pedepse la Salcia au fost sectanții care nu voiau să muncească sâmbăta. Carcera era plină numai cu stiliștii și cu credincioșii de tip vechi care țineau sărbătorile. Fanatismul religios este mai puternic decât fanatismul politic. Eh, și sigur că aveam o serie de colegi cu care stăteam de vorbă în fiecare seară; serile erau splendide oricât eram de obosit, [...] Și nopțile în Baltă sunt extraordinar de frumoase, extraordinar de frumoase. Aerul rece, răcoarea, păsările care cântă și cerul înstelat. Știți, atunci l-am înțeles pe Kant care a pus să i se scrie pe mormânt: "Două lucruri mă impresionează cel mai mult: cerul înstelat și străfundurile adânci ale sufletului omenesc". Eh, și oamenii cei mai reușiți, zicem noi, erau foștii negustori. Erau oameni care se ridicaseră prin ei înșiși. Mici negustori, la o sută și ceva de foști negustori numai doi sau trei aveau liceul comercial. Dar ăștia porniseră cu câteva clase primare,

mulți cu papornița și cu cobilița și cu gaz și cu zarzavaturi, să ajungă să fie mari negustori, mari negustori. Dar ajunseseră, ne-am dat seama, pentru că aveau niște calități deosebite. Și-am vorbit cu ei, erau oameni interesanți, erau buni cozeori, aveau o anumită ținută față de ei înșiși și față de alții, și care nu știuseră decât să muncească, îmi amintesc că doi sau trei mi-au spus: „Domnu' doctor, n-am avut distracție, eu n-am avut viață, m-am chinuit și eu, mi-am chinuit și familia și nu numai familia, soția și copiii, dar și rudele, în încrâncenarea asta de comerciant. A deveni negustor este ca o..., ca o patimă, ca o beție, după ce intri nu mai scapi”. Oameni care aveau, cum spuneau ei, două-trei străzi de case, cum era atunci, își cumpăraseră și moșii, și nu plecaseră niciodată din localitatea lor, nici ei nici familiile lor. Așa, plus că aveau o spontaneitate extraordinară, în discuțiile cu administrația ei erau purtătorii noștri de cuvânt. Mi-amintesc că brigada a 9-a era o brigadă [râde] blestemată, socotiți nereeducabili și mai avea încă ceva, că erau foarte mulți macedoneni.

MACEDONENII

Macedonienii au reprezentat, pe grupuri de populație, oamenii cei mai dârji, oamenii care n-au acceptat nici un fel de compromis, care mergeau până în pânzele albe și fiind dominată de ei sigur că și ținuta noastră față de administrație și de caralii ăștia o determinau ei. Cu toate că brigadierul nostru, era un anume Mioc-profesor de științele naturale din Banat, și care era un om foarte pașnic, și un om foarte cumsecade și care săracul, trebuia să împace pretențiile și concepțiile despre contactul cu administrația între colegii mei macedoneni și administrație. Și atunci, nefiind în placul administrației ne da la punctul de lucru unde nu se realiza nimic. Punctul cel mai greu erau digurile, la dig lucram. Nu realiza nimeni [râde]... Ca să vă dați seama ce erau acești macedoneni, s-a încercat și acolo o reeducare. Eu nu acuz pe cei de la Pitești pentru că n-am trecut pe acolo și

toți cred că dacă eu ajungeam cedam și eu. Poate. Dar la noi reeducarea, în Baltă, a fost foarte ușoară, în sensul că au găsit pe un profesor de la Târgoviște, Dogărescu îl chema, de limba română, care era foarte cult, și cu niște ochelari, de asta l-am poreclit Cobra, au făcut o gazetă de perete, ne-au adus cărți să citim, și din fiecare brigadă să scriem acolo câte un articol. Drept care, macedonenii mei au hotărât că noi nu punem mâna pe nici o carte. S-au declarat analfabeți. „Mă' băieți, eu nu sunt de acord cu atitudinea asta dură dar nu pun nici eu mâna pe carte, însă eu nu spun treaba asta, eu spun că eu mi-am pierdut ochelarii și nu pot să citesc”. Deci, n-am pus mâna pe carte. Ce se întâmpla? Au adus cărți foarte bune, dar aici era clenciul, că în dormitor, seara, unul din brigadă trebuia să citească cu (sic!) voce tare. Și într-o seară, cum veneam noi oboșiți așa, brigada noastră era în colțul din stânga, în fund, văd pe un macedonean că îmi dă un ghiont, zice: „Domnu' doctor, ăla-i Costăș?” „Da”. Costăș citea dintr-o broșură. Era printre pușinii care nu avea licența, avea numai liceul. Nu știu, logodit sau își lăsase soția, după câteva luni de căsnicie, și era obsedat săracu' dacă el a devenit impotent definitiv și dacă poate să mai aibă copii. Bineînțeles că noi eram în brigadă vreo 7 medici și toată ziua ne bătea la cap cu treaba asta. Și, nu știu cum află Dogărescu și-i spune lui Costăș că este o carte care lămurește treaba asta. *Hormonii și viața* [râde] a doamnei Pitiș, Marcela Pitiș, conferențiar la facultate. Drept care deșteptul ăsta pune mâna pe carte și citește. Când vine înapoi îi spune Mioc, zice: „Te-ai dat dracu' te omoară machidonii tăi!” „Domnu' profesor, nu are nimic politic în el, nici roman nu e”. „Fi-ți-ar hormonii ai dracu', o să vezi tu”. Șapte zile n-a vorbit nimeni cu el, plângea ca un copil. La tentativele noastre de a-l ierta, ripostau cu: „Nu, domnule doctor, la noi așa-i legea, cine trădează, cine-i jigodie, moare !”.

Mircea Stănescu: Macedonii erau legionari?

E.C.: Marea majoritate a macedonenilor erau legionari.[...] În momentul când ne eliberează ni

se spune să scriem acasă ca să ne facă foile de drum, să vedem adresa. Marea majoritate nu știau dacă îi mai așteaptă soțiile, nici eu nu știam. Și discuție mare acum între noi, ce facem dacă nu ne-au mai așteptat soțiile [plânge]. Seara, seara, în colțul nostru acolo, toți așa și... în sfârșit, fiind și medic mă întrebă [cum o să facem]. Și eu le spun: "Mă, băieți, eu zic așa, noi nu putem să pretindem la soțiile noastre să ne aștepte decenii. Cum e-n cazul meu, 20 de ani. Ele trebuie să supraviețuiască, am lăsat-o studentă, am lăsat-o cu copil, din ce să trăiască? Și atunci, uite cum voi face eu. Eu mă duc, și dacă o găsesc căsătorită, îi spun, uite ce este, tu știi cum ai dus-o cu mine... [cuvinte neînțelese] și cum ai dus-o cu noul soț. Te gândești 6 luni de zile și după aceea dacă [vrei] revii, dacă nu, rămâi căsătorită, și băiatul să rămână la socrii mei. „Socrii mei, niște oameni cumsecade, erau sași.” „Vai, cum dom' doctor, ia mai spuneți o dată [râde]. Cum adică, noi aici, cu moartea pe cap tot timpul, și ele să-și facă de cap cu hăndrălii?! Nu.” Dar nu numai atât, a doua zi află toți macedonenii : „Auzi ce spune doctoru'!” Mă întâlnesc cu unu Nacu, care știu eu că era șeful lor, că am stat cu el în celulă [și le spun]: „voi sunteți mai deștepți decât el!” „Bine dragă doctore, așa le spui tu la copiii ăștia?” ăștia, majoritatea erau tineri și majoritatea erau de prin județul Constanța, numai dobrogeni dintr-ăștia.” Și le spui teoria asta cu familia, că poa' să-și facă de cap nevestele”[râde]. Și deci, domnul Nacu, care era marele pontif în materie de gândire, licențiat în Academia Comercială știa deja că eu le spusese: „mă, băieți, nu!” ăștia erau macedonenii.

REALIZAREA PLANULUI

Deci, brigada mea nu realiza niciodată... planul. Dar s-a întâmplat ceva, c-a fost o recoltă extraordinară de porumb și atunci ei au scos – pe lângă brigăzile astea de țărani și dreptul comun, era dreptul comun alături, toate brigăzile, ne-au adunat și ne-au spus: „Uite ce este, vă dăm câte o

carte poștală, dar trebuie să munciți. Să adunăm recolta la timp. Sunteți de la țară?”

F.S.: Da.

E.C.: Și eu îs băiat de țăran. Eu n-am văzut ca acolo, trei-patru drugi pe porumb, pe același fir, aproape ca în pădure, în care intrai și nu mai ieșeai. Era o dispută între noi, între conducerea coloniei și a I.A.S.-ului local de-acolo. I.A.S.-ul voia să arate că deținuții politici nu fac muncă de calitate și că pierde din recoltă și deci să ne plătească mai prost. Administrația lagărului era alături de noi, că voia să ia parale pe munca noastră, și atunci intervine această dispută între I.A.S.-ul local, care câștiga fantastic (inginerii agronomi și tehnicienii) și administrația lagărului. Rățărirea pe vremea aia avea 32000 de lei pe lună, de exemplu. Așa, și ne trezim cu un elicopter, vin câțiva în galonți de la București, ne-adună toate brigăzile în front. Directorul I.A.S.-ului în fața noastră ne spune că intelectualii nu duc muncă de calitate și mai mult, că sunt dușmani ai poporului și sabotează. Vă dați seama, nu? Și atunci colonelul: „Mă adresez intelectualilor și vă rog să spuneți ce părere aveți de ce spune directorul I.A.S.-ului?” Noi ăștia deștepții, șase brigăzi, tăcere mormântală. N-a fost unul în stare să spună ceva. Și mi-amintesc că unul Vidan, care era negustor de fiare la Turnu -Severin, spune: „Domnu' colonel, eu vreau să vorbesc”. Colonelul spune: „Taci, Vidane, taci acolo!” „Nu, domnu' colonel, vorbesc eu, că ei nu pot să vorbească”. „Da' ce, ei sunt muți?” „Nu sunt muți, dar de 20 de ani și-afară și aici se spune că intelectualii-s capii răutăților. Eu nu pretind că intelectualii duc muncă bună, cum o duce brigada lui Maghiaru, – brigada de țărani – sau chiar ca a noastră, pentru că ei nu o fac pentru că sunt sabotori. N-o fac, pentru că nu pot. Ei n-au fost pregătiți să muncească aici la porumb, eu îi cunosc pe oamenii ăștia, oamenii ăștia au în mințile lor munți de cărți, pentru aia sunt buni ei, nu aici”. Munții de cărți, țin minte această expresie a lui Vidan, știi, formidabil mi s-a părut mie.

M.S.: Și dvs. n-ați putut și acela a fost omul care a dat răspunsul.

E.C.: Da, toate șase brigăzi cu doctorași, șefi, avocaței dintr-ăștia, au tăcut chitic.

M.S.: Un om simplu a dat răspunsul.

E.C.: Da, un om simplu.

F.S.: Era o problemă pragmatică și cum el era un om pragmatic...

NU ESTE BINE SĂ EXAGEREZI

E.C.: Calitatea oamenilor a fost determinată de educația de grup, de educația din familie, de meserie și de educația politică a fiecăruia. Asta este! Cam asta era lumea de acolo. La Salcia, așa cum reiese și din cartea lui Max Bănuș, au fost perioade foarte dificile, atunci când era cu dreptul comun la un loc și când au fost niște inundații și au trebuit să pună snopi de trestie ca să oprească inundațiile. Și-atunci, le-a impus la oameni „culcați-vă voi corpurile pentru a opri apa.”

F.S.: Au murit 3000 de oameni. Se vehiculează cifra aceasta.

E.C.: Au murit oameni, dar nu știu câți. În perioada când am fost eu, era o perioadă mult mai bună. Vă dați seama că, nimeni n-ar fi îndrăznit să spună „domnule, nu pun mâna pe carte să fac reeducare”. În al doilea rând, eu știu că nu s-a pedepsit. Noi, cronic, n-am realizat norma, cronic, adică brigada mea, nu știu dacă numeri pe degete zilele de realizare a normei. Și caralii în sine poate se făceau că mai treceau de la ei, plus că aveam la noi doi foști prizonieri la ruși. Unu, Popa Rusu de la Galați, mi-amintesc, care fusese prizonier în Rusia și care spunea: „Lăsați-mă pe mine, i-am înșelat eu pe ruși care erau de 40 de ani comuniști dar peăștia care sunt de câțiva ani”. Așa, că

el făcea în așa fel încât să nu ieșim prea prost. Deci, n-am fost pedepsiți că n-am realizat norma, n-am fost pedepsiți că nu ne-am reeducat. Și, în sfârșit, ceea ce era foarte important, că se făcuse un spital foarte bun, cu medici excepționali. Eu n-am lucrat în acest spital, pentru că eram medic de copii.

F.S.: Medicii erau tot dintre deținuți?

E.C.: Deținuți. Era un medic oficial, Lacrimă care era un om nu știu cât de leneș, dar era tolerant. Exista un serviciu de chirurgie unde erau doi chirurghi mari, Antoniu, fost șef de chirurgie de la spitalul Witing din București, și era Frățilă din Buzău și care lucrase la un spital rural și știa de toate: medic orelist, medic internist, stomatolog, toate specialitățile. Pe lângă o calificare foarte bună, s-au făcut operații de mari dificultăți: ocluzii, accidente grave [...] în al doilea rând, acest Lacrimă a lăsat mână liberă acolo. Și, în sfârșit, acolo s-au mai internat oameni care erau dărâmați. Eu când am ajuns acolo, pentru Ion Ioanid făcuseră tot ce era posibil pentru că era bolnav de tuberculoză. L-au internat și pe urmă a mai făcut și pe plantonul, că el era sfârșit după atâția ani de închisoare. Au mai internat foarte mulți oameni care făcuseră ani și ani de închisoare, care erau și mai în vârstă, și care erau dărâmați. De exemplu, dintre cei care-au fost internați: episcopul Benedict Ghiuș, era episcop de Bălți, doctor în teologie la Strasbourg, care făcuse stagii de monahism în mănăstirile din Occident la călugări, la luterani și așa mai departe. Un om foarte cult, și om de mare ținută, și un mare tolerant. Eu l-am cunoscut destul de bine pe el, era adeptul unirii bisericilor. Că și acolo era disputa asta dintre uniți, ortodocși, luterani și așa mai departe. El preconiza dispariția acestor granițe între religii.

M.S.: Susține un creștinism ecumenic.

E.C.: Ecumenic, da. El era un adept al ecumenismului. Pe lângă că era un mare, un om de mare

trăire, figura numărul unu a religiilor de acolo. Mai erau și câțiva greco-catolici, dacă nu mă înșel, un anume Cristea, care a ajuns pe urmă episcop la Roma și care era protopop de prin Transilvania, român de mare ținută, însă nu avea suprafața de cultură și de prestigiu a lui Ghiuș. V-am spus dintre numele care au fost îngrijite acolo. Ca să fii crezut trebuie să dai Cezarului ce-i al Cezarului. Adică, în acest infern au fost mulți diavoli dar au fost și oameni care în unele momente au știut să fie oameni. În al doilea rând, viața din închisoare era supusă extraordinar de mult și influențată de ceea ce se întâmpla afară. O conferință internațională pentru pace aducea rație mai bună și mai puține înjurături, un schimb violent de dispute între Rusia și Statele Unite aducea carceri și caralii deveneau hiene. Pe urmă, [regimul nostru mai era] influențat încă de ceva, de exemplu în perioada '58-'59, imediat după Ungaria și când s-au făcut arestări.

Li s-a spus caraliilor că noi trebuie să murim. Mi-amintesc că la Jilava, în 1959, a venit o delegație de colonei de justiție militară, urmați de ofițeri de Securitate, comandantul închisorii, mergând din celulă în celulă, și când a întrebat la noi, "dacă aveți ceva de spus", unul dintre noi a întrebat următorul lucru: "domnule colonel, ce drepturi avem noi ca deținuți?" "Dreptul de a muri!" "După ce legi și regulamente?" "El fixează legile, regulamentul!", caraliul cu cheile. M-ați înțeles? Vă dați seama că această libertate, acest îndemn și această siguranță că noi nu mai ieșim ca să spunem ce s-a întâmplat, lor le-a dat în unele perioade ocazia de a-și dezlănțui toate instinctele primare. Și aceste instincte primare le desfășurau mai ales când erau terorizați și când erau doi sau trei. Când era unul singur, era mai omenos, când erau doi sau trei sau când apărea la Jilava Iamandi, țiganul care a executat mulți deținuți și care era secretar de organizație de bază, tremurau mai rău decât noi. Conformismul, teama, dorința de a se pune bine, îi făceau să nu mai fie oameni, să nu mai aibă nici un fel de frână. Pe când, dacă auzeau că afară se mai întâmplă câte ceva sau, simțiseră că din 1961 -'62 ziarele mai fuseseră și altfel și mai eliberau din când în când, nu mai erau atât de răi.

Caralii care am auzit că bătuseră la Salcia cu ani în urmă și că fuseseră dintre cei care aveau pe conștiință chiar oameni uciși, acum erau altfel. Ce însemna să fie altfel? Mi-amintesc că, – probabil ați văzut și dvs. – de la ora 5 până la ora 10 dimineața n-aveai voie să stai jos, nici măcar pe marginea patului, să stai în picioare să te chinui. Într-o zi un caraliu se uită el pe ochii dracului, pe vizetă, nu pe vizetă, pe ochiul mic de la vizetă, și vede pe un bătrân, că dormita săracu' pe marginea unui pat. Era un moldovean plin de duh. Și, ăsta ne face semn așa, să ne îndepărtăm și bătrănu' săracu' dormita. În sfârșit, “șefu' de cameră, ridică-l sus!” Se ridică și [caraliul] îi spune: “Ei, deținut ai adormit?” “Am adormit”. “Ai stat pe pat ?” “Am stat pe pat”. “Ce să-ți fac acum?” Bătrănu-i spune: “Domnule sergent-major, să vă faceți că nu m-ați văzut!” [râde!] Vă mărturisesc, ăla a fost descumpănit în treaba asta, i-a tras o înjurătură și a închis vizeta.

F.S.: O înjurătură mai mult de simpatie, dacă nu i-a făcut nimic.

E.C.: Da, ei bine, el nu putea să spună “mă, te iert”, nu avea voie. [...] Da, da, eh, și acum sergenții ăștia majori sau paznicii de la Salcia aveau și această filosofie: se făceau că nu văd, sau că nu iau în seamă, sau nu mai făceau rapoarte. Era brigada inginerului Constantin de la Brăila, un bărbat frumos, avea un frate doctor pediatru, și el era inginer aici în București (și care mai avea ceva, cânta dumnezeiește, cânta ca un artist de operă, afară cânta într-un cor bisericesc), și se știa că în brigada condusă de inginerul Constantin este un talmeș-balmeș nemaipomenit. Și într-adevăr, el își fixase un punct departe de tot, la niște diguri. Și acolo era o baltă și avea trei caralii cărora le plăcea pescuitul. Am fost și eu vreo 5-6 zile și m-am îngrozit, am spus “Doamne, trebuie să [se] termine aici”, adică ne duceam acolo [râde] și ne odihneam. Nu făceam mai nimic, că cine socotea câți ghimpi sau câți mărăcini am dat noi afară. Că eu i-am și spus lui Mioc “domnu' profesor, nu vă supărați da' eu mă tem că inginerul Constantin o pățește!” [râde] Și într-adevăr, “când au aflat, a pățit-o, șapte

zile carceră a făcut. În afară de această pedeapsă au mai fost câteva (sectanții, cei care bătuseră câte un normator etc.)

M.S.: Bătuți de către deținuți?

E.C.: De către deținuți. Nu mi-amintesc acum, dar în tot cazul era unu', un mare turnător, atât de mare, că se fereau toți. Nu spun nume, dar mi-amintesc că vine un coleg de-al meu doctor și spune de un alt doctor de la spital: "Cutare a primit două pătlăgele de la turnătoru' ăsta". Adică era rușine să și primești. Acolo nu mâncam nici un zarzavat proaspăt. Mâncam frunze verzi de pe câmp; aveam niște profesori de științe naturale care ne spuneau ce frunze să mâncăm, că au vitamina C. Ei, și atunci, turnătorii ăștia, pe înghesuitele seara, până la 9-10, mai erau bătuți, bătuți cumplit adică, cu pătura-n cap...

M.S.: Nu știau cine?

E.C.: Nu știau cine. Ei, și-mi amintesc că acest turnător a fost bătut însă nu cu pătura-n cap, de câteva ori, de un neamț, țin minte, Schmidt, pe care-l porecleau Dimitrov [în analogie cu cel care a dat foc Reichstagului] că a dat foc la clăile de la colectiv [râde] în Banat și care era mic de statură. Într-o bună zi, cât era de mic, a făcut rost de un retevei și l-a bătut pe ăla-n mijlocul coloniei, cumplit, de l-a lăsat lat. Și mi-amintesc că acestui Schmidt i-au dat 14 zile de carceră și toată colonia era pusă acum să convingă pe caralii ca să-i dea să mănânce și lui Schmidt care devenise eroul coloniei.

COȘMARUL ÎNDESTULĂRII

F.S.: Cum era hrana?

E.C.: Proastă, foarte proastă.

M.S.: Cam câte calorii conținea?

E.C.: Nu știu câte calorii, eu știu ce ni se da. Nu ne-ajungea, adică, toată noaptea visai că mănânci, iar când stam liniștiți toți vorbeau despre mâncare. Seara aveam din cauza prafului și muncii pe dig, senzația că mestec pământ. Eu cred că săptămâni de zile nu scuiam decât noroi. Aveam impresia noaptea, că mă înec mâncând noroi. Deci, munca asta la diguri cu praful din Bărăgan plus lipsa de mâncare constituiau un chin permanent. Când am ajuns am avut vreo 36-38 de kilograme. Eram scheletici toți. Dar, tinerețea, și cu originea mea de țăran, dârzenia, m-au făcut să rezist. Și mi-am propus, printre altele, să nu fiu robul blidului. Se-aducea mâncarea pe brigadă și prin rotație, a doua zi, primeam, dacă era, un supliment – un castron cu zeamă. Niciodată n-am acceptat acest lucru, adică, mi-am impus treaba asta, să fiu categoric.

Și, apropo de Grădina, de calitatea deținuților. Cum mă duc acolo, [aflu că] fusese un medic care, n-am auzit de el, fusese director general prin minister și care fusese la cheremul administrației și-al brigadierilor. Găsesc acolo un planton la cabinetul medical, un bănațean, uns cu toate unsoarele, și îmi spune: “Ce, domnu' doctor, să știți că aici scutirile se fac cu avizul brigadierilor”. Spre deosebire de Salcia, unde brigadierii erau oameni de ținută, aici brigadierii erau niște turnători și oamenii administrației. Și, în sfârșit, când vine seara mă trezesc cu brigadierii la ușă. Am spus: “ Eu nu dau consultații în prezența brigadierilor!” Mă cheamă colonelul și-mi spune: “De ce nu accepți?” “Eu hotărâsc de actul meu medical, nu hotărăște brigadierul sau un om de altă meserie cine este bolnav”. Zice: “ Te trimit la Salcia înapoi!” “Domnu' colonel, eu n-am venit la închisoare ca să merg la cabinetul medical, eu sunt deținut politic, am fost la dig, merg la dig.” Cred că l-a impresionat

treaba asta și m-a lăsat în pace. A doua zi, mă trezesc dimineța, cu deținuții de la croitorie și de la cizmărie, doi unguri, frontieriști de la Satul-Mare: “Domnu' doctor, am venit să vă facem pantaloni și bocanci” [râde!]

M.S.: Auziseră... că ați venit.

E.C.: Da, auziseră [râde!] Mă duc acolo, vorbeau prost românește, spun “eu nu schimb cazarmamentul cu nimic”, “domnu' doctor, e păcat, uite ce pantaloni, sunt mari”. La brutărie era săracu', țin minte de-acum, un șvab, un băiat tânăr, din munții Banatului – procesul Domășneanu. Fusesse luat la închisoare la 12 ani, fiu de brutar. Și el era brutar al coloniei de la Grădina. Săracu', mă duc dimineța și, niște pâinuțe acolo, “domnu' doctor, poftiți!” Ajutorul meu zice: “dom' doctor, face Willi niște pâinuțe, nemaipomenite” [râde] Zic: “Uite ce este Willi, eu îmi primesc porția și-atât”. La pregătirea mâncării figura ca bucătar un avocat ardelean, doctor în drept la Viena. Un bucătar nemaipomenit, și gătea din ce aduceau băieții de pe câmp, tot felul de rădăcini și de frunze. Făcea un borș nemaipomenit! Și eu când intram dimi- neața, avocatul' ăsta: “domnule doctor, un pahar de borș!” Ăsta era singurul lucru ca avantaj în activitatea de munci de lagăr. Mereu aveam în minte să nu devin unealta administrației.

DIN ORDINUL DOMNULUI OFIȚER POLITIC

Sigur c-au fost și momente grele. Ați auzit de insecticide, insectofungicide. S-au dat insectofungicide să le răspândească pe culturi. Eu nici nu auzisem de ele atunci. A bătut vântul și mulți deținuți au prezentat semne de intoxicare acută. Au venit înapoi, cu tulburări de echilibru, tulburări de cunoștință, de vedere, de respirație și atunci, eu n-am știut ce s-a întâmplat.

Administrația a ascuns. La 600 de oameni am scutit 103.

M.S.: Administrația a încercat să arunce vina pe dvs.?

E.C.: Da. Și-au fost numai 19 care au rămas, restul au trecut la treabă.

F.S.: Din 103?

E.C.: Din 103. Vă dați seama, eu am spus: "Eu îmi mențin punctul de vedere". Sigur, colonelul nu mi-a făcut absolut nimic, dar într-o zi unul din turnători este scutit. Și vine la mine și-mi spune "Ei, doctorașule. Te-am prins! Să-mi arăți ce boală are cutare!" "Veniți la registru." Și acolo, la observații, scrie: "sănătos clinic, din ordinul domnului ofițer politic va rămâne în colonie." Și semnat: dr. Emil Căpraru. Când a văzut treaba asta, colonelul a spus: "Mulțumesc." Ca să am acoperire, nu? Sigur că astea erau situațiile acolo. Deci, ce vă pot spune eu? Că era greu, că eram izolați de familie, dar poate activitatea fizică, poate sentimentul că nu ești inutil, pentru că cel mai cumplit lucru este, după ce ești arestat, conștiința că ai făcut rău familiei, și în al doilea rând sentimentul inutilității. Și ei voiau să arate întâi că nu suntem nimic, că nu suntem demni, că țara nu are nevoie de noi și așa mai departe. Te umileau. Dar când ajungeai în colonie, faptul că vorbeai cu mai multă lume, că te mișcai, că însăși scoaterea la muncă reprezenta poate o etapă înainte de eliberare, era altceva. Sigur că sunt oameni care n-au acceptat să muncească. Cum spuneau ei, "eu fac închisoare numai pe cracă!" Adică, nu voiau să facă nimic, nici în cameră, și care au fost duși acolo și n-au muncit și a trebuit să-i ducă înapoi, după ce i-au mai pedepsit. Cunosc și oameni dintr-ăștia. De exemplu, Atanasie Papanace, cu care am stat și eu și care era micuț și pipernicit, n-a vrut să facă nimic, l-au bătut, l-au schingiuit, [zâmbește] nimic, nimic, nimic, l-au trimis înapoi, dar a rămas lotul lui: Nacu, Ghițea, Zdrulă, un lot de macedoneni, de contabili. Da' el n-a vrut să facă nimic. După, s-au desființat întâi lagărele mici, și pe urmă a rămas lagărul central, toți doctorii de la spital care au avut pedepse

mai mici și dosare mai puțin proaste decât al meu au plecat înainte. Și-am rămas eu cu Ionescu Miltiade (Mache). Mache, coleg de-al meu [...] Ionescu Miltiade a fost unul din cei mai buni din anul meu, foarte dârz și care avea la activ și o tentativă de evadare a venit cu o colonie. El venea de la Strâmba. Cred că de la Strâmba venea el, Strâmba sau Mărașu. Cu un grup de câteva sute, de adunătură de deținuți, încât el vorbea și cu caralii dar și cu deținuții cu “mă” și “tu”. Eu n-am tutuit pe nimeni, nici pe caraliu și nici pe deținuți. Ne-am îmbrățișat, am rămas noi ultimii acolo, eu am rămas chiar în urma lui cu o zi sau două. Tușea, transpira : “mă, mă simt slăbit”. Avea o cavernă, făcuse tuberculoză [...]

ELIBERAREA

Noi am fost ultimii medici care am plecat de acolo. Și eu am fost și ultimul pentru că în momentul când s-a făcut eliberarea politicilor au adus dreptul comun. Colonelul m-a pus să fac triajul lor: dacă sunt sănătoși, apți de muncă și în al doilea rând, să trec dintre ei [pe cei] care pot să ducă muncă în interiorul coloniei și care să muncească pe câmp. Acest decret al grațierii noastre a venit pe nepregătite, și i-a lăsat pur și simplu, cum se spune, cu fundu-n baltă. Plecau niște oameni care cât de cât erau disciplinați, care cât de cât erau muncitori și ușor de manevrat și aduceau dreptul comun. Plecaseră toți deținuții politici, în afară de 21 de oameni. Și eu am făcut triajul. La o treime am spus că nu pot să ducă muncă în afară și colonelul spune: “Păi doctore, cu cine mă lași pe mine aici? Cu cine muncesc eu câmpul ăsta?” “Domnu' colonel, veniți...” “Pentru ce-ai fost adus?” – “Patru mortăciuni” “Cum a fost?” “Pe trei i-am spintecat și pe unul l-am luat de picioare și-am dat așa cu el de un copac”. Cam așa erau oamenii, ăsta era pur și simplu înspăimântat. Au hotărât ca să oprească 21 de oameni în colonie, să ne fixeze domiciliul obligatoriu, să ne dea trei lefuri, să

devenim salariați (2 ingineri, 1 medic și 18 muncitori calificați). Mi-au spus că vine familia la mine, că pot merge și la București, da' să rămân acolo. Vă dați seama ce bucurie era pe mine? Toți ceilalți aveau și ei pedepse foarte grele, iar inginerul Trifănescu era un om extraordinar.

M.S.: În ce an era?

E.C.: '64

F.S.: În '64 ați fost eliberat?

E.C.: Da, cu decretul de grațiere.

M.S.: Și atunci, cu recolta aceea uriașă?

E.C.: Ne-a dat scrisoare.

M.S.: în ce an era?

E.C.: '63, toamna.[...]

F.S.: Vă evocă ceva fraza "Pinguinule, se vede Agaua prin urechile tale?"

E.C.: Nu. Agaua era un sătuleț.

F.S.: Acolo era cimitirul lagărului, din câte am înțeles.

E.C.: Eu nu l-am văzut, nu l-am văzut. Eu n-am dus muncă exterioară, în afară de brigadă și de cabinetul medical n-am lucrat în altă parte.

F.S.: Cimitir, impropriu spus, pentru că erau aruncați la grămadă.

E.C.: La grămadă, da, erau aruncați. Satul ăsta Agaua era între Stoieniști și Salcia [...] și noi,

când mergeam de la Salcia la Stoienești, treceam prin Agaua; erau niște case mici și mi-amintesc că mergeam și copiii ne-aruncau câte o gutuie sau câte-o prună sau câte o bucată de pâine. Asta e amintirea mea cu Agaua. La Stoienești erau de fapt niște saivane, niște improvizații, cu niște staule. Cu cât era mai puțin organizat cu atât tembelismul era mai mare și pentru deținuți și pentru ei. La Stoienești am lucrat la niște porți, popa Rusu, care era în brigada mea, era un popă de țară, bun meseriaș și îndemânat, și bun de gură, [fost] prizonier la ruși. Vine comandantul și spune : “Cine se pricepe să facă porți sculptate și porți din trestie?” La care, popa Rusu: “eu, domnu' colonel!”, și-atunci el își ia o serie de vreo 15 deținuți, și mă ia și pe mine. Eu spun “părinte, eu nu știu..” zice, “domnu' doctor, vom obține pachete și-mi dați țigările”, că eu nu fumam [și aveam dreptul la] 400 de țigări. Și am fost într-adevăr la Stoienești, aici, și-am lucrat, nu știu cât, vreo câteva săptămâni. Nu făceam mai nimic, tăiam niște lemne, puneam niște trestii acolo, el îi ducea [râde!] pe-ăștia cu vorba că, un coleg de-al meu îi spune: “părinte, eu cred că trebuie să ne mai dea încă de trei ori muncă silnică pe viață, ca să terminăm noi porțile astea!” Așa, de-asta știu Stoieneștii și mai am o amintire cu Stoieneștii, care arată cumva psihologia paznicilor. Era o toamnă cu umezeală. M-a luat și pe mine la muncă la coceni, s-adunăm cocenii și să facem niște clăi mari. Și era vremea rea... într-o duminică, era așa-zisa muncă voluntară a noastră, știi?[...] Îmi amintesc de șeful gărzii, un sergent care-și făcea armata, Voicu. La un moment dat, înconjurați de soldați și de caralii, vedem că ei sunt foarte mișcați că unul din băieți, din ostași, a pierdut încercătorul. Vă dați seama? Și-atunci, află brigadierii noștri și-i spun: “domnule sergent, noi suntem aici două-trei sute de oameni. Ne punem lanț unul lângă altul, și pornim de la periferie, și mergând spre centru, trebuie să-l găsim”. Și într-adevăr l-am găsit și l-am dat. Ei, treaba asta, i-a impresionat pe copii și cu acest prilej, ne-au lăsat în ziua respectivă, de-am stat acolo sub niște polate pe care ni le-am făcut noi cu coceni. Ei au început să ne întrebe: “Care aveți mortăciuni mai multe?” Le spusese că noi suntem cei mai mari criminali

ai țării și că fiecare dintre cei de aici a omorât oameni, chiar mai mulți oameni. Deci asta știau copiiiăștia care-și făceau armata acolo [...] Acest sergent era din Prahova, venise din concediu și ne-a spus: “Știi că și mie mama mi-a spus că nu crede că sunteți ucigași?” Deci, cu asta îi instruiam pe ei. Ei au rămas foarte impresionați că între noi erau trei din Țara Moților care proveneau din lotul căpitanului Dabija – ați auzit de ei, nu?, și care fuseseră condamnați la moarte și erau marcați de moartea colegilor lor. Erau trei, un notar public, un învățător și unul, ceva agronom, de prin niște sate de-acolo, dar toți trei cântau extraordinar. Și-atunci, ostașii ne-au lăsat toată după-amiaza de-au cântat băieții noștri și s-a făcut așa un fel de, nu de unire, dar au mai dispărut asperitățile între noi și ei. Li se spusese că dacă ne omorau, primesc 30 de zile concediu.

Ar trebui să se facă altfel studiul despre Salcia și, în general, despre închisori. Dvs. sunteți un institut de istorie al Academiei, nu? Ar trebui să mergeți totuși la Direcția Penitenciarelor și să luați lagărul cutare, înființat la data cutare, și așa mai departe. Așa se face o lucrare științifică. Despre lagărele germane se știe: înființat cu decretul nr. cutare. Și, dacă e posibil, din schemele lor să luați nu altceva, [doar] cine au fost directorii, cine au fost colaboratorii.

F.S.: Acesta este un interviu, nu un studiu.

E.C.: Da. Vedeți, nu la aspectul ăsta emoțional. Ar trebui despre lagăre și închisori: lagărele unde-au fost situate, ce dimensiuni aveau, și pe urmă luat: cine-au fost comandanții, cine-au fost deținuții, câți au trecut pe-acolo, câți au murit? Și pe urmă: cum era primit deținutul, cum era – dacă era sănătos sau apt de muncă, alimentația, legătura cu familia, comportamentul față de ei, ce a profitat lagărul? În Germania se spune, că o parte din criminalii de la Nürnberg au fost condamnați că știuseră că industriașii germani și Germania iau bani după munca plătită a prizonierilor și a deținuților din lagăr. Așa a fost. Deci, ei au exploatat munca noastră de robi

folosind oameni necalificați, oameni bolnavi și oameni care erau pregătiți pentru altceva.

Ca personalități, ce vă pot spune eu dintre oamenii care au fost acolo? Numele de medici vi le pot da. Dintre cei care-au trecut [pe acolo], Rădulescu Ion Cristian, șef de lucrări la Facultatea de Medicină; Roiciu Octavian, medic primar, O.R.L.; Antoniu, medic primar, șeful secției de chirurgie de la spitalul Witing – CFR; Ionescu Anton, asistent universitar la Dermatologie; Mihail Iugu, medic primar O.R.L. de la Cluj; Pușcariu, medic radiolog de la Târgoviște; Hințești Adrian care-a fost mai înainte și care s-a comportat foarte bine. Dintre cei de la Stoienești amintesc pe doctorii Sergiu Al. George, Radu Iovănescu, Eusebiu Munteanu.

Alte personalități: preotul Benedict Ghiuș, părintele Băbuș de la Patriarhie, Boghiu de la Patriarhie, inginer Betrulea, inginer constructor de poduri de la căile ferate; inginer Atanasie Trifănescu, doctor în silvicultură; părintele Coman – tatăl Anei Blandiana. [...] Părintele Coman făcea parte dintr-un grup care strângea toate veștile și care da pronosticuri de eliberare iminentă. Cele două extreme: ieșim mâine, sau luna viitoare sau murim aici, știți? Ei, orice veste trece, orice informație capătă pecetea celui care-o transmite. Adică, sunt arestați doi oameni, au aceleași informații, același nivel intelectual, unul vine numai cu pronosticuri catastrofice și altul cu “ieșim imediat, ne scot americanii” și așa mai departe, bomba cu americanii.

M.S.: Pe americani i-au așteptat?

E.C.: I-au așteptat. S-a crezut [...] Problema este că, vedeți, partea cea mai cumplită a fost că oamenii n-au crezut că regimul va ține atâta vreme [...]

MILTIADE IONESCU – „NU SUNTEM NEGUȚĂTORI DE ORORI”

FOAMEA CELULARĂ

Miltiade Ionescu: Salcia era un punct central de unde se putea pleca, cum am plecat noi. Însă acolo am venit cu un an înainte de a se desființa, deci am venit în '63 [...]

Flori Stănescu: Oricum, este interesantă și perioada de sfârșit pe care ați apucat-o dvs., atmosfera de acolo, cum mergeau lucrurile.

M.I: ...Eu am fost internat acolo la infirmerie, după ce mi-au depistat tuberculoza și am stat un timp în așa-zisul staționar care funcționa în cadrul coloniei. Sigur, atunci atmosfera era mult mai destinsă, adică, știu eu, represiunea și presiunea mai scăzuseră. În toată închisoarea a avut loc, chiar de când am intrat eu din 1951, a fost un fel de succesiune neîntreruptă între perioade de foarte mare acuitate și de înăsprire a relațiilor dintre deținuți și administrație, și pe urmă de detentă. Totul era foarte curios și nu este o impresie, pentru că a fost verificată, totul era în funcție de cum se derulau relațiile pe plan foarte înalt. Era o realitate. Așa erau ei, atât de sensibili la ce se întâmpla pe plan internațional. Și asta numeau, este o chestie foarte interesantă, asta numeau ei genul de relații active. Adică, spuneau, detenția simplă nu este suficientă, nu privarea de libertate ne interesează și ne ajunge. Noi tot timpul cu deținutul, cu prizonierul trebuie să avem relații care nu sunt înghețate și statornice, ci se modifică permanent. Și de aceea erau perioade din astea de-năsprire teribilă, cu sancțiuni fizice, cu măsuri excesive, cu izolări, cu fel de... și înfometare, înfometarea a fost argumentul nr. 1 tot timpul, toată închisoarea. Adică, din punctul ăsta de vedere s-au realizat performanțe care sunt incredibile. Luni și chiar ani de zile, o rație alimentară care era

apreciată macroscopic, era cu mult sub necesitățile de bază. Organismul are o limită sub care începe să se degradeze, să-și consume din substanța proprie, așa-zisul metabolism bazal. Calculaseră totul, încât alimentația era..., cu alimentele, în sfârșit, care nu prea erau alimente, mergeau sub această limită și se ajungea la spectacole incredibile. Într-o celulă oamenii, o parte dintre ei, erau atât de degradați încât erau incapabili ca să se ridice dintr-un colț și să se ducă pe picioare până la celălalt unde era, eventual, tina și acel vas pentru apă. Eu nu am avut de suferit prea mult, aveam un metabolism foarte avantajos, nu-mi trebuia cantitate mare ca să mă întrețin, eram și tânăr, e-adevărat, și foarte bine am suportat eu foamea, din punctul meu de vedere. Însă, au fost aspecte dramatice acolo. Se sprijineau pe... mereu așa, pe pereți, niște schelete care mergeau din mână în mână, până ajungeau acolo. Și, bineînțeles foamea a luat niște aspecte și niște proporții dantești, știu eu? Ce-am putut să văd și ce reacții erau din partea unora care realmente nu puteau suporta... încât, ajunseseam să o denumim în mod eufemistic, îi spuneam *foame celulară*, c-atât de tare a pătruns încât a ajuns până la nivelul celulei, când celula însăși – ceea ce era o realitate – suferă, deci elementul cel mai important. Ei, aici la Salcia, când am ajuns, situația era ceva mai schimbată, în sensul că relațiile acestea între administrație și deținuți nu mai erau la nivelul de duritate cunoscut. Invocau și pretindeau executarea unui așa-zis program care, era la dispoziția și la fantezia fiecăruia dintre cei chemați să-l aplice. Bineînțeles, mâncarea de închisoare a avut un șablon, un standard, un stas. Și variațiile au fost destul de neînsemnate. Munca, la fel. Munca înainte era socotită ca principalul mijloc de represiune. Într-adevăr, ei au adus la îndeplinire porunca biblică: "munca este penitență, și a fost dată ca pedeapsă". Și ei au reușit într-adevăr să transforme munca într-un instrument de tortură și de degradare cum nu se poate imagina.

„TRAGICUL MISTER”

De aceea este destul de, știu eu, așa de dezolant, că în momentul de față atmosfera merge în cu totul altă direcție decât în cea normală, de cerere de socoteală. Nimeni acuma nu se mai preocupă.

Toată lumea are un fel de placiditate și de blazare și nu mai reacționează, pentru că nu știu dacă dvs. știți, a existat [trăiește] – poate ați auzit – un mare teoretician al (anti)comunismului în Franța, unul dintre puținii lucizi care au realizat cu adevărat ce se întâmplă în lagăre și pe care îl cheamă Alain Besançon. Ei, ați mai auzit, poate ați mai și citit ceva de el. Acest om, la un moment dat a intrat într-un fel de nedumerire, o nedumerire din asta esențială, și-a comis niște chestii. El e un teoretician și al regimului totalitar, și cu deosebire al comunismului. Și cu nazismul s-a ocupat. Și are o chestie care mie îmi place foarte tare și o cred extrem de ilustrativă. Adică, a publicat o carte în care se ocupă de așa-zisul, ce numește el „tragicul mister”. Și el își pune o întrebare legitimă: de ce, în special cei din Occident, au făcut această distincție între ororile nazismului pe care le-au cântat și continuă să le cânte și să le aniverseze toate holocausturile, și larghețea și blândețea cu care tratează ororile din Răsărit care [ridică vocea] sunt, poate, de zeci de ori și cantitativ și, nu mai vorbesc, calitativ, superioare ororilor nazismului. Și este realmente o întrebare legitimă care provoacă foarte multă neînțelegere și nedumerire. De ce, domne, această s... oamenii nu tot au fost omorâți, nu tot au fost chinuiți? De ce atunci au simțit nevoia să facă un Nürnberg? Și să inventeze chestia aceasta a crimelor contra umanității? Păi, comuniștii la fel au făcut, nu numai la fel, dar dimensiunile a ceea ce au realizat ei sunt stupefiante. Și pe ei toată lumea îi tratează cu o îngăduință, de-aia au și tupeul și obrăznicia de-acum, când ți-o spun în față, în sensul că "să vedeți, dom'le, așa a fost acuma", zice: "ce mai vreți? Asta a fost situația, astea au fost vremurile". Noi românii, în special, care suntem creștini, [...]

noi ne purtăm foarte blajin și zicem "da, domn'e, așa este, ce să mai umblăm, mai dezgropăm morții, morți-s cu morții, viii sunt cu viii". Dar vedeți, că asta este foarte păgubitor, fiindcă în afară de tupeu și de obrăznicie, asta duce la răsturnare totală, o ranversare a raporturilor și a relațiilor morale.

Eu vă spun dumneavoastră. Sigur, e curios. Pentru cei care... deși tineri, vă mai interesați de poveștile astea. Dar este imposibil, este imposibil de comunicat. Eu oricât aș vrea să vă redau, să fac simplă operație de informare, nu p[ot] să vă sensibilizez. Noțiunile au o capacitate de evocare și de sensibilizare limitată. Nu, nu, nu merge asta la nesfârșit. Eu nu voi fi niciodată în stare. Adică dacă ar fi fost s-o luăm pe altă pantă, ceea ce Nae Ionescu numea „trăirismul”, să trăiești intens evenimentele, asta nu se va putea întâmpla niciodată. Eu pot să vă spun o poveste. Anecdotică sigur, e foarte interesantă, faptele s-au petrecut, dar până când nu ești acolo este foarte greu să poți să realizezi dimensiunile și intensitatea fenomenelor. [...]

RELAXARE ȘI REPRESIUNE

Așa, mergând mai departe, deci în perioada în care am trecut eu prin Salcia atmosfera era oarecum mai relaxată, în sfârșit, relațiile nu erau așa de încordate, represiunea și pedepsele nu se mai acordau cu atâta larghețe și cu atâta ușurință. Pentru că înainte era ceva cumplit. Mergeai și stăteai 12 ore pe câmp, la o muncă nenorocită, abrutizantă și, în sfârșit, în condiții care sunt greu de descris și când te întorceai, la poarta lagărului era gardianul cu lista și-i citea pe cei care trebuiau pedepsiți, din diverse motive. Pretextul nici nu conta, așa cum erau comuniștii. Nu știu, povestea aia dac-o știți dvs., lozinca faimoasă care a dominat justiția comunistă zeci de ani și care era și când ne-a judecat pe noi în '51, era mare, scrisă pe perete: „Noi judecăm omul nu fapta”. Țsta era un citat

din faimosul lor jurist Vâșinski, în sensul că, tradusă povestea asta, spune: „dom'le – și asta ți-o ziceau în față – dom'le noi putem condamna pe oricine, nu ne interesează dacă a făcut ceva sau ce a făcut. Noi vizăm omul, individul. Faptele lui, astea sunt chestii anexă, nu ne interesează”. Pe mentalitatea aceasta, gardienii fiind niște brute neevoluate, reacționau ca niște mecanisme. Dar ar fi fost foarte bine dacă s-ar fi rezumat numai la asta, la ceea ce li se indica! Dar au fost foarte mulți care au venit cu contribuții proprii, și care au amplificat fenomenul de represiune și i-au dat dimensiune, unii dintre ei participând cu foarte multă inventivitate și imaginație, încât la un moment dat rămâneai uimit și ca un simplu analist care suporta ce se petrece, ajungeai să te întrebi: „de unde, domnu' șef, de unde, ce practici sunt astea, de unde le-au inventat? „ Ca până la urmă să-ți dai seama că erau elucubrațiile unor indivizi de-o factură genetică și socială foarte joasă.

Vă spun, eu am asistat la niște chestii atât de uluitoare din punctul de vedere al torturii și al schingiuirii... Și aveau satisfacție, rareori am mai văzut oameni pe care să-i încânte și să-i bucure suferința celorlalți. Era ceva... De-aia rămân încă la convingerea că acest sistem a fost un vast capitol de patologie, de patologie socială și că toți cei care au fost selectați aveau deviații, deviații care se amplificau în condițiile astea ale, ceea ce punea la dispoziție sistemul. Pentru că erau indivizi acolo de-a dreptul demenți în materie, care recurgeau la niște chestii nu de secolul XX dar chiar și Evul Mediu s-ar fi rușinat un pic, văzând ce se întâmplă.

Și deci așa cum v-am spus, la Salcia asta era marele avantaj, exista un cabinet medical care era dotat și cu un serviciu de radiologie, cu medicii, care nu mai erau atât de controlați și de presați cum s-a întâmplat tot timpul în închisoare. Adică, [pentru] acordarea de tratament într-o perioadă la Aiud, când se prescriau medicamente se mergea la ofițerul politic. Și ofițerul politic era cel care aviza sau pur și simplu informa. Indiferent, nu-l interesa starea bolnavului, se uita la nume și cine e. Cu

asta lucrurile erau rezolvate. Deci nu se mai proceda așa, și eu cât am stat acolo în staționaru' lor, am primit tratament tuberculos, am primit și vreo 12-14 g de streptomycină, norocul a fost că s-a întâmplat la sfârșitul închisorii [râde] că o dată ieșit (făcusem o cavernă în dreapta) afară am putut să continui tratamentul și lucrurile au evoluat oarecum mulțumitor. Restul, alimentația, condițiile de viață, erau mai suportabile. Bineînțeles, cu același regim de muncă imbecilă și imbecilizantă, nu aveai cum să te sustragi. [...] în ultima perioadă s-au produs evenimente foarte interesante – asta cred că-i mai de reținut decât însăși existența noastră și perioada respectivă. Au venit niște așa zise comisii de la București, se pregăteau eliberările din '64. Au mai fost, probabil că știți dac-ați mai vorbit cu oameni care-au trecut pe-acolo, au mai fost niște momente când au fost eliberați oameni începând din '61...'60-'61. În sfârșit, după convenții internaționale, bolnavii incurabili, erau niște categorii. Și aceste comisii care erau alcătuite din ofițeri din ăștia mai stilați de la Ministerul de Interne, interogau și stăteau de vorbă cu deținuții și îi sondau asupra punctelor de vedere actuale, ce intenții au pentru viitor [în cazul în care] vor fi puși în libertate. Și știu că m-au chemat și pe mine înainte de eliberare. Și cel care m-a anchetat pe mine era un evreu, un ovrei maior, maior din București, foarte gras, foarte aranjat și pomădat; că ei speculau până și chestia asta, veneau foarte puși la punct așa, ca tu să te simți în zdrențe și în mizeria în care erai, să te simți și să nu ignori contrastul și diferența care există între lumea așa-zisă liberă și [cea] a detenției și a lagărelor. Eu vă spun asta, numai așa ca un episod pentru că mi s-a părut foarte amuzant, mai mult decât restul. Și tipul a început să mă interogheze: „Domnule, da' dumneata, uite au trecut, atâția ani, ai intrat tânăr”. Da, intrasem la 26...da, 27 de ani. "Și acum o să ieși, o să faci..." și l-am șocat când i-am spus: "domne', pe mine nu mă prea interesează. Să știți că nu eu am cerut să fiu scos din închisoare, asta e o chestie care mă depășește". Dar zic "dvs. de ce sondați și de ce vă interesează?" "A, nu, păi s-au schimbat multe – zice – ați stat aici și nu știți ce a fost afară. Nu știți ce realizări sunt

afară, ce s-a făcut, ce s-a construit, ce..." Și eu i-am spus un singur lucru: "Uite, domne', eu din punctul meu de vedere nu sunt așa de încântat, pentru că dacă ar fi să facem niște translații din astea istorice, degeaba mi-arătați mie piramidele și nu-mi spuneți câte zeci și sute de mii de oameni au dispărut pentru ca ele să și apară. La dvs. s-a petrecut același fenomen. N-ați pus la socoteală niciodată prețul plătit de alții". "Domne' – zice – nu trebuie să privim așa!" Zic : "Auziți, lăsați-mă cu vechea placă, care [sic!] și acum e de actualitate: s-au făcut greșeli – cum spunea dl. general Pătrăcaru la fel [de] evaziv, [în] emisiunea aia liberă, generalul de Securitate – au fost erori, domnule!" "Da, e adevărat, dar ce vă faceți când se pune numai problema erorilor, că faceți greșeli continuu și-o să faceți și după momentul ăsta?" Și, în sfârșit, a fost foarte, foarte supăr..., și adică pe ce-a fost supărat? El mi-a spus: "domne', o să ieși afară, o să faci, o să vezi, fii at...!" "Ce să fiu atent?" "Să nu vorbești..." "Fii serios, domnule, eu cum ies pe poarta lagărului, cum încep să povestesc. Și, ce e aia să nu vorbesc? Păi ce dumneata-mi interzici mie, mă cenzu...?" "Nu, dar știți că legile încă în vigoare sunt oarecum..." Și, la urmă i-am spus așa: "domnule maior, dumneavoastră știți că pe mine comunist n-o să mă faceți niciodată. Eu sunt obligat să vă suport, n-am încotro, nu? Intru în lagărul celălalt dar asta e situația, nu? Dar nu vom putea ajunge noi niciodată la înțelegere. Ne putem tolera dacă vreți, ne putem suporta. Dar, mai mult de-atât, n-am nici un fel de veleitate și de in... ". "Nu domnule, c-o să vezi că lucrurile au evoluat". "Auziți, lăsați-mă că în 13 ani de zile m-am lămurit, nu mai am nevoie de interpretări și de comentarii. Dvs. stați cu broșura în mână și dați explicații, dar nu ne interesează explicațiile". "C-o să ai de suferit și ce-o să se-ntâmpale?" "Și într-adevăr, am avut, c-am avut episodul de la sfârșit când n-am vrut să semnez declarația. Știți, că-ți puneau în față când te eliberai o declarație în care te angajai, și-am spus: "nu, domne, nu, eu nu vreau... [Cuvinte neînțelese] eu nu semnez, păi cum îmi impui dumneata niște chestii pe care știu sigur că eu nu le voi putea urma? Ce-i aia? Să nu vorbești, să nu povestești să..., nu se poate așa ceva". "Da, dar vei avea de

suportat rigorile legii, este o simplă formalitate" "Nu mă interesează, dacă vreți..." și i-am repetat chestia care i-o spuseseam și maiorului: "Eu nu v-am cerut să mă eliberați, vă privește. Deci, dacă dvs. m-ați eliberat de ce îmi puneți condiții? În momentul în care, dacă solicitam eu, da, înțeleg, erau niște chestii acolo de realizat, niște contracte..., dar așa?" Și n-am vrut. Am spus: "dacă vreți, mă întorc în lagăr, nu mă interesează!" În sfârșit... Dar ce este foarte important că, într-adevăr, în perioada respectivă, cum v-am spus, lucrurile erau mai ușor de suportat și era acea eufuziune și euforia că acolo totul se simțea, totul se depista, surse din astea de informație se găseau peste tot. Au fost și o serie de oameni cumsecade care au mai îndulcit puțin asperitățile acestea ale relațiilor dintre...(deținuți și administrație).

Și în infirmerie acolo nu pot să spun că am dus-o rău, mai ales că era și Căpraru, și noi (am fost) colegi de an, avusesem înainte un gen de relații, când el era pe la U.N.S.R. (Uniunea Națională a Studenților din România) și mă ajutase foarte tare, eram de atunci luat în obiectiv și ăștia mă urmăreau teribil. De așa manieră, încât în anul VI m-au lăsat repetent, în sensul că m-au afixat că nu am realizat frecvența. Și frecvența la noi nu era pe vremea aceea obligatorie. Și el m-a sprijinit foarte tare. Și deci, din punctul de vedere al condițiilor lucrurile au fost oarecum acceptabile, sigur, rămânând mentalitatea și această apăsare permanentă a vieții penitenciare, de lagăr. Pentru că nu vă puteți imagina ce obsesie (era). După ce m-au eliberat, poate săptămâni, luni de zile, deși în închisoare nu mi se întâmpla, aveam coșmaruri cu închisoarea. Și, vă spun, am fost destul de echilibrat și în pușcărie din contră, eram destul de detașat și de dezinvolt ..., de-aia am și putut rezista fără să mă dezechilibrez. Va să zică, acesta era pericolul cel mare. Dacă ați văzut o închisoare din asta, de-adevărat, cum e Aiudul, ce spectacol era acolo, când începeau cei ce-și pierduseră deja controlul, să urle, să țipe, era ceva de groază. Și la început îi stăpâneau cu bătaia, dar a venit o perioadă când bătaia s-a interzis, perioada de detentă din '55 până în

'58. Aici era mai suportabilă povestea, mai ales că exista și această extraordinară speranță a iminenței. (...)

ULTIMA SUTĂ DE METRI

Toate poveștile și atitudinile astea mai dispăruseră prin perioada când am ajuns în final, în ultima etapă, pe ultima sută de metri la Salcia.

F.S.: În ce an?

M.I.: Am ajuns la Salcia în 1963 și m-am eliberat în '64. Am stat aproape un an la Luciu-Giurgeni, prima colonie în Baltă la care am ajuns și unde încă se muncea la dig, faimosul dig de la Vadu' Oii. Atunci aveam regim restrictiv, fiind foști evadați, n-aveam voie să părăsim colonia. Și pentru ca totuși să ne aducem și noi aportul și să muncim, că munca – în frazeologia comunistă, – înobilează – ne-au dat la spălătorie, la spălătoria coloniei. De-atunci am început eu să mă îmbolnăvesc. Lucram la stors rufele; rufele băgate într-un cazan d-acesta cu apă rece, le scoteai bucată cu bucată și doi inși, unul de-o parte și unul de cealaltă, le storceam. Și-acolo am avut noroc că medic la cabinet era un fost coleg al meu de an, de facultate, un băiat foarte bun, foarte drăguț și foarte amabil. Și după aia, am fost mutat la Strâmba, o colonie mai redusă ca efectiv și cu un profil de munci agricole și m-au pus medic. M-au chemat ca să m-anunțe că sunt medic, eu mai fusese o dată medic în viața mea de pușcăriaș la Cavnic, dar după aceea mi s-a spus categoric că nu voi mai ajunge la această demnitate (...) La Aiud când am (fost dus) ... au dus tratative atunci să fiu numit medic la Zarcă acolo și am refuzat. Spune Ioanid în cartea lui. La Strâmba venea un maior pe-acolo, un mustăcios care era mare luftinspector și tot controla coloniile, un tip cam guraliv,

și m-a chemat și mi-a spus: „uite domnule, ai să fii medic”. Și eu l-am lăsat să vorbească, (și) i-am spus la sfârșit: „Domnule, dac-am ajuns eu din nou medic, înseamnă că ceva nu e-n regulă, că lucrurile s-apropie de final, că eu am fost asigurat că nu se va întâmpla asta niciodată”. „Ei – zice lasă domne’ ...” Și, într-adevăr, n-a mai durat decât ... după câteva luni, m-am mutat la Salcia. Deci ne-au strâns pe toți la centru aici și pe urmă, în '64 au început eliberările și în iulie am plecat și eu. În sfârșit...

F.S.: Care era regimul medical la Strâmba, relațiile dvs. cu gardienii, cu bolnavii?

M.I.: Regimul medical de la Strâmba când am fost eu medic acolo depindea foarte mult de factura medicului: cât știai să ceri și cât erai de intransigent. Că dacă începeai să negociezi erai pierdut. Așa cum pățisem la Cavnic unde am avut niște conflicte teribile cu administrația, pentru că nu voiam să concesionez nimic, nu voiam să cedez. Spuneam: ăsta e un capitol care nu ține cont de uniforme, de administrație, de deținut. Se adresează omului, așa cum e el. La Strâmba toate erau bune, fără un singur lucru: că nu prea aveai cu ce. Nu existau medicamente, medicamentele erau ceva așa, o raritate și nici posibilități de interveni în mod eficient. Dar în tot cazul, o oarecare larghețe exista, administrația nu se mai implica în toate cazurile, în toate aspectele. Era mai multă posibilitate de a reacționa, dar neavând la dispoziție elemente cu care să intervii. Atâta vreme cât medicamentele erau iluzorii, mare lucru nu puteai face. Plus că, existau niște servituți formidabile, care te împiedicau teribil să fii eficient. În sensul că la coloniile de tipul acesta exista și o infirmerie-anexă. Asta însemna că aveam câteva paturi destinate să servească la internarea bolnavilor. Însă, acolo te controla permanent un subofițer sanitar. Doctorul civil cum îl numeam noi, ajungea foarte rar, dar acest subofițer te cam ținea din scurt. Voia să știe neapărat pe cine internezi, de ce îl internezi, dacă nu cumva e și un alt dedesubt, un aspect din acesta care îi scapă, și așa mai departe. Cu aceeași servitute că nu aveai la dispoziție mijloace cu care să intervii. Și, mai era ceva: în mod

intenționat nu exista un ajutor al medicului cum se întâmplă la orice cabinet. Medicul trebuia să facă tot, cu propria mână. Și în perioada când se acceptaseră medicamente în pachetele pe care le primeam (acolo am primit și eu primul pachet după 12 ani de zile), în sfârșit, niște nimicuri – oamenii căpătau și fiolaje, aveau și injecții de făcut. Toate trebuiau făcute de către un medic cu mâna proprie. Nu se permitea deci existența a încă unui cadru ajutător. Și de-aia era destul de complicat. Seringile erau toate pe vremea aceea de sticlă, multe defecte, trebuia să le sterilizezi personal, să ai grijă de toate, eh! Și cu restricția aceasta, că mereu erai repezit și întrebat: „Da’ de ce-ți trebuie?” Când cereai ceva, zice: „de ce, ce să faci cu el, fugi bă de-acea, pentru bandiții ăștia, lasă-i, lasă-i că se vindecă așa” (...) Când am fost dincolo (la Salcia) am fost chiar impresionați de faptul că exista o infirmerie mai mare, erau mai mulți medici, un serviciu de radiologie, era un progres extraordinar. Și într-adevăr, în afară de lipsa medicamentelor care era ceva ce intra în uzanță, lucrurile mergeau destul de acceptabil, de onorabil. Și cum v-am spus, am stat o perioadă până la eliberare în infirmerie după ce mi-au depistat caverna asta, acolo, am făcut tratament, m-am și odihnit și oarecum, șansa m-a urmărit, că s-a întâmplat la sfârșit, dacă era mai la începutul închisorii nu mai eram decât un spirit, o fantomă (râde).

F.S.: Ați fost dus la munci cât ați stat la Salcia?

M.I.: La Salcia foarte puțin, foarte puțin, pentru că m-am îmbolnăvit destul de repede. Acum nu era grija pentru sănătatea deținutului, ci teama primitivului de contaminare. Asta era reacția lor, că dacă reușeau să-i sperii, asta foloseam și eu la... prin locurile unde am mai fost ca medic, îi îngrozeam și le arătam perspectiva a ce înseamnă să te ocupi de anumite boli, riscul de a le contracta. Și așa s-a întâmplat și aici. Medicii de acolo le-au spus că suntem bolnavi, că eu am tuberculoză și că este foarte contagioasă. Și-atunci ei deveneau mai reticenți, te lăsau în pace, știi? Nu, nu prea se băgau, că vă spun, erau de-o (frică) ...pe mine m-au uimit că sadicii ăștia erau de-o

frică (atunci) când era vorba de propria persoană, domne', era ceva înspăimântător, cât de panicați și cât de tare încercau să se îngrijească, să se apere, știți?

Ei, și ce-a fost mai impresionant la Salcia aici, era că în ultima vreme erau mulți deținuți și era oarecum reconfortantă atmosfera asta, ca înaintea marilor evenimente. Oamenii începuseră să intuiască că (sic!) trebuie să se întâmple și să se apropie sfârșitul și sigur, și administrația și gardienii se modificaseră în sensul că nu mai erau atât de porniți ca pe vremuri și chiar umblau cu unele menajamente, încercau să se scuze. Dar, în sfârșit, astea au fost tardive.

F.S.: Mai erați la Salcia când a fost adus dreptul comun, înainte de eliberarea dvs. în 1964?

M.I.: Da, da, eram, dar erau complet izolați, nu se putea face nimic... au spus cumva că au avut relații cu noi? Nu.

F.S.: Nu, nu e vorba de relații, am înțeles că administrația a încercat să oprească un grup de câteva zeci dintre foștii deținuți politici pentru că se temea de dreptul comun.

M.I.: Nu, nu știu povestea asta (...) Eu aș vrea să închei cu o singură frază, pe care am mai spus-o o dată la un fel de simpozion..., și care mi se pare foarte rezumativă și expresivă. Noi, cei care am fost acolo, foștii deținuți, nu urmărim nici să umezim ochi, nici să smulgem compasiuni, nici să devenim neguțători de orori. Nu cerem nimic, nu pretindem nimic, nu vrem nimic. Nici măcar să ne credeți. Dorim numai să ne acceptați, să ne recunoașteți ca martori. Pentru că noi aparținem unei categorii care a suferit și va suferi de fascinația adevărului. Și care crede în unicitatea și forța lui tămăduitoare. Și cu asta, punct.

(Interviuri apărute în revista „ARHIVELE TOTALITARISMULUI” III, nr. 2/1995, sub egida INSTITUTULUI NAȚIONAL PENTRU STUDIUL TOTALITARISMULUI)

FLORIN ALEXANDRU STĂNESCU – „ÎNCHISORI PLUTITOARE – LAGĂRE PENTRU DEȚINUȚII POLITICI”

Între anii 1958 și 1964, numărul mare, mereu crescând, al deținuților politici a dus la o adevărată supra-aglomerație în sistemul penitenciar al R.P.R. Mizeria ce rezulta din conviețuirea deținuților în condițiile acestei supra-aglomerații în celulele penitenciarelor nu îngrijora și nu constituia în nici un caz o problemă autorităților din acea vreme. Aceasta constituia probabil chiar o metodă suplimentară de pedeapsă prin înrăutățirea continuă a condițiilor elementare de existență în timpul detenției. Totuși, necesitatea exploatării forței de muncă a deținuților politici a dus la improvizarea – după ce s-a renunțat la lagărele de muncă ale șantierelor de exterminare prin închiderea lucrărilor Canalului Dunăre– Marea Neagră – a altor „colonii de muncă” în teritoriile mai puțin populate ale suprafețelor îndiguite (tot prin munca deținuților), în zona Bălții Brăilei și în zonele mai izolate din Delta Dunării.

În afara acestor „colonii de muncă” o inovație a constituit-o, se pare din anul 1958, introducerea unui nou sistem, prin închirierea de către Ministerul de Interne, sub o formă mascată (ca din partea unor organizații agricole), a mai multor șlepuri, vase construite inițial în scopul transportului, în magazii imense, a unor mărfuri în vrac. Aceste vase erau, după închiriere, transformate în locuri de detenție – dormitoare pentru deținuții condamnați. În același timp se făcea și exploatarea deținuților prin diverse munci, de pământ sau agricole. Prin documentele ce au fost, cu destul de mare greutate, descoperite, se dovedește că acest sistem se practica începând cel puțin din luna octombrie 1958, deși este foarte posibil ca metodic să fi fost folosită cu mult timp anterior acestei date. Astfel sunt cunoscute, și se poate spune chiar că acum aceasta reprezintă o adevărată filă de istorie, numele a cel puțin trei șlepuri care au fost transformate în locuri de

detenție: șlepul „KASTRO” ce aparținea și naviga sub pavilion grecesc; șlepurile „GIRONDE” și „YSER” care, ambele, navigau sub pavilion francez. La pupa acestor șleपुरi era în permanență arborat drapelul național al Greciei și, respectiv, al Franței. (Au fost chiar situații ridicole în care vase străine ce treceau întâmplător prin apropierea acestor șleपुरi salutau, în semn de politețe și de simpatie marinărească, drapelele arborate de aceste șleपुरi, fără însă a observa că pe puntea lor se aflau santinele înarmate, în uniforma Securității R.P.R.)

Aceste șleपुरi dispuneau de trei sau patru magazii imense, fiecare acoperită cu 4 sau 6 mari capace metalice. Aceste magazii erau apoi, în vederea primirii deținuților, „mobilate” cu o scară de lemn pe care se putea coborî dinspre punte în interiorul magaziei. Scările erau dispuse de regulă cu un unghi de înclinație sub 45°. În interiorul magaziei se instalau paturi suprapuse câte patru pe un rând, un hârdău – tineta – pentru necesitățile fiziologice, un hârdău sau o putină cu apă pentru băut și pentru spălat, și eventual o măsuță cu o bancă. Într-o singură magazie astfel transformată puteau fi „cazați” circa 2-300 de persoane deținute.

Una dintre magazii – cea mai mică – de regulă cea dinspre prora vasului era amenajată ca dormitor pentru militarii din trupele de intervenție ale Securității, care asigurau paza deținuților, și pentru cei câțiva subofițeri, supraveghetori-gardieni din cadrul Direcției Generale a Penitenciarelor.

Nu exista lumină electrică. Seara la „stingere” se puneau capacele metalice de pe punte deasupra spațiului de acces în magazii și în fiecare dintre magazii, acum transformate în dormitoare, singura sursă luminoasă rămânea un felinar de tipul «felinar de vânt», de funcționarea căruia se ocupau și răspundeau, cu rândul, plantoanele obligatorii, dintre deținuți. Plantoanele obligatorii se schimbau în timpul nopții la semnalul dat de santinelele de pe punte în momentul când se

schimbau și ele.

La pupa exista o construcție mai înaltă din lemn cu ferestre mari, unde se afla cabina cu cârma vasului și o mică locuință, care era ocupată de cârmaciul șleului, uneori cu soția sa. Aceștia erau cetățeni români, civili, salariați ai companiei străine de navigație, proprietara șleurilor. Ei evitau întotdeauna să le vorbească deținuților, evitând orice fel de contacte, practic chiar și pe acela de a vedea sau de a fi văzuți (cât mai puțin) de către deținuți, fiind probabil amenințați cu draconice sancțiuni și «prelucrați» în prealabil despre marele grad de «periculozitate» al deținuților.

Un loc care, în cadrul acestor transformări ale șleului, căpăta o destinație specială era «puțul cu lanțuri» de la prora, spațiul în care se aflau lanțurile ce fixau ancora șleului. Era un spațiu metalic, restrâns, locul unde era introdus și închis sub un capac de metal câte un deținut, când era pedepsit cu câteva zile de izolare, timp în care avea un regim fără mâncare, numai cu ceva apă călduță. Acest loc îndeplinea astfel rolul celulei de pedeapsă sau de «izolare» din penitenciar. În condiții de iarnă, cu o îmbrăcăminte sumară, menținerea timp de câteva zile în acea cutie metalică constituia un grav atentat la sănătatea și chiar la viața nefericitului deținut pedepsit cu acest supliciu. Vara, în același loc, sub tabla încinsă a pereților aceluși mic spațiu, organismul victimei era expus la o severă deshidratare.

Șleul (sau, cum se mai numea, «bacul»), după ce se făcea îmbarcarea deținuților, a gărzii și a gardienilor, se deplasa tras de un remorcher la un loc dinainte stabilit și era fixat la mal cu câte un odgon la fiecare din capete. La mijlocul șleului era instalată o scândură lată de circa 50 de centimetri, uneori cu mici șipci trans-versale pentru a evita alunecarea și căderea în apă, numită punte, prin care se făcea legătura între puntea șleului și malul Dunării. În cazurile în care staționarea șleului era prevăzută pentru o durată mai lungă, uneori se amenaja în dreptul șleului un spațiu de teren

pe o lățime de 10-12 metri sau chiar puțin mai lat, unde se putea desfășura încolonarea pentru «apel» (numărătoare) și pentru plecarea la muncă și pentru depozitarea uneltelor. În acest caz, la colțurile aceluși spațiu și la poartă erau prevăzute posturi de santinele.

Nu exista și nu era prevăzută, pe șlepul închisoare și lagăr de muncă, nici un fel de modalitate de acordare a asistenței medicale pentru deținuți.

Merită a fi reținut faptul că metalul din care era construit șlepul se încingea în timpul verii și constituia o sursă ce radia căldură suplimentară, ce venea peste arșița suportată la muncă din timpul zilei. Iarna, situația era inversă: pe pereții metalici reci ai magaziilor șlepului se producea, prin condens, o umiditate bolnăvicioasă ce rezulta din aburul respirației deținuților închiși acolo. De multe ori, în funcție de temperatura exterioară umezeala de pe tabla vasului se transforma într-un strat de gheață. Mai apoi, apa care se prelingea pe pereți se acumula în partea inferioară a șlepului, așa-numita „santină”, de unde trebuia periodic evacuată.

O serie de mai multe sute de deținuți politici au ajuns pe șlepul „Gironde” (atunci era numit: „Bacul numărul 4 Gironde”, deci este foarte posibil ca atunci, în acea iarnă, să mai fi existat încă alte trei „bacuri” cu deținuți!). Șlepul a fost plasat în timpul iernii lui 1959 spre 1960 la colonia Grindul Peripravei, lângă „Sfiștovca”, pe Canalul Chilia.

Au fost atunci „recrutați” deținuți politici din coloniile „Stoenești”, din cele trei „Saivane”, prin două „metode”, de „reprezentanți” ai Penitenciarelor. Pe de o parte erau gardienii din partea acestor colonii, care, în dorința de a păstra deținuții care erau buni de muncă, au lansat în acel prag de iarnă un zvon că deținuții bolnavi, „inapți”, vor părăsi colonia și se vor întoarce la condiții mai bune, în penitenciar. Astfel, informația falsă, lansată de conducerea coloniilor, dorea a se „degaja”, chiar cu acordul și la dorința lor, de deținuții vârstnici și bolnavi care nu dădeau un bun

randament la muncă deși ei știau foarte bine că aceștia urmau a fi transferați în condițiile mizerabile de pe bacul de la Periprava. Pe de altă parte gardienii ce urmau să conducă lagărul plutitor de la Periprava doreau să adune deținuți cu putere de muncă. Aceștia au făcut o originală determinare a „capacității de muncă”, printr-o metodă similară poate cu practicile de la târgurile de sclavi din antichitate: deținuții politici erau puși să strângă mâna unor subofițeri-gardieni. (Este poate singura ocazie în care deținuții politici „au dat mâna” cu paznicii lor!) Deținuții ce aveau putere și reușeau să strângă cu suficientă forță mâna gardianului, erau reținuți și trecuți pe o listă, pentru îmbarcare (dar ei, ca de obicei, nu cunoșteau destinația!).

În timpul iernii 1959-1960 nu a existat nici o posibilitate de încălzire în magaziile bacului transformate în dormitoare. Pe pereții metalici din interiorul magaziilor bacului „Gironde” se forma un strat de gheață, din aburul provenit de la aerul expirat de deținuți ca și din apa Dunării ce se evapora din uscarea (parțială) a hainelor cu care deținuții, din cauza frigului, dormeau îmbrăcați.

Deținuții politici primeau un fel de seceri numite „tarpane” cu care trebuiau să taie stuful în zonele în care Dunărea era înghețată. Cioturile, resturile rămase după stuful tăiat, erau ca niște adevărate cuțite care tăiau încălțăminte deținuților în timpul marșului prin zonele în care stuful fusese deja recoltat. Munca deținuților consta nu numai în tăierea acestui stuf, ci și în formarea de baloți din stuful tăiat, care apoi trebuiau cărați în spate de către deținuți până la un loc de depozitare, de regulă pe un alt bac cu rol de magazie. Se pare că acest stuf recoltat în astfel de condiții era apoi exportat în Austria sau dus la Combinatul de Hârtie și Celuloză Chișcani de lângă Brăila.

Din cauza înghețării Dunării, și a imposibilității unei aprovizionări continue cu alimente, atât pentru deținuții politici, cât și pentru militari, în iarna 1959-1960 a fost improvizată pe mal,

lângă vagoanele-remorcă folosite ca dormitoare pentru soldați, și o bucătărie.

Au existat și doi deținuți care au evadat de pe închisoarea plutitoare „Gironde”. Unul se numea Bucălău, dar a fost ucis prin împușcare în momentul tentativei de evadare, și astfel a reușit totuși o „evadare” din chinurile ce i le oferea această viață pământească. Alt evadat, dar care a avut succes, se numea Scurtu, fusese ofițer de marină, și probabil că a putut să se îndepărteze, înotând fără a ieși la suprafață, și se spunea că ar fi reușit să fugă în Basarabia (U.R.S.S.). Se pare că până la urmă a fost prins. După unele zvonuri ar fi ajuns până în Cehoslovacia, în tentativa lui de a ajunge în lumea liberă. (Mulțumiri, pentru informațiile primite din partea domnilor Dr. Puiu Sarion și arhitect Vintilă Săvulescu, care în anii lor de detenție politică – prin „grija” Partidului și Securității – au „domiciliat” în iarna 1959-1960 pe bacul „Gironde” la Periprava.)

Un alt bac cu deținuți politici a fost instalat la Luciu-Giurgeni, de data aceasta în timpul verii. Deținuții erau folosiți la munci agricole. În lanurile de la orezării, gardienii și santinelele care îi păzeau circulau pe mici diguri ce limitau niște spații cu apă, ca niște castroane, în care lucrau deținuții, în apa până la genunchi. Dar apa era plină cu lipitori, care le mai sugeau din puținul sânge ce îl aveau după ani și ani de detenție.

Pe alte bacuri, deținuții au avut parte de un tratament mai „umanitar”. Ei s-au trezit, în primele zile de iarnă, după ce au îndurat un frig groaznic, că li s-au aruncat de sus, de pe punte, niște cărămizi și două roabe de pământ cu un ordin: „Să vă faceți o sobă!” De nevoie ei au reușit să își improvizeze o sobă, fără ca vreunul să aibă calificarea corespunzătoare.

Un întreg calvar îl constituia evacuarea „tinetei”: zilnic doi deținuți „faceau de serviciu” și în fiecare dimineață, urcând treptele scării, care era foarte înclinată, ei susțineau cu eforturi deosebite tineta, care de cele mai multe ori era plină ochi. Trebuia evitat riscul de a o vărsa în interiorul

bacului, în așa-zisul „dormitor”. Ajunși pe punte, dejecțiile din tinetă erau aruncate în apa Dunării, și dacă li se permitea, uneori – cu supravegherea și acordul santinelei -, cei doi coborau pe punte și spălau tineta în apa de la malul Dunării.

De cele mai multe ori mâncarea deținuților și a militarilor nu se pregătea pe loc, ci era adusă dimineața și seara în marmite, cu un tractor cu remorcă de la colonia de muncă ce dispunea de o bucătărie și era mai apropiată de locul de staționare a șleului. La prânz, același tractor aducea alimentele pe câmp, acolo unde se desfășura munca, și acestea erau consumate în timpul unei scurte pauze.

Apa de băut ca și cea pentru spălat era scoasă din Dunăre, și era folosită direct, fără nici un fel de tratare, singura precauție ce era luată constând în faptul că apa era scoasă cu o găleată de pe latura vasului ce era opusă malului. Pentru militarii din escortă și pentru subofițerii de penitenciar se pare că existau filtre de apă. Ei aveau însă și grijă ca, din când în când, să se mai „dezinfeceteze” și cu băuturi alcoolice.

În timpul verii, când existau și momente când unii paznici erau ceva mai binevoitori, se permitea deținuților în grupe mici, sub supravegherea militarilor, să se spele în apa din spațiul rămas între șlep și malul Dunării. Se luau măsuri de pază pentru a se evita o evadare. Ar fi existat, din câte am auzit, un caz de evadare de pe un bac a unui deținut la Periprava. Acesta făcea de mult timp un fel de antrenament în dormitor: își umplea castronul de aluminiu (din dotare!) cu apă și își ținea cât mai mult timp fața în apa din castron, cu gura și nările închise. Într-o zi, spre disperarea și alarma gărzilor și a subofițerilor, a sărit în Dunăre, și spre a nu fi văzut, a înotat pe sub apă, și, deși s-au tras mai multe focuri după el, dus a fost. Nu s-a știut nimic despre el, dar s-au auzit zvonuri printre deținuți, privite totuși cu neîncredere – era posibil ca unele zvonuri să fi fost lansate de

administrație – că ar fi murit împușcat sau că ar fi reușit să treacă Dunărea și frontiera în spre U.R.S.S. și acolo ar fi fost în final prins de Miliția sovietică și predat autorităților din R.P.R.

Destinul a făcut ca în experiența pe care mi-a rezervat-o viața, să o am și pe aceea, în timpul celor șase ani de detenție politică, de a „locui” ca deținut, timp de câteva luni, pe un șlep ancorat în locul numit „Bândoiu”, situat relativ aproape de colonia „Strâmba”, se pare pe brațul, din Dunărea Veche, numit Filipoiu.

Comandantul acestei închisori – lagăr de muncă plutitor -, era un plutonier major Prisăcaru, mare zbir și bătauș al deținuților; îl știam încă de la lagărul de muncă de la Stoenesti și Saivane din anii 1959 și 1960 când „inspecta” barăcile deținuților ținând în mână o cravașă din curelușe împletite, ca un adevărat „cnut”, cu care își atingea nervos cizma, și din când în când, după dispoziție, și pentru menținerea unei atmosfere de teroare, o mai „exersa” și pe spinarea câte unui deținut. Eram, pe acel șlep, câteva sute de deținuți politici aduși pentru prășit porumbul. În câmpul cultivat cu porumb, planta din cultura respectivă – porumbul – avea o înălțime de 10-12 centimetri, iar buruienile ce erau dezvoltate luxuriant ajungeau până la o înălțime de 50-60 de centimetri. Practic erau niște lanuri de buruieni. De teama unei posibile evadări, la un moment dat ni s-a interzis chiar și să stăm prea aplecați în timpul prășitului. Militarii de pază erau aliniați numai în spatele nostru, iar pentru cei ce erau mai avansați cu prășitul exista, considerat de către cei din gardă, pericolul să se facă pierduți în jungla buruienilor.

În aceste locuri de muncă, dacă cineva din greșală, neatenție sau din lipsă de antrenament tăia vreun fir de porumb, acest fapt era imediat interpretat de gardieni ca o acțiune de „sabotaj” și sancționat cu câteva lovituri pe spinare, sau cu „izolare” în puțul cu lanțuri de pe bac. Mai apoi noi ne-am învățat să evităm pedepsirea, și în cazul în care în mod accidental un fir de porumb era tăiat cu

sapa, el era de îndată acoperit cu pământ spre a nu fi văzut de gardienii care veneau din urmă și efectuau „recepția” lucrării. Cu această ocazie gardienii au inventat și o altă metodă de pedeapsă: în cazul în care era omis și rămas din greșeală netăiat vreun fir de buruiană, deținutul era obligat să se întoarcă la locul respectiv și apoi era pus să îngenuncheze și să smulgă sau să rupă cu dinții buruiana respectivă.

Un mare chin era, în acea vară, din cauza căldurii, setea. „Grija” față de deținuți se manifesta și prin felul de aprovizionare cu apă, dar aceasta era adusă – din Dunăre – și se găsea la capătul rândurilor de porumb. Aceste rânduri aveau o lungime de vreo trei kilometri. Pentru a grăbi, prin sete, ritmul de muncă nu era permis a se bea apă decât în momentul când se ajungea cu prășitul la capătul rândului – de trei kilometri – de porumb. Chiar și atunci, după parcurgerea distanței, apa aceea adusă de mult timp din Dunăre era de acum și coclită, și călduță, după ce stătuse ceasuri întregi în câmp sub soarele torid...

(Articol publicat în revista „MEMORIA” nr. 2-3/2004)

VIRGILIU TOMA – „MĂRTURII ACUZATOARE PRIVIND REGIMUL DE EXTERMINARE ÎN LAGĂRUL DE LA SALCIA“

Eram în 1960 în lagărul de la Periprava, lagăr amplasat pe un braț al Dunării, cel de nord (Chilia), foarte aproape de granița cu U.R.S.S. (Ucraina), respectiv Basarabia cea pierdută de România prin faimosul tratat Stalin-Hitler. Ziua era pe sfârșite, ne-au numărat, s-au separat pedepsiții pentru nerealizarea normelor de lucru din acea zi, ne-au dat masa de seară, trompeta a sunat stingerea, am adormit, când, înainte de miezul nopții, am fost trezit de strigătul unui gardian: „Îmbracă-te, fă-ți bagajul, ia-ți tot și dă-i drumul!” Am fost scos val-vârtej din baracă și încadrat cu un gardian în față și unul în spate. Am pornit pe drumul dintre barăci. Mergând în neștire, am pus paznicilor mei o întrebare naivă: „Unde mă duceți?” Răspunsul a fost prompt: „Ce te privește pe tine unde mergi tu?” „Taci și mergi!” Am ajuns la grefa lagărului, unde sunt identificat: „Tata, mama, anul nașterii... De ce ești la noi aici?”...

Odată identificat, sunt împins în „ecluză”, așa spuneam noi unui spațiu pe drumul de ieșire din lagăr, cuprins între două porți, una comunicând cu interiorul lagărului și cealaltă cu exteriorul. Aici domnea o mare mișcare, se forma un lot de deținuți ce urma să părăsească Periprava, se predau efectele lagărului (gamela, lingura și pătura), se făcea percheziția de rutină, se „dădea” hrana rece pentru două zile (un sfert de kilogram de pâine în total, un pumn de brânză sfărâmată, ceapă, marmeladă cam cât o jumătate de cutie de chibrituri și slănină aproximativ 120 de grame). Hrana rece era strânsă de deținuți într-o cârpă, zisă batistă, hârtia fiind exclusă, ca articol interzis. Când

totul a fost gata, se făcuse ziuă. S-au dat ordinele de plecare: „Ia pă cincii”, „Ține aproape”. S-a deschis poarta de comunicare cu exteriorul a „ecluzei”. În timp ce ieșeam, s-a făcut o ultimă numărătoare și am plecat spre debarcader, sub paza atentă a securității și a administrației lagărului. Eram cincizeci de deținuți.

Am ajuns la debarcader, unde ne aștepta un bac (bacul este un vas pentru transportat mărfuri, nu are propulsie proprie, ci este tras de un remorcher). Am fost înghesuiți pe fundul bacului, „dotat”, pentru acest transport special, cu tinetă drept closet și un hârdău cu apă din Dunăre pentru băut și spălat. Deasupra capetelor, la aproximativ 3 m, se întindea o prelată pentru a împiedica evadarea și mai ales pentru a nu se putea vedea pe unde mergeam. Condiții de drum: cerul nu se vedea, nu era nici o ventilație, se stătea sau se dormea pe jos, neexistând bancă sau prici, se mânca cu mâna stând în picioare sau pe jos, se bea apă luând-o cu pumnul din hârdău neavând gamelă sau lingură și nici o cană la tot lotul. Viața de deținut politic devenea o încercare foarte grea, dar avea uneori și câte un avantaj neprevăzut: pe toată durata călătoriei, nimeni nu mai era înjurat, batjocorit sau lovit cu bâta, paznicii stând deasupra bacului, la pupa și pe remorcher.

După două zile de călătorie soseam la Brăila. Ne-au debarcat și cu niște dube ne-au transportat la închisoarea din Brăila, unde, după o percheziție minuțioasă, ni s-au întocmit formele de încarcerare. Numai după câteva zile ni s-au făcut alte percheziții și apoi ni se „dă” hrana rece pentru două zile, având compoziția tip pentru transferuri pe calea ferată, cu autobuzul sau bacul. Am fost transportați cu duba la debarcader în portul Brăila și îmbarcați în același bac cu care plecasem din Periprava. Dar tot nu știam care ne va fi destinația.

După două zile de călătorie ajungeam la Piatra-Frecăței, o localitate în Insula Mare a Brăilei, în

trecut denumită Balta Mare a Brăilei. Am fost debarcați, numărați și porniți în marș forțat. Fiecare deținut își purta traista cu grijă pentru că acolo se afla toată îmbrăcămintea ce avea să-i asigure viața în iarna următoare. Pe parcursul acestui marș forțat de 7-8 km, am luat contact cu noua noastră pază a lagărului spre care ne îndreptam, adică cu vocabularul de invective și înjurături și nelipsitele lovituri cu bâtele date în grămada deținuților politici. Motivul? Nu mergeam mai repede, nu țineam aproape. Mă miram că mai mergeam, fiind epuizați de cele două zile în bac. Am aflat în sfârșit că destinația transferului nostru era lagărul Salcia.

Salcia era un lagăr amplasat în Insula Mare a Brăilei, construit în 1952 cu scopul de a concentra deținuții politici care trebuiau utilizați aci, în regim de exterminare, pentru lucrări agricole și la construcția de diguri. Insula Mare a Brăilei are o suprafață de 60000 ha, fiind cuprinsă între cele două brațe ale Dunării care se despart la Giurgeni (Hârșova) în brațul de est și cel de vest și se reîmpreună la Brăila -, având lungimea de 45 km pe axa nord-sud și o lățime de aproximativ 15 km pe axa est-vest. Salcia este pe partea de vest a brațului de est, vizavi de localitatea Dăeni, din județul Tulcea. Locul este singuratic, acoperit de numeroase bălți ce comunică prin canale naturale. Lagărul Salcia era considerat centrul unor lagăre anexă: Grădina, Stoieniști, Băndoiu, Strâmba, Piatra-Frecăței și Mărașu.

La intrarea lotului pe poarta lagărului Salcia, a ținut să ne întâmpine însuși comandantul lagărului, care, strigând, ne-a avertizat că „în lagărul lui” avem „dreptul de a munci” și, dacă nu vom păstra disciplina și nu vom îndeplini și depăși normele de muncă, avem „dreptul de a muri”, adăugând: „Agaua vă așteaptă!” Agaua este un cătun aproape de Salcia, unde morții din lagărele Insulei Mari a Brăilei erau înmormântați fără sicrie și cruci, înșiruiți în șanțuri puțin adânci sau în gropi comune, terenul fiind deseori inundat. De altfel, morții se mai „îngropau” și în dig, în faza de

înălțare a acestuia, când nu era nevoie de groapă.

Am fost dezbrăcați întâi în pielea goală pentru perchezitie, apoi ni s-au dat gamele și linguri, câte una de fiecare, dar nu ni s-au dat pături și am fost „băgați în carantină”, adică închiși într-un saivan (adăpost de iarnă pentru oi și vite) „amenajat” cu prici pe un singur nivel, cu tinetă mare drept closet și un hârdău pentru apă de băut și spălat. În spațiul saivanului, de aproximativ 18 m lungime, 3 m înălțime și 5 m lățime, am intrat cei 50 de deținuți politici. Saivanul este o construcție cu pereți din chirpici (un amestec de lut, paie și bălegar cu apă și uscat la soare), acoperiș din stuf și podea de lut. Când am intrat înăuntru, ne-am îngrozit. Nu aveam pe ce să ne așezăm, căci toate suprafețele interioare erau acoperite cu roiuri compacte de muște mari. Dar am speriat nu numai muștele, care au început să bâzâie asurzitor, ci și șobolanii, care au început să alerge în toate direcțiile. Ni s-a instalat pază la ușă. Din saivan, de două ori pe zi ne scoteau pe toți la numărătoare, când putea ieși de asemenea echipa de serviciu ce ducea tinetele la golire și echipa ce aducea hârdaiele cu apă. În tot timpul cât am stat în carantină în saivan, am avut liniște din partea paznicilor, deoarece nici unul dintre ei nu se aventura într-un asemenea spațiu, oricât ar fi dorit să ne înjure sau să ne bată. Aici, în carantină, alimentația era: 250 g de pâine alternativ cu mămăligă de 8x8x5 cm, dimineața, o zeamă de orz prăjit îndulcit cu sfeclă de zahăr, la prânz, iar seara supă de arpacaș sau fasole. După o săptămână am fost scoși din carantină și repartizați la detașamentele de muncă, cu dormitoare în barăci, unde vom dormi pe saltele umplute cu paie, nu ca la carantină, unde dormeam direct pe scânduri.

Lagărul era o incintă de formă dreptunghiulară de cam 350m pe 250m, împrejmuită cu un dublu gard de sârmă ghimpată, cu zone greblate în exterior și între garduri. În incintă erau mai multe dormitoare din barăci cu scânduri și saivane transformate. În barăci erau priciuri

cu parter și etaj pe care se găseau saltele umplute cu paie, una lângă alta. Dormitul pe priciuri, om lângă om, mărește capacitatea de cazare de trei ori față de dormitul în paturi. Mai existau: o infirmerie în construcție, spațiu pentru atelierele de întreținere, bucătărie, brutărie, depozite de alimente și de combustibil și o clădire specială, izolatorul cu celule specializate pentru mai multe feluri de pedepse. Lipseau baia și spălătoria. Capacitatea lagărului era de 2000 de deținuți și înghesuiala era evidentă. În exteriorul incintei era un spațiu de jur-împrejurul lagărului, adică o altă împrejmuire, cu două garduri de sârmă ghimpată și zone greblate, în care, de asemenea cu pază exterioară, se găseau locuințele administrației, inclusiv ale comandantului și ofițerului politic, și clădiri aferente: adăposturi de animale și depozite pentru utilaje agricole și de construcție a digurilor. Mai exista, la loc vizibil, un dispozitiv numit „toaca”, pentru deșteptarea deținuților, semnalizarea adunării pentru numărare sau pentru a da alarma. Toaca era compusă dintr-o cormană de plug, atârnată cu o sârmă de un stâlp, care pentru a produce zgomot era bătută repetat cu un șurub de cale ferată de mare dimensiune (tirfon), manevrat de un „cadru autorizat” al administrației.

Șantierele sau locurile de muncă erau în zona construcției de diguri sau în jurul locurilor unde se executau lucrările agricole. Deținuții politici erau împărțiți pentru lucru în 20 de detașamente sau brigăzi de câte 80-100 de oameni. Formațiile de lucru nenormat erau grupele pentru diverse activități și servicii interne ale lagărului. Timpul de lucru era de 12 ore, cu norma calculată la 8 ore însă sporită cu 50%. Corvezile se făceau după încetarea programului de pe șantier și anume noaptea și în zilele de pauză pe șantier. Rândul la corvezi pentru un detașament revenea la fiecare săptămână, câte o jumătate de noapte, în prima sau în a doua parte a nopții. Corvoada se presta în folosul bucătăriei, administrației sau chiar ca „voluntariat” de ajutor pe șantier.

Programul de 12 ore pe șantier și corvezile la care se mai adăugau pedepsele erau surse de extenuare a deținutului, care provocau slăbirea sănătății și creșterea mortalității. Asistența medicală era formală, medicamentele în general lipseau și, după caz, trebuiau aprobate de ofițerul politic sau de comandant, care spuneau, în suprema lor înțelepciune, că se orientează după principiul lui Vișinski („noi judecăm omul și nu faptele”), deci „medicamentele le aprobăm după om și nu după boli!”

Scrisorile, pachetele și vorbitoarele, ca legături firești cu familia, nu erau aprobate în lagărul de la Salcia. Decesul nu era comunicat familiei.

Morții erau expuși mai multe zile pe o platformă în fața infirmeriei în construcție și, cu aspectul lor scheletic, îi intimidau sau îi îngrozeau pe deținuți. Morții erau marcați pentru identificare cu numele înscris pe un carton și fixat între dinți, pentru aceasta gura fiind deschisă în prealabil cu o lamă de topor. La acest spectacol macabru mai trebuie adăugată forfota șobolanilor care mâncau din cadavre. Deținuții se deplasau la locurile de muncă în coloană în rânduri de câte 5. Paza era asigurată de o escortă de securitate distribuită în jurul coloanei sub formă de cordon lateral, în spate și în față la 30-40 m. În interiorul cordonului erau gardieni care zbierau obsedant „Ia pe cincii!” sau „Ține aproape!”, îndemnând la disciplină, prin insulte și înjurături și uneori ajutându-se de bâte. În zilele secetoase și cu soare puternic, marșul coloanei ridica mult praf, sufocant, intrând în nas, în gură și în ochi. Până și scuipatul era un mijloc de eliminare din gură a prafului. În zilele de ploaie, zeghea de pe noi era udă până la piele și, în bocancii îngreunați de noroiul frământat, mustea noroi. Scuipam noroi. Uscarea hainelor, a zeghei și a obielelor devenea o problemă insolubilă.

Nevoile naturale se rezolvau în mersul coloanei. Pentru urinat, cel interesat trecea în zona laterală a rândului din care făcea parte și, din mers, în poziție rotită, se ușura. Pentru treaba mare,

cel în cauză cerea voie gardianului, fugea în fața coloanei până la limita cordonului și, dacă nu putea termina până când îl ajungea capul coloanei, atunci cu pantalonii în vine alerga iar până la limita din față a cordonului și tot așa, până rezolva. Proverbul latin se aplica integral: „Naturalia non sunt turpia” (Lucrurile naturale nu sunt rușinoase).

Lucrul agricol era plivitul de buruieni și scaieți și strângerea recoltei, ce ocupa unul sau uneori două detașamente. Efortul fizic solicitat era suportabil; dar condițiile de lucru pe orice vreme, arșiță, ploaie sau lapoviță și sub sancțiunile năprasnice pentru neîndeplinirea normelor foarte ridicate deveneau încă un mijloc de exterminare.

Lucrarea de construire a digurilor, obiectivul principal declarat al înființării lagărului, ce utiliza aproape toate detașamentele de muncă, era cea mai dificilă pentru deținuții politici atât prin efortul fizic solicitat, cât și prin condițiile de muncă, sub sancțiunile cu pedepsele de tot felul aplicate pentru neîndeplinirea normelor deosebit de mari.

Normele mari, aplicate la lucrările agricole și la construirea digurilor, nu se realizau. Rapoartele de producție erau de multe ori întocmite cu date false, pentru a-i salva pe deținuți de la sancțiuni distrugătoare. Ajustarea rapoartelor se făcea de normatorii care erau deținuți politici, de conivență cu civilii șantierului, responsabil cu producția, dar aceste operații nu puteau fi des repetate.

Lucrul la diguri era cel mai greu. Norma unică era de 3,2 mc pe zi pentru un om, lucrând 8 ore pe zi și transportând pământ de la 100 m distanță, și cu 50% mai mare pentru un om lucrând 12 ore pe zi, adică de 4,8 mc pe zi de 12 ore. Pentru distanțe de transportat pământ mai mari de 100 m, norma se reducea cu 10% pentru fiecare distanță cuprinsă între 0-100 m. Aceste norme erau greu de realizat. Nu numai din cauza volumului mare, dar și din cauza lipsei de unelte mecanizate, totul se făcea manual: săpatul, căratul cu roaba sau targa, descărcarea pe dig, tasarea

etc. Rapoartele de normare erau inevitabil exacte în privința cantităților de pământ excavat și tasat în dig, pentru că totul era măsurabil, dar se mai puteau ajusta numai la parametrii ce permiteau aceasta, ca natura pământului și distanța de transport. Lucrul era foarte greu, mai ales pe vreme de ploaie, când pământul devenea cleios și se lipea de lopeți, de roabe și de bocanci, apărând încă o activitate manuală, răzuirea nămolului de pe acestea, în situația spargerii digului prin mărirea nivelului Dunării sau din cauza găurilor făcute de șobolani, șuvoiul de ape trebuia închis: la dispoziția conducerii lagărului se făcea un obstacol cu trupurile deținuților politici, care trebuiau să se culce și să închidă scurgerea până când alte echipe reușeau să astupe găurile sau surpările din dig.

Un episod. Era în toamna anului 1960, frig și ploaie când, după miezul nopții, s-a dat alarma în lagăr. S-a spart digul de protecție, apărând un pericol de inundație în incinta Insulei Mari a Brăilei. Detașamentul în care eram a primit ordinul să plece imediat să închidă spărtura din dig. În coloană, în pas alergător, sub pază suplimentară, fiind noapte, am ajuns la locul accidentului. Șuvoiul de apă din Dunăre se revărsa vijelios printr-o spărtură din dig, ce se lărgea și se adâncea văzând cu ochii. Autorul comunicării a fost împins și practic aruncat într-o grămadă de deținuți ad-hoc constituită, denumită echipă de sacrificiu, să servească ca „obstacol viu” în fața șuvoiului de apă, pentru a da timp unei alte echipe care să transporte pământ cu targa și să închidă spărtura, pământ care, în învâlmășeala aceea, era răsturnat din targă chiar peste noi, echipa de sacrificiu! Tot ce-mi mai rămânea era ca, în grămada de oameni vii amestecată cu noroi în torentul de apă, să-mi găsesc posibilitatea de a mai respira. După câteva ore s-a făcut ziuă și lupta cu torentul de apă a fost în sfârșit câștigată. Spărtura din dig a fost astupată, șuvoiul de apă a fost zăgăzuit. S-a așternut liniștea. Vacarmul, produs de zbieretele gardienilor care se întreceau în insulte de tot felul împotriva deținuților politici „îndemnându-i” și dându-le „directive” de lucru pe toată durata desfășurării operațiilor de zăgăzuire, au încetat.

Aproape nu-mi venea să cred că eram viu și teafăr. Din cap până-n picioare eram ud până la piele și acoperit de noroi. Am început să răzui noroiul de pe zeghe și bocanci, dar cu asta n-am terminat. Neavând zeghe sau bocanci de schimb, singura speranță și posibilitate ce-mi rămânea era ca zeghea îmbrăcată și bocancii încălțați să se usuce în timpul lucrului pe șantier în zilele următoare, dacă nu va ploua!

Așteptam să ne ducă în lagăr și să ne dea masa (ceaiul cu pâine) de dimineață, dar aceasta nu se mai putea pentru că aveau să sosească pe șantier detașamentele ce începeau programul de construire a digului. Masa de dimineață nu ne-au mai dat-o, a fost pierdută, așa că am rămas în continuare încă 12 ore pe șantier, de data aceasta însă integrați în programul normal de lucru de construire a digului.

Operația de zăgăzuire a fost considerată o „corvoadă peste plan”!

Dintre aceia care au fost un „obstacol viu”, unii s-au îmbolnăvit și au fost internați în infirmerie și alții au ieșit din infirmerie cu sechele pe viață, dar pe unii nu i-am mai văzut și nici n-am mai auzit ce s-a întâmplat cu ei. Să fi ajuns la Agaua ca morți anonimi? Nu știu, pentru că numai despre morții din cauza pedepselor puteam ști, deoarece erau expuși în lagăr înainte de a fi duși la Agaua.

În ceea ce mă privește, ca prin minune, nu m-am îmbolnăvit. Pot afirma că pedepsele pe care le-am suferit: cu bătaia (după ce stăteam la coadă până ne venea rândul la bătaie), sau cu izolarea la carceră pentru neîndeplinirea normei de lucru sau pentru încălcarea regulamentelor lagărului, mi-am primejduit viața, dar mai mult decât toate situația de „obstacol viu” la zăgăzuirea torentului de apă din Dunăre prin spărtura digului de protecție a Insulei Mari a Brăilei.

La sosirea detașamentelor de la lucru, gardienii care supravegheaseră la locul de muncă

veneau cu listele celor propuși pentru pedepsire. Comandantul sau ofițerul politic confirmau pedepsele. În lagărul Salcia, orice paznic sau cadru administrativ, în orice împrejurare, putea ciomăgi un deținut politic pentru orice abateri inventate, aceasta mărind teroarea asupra tuturor deținuților. Înainte ca deținutul, devenit astfel infractor, să fie trimis la izolare, era supus la insulte, batjocuri, înjurat, lovit cu bâta. Izolarea se producea la carceră, dezbrăcat, cu un regim fără apă sau mâncare în prima zi, iar pentru următoarele zile se aplica un regim redus de hrană. Numărul de zile de carceră fixat putea fi mărit de către administrație pe parcursul executării pedepsei. În unele cazuri s-au dat pedepse extreme de izolare, deținutul fiind spânzurat de picioare cu capul în jos, în care situație victima murea chiar în timpul executării acestui supliciu. Alte feluri de pedepse constau în expunerea deținutului în pielea goală, ore întregi, la înțepăturile țânțarilor, foarte numeroși în această zonă de bălți, și ca urmare mulți mureau fără să mai ajungă la infirmerie. Pe șantierele agricole se obișnuia ca pedeapsa să conste în a obliga deținutul să înainteze târâș în câmpurile cu spini și buruieni pentru smulgerea lor, iar în alte cazuri, să se deplaseze târâș și să smulgă buruienile și spinii cu dinții. Deseori, deținuții se infectau și mureau în urma acestui tratament. Deținuții prinși că au făcut foc ca să se încălzească erau legați și puși să stea și să calce cu picioarele goale pe cărbunii aprinși; rănilor se infectau și se murea. Sunt cunoscute cazuri când comandantul și ofițerul politic treceau pe la infirmerie, scoteau bolnavii și-i trimiteau la lucru iar pe unii îi pedepseau să fie băgați în apă în Dunăre până la brâu, apa fiind foarte rece; de cele mai multe ori bolnavii căpătau complicații și mureau. Un grup de deținuți au fost supuși de comandantul lagărului, pentru abateri de la disciplină imaginare, să facă culcări și ruperi de rânduri de nenumărate ori, până când deținuții n-au mai putut să execute comenzile și au fost bătuți de gardieni cu sălbăticie. Pedepsele de tot felul, inventate de brute cu minți paranoice, bine recompensate de conducerea lagărului, au fost aplicate cu zel de simbriașii comunismului.

În primii ani după înființarea lagărului Salcia, a existat și un proces penal în care, surprinzător, au fost deferiți tribunalului comandantul închisorii, lt.-major Pavel, împreună cu 20 de gardieni din administrația lagărului și 14 brigadieri de drept comun special repartizați la Salcia. Toți au fost condamnați, dar Alexandru Drăghici, pe vremea aceea ministru de interne, a intervenit, obținând pentru ei amnistierea și recompensarea cu avansări în grad, repunere în funcții și despăgubiri materiale pentru toată durata procesului. Chiar după acest proces, ferocitățile au continuat la Salcia, cunoscând fluxuri și refluxuri stabilite de partidul comunist în baza politicii sale de exterminare a deținuților politici, pentru care, prin intermediul securității, erau numiți comandanții corespunzători scopului în închisori și lagăre.

În concluzie, supraviețuitorii regimului de teroare de la Salcia au trecut prin foame, frig, muncă silnică, batjocoriri, bătăi și ceea ce minți criminale au putut inventa, ferocități, la care s-a adăugat un element specific local, invazia de șobolani. Nici nu putem să redăm realitățile trăite, cu toate datele informative documentare ce se pot prezenta. Deoarece răul nu trebuie să se mai repete, tot ce dorim nu este compasiune, ci să ascultați mărturii și să vă străduiți să aflați cât mai mult despre sistemul totalitar comunist desfășurat în numeroase locuri de închisori și lagăre de exterminare, din care Salcia este doar unul.

În final, Insula Mare a Brăilei a devenit o zonă secată de bălți și dată agriculturii prin construirea unui dig faraonic cu lungimea de 156 km, înălțimea de 15 m, lățimea la vârf de 20 m și la bază de 25 m, însumând aproximativ 50 de milioane mc de pământ excavat și pus în operă, inclusiv pentru lucrările anexe de amenajare.

Noi, deținuții politici, întrevedeam că există o altă soluție tehnică pentru amenajarea Bălții Mari a Brăilei, ce consta din construirea unei centrale hidroelectrice la Cotul Pisicii pe Dunăre, între Galați

și Brăila, de 1 milion kW, pe creasta barajului o linie de cale ferată și șosea să facă legătura între Muntenia și Dobrogea; în felul acesta se crea un lac de acumulare, care ar fi permis un rezervor de apă inepuizabil pentru irigarea Munteniei și Dobrogei, cu amenajarea unei întinse exploatare piscicole și prin ecluzele din baraj ar fi permis circulația marilor vase comerciale mult în amonte pe Dunăre, care astăzi se opresc la Galați.

O asemenea lucrare tehnică ar fi fost executată cu mijloace mecanice fără forțele manuale ale deținuților politici și ar fi realizat o productivitate pe ansamblu cu mult superioară celei rezultate din actuala exploatare agricolă de pe 60000 ha, obținută prin îndiguire, utilizând munca forțată a mii și mii de deținuți politici și cu un număr imens de victime. Dar pentru regimul comunist, instalat la 6 martie 1945 în România cu ajutorul armatei de ocupație sovietice, care avea alte intenții, efectul economic al lucrării era doar un pretext, scopul real era exterminarea, lichidarea elitelor națiunii române, care se opuneau și luptau în legitimă apărare pentru libertatea și demnitatea națională. Pentru aceste năzuințe, au fost întemnițați în România peste 2 milioane de oameni, din care 300000 au murit până în 1964 și multe alte milioane, au fost persecutați, distrugându-li-se viitorul și familiile.

Dintre comandanții lagărului Salcia, care s-au perindat, de menționat: locotenent-major Pavel I., care a avut vreo două perioade de comandă, locotenent-major Heghly, sever și arogant, vorbind prost românește, locotenent Petre Manciușea. Dintre inspectorii de la Securitate, de reținut coloneii Albon și Coler.

Dintre deținuții politici reținuți în memorie: elevii de la liceul Matei Basarab: Sică Teodorescu, Dinu Vlad, Puiu Stancu; doctori: Sebastian Munteanu, Florin Stănescu, Sergiu Alex. George; ingineri: Apostol Manta, Puiu Stănescu, Paul Bumbac, Grigore Vintilă; arhitecți: Gh. Văsui,

ALEXANDRU MIHALCEA

SALCIA, UN LAGĂR AL MORȚII

Nae Rădulescu; publicist Florin Pavlovici; dramaturg I. Dezideriu Sârbu din Cluj; regizor Ion Omescu; bariton de operă Vasile Ștefan; istoric Alex. Zub; eseist Alexandru Paleologu.

(Comunicare prezentată la Simpozionul Sighet, 2-4 iulie 2000, publicată în ANALELE SIGHET nr. 8/2008, Ed. Fundația Academia Civică)

CONSTANTIN TRIFAN - „AM FĂCUT CHIRURGIE CU UN CUȚIT DE CIZMĂRIE”

*„Scoală-Te Doamne cu mintea Ta,
Scoală-Te împotriva urgiei dușmanilor noștri!”*

Psalm 7/ 6

*Noi am muncit ca sclavii, la roabă și pământ
de am clădit un dig, ce-a fost al nost' mormânt
zidit ca în Egipt, cu sânge și sudoare
al unor vii fantome de-o stranie-arătare.*

Lumina'n întuneric (Poem-strofă)

„Cruzimea opresorilor noștri este gloria noastră, a martirilor”.

Tertullian – Ad Scapullum

Era pe la sfârșitul lui octombrie 1959, când vremea se răcise brusc și de mai bine de 8-10 zile ploua zi și noapte, o ploaie bacoviană plină de melancolie, ce se așternea peste trista noastră stare sufletească.

Stratul de pământ, o clisă galbenă-lutoasă, se lipea de cazmale și cerea o muncă infernală pentru a curăța cazmalele și lopețile de noroi. Din timpul nopții se pornise un vânt șuierător și foarte rece, ce pătrundea odată cu ploaia în Țoalele noastre în dungi, încă de doc, care abia în noiembrie ne-au fost înlocuite. Acest frig timpuriu, îngrozitor de deprimant – pe care nu-l uitasem de la tăierea stufului din noiembrie-decembrie 1958 – ne înfiora numai gândindu-ne la iarna grea ce se făcea

simțită.

Mă descurcam tot mai greu, atât datorită eforturilor pe care le cerea munca, mai ales la căratul pe dig, la 15 m înălțime, când roata roabei derapa pe dulapi și se înfunda în clisa aceea blestemată, dar și din cauza herniei mele, ce coborâse mult sub abdomen și era tot mai dureroasă. La un moment dat am alunecat și am căzut, iar roaba plină s-a răsturnat pe mine, forțându-mi coloana vertebrală și provocându-mi o durere fulgurantă, cu radiații în piciorul drept. M-am ridicat cu greu, și deodată aud vocea locotenentului Iova, marele bătaș și tortionar de la Salcia. „Hei, mă banditul! Răstorni roaba, ca să nu văd că e umplută doar pe jumătate! Futu-ți dumnezeii mătii! Aia e norma ce-o faci tu?” și în aceeași clipă m-a pocnit cu coada lopeții. Mă lovea cu furie și m-am ferit întorcându-i spatele. Una din lovituri mi-a atins zona rinichilor, unde aveam acea durere insuportabilă. Am țipat și am îngenunchiat și în același timp coada lopeții s-a rupt. Cu o privire de fiară, Iova a urlat: „Marș la muncă, banditul! Mai stăm noi de vorbă!” Cu bestia de Iova am mai avut și alte două „reprize”. Tortionarul venea mai în fiecare duminică turmentat și bătea zeci de deținuți, dar în special pe un croitor din Piatra Neamț, pe nume Antonescu, pe care îl întreba în mod stereotip: „Și ce rudă zici bă că ai fost cu Antoneștii? Cu Mareșalul și cu ălălalt?” „Domnule locotenent, v-am spus de zeci de ori – și m-ați bătut mereu – că nu am nici o legătură cu ei...” „Spune, bă! Că te pisez cu cizmele până îți ies bojocii pe gură!”

Al doilea mare bătaș al acestei odioase colonii de exterminare era sergent major Andone. O brută cu cap și chip lombrobian, demonstra zilnic ultimile tehnici de tortură, aplicate atât cu mâinile cât și cu picioarele, când căuta să te lovească la testicole, dar și cu cei doi câini lupi, dresați să muște.

Cel de-al treilea mare tortionar era serg. Grecu, un tip puternic, musculos și cu un zâmbet

bestial în colțul gurii. Zbiera ca un apucat: „Bă, bandiților! Dacă nu bat 40 sau 50 de inși până la prânz, nu pot să mănânc când vine nevastă-mea cu sufertașul!” Și se ținea de cuvânt, uneori întrecând această normă.

Din nefericire, am căzut și eu în ghearele acestui călău nemernic. Se ascundea după copaci și te trezeai cu el fulgerător, purtând în mână nelipsita coadă de cazma sau lopată și lovea necruțător. Într-o zi, m-am oprit pe panta digului să-mi trag răsuflarea și să-mi atenuez hernia, când a apărut lângă mine și a început să mă lovească cu o furie oarbă; cu o lovitură de picior în abdomen m-a îngenunchiat, în timp ce zbiera la mine: „Di talane bătrân, mișcă bă, boala dracului, hop! hop! sus!” și în acel moment m-a lovit peste frunte, deasupra sprâncenei drepte. Am simțit o durere violentă pe frunte și la ochi, care a început să lăcrimeze. Aveam senzația că mi-a crăpat fruntea cu o lamă de oțel. Mi-am dat seama că e vorba de o lovitură deasupra ochiului din care cauză îmi paralizase un nerv. Întors în colonie, m-am dus la dr. Orășeanu, care a fost de aceeași părere cu mine și mi-a dat două aspirine! (era permis doar una). Nu am dormit toată noaptea, iar dimineața am fugit la infirmerie și l-am rugat pe dr. Orășeanu să-mi facă o infiltrație cu novocaină. Mi-a făcut-o și m-a scutit de muncă în acea zi.

Din nenorocire, scutirea medicală era iluzorie, căci regula era să te scoată din colonie la muncă în gospodărie, la bătut sorg. În timp ce munceam, s-a auzit vocea de tunet a serg. Bibanu: „Afară, puturoșilor! La poartă!”. Mai erau în acea zi încă 12 scutiți medical, cu mine 13. La poartă era cea mai lugubră figură de călău, serg. major Buhuși, mare torționar, transferat disciplinar de la Colonia Stoenesti, unde bătuse până la moarte un învățător din Dâmbovița. Acest Buhuși era o stârpitură de om, de 1,40 m înălțime, cu picioarele în paranteze, cu un gât scurt și strâmb, care îi proiecta în sus figura de clown, iar expresia feții era ca de maimuță, cu un cap mic ce dispărea într-un chipiu

mare, ce-i cădea pe frunte. Era gângăvit și la două-trei vorbe înjura și scuipa.

Țanțoș și cu mâinile la spate, ordona: „Ia pi-pi-pi șin-șin-și (era moldovean) și-și țî-țî-ține aaaproapppe!”

Noi luam pe cinci și ne număra.

Într-o dimineață, după număr, apar pe platou cei doi călăi de la planificare, plut. maj. Pescaru și plut. Barbă-Lată, care au anunțat că norma va fi de trei metri cubi de persoană. Fiori de groază ne-au trecut prin trupurile slăbite. Această normă ucigașă a cerut zeci de suflete și trupuri, ce au plătit un tribut sacru, iar gropile în care au fost aruncați nu au nici azi o cruce la cap. În curte au intrat și cpt. Mălăgeanu, lt. maj. Ivan și Iova, anunțându-ne că din acea zi, brigada care nu și-a făcut norma (adică o placă de 30 m pe 25 m, tasată de tractor), va rămâne la poartă și va primi 20 de lovituri la fund peste un cearșaf ud, după care urlând ca un animal, a spus: „Ce mă, credeți că sunteți la pension! Iote bă! Au început să se îngrașe putorile și să facă burtă! Vă slăbim noi, bă!” Seara, când ne-am întors, într-o cameră lângă poartă erau deja 8 mese de scânduri. Acolo a început cea mai inumană umilință și degradare ce ne-a fost dat să o trăim. Opt călăi cu câte o cravașa în mâini, cu o bucurie bestială întipărită pe chipuri, au început tratamentul inuman. Cu pantalonii în vine, ne urcam pe acele eșafode ale umilinței având grijă să ne protejăm testiculele de lovituri.

Va putea oare cineva să realizeze prin ce am trecut sau să pătrundă în sufletele acelor care am suferit această degradare? Există oare cuvinte, care să poată exprima sau zugrăvi realist această tragedie sau acel înspăimântător spectacol, în care se puteau vedea chipurile desfigurate de teamă sau umilință ale unor fantome ce se înghesuiau să-și ia mai repede acea diabolică osândă, ca apoi să intre în curte, să-și spele puțin mâinile și să apuce acea nenorocită porție de arpacaș, înainte de a se da stingerea, după care nu se mai putea circula în curte?

Condițiile îngrozitoare de viață, de muncă și subalimentație au început să dea la iveală, pe chipurile multora dintre noi, apariția simptomatică a unei afecțiuni, numită *distrofia*, care a secerat sute de deținuți, în special pe cei vârstnici și pe cei cu afecțiuni cronice.

De comun acord cu toți cei din brigada mea și în mod secret, ne-am decis să reducem câte puțin din porțiile noastre, ca să le mărim acestora rația. De asemenea ne-am hotărât să-i cărăm cu noi la dig, încadrându-i în mijlocul celor două șiruri, unde îi duceam cu schimbul, susținându-i de subsuori, pentru a nu-i lăsa în curte, unde erau maltratați și puși să curețe dormitoare sau să care apa. Unii au fost găsiți morți pe sub paturi. Deși îi adăposteam în gropile unde lucram, turnătorii își desăvârșeau mârșava trădare, și ei erau descoperiți și bătuți până la leșin sau mușcați de câinii lupi. Într-o dimineață au intrat în curte – maiorul Anton de la Centrul Piatra, un căpitan, Ivan, și doi tineri locotenenți. Anton ne-a prezentat pe cpt. Nica, noul comandant. După 4-5 zile am aflat de la serg. Zaharia că lt. Iova, cpt. Mălăgeanu și un plutonier au fost arestați și judecați pentru crimă contra umanității!!! S-a dovedit că foile de alimentație zilnică fuseseră falsificate, apărând pe meniul zilnic fasole boabe cu carne de vită, alimente pe care noi nici nu le zărisem urma în zilnica noastră zeamă chioară. Furtul a fost de circa 60000 kg de fasole și peste 5000 capete de vită.

După zece zile de la înscăunarea lui Nica, s-a sistat bătaia și s-a redus acea diabolică normă. Noi nu mai înțelegeam nimic și au început supozițiile. Dar sub o roabă s-a găsit o bucată de ziar, în care se anunța că la sesiunea din octombrie 1961 au fost primite la ONU toate țările din Estul Europei. Mai târziu, am aflat că principala obligație a guvernelor din aceste țări a fost îmbunătățirea condițiilor de viață pentru deținuții politici și eliberările acestora.

După epidemia de febră tifoidă din vară, care a făcut zeci de victime, s-a soldat cu internări

în spitalul din Constanța (se schimbase atmosfera politică) și trimiterea la Gherla a purtătorilor de febră tifoidă, o nouă pacoste s-a abătut peste noi. Mai întâi la Stoenеști și apoi la Salcia și în alte colonii, o epidemie devastatoare ce a secerat sute de vieți, provocată de invazia a zeci de mii de șobolani și guzгани, diagnosticată de dr. Orășeanu și dr. Gordan de la Stoenеști, numită, în termeni medicali, *leptospiroza ictero-hemoragică*. E o boală gravă, care atacă ficatul și ucide prin masive hemoragii interne. La Salcia mureau zilnic 2-3 deținuți și nimeni nu știe nici azi unde au fost îngropați acei nefericiți. La presiunile făcute de dr. Orășeanu și de teamă de a nu se îmbolnăvi cadrele și ostașii din pază, s-a hotărât demolarea acelor șandramale, numite șerpării, unde s-au omorât într-o singură zi peste 4000 de rozătoare, după o luptă titanică în curte. Și din brigada mea a murit un deținut, Simion Grigorovici.

Odată cu noile schimbări, a început și demolarea rețelei de turnători, al căror șef, la Salcia, era un farmacist, pe nume Dioghenide, un basarabean urduros, care avea sub comandă o adevărată rețea. Acest nemernic a fost bătut într-o noapte, de nu mai putea fi recunoscut. Ancheta a fost superficială, iar odiosul individ mutat în altă colonie.

Pentru ca tabloul supliciului fizic să fie complet, am fost supuși și celui psihic. La peste 90% dintre cei căsătoriți, ne-au fost prezentate, pentru a fi semnate, sentințele tribunalelor care, în urma unui diabolic decret, au obligat pe soțiile noastre să divorțeze. Cererile lor trebuiau aduse la cunoștința noastră. Mulți au plâns, alții și-au dorit moartea prin evadare prin cordonul de pază, alții au făcut depresiuni psihice.

Ploua de două săptămâni, iar mantăile noastre subțiri atârnav grele, pline de apă. Nu aveau timp să se zvânte, iar de două zile, un frig pătrunzător cu brumă și îngheț făcea ca mantăile să devină rigide, de gheață.

Se apropia cel de-al treilea Crăciun din închisoare. Era cu vreo 10-12 zile înainte de Crăciun, când într-o noapte m-am trezit brusc din somn, retrăind cu ochii deschiși visul care mă trezise. Părea că deodată s-a aprins o lumină mare, în care am văzut două perechi de mâini, care mă trăgeau afară din groapa în care săpam, ridicându-mă ca pe un fulg. Am văzut parcă un cap cu părul alb și o voce blajină a spus: „Gata! Ai scăpat!”, după care m-am trezit.

A doua zi m-am dus la nenea Gogu, un bătrân de prin Galați, care tălmăcea visele. El mi-a spus că ceva de bine se va întâmpla curând, ceva ce-mi va salva viața. Nu i-am dat prea mare importanță.

În 20 decembrie a nins toată noaptea și a doua zi, după care a urmat un ger mare, cu crivăț din stepele rusești. Munca era un chin. Pământul înghețat se spărgea greu cu târnăcopul, iar bulgării înghețați trebuia să-i aruncăm, căci nu era permis să-i ducem pe dig. Mai erau câteva zile până la Crăciun, tristețea era tot mai adâncă, oamenii tăceau, nu se mai auzea nici o discuție, nici o veste. Pe chipurile noastre se citea oboseală fizică, dar și psihică. Mă simțeam foarte obosit, abia îmi mai mișcăm picioarele; șantierul ajunsese la 9-10 km de colonie, iar drumul prin zăpadă era îngrozitor, mai ales că toți aveam bocancii rupți. Cei tineri se agitau cu organizarea unui cor pentru noaptea de Crăciun. Se colectaseră mici bucățele de pâine, pentru a fi slujite de cei doi preoți, ca să ne cuminecăm în acea seară. Cu trei zile înainte ni se dăduse o bucățică de marmeladă și le-am promis că le voi face un tort cu felii de mămăligă, pâine și marmeladă. În ziua de Ajun, am fost aduși mai devreme cu 3 ore, probabil ca să dea un răgaz ostașilor din pază și cadrelor. Ne-am bucurat, căci ne-am spălat obielele și batistele. Seara, un student ingenios a cerut lui P. Dărășteanu, de la cizmărie, niște ceară și cu niște fire de bumbac deșirate dintr-un maieu, a făcut o mică lumânărică. Preoții au slujit bucățelele de pâine, am aprins lumânarea și, în genunchi, am ascultat cu toți o mică ectenie,

după care ne-au dat cuminecătura. Băieții au început să cânte colindele strămoșești, noi le-am oferit câte o bucățică de „tort”. Unii s-au dus prin dormitoare, pe la prieteni. Eu am fost la dr. Orășeanu.

Obosit, m-am culcat în gând cu cei dragi de acasă, în special cu gândul la cei doi copii ai mei.

Să fi fost trecut de miezul nopții, când am simțit o lovitură de picior în spate (dormeam în patul de jos). Am sărit în sus, speriat. Era serg. Neagu, împreună cu un locotenent nou venit în colonie. Am auzit vocea serg. Neagu: „Scoal’ mă și te-mbracă!”

Înspăimântat și cu gândul la cele ce se mai întâmplaseră – când unii erau ridicați noaptea și executați, apoi aruncați în sârme, spunându-ni-se că au vrut să evadeze și au fost împușcați de soldații din pază – o stare de leșin m-a cuprins și m-am rezemat de pat. L-am mișcat pe Gigi din patul de sus, care a văzut scena. Neagu striga: „Mișcă, mă, ce dracu ai?!”

am îmbrăcat și am dat să-mi iau mantaua, dar Neagu a zis: „Nu-ți trebuie, bă, mantaua. Las-o aici”. M-am uitat în ochii lui, dar n-am remarcat nimic pe fața lui. M-am uitat la Gigi Chirculescu, care era palid, și i-am șoptit că dacă mă împușcă să o anunțe pe soția mea, când se va elibera. Nici azi nu pot uita acele clipe de mare tensiune. Când am ieșit afară, ofițerul m-a întrebat: „Tu ai fost doctor?” I-am răspuns că am fost medic primar chirurg. Apoi am văzut că ne îndreptam către infirmerie. Parcă îmi venise inima la loc. Am intrat; în cabinet era dr. Orășeanu, lt. maj. Marcoci și felcerul medical de la Centru, Popa Mitică. Orășeanu mi-a relatat că are un bolnav de trei zile și crede că este o ocluzie intestinală, adică, așa cum se spune pe înțelesul tuturor, o încurcătură de mațe.

Ne-am dus în camera unde pe un pat se agita un bărbat de 45-48 de ani, care tocmai vărsa. L-am examinat. Am fost și eu de acord cu diagnosticul dr. Orășeanu. Ne-am întors și am raportat: „Cazul necesită de urgență o operație pentru a-i salva viața”. „Bine, dar cum să-i faceți aici o

operație unde nu există nimic medical? a spus. Voi merge la tov. comandant să-i raportez și el să decidă”. După 10 minute a venit Nica: „Ce operație, mă? Cu ce? Noi nu putem să-l transportăm la Brăila, căci Dunărea e plină de sloiuri și nu circulă nici un vapor”. Se întoarce către mine: „Tu crezi că s-ar putea să-l operezi aici?”. L-a întrebat și pe Orășeanu care a spus: „Nu avem totul ca la spital, dar vom face tot ce putem ca să-l salvăm”. S-a uitat lung la noi și n-a zis nimic. Atunci am raportat: „Domnule Comandant! Acest om are acasă 5 copii mici și prin această operație, care este unica lui șansă de a supraviețui, va putea să-și vadă copilașii! D-le Comandant, aveți și D-stră un copil. Vă rugăm să judecați, ca tată, această gravă situație. Nu aveți nimic de pierdut dacă ne dați aprobarea, dar recunoștința acestui om va întrece cele mai nobile aspirații ale unui om față de semenul lui”. „Mă, dar este o problemă. Eu nu pot singur să vă dau această aprobare, trebuie să anunț la Centru și la Minister”. A ieșit, iar noi am rămas să discutăm despre operație.

am întrebat pe Orășeanu, dacă are ceva instrumente. Mi-a spus că nu are bisturiu, căci regulamentul nu permite în interior armă albă, că are doar o foarfecă boantă și nu taie, câteva pense, novocaină și 5 fiole de ser fiziologic. Mai avea și puțină tinctură de iod. La această discuție asista și lt. maj. Marcoci și felcerul Popa Mitică.

După 30 de minute, cpt. Nica s-a întors și cu o mină bucuroasă a zis: „Măi, am obținut aprobarea și de la Minister și de la tov. M. Anton. Faceți ce puteți” După care a plecat. Atunci, după întrebarea lui Orășeanu ce facem cu sterilizarea, am expus un plan: vom cere de la P. Dărășteanu un cuțit de cizmărie mai fin, pe care să-l ascuțăm bine la tociță, vom lua de la croitorie ace și ață albă de mosorel, vom lua o oală de la bucătărie și o vom degresa frecând-o cu nisip și cenușe, vom tăia un cearșaf la mijloc ca să facem un câmp de operație, pe care-l vom fierbe împreună cu cele două halate care erau folosite, doar când aveau loc vizite simandicoase, de ștabii din minister. Vom dilua novocaina

cu ser fiziologic. L-am rugat pe lt. Marcoci să meargă cu mine la Dărășteanu, să-mi dea cuțitul, căci dacă mă duc singur nu-mi va da, căci toate cuțitele erau închise seara într-un dulap, iar cheia era la serg. de serviciu de noapte. Dărășteanu și-a făcut cruce, dar mi-a dat un cuțit bine ascuțit; apoi m-am dus la croitorie și am luat ace și ață. Ne-am întors la baraca așa-zisă „spital”. Ne-am adresat felcerului Popa și i-am spus că avem mare nevoie de medicamente după operație. Surprinzător pentru noi, acest om s-a dovedit un mare sufletist și s-a oferit să plece imediat cu un cal de la gospodăria anexă la Piatra și prin alt mesager să ne trimită rapid ce va găsi acolo în depozit, iar el s-a oferit să meargă personal la Brăila să aducă medicamente. I-am făcut o listă și a plecat. Între timp, am pregătit o oală degresată, am pus toate instrumentele, cearșaful și halatele la fiert, pentru 45-50 de minute. „Până aici toate bune, Constantine”, a zis dr. Orășeanu. „Numai că eu nu te pot ajuta în această operație, sunt internist, în colonie mai este un chirurg, dr. Octav Marinescu din Buzău”. Când am auzit numele, m-am bucurat, căci ne cunoșteam din Buzău, ca medici. Serg. Neagu a plecat la dormitor să-l aducă. Ne-am recunoscut imediat și ne-am îmbrățișat. L-am pus în temă cu ce aveam de făcut. Ne-am uitat amândoi la mâinile și degetele noastre, care erau aduse în palmă și pline de bătăături, din cauza cozilor de lopeți și cazmale. Lt. maj. Marcoci a spus: „Ce veți putea face voi cu mâinile astea de săpători de pământ?” „Vom face tot ce vom putea, căci în joc este viața unui om și sperăm să reușim cu ajutorul lui Dumnezeu”. Am adus din „salonul 2” o masă de lemn care se potrivea cu statura bolnavului. Acesta se numea Petre Caval și era de lângă Caracal. Cam după o oră, am adus oala de la bucătărie, și am scurs apa clocotită; în acest timp dr. Orășeanu a adus bolnavul cu două ajutoare.

Trăiam niște clipe extraordinare. Totul parcă vibra în mine, trăiam într-o maximă tensiune, dar cu mintea lucidă, încercând să domin situația. Inima îmi bătea cu putere în piept, de-i simțeam bătăile în urechi. Trăiam parcă senzația când, pentru prima oară, extern fiind la Clinica de Chirurgie

– Cantacuzino, unde șef era regretatul maestru prof. dr. Basil Plătăreanu, intram la prima mea operație. La marea mea emoție ce o trăiam, că după atâția ani puteam să-mi exercit din nou profesia, se adăuga aceea a marei responsabilități ce mi-o luasem, ca în acele mizerabile condiții să execut o operație destul de complicată, prin care trebuia să-i suprim bolnavului o porțiune a intestinului gros. Un lucru dificil, cu riscuri chiar și într-o clinică dotată. Dar aici? Dacă nu interveneam, moartea era o certitudine. Dar dacă interveneam, mai exista o minimă șansă de salvare. Ce să fac? Tot acest proces de conștiință se derula rapid în mintea mea și nu era deloc ușor să mă hotărăsc, căci gândindu-mă la consecințele posibile ale unui asemenea act chirurgical, temerile începeau să mă copleșească. Dar deja intrasem în joc.

La un moment dat, parcă împins de o putere nevăzută, am ieșit afară, și am îngenunchiat pe trepte. Era ora două dimineața, în ziua de Crăciun 1961. Mi-am împreunat mâinile, am ridicat capul spre cer și m-am rugat lui Dumnezeu și lui Iisus Cristos, a cărui zi de naștere era: „Slăvite și Mărite Stăpân! Fă ca în acest ceas greu al vieții mele și a acestui om, mâna Ta ocrotitoare și ajutorul Tău să fie peste capetele noastre”.

Nu credeam atunci că vreun alt chirurg ar fi avut în activitatea sa chirurgicală o problemă de rezolvat atât de tragică. Mai târziu, după eliberare, va fi să aflu că au mai fost și alții în situația mea. Cazuri rarisime, dar au fost. Ca, de exemplu, dr. Achile Sarri. Atunci însă mă simțeam singularizat, dar și singur, parcă părăsit, forțat să rezolv rapid câteva probleme grave, de existență imediată. Astfel: una – aceea de salvare a unei vieți; a doua – de răspundere psiho-morală în urma unui eșec; iar a treia, amenințătoare, era ideea că, având de-a face cu oameni cu sufletele și mințile pervertite de comunism, le era foarte ușor să se disculpe și să arunce totul pe seama mea, găsindu-mă vinovat de eșec, și nu cauza reală ce a adus la această situație: detenția ilegală, inumană și

dezonorantă, subnutriția, munca exterminatoare și lipsa celui mai elementar ajutor medical.

Numai după ce am cântărit bine întreaga situație sub impresia glasului rugător al aceluia om în pragul morții, după ce am cerut ajutor puterii dumnezeiești, am luat hotărârea de a face operația. Nu cred că voi avea cuvinte și forța să exprim cele ce se petreceau atunci în mintea mea. Dar știu că totdeauna când m-am mai aflat în asemenea situații (și au fost multe; la eliberare am socotit peste 1000 de intervenții chirurgicale, mari sau mici), am avut certitudinea că o putere de dincolo de pământ ne ocrotește și pe noi, medicii, care am încercat să-i salvăm pe ceilalți, dar și pe ceilalți, salvații! Martorii sunt mulți – unii mai trăiesc, alții au decedat de curând. Aș numi aici familia dr. Boiangiu, tatăl și fiul, deținuți împreună, și salvarea tatălui din ghearele morții.

Am intrat înăuntru mult mai stăpân pe mine. Am fiert apa, făcând-o într-un fel sterilă, și în ea am fiert și halatele, ca întreaga operație să decurgă cât de cât ca într-o sală chirurgicală. Ne-am spălat pe mâini 45 de minute, așa cum învățasem de la profesorii noștri. Când am luat halatele pe noi erau încă umede și fierbinți. Aveam la îndemână un anesteziant banal la ora aceea, soluția de novocaină despre care cred că au auzit toți. Căutam să imităm cât de cât o operație care ar fi avut loc într-un amărât spital de chirurgie. Efort zadarnic. În mâna mea se afla un cuțit ordinar, de cizmărie, pe care noi trebuia să-l întrebuițăm ca bisturiu.

Am tăiat pielea și m-am adâncit în interiorul abdomenului. Când am pătruns acolo a răbufnit un lichid de culoare brună-neagră, cu un miros insuportabil, de fecale. Totul era putred acolo. Pe multe porțiuni intestinul murise, nu mai servea la nimic. Tot ce era mort acolo trebuia scos și aruncat la gunoi, îmi rămânea să aleg din tot intestinul părțile sănătoase și, punându-le cap la cap, să asigur măcar o minimă vitalitate acestui intestin aproape compromis. Nu știam dacă tentativa mea, a noastră, va mai putea să salveze bolnavul, dar altă soluție nu exista. Aveam să aflu câteva zile

mai târziu, când bolnavul și-a revenit, că tot ce făcusem îi servise acestuia. Așa cum știe oricine, o operație poate fi reușită pe moment, dar se poate dovedi dezastruoasă în următoarele zile, când pot surveni acele complicații postoperatorii. Mai ales că noi eram lipsiți de acea protecție absolut obligatorie a antibioticelor.

Oricum, când am scos halatele de pe noi, eram uzi din cap până în picioare. Cred că și inima mea transpirase. În capul meu însă nu socoteam operația încheiată.

O datorie morală mă obligă astăzi să nu ignor ajutorul dat de câțiva securiști aflați atunci lângă noi. Nu mă feresc să le subliniez omenia și să le spun și numele: lt. major Marcoci, care a stat tot timpul lângă noi, conform ordinului dat de cpt. Nica, de a rămâne lângă bolnav tot restul nopții. Mai trebuie să-l amintesc pe felcerul securist M. Popa care, imediat după operație, ne-a asigurat cu medicamente și tot ce a fost necesar ca să susținem viața pacientului nostru. Dacă printre securiști au fost marea majoritate ticăloși, îmi este imposibil să-l uit pe acest om bun la inimă, fiindcă el ne-a aprovizionat cu mult mai multe medicamente decât a vrut s-o facă șeful său direct, dr. Scurtu, medic-șef peste toate coloniile din Balta Brăilei. Acesta era o figură de autentic securist, care ne ținea la distanță și pe noi, colegii săi întru medicină; un om teribil de slugarnic cu șefii săi și tot atât de tiran cu noi și cu bolnavii. Am auzit despre el că nu și-a luat nici examenul de specialist în medicină internă la care aspira. O nulitate medicală care numai în serviciul securității mai putea să slujească. Personal, voi mai avea de furcă cu el câțiva ani mai târziu, și tot în probleme medicale, demonstrându-mi întreaga sa ignoranță. Nu știu pe unde mai este astăzi și nici dacă mai trăiește; dacă da, își poate aduce aminte de acest episod; nu mai știu însă dacă ar fi cumva capabil să-și facă cel puțin un minim examen de conștiință pentru câte amintiri urâte a lăsat în urma lui. A doua zi, cpt. Nica mi-a ordonat să rămân lângă bolnav, să am

grijă de el, să nu mă mai duc la dig. Acest ordin mi-a salvat viața. Din acel moment am rămas în spital până la eliberare.

În după-amiaza zilei de după operație a venit și dr. Scurtu, care a zis: „Ați făcut probabil o acțiune de nebunie sau de sabotaj. Ce v-a împins la acest act medical?”. I-am răspuns imediat: „Nici una, nici alta, d-le doctor. Doar sentimentul de umanitate și jurământul nostru medical. Acestea au stat la baza actului nostru, căci a lupta pentru a salva viața unui om nu poate fi un act de sabotaj, în nici o lege de pe acest pământ, decât probabil în cele comuniste”. S-a uitat lung la mine: „Vezi că vorbești prea mult și te poate costa”. I-am replicat: „Mai mult de 7 ani nu mă mai pot costa aceste vorbe”. A mers apoi în salon la bolnav, i-a luat pulsul, dar nu a scos o vorbă, deși bolnavul i-a mulțumit. S-a întors și a ieșit.

Evoluția bolnavului a fost excelentă, și din a 3-a zi a putut să aibă un tranzit intestinal normal. În a 4-a zi am început să-i dăm pe gură supe de zarzavat. Plaga era curată, fără nici o supurație. În acea zi era vindecat, dar noi l-am ținut încă două săptămâni în spital, apoi a fost scutit de muncă alte două săptămâni.

Petre Caval a plecat acasă în februarie 1962, când, prin decret, au fost eliberați toți țărani închiși pentru rezistența la colectivizare. L-am rugat să ducă acasă un mic bilețel pentru soția mea; cu greu a acceptat ca P. Dărășteanu să facă un mic loc în tocul de la gheată în care am băgat un mic petic de hârtie prin care o anunțam pe soția mea că sunt în viață. Din nefericire, acest om căruia i-am salvat viața nu și-a onorat promisiunea; spre rușinea lui și deziluzia mea. Îl scuz doar la gândul că i-o fi fost frică. Dar asta este viața și așa sunt unii oameni.

(Fragment din volumul „Lumină în întuneric”, Ed. Europolis, Constanța, 1996, publicat în revista „MEMORIA” nr. 18/1996)